Archief voor kerkelijke en wereldsche geschiedenissen, inzonderheid van Utrecht. Deel 5

Johannes Jacobus Dodt

bron
J.J. Dodt van Flensburg, *Archief voor kerkelijke en wereldsche geschiedenissen, inzonderheid van Utrecht. Deel 5*. N. van der Monde, Utrecht 1846

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/dodt001arch05_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. en NWO

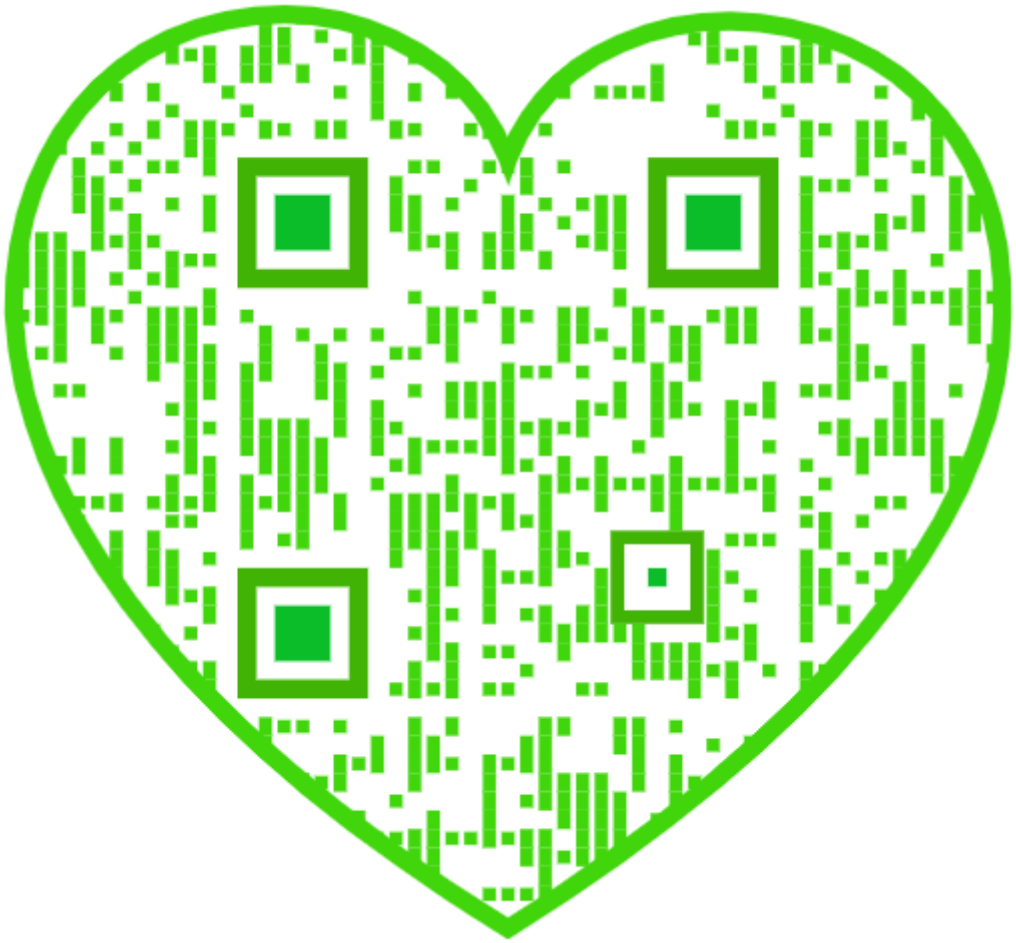

Dit Vijfde Deel bevat:

1385-1480. Het Utrechtsche Buurspraecboek, dienstbaar gemaakt aan de geschiedenis der beschaving, pag. 55-119.

1402-1450. Aanteekeningen uit de besluiten des Raads, genomen gedurende de eerst helft der XV. eeuw, pag. 177-218.

Wegens deze aanteekeningen, zoo als wegens hetgeen nog verder uit het Stedelijk Archief in dit deel gegeven wordt, heb ik jegens Jonkh. M^{r}. A.M.C. VAN ASCH VAN WIJCK hooge verpligting, die mij hierbij weer, op de vriendelijkste wijze, de behulpzame hand heeft geboden.

1507-1568. Gedenkstukken uit de XVI. eeuw, voornamelijk betreffende de Utrechtsche zaken, pag. 293-370.

Te weten:

1. Commissie voor Mr. Ja. van Goudt, om zekere opbrengst te ontvangen. 1507, Jan. 10.
2. Tenor pensionis VI millium florenorum, Hermanno Elect. Colon., p. reg. Carolum assignatae. 1518, Dec. 24.
3. Brief van het Capittel van S. Marie aan Bisschop Fil. van Bourgondie. 1521, Oct. 11.
4. Brief van de Staten van Utrecht aan denzelfden. 1523, Aug. 6.
5. Bisschop Filips aan die van Abcoude. 1523, Aug. 23.
6. Paus Leo X. aan genoemden Bisschop. (?).
7. Brief van Bisschop Filips aan zekere zijne gelastigden. (?)
8. Schrijven van het Hof van Holland aan het Capittel van S. Marie te Utrecht. 1525, May 22.
9. Getuignissen tegens Dirc, die roode cuper, in cas van heresie. 1525.
10. Collatie der kerk te Alkmaar, door Bisschop Willem van Enckevoirt, ten behoeve van A. Rich. de Bruela. 1530, Nov. 10.
11. Instructie voor Mr. Ger. Mulert en Henr. vande Werve, in dijkzaken naar Noort-Bevelant. 1531.
12. Compromis aengaende het *jus patronatus* eener capelrie binnen der kerke van Overschie. 1533, Jan. 6.

13. Dispositie van Eerst van Ysenderen, heer van Starckenborch. 1533, Mart. 30.
14. Copie d'un pension, accordée au comte d'Oldenbourg. 1537, Jun. 14.
15. Verzoekschrift van Lud. a Veno *ctc.*, aan Bisschop Georg van Egmont. 1539, Fbr. 23.
16. Keizer Karel V., aan het Hof van Utrecht, aengaende zaken van haeresie. 1545, Febr. 28.
17. Bevel, om de inquisiteurs *etc.* in hun officie te assisteren. 1545, Febr. 28.
18. Afcondiging, gedaen te Utrecht, aengaende die met Lutherye besmet syn. 1545, S. Laur. avond.
19. Schryven van de Koningin Regente aen het Hof van Utrecht. 1546, May 11.
20. Subdelegatie opten inquisiteurs en commissarissen. 1546 (1525), May 16.
21. Roerende het salaris van de inquisiteurs, notarissen en proc. generael. 1546, Sept. 9.
22. Commissie voor Fra. Sonnius *etc.*, als visitateurs der verboden boeken. 1550, Aug. 13.
23. Transportbrief eener huisinghe, ten behoeve van het nieuwe *Collegium Willebrordi* te Utrecht. 1551.
24. Overeencomst tusschen de regierders van het *Collegium Willebrordi* en R. Aeswyn van Brakel, wegens het opnemen van een *Alumnus*. 1552, Jul. 3.
25. Dictum sententiae *etc.*, en revocatie ende abjuratie van H. Marinus Ewerswaert, vice-pastoor eertyts te Dortrecht. 1553, Jun. 30.
26. Bevel van N. de Castro, om Sonnius, inquisiteur, te assisteren. 1555, Jun. 18.
27. Roerende die visitateurs van die verboden boeken. 1555, Sept. 22
28. Rekeninge van het Katryne susterschap in de S. Pieterskerke binnen Leyden. 1556-71.
29. Extract uit het boek van Mart. Duncanus, van syn opbeuren en uitgeven. 1558 sqq.
30. Brief van Enens Philenius uit Orleans, aan Jo^{r}. Nic. van Matthenesse. 1561, Jul. 24.
31. Brief van die van Alblas aan het Capittel van Sint Marie te Utrecht. 1564, Jul. 30.
32. Missive van de Hartoghinne van Parma aan de V ecclesien binnen Utrecht, aengaende poincten van het *Conc. Tridentinum.* 1565, Febr. 1.
33. Memorie voor Mr. Pet. Bicker, afgevaerdigt aan den Coning van Polen *etc.* 1565, Febr. 22.
34. De Tafelhouders verzoeken en obtineren vryheid, om de kerken te frequenteren. 1565, May 15.
35. Schryven van de Hertoghinne van Parma, aengaende de executie van het *Conc. Tridentinum.* 1565, Dec. 18.
36. Antwoord der stad Utrecht op de 19 artikelen, van wege den Hertog van Alva overgeleverd. (1567).
37. Rekening van het opbeuren en uitgeven van Mr. Simon Willemsz. *etc.,* kerkmeesters van S. Barbara kerk te Culenborch. 1566-67.
38. Coninckly bevelschrift, om de Religeusen te apprehenderen, die te Utrecht de cloosters hebben verlaten. 1568, Jun. 25.

39. Maatregel, genomen in overeenkomst met de pastoren der parochie-kerken binnen Utrecht, ter handhaving van het Roomsch-Katholyke geloof. 1569, Jun. 16.
40. Verzoek van Hi. Varlenius, inquisiteur, aan den gerechte der stadt, wegens zekere Gerritge Jans dochter. 1565, Jun. 16.

Van deze stukken zijn die onder n°. 2, 14, 25, 28, 29, 31, 37 en 38 getrokken uit de papieren, berustende in het Archief der Oud-Roomsch-Katholijken hier ter stede, staande onder het nadere beheer van Zijn Wel Ew. den Heer Pastoor VAN WERCHOVEN, van wien ik bij voortduring dezelfde minzame behandeling heb ondervonden, welke ik bij de uitgave der vorige deelen van dit Archief zoo hoogelijk heb mogen roemen. De stukken n°. 16, 17, 19, 20, 21, 22, 26, 27 en 35, zijn getrokken uit de Memorialen van het Provinciale Hof, waarover ik, door de vergunning van den Heer President M^r^. G.A. SMITH, tot dit wetenschappelijk doel, heb kunnen beschikken, en waarbij ik de vriendelijke hulpvaardigheid van den eersten klerk ter Griffie, den Heer A. VAN VEEN, niet met stilzwijgen meen te mogen voorbijgaan. De bescheiden n°. 8, 9, 11 en 15 zijn uit het Archief van de Province Utrecht; die onder n°. 18, 23, 24, 39 en 40 uit Stedelijke Registers, terwijl de overige dezer documenten uit verzamelingen van privaat-personen zijn ontleend.

1605-1614. Brieven aangaande de zaken van Staat en Kerk, pag. 120-176.

1. N. van Breyten, past. te Ippenbuhren, aan P. Micauldt van Indef. 1605, Sept. 1.
2. Instructie voor Juliaen Volbier. 1605, Sept. 21.
3. N. van Berck aan G. van Ledenberch, secretaris der Staten van Utrecht. 1606, Sept. 3.
4. Dezelve aan denzelfden. 1606, Sept. 24.
5. Dezelve aan de Staten van Utrecht. 1606, Sept. 30.
6. N.N. aan N.N. 1607, May 9.
7. N. Berck aan de Staten van Utrecht. 1603, Mart. 18.
8. N. Berck aan Ledenberch. 1608, Apr. 11.
9. N. Berck *etc.* aan de Staten van Utrecht. 1608, Apr. 13.
10. N. Berck *etc.* aan de Staten van Utrecht. 1608, Aug. 10.
11. D. Vrients aan Chr. Huygens. 1609, Jan. 23.
12. N. Berck aan de Staten van Utrecht. 1609, Febr. 14.
13. Commissie voor graaf Joh. van Nassau als rithmeester. 1609, Mart. 7.
14. G. van Ledenberch aan de Staten van Utrecht. 1609, Mart. 30.
15. Jean, Comte de Nassau, à Ledenberch. 1609, Avr. 26.
16. J. de Goyer en V. Both aan Ledenberch. 1609, Jul. 31.
17. A. van Zuylen van Nyevelt aan Ledenberch. 1609, Nov. 2.
18. A. van Zuylen van Nyevelt aan Ledenberch. 1609, Nov. 10.
19. Just. van Rysenburch aan Ledenberch. 1609, Dec. 14.

20. G. Tersteghe aan Ledenberch. 1610, Mart. 13.
21. G. Tersteghe aan Ledenberch. 1610, Mart. 15.
22. Jeh. van Oldenbarnevelt aan (Ledenberch) 1610, Mart. 15.
23. G. Tersteghe aan Ledenberch. 1610, Mart. 16.
24. G. Tersteghe aan Ledenberch. 1610, Mart. 17.
25. Alb. van Helsdingen aan Ledenberch. 1610, Mart. 23.
26. N.N. aan N.N. 1610, Apr. 19.
27. N.N. aan N.N. 1610, Apr. 19.
28. G. Tersteghe aan Ledenberch. 1610, Apr. 19.
29. G. Tersteghe aan Ledenberch. 1610, Apr. 23.
30. G. Tersteghe aan Ledenberch. 1610, Apr. 28.
31. J. vande Poll en verdere hooplieden, getuig. ten behoeve van Ledenberch. 1610, May 9.
32. Joh. van Causteren, getuigenis ten behoeve van Ledenberch. 1610, May 12.
33. Jeh. van Oldenbarnevelt aan Ledenberch. 1610, May 16.
34. Corn. van Aerssen aan de Staten van Utrecht. 1610, May 26.
35. J. Ogle aan de Staten van Utrecht. 1610, Aug. 9.
36. Joh. van Renesse andere gecommitt. aan de Staten van Utrecht. 1611, Jan. 11.
37. Joh. van Renesse andere gecommitt. aan de Staten van Utrecht. 1611, Jan. 18.
38. J. Reigersberg aan Hugo Grotius. 1611, Jan. 19.
39. Verbael van het verhoor van P. vrn Leeuwen, procureur-generael.
40. M. van Cruininghen aan de Staten van Zeelandt. 1611, Jun. 22.
41. Just. van Rysenburch en verdere gecommitt. aan de Staten van Utr. 1611, Jul. 18.
42. J. de Goyer en verdere gecommitt. aan de Staten van Utr. 1611, Jul. 23.
43. J. de Goyer en verdere gecommitt. aan de Staten van Utr. 1611, Aug. 5.
44. J. de Goyer en verdere gecommitt. aan de Staten van Utr. 1611, Aug. 14.
45. J. de Goyer en verdere gecommitt. aan de Staten van Utr. 1611, Sept. 8.
46. Req. van Jo^{r}. Ch. van Schagen aan de Stat. v. Utr., met appost. 1612, Jan. 7.
47. Just. van Rysenburch aan de Staten van Utrecht. 1612, Febr. 20.
48. Just. van Rysenburch aan de Staten van Utrecht. 1612, Mart. 20.
49. Just. van Rysenburch aan Ledenberch. 1612, Nov. 19.
50. Je. Calandrin à M^{r}. Hugues. 1613, Apr. 13.
51. Adr. Nicolai aan Ghr. Huygens. 1613, Aug. 22.
52. Sententie van Vinc. van Drielenborch. 1613, Nov. 25.
53. Gid. van Boetselaer, ambass. aan het Fra. Hof, aan Ledenberch. 1614, Aug. 31.
54. Jeh. Wtenbogaert aan Ledenberch. 1614, Aug. 20.
55. W. van Hardevelt aan G. Tersteghe. 1614, Dec. 23.

Behalve de stukken n°. 1 en 2, die uit het Archief der Oud-Roomsch-Katholijken afkomstig zijn,

en n°. 13 uit de Registers van het Provinciale Archief getrokken, zijn de overige brieven alle gegeven naar originalen, onder privaat-personen berustende.

1607-4614. Resolutien der Generale Staten uit de XVII. eeuw, meer onmiddelijk betreffende de geschiedenis der beschaving, pag. 1-24 en 293-370.

Het is bij het gebruik der minute registers, in het Provinciaal Archief alhier berustende, zoo wel als van de verdere stukken in dit deel, uit de schatten van dat Archief medegedeeld, dat ik, als vroeger, van den Heer Archivarius D^{r}. P.J. VERMEULEN, eene tegemoetkoming heb ondervonden, die niets te wenschen overliet.

1614. Staatkundige brieven uit den jare 1614, pag. 25-54.

1. D. Tresel aan G. van Ledenberch.
2. Jean de Nassau à G. de Ledenberch.
3. Justus van Rysenburch aan Ledenberch.
4. G. van Boetselaer, ambassadeur aan het Fransche Hof, aan Ledenberch.
5. J. Ogle aan Ledenberch.
6. D. Tresel aan Ledenberch.
7. Dezelve aan denzelfden.
8. Dezelve aan denzelfden.
9. Dezelve aan denzelfden.
10. G. van Arckel aan de Staten van Utrecht.
11. A. van de Waell aan G. van Ledenberch.
12. A. van de Waell aan G. van Ledenberch.
13. A. van de Waell aan G. van Ledenberch.
14. Justus van Rysenburch aan Ledenberch.
15. G. van Arkel aan de Staten van Utrecht.
16. A. van Zuylen van Nyevelt aan Ledenberch.
17. D. Tresel aan Ledenberch.
48. A. van Zuylen van Nyevelt aan Ledenberch.
19. D. Tresel aan Ledenberch.
20. D. Tresel aan Ledenberch.
21. Borre van Amerongen aan Ledenberch.
22. Borre van Amerongen aan Ledenberch.
23. Borre van Amerongen aan Ledenberch.
24. D. Tresel aan Ledenberch.
25. Borre van Amerongen aan Ledenberch.
26. Borre van Amerongen aan Ledenberch.
27. Borre van Amerongen aan Ledenberch.

28. Borre van Amerongen aan Ledenberch.
29. Borre van Amerongen aan Ledenberch.
30. D. Tresel aan Ledenberch.
31. D. Tresel aan Ledenberch.
32. D. Tresel aan Ledenberch.
33. Borre van Amerongen aan Ledenberch.
34. D. Tresel aan Ledenberch.
35. D. Tresel aan Ledenberch.
36. Borre van Amerongen aan Ledenberch.
37. Justus van Rysenburch aan Ledenberch.

Alle deze brieven zijn genomen naar de oorspronkelijken, onder privaat-personen alhier ter stede berustende.

1619-1634. Rekening van den eersten Stedelijken Kameraar, dienstbaar gemaakt aan de kennis van Utrechts Kerk- en Schoolstaat, pag. 371-380.
Naar het originaal, berustende in het Stedelijk Archief.

1622-1705. Gedenkstukken, betreffende die van Marlot, pag. 218-234.
Deze brieven zijn genomen naar de oorspronkelijke, even als volgende, onder privaatpersonen berustende.

1645. Brief van Chr. van Rodenburch aan Dirck de Goyer, borger van Utrecht, pag. 391.

1646-1648. Tiental Brieven van Herb. van Beaumont, Griffier der Staten van Hollandt, aan Joh. van Mathenesse, Plenipotentionaris tot Munster, pag. 381-391.

1712. Brief van Jan van den Berg aan N., pag. 234.

UTRECHT, den 1. Febr. 1846.
J.J. DODT v. FL.

Resolutien der Generale Staten, uit de XVII eeuw. Meer onmiddelijk betreffende de geschiedenis der beschaving. (*Vervolg van* 't Archief, IV. *bladz.* 127).

1607.

Aleaume, dechiffreur. **I**s Jacq. Aleaume (!), dechiffreur, extraordinarie voor syn gedaene diensten in 't dechiffreren van verscheide geintercipieerde brieven vanden vyant, toegelegt 200 gl. eens, ende desselfs tractement van nu voortaen van 50 tot 75 gl. ter maent geaugmenteert. (Jan. 3).

Engelsch veldprediker. Op de requeste van Joh. Paget, predicant vande Engelsche regimenten, is geordonneert deselve te stellen in handen vanden oversten Horace Veere, ridder, omme ordre te stellen, dat den suppl. van syn tract. mach worden betaelt. (Jan. 9).

Aleaume, *dechiffreur.* Den dechiffreur Jacq. a l'Haulme (!), om hem in dienst vanden lande te houden, te presenteren 1000 guld. 's jaers, ende soe deselve daermede noch nyet soude syn te contenteren, maer sou persisteren tot hooger, is goetgevonden, dat men op een kleyncke nyet en sal sien, ende dat den here advocaet van Hollant met den voorn. dechiffreur nader sal spreken ende mogen handelen. (Febr. 3).

De eod. De dechiffreur begeerende voor nyet minder te dienen als voor 1200 gl., is deszelfs tractement geaugmenteert tot 1200 gl. (Febr. 5).

Chirurgyns opte vloote. Te schryven aen het collegie ter admiraliteyt tot Amsterdam, dat sy de vlote willen versien met twee geexperimenteerde chirurgyns, ende aen de andere collegien in Hollant ende Seelant, elck een chirurgyn, ende dat sy de kisten van deselve chirurgyns van alle notelyke behoefte willen versien na behoren. (*Eod.*).

De eod. Ontfangen een brief van het collegie ter admiraliteit tot Rotterdam, vanden 9 deses, responsive vanden brief vande heren staten, vanden 7 deses, daerby geadverteert wordt, dat by de capiteyns 5 chirurgyns opte schepen van haerlieder repartitie, gedestineert naer Westen, aengenomen syn, dat sy yder tot furnissement van haerl. kisten, met advys vanden doctor ende een chirurgyn van Rotterdam, toegelegt hebben 36 gl., inde plaetse dat die opte voorgaende voyagie daertoe maer 16 gulden genoten hebben, achtende dat die genoech sullen syn tot dienst van het voetvolck, dat opte voorsz. schepen sal geraken gequest te worden, ende derhalve versoeken, dat sy van het aennemen van een extraord. chirurgyn mogen geexcuseert blyven, is geordonneert t'antwoorden, dat de heren staten, berigt wesende, dat men gewoon was opte schepen jonge ende slechte chirurgyns aen te nemen ende derselver kisten soberlik te versien, 't selve hare E. gemoveert heeft, 't voorsz.

collegie te belasten met het aennemen van noch een extraord. geexperimenteert chirurgyn, doch soo verre als die van het voorsz. collegie achten, dat de schepen met de aengenomen chirurgyns wel gedient ende dat deselver kisten genoechsaem met voorsz. 36 gl. versien sullen syn, dat hare M.E. deermede te vreden syn. (Febr. 10).

Pottebackers wiel. Is Corneils Ewoutsz. Proot octroy geaccordeert, omme, syn levenlanck geduerende, alleene te mogen maken ofte doen maken inde Vereenichde Provincien, een nyewe maniere van een pottebackers wiel, daer twee mannen teffens op mogen werken, sonder malckanderen te verhinderen, ende eenighe stock te gebruycken, dat den meesten arbeyt is, sulcx dat een kint van 12 of 13 jaren het wiel gestadich kan houden loopende, volgende het patroon te transfigeren, op peen *etc.*, mits dattet een nyewe inventie sy. (Febr. 21).

Menoniten in Groningerland. Is gelesen een requeste van eenige gedeputeerden der Menisten, wonende in Groeningerlandt, die hem beklagen over de rigoureuse proceduren, die eenige rechteren, officieren enz. tegen hun gebruiken, daerby deselve turberen de ruste van haerlieder conscientie, versoekende daerom, dat de heren staten souden gelieven daerinne te versien, gelyck dat die welgeb. heere grave Wilhelm *etc.* mede recommendeert by synes E. brief vanden 11. Febr. lestleden, aen de heeren staten generael gescreven, waerop geresolveert ende geaccordeert es, te schryven aen de hooftmannen, jonckeren, hoevelingen ende rechteren, op des gemeene lants ..... in de provincie vande stadt Groningen ende Ommelanden, tot Groningen vergadert, dat deselve haer auctoriteit willen interponeren, ende soo vele doen, dat in haerl. quartier tegen de remonstranten egeen meerder rigueur en worde gebruikt, als inde andere quartieren vande provincie van stadt Groningen ende Ommelanden gebruikt en wordt, nochte dat sy niet boven redenen ende billicheyt beswaert en worden. (Meert 16).

Maersklimmers. Te scriven aen 't collegie ter admiraliteyt tot Hoorn off Enchuysen, opte clachte van het collegie ter admiraliteit binnen Amsterdam, dat sy inde soldy vande maersclimmers willen blyven inde limiten vanden loon, die sulcke maersclimmers altyds gehadt hebben, sonder daerinne meer t'excederen als d'andere collegien, omme misverstanden voor te comen ende het lant buiten redene niet te beswaren. (Meert 26).

Petardiers. Is Pieter de Regis, petardier, syn tractement gecontinueert voor den tyt van een jaar. (Meert 30).

De eod. Opte requeste vande petardiers van Utrecht, is goetgevonden, alvorens daerop te resolveren, dat men eerst sal oversien, wat petarden datter by deselve syn gemaeckt, ofte wat stoffe, hoe veele die wegen, ende hoe veel dat voor het maken van elk petard geeyscht wordt, omme *etc.* (Apr. 14).

Jo Drusius. Is prof. Drusius geaccordeert een ordonnantie van syn tractement van 400 gl. *etc.* Is goetgevonden, dat men het stuk werks, dat den voorn. prof. Drusius heeft overgebracht ende op heden ter vergaderinge is overgelevert, sal stellen in handen van Wtenbogaert, omme met d'eerste bequaemheyt, den heren staten t'adviseren, wat syns bedunckens sal dienen gedaen, voor den meesten dienst vande kerk. (Apr. 17).

Petardiers. Opte requeste van mr. David Wynantsz., burger tot Oudewater ende Adriaen Jansz., wonende tot Utrecht, op de ernstige instantie van syn Exc^{tie}, die verclaert dat hy die suppleanten de granaten ende petarden inde overgegeven

specificatie gementioneert, ten dienst vanden lande heeft doen maken, geaccordeert betalinge voor alle haer pretensien voor deselve granaten ende petarden, vande somme van 1800 gl. *etc.* (Apr. 19).

Schildery van Mierevelt. Opte requeste van mr. Michiel van Mierevelt, schilder, versoekende octroy om het contrefeytsel, by hem gemaeckt van syn Exc^{tie}, hetwelk hy van meeninge is te doen nasnyden in een copere plate, hetwelk al begonnen ende onder handen is, om te laten uitgaen, alleene voor sekeren tyt te mogen uitgeven, is daerinne geaccordeert voor

den tyt van 6 jaren, by soo verre als syne Exc^{tie} dat goet vint, met verbot van hetselve na te snyden ende uit te geven, verbiedende *etc.* (May 14).

Vaert op de westsyde v.d. West-Indie. Is gelesen eene requeste vanden here Van Cruyningen, verthonende dat also syner E. eenen sonderlingen veel corteren ende expediteren wech, als door de strate van Magelanus gevonden heeft, omme ande westsyde vande West-Indie te comen ende aldaer te handelen, ende te negocieren, dartoe dat syne E. alrede toegemaeckt heeft secker quantityt van schepen, die sylreet sullen syn binnen 3 weken naestcomende, versoekende tot dyen eynde verscheyden voordeelen, inde requeste nader gementioneert ende daerop geresolveert, dat men synre E. sal aenseggen, nademael dit versoek contrarieert 't gene dat van wegen de generaliteyt voorg. is tot erectie van eene generale West-Indische Comp., dat men hem syn versoek niet en kan accorderen. (*Eod.*).

Caert vande victorie by Gibraltar. Is Floris Balthasar (!), plaatsnyder, geaccordeert octroy omme alleen inde Vereenichde Provincien, voor een jaer naestcomende te moghen vercopen ende uitgeven de verclaringe ende afbeeldinghe vande heerlyke victorie, die Godt den Heer Almachtich gelieft heeft dese landen te verleenen inde strate van Gibraltaer, over de vloote des conincx van Spaengien, gecomposeert van galioenen ende andere schepen van oorloge, als hy die in cooper gesneden heeft, verbiedende *etc.* (Jun. 9).

Tapisserien van Fr. Spierinck. Opt schryven vanden agent Caron aen den heer advocaet van Hollant, vanden 18. May, is Franchoys Spierinck, tapissier tot Delft, geaccordeert paspoort, om te mogen uitvoeren naer Engelant acht stucken tapisserien, die den grave van Siffocx (!), camerlinck des conincx van Groot-Britannie, den voorsz. Spierinck heeft doen macken voor de camer van syne Majesteit, vry van licent ende convoy. (Jun. 11).

Het eilant van Canada. Ontfangen een brief vanden coninck van Vranckryck, ten faveure vanden heere van Du Monts, by permissie van syne Majesteit gepeupleert hebbende het eylant van Canada, ten einde ordre gestelt soude worden, dat d'ingesetenen van dese landen opte navigatie vande voorsz. riviere niets en entrepreneren tot prejudicie van 't gene dat syne Majesteit den voorsz. heere van Du Monts geaccordeert heeft, ende van haer Mo. E. in Febr. lestleden serieuselyck versocht is; goetgevonden dat men sal opsoeken, wat desen aengaende syne Maj^{t}. voor desen aengescreven ende geantwoordt is, omme de aenwesende heren ambassadeurs van syne Maj^{t}. te communiceren ende haer E. daermede contentement te geven. (Jul. 11).

Pieter Cornelisz., maersklimmer. Opte requeste van Pieter Cornelisz., van Alcmaer, opte vloote gedient hebbende als maersklimmer op hot schip van Simon Jansz. v. Edam, ende in 't aentasten ende overwinnen vanden vice-admirael des conincx van Spangien verloren hebbende syn rechter been, de admiraliteit te Amsterdam daerop te disponeren *etc.* (Jul. 20).

Dom. Baudius. Is doctor Dominicus Baudius, voor de dedicatie van seker bouck, geinscribeert: *Dominici Baudii poematum nova editio*, tot eene vereering toegeleyt 300 gl. eens. (Jul. 30).

Besoar-steen. Ontfangen van het collegie ter admiraliteyt tot Hoorn oft Enchnysen, twee besoarsteenen, is goedgevonden dat men deselve by doctoren in medicynen sal doen proeven, om te verstaen of men deselve met eere soude mogen ymanden

presenteren, ende dat men 't voorsz. collegie van het voorsz. senden sal bedancken, ende aenscryven, dat men die sal employeren ten dienste vanden lande.

Is geaccordeert, dat men den bode van 't voorsz. collegie, die de voorsz. besoarsteenen gebracht heeft, sal doen geven twaalf guldens. (Aug. 4).

Instrument, *om onder het water te diepen.* Is Geertgen Maertensz. dochter, wed. van Jan Jansz. Clock, porterse van Haerlem, geaccordeert octroy van 6 jaren *etc.* te mogen

doen maken een vlot ofte instrument, groot in 't viercant 16 Rhynl. voeten, omme daermede seer bequaemlyck ende ghelyck inden gront, tot acht ofte thien voeten onder het water diep te diepen, ende de aerde ofte sant, met drye, vier oft meerder lepels, door 3 ofte meer personen gemakkelyck uyt te halen ende in een schuyt te losen, by wylen haren voorsz. man met groote industrie ende verlies van tyt, geinventeert ende gepractiseert, verbiedende *etc.* (Aug. 10).

Rariteiten. Den audiencier Verreycken geconsenteert, met hem naer Antwerpen te voeren twee coffers met cleederen, twee cassen met porcelyn, eene casse, daerinne dat es een model van een watermolen, ende een casse, daerinne dat es een *sphera mundi*, *etc.* (Aug. 11).

Riviere van Aethiopien. Opte requeste van Gerart Heynst, Lucas vander Venne, poorters tot Amsterdam, besocht hebbende de riviere van Aethiopien, genaemt *de Riviere van Conge*, syn die suppl. geaccordeert de begeerde brieven aen den grave van Songes, omtrent de voorsz. riviere woonachtich, inhoudende, dat men des graven brief heeft ontfangen, ende daeruyt met blyschap verstaen, syne gunste ende affectie tot desen lande ende ingesetenen van deselve, daer voren de heren staten hem hoochlycke bedancken, tevreden wesende hem gelycke vrientschap ende syne ondersaten te betonen, ende alsoo dese landen bestaen byde coopmanschappen, dat men hem bidt d'ingesetenen vande selve in die quartieren commende ende handelende, alle goede faveuren ende gunsten te willen bewysen, tot voortplantinge vanden voorsz. coophandel. (Aug. 24).

Chirurgyn generael opte vlote. Op de requeste van Andries Herels, die als chirurgyn generael opte vlote geëmployeert is geweest, is goetgevonden, alvorens hierop te resolveren, dat men sal sien, off den suppl. by dese vergadering gecommitteert is geweest. (Aug. 30).

De eod. Gesien de last, die Andries Heerls gehadt heeft, om als chirurgyn generael te dienen op deser landen vlote, is geaccordeert denselven syn tractement, als anderen die gedaen is, die opte voorgaende vloten als chirurgyn generael gedient hebben, mitsgaders toeleggende 100 daelders, voor dat hy het ligchaem des admiraels Heemskerken gebalsemt heeft. (Spt. 1).

Moye Lambert, *gouden sifflet.* Is den scheepscapiteyn Moyen Lambert, in recognitie van dat hy hem vaillantelyck ende manlicke, nyet alleene inde bataille navale, lest inde strate van Gibraltar geschiedt, maer noch in andere rencontres ter zee gedragen heeft, vereert met een gouden sifflet, weert 300 gulden. (Spt. 3).

Caert vanden aenslach des vyants, *etc.* Is Floris Balthasar (!), plaetsnyder, borger tot Delft, in coper gesneden hebbende den aenslach, die den vyant inden voorleden jaere gemaeckt hadde, om de riviere vande Wael te passeren ende inde Betuwe te commen, ende hem belet wert, toegeleyt 100 gl., voor dat hy dezelve aen de heren staten gededicеert ende gepresenteert heeft. (Spt. 4).

Wilh. de Swart, *componist.* Is Wilhelm de Swerte geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 5 naestcomende jaren alleen inde vereenichde provincien te mogen drucken ofte doen drucken vyftich Psalmen Davids, in tabelature, hondende de intitulatie: *Corte wechwyser ter deuchden.* (Spt. 8).

Vereeniging der Protestanten. Ontfangen ende gelesen een brieff vanden cheurforst paltsgrave, streckende tot de vereeninge vande Gereformeerde religie ende die vande confessie van Augsburch, met verhael vande debvoiren, die tot dien eynde alrede in Duytschland gedaen syn, ende dat de sake aldaer daerop berust, dat synen

cheurfurstelyke achtet, dat hetselve soude kunnen geschieden met de convocatie van een synodus, ende die vande confessie met eene tsamenspreekinge, gelyck alles naerder te sien is by de stucken, metten voorsz. brief overgesonden, maer opgehouden daerop te resolveren, dan aldewyl by den voorsz. brief mede geadverteerdt wordt, dat desen aengaende oock gescreven wordt aen den coninck van Groot-Brittanien ende die vande

Gereformeerde kercken in Vrankryck, is goetgevonden, dat men die agenten respective sal lasten, te letten, wat daerop sal worden gedaen ende goetgevonden. (Spt. 13).

Sim. Stevyn. Opte requeste van Jan Paets, bouckdrucker, versoekende octroy, om te mogen drucken een bouck, genaempt: *Wisconstige gedachtenissen*, *in dryerley talen*, is geappoincteert, dat die suppleant eerst sal exhiberen het bouck, om, gevisiteert synde, op desselfs versoeck gedisponeert te worden naer behoren. (Spt. 27).

Geinventeerde molen. Is mr. Thomas Duim geaccordeert octroy, om voor 6 jaren *etc.* te mogen maken seker instrument, by hem geinventeert, van seer geringe costen, bequaem ende seer dienstich in landen ende quartieren, daer eenich natureel verval ende loop van cleyne wateren is, omme daermede alle lage groenlanden, gemeenten, marrecagien ende veenen, ses ofte seven voeten boven waters, drooch ende goet te houden, volgende het getransfigeerde patroon, verbiedende *etc.*, ende dat den inventeur gehouden sal syn te nemen attestatie (!) vande provincie, daer hy dese inventie sal begeren in 't werk te stellen. (Oct. 22).

Vaart op de rivier van Commaire. Is Jan Cornelisz. Ryp, tot Rotterdam, geaccordeert octroy voor 4 jaren *etc.*, alleen te mogen varen in sekere riviere van Irlant, genaemt *de riviere van Commaire*, om van daer te halen ende in dese landen te brengen, ter plaetse daer 't hem goetduncken sal, eyckenhout, aldaer vallende, verbiedende *etc.* (Oct. 20).

Nieuwe molen. Is Pieter Cornelisz., molenmaker binnen Amsterdam, geaccordeert octroy voor 6 jaren *etc*, op seker nieuw werk van een molen, 't welck door het gaen van een man in een radt, sal omgaen, ende met twe schepraden gestadichlyck over de acht tonnen waters sal kunnen uytwerpen, tot vyftalf voeten hooch, welck uytgeworpen water wederom een koornmolen sonder wint sal kunnen doen ommegaen, wesende mits de oncostelyckheyt van het werck, bequaem, omme groote waterplassen ende andere plaetsen, met water vervult, drooch te maken, verbiedende *etc.* (Nov. 6).

Constthoonend juweel. Is Sacharias Heyns, drucker des lantschaps van Overyssel, toegeleyt 100 gl. eens, voor de boucken, die hy de heren staten gepresenteert heeft, geintituleert: *Const thoonend juweel*, *inhoudende den* entré, *gedaen binnen de stadt Haerlem*, *in't voorleden jaer 1606*, *van 12 camers van rethoryk in Hollant.* (Nov. 13).

Nieuwe watermolen. Is Pieter Claesz. ende Pieter Pietersz., inwoonders opte eylanden van Graef ende Rhyn, geaccordeert octroy voor 6 jaren *etc.*, op sekere watermolen, by hem geinventeert, die met een doorgaende wint sullen malen met twee schepraders, ende met een sachte, matelike wint, met een schepradt, ende dat door middel van een clincket ofte schotdeur, welcke schepraders veel meer waters mogen opbrengen ende dieper drooch malen, door oorzake dat hem geen water sal mogen ontlopen, verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Caert van Plancius. Is Herman Allartsz., coster vande nye kerk tot Amsterdam, ende David de Meyne, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 16 jaren alleen in de vereenichde provincien te mogen doen snyden, drucken ende vercoopen eene nyewe algemeene wereltcaerte, in twee ronden geteeckent, ende van nyeuws verbetert by Do. P. Plancium, verbiedende *etc.* (Nov. 21).

Damastwerk van Lammertyn. Is Paschier Lammertyn geaccordeert ordon. van 712 gl., van een ammelaken damastwerck, drye ellen breet, ses ellen ende anderhalf quaert lanck, twee dozyn servietten, twee banquetservietten ende twee schietdwalen,

ts. 22 ellen 3 vieredeelen, tot 30 L. d'elle, welck linnewaet in Engelant by den agent Caron, ten dienste vanden lande is vereert. (Nov. 23).

Weduwe Merulae. Opte requeste van Judith Buys, weduwe van wylen Paul Merula, in syn leven professor inde historien tot Leyden, is geaccordeert, by forme van gracie, sonder consequency, ten regarde vanden grooten arbeyt, die den voorsz. Merula in synen dienst heeft gedaen, de suppl. te betalen het jaer

tractement, daerinne dat den voorsz. Merula, haren man sal. is gestorven. (Dec. 5).

Moy Lambert. Opte requeste vande capiteynen Steven Jansz. ende Lambert Henricxsz., gesegt *Moyen Lambrecht*, inden slach van Gibraltar gevangen becomen hebbende Gonzalo Fernandes, die syn Exc^{tie} hem heeft gegeven, is geordonneert, deselve te stellen in handen van het collegie ter admiraliteit tot Rotterdam, ten eynde sy de heren staten adverteren de gelegenheyt ende qualiteyt vande gevangenen, wat dienst ende qualiteyt dat hy voert, ende wat tractement deselve vanden vyant ter maent genoten heeft. (Dec. 19).

Maurits wapenhandel, *door Ja. de Gheyn.* Is Jacob de Ghein toegelegt, voordat hy de heeren staten generael gedediceert ende gepresenteert heeft seecker boeck, geintituleert: *Wapenhandelinge van roers*, *musquetten ende spiessen*, *achtervolgende van syn Excell. Maurits*, *prince van Orangie*, *etc.*, figurelyck by den voorsz. Gheyn vuytgebeelt *etc.* de somme van 200 gl. eens. (Dec. 24).

Taffetas. Gelesen de requeste van Jan ende Guillaum vander Put, gebroeders, coopluyden van Amsterdam, versoekende octroy, om taffetas te maken; item, de requeste van Abraham Taintenier, wonende tot Utrecht, daertoe streckende, dat men hem by het voorsz. versochte octroy nyet en soude willen praejudiceren in syn inventie van het maken van lampers (!), in dese landen, hetwelke hy alreede enige jaren geleden geinventeert ende gedaen heeft, maer is opgehouden daerop te disponeren, omdat die van Zeelant ende Utrecht eerst vande voorsz. requeste hebben versocht copy, om hem daerop nader te bedencken. (Dec. 28).

1608(*).

Nic. Mulerius. Is Nicolaes Mulerius, van Brugge, der medicyne doctor, geaccordeert octroy voor 5 jaren naestcomende, alleen inde vereenichde provincien te mogen doen drucken ende uitgeven: *Tabulas eclips. triplices* (!) *ex hypothesibus trium in astronomia princi pum Ptolemaei*, *Copernici et Tychonis Brahei a mundi principio ad annum Christi 2500 continua serie deductas*, verbiedende *etc.* (Jan. 3).

Nieuwe watermolen. Is Claes Willebrantsz. vander Toll, timmerman tot Delft, geaccordeert octroy voor 8 jaren, op sekere schotdeuren, by hem geinventeert, die aen de waterloopen vande tegenwoordige watermolens ende andere, die namaels sullen mogen gestelt worden, achter ende voor bequaemlyck gebracht kunnen worden, die na de gelegenheyt vanden wint ende van het buitenwater by den molenaer gelicht ende nedergeschoven sullen worden, volgens d'instructie ofte onderricht, dat die suppleant den respective molenmeesters daervan by datelyke aenwisinge sal kunnen doen, by welke inventie te wege gebracht sal worden, dat de voorsz. molens met gemeene winden, als de jegenwoordelyke moeten stilstaen ofte weinich voordeels kunnen doen, bequaemlik sullen kunnen malen, ende dat deselve by andere ende meerdere winden met soo veel waters sullen wesen gedient, alse bequaemlyk nae de portie ofte groote vanden wint sullen kunnen opbrengen, sulcx datte jegenwoordige moelens eens soo veel waters sullen kunnen uitwerpen, als sy jegenwoordelik syn doende, en van gelyken mette selve inventie ende met het verlengen vande schepraden

(*) De Resolutien aangaande de uitvinding der verrekijkers, van den 2, 4, 6 en 22 Oct., 11 en 15 Dec., zijn *in forma* afgedrukt in de Verhandeling over dit onderwerp, uit de papieren van van Swinden opgemaakt en uitgegeven door Prof. Moll.

ende het verdiepen vande waterloopen geeffectueert sal kunnen worden, dat de voorsz. moelens het water veel hoogher sullen kunnen opbrengen, al waer 't oock, tot achtthien voeten oft meer. Item, om noch gedurende den voorsz. tyt van 8 jaren te mogen maken een ander forme van staven ende kammen, als tot noch toe in enige watermolens, corenmolens ofte andere syn gebruykt, te weten, in plaetse dat de staven tot nog toe even dick ende de cammen vierkant syn gemaect, dat

die tot licht gaen ende voorderen van het ommegaende werck merckelike dienstich wesen sal, dat de voorsz. staven aen het een eynde een weinich dunder ende de voorsz. cammen een weinich langer ende boven ront gemaeckt worden, alles volgende forme ende modellen *etc.*, verbiedende *etc.* (Febr. 11).

Will. Jansz. (*Blauw*). Is Willem Jansz., caertmaker tot Amsterdam, geaccordeert octroy, om voor den tyt van ses jaren naestcomende, alleene inde Vereenichde Provincien te mogen drucken ende vercopen de eaerte vande zeventien Vereen. Provincien ende daer beneffens d'afbeeldinge van alle de gouverneurs, die tsedert koninck Philips der Tweede tot desen dach toe het gouvernement inde Nederlanden van wederzyden hebben gehadt, by hem gesneden, alles volgende het patroon, verbiedende *etc.*, *ut in communi forma*, maer nyet te expedieren, voor dat de faulten, daerinne geremarqueert, en syn gecorrigeert. (Maert 26).

Schildery van Mierevelt. Is mr. Michiel van Mierevelt, schilder tot Delft, tot eene vereeringe taegelegt 200 gulden, voordat deselve de heeren staten heeft vereert met het contrefeytsel van syn Exc^{tie}, by hem gemaeckt. (Apr. 1).

Sim. Stevin. Is het versochte octroy, omme te mogen drucken het bouck van mr. Sim. Stevin, vande mathematique, geometrie ende het bouchouden, affgeslagen. (Apr. 10)

Palache. Op 't vertoon by requeste, by Joseph ende Samuel Palache, gebroeders, wesende vande natie ende professie vande Hebreeuwen, geboren tot Fees, in Barbarien, vandat deselve, innesiende de groote oorlogen ende beroerten, die nu langen tyt in Barbarien geduert hebben ende dat deselve apparenter syn te vermeerderen als te verminderen, geresolveert ende besloten waren, haer woonplaetse tot Fees te veranderen ende deselve inde Vereenichde Provincien te nemen, ende ten selven einde hare huisvrouwen, kinderen, familien ende goeden uit Barbarien te ontbieden, ende herwaerts over te transporteren, byaldien als sy onder de heeren staten regeringe souden mogen genieten alsulke gunste, voordeelen ende goedertierenheyt, als deselve alle vreemde natien ende coopluyden gewoon syn te bewysen ende toe te staen, ende van hare Mo. Ed. ten selven effecte te vercrygen behoorlyke paspoort, hebben de voorsz. heren staten daerinne geaccordeert. (Apr. 18).

De eod. Naerder gedelibereert synde opte paspoort, die gisteren geaccordeert is aen Jos. ende Samuel Palache, gebroeders *etc.*, is deselve gedifficulteert ende afgeslagen. (Apr. 19).

Zydemolen. Is gelesen requeste van Caspar Benoist, coopman van zydewerken, residerende tot Alcmaer, inventeur vande natuere ende het werken vande Chineesche zyde alhier te lande, doer Italiaensche moelens ende andere instrumenten, daertoe dienende, die hy op syn costen gehaelt ende alhier te lande gebragt heeft, ende soo ten selven regarde, als omme andere redenen ende consideratien inde voorsz. requeste verhaelt, geconsenteert, dat den suppl. die 4000 gl., die hy ten achteren is vande afgesproken 16000 gl., van wegen de generaliteit voor den incoop van 3 ballen syde vande bewinthebbers vande O.I. Comp., sal mogen betalen met 500 gl. 's jaers, als binnen dit lopende jaer 500 gl. tot de volle betalinge vande 4000 fl., toe. (*Eod.*)

Willem Jansz. (*Blaeu*). Is Willem Jansz., kaertmaker binnen Amsterdam, toegelegt voor de dedicatie ende presentatie, die hy de heeren staten gedaen heeft van seker Seecaert-bouck, geintituleert: *Het licht der zeevaert*, *de gelegenheyt der kusten ende*

havenen vande Westertsche, *Noortsche ende Oostersche zee*, de somma van 200 gl. (Apr. 25).

Schildery van Mierevelt. Is geaccordeert dat men den schilder mr. Michiel, tot Delft, inde plaetse van 200 guldens, hem toegelegt, sal vereeren met 300 gl., voor het contrefeytsel van Syn Excellentie, daermede hy de heren staten vereert heeft. (Apr. 26).

Nieuwe watermolen. Is Pieter Hagaerts, borger van Breda, geaccordeert octroy voor 6 jaren, op seker instrument, by hem geinventeert, waermede men in meerder quantiteit,

als met eenige andere moelens ofte waterwerken, voor datum deses gepractiseert, alle wateren uit eenige leechten ofte diepten, tot eene sekere ende miraculeuse hoochte kan brengen, het sy dan metter hant, met den wint ofte met een treckpeert, verbiedende *etc.*, mits hetselve sy eene nieuwe inventie, *etc.* (Mey 22).

Maertelaersboeck. Is Cornelia de Swerte, weduwe van wylen Abraham Canin, wonende tot Dortrecht, geaccordeert octroy voor 6 jaren, nog eens verbetert te mogen drucken: *Het bouck der Martelaren*, hetwelk hare man zal. omtrent 6 jaren geleden, in de Nederl. talen in druck heeft laten uitgaen, in *folio*, mette figueren, verbiedende *etc.* (Juny 3).

Zekere tafel met peerlen. Is Wilhelm Mellin, woonachtig in het vorstendom Holsteyn, gepresenteert hebbende aen de heren staten te vercopen sekere tafel, met peerlen mooy ingelecht, met schoone figueren, representerende het Oude ende Nieuwe Testament, voor syne moeyten geaccordeert 12 guld. eens. (Juny 4).

Tapisserien van Spierinck. Is den tapissier Spierinck, wonende tot Delft, geconsenteert naer Engelant te transporteren seven stucken tapisserien, die hy voor den grave van D'Exster gemaeckt heeft, vry van convoy, *etc.* (Juny 7).

Schildery van Mierevelt. Is mr. Johan Muller, plaetsnyder tot Amsterdam, toegelegd 100 gl. eens, voor dat hy de heren staten vereert heeft met het contrefeytsel van syne Exc^{tie}, by hem in 't koper gesneden, nae de teyckeninge, by meester Michiel van Mierevelt, schilder tot Delft, naer het leven geteyckent. (Juny 9).

Coquillen voor den kon. v. Vrankryk. Op 't aengediende, dat de heer president Jeannin met Abraham van Goorle tot Delft prys gemaeckt heeft van syne coquillen, ter somme van 9000 gl., ende dat die heer Van Russy met Franchemont op morgen naer Delft gaen, van die te sien pacquen, ende voorts naer Vrankryke aen den coning te beschicken, is goetgevonden te committeren de heer Syms, om by de voorsz. pacquinge present te syn, ende toe te sien, dat die wel gepackt ende bewaert moghen overgaen, consenterende de heren staten ten selven eynde, dat de voorsz. Van Goorle daermede naer Franckryck sal moghen reysen. (Juny 23).

De eod. Te schryven aen Joh. vanden Veken, coopman tot Rotterdam, te willen verstrecken aen den zoon van Abra. van Goorle, 200 gl., omme te vervallen de costen, die hy sal doen om de Indiaensche coquillen, die van wegen dese landen aen de coninginne van Vranckryck vereert sullen worden, in Vranckryk te brengen. (Juny 30).

Te depecheren ordonnancie voor Abra. van Goorle, op 9000 gl., in voldoeninge vande cocquillen, die den here president Jeannin van hem gecoft heeft, om aen de coninginne van Vrankryk gesonden te worden. (July 2).

Nieuwe inventie om te diepen. Is gelesen requeste van Adryaen Dolyn, wonende binnen den Briel, ende Elias vander El, mede aldaer woenaftich, om octroy tot sekere inventie, om havens te diepen, volgende het verthoonde model, dan en is daerinne niet geaccordeert maer goetgevonden, dat den suppleant hem met syn inventie sal moghen behelpen naer syn goetduncken. (July 26).

Presenten voor de Deensche gesanten. Marcus Duyvoet ende Jacques Myrou, hebben gelevert:

Eerst, twee goude ketenen, drycantich, wegende elcken toer thien oncen drie quart, ende tesamen 21 oncen 10 engelschen, tot 33 gl. d'once, bedraecht 708 gl. 9 st.

Item, noch eenen keer van tselve faitsoen, wegende 9 oncen 3 engelschen, tot 33 gl. d'once, beloopt 300 gl. 6 st.

Item, noch 2 geladde ketenen, wegende tsamen 18 oncen 5 engelschen thien asen, tot 33 gl. d'once, bedragende 602 gl. 15 st.

Item, voor het fatsoen vande voorsz. 48 oncen 18 engelschen 10 asen, tot eenen gl. d'once, bedraecht 48 gl. 17 st,

Item, heeft noch gelevert een groote bague van 133 diamanten orientael steenen, die van hem gecocht es voor 2600 gl.

Item, noch een ander roose vol diamanten,

in 't getal van 33 steenen, voor de somme van 600 gl.

Somma dat de voorscr. partyen tsamen bedraghen, is 4860 gl. 5 stuyvers.

Henrick Mirou, goutsmit alhier inden Hage, heeft gelevert 2 goude ketenen, daervan de eene weecht mettet incarnaet-linth 76 oncen min 2 engelschen, tot 33 gl. d'once, compt 2504 gl. 14 st., voor het fatsoen tot 24 st. d'once 91 gl. 4 st., ende alsoo tsamen op 2595 gl. 8 st.

De ander kettinghe met groen linth weecht 76 oncen min 5 engelschen, tot 33 gl. d'once, compt 2500 gl., voor het faetsoen tot 24 st. d'once, compt 91 gl., ende also tsamen 2591 gl.

Bedraghende de twee kettenen in 't gheheel 5186 gl. 18 st.

By het voorsz. leveren ende wegen syn inde camer vande vergaderinge vande heren staten generael present geweest die here Van Loenen, Cromhout, Malderen, Berck, Aylva ende greffier.

Tot elck vande voorsz. seven gouden kettenen is geweest een gouden triumph-penninck vande veroveringe van Sluys, elck weerdich 120 gl., die ontleent syn, bedragende tsamen 840 gl.

Hierna volcht de distributie vande voorsz. goude ketenen ende baguen.

Eerst, aen den heer rycxraedt des conincx van Denemarken, de gouden ketten mettet incarnaet-linth, mette groote bague, ende eene triumph-penninck.

Item, aen den jo^{r}. maerschalk ende hofmeester ende anden secretaris met elck een drycantige ketting, met een triumph-penninck.

Item, aen jo^{r}. Pieter Hondertmerck, die alhier gelaten is, om de depesche t'ontfanghen, die derde drycantige keten met een triumph-penninck.

Item, aen jo^{r}. Pieter Stygge een geladde gouden keten met een triumph-penninck.

Comparerende inde camer vande vergadering vande heren staten generael de voorscr. jo^{r}. Pieter Hondertmerck, by de heren gesanten des coninx van Denemarken alhier gelaten, om haer afscheyt ende depechen vande heren staten generael t'ontfanghen, metten brief aen syne Maj^{t}., hebben die voorsz. heren Van Loenen, Cromhout, Malderen, Berck ende Aylva hem de voorsz. depesche door den griffier in handen doen stellen, ende gegeven de goude keten met den triumph-penninck, voor hem gedestineert, ende voorts den voorsz. comparant versocht, dat hy de andere presenten voor de heren gesanten ende jonkeren van haer gevolgh mede tot hem soude willen nemen ende deselve aen de heren ende jonckeren van wegen de heren staten leveren, ende excuseren, dat hare Mo. Ed. die niet eer vaerdich en hebben cunnen gecrvgen, tegen den tyt van haer E. vertreck, sulx dat haer Mo. E. genootdrukt syn geweest, hem daermede te belasten; maer die voorscr. Hondermerck heeft hem daervan geexcuseert, seggende, tot het ontfangen vande voorsz. vereeringe egeenen last vande heren gesanten te hebben, dan heeft danckelyk aenvaert ende geaccepteert, de keten ende triumph-penninck voor hem gedestineert; welcken aengesien, hebben die voorsz. heren goetgevonden den agent Valkenburch ende Herm. van Dulmen te lasten, hem mette voorsz. presenten in diligentie te voegen naer Amsterdam, ende deselve van wegen de heren staten aen den here doctor Jonas inder bester forme ende metter beste excuse te presenteren. (Aug. 3).

De eod. Is goetgevonden, dat men de seven schakels, genomen vande seven goude ketenen, daermede die heren gesandten des conincx van Denemarken ende derselver edelluyden vereert syn, sal stellen in handen vande generaelmrs. vande munte, om die te doen proberen tot Dortrecht, sonder dat yemant van hem daerom sal hebben derwaerts te gaen. (Aug. 5).

Herm., *grave vanden Berge.* Is de welgeb. heere Harman, grave vanden Berge, met goetbevinden van syn Excellencie ende van die van Gelderlant geaccordeert paspoort, omme vry ende vranck te mogen hanteren ende frequenteren allomme in het overquartier van

Gelderlant ende eenige mylen daeromtrent, op neutrale landen, oock om te reysen naer Spa ende aldaer een tytlanck te verblyven, om hem te exerceren opte jacht ende andersints, tot het recouvrement van syne gesondtheit, met syne bagagie ende suyte van 15 ruyteren te peerdt, ofte soo veel voetknechten, mits dat deselve nyet en sullen mogen attenteren, dat tot deser landen ondienst sal mogen strecken. (Aug. 5).

Zoon van Jo^r. Nic. vander Aa. Te depescheren ordonnantie opten ontfanger generael vande 2600 gl. eens, te betalen aen de voochden van het weeskint van joncker Nicolaes vander Aa, saliger, in syn leven capiteyn vande guarde van syn Exc^tie, vuyt saken van een bague van 133 diamanten, by deselve aen de heren staten vercocht ende gelevert, daermede dat een vande gesanten des conincx van Denemarcken is vereert, te weten, den rycksraedt. (Aug. 9).

Naeltwyser. Gelesen de requeste van Barent Evertsz. Keteltas (!), versoekende brieven van octroy, omme alleen inde vereenichde provincien te mogen maken ende vercoopen seker instrument, by hem geinventeert, genaemt *den Naeltwyser*, waerdoor men de naeltwysinge correctelick ende sekerlyck op yeder oogenblick kan observeren, soo wel op de muabele see als op het vaste lant, is goet gevonden, alvorens hierop te disponeren, dat men den suppleant sal lasten, syn instrument alhier te brengen, mette gereetschappen, daer toe dienende, om de proeve van syn inventie, voor eenige, hem dies verstaende (daer toe te committeren) te doen, om, derselver rapport gehoort, te doen *etc.* (Aug. 19).

Pasquillen, *kykers genaamd.* Op 't aengediende, datter wederom een nieuw fameus boexken is uytgegaen, daerinne dat getrocken worden den coningen van Vranckryk, Engelant ende andere coningen ende princen, onder den naem van *kykers*, ende alsoo 't voorscr. ende andere diergelyke boecxkens, verclaert inden *Byekorff*, bevonden worden uytgegeven te worden tot disreputatie ende tegen den welstant vanden staet vanden lande, ende te strecken tot verweckinge vande gemeente tegen haer overheyt, is geresolveert dat men by placcaet alle alsulcke bouxkens sal verclaren voor fameux, doen inne trecken, ende verbieden van eenighe meer te drucken, sonder publycque auctoriteyt, ende syn gecommitteert uyt elcke provintie een, omme 't voorscr. placcaet te concipieren. (Aug. 23).

Hertoch van Mantua. Ghelesen een brief vanden gouverneur van Breda aen syn Excell., metten brief vanden gouverneur van Herentals daerby, daerby geadverteert wordt, dat de hertoch van Mantua voor heeft inde vereenichde provincien te comen, om de stadt van Amsterdam te besichtigen, is in conformite van het advis van syn Excell. goetgevonden, dat men deselve compste sal toestaen, ende dat syn Exc. aen den gouverneur van Breda ende Geertruidenberch sal schryven, dat sy den voorschreven hertoge ontfangen ende in 't lant brengen, ende aen de steden van Dortrecht, Rotterdam ende Delft, dat sy syne hoocheit alle eere in hare steden willen bewysen, als een prince van groote qualiteit. (Sept. 4).

Is goetgevonden, dat men den ontfanger generael sal lasten, Jacob Sloth, waert inden *Pellicaen* alhier inden Hage, niet te betalen vande ordonantie, die hy heeft vande heren staten generael, 't sy dat deselve eerst betaelt hebben Nicolaes Ruys, coopman van wynen binnen Dortrecht, 6000 gl., van geleverde rynsche wyn, die de voorsz. Sloth van node heeft gehadt, om te tracteren die ambassadeurs vande Duytsche vorsten, volgende de assignatie, die deselve Sloth aen den voorsz. Nic. Ruys heeft

gegeven den 3. deses, om de voorscr. somme by ordre vande heren staten generael t'ontfanghen. (*Eod*).

Goudimel's Nederl. Psalmen. Is Andries Clouck, boekvercoper inden *Gecroonden Engel*, binnen Leyden, geaccordeert octroy, omme voor 6 jaren naestcomende alleene inde vereenichde provincien te mogen drucken een Nederl. Psalmbouck, mette vier parthyen, sulcx als die inde fransche tale van Claude de Goudimel vuytgegaen syn, verbiedende deselve binnen den voorsz. tyt in 't groot ofte

cleyn na te drucken *etc.*, opte verbeurte van deselve boucken, ende daerenboven van 200 gl., te verdeelen naer gewoonte. (Sept. 5).

Hertoch van Mantua. Aengesien dat den hertoch van Mantua is gepasseert, sonder in den Hage te comen (op welks compste de coecken ten huyse vanden advocaet Dimmer wast gelast te bereyden) is goetgevonden, dat men den voorscr. heere Dimmer sal lasten, de bereyde spyse, die nyet duren en mach, inde gasthuysen alhier inden Hage te verdeylen, maer den wyn voor als noch te bewaren tot nader ordonnantie. (Sept. 8).

De eod. Gesien de memorie vande oncosten, die van wegen de heren staten generael opten 7^{e}, 8^{e}, 11^{e}, 12^{e} ende 13^{e} Sept. lestleden gedaen syn ten huyse vanden advocaet Dimmer, omme te tracteren den hertoch van Mantua, bedragende 1158 ponden 3 sc. 8 p., daertoe hem toegeleyt syn 100 daelders voor deszelfs moeyten ende verlies, ts. 1308 p. 3 sc. 8 p., is geaccordeert daerop te depescheren ordonancie. (Sept. 17).

Lipsius. Op 't versochte consent, om te mogen drucken het translaet vanden brieff van Lipsius saliger, onlancx in 't latyn gedruckt, maer by die van Leyden doen innetrecken, ende is hetselve niet goetgevonden, maer den greffier geordineert 't voorsz. translaet op te sluyten. (*Eod.*)

Caert vande Bommelerweerdt. Is Floris Balthasar (!), plaetsnyder, toegelegt voor alle syne pretensien 100 gl. eens, dies sal de kaerte, by hem gesneden vande Bommelerweert ende aenliggende plaetsen, by hem geexhibeert, ten comptoire vande heren staten moeten blyven, sonder die te laten voltrecken ende drucken. (Sept. 19).

Camers voor de vredehandelinge. Gesien de declaratie van Dirck Gool, castelein, van 't gene hy verschoten heeft, om volgens den last, hem gegeven, te stofferen ende accommoderen verscheiden camers op 't hoff, dienende soo totte vergaderingen vande heeren gedeputeerden ten beyden syden, totte vredehandelinge, als tot het logist van eenige vande gedeputeerden vande eertshertogen, is goetgevonden, deselve te stellen in handen vanden tresorier De Bye, of om die te visiteren *etc.* (*Eod.*).

Vreemde gesanten. Is geaccordeert, dat men d'ordonantie voor de weerdinne inden *Hardeboll*, op aflossinge vande teeringen vande gesandten vande duytsche vorsten aldaer, sal vergrooten van 1500 gl. tot 2500 gl.

Is geaccordeert, om te toonen het respect, dat de heren staten toedragen den cheurfurst van Brandenborch, ende in consideratie dat de vryheer van Rheidt by syne cheurf. doorl. hertoch Sigismondt alhier gesonden, is een goet patriot, dat men de teeringe van denselven van Rheidt alhier inden Hage sal afspreken, ter somme van 2000 gl. eens. (*Eod.*).

Hertoch van Mantua. Gesien de declaratie vande reys- ende teercosten, gedeboursteert by den commis Jan Spronsz., door last van syn Excell. ende van grave Henrick van Nassouw, in 't conduyseren vanden hertoghe van Mantua opte reyse vanden Hage naer Rotterdam, Leyden, Haerlem, Amsterdam ende het wederkeren van dien na den Hage, tsedert den 6 Sept. totten 12 van deselve maent inclus, bedragende 287 L. 18 st., is geaccordeert daervan te depescheren ordonnantie. (*Eod.*).

Caerte vande Bommelerweerdt. Is geaccordeert, dat men de 100 gl., die Floris Balthasar toegelegt syn voor de caerte, by hem gesneden, vande Bommelerweert, die innegehouden wort, sal augmenteren tot 150 gl. (Oct. 1).

Cassen met statuen, *etc.* Opte instantie, gedaen van wegen den here Robiano, tresorier van hare Hoocheden, ter begeerte van deselve hare Hoochheden, is

geaccordeert, dat Corn. Renson ende Everaert tho Ruerinck vuyten lande van Luxemborch in dese landen sullen mogen brengen ende door deselve transporteren naer Spangien, negen en dertich cassen met statuen, soo van coper als marbre, ende andere materialen, hebbende geweest in het huys vanden grave Van Mansfelt, goeder memorie, buyten Luxemborch, volgende den inventaris, daervan synde, gequoteert de voorsz. cassen, van n°. 1 tot 39, alhier te in-

sereren, ende dat vry van tollen, licenten ende convooy. (Oct. 10).

Naeltwyser. Is Bernt Evertsz. Ketelt (!) geaccordeert octroy voor 10 jaren naestcomende, omme inde Vereenichde Provincien alleene te mogen maken seker instrument, by hem geinventeert, genaemt *den Naeltwyser.* (Oct. 22).

Nieuwe water-wintmolen. Is Jacq. Christiaensz. Mancrul (!), borger van Rotterdam, geaccordeert octroy voor 6 jaren, op sekere water-wintmolens, by hem geinventeert, die noch eens soo veel waters sullen uytwerpen, als die ordinaris moelens nu jegenwoordich doen, ende na de cracht des wints vermeerdert ende vermindert mogen worden, sonder deselve molens te swichten, ende tot de hoochte van seven, acht of negen voeten can opgemalen ende opgebragt worden, verbiedende *etc.* (Oct. 28).

Vereeringe. Is gewogen den gouden kettingh, gemaeckt by Symon Adriaensz., weecht 43 oncen ende een half, drie oncen tegen 100 gulden, bedraecht 1448 gl. 10 st., voor 't fatsoen 24 st. d'once, ts. 1500 gl.

Is gewogen den gouden kettingh, gemaeckt by Henr. vander Myl, weecht 86 oncen, 6 engelsche croonen ende 16 oncen pistoletten, d'once vande cronen 34 gl., beloopt 2390 gl. 4 st., d'once pistoletten tot 33 gl. bedraecht 528 gl. 1 st., voor 't fatsoen d'once 24 st., fac. 103 gl. 4 st., ende dus tsamen 3021 gl. 8 st.

Is gewogen de gouden kettingh, gemaect by Marcus Duyvoet ende Jacq. Mirou, weecht 88 oncen, tot 33 gl. d'once, maeckt 2904 gl., het fatsoen 24 gl. d'once, compt 105 gl. 12 st., tsamen 3009 gl. 12 st.

Is noch gewogen de gouden kettingh, gemaect by Henr. Mirou, weecht 73 oncen, tot 33 gl. d'once, beloopt 2412 gl. 6 st., voor het fatsoen 24 st. d'once, bedr. 87 gl. 14 st., ende dus tsamen 2500 gl.

Is goetgevonden, dat een uyt elcke provincie de heren Duytsche gesandten op morgen middach sullen gaen vergasten ende daerna verafscheyden, ende te vereeren mette geaccordeerde presenten. (Dec. 1).

De eod. Is geaccordeert te depescheren ordonantie voor d'Jonge, muntmeester vande heren staten van Hollant, op 1517 gl. vande 12 goude triumph-penningen, by hem gemaect ende heden gelevert, van welke 12 penningen 10 van deselve syn geemployeert totte vereeringe vande heren aenwesende Duytsche gesandten ende notabelste vande selver *suite.*

Rapport, deselve presenten danckelyk syn aengenomen, *etc.* (Dec. 4).

1609.

Maertelaers-boeck. Gesien de schriftelyke verclaringhe doctoris Francisci Gomari, gedateert 20 Jan. lestleden, houdende, dat hy overlesen hebbende een geschreven bouck, door Andream Oosterbeeck, dienaer des Goddel. Woorts, geintituleert: *het tweede deel der Maertelaren*, *ofte byvoegsel ende aenhanck tot het Maertelaersbouck*, hetselve bouck achtet nuttich te syn om gedruckt te worden, is Johan Evertsz. Cloppenborch, bouckdrucker tot Amsterdam, geaccordeert octroy voor 6 jaren, 't voorsz. bouck alleene te mogen drucken ende uitgeven, verbiedende *etc.* (Febr. 28).

Boek de motu siderum. Is Petro Laurenberch van Rostick toegelecht 25 gl., voor dat hy de heren staten gedediceert heeft seker bouxken, geintituleert: *Astraea de motu siderum* (Mey 16).

Vereeringe aan de gesanten. De heren gedeputeerden hebben gerapporteert, dat deselve beraempt hebben de vereeringe te doen aen de heren gesandten vande coningen, ende dat se bereet syn daervan openinge alhier ter vergaderinge te doen, by soo verre als de heren staten dat begeren, is na deliberatie verstaen *etc.*, dat men de heren gedeputeerden sal authoriseren *etc.*, daerinne te doen, gelyck sy voor de eere van 't lant, ten meesten contentemente vande voorsz. heren gesanten sullen bevinden te behoren, innesiende de hoochwichticheyt vande saken, die haer E. verhandelt hebben, dat deselve van soo groote ende machtige coningen gesonden syn, mitsgaders den langen tyt, dat haer E. alhier geweest hebben ende andersints. (Mey 25).

Nieuwe watermolen. Opte requeste van Joh. Thyl ende Joh. Hovelmans van Francfort, met syne consorten, versoekende octroy om alleene inde Vereenichde Nederlanden te mogen maken ende vercopen sekere watermolens, by hem geinventeert, is geresolveert, in soo verre als by den suppleant van syne inventie vande voorsz. molens, inde Beempster te doen, deselve goet gevonden wort, dat men suppl. sal accorderen syn versocht octroy voor 10 jaren. (Mey 27).

Sess engelsche predikanten. Opte remonstrantie vande heren ambassadeurs des conings van Groot-Britannie, versoekende, dat men van elcke comp. Engelschen ende Schotten, die inden dienst van het lant sullen blyven, soude accorderen tot het onderhout van sess predicanten eene *morte paye*, om de soldaten inde vreese Gods ende ware Christelyke religie te instrueren, is goetgevonden daerop te verstaen het advis vanden raedt van state. (Jun. 9).

Nieuwe molen. Is Loys Garcin, geboren in het marquisaetschap van Saluce, geaccordeert octroy voor 10 jaren, op sekere molens, by hem geinventeert, die sonder behulp des winds ofte lopende wateren, sullen dienen om coorn te malen, poeder te slaen, schorsse te malen, papier te maken, olie te slaen, drapperyen, hout te sagen *etc.*, verbiedende *etc.*, mits dat het sy eene nieuwe inventie, te voren in dese landen nyet gebruyckt, ende dat den suppl. eens sal exhiberen het patroon *etc.*, om proces ende andere questien voor te comen *etc.*, wel verstaende, dat den suppl. gehouden sal syn, syne inventie over te laten aen de *corpora* van steden, dorpen, collegien ende andere, die deselve inventie sullen begeren in 't werk te stellen, voor 300 gl., ende aen particulieren voor 100 daelders eens. (Jun. 10).

Jansz., figuerdrucker. Is Broeder Jansz., figuerdrucker alhier inden Hage, toegelegt 25 gulden, voor dat hy de heren staten gepresenteert heeft zekere *Pyramidem pacificam*, by hem gesneden en laten uytgaen. (Jun. 11).

Engelsche predikanten. Den secretaris Huygens rapporteert, dat den raet van state, gedelibereert hebbende opten voorslach vande heeren gesanten des conings van Groot-Brittannie, tot onderstant vande ses predicanten, ten dienste vande Engelschen ende Schotten, met eene *morte paye* van elcke compagnie vande voorsz. regimenten, voor advis hierop goet souden vinden, dat men tot het voorsz. onderhout soude mogen employeren van elcke compagnie eene *paye* voor seven gulden tien stuvers; hierop geadviseert wesende, is verstaen, al is't, dat dese sake consideratie meriteert, ende in haer selver dienstelyk geacht wordt, dat men nochtans ten aensien vande consequentie, streckende tot beswaernisse van den staet van 't lant, deselve sal houden in naerder bedenken ende nader examineren. (Jun. 16).

Gher. van Bycker, *ysersnyder.* Geexamineert de declaratie van mr. Gerardt van Bycker, ysersnyder tot Dortrecht, vande oncosten, gevallen aen 25 fyn goude penningen, wegende een ende tseventich oncen twee engelschen, tot 35 gl. d'once, het snyden vande ysers, daertoe noodich, het maecken ende munten van deselve mette vacatien ende reyscosten, ts. 2596 gl. 10 st. *etc.* (Jun. 19).

Vereeringe aan de gesanten. Is gedepescheert oedonnantie voor Paschier Lammertyn, damastwerker, vande somme van 6480 L., over twee hondert seventich ellen fyne damaste lynewaten, tegens 24 L. d'elle, by hem gelevert, daermede de heren ambassadeurs vanden coninck van Vranckryck ende Groot-Britannie by de heren staten syn doen vereren. (Jun. 24).

De eod. Gesien de declaratie van het gout, by den commis Thyman van Volbergen, by last vande Ho. Mo. heren staten generael gelevert aen verscheyden goutsmeden,

omme geemployeert te worden tot de vasselles, kettingen ende medaillen, daermede die heren ambassadeurs vande coningen van Vrankryk ende van Groot-Britannie syn vereert geworden, is deselve gepasseert.

Is oock geaccordeert te depescheren ordonnantie voor de goutsmeden, die de voorsz. vasselles ende goude kettingen gemaeckt hebben

volgende de liquidatie van elcx declaratie, gemaect ende by den thresorier gen. de Bie by ordre vande heren staten generael daerop gestelt(*). (Jun. 30).

(*) Ik voeg hierbij de specificatie van hetgeen die presenten den lande hebben gekost, naar een gelijktijdig geschrift, voorkomende in een bundel van geschreven en gedrukte stukken, betreffende de landsgeschiedenis in de jaren 1609 en 1610, in bezit zijnde van den Heer SLAGT, Notaris hier ter stede, en door hem, op de heuschste wijze, mij ter beschikking gesteld:

'*Presenten by de Hooch Moo. heeren die Staten Generael aende naervolgende heeren* (*geassisteert in het Tractat van Bestant*) *vereert.*
Den heere president Jeunin, ambassadeur van syn Magesteyt den Coninck van Vranckryck ende Navarre, Henricus den IV. van dien naeme.

	Marck goudts.	**Oncen.**	**Engels.**
D'eerste balance weegt	49	3	"
De tweede balance	63	4	15
S[a].	112	7	15

Den heere van Russy, oock ambassadeur van syn voorsz. Magesteyt.

D'eerste balance bedraegt in gewichte volgen	53	4	5
De tweede balance weegt	59	2	15
S[a].	112	7	"

Den heere Spenser, ambassadeur van syn Ma[t]. den Coninck van Groot-Bretaigne, Jacobus den (?) van die naemen.

D'eerste balance weegt	59	3	15
De tweede balance weegt	53	3	13½

S[a]	112	7	8½

Den heere Winwodt, oock ambassadeur van syn voorsz. Ma[t]. van Groote-Bretanie.

D'eerste balance weegt	59	4	10
De tweede balance weegt	52	4	"
S[a].	111	8	10

Somma totalis vande voorseyde gewichten bedraegt 450 marck' once 17½ engels.

Bedraegt in gelde 122633 gl. 15 st.

Dese naervolgende presenten syn voorts aende suyte *vande voorsz. ambassadeurs vereert.*

	Once.	**Engels.**	**Aes.**
Monsieur Pignot	15	3	"
Cormer	41	"	"
Den soone vanden h[r]. president Jennin	45	"	"
Monsieur Catharine	23	18	"
De jonghe Catharine	23	18	"
Monsieur de Preaux	88	13	½
De soone vanden voorsz. h[r]. de Russy	45	"	"
Den hoffmeester	15	3	"
Den secretaris Franchimont	12	2	"
La Bariere	9	2	"
Den soone vanden heere Spensser voorsz.	43	"	"
Den cousyn vanden voorsz. h[r]. Spensser	36	"	"
Hottingam	12	2	"
Pestelly	9	2	"
Crauly	9	2	"
Den secretaris des voorsz. he[r]. Winwodts	15	3	"
De Ringhem	2	10	"

Caert van Delf- en Schielant. Is Floris Balthasar (!), borger ende plaetsnyder tot Delft, geaccordeert octroy voor 10 jaren *etc.* te mogen drucken ende uitgeven de caerte van Delflant ende Schielant, met alle de wegen, bruggen, dycken, caden ende anders, by hem gemeten ende gecarteert, ende in 't coper gesneden, verbiedende *etc.*, de voorsz. caerten in 't cleyn ofte in 't groot, in 't geheel ofte ten deele in 't coper ofte mette penne na te macken ofte buytenslants naegemaeckt, inde Vereenichde Provincien te brengen, omme die te vercopen, opte verbeurte *etc.* (Jul.).

Nederlandsche Bybel. Is Johan Jansz.,

	S[a].	461	"	½
Adj. pr[a]. July 1609. Inde caemer vande heeren staeten generael vereert aen den advocat van Dyck, als ambassadeur vd. Coninck van Sweeden.	19	4	"	
	476	4		½

Bedraghede in gewichte, marck 60 once 1 engel 13½.
Vuyt brengende oncen 481 engels 13½
Overgebleven oncen 36 engels 17
Geweegen ende gecalculeert ter presentie vande heeren gedeputeerde, den 23 Juny 1609.
Den marck is 8 once.
Den once is 20 engels.
Den engels is 32 aessen.
Maeckt alle tesamen 510 marck 2 once 10 engels 14 aes.'

hoecvercoper tot Arnhem, geaccordeert octroy om voor 8 jaren naestcomende alleen inde Vereenichde Provincien te drucken ende uitgeven den Nederl. Bybel, ende daerby te vougen de translatie der annotatien Tremellii ende Junii, op het Oude, ende de aanteyckeningen D. Bezae op het Nieuwe Testament, verbiedende *etc.* (Aug, 19).

Otto van Veen's emblemata. Is Octavio van Veen geaccordeert octroy, omme voor den tyt, dat hem gelyk octroy is gegunt, by den keyser, coningen van Vrankryk ende Spangien, mitsgaders die ertshertogen, alleene inde Vereenichde Provincien te mogen snyden in't coper of hout, ofte etzen, ende uitgeven sekere syne inventien by twee diversche boucken, daervan het eene geintituleert is *Emblemata Horatiana*, ende het andere *Emblemata Amorum*, verbiedende de voorsz. twee *Emblemata* of andere des suppleants wercken binnen den voorsz. tyt in 't coper of hout na te snyden ofte etnen *etc.*, opte verbeurte *etc.* (Sept. 10).

Caerte van Bommelerweert. Opte requeste van Floris Balthasar is goedgevonden, alvorens daerop te disponeren, dat men eerst alhier sal sien de caerte vande Bommelerweert, by hem gesneden, ende resumeren de leste resolutie op sekere andere requeste des suppleants genomen, om *etc.* (Sept. 17).

Traffique op Ciprus, *etc.* De staten generael hebben geaccordeert, dat men die gemeen coopluiden van dese landen, trafficquerende op Ciprus ende ten vasten lande van Syria, Palestina ende Aegypten, gereet hebbende 10 schepen *etc.* (Sept. 28).

Hillebr. Jacobsz., *statendrucker.* De staten generael hebben geaccordeert, dat Hillebrant Jacobsz., drucker vande generaliteyt, op elck stuck wercx, dat hy van nu voortane, by expresse ordre van haer Ho. Mo., sal drucken inde plaetse van het generale privilegie, dat hem gegunt ende verleent is van alleene te mogen drucken ende uitgeven alle placcaten ende valuatien vande munte, lysten van convoyen ende licenten, ende wes meer de generaliteit is concernerende, die van hare Ho. Mo. wegen sullen in drucke uitgaen, eene andere gemeene forme van octroy sal mogen stellen met gelyken date, paraphure ende teeckeninge, als sulcke exemplaren sullen wesen gedateert, geparapheert ende geteeckent, ende dat dese concessie sal innegaen by dese forme, metter lyste der convoyen, die op heden gearresteert is, ende de voorsz. octroy, tesamen innehouden verboth vande exemplaren respective te drucken, by verbeurte van deselve, ende daer en boven vande somme van 100 daelders, t'appliceren naer het gewoonlyk gebruyk. (Oct. 13).

Jo. Drusius. Ontfangen ende gelesen een brief vande heren gedeputeerde staten van Vrieslant, vanden 26 Juny, geschreven ten faveure doctoris Johannis Drusii, *hebraeae linguae profess.* tot Franeker, ten einde hem by de heren staten voorschriften gegunt souden worden aen den here president Richardot ende audiencier Verryken, daermede dat hy soude mogen te beter connen geraecken totte restitutien van syne goederen in Vlaenderen, die hy gedurende oorlogen heeft moeten missen. (Oct. 21).

Nieuwe watermolen. Pedro Sardy, ingenieur vuyt Italie, geaccordeert octroy voor 10 jaren, op seker instrument, by hem geinventeert, waerdoor hy water wyt meeren, moerassen ofte rivieren can trecken, tot over de 25 voeten hooch, met eene cleyne coste, met wint ofte met arbeyt van beesten op te werpen, verbiedende *etc.*, mits leverende binnen 8 dagen model van 't werk, dat hy binnen 1 jaer inde Vereenichde Provincien in 't werk sal stellen, *etc.* (Nov. 4).

Mr. Will. Perkinsy, *theol. doctor.* George Woutersz., bouckvercoper tot Dortrecht, geaccordeert octroy voor 6 jaren, op het uitgeven van alle de werken vanden hoochvermaerden ende hoochgeleerden doctor in theologie, mr. Wilh. Perkinsy, in

de Engelsche sprake uitgegeven, die hy in de Nederlantsche sprake heeft doen translateren, indien den predicant Mensevoet hiertoe vorensegeen privilegie en is geaccordeert, verbiedende *etc.* (Dec. 12).

Octroy op Jo. Polyander's boek. Francois

Borseller, bouckdrucker tot Dordrecht, geaccordeert octroy op het uitgeven van seker boek:

Joannis Polyandri brevis responsio ad interpellata Anastatii Cochletii Monachi, Carmelitae sophismata sub hoc titulo vulgata:

Calvini infernus (!) *adversus Joannem Polyandrum, ministrum calvinisticum*, voor 5 jaren, verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Cognoscementen. Mich. Colyn, boecvercoper tot Amsterdam, octroy voor 6 jaren, op 't drucken, vercopen ende distribueren vande cognoscenten ende inde marge van deselve te stellen de wapenen vande generaliteit, verbiedende *etc.* (*Eod.*).

1610.

Present aan de gesanten van Engeland en Vrankryk. Gesien de declaratie van Jac. Dircxsz. de Swert, kustodyemaker, gemaeckt hebbende de custodye vande praesenten, daermede dat vereert syn geweest die heren gesanten vande coningen van Vranckryke ende Groot-Britanie, is geordoneert, dat men den eysch deszelfs sal sien te modereren, is 't doenlyck, ende denselven betalen. (Jan. 2).

Tapisserie. Gesien de declaratie van Aernt Bartholomeusz. van Gill, tapissier, vande tapisserie by hem gehangen ten huyse van Pieter Naggers, inden *Swarten Arent*, voor den here ambassadeur van Marocco, is geaccordeert als voren. (*Eod.*).

L'Espinoy, predikant te Oostende. Is geaccordeert, dat men mr. Fra. Lespinoy, predicant, lest binnen Oostende gesonden, sal continueren syn onderhout tot laste vande generaliteyt, tegen 500 gl. 's jaers, vanden tyt dat hy uyt Oostende gescheyden is totten 1. Febr. naestcomende. (*Eod.*).

Damastwerck van P. Lammertyn. De heren Cromhout, Magnus ende Oenema, rapporteren, dat sy gevisiteert hebben het damastwerck van Paschier Lammertyn, gedestineert om onder andere daermede te vereeren den marquies Spinola, ende te bevinden, dat er partyen syn van ammelakens ende servetten, soo fyn ende wel in poincten, dat men die eere van het lant daermede sal mogen bewaren, maer dat den voorsz. Lammertyn deselve estimeert tot 24 ende 16 gl. respective d'elle, achtende (gehoort hebbende daerop eenige vrouwen, kennisse van lynewaet hebbende), dat de weerde wel soude betaelt syn, ontfangende daervoor 20 ende 12 gl. respective voor het fynste. Hierop geadviseert wesende, is geresolveert, dat men die voorsz. gedeputeerden sal authoriseren, 't voorsz. damastwerck, te willen het fynste incoopen, ten meesten profyte vanden lande, tot de somme daertoe gedestineert. (Jan. 13).

De eodem. Gesien de declaratie vande coop ende prys, gemaeckt by de heeren Cromhout, Magnus ende Oenema, ende volgende het inhouden van deselve, genomen met Passchier Lammertyn, in alles van sess ammelakens, vier en twintich dozyn servetten ende twaelff handtdoecken, van zyn fynste damastwerck, van syne nyeuwe inventie, om daermede te vereeren den marquis Spinola, als de contrevereeringe sall geschieden, bedragende tsamen 3675 gl. 10 st., is geaccordeert, dat men den coop sal aennemen ende vande somme te depescheren ordonnantie, ende sullen die gedeputeerden doen betalen die vrouwen, die sy hebben gebruyckt, naer redelycheyt, *etc.* (Jan. 14).

Isaac Lemaire. Is gecompareert de here Van Russy, ambassadeur des conings van Vrankryck, heeft gepresenteert eenen brieff vanden coning, vanden 30 Dec. lestleden, ende volgende het inhouden van deselve geexcuseert Isaac Le Maire, coopman tot Amsterdam, over de reyse, die deselve ter begeerte vanden coning aldaer gedaen heeft, ende versocht by last van syne Majesteit, dat men hem daerover niet en soude willen rechercheren noch eenige moeyten aendoen, is geresolveert, vanden brief des conings copie te senden aen de burgermeesters van Amsterdam, ende adverteren vande voorsz. comparitie ende intercessie des heren van Russy van wegen syne Majesteit, ende sulke consideratie te willen nemen, als de saecke vereyscht. (Jan. 16).

Fransch leger-predikant. Opte remonstrantie vande heren van Chastillon ende van Bethunen, collonellen vande Fransche regimenten, mitsgaders die gesamentlyke capiteynen, is geconsenteert, by soo verre als die remonstranten, die capiteynen ende andere hooftofficieren vande voorsz. regimenten aennemen willen te betalen, sonder hare soldaten te beswaren, de helft van het onderhout van een predicant, tot 600 gl. 's jaers, dat d'ander helft betaelt sal worden tot last vande generaliteyt. (*Eod.*).

Contrefeytsel van grave Hendr. van Nassauw. Is Jac. Matham, plaetsnyder tot Haerlem, geaccordeert octroy voor 3 jaren, uit te geven ende vercopen het contrefeytsel vanden Hoochgeb. grave Hendrik van Nassauw, by mr. Michiel van Mierevelt naer het leven gedaen ende by den suppleant in coper gesneden, verbiedende *etc.* (Jan. 21).

Boexken vande zeevaert, *van Jo. vanden Broecke.* Is Johan van Broecke, professie doende vande zeevaert binnen Rotterdam, toegelegt veertich gl. eens, voor sekere figuer boexken, by hem die Ho. Mo. heren staten generael gepresenteert vande zeevaert, omme de geheele waerlt te beseylen, mitsgaders van eenige mathematische ende geometrische stucken. (Jan. 21).

Huisbybel met Augustyn letter. Is Isaack Jansz. Canin, boeckdrucker tot Dordrecht, geaccordeert octroy voor 5 jaren, te drucken ende uittegeven eenen huysbybel mette Augustyn letter, in folio, ende dat mette annotatien nae den Geneefschen exemplaer, uyt de Francoysche tale overgeset inde Nederlantsche sprake, door P.H., dienaer des Goddel Woorts, verbiedende *etc.* (Jan. 22).

Jud. Buys, *weduwe van P. Merula.* Opte requeste van Juditha Buys, weduwe van zal. P. Merula, in syn leven *professor historiae* tot Leyden, syn gecommitteert die heren Magnus ende vander Mylen, omme te visiteren die stucken ende boucken, hierinne geroert, of deselve dese landen dienstich syn. (Febr. 11).

Boxhorn, *predikant tot Teteringen.* Te schryven aen den gouverneur van Breda, dat men ongeerne ende met verwonderinge heeft verstaen, dat by den predicant Boxhorn, tot Teteringen, eenige nyewicheyt soude wesen onderstaen, als aldaer gepredikt hebbende tegen het tractaet van het gemaect bestant, hetwelk hy nyet en behoort toe te staen, dat daeromme de heren staten begeren, sulcke ordre te stellen ende te versien, dat by den voorsz. Boxhorn ende andere predicanten egeen nyewicheyden in 't lant van Breda tegen het voorsz. bestant worden voorgenomen, ende dat hy diesniettemin de heren staten by den brenger deses wil adverteren de gelegenheit van hetgeene dat tot Teteringen gepasseert is. (Febr. 23).

Van de wissel te Amsterdam. Is geresolveert, dat een vande generaelmeesters vande munte hem sal begeven naer Amsterdam, om hem aldaer te informeren op den handel van die vande banck aldaer, ten regaerde vande wissel met den aencleven van dien, als vande wisselaers in de voorsz. stadt, dat die twee andere generaelmeesters hun sullen vervoegen naer Zeelant, ende by de heeren staten van Zeelant ofte derselver gedeputeerde raden soe vele effectueren, dat het muntwerk aldaer mach ophouden, ende dat tot dien eynde de stempels worden ingetrocken, omme derselver rapport gehoort, alsdan opte resterende poincten vande remonstrantie vande voorsz. generaels geresolveert te worden naer behoren. (Maart 2).

Verzoek v. d kerkenraet te Breda. Opte requeste vanden kerkenraet binnen der stadt Breda, versoekende, dat sy in haer Christelyk aenbegonnen werck tot Teteringen, namentlyck vande predicatie nyet verstoort, maer veeleer gevordert mogen worden tot uytbreidinge des Heiligen Evangeliums ende quytinge van haer conscientie, is

verstaen dat de remonstranten hun sullen reguleren volgende hetgene, dat aen den gouverneur van Breda desen aengaende met goede kennisse ende ordre geschreven is. (Maart 4).

Witte moerbesie-boomen. Is Joh. de la Bat, franchois coopman, voorhebbende inde Vereenichde Provincien te brengen ende te planten witte moerbesie-bomen, omme met de

bladeren vande selve bomen te voeden zydewormen, ende voorts den ingesetenen deser landen te leeren, deselve te houden, mitsgaders de maniere, om syde daervan te becommen, tot prouffyt ende den oirbaer te brengen, geaccordeert, dat hy gedurende de 4 naestcomende jaeren sulke witte moerbesiebomen, mitsgaders het zaet vande zydewormen inde Vereenichde Provincien sal mogen brengen ende wederom uyt voeren vry van octroy ende licent, ende aengaende het octroy, by hem versocht aengaende de plantinge vande voorsz. boomen, sal hem daerom hebben te addresseren aen de staten vande provincien, daer hy sulke plantinge sal begeeren te doen. (Maart 6).

Camer van wissel te Amsterdam. Die staten *etc.*, hebben gelast ende gecommitteert, *etc.*, mits desen den generaelmeester vande munte, Foeck, hem in diligentie te transporteren naer Amsterdam, ende aldaer by de camer vande wissel te doen aennemen ende achtervolgen de instructie, die by de samentlycke generaelmeesters vande munte by ordre van hare Ho. Mo. voor deselve camer is gemaeckt. (Maart 8).

Abra. Migoen, fra. schoolmeester. Item, geaccordeert octroy aen Abraham Migoen, schoolmeester tot Rotterdam, om voor 4 jaren te mogen drucken of doen drucken ende uitgeven, alle de boucken, inde Francoysche scholen der voorsz. landen geleert te worden, op soodanige maniere als hy heeft geinventeert, by dewelke oogenschynlyk blyken sal, welke ende hoedanige letteren in 't begin, aen 't einde ende in 't midden aller Francoysche woorden nae de rechte uitspraecke ende pronunciatie der naturele Francoysen moeten verswegen ende niet gepronunchieert worden, daer door deselve Francoysche tale ende rechte lesinge ende pronunciatie derselve inde voorsz. scholen, veel eer correctelyk ende met veel minder moeyten vande joncheit sal werden geleert, nadien alle letteren, die verswegen moeten worden, door seeckere teeckenen (aen de letteren daertoe expresselyk gesneden ende gemaeckt) sullen aengewesen worden, volgende het getransfigeerde formulier, verbiedende *etc.* (Maart 11).

Hunter, Schotsch predikant. Geaccordeert, ingevalle Andreas Hunterus, Schotsch predicant, in 't jaer 1602 toegeleyt geweest 200 gl. ende dat deselve in 't voorleden en heeft ontfangen 100 gl., dat men hem noch sal doen betalen 100 gl., gelyck in 1602. (Maart 13).

Is. Le Maire. Gelesen een brief vanden coning van Vrankryk, ten faveure van Isaac Le Maire, dan also bevonden wordt, dat denselven is geaddresseert aen de heren staten van Hollant in 't particulier, is die gestelt in handen vanden advocaet van deselve provincie. (Maart 26).

Fabricatie van coper- en yserdraet. Opte requeste van Balthasar ende Pieter Henricksz., gebroeders, versoekende octroy, omme alleene coper- ende yserdraet te mogen trecken, is voor als noch uitgestelt daerop te disponeren. (Apr. 7).

Fabricatien van die van 's H. Bosch. Ontfangen ende gelesen eenen brieff van schepenen ende raedt der stadt 's Hertogenbosch, byden welcken wederom versocht wordt, dat de heren staten souden gelieven te verbieden aen alle hantwerckers van borgers ende poorters van 's Hertogenbosch voorsz. ofte andere, wonende binnen de Vereenichde Provincien, te slaen, setten ofte drucken *den Boom*, wesende het merck van deselve stadt, off oock het merck ende teecken vande gesworen meesters aldaer, over de hantwercken ende de dozynwercken, als van messen, zeyssenen, bussen, bylen, spellen, linten, gebreyt werck ende andere, gelyck daeraff eenige jaren ter contrarie is gedaen, maer is uytgestelt daerop te resolveren, overmits de lange practicque, die ter contrarie is gebruyckt. (*Eod.*).

Chirurgyns in 't leger. Is geaccordeert te depescheren ordonnantie voor elcke vande dry chirurgyns van 't leger, vande somme van 400 gl., ter goeder rekeninge van het tractement, dat hem sal toegelegt worden by de resumptie vanden staet van oorloge, tsedert den 15 Juny lestleden. (Apr. 8).

Lotery voor de Christenen in Turkye. Is

gelesen de requeste van Schrevel Adriaensz. van Tedingerbrouck, versoekende brieven van octroy, omme te mogen opregten eene loterye tot lossinge vande Christenen, die in Turkyen gevangen syn ende in slavernye gehouden worden, maer is dese sake noch gehouden in bedencken. (*Eod.*).

Tapiserien met gout gewracht. Is goetgevonden, dat de heren gesanten met hun sullen mogen nemen de vier stucken tapisserye, met gout gewracht, gecomen vanden coning van Maroccos, omme die in Engelant te vereeren, indien haer E. dat dienlyck vinden. (Apr. 9).

Schildery v. Vroom. Is de heren staten gethoont seecker stuck schilderye, gemaeckt tot Haerlem by mr. Vroom, vande zeeslach, geschied voor Gibraltar, onder het commando van Heemskercken, vromer memorie, tegen de Spaensche gallioenen, hetwelcke by den voorsz. mr. geestimeert ende gehouden wordt op vier ende twintich hondert gulden, ende geproponeert wesende of men 't selve soude mogen coopen, om daermede te vereeren den prince van Whalis, wiens successie seecker ende wiens vriendschap dese landen noodich is, ter somme van 1600 ofte 2000 gl., by soo verre als d'eere van 't lant daermede soude cunnen bewaert worden, is verstaen dat die heren gesandten naer Engelant met malcanderen sullen spreken ende overleggen, of oock die voorsz, schilderye den hoochgemelden prince aengenaem ende met eere van dese landen sal mogen gepresenteert worden, in gevalle ja, dat sy metten eygenaer opte coop sullen mogen handelen, op afcortinge vande somme, totte vereeringe gedestineert. (Apr. 10).

De eod. Ontfangen een brief vanden ambassadeur Caron, waerby geadviseert, dat den prince van Whalis aengenaem sou syn, by soo verre hy *etc.* vereert wiert met eenige schoone stucken schilderyen, vande beste meesters, die in dese landen syn, daerop goetgevonden is, dat de heren ambassadeurs, naer Engelant gaende, naer enige sulcke stucken sullen omme sien. (Apr. 12).

Bezoarsteen. Is geresolveert ende den griffier gelast, inden handen vanden heren gesandten na den coning van Groot-Britanie te stellen die 2 groote Westindische besoarsteenen ende 2 Oostindische besoarsteenen, die by de nagelaten weduwe vanden tresorier Valcke, eenige jaren geleden in handen vande heeren staten syn gestelt, als in hare rekeninge deselve tot last vande generaliteyt gebracht hebbende, omme de voorsz. 4 stucken in Enlant te vereeren, indien de voorsz. heeren dat dienlyck vinden, desen volgende syn die voorsz. vier stucken inde volle vergaderinge by den griffier gelevert in handen vanden heer Joachimi. (*Eod.*).

Yvoren waaijer. Den capiteyn Spilbergen heeft gethoont eenen yvoren waayer, seer subtilyken ende constelyk gewrocht, daermede dat hy vanden coning van Siam, in Oost Indie, vereert is geweest, presenterende denselven de heeren staten te vercoopen voor eenen redelyken prys; is geaccordeert dat die heren ambassadeurs, gaende na den coning van Groot Bretanie, op het copen vanden voorsz. waeyer met den voorsz. Spilberch sullen comen in onderhandelinge, ende denselven mogen copen uiterlyk voor vier, vyff ofte sess hondert gl. sonder meer, mits conditie dat haer E. den waeyer met haer sullen mogen nemen naer Engelant, om die aldaer te vereeren, indien deselven daer aengenaem soude syn, in gevalle niet, dien wederom te mogen geven, sonder yet te profiteren. (Apr. 13).

Schilderyen van Vroom. Worden nog die heren gesandten van Engelant geauthoriseert, om te coopen die 2 stucken schilderyen van Vroom, van Haerlem, daer van dat eene gisteren ende nu wederom gesien is, wesende de representatie

vanden zeeslach voor Gibraltar, ende het tweeden eenen zeestorm, omme vereert te worden aen de prince van Whalis. (*Eod.*).

Yvoren waeijer. Op 't aengediende, dat Spilbergen versocht 800 gl. voor den gesneden yvoren waeyer, is gepersisteert dien niettegenstaende, by de voorgaende resolutie van 600 gl. (Apr. 15).

Seecker carckant. Is den ingenieur Jan vander Beecke geaccordeert voorschryvens aen

den ambassadeur Caron, ten eynde hy den suppleant assistere, dat hy van Jan Spilman, juwelier vanden coning van Groot-Brittannie, mach crygen restitutie van seecker carckant, dat hy hem in 't jaer 1603 gedaen heeft, om dat de coninginne te thoonen, off hy dat aen haer soude cunnen vercopen voor de somme van 12000 gl., hetwelck de voorsz. Spilman sedert heeft gehouden, denselven dreygende, indien hy den suppleant niet en contenteert, dat hy last heeft dese sake syne Majesteyt aen te dienen. (Apr. 24).

Beyaert, *predikant.* Is geaccordeert, dat men het tractement, toegeleyt den 1 Febr. 1606 den soon vanden predicant Beyaert, predikende by weten vande heren staten generael in het Walsch quartier vande afgewekene provincien, van 500 gl. 's jaers denselven sal betalen ende als noch voor een half jaer continueren. (Apr. 29).

Octroy voor Loys Elsevier, *boekverkoper in den Haag.* Is Loys Elsevier, bouckvercoper alhier inden Hage, geaccordeert octroy voor 6 jaren, te doen drucken ende vercopen secker bouxken, inde Walsche ende Duytsche spraken, geintitultert: *La repentance de Jean Haren et son retour en l'eglise de Dieu*, *publiquement par luy recitée en l'eglise Wallonne à Wesel*, verbiedende, *etc.* (*Eod.*).

Silverwerk van Rhenen. Is gelesen de requeste vande regierders der stede van Rhenen, mitsgaders der kerke van S. Cunera aldaer, daertoe streckende, om te hebben betalinge van 1799 gl. 6 st., ter cause van 2 deelen vande 3 deelen vande rechte estimatie van hetsilverwerck binnen de voorsz. kercke, doen wesende geleent aen de staten generael in't jaer 1578. (May 1).

Mr. Coenraet, *geschutgieter.* Is opte recommandatie van zyn Excell. geaccordeert, dat men den geschutgieter mr. Coenraet sal lasten desen somer te maken de formen ofte moulen van ses geheele canons, twaelf halve canons, ende van zes veldstucken, omme die daer nae, naede gelegenheyden te mogen gieten. (Jun. 10).

Ingenieurs. Gesien die memorie, by syn Excell. gedresseert vande ingenieurs, die syn Excell. verstaet dat opten aenstaenden tocht naer boven gebruyct sullen worden, namentlyck R. d'Exter met acht conducteurs, Arent Arentsz. insgelycx met acht conducteurs, Lambrecht Cornelisz., met vier conducteurs, Samuel Cloot, met vier conducteurs, ende Oom Kees met acht conducteurs, hebben d'heeren staten generael daerinne bewillicht, ende dat deselve sullen hebben ende genieten hare dachgelden, gelyck andere ingenieurs. (Jun. 28).

Conr. Vorstius. Is Conrado Vorstio, doctori inde theologie ende prof. tot Steinfurt, toegelegt tot een vereeringe, voor dat hy de heren staten gededicceert heeft ende doen presenteren seker bouck, geintituleert: *Anti-Belarminus contractus*, 300 gl. *etc.* (Jul. 3).

Wilh. van Oldenbarnevelt. Is geaccordeert, dat Joncker Wilhelm van Oldenbarnevelt hem sal mogen stellen onder de compagnie vanden Hoochgeb. here prince Henrick, grave van Nassau, met vier peerden, mits dat hy gehouden sal syn, gestadichlick, gedurende den aenstaenden tocht, syn Exc. persoon te volgen, ordinerende die commissaris van monsteringe ende alle andere, die dit aengaen sal, den voorsz. Jo^{r}. Willem mette voorsz. vier peerden inde monsteringe vande voorsz. compagnie te passeren naer behoren. (Jul. 4).

De eod. Ontfangen ende gelesen een brieff vande coninginne van Vrankryk, vanden 25 Juny lestleden, ten faveure vanden voorsz. J^{r}. Willem van Oldenbarnevelt, ten eynde deselve geemployeert soude moghen worden in sulcke chargen, als syne jaren

sullen cunnen verdragen, ende hy te capabelder mach worden gemaeckt tot dienst van dese landen ende van den coning, haren soon, als hy by syne Majesteyt sal begeren te keren. (*Eod.*).

Presenten voor Engeland. Is gelesen een brief vanden ambassadeur Caron aen den here advocaet van Hollant, daerby hy urgeert op't effectueren vande presenten, die in Engelant gedestineert syn te vereeren, ende syn gecommitteert die heren Joachimi ende Symsz., om hen te transporteren naer Delft, ten huyse van Spierinck, tapissier aldaer, ende te besichtigen of die tapisserien, die den grooten camerlinck hem heeft bestayet te maken als

noch by hem is, ende te verstaen van wat prys dat deselve is. Wat belangt de tapisserie, die in Engelant is bestayet te maken van den here groot-tresorier, is geaccordeert dat men den voorn. here ambassadeur sal laten authoriseren deselve te copen ende daermede den voorsz. tresorier van wegen het lant te vereeren, soo verre als deselve ten pryse compt *circum circa* vande somme, die geconsenteert is in Engelandt te vereeren, ende dat die syn E. aengenaem sal syn, ende voor de eere van het lant mach bestaen. (Jul. 26).

J. Huygen van Linschoten. Is Jan Huygen van Linschoten geaccordeert octroy voor 12 jaren, alleene te mogen doen drucken ende uytgeven seker bouck, tracterende van syne reyse in Oostindie ende de gelegenheit vande landen aldaer, ende hoe deselve, ende de custen daeromtrent syn streckende, ende by de Portugesen bevaren ende gefrequenteert worden, gelyck oock vandaer mede de Westindien, Brasilien *etc.* by hem hier te voren uytgegeven ende van nyeuws gerevideert, daer by gevoegt wesende de beschryvinge van by noorden om, door Wygats, verbiedende *etc.*

Het jaerlicxs pension, versocht byden voorsz. Jan Huygen van Linschoten, is afgeslagen. (Jul. 30).

Nieuw waterwerk. Is Johan van Slingelandt Boudewynsz., tot Diechtrecht (?) ende Adriaen van Slingelandt, tot Gorckum, geaccordeert octroy, voor den selfden tyt ende op deselve conditien als eerst aen den Italiaen gegunt is op seker waterwerk, by hem geinventeert, hetwelck soo metten winde als met ros ende handen van menschen gebruikende, gedreven kan worden, tot uyt- ende opmalinge van alle wateren, uit landen, meren, poelen ende grachten, mitsgaders tot gerief van alle neeringen, die groote quantiteyt van water gebruiken moeten, als van brouwerien, ververien, soutkeeten ende diergelyke, synde 't voorsz. werk van sulke effecte ende operatie, dat met eenen moelen soe veel waters opgemalen kan worden, als met twee achtkante ofte wipmolens, die malcandere het water toemalen, verbiedende *etc.* (Jul. 31).

Tapisserie voor den groot-camerling. Gelesen den brief van Caron aen den advocaet van Hollant, doende instantie, ten einde die gedestineerde tapisserien voor den groot camerlinck, die tot Delft gemaeckt wordt by Spierinck, soude mogen worden gesonden, den heren Symsz. ende Joachimi gesien die tappisserien, rapporteren, dat die bestaet in 8 stucken van Scipio ende is groot 318 ellen ende ¾, belopende tot 24 gl. d'elle (daervoor deselve bestayet is) de som van 7650 gl., is geaccordeert, dat men de voorsz. tapisserie sal copen ende aenvaerden voor den voorsz. prys, of soo veel min als 't contract houdt.

Rapporteren die voorsz. heren voorts, dat sy hebben gesien met enen de tapisserie by Aernt Bartholomeusz. van Gils, lakencoper, in huer gehangen op het huys van Egmont alhier inden Hage, ende dat seven cleyne stucken, houdende tesamen 195 ellen, ende de acht andere tesamen 198 ellen, dus tesamen 393 ellen, is geaccordeert, dat die heren rapporteurs mette voorsz. Arent Bartholomaeusz. sullen handelen opden coop vande voorsz. tapisserie, ten besten pryse, dat sy sullen kunnen. (Aug. 1.)

De eod. De heren Symsz. ende Joachimi rapporteren, hoe verre dat deselve gesproken hebben met Spierinck, tapissier tot Delft, aengaende den coop van 8 stucken tapisserien, by hem gemaeckt voor de groote Chambellain van Engelant, ende daerop den voorsz. Spierinck gehoort, dat men hem voor de voorsz. acht stucken tapisserie gereet sal betalen 7000 gl., mits dat hy gehouden is deselve daervoor tot syn costen te garniseren, in te packen in cassen, ende in Engelant aen den heere

ambassadeur Caron te leveren, dan heeft den voorsz. Spierinck versocht dit faveur, dat hem hyer te lande, gelyck in Vranckryck ende Engelant, soude worden toegelaten, t'elcken als hy dat van doen sal mogen hebben, uyt te voeren eenige monsterstucken van syne wercken, omme die buitens lants te verthoonen, sonder daerover eenich convoy ofte licent te betalen, mits dat hy gehouden sal syn, binnen den tyt hem te limiteren, deselve monsterstucken weder in te brengen ende daervo-

ren suffisante cautie te stellen; hierop geadviseert wesende, is geaccordeert, dat men vande voorsz. 7000 gl. voor den voorschr. Spierinck sal depescheren ordonantie, ende voorts verstaen, soo wanneer als hy eenighe monsterstucken sal begeren uit te voeren, dat hy 't selve die heren staten generael sal hebben te verthonen, diewelcke daerop alsdan favorabel sullen disponeren, omme te voorkomen alle nadeelige consequentie, tot vercortinghe vande gerechticheyt van 't lant, ten regarde van andere.

De voorsz. heren hebben noch gerapporteert, dat sy eyntelyck gecocht hebben die tapisserie, hanghende op 't huys van Egmont, toecomende Barth. van Gils *etc.*, groot bevonden wesende by metinge tsamen 293 ellen, voor drie gl. 12 st. d'elle, mits dat den voorsz. Aert Bartholomaeusz. gehouden is deselve tapisserie daervoren tot syn costen te garniseren, bedragende tsamen 1054 gl. *etc.*

Hebben noch gerapporteert, dat sy geaccordeert syn met Cocquel, te weten, dat men hem sal betalen 550 gl. voor de schildery, die de heren ambassadeurs van syne stucken in Engellandt gelaten ende vereert hebben, ende is geconsenteert, dat men voorden selven vande voorscr. somme sal depescheren ordonantie. (Aug. 5).

Japan. Den commis vande bewinthebbers vande Oostindische Compaignie, gecomen uyt Jappan, heeft gedaen rapport, sommierlyck van syn wedervaren in Jappan, vanden keyser aldaer, mitsgaders op syne reyse. (*Eod.*).

Angola. Die staten der Vereenichde Nederlanden, in consideratie dat Gerrit Reynst ende Compaignie, syn geweest die yerste inde Vereenichde Nederlanden, die tharen costen gesocht ende gevonden hebben de navigatie ende handelinge opte quartieren van Congo Loango ende andere plaetsen ende coningrycken, opte custen van Angola ende daeromtrent gelegen, daer noyt te voren eenige schepen van dese landen syn geweest, sonder dat deselve daer vooren eenigh voordeel hebben genoten, maer veel meer gebleken is, dat hare eerste reyse haer is mislukt, tot haren groten costen ende verlies, hebben haer Ho. Mo. die voorsz. Gerrit Reynst ende Compaignie tot eene recognitie van deselve inventie ende gedaen costen, geaccordeert ende accordeeren mits desen, dat sy vande goeden, waeren ende coopmanschappen, die sy uytte voorsz. coninckryken ende landen inde Vereenichde Provincien voor haer eygen ladinge sullen brengen, alleenlyck sullen hebben te betaelen die twee derden deelen van het recht der convoyen, daertoe staende volgende de lysten, ende het resterende derde deel van 't selve convoy mogen corten ende innehouden, totte somme van sesthien hondert guldens toe eens. (Aug. 6).

Apologie tegen Becanum. Opte requeste van Dirc Pietersz. Voscuyl, boekbinder te Amsterdam, versoekende octroy om soo in 't Latyn als in 't Nederduitsch te mogen laten uytgaen een boecxken, geintituleert: *Apologie ofte verantwoordinge voor den Hollantschen Christen*, *die men Calvinist noemt*, *tegen de gemengde questien Martini Becani*, *antichristische Jesuyt van 's Hertogenbosch*, is denselven hetselve octroy geaccordeert in forme voor 7 jaren. (Aug. 10).

Aleaulme, *ingenieur en dechiffreur.* Opte requeste van Pieter Sterlincx, de jonge, versoekende *etc.* ordonnancie van 600 gl., van 6 maenden tractements vanden ingenieur Al'heaulme, alsoo hy die somme aen den voorn. Al'heaulme, by wissel, te Parys heeft doen betalen, is verstaen, dat hem de voorsz. ordonantie ter hand sal worden gestelt. (Aug. 11).

Inventie van Tho. Leamer. Is verleent octroy voor 7 jaren aen Thomas Leamer, tot Amsterdam, om in 't licht te brengen ende alleene te doen drucken syne conste, die hy segt geinventeert te hebben, om alomme, te water ende te lande, te weten de

hoochte van Oost ende West, sonder dat men hiermede verstaet de voorsz. conste te approberen ende voor seker ende vast te houden, of het gemeene lant met het geven vande voorsz octroy aen den suppleant verbonden te syn. (Aug. 28).

Lucas Jansz. Wagenaer. Is gelesen sekere acte van verclaringhe ende bekentenisse, ge-

daen voor notaris ende getuigen, opten 16 Aug. lestleden, binnen de stede van Enchuysen, by Tryn Haickes d^{r}., weduwe van wylen Lucas Jansz. Wagenaer, saliger, vandat deselve Wagenaer in syn leven ende sekere jaren voor syn overlyden, vercoft, opgedragen, quytgeschouden ende gecedeert heeft gehadt aen Cornelis Claesz., in syn leven bouckvercoper tot Amsterdam, alle die platen, caerten, toebehoerten ende andere gereetschappen mette gerechticheden, privilegien ende octroyen, daerby synde, van alle ende ieghelyke sodanige wercken ende boucken, als die voorn. haer man saliger in syn leven in 't licht gebracht ende uitgegeven laten heeft, ende dat die voorsz. Cornelis Claesz., haren man daer voren, volgende d'accorde met hem gemaeckt, ten dancke ende ten vollen vergenoucht ende gecontenteert heeft, sulcx, dat sy oock bekende, dat sy inde voorsz. qualiteit egheen recht, actie ofte eygendom aen eenige der voorsz. haers mans wercken ofte boucken meer is hebbende ofte reserverende, maer consenteerde, bewillichde ende stont toe, dat Jacob Leonartsz. Meyen, bouckdrucker der stadt Enchuysen, diewelcke, (soo sy verstaet de voorsz. platen, caerten ende andere behoeften van voorsz. haers mans wercken vande weduwe van Cornelis Claesz. voorn. becommen ende gecocht heeft) deselve vry ende vranck sal moghen herdrucken, uyt laten gaen ende in't licht brengen, tot synen wil ende believen, ende dat hy tot dien fyne soodanich octroy, gratie ende privilegie vande Ho. ende Mo. heren staten generael, sal moghen versouken als hem goet duncken sal *etc.*, ende is mitsdien den voorn. Jacob Leonaertsz. Meyer (!), bouckdrucker tot Enchuysen, geaccordeert het octroy by hem versocht, voor den tyt van sess naestvolgende jaren, omme alleene inde Vereenichde Provincien te mogen drucken, doen drucken, uitgeven ende vercopen alle die wercken van wylen Lucas Jansz. Wagenaer, van Enchuysen, als namentlyck *den Spiegel ende Tresoor der Zeevaert*, mitsgaders *het Enchuyser Leescaertbouck* ende alsulcke andere werken meer, als by den voorsz. Wagenaer by syn leven in 't licht gebracht, ende tot verscheyden reysen oversien ende verbetert syn, verbiedende *etc.* (Sept. 13).

Irlandsvaerders. Opte requeste van Jan Vechtern, voor hem selven in desen, ende voorts uyt den naem ende vervangende andere Irlantsvaerders, streckende, dat men die comptoiren ter admiraliteit soude authoriseren, omme de ladinge van Irlantshout te mogen doen aengeven ende verconvoyen by de laste, nae de groote vande schepen, gelyk geschiet vande Noortsche, Sweetsche ende andere overseesche, daervan men gewoon is de helft vande ladinge te geven voor de vracht, sonder onderscheit te maken, van eycken, vueren of andere soorten, is geappoincteert hierop te versoeken het advys vande generaels vande convoyen, ende geaccordeert aengaende het jegenwoordich ingecomen Irschout (!), dat by provisie daervan noch van hetgeene dat voortanne noch innecomen sal, betaelt sal worden gelyck van het Noortsche hout, onder cautie van het surplus te betalen by so verre verstaen wordt, dat het Irsch hout meer behoort te betalen. (Oct. 20).

Inventie van Leamer. De heren Brienen ende Duyck rapporteren de communicatie, die sy gehadt hebben met Thomas Leamer, residerende binnen Amsterdam, beroerende des suppleants inventie, om in alle plaetsen vande werelt, te water ende te lande, de hoochte ofte lengte van Oost ende West te kunnen peylen ofte afmeten, ende daerop gedelibereert wesende, is verstaen ende geresolveert, dat men den suppleant sal accorderen den tyt van vier maenden, omme, sonder coste van het lant, het bewys van syn inventie, hoe deselve tot nut ende profyt der landen sal geschieden ende

gebruikt behoren te worden, schriftelyk te vervatten, ende die heren staten generael te presenteren, onder haer Ho. Mo. belofte, dat middelertyt, ende gedurende de voorsz. vier maenden, niemanden anders en sal worden toegelaten, de voorsz. conste te proberen ende te gebruiken. (Nov. 23).

Schildery van Vroom. Is geaccordeert, dat mr. Henrick Vroom, voor de kaerte, by hem gemaeckt vande vloote voor Philippynen, in

aensieninge vande kosten, by hem gedragen, de somme van 100 L. van 40 groten Vlaems. (Nov. 10).

Inventie van Leamer. Opte requeste van Thomas Leamer, pretenderende geinventeert te hebben, omme in alle plaetsen vande werelt, te water ende te lande, de hoochte ende lengte van Oost ende West te kunnen peylen, is goedgevonden, dat men yemant sal committeren, om den suppleant daerop naerder te horen, ende dat men sal opsoeken de resolutie, genomen op den prys voor den persoon, die dese conste ondervinden sal. (Nov. 18).

Caerte van 't beleg van Gulich. Is Floris Balthasar, plaetsnyder, afgetrocken ende in 't wit satyn hebbende doen drucken ende aen de Ho. Mo. heren staten generael gededicceert het belegh van Gulich, daervan dat hy veerthien exemplaren heeft gepresenteert aen de vergaderinge, toegelecht tot eene vereeringe 150 gl. eens, mits dat hy daervoor noch 6 exemplaren sal hebben te besorgen. (Nov. 24).

Papieren van P. Merula. Die heren Magnus ende vander Myl, gesproken ende gecommuniceert hebbende mette nagelaten weduwe van wylen den professeur Merula tot Leyden, hebben gerapporteert, dat sy, volgende den last haer opgelegt, gevisiteert hebben de nagelatene geschreven boecken, pampieren, stucken, placcaten ende andere, in seer grooter menichte by den voorsz. Merula ende bevonden, dat deselve sulcke syn, dat die den lande souden mogen dienen, tot beschryvinge van eenige historien ende andersins by voorvallende gelegenheit, alsoo dat sy eenige boecvercopers, hem des verstaende op de waerde van dien, hebben ondervraecht, diewelcke verclaert hebben, dat sy daervoor wel 800 gl. souden willen geven, ende oock vande voorn. weduwe soo veel vernomen, dat sy wel willich soude syn alles de heren staten over te laten voor eene eerlycke recognitie, voor haer ende haere drye dochters, by een pensioen; hierop geadviseert wesende, is verstaen ende geresolveert, dat men van alle de voorsz. boucken, pampieren ende stucken sal maken een pertinente inventaris, ende dienvolgende alle deselve aennemen ende ten dienste vanden lande bewaren, in sulke handen, als men sal ordineren, ende voor eene recognitie de weduwe ende hare drie dochters, elcke van deselve toeleggen een pensioen, haer leven lanck gedurende, van vyftich gulden 's jaers, mits dat een lyff stervende, desselfs pensioen mede sterven sal, authoriserende die voorsz. heren rapporteurs, hierop met de voorsz. weduwe te handelen. (Nov. 25).

Nieuw molenwerk. Gelesen requeste van mr. Jan Orsauw, moelemaker, Barthol. Hermansz. ende compagnie, inwoonders van Amsterdam, om octroy op het stellen ende gebruiken van seker molenwerck, by hem geinventeert, 't welck sal kunnen aerbeyden, ende gedreven worden sonder middel van water ofte wint, stael, yser, coperdraet, ketels, beckens ofte andere diergelyke nodige ende behoeftige coopmanschappen *etc.*, is goetgevonden eerst te sien, of niet te vooren sulck octroy is geaccordeert. (Dec. 22).

De eod. Is geaccordeert Jehan Orsauw, moelemeester, mitsgaders Barthol. Hermansz. ende compagnie, inwoonders van Amsterdam, geaccordeert octroy voor 10 jaren, te doen opstellen ende gebruycken seker molenwerk, by hem geinventeert, hetwelke sal kunnen arbeyden ende gedreven worden sonder middel van water ofte wint, diergelyke werk in dese Vereenichde Provincien nooit gesien ofte gevonden is geweest, door middel van welk molenwerk gemaakt sal kunnen worden stael, yser, cooperdraet, ketels, beckens ofte andere diergelyke noodige ende behoeftige

coopmanschappen, als ook alles wat van metael metten moelen te maken ende te arbeiden is, volgende het patroon, verbiedende *etc.* (Dec. 24).

Staatkundige brieven, uit den jare 1614. (Naar het origineel).

I.

Myn heer.

By gelegentheyt van desen bode, hebbe ick Uwer E. wel willen senden copie van 't scryfven vanden heere agent Brederode, adviseerende de geluckige verlossinge vande cheurfurstinne paltzgravinne, van eenen jongen furst. Hier en is sonders anders nyet nieuws. De heren staten van Hollant syn noch vergadert, synde eenige dagen aen den anderen besich geweest mette kerckelycke saecken, ende is heden, Godt lof, de besoigne soo verre gebrocht, dat van 19 stemmen, namentlyck eene der Edelen ende 18 steeden, de 17 overeen zyn gecomen, resteerende nu maer Amsterdam ende Enchuysen, die by expresse gedeputeerden vande welgemelte heeren staeten tot accommodatie ende vouginge nevens d'andere Edelen ende steden bezonden sullen worden, sulcx dat die saecke nu in goede pointen is. Myn heere de advocaet heeft tot verscheyde malen ende oock noch desen morgenstondt, nae de compste van myn heeren van Utrecht doen vragen, achte 't schryven vande E. Mog. heeren staten desselfs lants, de heeren staten van Hollandt eenich contentement sal hebben gegeven. De leste tydinge uyt Vrieslandt melden, dat binnen weynich daghen, jae van nyre tot uyre, de heeren gedeputeerden derselver provincie hier sullen aenlangen; van haer arrivement sal ick Uwer E. terstont adverteeren. D'instructien op 't slaen vande payementen voor de respective muntmeesters, syn gearresteert; Uwer E. heeft de copie mitten eersten te verwachten. Hier is scrivens vanden nyeuwen grootvorst van Muscovien, aenbiedende alle vruntschappen; is wel nu getranslateert, maer noch nyet connen gecopieert worden, is belast voor elcke provincie een copie, zonder meer, te maecken, sulcx dat Uwer E. die mede met den eersten heeft te verwachten. Men seyt nu weder dat de porcelynen ende cruyt op commende wech zyn, den tyt zal 't leeren, sal 't ooge in 't zeill houden. Nyet anders occureerende, recommandeeren my in Uwer E. ende der t'zamentlycke heeren goede gratie, ende bidden den Allerhoochsten. Myne heeren *etc.*

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,
D. TRESEL.
Uyt den Hage, den 24. January, 1614, des avonts.

Opschr.: Aen myn heer, myn heere Ledenberch, raedt ende secretaris der E. Mo. heeren staten 's lants van Utrecht, tot Utrecht.

II.

Monsieur.

Je n'ay reçeu autre responce à la lettre, que je vous ai éscrite que celle que mon serviteur m'à mandée, et suis esté fort estonné d'entendre que mon solliciteur à eu le credit de mettre un arrest sur le traittement que me donnent mes seigneurs d'Utrecht; car encores que je luy soye redevable, de quelque somme d'argent, ce n'est pas pourtant la façon dont il faille qu'il use en mon endroit, attendu qu'outre l'interrest qu'il en tire il a asseurances & obligations de mon père des qu'elles il se peut & doibt contenter. Je trouve ce proceder de mon solliciteur fort estrange, n'esperant point que messeigneurs entendent que je soye traitté plus rudement qu'aucun des leurs officiers. Au reste monsieur, son Excellence a trouvé bon que je face un certain voyage, ce qui me fait vous supplier de m'obliger de me faire prester quatre mille francs. Je m'obligerai de les rembourser à messeigneurs dans l'espace des trois mois. Je veux esperer ceste courtoisie d'eux & de vous, & vous supplie de les asseurer que je leur suis très humble & très fedel serviteur. Attendant vostre responce, je vous baise les mains & me signe.

Monsieur!
Vostre serviteur trèshumble à jamais,
JEAN DE NASSAU.
De la Haye, ce 21. de Mars, l'an 1614.
Opschr.: A monsieur, monsieur Leidenbourgh, Utrecht.

III.

Myn heere.

Uwer E. missive, geschreven t'Amersfoort den 9. deser, hebben met 't dubbelt vande consenten, soe die by de E. Mo. heeren staten van dese landen gedragen syn, wel ontfangen, daer voer ik U E. ten hoochsten ben bedankende. 'T is hier noch al in goede orde ende stillicheyt. Myn medebroeder en is noch van Dordrecht niet aengecomen, dan sal huyden, soe syn huisvrou my heeft laten weten, thuys syn, denwelcken ik sal soucken te bewegen, omme datelyck aldaer inde vergaderinge te comen, omme syn weecke van te presideren waer te nemen. Indien hier advertentie, schryvens waerdich voorcompt, sal nyet nalaten Uwer E. terstont daervan te verwittigen, ende middelre tyt Godt almachtich bidden Uwer E.

Myn heere, met syn edele geheele familie te houden in syn heilige hoede. Geschreven t'Utrecht, den 2. April, 1614.

Uwer E. geheel geaffectioneerde vriendt,
JUSTUS VAN RYSENBURCH.
Opschr.: Aen myn heere, heere Ledenberch, secr. vande E. Mo. heeren staten 's lants van Utrecht, t'Amersfoert.

IV.

Eersame, *etc.* heere.

Ick sal dese beginnen mit myne vruntlicke recommandatie in Uwe goede gracie, ende Uw E. voorts verhaelen van 't gene my wedervaren is sedert myn vertreck vuyt Hollant. Ick ben den X. Meerte van Loevensteyn vertrocken, ende met het meesten deel van myn mesnage, hebbe my op den wech begeven, denwelcken seer moeyelick ende costelick hebbe gevonden,

ende oversulcx niet eer, als den XXIV^{en} daer na tot Paris gearriveert, synde vooreerst de heer vander Mylen vergeselschapt met den heere baron van Tortemer, ende veele Edelluyden in carosse ende te peerde te gemoet gecomen tot Bourgette, een dorp, gelegen een half myle buyten die stadt, alwaer oock terstont daernae is gecomen Monsieur de Bonoeil, meester vande ceremonien vanden coninck, met een carosse van syne Majesteit, om my alsoe in de stadt te geleyden, met aensegginge, dat ick haere Majesteit wellecom was, met veele andere courtoysien ende beleefheden, syn wy alsoe tsamen denselven dach binnen Paris gecomen, hebbende de voorsz. heer vander Mylen my de vruntschap gedaen, my in syn logement te ontfangen, om des te beter dagelicx met den anderen correspondentie te mogen houden.

Vanden voorsz. XXIV. Meerte volle thien dagen, hebben wy geen audientie cunnen becomen, overmits de dagen vande devotie vande goede weecke ende die Paeschdagen daer nae. Eyntelick soo heeft ons de voorsz. heer de Bonoeil, den derden dach Aprilis comen aenseggen, dat haere Majesteit des anderen daechs, den IV., ons gehoor geven soude, als 't geschiet is, hebbende desselfden daechs, van wegen haere Majesteit ons comen haelen, de heer maerschalck de Brissack, ende den voorsz. Monsr. de Bonoeil, met veele andere heeren ende Edelluyden, vier carossen, ende wel omtrent twintich peerden, ende met deselvige nae den middach corts nae twee ueren, vaerende nae 't hof, syn wy geleyt in een camer, om wat te rusten, omtrent den tyt van een half ure, nae welcken tyt de voorsz. Monsieur Bonoeil heel luyts heeft comen seggen, dat men nae 't quartier vande coninghinne soude gaen, gelyck wy deden, climmende op een seer hoogen trap, (door dewelcke een swack ende bedaechde persoon, lichtelyck vermoeit ende t'eynde syn aessem soude connen comen). Ende boven comende, geaccompagneert als voeren, ende op alle plaetsen extraordinarie veel volcx vindende, is ons inde eerste voorcamer te gemoet gecomen de capt^{n} vande Garde vande coninghinne, daer nae omtrent de tweede voorcamer bejegent synde byden heere van Chasteau-Vieux, oock ridder, syn wy voorts geleyt inde camer vande coninginne, d'welcke wy seer vol volcxs gevonden hebben, dat wy qualick daerdoor costen geraecken, ende van verre beyde haere Ma^{ten}. siende staen in eene hoeck, aen d'eene syde vande camer, op een verheven plaetse, met tapyten bedeckt, hebben wy de behoorlycke reverentie aen haere Ma^{ten}. gedaen, tot dat wy dicht by deselve syn gecomen, alwaer terstont de voorsz. heer vander Mylen, haere Ma^{t}. heeft begonnen aen te sprecken, van myn persoon, my presenterende aen haere Ma^{ten}. als ambassadeur ordinaris, van wegen de Hooch Mog. heeren staten generael.

'T welck gedaen synde, hebbe ick begonnen te spreecken, ende myn propositie te doen in 't Francois, daerop heeft de coninck my selver geantwoort, seggende, dat gelyck de overleden coninck, syn heer vader, altyts de Ho. Mog. heeren staten ende wat haer aengaet, soude lieff hebben, ende bereyt soude syn om haer vruntschap te doen, vragende syne Ma^{t}. terstont met affectie, naer den persoon van zyne Excell., ende desgelycx daer nae oock nae de gesontheyt vanden heer van Oldenbarnevelt, hetwelck ick niet hebbe cunnen laeten als waerachtich wesende, hierby te voegen. Ende desgelycx seyde de coninginne, dat sy altyts de vruntschap van myn heeren de staten voir de seckerste soude houden, ende dat sy, gelyck den coninck, onse saecken als hare eygene soude gedencken, ende oock verseeckerende, 't selvige van wegen den coninck, daerby eyntelyck voegende, dat myn persoon seer aengenaem was,

sulcx dat wy vuyt haer Mat^{s}. proposten, aengenaeme ende blyde mynen, claerlick hebben connen mercken, dat haere Ma^{t}. goet genoegen ende seeckere betrouwen hebben geschept vuyt de beseyndinge, aenbiedinge, brieven ende depechen vande Ho. Mog. heeren staeten, tegens alle de quade geruchten die te vorens alhier door quade tongen verspreyt waeren.

Hiernae hebbe ick myne brieven van credentie, aen hare Ma^{ten}. met behoorlycke reverentie gepresenteert, ende 't selve gedaen synde, heeft de heer vander Mylen, vuyt onser beyder naem

begonnen syne propositie in 't lange ende in 't breede te doen, volgens de leste depeches vande Hooch Mog. heeren staeten, lest aen ons beyde gesonden, hebben de coninginne op elcks met seer groote aengenaemheyt geantwoordt, als de voorsz. heer vander Mylen ende ick in 't breede aen de Hooch Mog. heeren staten syn schryvende. Wat belanght het different mette princen vanden bloede, seyde de coninginne, dat se nemmermeer soude hebben gedacht, dat sylieden haer Ma^{ten}. alsoe verlaten souden hebben, ende voor de weldaet ende veele beneficien, die sylieden van haere Ma^{t}. geducrende haere regentie hebben ontfangen, sulcx ondanckbaerheyt te bewysen. Niettemin seyde haere Ma^{t}., dat sy altyts bereyt stout hunlieden t'ontfangen, ende dat zy het quaet met goet soude loonen. Voorts refereerende my tot het schryven aen de Hoogh Mog. heeren staten, sal desen eyndigen, Godt almachtich biddende, Eersame *etc.* Vuyt Paris, den 5. April, 1614.

U E. dynstwillige in alles,

GEDEVBOETSELER ende ASPEREN.

Het sal U E. gelyven, de onervarentheyt ende onwetenschap van mynen secretaris in 't schryven van desen bryven ende titulen myn niet te imputeeren noch ten quaetsten aff te nemen. Ende den tyt heeft my ontbrocken, denselven wederom te doen vuytschryven, belovende dat hier nae beter op alles gelet sal worden.

Ick bidde nochmaels dat U E. gelyven myne dyenstwillicheyt te recommandeeren ende te presenteren aen de Mog. heeren staten van Utrecht, ende myner altyt by haere Mog. gedachtich te syn, gelyck ick van gelycken, ende tot dien eynde my seer dyenstelyck ben recommandeerende in de goede gratien van U E.

Opschr.: Erentfeste *etc.* heere Gyles van Ledenberch, secret. *etc.* vande staten *etc.* v. Utrecht *etc.*

R^{a}. VI Apr. 1614.

V.

Myn heer.

Al is het, dat het U E. niet zeer dienstich en es, nochtans, om te bewysen, hoe willich dat ik ben, op alle occasien, om U E. te dienen, hebbe ick U Edele willen communiceren, 't ghene dat ick uyt Engelandt van dach hebbe verstaen.

Op Dynsdach, den 29. Martii, (soo houden myne brieven) es den ambassadeur Wynwood, secretaris, gestorven in vergaderinge van volle raedt van Engelandt. Syr Thomas Lake (die de plaetse by provisie tot noch toe gedient heeft) es raede van 's conincx secreten rade gemaeckt.

De grave van Northampton (die men heeft over lang willen segghen tresorier te syn) es onlancx wat geretireert geweest, ende nu soo sieck, dat men niet veel hoopens en heeft van te becomen.

Men wil oock segghen, dat daer projecten syn, waerdoor (in dese vergaderinghe van parlament) men denckt de koninck syne cofferen met ghelt te vullen. Ick stae geluck toe, mits dat hy se dan wil volle houden.

De Viceroy van Ierlandt es in Engelandt onlancks, ende te hoff gearriveert, by den coninck seer wel onthaelt, hoewel de spraecke gaet verscheyden, d'een seght, dat hy

wederom keeren sal in Ierlandt met augmentatie van eer, d'andere, dat men de vicomt Lister (Sydney, die hier was) in syne plaets sal senden, ende dat men hem, de Viceroy, ende syne proceduren sal in examen brengen.

De sprake gaet, dat syr Edward Conway, lieut.-gouverneur vanden Briel, ambassadeur sal wesen in plaets van Wynwood. Andere segghen, van een Nauton, een neef vanden voorsz. Wynwood, doch hier en es gheen sekerheyts van als noch.

De reputatie vanden ambassadeur van Venetien, residerende in Engelandt, en es niet weynich gekrenckt, wesende geaccuseert door een syner dienaren, dat hy (ambassadeur) hadde hem, den voorsz. dienaer 200 gl. belooft ende toegeseyt, om de secretaris van deselvighe ambassadeur (met welcke de voorsz. dienaer mede questie hadde) te doen ombrengen ende vermoorden, tot welck effect den dienaer voorsz. hem heeft willen voorsien van 2 steelettoes oft stellados, maer es bey den swartfeger (suspicie hebbende) aen den officier beclapt ende in apprehensie gebracht, ende alles voor de heeren bekent. Hier endet myn cronycke. Volght myn requeste.

U E. ghelieve de ghelegenheyt waer te nemen, om een auditeur hier in desen crygsraedt te doen stellen, want het hoochnodich es, tot uytvoeringhe der justitie ende policie militaire. Ick bevinde het daghelyks hoe lancks hoe meer, ende versoeke seer ernstelyck, dat U E. ghelieve hierinne de goede handt te willen houden by de Ed. Mog. heeren staten, als d'occasie daertoe dienen sal. Indien ick, na myne geringhe vermoghen, myn heer, yetwes soude konnen dienen, hebt maer te bevelen.

Utrecht, April 8, 1614.

U E. dienstwillige ende seer geaffectioneerde dienaer,

TH. OGLE.

Opschr.: Myn heere *etc.* Gelis de Ledenberch, secretaris ende raedt vd. Ed. Mo. heren staten 's lants van Utrecht, tot Amersfoort.

R[a]. X Apr. 1614

VI.

Myn heere.

Tseedert 't vertreck vanden heere de Goyer is hier sonders nyet gepasseert, anders dan dat de Ho. Mo. heeren staten generael met myn heeren vanden raedt verscheyde dagen besich syn geweest mette saecke van Zeelant. Daerop soo de voorsz. heeren vanden raedt versocht wesende, haer advis te willen formeren, hebben begeert eerst te verstaen d'inclinatie vande provincien op 't inboeren vande gemeene middelen, by d'heeren van Zeelant voorgestelt, welcke gehoort, ende siende geen apparentie de tsamentl. provincien tot eenparicheyt te brengen, hebben aengenomen haer op dese saecke te beraden, ende middelen te bedencken, waermede die te helpen, 't welck voorleden Vrydach is geschiet. Doch soo het besloten op eerghisteren aenden heere greffier is geschickt, ende noch te bouck nyet is gestelt, ende veel min aen eenige provincien copie daervuyt gegeven, can derhalve Uwer E. daervan voor dese tyt geen openingen doen, yetwes naerders vernemende, oft copie voor de andere provincien vuytgaende, sal nyet naerlaten Uwer E. 't selve in diligentie mede te deelen. Den heere de Goyer hadde begeert, sooder copien vuytgingen vande leste brieven vuyt Vranckryck ende bygaende stucken, dat ick Uwer E. mede de copie daervan soude laten toecommen, maer soo sulcx tot noch toe nyet is geschiet, sal sulcx tot myne excuse dienen; 't sommier can Uwer E. best byden heere de Goyer (de lecture gehoort hebbende) gerapporteert worden. Wat seremonien over den kintdoop vande cheurf.

paltz gepleeght syn, sal Uwer E. vuyte gevoeghde copie gelieven te vernemen. Sende oock copie vande propositien vande Munstersche gesanten ende van d'antwoort daerop, mitsgaders de leste

advysen vuyt Constantinopelen, hoe haer Ho. Mo. syne Ma^{t}. van Groot-Britannien bedancken over de *fransche stucken ende overgeleverde obligatien*, (*In margine:* Soo de heeren aldaer begerich syn dese stucken by copie te hebben, sal Uwer E. advys verwachten, doch syn wat groot ende soude derhalven wat tyts requireren. Geene van d'andere provincien hebben daervan copie.) sal Uwer E. byde nevensgaende copie connen sien, oock wat d'ertzhertogen scryven aen hare Ho. Mo. opte saecken van Gulyck. Myn heere van Oldenbarnevelt heeft heden den originelen aen syn logement ontboden, oft daerop sal worden gerescribeert oft anderssints inde saecke gedaen, sal den tyt leeren, ende Uwer E. geadviseert worden. Syn E. was Saterdage wat sieckelyck, daerover 't huys heeft bewaert, hoope het nu wat beter is. Men verseeckert my, dat onlancx in Canarien eenen burger van Vlissingen levendich om onse Christelycke religie is verbrant geworden. Den heere Dyck vertreckt naer syne Ma^{t}. van Sweden, met het tractaet op ratificatie gesloten tusschen syne Ma^{t}. ende hare Ho. Mo., 't welck voor alsnoch goetgevonden wort secreet te houden ende geene copie daervan vuyt te geven. My recommanderende in Uwer E. ende der tsamentlycke heeren goede gratie, bidde Godt den Heere Almachtich,

Myn heere, *etc.*

Vuyt den Hage, den 21. April, 1614.

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,

D. TRESEL.

Hadde Uwer E. hier synde gerecommandeert mynen neve Jan Ghyselyn, ruyter onder de compaignie van syne Ex^{tie}, tot Amersfort, hoope dat Uwer E. daerop gedacht sal hebben.

Den heere Winwood compt hier nyet weder resideren, synde versien metten staet van secretaris van syne Ma^{t}., inde plaetse vande heere Cecyl, g.m., 't welck een groot advancement voor syn E. is, synde denselven staet van groote digniteyt. Men houdt dat den heere lieutenant gouverneur vanden Briele (naer myn onthout Conwey genaempt) hier wel mocht commen resideren inde plaetse vanden voorsz. heere Winwood.

Den heere van Oldenbarnevelt is gebetert, Godt loff, is weder te hove gecommen.

Op een papiertje apart:

Sal Uwer E. caerten, nu het bequaem weer wort, senden, ten waer Uwer E. my metten eersten adviseerde, dat deselve liever wat anders inde plaetse hadde.

De caerten voor monsieur Ter Steegh sal met eenen gesonden worden.

Sende eenige boucxkens ende placcaten.

Opschr.: Aen myn heere Ledenbergh, raedt ende secret. der Ed. Mo. heeren staten 's lants V. Utrecht, tot Utrecht off Amersfort.

R^{a}. XII Apr. 1614.

VII.

Myn heeren.

Monsieur De Rocques is op ghisteren te post van Paris gecommen. Op syn vertreck van daer was ten hove tydinge, dat de saecken tot Soissons in seer goede poincten van accort waeren, ende onderwegen is hem ontmoet den broeder vanden hertoge

van Meyne, comende van Soissons, die hem verseeckerde, dat de saecken verdragen waeren, dat de differentiale poincten geremitteert syn, aen de aenstaende vergadering vande staten des rycx, de huwe-

lycken souden uitgestelt werden totte majoriteyt des conincx, ende soude de heer Buillon naer hare Ma^{t}. worden gesonden, om d'articulen te ratificeeren. Dit is my soo terstonts voor de waerheyt gerelateert. Oft eenige brieven syn gecoemen weet ick noch nyet. Naerder verseeckertheyt hoorende, sal uwer E. daervan advys geven. Volgende myne voorgaende, sende 't advis vanden raedt opte saecke van Zeelant, ende wat aen de ertshertoge is geantwoordt. De schuyte vertreckt terstont, daer over ick dese moet eyndigen met myne ootmoedige recommandatie, in uwer E. ende der t'samentlyke heeren goede gratie ende bede tot Godt,

Myn heeren, deselve te maintineren in eene geluckige regieringe.

Uyt den Hage, den 24. Aprilis, 1614. In grooten haest.

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,

D. TRESEL.

Opschr.: Aen myn heer Ledenberch, raedt ende seer. der E. Mo. heren staten 's lants v. Utrecht.

VIII.

Myn heer.

Alsoe myn swager Hillebrant Jacobsz. my heden heeft comen aendienen, dat het drucken vande historie van De Metere beter vordert, als hy wel hadde gemeent, en alreede soe verre is ghekomen, dat hy met den eersten sal behoeven de cohieren uwer E. toeghesonden, daerinne het stuck van Utrecht wordt verhaelt, versoeckende derhalven, dat ik uwer E. daer van advys soude willen geven, ten eynde deselve mochte gelieven ordre te geven, dat hem de voorsz. cohieren terugge mochte gesonden worden, behoorlyk (de voorsz. sake van Utrecht aengaende) gedresseert tot vol genuegen ende contentement van myn Ed. Mo. heeren staten 's lants van Utrecht. Bidde oversulcx dienstelyck, dat uwer E. ghelieve daeraen de goede hand te houden, opdat den druck niet en worde verachtert, daerdeur enighe alhier souden mueghen misnuegen scheppen.

Hier en passeert nyet sonders. Men verwacht dagelycx den heere vander Myle, die apparentelyck alle particulariteyten van 't gehandelde mette princen mede brengen sal. Myne voorgaende geadviseerde tydinge uit Vranckryk continueert nyet alleenlyck, maer meer, dat hare Ma^{t}. 't gehandelde soude hebben geratificeert, ende daerby belooft de uitscryvinge vande staten des rycx tegen den eersten vande maent July toecomende, precis te sullen doen, versoeckende hare Ma^{t}. de princen nyet qualyck te willen nemen, dat den dach soo laet wort genomen, als qualyck eer, mits de groete distantie vande provincien, by den anderen connende comen. Men seyt my oock, dat geaccordeert soude syn, dat de houwelycken nyet alleen uitgestelt syn totte majoriteyt des coninx, maer selfs tot dat syne Ma^{t}., daertoe bequaem synde, daerinne sal disponeren. Godt geve het soo sy, ende uwer E., Myn heeren *etc.*

Uit den Hage, den 28. April., 1614.

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,

D. TRESEL.

Uwer E. gelieve nyet voor ongoet te nemen, dat ick uwer E. noch eens indachtich make, de saecke van myn neve Johan Ghyselyn, uwer E. gerecommandeert.

Op een papiertje apart:

Nae 't schryven van desen is my by een vande heeren ghesecht, wel voor desen gehoort te

hebben de tydinge vande huwelicken, in forme by my geadviseert, maer datter advys was, dat de sake uitgestelt ware totte vergaderinge vande staten des rycx, daerop gedelibereert soude worden, ende dat geaccordeert was, dat men van wedersyden soude desarmeren. De heer vander Myle sal de beste sekerheidt brengen.

Opschr.: Aen myn heer Ledenbergh, raedt ende secr. der E. Mo. heren staten 's lants v. Utrecht.

IX.

Myn heer.

Uwer E. gantsch aengenaem scryven vanden XIX. der voorleden maent, ouden styll, is my wel geworden. Sy blyde daeruyt te verstaen, dat myn debvoiren by uwer E. ende heeren aldaer aengenaem syn, sal aen myn schuldige plicht in 't adviseeren, wat hier passeert, geen manquement wesen, met sulcke naersticheyt ende getrouwicheyt, als ick my versekere uwer E. ende de heeren aldaer my toevertrouwen. Tseedert myne voorgaende syn brieven aen hare Ho. Mo., soo uyt Vranckryck, Engelant, als Constantinople gecommen, daervan hiernevens copie gaet. Wat propositien de heeren gesanten vande possideerende fursten, hier lest geweest hebbende, gedaen hebben in 't besundere, ende by haer Ho. Mo. daerop tsamen is geantwoort, sal uwer E. uytte gevoechde copien vernemen. De copie van 't gene nu aen de provincie gescreven wort, op 't gepasseerde tot Gulyck, is gesonden (nevens copie van 't gene aen den furst vander Nyenburch op die materie is gescreven) aen de heren ambassadeurs in Vranckryck ende Engelandt, om daervan notitie te geven, daer 't behoort, ende aen te houden, dat d'ertzhertoghe nyet en remueere. Den heere ambassadeur vanden grootvorst van Moscovien is noch nyet geexpedieert, maer wordt daertoe gearbeidt. Achte zyn E. de principaelste steden sal gaen besien. Syne wervinge heeft weynich te beduyden, naer ick noch can vernemen, alleenlyck boven den brief vanden hoochstgemelten grootvorst voor desen ontfangen, versoeckende eenige assistentie. Mynen zwager Hillebrant Jacobsz. heeft begeert, dat ick uwer E. by gelegentheyt noch eens soude willen vermaenen, 't gene ick uwer E. voor desen gescreven hebben, aengaende de cohieren van 't bouck van De Metere.

My recommandeerende in uwer E. ende der tsamentlycke heeren goede gratie, bidde Godt Almachtich, Myne heeren *etc.*

Uyt den Haghe, den 12. May, 1614.

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,

D. TRESEL.

Sy sedert eenighe daghen verhuyst in myn nyeuws logement, 't welck in allen deele soo is geaccommodeert, dat ick vertrouwe de E. heeren aldaer, daerane volcomen genuegen sullen hebben.

Voor dezen hebbe uwer E. gesonden copie van d'instructie voor de command^{t}. over de sceepen op 't walvischvangen, maer nyet 't octroy, daertoe dienende, 't welck ick hiernevens mede zende. Daer worden noch 200 soldaten binnen Gulick tot verseekeringe geschiet, doch sonder vendelen.

Opschr.: Aen myn heer Ledenberch, raedt ende secr. der E. Mo. heeren staten 's landts v. Utrecht, tot Utrecht.

X.

Edele, mogende *etc.* heeren.

Tusschen den Woensdach ende den Donderdach, omtrent den middernachten, syn binnen onse stede gecomen drie manspersoonen, onder welcke (gelyck ons zeekerlyck onderrecht wordt) geweest is den dienaer vande gemeente tot Soest, die met hen inbrachten drie jonge kinderen, ende nae dat deselve drie kinderen stilswygende nedergeleyt waeren op de straet ofte voor de huysinge van Adolff Ridderman, majoor alhier, hebben hen twee vande drie vande zelve nacht weder uyt de stadt laeten zetten, zonder dat men heeft connen vernemen, waer den derden gebleven is. 's Morgens is ons door onsen poortier behandicht een pacquet met pampieren, 't welck hem by een vande voorsz. personen gegeven was, zynde onder d'selve de missive vande gemeente ende naegebuyren tot Soest, waervan hier de copie neffens gesonden wordt, ende d'andere bygevoechde stucken, dyenende tot bewys, dat de voorsz. drie kinderen souden syn des voorn. majoors suhterlinges (!) kinderen. Wy zyn wel verwondert geweest vande voorn. maniere van doen, achtende 't zelve, soo het niet onmenschelyck zy, ten minsten onchristelyck, ende soe die van Soest voorgevende zyn, sulcx gedaen te hebben met voorweten ende believen van U E. Mo., ('t welck wy gantsch niet connen geloven, ende dat U E. Mo. soodanigen werck, in dier voegen gepleecht, soudet toestaen) willen U E. Mo. gebeden hebben, daerinne tegen d'selve van Soest te willen versyen naer behooren, ten eynde wy ontlast mogen worden vande voorsz. kinderen, noch hier geboren, noch van hier ofte van ouders ofte geslachte gesprooten, ende die soo onbehoorlyck in deze stede nedergeleyt ende gelaten zyn. Wy hebben ons best wel gedaen, om den majoor, dien zy ze willen opdringen, daertoe te brengen, dat hy ze soude willen aennemen ende besorgen, dan heeft die gantsch niet willen kennen, zeggende oock, in allen gevalle ongehouden daertoe te zyn, als zynde nae het schryven van die van Soest selfs, wel naerder vrienden te vinden, ende hebbende oock gantsch de macht niet, gelyck ons wel kennelyck is, om de kinderen te konnen opbrengen, sulcx dat d'selve kinderen t'onser arme gemeente lasten soude moeten blyven. Waeromme wy andermael versoucken, ende U E. Mo. bidden, die van Soest te willen belasten, dat se de voorsz. kinderen met gemack weder nae haer nemen, ende soo zy de meeninge hebben, dat die tot iemants anders laste zoude mogen comen, dat ze daertoe procedeeren openlyck ende met behoorlycke middelen, sullende hen, zoe zy daertoe recht meenen te hebben, tegen den voorsz. majoor ofte yemant anders, binnen onsen bedryve geseten, nae kennisse van saecken ende parthyen gehoort, goet ende cort recht doen, ende vertrouwende, dat U E. Mo. sulcx daer inne zullen handelen, dat wy nyet genootsaeckt zullen zyn andere middelen te gebruycken, daer wy nochtans niet gaarne souden toe comen, bidden d'Almogende Godt, dat hy, Edele Mo. *etc.*

Geschreven tot Woerden, den 23. Mey, 1614.

Uwer E. Mo. dyenstwillighe ende goede naegebuyren,
De Schoudt, *Burgermeesteren ende Schepenen der stede Woerden*,

Ten beveele derselver,
G. VAN ARCKEL. 1614.

Opschr.: Aen de E. Mo. zeer voorsienige heeren, de staten 's landts van Utrecht ofte haer E. Mo. gedeputeerden, tot Utrecht.

R[a]. XIV May, 1614.

XI.

Myn heere.

Op Diengsdach tegen den avondt ben ick alhyer inden Hage gearriveert, ende 's Woensdaechs anden heer advocaet (die tegenwoordich presideert) gedaen die gewoonlicke groetenisse ende recommandatie van wegen die E. Mo. heeren gedeputeerde staten 's landts van Utrecht, sulcx ick oock gedaen heb aen d'andere heeren, die present syn, als Zeelandt, Vrieslandt ende Overyssel, want Gelderlandt ende Groningen zyn noch absent, in 't begroeten vande heer advocaet, discoureerde ick een weynich met zyn E. vande staet ende affayres, soe van binnen als buyten die provintien, die my seyde onder anderen, dat scheen al vry wat ruych te staen mette saecke van Gulyck. Hoe 't in Engelant gestelt is, sal U E. uyt dese 4 bygevoechde bryeven van Caron cunnen sien. Den advocaet seyde my op dit poinct advys te hebben, dat metten eersten hierom een uyt Engelant comen soude. Syn E. meende, dat dit onweder wel weder overgaen soude, daerom die brieven van Caron niet gedivulgeert en dienen. Men kan hyer uyt sien, hoe die calumnie altemet aen heeren hoven domineert, d'articulen van 't accoordt in Vranckryck met 4 brieven vande coninck ende coninginne, soo by vander Myle als Du Maurier overgebracht, sullen met eenen expressen aen de provintien gesonden worden. Voorders seynde ick hier neffens die propositie vande palsgraeff Nyenburch, die missiven aen beyde die possideerende vorsten coervorst van Coenlen, Cleefsche ende Nieuburchse raeden, ende aen onze ambassadeurs in Vranckryck ende Groot-Brittannien; item, missive van Brederode, propositie ende antwoort vande gesanten van Moscovien. Met myn naesten sal ick seinden die tydinge uyt Turquien, also se Tresel niet wel rede can maecken. Graef Ernst advyseerde gisteren aen zyn Ex^{tie}, dat den paltzgraeff Nyenburch nu an Pitan gesonden had notarius ende getuygen, vragende om wat meneen hy zyn compagnie hadde doen vertrecken, ende of hy wel een ander by zyn Vorstl. Genade zeynden wilde in plaetze nemen, 't welck by Pitan op die zelve reden ende meneen vande voorgaende compagnie geexcuseert synde, dede hy vragen, of Pitan dan wilde laten volgen sodanige vier wercken, als zyn Vorstl. Genade het alleen toecomende binnen Gulick waeren, maer 't selve is mede by Pitan geexcuseert. Den coninck van Groot-Brittannien hadde verhoopt by 't parlement te obtineeren een merckelycke somme van gelt, maer 't selve heeft 't parlement niet willen consenteeren, ten ware sy selfs behielden die maniantie, 't welck zyn Ma^{t}. niet behaechde, ende oversulcx achtergebleven is, daer over zyn Ma^{t}. niet wel te vreden is. Dit is 't gene ick myn heeren voor desen tyt seckerlyck adviseren can, daer mede ick neffens myne dienstelycke gebiedenisse an alle die heeren, Erentfeste *etc.* heeren *etc.*

Uyt 's Gravenhaeghe, desen 28. May, 1614.

U E. zeer goede vrundt,

A. VANDE WAELL.

Opschr.: Erentfeste *etc.* Gillis de Ledenberch, secr. der E.M. heeren staten 's lants v. Utrecht.

R^{a}. XXVII May, 1614.

XII.

Myn heere.

Gisteren avondt ende van daghe zyn alhier aengecomen in haeste 4 brieven van Wezel, gedateert den 16. 17. ende 18 Juny, nye styl, die gestelt syn in handen vanden raedt ende zyn Excell.; die substantie is, dat die gecommitteerden vande Ho. Mog. heeren staten generael, in bywezen vanden Coelschen, an beyder possiderende fursten gecommitteert, elck

apart verclaert hebben die goede sincere intentie ende proceduren van hare Ho. Mog., tot volcomen eenicheyt ende goede correspondentie van hare churf. ende ff. dd., vrede ende ruste vande landen ende derselver gebuyren, daeromme goetgevonden hadden, neffens gemelte Coelsche gesanten te versoucken, dat tot weringe van vorder onheilen, alle volck van oorloge ten wederzyden boven d'ordinaris guarden, angenomen, by provisie afgedanckt mochte worden, ende van vordere datelyckheyt mochte supercedeeren, verhopende daer nae mette heeren Coelsche gesanten goede middelen van eenicheyt voor te zullen slaen.

Na dat die possiderende fursten d'oirsaecke van deze misverstanden elck op des anders hals hadden geschoven, is van wegen den paltz nieus verclaert, geen volck te kunnen afdancken, ten waere men hem ende zyne eegemalinne personen verassecureerden, ende redintegreerde inde possessie van Gulyck, 't welck, voor soo veel Gulyck aengaet, by de onsen geexcuseert synde, is reces genomen tot des anderen daechs, wanneer van wegen die Nieuburchse verclaert is, niet te kunnen verstaen tot afdanckinge van volck, voor ende aleer der staten volck uyt Gulyck waere, syn persoon ende derzelver gemalinne verassureert, want gemelte paltz hem selven ingebeelt hadde, dat verscheyde staetsche crysofficieren, die vande marckgraef tractement hadden, op zyn Furst. Gen. ende derselver gemalinne personen te surpreneren toeleyden, niet met weten ofte toedoen vande Ho. Mo. heeren staten, maer dat evenwel dieselve, als 't gedaen waer, sulcx souden goetvinden, so hy seyde uyt verscheide redenen te kunnen mercken, ende verclaerden voorts, dat men naer assurantie ende vertreck uyt Gulyck nomineren soude ses landtsaten, daervan een tot capitein ende een tot luytenant gestelt soude worden, ofte anders een graef uyt Duytslandt, die volck aennemen soude, beyden vorsten eedt doen ende alsoo Gulyck bewaren. Souden voorts die poss. vorsten den anderen segel ende brieven geven, d'een den anderen niet te sullen misdoen ofte vercorten, en in cas van contraventie, soude men versoucken der churf. van Coelen, die staten generael ende syn ho. Albertus, die contraventien te willen vendiceeren, daerop d'onzen seyden, die Ho. Mo. heeren staten generael haer mit recht te kunnen belgen, dat men in deze zaecke den eertshertoch by hare Ho. Mo. wilden gelycken, ende openden het uytersten van haren last, te weten, vande coningen van Vranckryck ende Groot-Brittaignen tot garandeurs te willen stellen, verclaerende alle vordere proceduren aff te willen snyden ende vertrecken, ten zy men terstont procedeere tot afdanckinge van 't volck, ten wederzyden nieuwelyck opgenomen, dair over die Coelsche, Nieuburchse, Cleefsche ende Marcksche gecommitteerden versocht hebben reces an den hertoch van Nieuburch, om zyn F.D. te bewegen tot licentieringe van 't cryschvolck. Nae 't vertreck van dezen, hebben onze gecommitteerden verstaen, dat het maer soude wezen om 200 ofte 300 man te licentieeren, ende te versoucken eenen nieuwen dach, daer den ambassadeur van Vrankryk mede by wezen zoude, sulcx dat onze gecommitteerden geresolveert syn, indien zulcx antwoort compt, met protestatie volgens haere instructie ende corte dachreyse ('t welck sy sommigen op haer vertreck te kennen zullen geven) naer huys te keeren. Den churfurst paltz heeft geadvyseert aen den marckgraef Brandenburch, dat marquis Spinola byde paepsche ligue voor generael aengenomen soude syn, ende ordre hebben, om volck in waertgelt te lichten, die monsterplaets in 't bisdom van Luyck te bestellen. Dit is 't gene ick in somma uyt voorsz. brieven hebbe kunnen onthouden, die ick metten eersten gelegenheyt, als ick ze becomen can, overbrengen ofte seynden sal. Middelretyt bidde ick Godt Almachtich, U,

Erentfeste, vrome *etc.* te nemen in zyne goedertierene protectie.
Uyt 's Gravenhage, desen 10 Juny, 1614.
U E. zeer goetgunstige vrundt,
A. VANDE WAELL.

Myne gebiedenisse an alle myne heeren.

Alsoo ick gisteren geen gelegenheyt hadde te bestellen, is deze van dage eerst afgegaen, den XI. Juny, vale.

Opschr.: Erentfeste *etc.* Gillis de Ledenberch, secr. der E. Mo. heeren staten 's lants van Utrecht, tot Utrecht.

XIII.

Myn heeren.

Desen morgen is alhyer tydinge van Wesel gecomen, gedateert 21 Juny, daerby d'gecommitteerden adverteeren, dat ze geresolveert syn op desen Dyensdach te vertrecken, alsoe den hertoch van Nyenburch persisteert by de restitutie van Gulyck ende andere conditien, met mynen naestlesten geadviseert. Op 't versouck van die van Wezel souden die landtraden van Cleeff ende Marck noch eens vergaderen; die Coelsche gecommitteerden, om niet *re infecta* te scheyden (soo sy seyden), wilden haer oock noch tot 's anderendaechs toe bedencken; wat daer uyt comen sal, mach men verwachten. Van dage is hyer oock gecomen advys van Brussel, dato den 20. Juny, dat d'ertshertoch naer Wesel gecommitteert heeft eenen Octavio Visconte, omme d'actie ende affaires aldaer te dirigeeren. Den raet van staten ende syn Excell. hebben geadviseert opte voorgaende leste brieven van Wesel, dat men behoort te persisteeren by de resolutie ende instructie, die gecommitteerden medegegeven, daermede hun alle die gecommitteerden vande provintien oock ten regarde vanden lesten brief hebben geconformeert, sulcx dat die gecommitteerden verwacht worden.

In Franckryck is 't noch niet t'eenemael gestilt, sonderling ten regarde Ducq de Vendosme, ende wort gevreest, ofte by de vergaderinge vande rycx staeten 't selve mochte vermeerderen, den prince vande Conde meynt men wel gecontenteert te syn.

In Engelandt heeft syne Ma^{t}. geen contentement vanden rycxdach gehadt, ende nae 't scheyden van deselve synder 5 ofte ses vande vergaderinge in apprehensie gestelt, dat wel swaericheyt soude cunnen maeken.

Die brieven van Wezel syn tot noch toe onder syn Excell. ende raet geweest, sende daerom geen copien; hyer mede, Gode bevolen met haest, alsoo..... hier nae wacht.

Den 14. Juny, 1614.

U E. goetgunstige fr.,

A. VANDE WAELL.

Opschr.: Erentfeste *etc.* Gillis de Ledenberch, secr. *etc.* 's lants van Utrecht.

XIV.

Myn heer.

Hier comen hoe langer hoe meer advisen vande groote preparaten, die by den ertshertoch van Brabant, by syn Furst. D. van Nieuburch, by den churfurst van Coelen, als oock by de stadt Coelen, ten oorloge geprepareert worden, als uwer E. eensdeels hebt cunnen afmeten vuyt die brieven van hun Ho. Mo. aende provintien, ende allen oversten van crysvolck gesonden, ende oock naerder sult cunnen doen vuyt dit bygaende extract, vuyt een missive vanden heer van Kessel aenden heer

Oldenbarnevelt geschreven, 't welck van allen orden, soe aen hun Ho. Mo., als aen syn Excellentie geadviseert ende oock geconfirmeert wordt.

Is oversulck op gisteren mengen te seven uren, ten overstaen van syn Excellentie ende den raedt van state resolutie genomen, dat men die frontierplaetsen sterck met volck van oorloge, met het geen daer aen dependeert, sal besorgen, oock datmen de stadt van Gulick, nodich tot defensie voor een machtyghe belegeringe, sal van alles versien, daer toe patenten affgesonden worden, om met een machtich ende seker convoy derwerts te gaen. Hier wordt geordelt dienstelycker te wesen, den viandt, by soe verre hy yet voornempt, syn eerste aenvang te steyten voor Gulick, als voor een van onse plaetsen, dan men meynt, ons thonende niet als scapen, maer als leewen, dattet onweer hem beter stillen sal. Ick hebbe syn Excellentie met dese gelegenheyt ten hoochsten gerecommandeert die versekeringhe der stadt Utrecht, die myn antworden, de heeren staten van Utrecht wel te mogen versekeren, in alle manieren daer sorge voor te sullen dragen, ende van meyninge is daer vuyt niet meer te lichten, dan twee companien te voet, ende op die eerste swaricheyt, die daer souden mogen openbaren, weder vier inde plaetse te seynden, daer op by syn Furst. Gen. ordre gegeven sal worden. Den heer Oldenbarnevelt heeft myn oock toe geseyt, datter wel op gelet ende sorge voor gedragen sal worden. Voorts myn heer, in een van mynen voorgaende hebbe ic uwer E. geadverteert, als dat hier aengecomen was een gesant van syn Furst. D., van Nieuburch, ende datmen oock gesanten van syn Churfurst. D. van Brandenburch was wachtende, die hier nu mede aengecomen syn, gelyck noch hier aengecomen syn gesanten van syn Churfurst. D. van Coelen, als oock vanden D. Furst Philips Lodewich, paltzgraff by Ryn, mitsgaders syn Furst. D. gemahlin, vader ende moeder van syn Furst. D. van Nieuburch, daer aff alle hunne proposie uwer E. hier toegesonden worden, ter selver tyt, ende ten overstaen als vorens is resolutien hier op allen genomen, die hunluyden elck besonder schriftelyck overgelevert sal worden, als dat hun Ho. Mo. met allen middelen sullen arbeyden tot vrede, oock dat die possiderende fursten in gelycheyt gestelt mogen worden, conforme die instruxtie der heeren gesanten, tot Wesel geweest synde, gegeven, ende dat, wat, met meerder glimpe als die voorschreven instruxtie inne hielt, voorts omme te voorcomen hetghene tot Duysseldorp, Coelen, in Brabant, als elders contrarie die goede intentie van hun Ho. Mo. getraduceert ende gecavaleert wordt, salmen daer by vougen, soe haest beyde de possiderende fursten provisionelyck sullen verdragen wesen, offte soe onder hun beyden, overmits die gedaene offensien, niet verdragen en cunden, soe nochtans, by den D. churfurst van Brandenburch *etc.* ende by den D. furst Philips Ludwich, paltzgraff by Ryn *etc.*, als principalen ende rechte successeurs der questieuse landen, een provisionele accordt cunden getroffen worden, nopende het versekeren ofte besetten van Gulick, dat hun Ho. Mo. te vreden syn, alsdan daerop te handelen, ende indien by d'een off d'ander daer op gheen accordt can gemaeckt worden, dat men alsdan noch te vreden sal wesen, dese saeke te verhandelen, ten overstaen van syn Majesteiten van Vranryck, Groot-Brittannien, Evangelische chur ende fursten ende hun Ho. Mo., met wiens middelen ende toedoen Gulick verovert is, dese resolutie ofte antwordt sal by den heer Oldenbarnevelt inne gestelt ende op huyden ofte morgen inde vergaderinge voorgelesen worden, welck gedaen synde, sal by myn uwer E. overgesonden worden, gelyck ic oock by dese overseynde het rapport van gebesoigneerden tot Wesel, daer aff ic hier vorens gementioneert hebbe. Hier gaet noch een copie vande Clevisse raeden (by), mede raekende dese saeke. Wat voorders op dese ofte anderen saeken sal occureren ofte voorcomen, sal niet laten uwer E. daervan t'adverteren. Sal hier mede, myn heer *etc.*

Vuyt 's Gravenhage, den 7. July, 1614.
Uwer E. geheel geaffectioneerde,
JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Ick seynde uwer E. noch hier beneffens eenyghe exemplaren, soe inde fransche als inde duytsche tale, die by ordre van hun Ho. Mo. men heeft nae laten drucken, nopende een arrest van 't hof van parlement in Vranryck, tegens een boeck, dit jaer tot Colen gedruckt, geintituleert als uwer E. vuyt exemplaren sien sult. Sy dienen tot Utrecht mede wel vercocht worden.

Opschr.: Aen myn heer Ledenberch, secretaris vande Ed. Mo. heeren staten *etc.,* tot Utrecht.

R[a]. VIII July, 1614.

XV.

Edele *etc.* heeren.

Wy hadden uwer E. Mog. den XXIII. der voorleden maent May aengeschreven, dat drie jonghe kinderen van wegen die van Soest, uwe onderdanen, ende door derselver kerckendienaer, alhyer binnen onze stede by nacht inghebracht ende op de strate nedergeleyt waeren, ende daerneffens versocht, dat deselve van Soest by UE. Mog, belast mogen worden, de voorsz. kinderen, zynde tot laste van onze arme gemeente alhier, weder naer haer te nemen, ende dan te procedeeren, soo naer recht behoorlyck soude syn, 't sal haest zes weecken gheleden zyn, dat wy menen ons schryvens uwe E. Mo. ghelevert te wezen, ende hebben noch gheen antwoordt daer op vernomen, veel min dat by UE. Mo. eenigh ordre gestelt is, waer door wy van dezen last ons met sulcken schandelycke maniere van doen opgheschoven, ontlicht soude moghen wesen. Die van Soest bekennende 't feyt, hebben by heurl. schryvens vanden XXI. May, ouden styls, ons daer nae ghelevert, 't selve ghepoocht t'excuseeren, maer syn haere redenen soo blaeuw ende absurd, dat het meer dan redenen zyn, dat sy niet alleen gheconstringeert werden, om de voorsz. kinderen naer haer te nemen, maer oock, dat zy, ofte ten minste degene, die haer tot 't werck hebben laeten gebruycken, anderen tot een exempel, publiquelyck gestraft werden. Wy hebben echter geen haesticheyt willen plegen, ende niet comen tot zoodanige middelen, die wy met meerder recht souden connen ghebruycken, hoewel oock t'arrest by ons op sommige schaepen, eenighe buren van Soest toebehoorende ende in onse jurisdictie bevonden naer behoiren gedaen doen, ende ten eynde die van Soest beter tot redenen souden comen, by deselve ghevioleert is, ende de schaepen heymelick hier van daen ghedreven syn, ende versoecken daerom alsnoch aen Uw E. Mog., dat derselver gelieve hare authoriteyt t'interponeeren, thegen die van Soest, opdat wy metten aldereersten vande voorsz. kinderen ontslagen moghen worden, dat men voorhoudt, 't voorghaende gedaen te zyn, om de majoor dezer stede de kinderen op te leveren, een yder can wel syen, hoe verre dat dat gaet, wy en sien altyt gheen middelen, waer door wyse hem teghen zyn danck met recht soude connen opdringhen. Wy hebben hem genouch aangaen ende alles aenghewendt, ten eynde hy met ghemoede daertoe soude willen verstaen, maer is daertoe gantsch niet te brengen, sulcx dat de kinderen geheel op onse gemeente ghedruckt blyven, indien dan uwe E. Mo. niet van meeninge soude syn yet daerin te doen, waerdoor 't voorsz. feyt ghebetert ende wy ontlast moeghen worden van deselve kinderen; wy versoeken, dat ons ten minsten d'eer moghen werden ghedaen, dat uwe E. Mo. resolutie ende meeninghe ons

overgeschreven ende kennelyck mogen worden, opdat wy weeten moghen, hoe en waernae ons te reguleeren, tot ontlastinge vande beswaernisse, die alle de weerelt oordeelen sal, dat met 't meeste onrecht ter weerelt onse arme ghemeente opghedruckt is ende gelaten werdt, protesteerende mede voor U E. ende alle de werelt, van alle inconvenienten, die daerover soude mogen comen te

rysen, ende dat wy gheen oirsaecke daervan syn, dan verhopende ende verwachtende van U E. Mo. alle redelycheyt ende billycheyt, bevelen

Edele *etc.* heeren, U E. Mog. in de bescherminge des Allerhoogsten. Geschreven tot Woerden, den 11. July 1614.

U E. Mo. dienstwillige en goede naegebueren,

Schout, *Burgemeesters ende schepenen der stede Woerden.*

Ten beveele derselver,

G. VAN ARCKEL. 1614.

Opschr.: Edele *etc.*, de heeren gedeputeerden vande staten des landts van Utrecht.

XVI.

Erentfeste *etc.* heeren.

Alhier en is niet besunders, dan dat syn Excell. prince Hendrick op ghisteren met syn Genade graef Ernst vertoegen is naer Scenckenscans, ende op huyden toe neghen uhren syn alhier uytgereeden drie vaenen ruyters, te weeten, Struyff, Marquet ende Smelsinck. Ick bevonde dat Smelsinck in 't uytreiden vande stadt, qualick sestich paerden starck was; men seyt, datter in alles by een sullen syn 28 vaenen ruyters, ende datse een toecomende Donderdach eerst sullen marcheren, waertegen myn heer graef Ernst alhier weder wordt verwacht. Den hartoch van Brandenburch heeft den heere van Poteliz met twee compaegnien te voet binnen Aken gesonden, omme aldaer te commandeeren. Binnen Meurs leggen maer vier compaignien te voet, en gaender noch twee nae toe. Men seyt, dat den keyzer mede grote levees doet, ende geseyt solde hebben geen wetten van ons ofte onsen geallieerden in syn landt te willen ontfangen. Die geruchten loopen hier, dat men op ons convoy denckt te passen, ende datter omtrent Maestricht, als oock te Oldekerken ende Nieuwekerken achttien duysent man vanden hertoch van Nieuborch volck byeen solde syn. Syn Excell. prince Hendrick neempt omtrent hondert en vyftich wagens mede. Voorders, heer secretaris, bin ick geweest by myn nefve, den heere van Soelen, die, nae eenige discoursen, my sprack vanden commandeur Hartevelt, off die saeck niet te vinden en waer, ende of myn heere die staten die beloofde acht hondert guldens jaerlicx, Hartevelt niet en souden willen assigneren, in Gelderlant t'ontfangen, mits parerende haer E. Mo. resolutie. Ick gaf daerop voor antwoord, als het daerom te doen waer, dat ick niet en twyffelde, of haer E. Mog. souden sulcx wel accordeeren, ende soo haer E. Mog. sulcx accordeerden, dat ick in myn particulier myne goederen, alhier omtrent leggende, daervoor wilde verbinden, opdat hy toe beter gecontenteert solde syn; waerop syn E. my voor antwoordt gaf, dat Hartevelt alsdan niet te zeggen en hadde. Ick hebbe monsieur Arnhem ende monsieur Goltsteyn gesprocken vanden Wageningschen dyck, die my voor antwoordt gegeven hebben, dat men die scouwe niet eer en sal cunnen doen als midoost, waertegen die van Rheenen wel dienen veradverteert, gelyck alhier van 't hof die van Wageningen oock gedaen sal worden. Ende anders niet hebbende, will ick U E. neffens myne vruntlicke eerbiedenisse, myne brieven van Geresteyn voor gerecommandeert hebben, ende UE. met UE. huysvrouwen ende familie, Godt Almachtich in syne protectie bevelen, met myne gedienstige eerbiedenisse aen myn heeren die staeten. Ick denke in een dach of twee van hier naer Sindren te ryden, ende tegens Dinsdach toecomende tot Utrecht te zyn. Ilens Arnhem, desen 13. July, olde styll, 1614.

Uwer E. vruntwillighe *etc.* goede vrunt,
A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.
Opschr.: Erentfeste *etc.* Gillis van Ledenberch, secretaris *etc.* tot Utrecht.

XVII.

Myn heer.

Ick ben seer beschaempt, dat de caerten van Duytslant, Vranckryck ende Groot-Brittanien, hiernevens gaende, duslange hebben getardeert, doch dewyle het nyet en heeft gemanqueert aen myn debvoir, maer aen den maecker, die daertoe van tyde tot tyde genoech is vermaent, hebbende oock eens de caerten, die voor uwer E. waeren gemaeckt, aen een ander persoon van qualiteyt vercogt gehadt, daeromme ick wel t'onvrede zy geweest, bidde derhalve, my te willen houden voor geexcuseert, ende alsoe de heeren alhier hebben goetgevonden, de leveringhe der boucken van Titus Livius ende van Linschoten, hebbe uwer E. daer van mede van elck een exemplaer wel willen toezenden, sal nyet laeten goede sorge te dragen, dat alle boucken ende anders aen de heeren alhier gelevert wordende, uwer E. medegedeelt worde, soe veele in myn vermogen eenichsins is. De heere van Rysenborch is (als uwer E. is bekent) tot Gorinchem, meende op zyn vertreck avondt ofte ten langsten morgen vroech, tegens de vergadering hier te wesen, die uwer E. alsdan sal senden de stucken die er syn, oock d'advysen vande groote lichtinge, die de eertshertoge is doende, de cryschluyden sullen verheucht wezen, vande last, heur toegesonden, van heur in state te houden, om dienst te doen in Vranckryck ende Duytslant, wordt hiervan advys gegeven. Compt qualyck (nae de geruchten dier zyn), dat de coninginne regente in 't velt tegens den prince van Conde soude syn, omme te beletten zyn voorder progres, daervan uwer E. de beginzelen geadviseert syn by copie vanden brief vanden heere van Langerack, uwer E. voor deze overgezonden, Godt geve het nyet waer zy, want zoo hier wat te doen compt, dient Vranckryck wel in ruste. My recommandeerende in uwer E. goede gratien, sonder te vergeten jouffrouwe uwer E. lieve huysvrouwe, de heere van Lochorst ende de syne, doende myn huysvrouwe uwer E. tsamen oock van gantscher harten groeten. Bidde Godt Almachtich,

Myne heeren, uwer E. ende synen te conserveeren in gedurige gesontheyt ende lanck leven.

Uyt den Hage, den 14 July, 1614.

Uwe ootmoedich ende getrouwe dienaer,

D. TRESEL. 1614.

Sende nu oock aen den commis S^{r}. Ter Stege een caerte der Nederlanden, met bedanckinge vande gunste, my bewesen in 't oversenden, deur uwer E. ordre, vande silvere leggen der twee voorgaende jaeren; opte continuatie, en soude ick nyet derven aenhouden. Soe de heer van Moersbergen hier is geweest, ten tyde als de boucken wierden geaccordeert, ende derhalven zyn E. deselve mede hebben moet, hebbe oversulcx goetgevonden, syne boucken met eene te senden, biddende dat uwer E. gelieve my ten goede te nemen, dat ick deselve daermede beswaere ende die by gelegenheyt nevens myne gedienstige groete, aen zyn E. te willen senden.

Myn huysvrouwe zendt aen jouffrouwe uwer E. huysvrouwe een half dosyn artischokken, met bede, die in danck te nemen.

Hier compt terstont tydinge, dat alle die vande religie binnen Aeken den hals afgesneden zyn, ende dat de Spaengaerts daer binnen zyn. Godt geve het nyet waer sy, 't ware een quaet beginzel.

Opschr.: Aen myn heere Ledenberch, raedt ende secr. der E. Mog. heeren staten 's lants van Utrecht, tot Utrecht.

Met een pack ende caerten.

XVIII.

Erentfeste *etc.* goede vrunt.

Van daeghe by syne Genade graef Ernst synde, hebbe ick verstaen, als datter een bode solde gecommen syn, verhalende, als dat Spinola met seven ofte acht vaenen ruyters door Maestricht naer Gulick solde gereden syn. Eergisteren naemiddach syn onse ruyterye gemarcheert, vermeynende in vyff daeghen te wesen binnen Gulick. Sommige menen, dat Spinola sal trachten het convoy te beletten, dan de onsen syn hem wel getroost. Syn Excell. prince Hendrick heeft uytgemaeckt dartich wel gemonteerde ruyters, om ieder aen een oort sich te begeven onder des vyants volck, jae dienst toe nemen, omme alles beter te doorsien, ende is 't doenlick, door haer advertentie een voordell aff te zien; syn Excell. heeft medegenomen twee ingenieurs ende eenige mineurs, om binnen Gulick te gebruycken ende eenighe buytenwercken te ordonneeren, om den vyant, soo hy aencompt, in die trenseen den tyt te doen verliesen. Men meent alhier, soo het convoy binnen compt, dat zy Gulick sullen laeten leggen, maer dat ze zich well van Aken ende landt vander Marck mochten versien, als eenighe andere omliggende plaetsen. Men meent oock alhier, als dat des vyants voornemen hoogher syt, jae dat het well mochte gelden op eenige Evangelische vorsten, die eenige bisdommen, die geestelicheyt wel eertyts afgenomen hebben. Den colonel Focksis heeft gescreven, als dat apparentelick eenighe lichtinge sal geschieden, ende dat mons^{r}. Smelsinck eenighe bequaeme officiers voor hem will versien, sulcx dat het schynt, dat monsieur Gent, Ketelaer, Donau, Poteliz ende eenige andere well mede lichtinge mochten doen. Den hartoch van Nieburch heeft aen syn Excell. prince Hendrick gesonden aen Scenckenschans een edelman, geheeten Sibrick, doende syn congratulatie van synen heeren, seggende, dat syn heeren verstaen hadden, dat syn Excell. met eenighe ruyterye ende voetvolck in 't landt meende te marcheeren, versouckende toe weeten, hoe starck hy was, ende wat pas hy meende toe nemen, om alsoo syn Excell. volck te doen bequamelicken accommodeeren, om die minste schade te doen, dan het sal hem noch geseyt worden. Den heeren van Sonsvelt, Boetzelaer ende Heyn syn by syn Excell. geweest, maer niet den marckgraefve, ende dat om reden. Ende anders niet hebbende, will ick UE. neffens myne vruntlicke eerbiedenisse, versouckende de heeren 't selve mede te deylen, daer het sal behoeren, Godt almachtich in zyne protectie bevelen met grooten haest.

Uyt Aernhem, desen 16 July, olde styll, 1614, savonts tot thien uhren.

Uwer E. vruntlicke ende zeer geaffectioneerde goede vrunt,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.

Opschr.: Erentfeste *etc.* Gillis van Ledenberch, secr. der E. Mo. heren staten van Utrecht *etc.* tot Utrecht. Brenger dezes zyn loon.

XIX.

Myn heere.

Uwer E. gantsch aengenaem scryven is my door Joris Theunisse wel geworden, daeruyt ick speure de continuatie van uwer E. gunste t'onswaerts, bedancke uwer E. daervan ten hoochsten, sal nyet laeten volgens uwer E. trouwhertige vermaeninge in myn debvoir ende ten dienste van uwer E. ende de heeren aldaer, sulcx naer myn

uiterste vermogen te continueren, dat deselve daer ane (verhopende) sullen hebben volcommen contentement.

Voorts myn heeren, dewyle den heere tresorier de Goyer noch nyet angecommen is, ende het wel conde gebeuren, dat zyn E. (als by de vrunden tot Dordrecht zynde) noch eenige dagen syne herwaerts compste vertrock, hebben derhalven uwer E. daerentusschen wel willen adviseeren, dat myn heeren vanden raedt hare Ho. Mo. van wegens syne Excell. ter handen hebben doen stellen de lyste vande compagnien, die men dit jaer te velde soude connen gebruycken, ende alsoo de provincien daervan dubbel naer haer genomen hebben, ick van myn debvoir geacht hebbe, uwer E. te meer daervan oock copie te senden, overmits daerinne gementioneert staen verscheyde vande principaelste compaegnien, uyt Utrecht mede te lichten. Haere Ho. Mo. scryven nu aen de ertzhertogen, omme hare meyninge van deze grote toerustingen, te weeten, als by de copie te zien. De agent Valckenborch is ghisteren mette selve depeche naer Bruessel vertrocken, met last, antwoort te worden (!) ende te vernemen, watter ommegaet, is hem oock copie vande voorsz. lyste medegegeven, om met discretie als uyt hem selve, deselve by eenighe te verthoonen, ende te doen verstaen, dat men van dezer zyde wel gewapent is. Den heere secretaris Winwood heeft doen aendienen, dat de extraordinaris ambassadeur van de Co. Mat. van Groot-Brittanien herwaerts comende, omme de saecken van Gulick te helpen accommodeeren, alhier sal blyven tot de compste vande ord^{e}. ambassadeur, die volgen soude, daerover geresolveert is denselven heere extraordinaris ambassadeur t'ontfangen, gelyck men gewoon is de heeren ambassadeurs van zulcke groote coningen te doen. My recommandeerende in uwer E. ende der tsamentlycke heeren goede gratie, sonder te vergeten den heere van Lochorst, bidde Godt almachtich,

Myn heere, uwer E. ende de synen te conserveeren in een lanck, gesont ende voorspoedich leven. Uyt den Hage, den 10 Aug. 1614.

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,

D. TRESEL. 1614.

Opschr.: Aen myn heere Ledenbergh, raedt ende secret. der Ed. Mo. heeren staten 's lants v. Utrecht, tot Utrecht. Den brenger VI stuivers.

R^{a}. 1 Aug. 1614.

XX.

Myn heere.

Dese is alleenlyck, omme uwer E. te senden 't gevouchde bouck der resolutien van haer Ho. Mog. 'T is my leed, dattet wat langer getardeert heeft, als 't wel behoorde, doch soo het my voor dese mael nyet mogelyck is geweest eer te doen, vertrouwe, dat uwer E. my sal houden voor geexcuseert. Hiernevens gaen eenige boucken, die de presente heeren ter vergaderinge gehadt hebben. My recommandeerende zeer gedienstelyck in uwer E. goede gratie ende vanden heere van Lockhorst, sonder te vergeeten jouffrouwen derselver beyde huysvrouwen, gelyck oock doet de myne, gansch hartelick. Bidde Godt almachtich *etc.*

Uyt den Hage, den 21 Augusti, 1614.

Uwer E. getrouwe ende ootmoedige dienaer,

D. TRESEL. 1614.

Uwer E. gelieve onbeswaert te syn myne dienstige gebiedenisse aen de heren van Rysenburch ende van Moersbergen te doen.

Opschr.: Aen myn heere van Ledenberch, raedt ende secr. der E. Mo. heeren staten vanden gestichte ende lants v. Utrecht, tot Utrecht.

XXI.

Myn heer.

Wy zyn gisteren avondt tot Aernhem ende heden morgen tot 's Gravenweert aengecommen, alwaer wy syn Excell. meynden te vynden, maer was met het volck, 't welck te Neerelten vergadert was, al naer Emmerick vertrocken. Wy syn terstont naegevolcht, ende omtrent te twee uuren voor deeze stadt coomende, vonden gedeputeerden, die met syn Excell. parlementeerden, ende was de capitulatie al gemaeckt in manieren als volcht, te weeten, dat se 800 soldaeten van haer Ho. Mo. sullen innemen, waervan dezen avondt de compagnie vanden graeff van Hohenloe is binnen getoogen, ende sellen morgen de reste volgen, alle dutsche ofte nederlantsche soldaten; datse sullen blyven by haer politique regieringhe ende paapsche religie ende scholen; dat haer Ho. Mo. crychfolck hier weder uyt sal trecken, soo wanneer de marquis Spinola de andere Cleefsche steden wederom sal verlaeten hebben; dat men de soldaeten, alhier in guarnisoen comende, sal versien met servitien, vuur ende licht, op de manier vande geunieerde landen. Hier ontbreecken noch veel compagnien, waegens, treckpaerden, het geschut wert oock morgen eerst hier verwacht. Die van Rees hebben gepresenteert ses hondert man in te nemen, die ongetwyffelt morgen daer sullen syn, eer ons leger sal cunnen gereet weezen. soe haest alle behoeften sullen syn georbeert (!), sal men resolveeren, wat men voorders doen zal. Syn Genade, graef Willem, is huyden morgen een subyte floute overcomen, sulcx dat men gedespereert van zyn leven, is God dank weder aen de beter handt, ende wert morgen in 't leger gewacht. De prince van Brandenburch heeft syn Excell. van Schenckenschans tot voor deze stadt geaccompagneert, ende is dezen avont weder nae 't tolhuys vertrocken. Hier is oock in 't leger gecommen de grave van Suthamton, om syn E. te begroeten. 'T geen hier wyders passeert en sal niet laeten uwer E. daervan te adviseeren, Godt den Almogende biddende, *etc.*

In Emmerick, desen 7 Septemb., 1614.

Uwer zeer bereitwillige vrunt,

BORRE VAN AMERONGEN.

Op een afzonderlijk papiertje:

Extract uyt seeckere missive, by den welgeboren heere grave Ernst van Nassau, uyt het leger by Emmerick den XXIX. Augusty, *stilo veteri*, gesz. aen de heere Johan Ogle, gouverneur t'Utrecht.

Gisteren heeft sich die stadt Emmerick, alsoe haest wy met den leger daer voor gecomen waeren, sonder scheut te schieten, overgegeven, ende die vyant leyt by Wezel noch stille. By Rees heeft men die trommel gehoort; het is te vermoeden, dat zy guarnisoen, daerom sy gesolliciteert hadden, ingenomen hebben. Huyden wordt by de stadt Emmerick een brugge over den Ryn geleyt, omme aen beyde zyden te connen comen als van noden wezen zal.

Opschr.: Aen myn heere Gillis van Ledenberch, secretaris der Ed. heeren staten van Utrecht, te Utrecht.

R[a]. XXX Aug. 1614

XXII.

Myn heer.

Sedert myn laetste schryvens is hier weynich gepasseert. Wy leggen hier voor dese stadt noch stil. Het leger is wat nader hy de stadt gecomen, overmits daer 't te voren gelegen

heeft, soo diep was, dat de soldaten tot de enkelegen in de kley lagen. Wy porren syn Excell. alle dagen, om Rees aen te tasten, maer maekt groote swaricheyt, het leger daer te brengen, vermits de diepe wegen. De brugge, die te Neerelten gelegen heeft, wert alhier dicht beneden aen de stadt over den Ryn geslagen, in meyninge, het volck daerover te doen marcheren, om de andere Kleefsche steden, als Gennip, Goch, Cranenbureh ende Cleeff in te nemen; wy meynen, indien de wynt goet blyft, dat de punten cunnen opcoomen, de brugge van dage sal gereet syn. Den vyant heeft denselven dach als ons leger hier is gecoomen den ganschen nacht in wapenen geweest, in meyninge, dat wy haer souden coomen besoucken. Daer ist gisteren avont noch geen volck in Rees gewest, hoewel sy een paep by den marquis gesonden hadden, om volck in te nemen; die voor antwoort gekregen heeft, dat de voorsz. marquis, overmits syn Excell. leger hieromtrent lach, geen compagnien conde missen. Soe ick dan tegenwoordich niet anders en hebbe, bevele ick UE. inde bescherminge van Godt almachtich.

Vuyt het (leger) voor Emmerick, den 9 Sept., 1614.

UE. goede vrundt,

BORRE VAN AMERONGEN.

Opschr.: Aen myn heer, myn heere Ledenberch, secretaris der heeren staten 's lants v. Utrecht.

R[a]. 1 Sept. 1614.

XXIII.

Edele Mo. heeren.

Myn heeren. Alsoe die van Rees onder de handt hoope was gegeven, dat sy van deser syde niet en souden gemoeyt werden, om enich krychsvolk in te nemen, by soe verde sy acte conden vuytbrengen vanden marquis Spinola, dat van d'andere syde geen garnisoen soude werden inde voorsz. stadt gelecht, maer dat die soude blyven als neutrale, syn daerop gisteren omtrent den middach by syn Excell. gecomen vier der voersz. stadsgedeputeerden, om de meyninge van syn Excell. te verstaen, hoewel te vooren die vanden magistraet door den burgermeester ende die prochiepaep, met den marquis hadden veraccordeert, eenige soldaten in te nemen, syn, ondertusschen de gedeputeerden herwaerts waeren, in drie ponten, eenige aecken ende in een beytelschip geconvoyeert met een schip van oorloch, gecoomen syn voor de stadt, hebben niet alleen geweygert het volck in te nemen, maer eenige schuten op haer geschooten, waervan een man doot gebleven ende drie ofte vier gequest syn, ende is het voorn. volck daermede aff wyckende aen de ander syde vande rivier gelandt, te voete wederom opwaerts gemarcheert naer Wesel, gelyck wy wt sekere kondtschappen hebben cunnen vernemen, waerop syn Excell. resolutie genomen heeft de stadt te salveren, indien eenichsins moghelyck is. Marcheert tegenwoordich derwaerts, met het geheele leger, de Brabantse ruyters comen nu over de brugge, die onder de stadt is geleyt, die welcke tot nu toe aen de Nymwegsche syde gewest syn. Indien de onse het Reeservelt eerder cunnen innemen, dan den marquis, meynt syn Excell. de stadt te salveren, deurdien de vyandt geen toeganck tot het voorsz. velt

heeft, dan door een engen wech. Ick sal niet naelaten, UE. Mo. ten eersten van het succes t'adviseren. Hiermede, Edele *etc.*

In Emmerick, den 10 Sept. 1614, omtrent acht uuren voormiddach.

Uwer E. Mo. dienstwillige,

BORRE VAN AMERONGEN.

Ick seynde hier by gaende de capitulatie van Emmerick ende van Wesel, soe ick se tot noch hebbe cunnen becomen.

Opschr.: Erentfeste *etc.* heere Gilles van Ledenberch, secret. *etc.* vande staten *etc.* v. Utrecht *etc.*

XXIV.

Myn heer.

Volgende uwer E. ordre sende d'selve myne specificatie vande verlopene drye maenden, die mits de menichsuldige occurentien wat hooger valt als voor desen, 't welck uwer E. naer syne wysheyt wel sall weeten te considereeren, uwer E. gelieve de betaelinge derselver in gunstige recommandatie te hebben. Den heere Cornelis van Lochorst, de vader, begeerde gisteren avondt, dat ick soude compareeren opte bevestinge ende wyncoop, ten huyze van mynen zwager Hillebrant Jacobs, over de beleeninge der heerlycheyden *Liere*.... ter somme van tzeventich duyzent guldens; syn E. is qualyck daertoe te brengen geweest, synde al geresolveert geweest volcomentlyck daer uyt te scheyden ende vertrecken, daertoe de quade tydinge van 't verlies der stede Wezel geholpen heeft, doch eyntelyck, naer veel persuasie, daer inne noch bewillicht. Het schynt voor de hant de beste occasie te wezen, die men dezertyts soude connen wenschen. Wy..... den heere Adam van Lochorst, heere vande *Liere* te zullen zyn, 't is voorwaer een heerlyck goet, jae onder de treffelyckste. Syn E. heeft begeert (dewyle ick seyde heden aen uwer E. te sullen schryven) dat ick uwer E. met jouffr. uwer E. welbeminde ende zyne kinderen hartelyck soude groeten, 't schynt dese saecke voor de moeder noch wat bedeckt moet blyven. My recommandeerende gantsch dienstelyck met myne huysvrouwe in uwer E. goede gratie, sonder te vergeeten jouffrouwe uwer E. huysfrouwe, de heere Lochorst ende de synen, die wy oock tsamen veel geluck wenschen mette jongen geboren sone, ende bidden Godt almachtich, Myne heeren *etc.*

Uyt den Hage, den 11 Sept. 1614, met haest.

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,

D. TRESEL.

Myn swager Hillebrant Jacobs doet uwer E. ende de heere Lochorst dienstelycke groeten. Uwer E. gelieve onbeswaert te zyn myner dienstige gebiedenisse aen de heeren van Rysenburch ende Moersbergen te doen by gelegentheyt.

De weduwe van Pieter de Bredero sal., heeft my versocht uwer E. de gevoechde hare declaratie met eene te willen zenden, ende de betalinge recommandeeren.

Opschr.: Aen myn heer Ledenberch, raedt ende secr. der E. Mo. heeren staten 's landts v. Utrecht, tot Utrecht.

XXV.

Myn heere.

Na het veroveren van deze plaetze zyn alhier in 't leger by syn Excell. geweest eenige gedeputeerden vande Cleefsche raeden, versouckende aen deselve, dat alle de steden van Cleve, die noch met geen garnisoenen beset syn, souden mogen daervan bevrydt blyven, waervan syn Excell. hen zyn woort heeft gegeven, indien de marquis Spinola ende de heer paltzgrave

vande Nieburch van gelycken wilde doen, niet alleen over deze Cleefsche, maer oock vande Gulicksche, Marckse ende Berchse steden, in dewelcke noch geen volck van oorloge van d'een of andere zyde is gebrocht; is dies nyet tegenstaende gisteren morgen syn Excell. met omtrent twee dusent man te voet ende acht compagnien ruyteren met ponten ende aecken voor deze stadt de Ryn gepasseert, om Kalcker in te nemen, die vande magistraet synde syn Excell. omtrent half wech te gemoete gecomen, veraccordeerende op deselve conditien als met dese stadt, ende hebben voor garnisoen ingenomen de compagnie vanden heere graef Hendryck Frederick van Nassau. Die van Santen hebben haer gedeputeerden mede by syn Excell. gehadt, ende zullen apparentlyck deselve conditien aennemen, aengemerckt zy noch geen volck vanden marquis hebben ingenomen. In 't wederkeeren van Kalckar krycht syn Excell tydinge van Lambert Charles, die hy hadde gecommandeert met eenich volck nyt Nymeegen naar Goch, Gennep, Cranenburch ende Ravesteyn te gaen, dat die van Goch het geschut hadden verwacht ende nae omtrent 30 scheuten, dat den brant in een van haer stats poorten was gecomen, sich overgegeven in syn discretie. Hy schryft, haer gelycke wel redelyck getracteert te hebben, dan seyndt de conditien niet over. Van daer is hy gegaen nae Gennep. Wy verhopen, dat hy deselve plaetse oock sal hebben verovert. Desen avondt compt tydinge, dat de Marquis Spinola met 1000 paerden ende twee duzent man te voet toe Wesel over die brugge, die aldaer geslagen, naer Santen gemarcheert is, maer of daer yemant is ingecomen, en weet men noch nyet. Het is hier eene seltsame krych, ende laet hem vremt aenzien, dat twee legers by malcanderen soo nae leggende, daer de ruyter malcander van wederzyden met de pistolen in de handt, sonder spreken, malcanderen passeerende, geen leet en doen. Omtrent te twee ueren nae de middage is de heer van Sonsvelt weder uyt het leger vanden marquis gecomen, doende rapport, dat de marquis Spinola te vreden is te comen in accoordt van neutraliteyt, versouckende, dat syn Excell. eenige van qualiteyt wilde deputeeren, heeft vooreerst daertoe gedeputeert den heere van Marquette, om tegens maenendach hem te Bisselyck te laeten vinden, sal ondertusschen noch eenen daertoe nomineeren. Dezen naemiddach syn omtrent 6 hondert man nae Griet getogen, een kleyn stedeken digt by Rees, op d'andere zyde vande Ryn gelegen, dat men voor seker hout in den avont te sullen intrecken. Syn Excell. heeft oock syn Genade graef Hendrick belast in te nemen een stedeken Iselburch, gelegen op de pas van Boicholt, in 't Sticht van Munster, waervan noch geen tydinge en is. Syn Excell. heeft seker advertentie becomen van een persoon van qualiteyt, dat den marquis Spinola nyet van meyninge was verder te gaen als Aecken, dan dat hy aldaer een kleyn briefken hadde ontfangen, 't welck uyt den Hage was gescreven, ende dat hy daerop des anderen daechs 's morgens vroech in der haest voert is gemarcheert. Hiermede, myn heer, dienstelick aen alle de heeren ende uwer E. gebiedende, biddende Godt almachtich deselve te conserveeren in zyn heylige protectie.

In 't leger voor Rees, desen 13. Sept. 1614.
Uwer bereitwillige vrunt,
BORRE VAN AMERONGEN.

Ick seynde uwer E. hierby gevoucht, 't geene de heer van Sonsvelt uyt het leger vanden marquis gebracht heeft.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenberch, secr. der E. Mog. heeren staten 's lants van Utrecht, tot Utrecht.

R[a]. IV Sept. 1614.

XXVI.

Myn heer.

Het leger lecht noch stille ende is sedert myne laetste vanden XIII. alhier weynich gepasseert, anders dan dat de marquis Spinola, dewyle de gedeputeerde van Santen by syn Excell. alhier in 't leger synde, om te tracteeren, omtrent met twee duyzent man te voet ende eenige compagnien ruyteren de voorsz. stede hebben ingenomen, laetende aldaer in guarnisoen twee hondert Spaengaerden, synde de reste wederom over de brugge in haer leger getoogen. Die van Wesel zyn in een jammerlycken staet, ende heeft tot noch toe de burgerye het geheeel guarnisoen met haer inbrengende gasten, die meer als eens zoe veel syn, moeten de cost geven, hoewel haer belooft was, dat se servitien op de Nederlantsche wyze zoude genieten; het is al: schep op wyn en bier, Godt wil de arme luyden vertroosten. Men heeft in 't leger vanden marquis gebreck aen gelt ende voeragie, sulcx datse omtrent Calcar toe moeten wyt ryden, wert tot dien eynde voor dese stadt een brugge over den Ryn geslagen, om 't selve soo veel mogelyck te beletten, sal morgen avondt cunnen verdich syn, blyvende de bruggen tot Emmerick evenwel leggen. De steden, die in 't landt van Cleeve met haer Ho. Mo. garnisoenen beset, zyn deze: Emmerich, Rees, Cleeff, Calcar, Goch, Gennip, Uden, Griet, Ravesteyn, Cranenburch, Zevender, Iselburch, ende wert hier tegenwoordich gehandelt, dat alle de steden, die in de vorsten-landen met geen volck van oorloge zyn beset, beyde zyden onbezet zullen blyven, ende met geen krysvolck werden gemoeyt. Van onser zyde is gecommitteert mons^{r}. de Marquette, met de capteyne vande guarde vande princ. Excell., vande andere Don Ferdinando de Cairon, zynde vanden Spaensche raedt neffens graef Hendrick van Berge, die te Bisselick malcander sullen rencontreren. Myns bedunckens wert niet gesocht dan dilayen, gelyck tot nu toe is geschiet; wat daervan sal werden, sal de tyt tot de wedercompste vande voorsz. gecommitteerden haest leeren, waervan ick niet sal laeten u over te adviseeren. Uyt Rees, desen 16. September 1614.

Uwer E. gans bereitwillige,

BORRE VAN AMERONGEN.

Uwer E. missive met de ingelechte brief van syne Mat. van Groot-Brittannien, is myn den XV., 's morgens ten seven uuren, door Marten, de hoode behandigd, ende hebbe hem tot desen avondt toe opgehouden.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Ledenbergh, raedt ende secr. der E. Mo. heren staten 's lants v. Utrecht.

R^{a}. VIII Sept. 1614.

XXVII.

Myn heer.

Desen nademiddach zijn de heeren van Sonsvelt ende Boetselaer uit het leger vanden marquis Spinola wederom gecomen, die de meyninge van syn Excell. aen deselve hadden overgebragt, als uwer E. uit de missive aen de staten generael, heden met de post aen de heren staten van Utrecht overgesonden, ongetwyfelt sult hebben vernomen, medebrengende een ontworpen acte, dat hy te vreden was, dat de steden, die geen volck van oorloge hadden ingenomen, beydesyts voor een jaer onbeset

souden blyven, met sekere steerte, dat de prinsen (!) mede voor een jaer souden begrepen syn inde trefves, met dese landen gemaeckt, ende dat in die selve tyt op de steden aen beyde syden ingewonnen, niet viandelyks soude werden voorgenomen. Soe veel het eerste belangt, is 't advys van syn Excell. haer te accorderen, maer de clausule is in bedencken genomen, ende is diensaengaende aen de heeren

staten generael geschreven, om hare Ho. Mo. goede meininge daerop te verstaen, myns bedunckens, schuilt daer niet onder dan bedroch, gelyck van begin of is geschiet. Ick kan anders hier vuyt niet verstaen, off de marquis Spinola begeert de goede stadt Wesel te behouden voor den coninck van Spangien, te meer, so men hier seker advys heeft becomen, dat den tol van Berck met den aencleven van dien, tot Wesel verlecht is. My hiermede seer dienstelyck an alle de heren ende UE. recommanderende, sal hiermede eyndigen ende Godt almachtich bidden UE. mit zyn familie te willen nemen in syn heylige protectie.

In Rees, desen 17. Sept. 1614.

UE. geaffectioneerde vrundt,

BORRE VAN AMERONGEN.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenberch, *etc.* te Utrecht.

R[a]. VIII Octob. 1614.

XXVIII.

Myn heer.

De heeren van Sonsfelt ende Boetselaer, die met de aete van syn princelycke Excell. in 't leger geweest, daerin verhaelt wert, dat geen steden, die voor den XV. Sept. met geen garnisoen van d'een noch d'ander syde, nochte vande possiderende vorsten besedt syn geweest, van inlegeringe souden bevryt bliven, syn gisteren wederom gecomen, medebrengende de voorn. acte ongeteykent, begerende de trefve voor een jaer conform met de Nederlanden gemaeckt; dye marquis Spinola is van meyninge, een deel van syn leger op te breken, ende te gaen nae 't landt van Marck. Het sal syn swaricheyt hebben, hem met dit leger te volghen, overmits de quade wegen, ende dat de marquis voor de onse sal cunnen daer wesen. Syn Excell. seynt enighe ruyteren, tot omtrent hondert paerden, nae de stadt Ham, de principaelste stede eldaer in 't lant gelegen, om te vernemen, off se haer Ho. Mo. crygsvolck sullen willen innemen. Het leger vanden marquis begint seer te zwacken ende is de ruyterye seer armelyck, cunnen haer omtrent Wesel niet langer onderhouden. De acten over ende weder gegaen, soude ick UE. overgesonden hebben, dan alsoe by de marquis swaricheyt is gemaeckt te teyckenen, ende dat het geen formele resolutie en syn, is alhier by de gecommitteerden goet gevonden, geen copien daervan te geven, maer syn aen haer Ho. Mo. inden Haech overgesonden. Hiermede dan desen sluytende *etc.*

In 't leger voor Rees, desen 20. Sept. 1614.

UE. bereytwillige,

BORRE VAN AMERONGEN.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenberch, *etc.* te Utrecht.

R[a]. XI Sept. 1614.

XXIX.

Myn heer.

Sedert myn laetste vanden 21. deser is hier niet schryfwaerdich voorgevallen. Men verwacht hier met devotie, wat de gecommitteerden naer de stadt Ham ende andere

Marcksche steden gesonden, sullen medebrengen. Tot Wesel is aengecomen een Nuntius vanden Paus, met eenige andere geestelykheyt, soe men secht, om de religie te reformeren ende de kerken te wyden; hoe wel haer geloeft is, dat men haer by de gereformeerde religie soude laten. De Nuntius segt, dat Spinola in 't stuck vande religie, als de geestelycheyt aengaende, nyet en

heeft cunnen beloven 't geene hiervan de Marksche saecke passeren sall, sall UE. met de eerste gelegenheyt adviseren. De paltzgraeff vd. Nyburch is heden naer Dusseldorp gereyst ende wordt in corte dagen wederom in 't leger voor Wesel verwacht. De duerte in 't leger vande marquis wort alle dach grooter, sulcx dat men daer voor een pont boter betaelt acht stuver, voor een pont kees vyff stuver, hetwelck de arme borghers het qualickst comt, die in 't geven vande cost voor de Spaengiaerden noch moeten continueren. Hiermede desen eyndigende *etc.*

In Rees, desen 23. Sept. 1614.

UE. bereytwillige vrundt,

BORRE VAN AMERONGEN.

Het krygsvolck te voet is desen voormiddach in wapenen geweest, is seer schoon ende sterck over de XII^{M}, sulcx dat ons verdriet, dat men opte goede stadt Wesel, tot haerder vertroostinge niet en can attenteren.

Opschr: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenherch, *etc.* te Utrecht.

R^{a}. XVI Sept. 1614.

XXX.

Myn heere.

Twyffele niet off den heere tresorier de Goyer, die gisteren van hier is verreyst, heeft uwer E. geadviseert vande aencompste ende mondelinge propositie des heeren van Reffuge, ambassadeur extraordinaris vande Co. Mat. van Vranckryck, ende alsoo syn E. gisteren zyn propositie in geschrifte heeft overgegeven, hebbe uwer E. de copie daervan ende vande brieven van credentie van haere Mat. wel willen toesenden. Eenige hebben geremarqueert, dat die voorsz. heere ambassadeur, corts nae zyne aencompste tegens reputatie, in persoone is gaen vinden den heere cancelier vanden furst vander Nyenburch, in zyn logement alhyer; dat oock terstonts daer nae waegens voor de herberghe gecommen zynde, hy daermede in diligentie is verreyst, daer uyt eenige alhier bestes vermoedens nyet en syn. Den heere ambassadeur du Maurier is heden nae den leger vertrocken, ende segt men, dat secker persoon van 't gezelschap des heeren ambassadeurs Wotton mede gereyst zoude zyn, omme de zaecke aldaer tot vrede te vorderen. De voorsz. heeren ambassadeurs Reffuge ende Wotton blyven noch hier; oft nyet hoochnodich is, dat de vergaderinge van hare Ho. Mo. by myn heere van Utrecht by deze zware occurrentien hoe eer hoe liever werde becleet, can uwer E. naer zyne wysheyt best oordeelen. My recommandeerende gantsch dienstelyck in uwer E. ende der tsamentlicke heeren goede gratie, bidde Godt almachtich, *etc.*

Uyt den Haghe, den 26. Sept. 1614.

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,

D. TRESEL. 1614.

S^{r}. van Suylen, mynen confrater, heeft my geadviseert, dat uwer E. ordonnantie op myne declaratie heeft doen depecheeren, daervan ick uwer E. hoochelyck bedancke, maer dat (mits het comptoir des ontfangers onverzien was) ick noch mette penningen wat moest pacienteren.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenbereh, *etc.* tot Utrecht.

Den bode XII stuvers.

XXXI.

Myn heere.

Ick hebbe uwer E. heden gesonden de propositie des heeren van Reffuge, hope dat uwer E. deselve wel sal ontfangen hebben, ende alsoo dese bode door Utrecht is passeerende, hebbe uwer E. by die gelegenheyt oock wel willen senden copie vande brieven, heden uytten leger ontfangen, mitsgaders van 't provisioneel accoordt, tusschen de steden Antwerpen ende ter Goude gemaakt. Den secretaris vanden heere ambassadeur Wotton heeft tegens verscheyde persoonen verhaelt, dat syne Mat. van Groot-Brittanie aen de ertzhertoghen geschreven soude hebben, soo hare hoocheden de steden van Wezel en Aaken in hare vorigen stand nyet en stelden, dat syne Mat. geresolveert was den coninck van Spangien ende hem d'oorloge te declareren ende aen te doen, 't waeren hooge woorden, maer een groot hayr te velde soude beter treffen. My recommandeerende in uwer goede gratie, bidde den almogende Godt, Myne heeren, *etc*.

Uyt den Hage, den 27. Sept. 1614, in grote haest.

Uwer E. ootmoedich ende getrouwe dienaer,

D. TRESEL. 1614.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenberch, *etc.* tot Utrecht.

R[a]. XX Sept. 1614.

Den bode vier stuyvers.

XXXII.

Myn heer.

Hoope, dat uwer E. myne twee voorgaende mette bygaende stucken wel sal ontfangen hebben, ende alsoo haer Ho. Mo. schryven ontfangen hebben vanden heere ambassadeur van Langerak, hebbe daervan in diligentie een copie doen maken, ende UE. oock wel willen toezenden, sonder eenige occasie te versuymen, opdat van myn debvoir aldaer mach blycken. Ghisteren quam hier weder een cleyne alarm met brieven aen haer Ho. Mo. vande stadt Enchuysen, adviseerende de tydinge die aldaer gecommen was, van een Spaensche armade van tsestich seylen, daerinne geladen soude syn XXX[M] Spaignaerts, welcke onder Engelandt soude syn gesien, derhalven in Engelant veel te doen soude weesen, adverteerende mede die van Emden hier van oock advys gegeven te hebben, hoewel zy des nyet geheel seker waeren, haere Ho. Mo. waeren ghisteren daerom expres byden anderen, doch houdt men hier, dat daervan in 't minste nyet en is ende buyten alle apparentie. Eenige meenen, dat de geruchten van hier naer Engelant syn gewaeyt, ende dat deselve soo weder herwaerts kommen. My recommandeerende in UE. ende der tsamentlyke heeren goede gratie, bidde Godt den Heere almachtich, *etc.*

Uyt den Hage, den 29. Sept. 1614.

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,

D. TRESEL. 1614.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenberch, *etc.* tot Utrecht.

R[a]. XX Sept. 1614.

XXXIII.

Myn heer.

Op den Landtdach, tot Onna gehouden, is geresolveert, dat enige gedeputeerde souden gesonden werden nae den marquis Spinola, om acte van neutraliteyt by deselve te bekomen, is middeler tyt, soe veel by doctor Steentgens ende cappiteyn Frensk te wech gebracht, dat die vande stadt Ham vyftich dragons van hare Ho. Mo. hebben ingenomen, ende hebben noch eenighe soldaten gesonden op 't huys *Marck*, hetwelck over de voorsz. stadt is dominerende. Op 't voorsz. huys lagen eenige haeneveeren, die daerin gebleven syn. Die van Luynen waeren noch geresolveert geen volck van d'een noch d'ander party in te nemen, maer wilden 't canon daervoor verwachten, nyet soo seer door onwillicheyt vande magistraten, als door enige quaetwillige ende oproerige papisten. Voor eergisteren, 's morgens vroech, syn vuyt het leger vanden marquis over Ryn vertrocken omtrent tusschen twee ende drie duesent soldaten met enige compagnien ruyteren nae 't landt van Gulick, nemende de passagure na Sittert, synde een plaetse, gelegen opte Mase, omtrent Maestricht. Wat haer intentie mach syn en weet men noch niet. Desen voormiddach, omtrent elf uren, compt hier seker advys vanden sergeant-majoor vande Fransosen, Roculaure, dat den commanduer Pithan vuyt Gulick met omtrent darthien hondert mannen ende drie stucken geschuts vertrocken synde, den XXVIII. deser Oldenhoven, Sambich ende Linnich heeft ingenomen, waervan de twe syn gesurpreneert, het ander met noch een klein stedeken daer omtrent, nae dat enighe schoten daer op waeren gedaen, haer overgegeven, ende syn deselve met haer Ho. Mo. garnisoen beset worden. Die de brieven van Gulick heeft overgebragt, brengt tydinge, dot de marquis heeft ingenomen Dalen ende Dulcken; van anderen compt advys, syn meyninge geweest te syn, de plaetsen, die van Pithan verovert syn, te willen innemen; hoe het met Onna, Lunen ende Camen sal vergaen, verwachten wy hier van tyt tot tyt sekere tydinge. Eergisteren is hier gepasseeet den Canselaer Tesseling, die nu medebrengt acte van neutraliteyt voor de steden, die voor den XV. Sept. van beyde syden met geen volck en syn besedt. Hiermede desen eyndigende, bidde Godt, *etc.*

In Rees, desen eersten Octobris, 1614, 's avonts te ses uren.

UE. bereytwillige vrundt,

BORRE VAN AMERONGEN.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenberch, *etc.* tot Utrecht.

XXXIV.

Myn heere.

Desen is alleene omme te vergeselschappen de gevoechde copie vande aengename propositie vanden heere gesante des churfursten van Brandenburch, ende wat daerop is geantwoordt, 't welck ick uwer E. geerne al van gisteren hadde gesonden, maer de gelegentheyd heeft my daertoe ontbrooken, daerinne altyts sunderlinge curieulx synde, dat uwer E. de copien aldaer hebben mach, soo rasch als yemant hyer, de heeren ambassadeurs Refuge ende Wotton hadden op haer vertreck beyde audientie begeert, doch elk appart, ende heeft den heere Wotton van wegen syne Mat. van Groot-Brittanien sulcken propositie ende verclaeringe gedaen, dat de heeren daerinne een groot gevallen hebben, streckende tot hanthavinge vande Gulycksche, Cleefsche

ende Aecksche saecken, in geender manieren kunnende goetvinden de nederlegginge der wapenen. 't Was geseght, dat de voorsz. heere ambassadeur Wotton syne

propositie in geschrifte soude stellen ende overgeven, maer en hadde de heere presideerende die ghisteren middach nyet ontfangen; soo sulcx noch geschiet, sal uwer E. de copie daervan terstonts toe laten commen, ende alsoe ick achte, dat uwer E. aldaer verscher tydinge uyt de legers heeft, als wy hier, sal besluyten met myne gantsch dienstige gebiedenisse aen uwer E. ende de t'samentlyke heeren aldaer, ende bede tot den Almachtichen, *etc.*

Uyt den Hage, den 2. Oct. 1614.

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,

D. TRESEL. 1614.

Ghisteren ontfangen hebbende den brief vanden heere fiscael Valdona, hebbe die rescriptie van myn heeren van Gelderlant aen myn heere van Oldenbarnevelt behandigt ende gerecommandeert, ende is daerop gesecht, volgens 't versoek, myn heeren van Utrecht copie daervan mede te deelen.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenberch, *etc.* te Utrecht.

XXXV.

Myn heere.

Uwer E. seer aengenaem scryven vanden XXI. der voorleden maent, ouden styl, heden ontfangen synde, hebbe my terstonts daerna vervoeght by myn here van Oldenbarnevelt, ende volgende uwer E. begeerte syn Ed. van uwer E. wegen vriendel. gesalueert, ende aengedient wat uwer E. vanden heere ambassadeur du Maurier ende de herwaerts compste vanden heere van Moersbergen heeft geadviseert. Ende heeft syn E. my belast syne gansch vrundelycke groetenisse aen uwer E. te doen, ende met eenen van 't voorsz. advys te bedancken; toonende seer te vreden te syn vande compste vanden heere van Moersbergen, seyde hoochnoodich te wesen, by dese gelegentheyt des tyds, dat alle de provincien byden anderen waren, ende derhalven begerende, dat ick uwer E. soude scryven, de hant daer ane te willen houden, dat aende herwerts compste des voorsz. heeren van Moersbergen, conform uwer E. scryven, geen gebreck mochte wesen, 't welck ick aennam te doen, hoewel ick syn E. seyde, uwer E. advysen vast te gaen, ende dat oversulcx daerane geen mangel soude syn. 't Seedert myne voorgaende is naerder scryven vanden heere ambassadeur van Langerack gecomen, als byde copie te syen. Desen middach is oock scryven ontfangen vanden heere ambassadeur Caron, daervan ick uwer E. mede copie sende, hebbende, naer ick vuyt een vande heren verstaen hebbe, particulierlycker aen myn heere van Oldenbarnevelt gescreven, welcker voegen syne Mat. van Groot-Britannien den Spaenschen ambassadeur heeft gerembareert, ende verclaert hem nyet langer te sullen laten bedriegen, maer het sweert te willen gebruycken, wenschende syne Mat., dat den heere ambassadeur Caron achter de tapyten gestaen hadde, als hy de voorsz. propoosten aenden Spaenschen ambassadeur hielde; hebbe oock goetgevonden uwer E. te senden dubbel vande brieven, mede nu vuyten leger ontfangen, mette bygaende stucken. My recommanderende in uwer E. goede gratie ende vande tsamentlycke heeren, bidde Godt almachtich, *etc.* Uyt den Hage, den 4. Oct. 1614.

Uwer E. ootmoedich ende getrouw dienaer,

D. TRESEL. 1614.

Hebbe mede, volgende uwer E. begeerte, myn heere den greffier aengedient de herwaerts compste vanden heere van Moersbergen, ende UE. groetenisse, die uwer

E. daervan doet bedancken, met gelycke gansch vriendelycke gebiedenisse aen uwer
E.

Alsoo ick grootelycx doe diligenteren om de copien, hier inne gemelt, gereet te crygen, ende ick den post daervan oock wat ophoude, hoope dat uwer E. nyet qualyck sal nemen 't port by my op desen te stellen.

Op een afzonderlijk papiertje:

Hebbe uwer E. vergeten te seggen, dat den heere Rentsingh hem alhier by brieven is beclagende, over de geruchten, dier syn van syne quade proceduyren, sulcx dat het verlies van Wesel hem soude schinen geimputeert te wesen, waerop alhier goede verclaringe van syne ronde proceduyren, alhier worden gedaen, hoewel veel van ander gevoelen syn. *Actum ut in literis.*

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenberch, *etc.* tot Utrecht. Den post XV stuver.

R[a]. XXV Sept. 1614.

XXXVI.

Myn heer.

Naer het schryven vande laetste missive aen haer Ho. Mo. vanden XV., die ick uwer E. hebbe toegezonden, hebben de heeren ambassadeurs van beyde de coningen, van Vranckryck ende Groot-Brittannien, ende de gecommitteerden van haer Ho. Mo. bysonderlyck gecommuniceert met de Nyburchse gesanten, ende hebben heur E. op 't geene de Brandenburchse gecommitteerde in de voorgaende conferentie hadden voorgebracht, reces genomen aen den furst tot Wezel, van waer zylieden noch niet en zyn wedergekeert. De gesanten vande coningen vertrecken morgen nae 't leger, om het crychsvolck, soo te peerde als te voet, in bataille the sien, ende sullen by syn Excell. smiddaechs getracteert worden; syn Excell. heeft ons door den heer van Kessel doen versuecken, mede aldaer te willen erschynen. Van wegen den churfurst van Ceulen zyn hier de heeren Reck van Courle, den stadtholder Resing met den doctor Aldenhoven, die voor dezen mede geweest zyn op de vergadering, te Wezel gehouden, die vande voorsz. churfurst zyn afgezonden, om de misverstanden tusschen beyde de princen te helpen nederleggen; haer is geantwoort, dat haer Ho. Mo. van gelyke meninge zyn, ende ons daerom herwaerts gezonden, om neffens de ambassadeurs van beyde de coningen van Vranckryck ende Engelandt, van gelycken te bevorderen, daertoe wy alle vlyt souden aenwenden, ende, ons bedanckt hebbende, syn alsoe van ons gescheyden, sonder eenige vordere instantie te doen. Wy vernemen alhier, dat tot Brussel is geconsulteert, of het dienlyck is voor den coninck van Spaengien, de stadt Wezel te verlaten of niet, ende dat de Spaensche raeden t'enemael inclineren, om die te behouden, maer dat de ertshertoghe gheen oorloge soeckende, de resolutie hadde doen ophouden, gevende voor antwoort, dat men daerop behoorde te verstaen het gevoelen vanden marquis Spinola. Binnen de voorsz. stadt werden stallen gemaeckt aen de wallen, voor de peerden, daer men de ronde des nachts zal doen, hetwelck geen teecken is, dat ze van meyninge zyn, om te zullen willen verhusen. Hiermede *etc.* Tot Zanten, desen 18. Oct. 1614.

Uwer E. bereitwillige goede vruut,

BORRE VAN AMERONGEN.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenberch, *etc.* tot Utrecht.
R[a]. X Oct. 1614.

XXXVII.

Myn heer.

Op Sonnendach lestleden is zyn Genaden, grave Jan van Nassau, hier uyt Savoyen over Paris onverwacht aengecomen, medebrengende een missive vanden heer ambassadeur, den heer van Langerack, den 6. Novembris uyt Paris aen hun Ho. Mo. geschreven, daervan die copie hier neffens gaet. Syn Genaden, alhoewel hy verclaert heeft vanden hertoch van Savoyen commissie te hebben aen hun Ho. Mo., ende syn Excell. eyts te proponeeren, is nochtans terstont met zyn aencompste nae syn Excell., sonder syn last aen hun Ho. Mo. te openen, verreyst, doch heeft metten heer Oldenbarnevelt gecommuniceert, syn E. te kennen gevende, dat den voorschreven hartoch syn Genade vereert heeft met syn ordre, ende daer beneffens geschonken een marquisaetschap, becleet met steden ende dorpen, maer niet en begeerden aen te nemen buyten voorweten van hun Ho. Mo., dat den hartoch met ernst sonder bedroch den Spaengaert oorloch aendoet, verhaelende daertoe diversche hostiliteyten van oorloghe, by d'een ende d'andere syde geattenteert ende oock geexploicteert, dat den hartoch van Savoyen een supprinse aengevangen heeft op die stadt Navorra, gelegen in Milanois, doch was misluckt ende zyn volck in desordre gecomen, maer doer goet beleyt van zyn Genaden, die overgebleven gepreserveert ende die vervolgens verslagen, dat den Spaengaert continueert in 't bouwen van een fort, alhoewel 't selve is op territorium van Milanois, maer.... ende domineert in Piedmont, dat soe haest hetselve gemaeckt sal wesen, noch een groter ende stercker by hem begonnen sal worden, met noch meer hostiliteyten, die aen d'een ende andere zyde voorgenomen worden. Ick en sal niet naelaeten, soe haest zyn Genade last van den voorschreven hartoch tot myn kennisse gecomen sal wesen, uwer E. hetselve adverteeren. Op huyden is in de vergaderinge weder gelezen een missive vande gecommitteerden in 't leger uyt Santen, den 13. Novembris gescreven, daer af die copie met een recepisse vanden furst van Nyeburch van ontfangen hebbende die toegesonden articulen, mede hier beneffens gaet, waer uyt uwer E. sult cunnen afmeten, die cleyne veranderinge, die in de articulen van het provisionele verdrach (by myn uwer E. op eergisteren toegesonden) zyn gedaen ende met wat cavalatie ende trainissement de handelinge aldaer beleyt ende oock getraineert worden, wel tot groot misnoegen van hun Ho. Mo., doch sullen noch andermael scrivens verwachten, ende daernae op alles delibereren, daer af ick uwer E. terstont adverteeren sal, ende voor dese tyt anders scryvens weerdich niet hebbende, sal Godt bidden, *etc.*

Uyt 's Gravenhaghe, met haest, den 8. Novembris, 1614.

Uwer E. geheel geaffectioneerde,

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Hier gaet noch beneffens copie van griefven, geproponeert by de magistraet van Paris, in de generael vergaderinge van staten van 't ryck, die tegenwoordich tot Paris vergadert zyn, ende dat, soo men seyt, met voorweeten van parlement aldaer, 't welck sy versoecken ende oock begeeren gearresteert te hebben. Men heeft ordre gegeven hetzelve te laeten drucken, doch sonder octroy.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Gillis van Ledenberch, *etc.* tot Utrecht.

Het Utrechtsche buurspraeck-boeck
Dienstbaar gemaakt aan de geschiedenis der beschaving. 1385 -

1385.

Mommerye. Voert ghebiet de raet, dat nyemant met verdecten aensichte en ga after dier tyt, dat die clocke sesse gesleghen heeft, bi enen koer van 1 pont, ende ginghe iemant bi daghe mit verdecten aensichte, ende hem yemant vanden rade ofte van der stat knapen besien wouden ende weten wouden, wi hi waer, ende hi hem nyet en woude laten besien, dien zout men rechtevoert inden toorn legghen.

Dobbelen. Wouterkyn, Wouters Hanen neve ende Gheryt Brouwers knaep, verbiet men de stat ene maent lanch, omdat si ghedobbelt hebben.

Nye borger: Jan Bont, die bontwercker.

Dwaselike wanderinghe. Want Herman, de coster, dwaselicken ghewandert heeft ende eenen wivekyn misdaen heeft, daerom heeft hi gheleghen inden toern, ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke, ter clocken, ende sel den rade bidden vergiffenisse ende gheven der stat te beteringhe IIII^{M} steens ende en wivekyn XVI pont.

Nye borghers: Roelof Bertouts soen de smit, de spoermaker. Tho. Gheryt Roden soen, die vuller. Jan Henric, de drayer.

Dootslach. Haren Ghisebrechtssoen v. Hamelenberghe, heeft doet ghesleghen binnen der stat den scoelmeyster van Sinte Peter, dat set men hi vreden, *etc.*

Wapenschouwinghe. Voort ghebiet de raet, dat een yeghelyk syn harnas rede hebbe, ende want die raet wapenscouwinge doen wil, op enen dach, die si daer toe aennemen sullen, beyde vande scutten ende gilden.

Ghaen met tortisen voor 't heiligdom. Voert ghebiet de raet al den ghenen, die een zonendaghe naestcomende met horen tortisen gaen sullen voer dat heylichdom, dat si also gheordineert gaen sullen, die ene die andere volghende, also alse hem Willam Smit ende Jan Kockaert segghen sullen, ende die des nyet en dede, dien soude men rechtevoert in 't vleyshuys legghen.

Verkens. Andr. Valckensz. is bevolen die verckens te scutten ende van elken verken 2 doytken te nemen.

Dragen van wapenen. De raet vande stat verbiet, dat nyemant ghewapent en ga bi nachte noch bi daghe mit pansieren, met borsten, ofte mit sweerden, ofte met langhen onredeliken messen, bi eenen koer van (?) sc. *etc.*

Munt. Voert soe comen hier nye francken, dat contrafeyten syn, die drie placken argher syn, dan de ander francken, daer waernt de raet enen yghelyken voer, dat hi sie, wat francken dat hy neme.

Voert so comen hier nye cleeuwsche gulden, die men tot Huessen slaet ende alrehande andere contrafeyten, die verbiet die raet, *etc.*

Polygynie. Want Joerdaen van Loet twee wiven getrouwet heeft, die beyde leven, daerom verbiet men hem de stadt 100 jaer op syn lyf.

1386.

Polyandrie. Want Mechtelt, Dirc Werys dochter, twe mannen ghetruwet heeft, die beide leven, daeromme verbiet men haer de stat 100 jaer lang op haer lyf.

Wichten. Die raet vande stat heeft vernomen, dat gebreck is in den cleynen wichten, des waernt de raet enen ygelycken, dat hi daertoe si, dat sine wichten gerecht syn, ende off yemant daeraen twivelde, die brenghe syne wichte tot Dirck Hermans soen, des speldemakers.

Nye borgher: Meyster Jan van Hoekelom, de surgyn, om nyet.

Onhoefschelyk spel. Want Jan Mout onhoefschelyken ghespoelt ende ghedobbelt heeft mit vier terninghen wt eenre hant, daeromme hi gheleghen inden toorn, ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke ter klocken, ende sel den rade bidden verghiffenisse ende gheven der stat te beteringhe XXV^{M} steens. - Dese verbiet men de stat van dobbelen ene maent lanch, ende ene myle vande stat te wesen (6 personen).

Coppellary. Gheertr. van Floers, verbiet men de stadt 5 jaren lang, van coppellardyen.

Soudy verdienen. Voert, waer iemant, die VIII witte groote des daghes verdienen wil in soudien, die come na afternoen op 't stathuys, *etc.*

Des Dingsdaghes na Margarethe.

In deser manieren sullen de gilden wttrecken aen drien betalien.

Inder eerster batali sullen trecken der stat bannier, daer sellen biwesen die scepene ende raet, ont ende nywe, mit der stat knapen ende ses truwelike manne wt elker wake. Daer nae sellen volghen de wantsniders ende sniders, de vleyschouwers ende vischers, elck met synre banniere. Daernae die wten Weerde mit hore banniere, ende daerna die corencopers mit hore baniere, ende die sullen die afterhoede houden vander erster batali. Ende daer sellen die pynres bi wesen.

Der stat bannier sel draghen Lodewich de Wale. Hooftmans vander eerster batali: Hughe Lieboert, Beernt van Dolre.

Inder ander batali sellen trecken de louwers ende wollewevers, mit horen bannieren, die steenbickers ende oude cleermakers, mit horen bannieren, die wter Tollensteghe, wten Lynpade ende van Absteden, mit horen scouten, de moelnaers ende linnewevers, mit horen banieren, die backers, mit hore banieren, ende die sellen die afterhoede houden mit hore baniere vander ander batali.

Hooftmans vander ander batali: Melys Aernts soen ende Jan van Benchem.

Inder derde batali sullen trecken die merslude ende botterlude, mit horen baniere, die smede ende zadelaers, met horen bannieren. Daernae de bylhouwers, mit hore banieren. Voert de riemsnyders, grawerkers ende cordewaniers, out ende nye, mit horen banieren, ende die sellen die afterhoede houden vander derder batali, als men wttrect, ende si sullen die voerste wezen als men weder in trect.

Hooftmans vander derde batali: Vrederik van Drakenborch, Lubbert Bolle.

Die overste sellen overste hoofmans wesen, alse inden.....

Des Manendaghes na Remigii.

Dieghene, die hier nae bescreven staen, hebben onsen heer van Utrecht ende der stat ontseyt.

Haer Jan, heer vande Lecke ende van Breda, heeft ontseyt om des borchgrave wille van Montfoort.

Jan, heer van Wesemale.

Jan van Cuyc, heere van Hoechstraten.

Heer Henric vd. Lecke, hr. vander Rivire.

Heer Jan van Wetten.

Heer Willem van Brederode,

ende anders veel ridders ende goede lude, die inden lande van Brabant gheseten syn, hebben ontseyt om des heren wille vander Lecke.

Den heer van Brederode gheeft men gheleyde met hem 20 tot Martini. Men gheeft gheleyde Zweder van Zulen met hem vyften, duerende tot S. Gallen dach toe naestcomende ende dien dach al.

Reizen:
Des Woensdaghes op S. Valentyns avont.

Waert sake, dat hier enich gheruft quame, bi nachte ofte bi daghe, dat de vyande inden velde waren, ende men de bancloc ene langhe pose sloeghe, so sellen die ghilden wt trecken, also alse hier na bescreven staet:

Inden eersten, so sellen wt trecken ene batali volcx ter eerster reysen, demen wt trecken sel, dat sellen wesen:

De louwers.
Wollewevers.
Steenbickers.
Oude wantsniders.
Tollesteghe.
Lynpat.
Absteden.
Moelenaers.
Linnewevers.

De backers ende daertoe de scutte vanden overeynde mitten roden wimpel.

Ter andere reysen daerna sellen wt trecken de wantsniders ende sniders, ende daer sellen onder trecken de oude raet, ende de ghene, de onder der stat baniere gheset syn:

De vleyshouwers ende
Vischers.
Die wten Weerde.
Louwenrecht.
Pellecussen gherecht.
De oude Oort ende nye Oort.
De nye Weerde.

Buten Sinte Katrinen poerte ende de corencopers, ende daermede sellen trecken de scutte vanden nederen eynde metten witten wimpel.

Ter derder reyse sellen wt trecken de merslude, botterlude, smede, zadelaers, grauwerkers, riemsniders, bylhouwers, cordewaniers, nye ende out, ende de scutte mitten roden wimpel vanden overen eynde, ende also voer van reyse ter reyse.

Maer so wanneer dat men de bancloc slaet meer dan ene pose, so sel de stat slinghe wt trecken aen dreen batalien, also alst voertyts ter clocken ghecundicht is, nader ouder manieren.

Voert waer yemant, die acht witte grote des daghes verdienen wil in soudien, die come nu t'after noen opt Stadthuys, by Eerst van Steenre, Wouter Grawert, Jan Breyen ende Gheryt vander Hare.

Reizen:
Opten Asschelen Woensdach.

Nu en Manendaghe, naest verleden, doe onse volc wtghereyst was, daer waren sommighe lude, die onse hooftmans ende ridemeysters ende horen oudermans onhoorsamich waren, daer heeft die raet die hoer toe gheset, ende wien si vinden, dat daerin broikich gheworden is, dat wil de raet vander stat aen hem rechten, daerom so sie hem des een yeghelyc te voeren, dat hi onsen hooftmans ende ridemeysters hoorsamich si, ende die des nyet en dede, dat woude hem de raet swaer of nemen na dien bode, dat syt voertyts ter clocken ghekundicht hebben.

Voert, also die stat ofte ene batali volcx wtreysen sel, so sel een yeghelyc vergaderen onder syn banier, opter plaetsen, ende trecken wt na der ouder manieren, bi alsulcken koeren, als 't voortyts ter klocken ghecundicht is.

Ende waer yemant, die gheboden worde wt trecken, ende nyet mede wt en toghe ofte die voer syn banier ofte eer t'huys quame, eer die meen hoop, dat woude de raet der stat aen hem rechten, also alse syt voortyts gheboden hebben.

Voert so wanneer men die clocke slaet ene pose, als men vyant verneempt inden velde, ofte dat men ene batali volcx wt senden sel, so sellen die eerste reyse wt trecken ene batali volcx, dat sellen wesen: de louwers, wollewevers, steenbickers, oude wantsnyders, Tollensteghe, Lynpat, Absteden, moelenaers, linnewevers, backers, ende daertoe de scutten vanden overeynde, mitten roden wimpel.

1387.

Brantleer. Voert ghebiet de raet vande stat enen yegelycken, dat hi enen leder hebbe tot sinen huse, na dien dat elc huis hoghe is, binnen acht daghen, alle daghe bi een pont.

Nye burgers: Lodewyc Jans soen, de pasteyde backer.

Verboden spel. Voert verbiet de raet vander stat dat kraybecken ende alle andere spuele, di men om ghelt spuelt, bi alsulke koeren, alse dat dobbelspel, verboden is.

Trouwe aenstarken. Want Splinter vanden Ouden Gheyn eenre joncfrouwen trouwe aengestarct hadde, des hi voer den raet ontboden wert, daer hi dier woerde missac, die de raet vant, dat hise gheseyt hadde, daeromme is hi hier ghecomen ter clocken, in hemde ende in broecke, nader stat recht ende wilcoer, alse der stat boecke inhouden, ende sel gheven der stat L pont, ende segghen, wat hi vander joncfrouwe ghesecht heeft, dat hyt gheloghen heeft.

Die ecclesien der stad mede te bewaren. Voert so heeft de raet vander stat der ecclesien van Utrecht ghebeden, dat si, alse die stat Utrecht, de stat mede helpen hoeden ende verwaren sellen ghewapent, bi nachte ende bi daghe, mit onsen volke, dien de stat bevolen is te verwaren, ende waer yemant, die hem ofte horen ghesinde enighe onreckelike woerde toesprake ofte arch toekeerde, dat woude de raet vander stat swaerliken aen hem rechten na horen goetduncken.

Gheleide. Voert gheeft men gheleyde van onsen Heere weghen van Utrecht ende vander stat weghen al den ghenen, die onsen Heere van Utrecht ende ons te dienste ghecomen syn ende noch te dienste comen sullen in onsen oerloghe, durende tot S. Johans daghe toe te middesomer naestcomende ende dien dach al.

Reizen:
Op S. Joris avont.

Inden eersten, so wanneer die bancloc luyt ofte slaet, als de stat wt reysen wil, waer enich man, die dan t'huys bleve ende nyet mede wt en reysde, de verboerde L pont. ende daer en tends soude hi een jaer wter stat wesen, ten ware, dat hi ghescreven ware ofte metten lote ghevallen ware binnen te bliven.

Voert so is onse Heer van Utrecht met sinen rade ende bi rade ende goetdunken des Heren van Abcoude, der stat ende der steden van Utrecht, Amersfoert ende Rhenen overdraghen, ende ghebieden overal inder stat ende steden ende overal inden lande, een goet, vri, vast gheleyde, al den ghenen, die onsen Heere van Utrecht ende ons te dienste ghecomen syn ende noch te dienste comen sullen in desen oerloghe, ende enen vrede te houden van allen doetslaghen, leemten, twiste, stoet, vechtelic ende veden, die inder stat ende inden lande ghevallen syn, durende tot Sinte Lamberts daghe toe, te midde somer naestcomende ende dien dach al, ende so wie dien vrede brake, dat soude men aen hem rechten, alse voer enen vredebruke, wtghenomen die ghene, die vredeloes gheleyt syn der stat ende steden oft des lants van Utrecht voersz., dien en mach dit voersz. gheleyde ende vrede ghenen scade doen.

Voert, dat nyemant gheen onrust nochte vechtelic en make binnen der stat nochte buten der stat, alse de stat wtreyst. Ende waer yemant, die den andere stiete ofte sloeghe, dat woude onse Heer van Utrecht ende de stat van Utrecht aen hem rechten

na horen goetdunken. Ende die den anderen stake ofte wonde, dat woude men rechten aen syn hant, ende, staec yemant den anderen doet, dat soude men rechten aen syn lyf.

Voert, dat nyemant gheenrehande woerde nochte aensprake en doe opten anderen, mit woorden nochte mit claghe, nochte mit claechbrieven, nochte in geenre wys. Ende waert, dattet yemant dede, ende twist ofte vechtelic daerof quame, dat woude onse Heer van Utrecht ende de stat van Utrecht aen hem rechten.

Voert, dat een yeghelyk onder syn banier blive, daer hi onder hoert te bliven, alsoe men hierna lesen sel, ende yemant, die dat verbrake ende nyet en dede, dat hem onse

overste ofte hooftmans heten doen, dat woude onse Heer van Utrecht ende de stat van Utrecht aen hem rechten.

Voert, waer yemant, die enighe scermutsinghe ofte voerloep makede, alse onse Heer van Utrecht ende de stat van Utrecht met heuren banniere in 't velt syn, buten goetdunken der overster ofte der hooftmans, dat woude de raet der stat aen hem rechten na horen goetdunken.

Voert, alse der stat arghent wtreyst, so waer onse overste ofte hooftmans benachten ende rusten willen, het si bi nachte ofte bi daghe, yemant die hem dan ontrede, ontfoere ofte ontghinge, ofte voer syn bannier in quame ende nyet bi hem en bleve, die verboerde L pont, ende daer en tends soude hi een jaer wter stat wesen, ten ware, ofte hem suycte ofte kenlike noet aen laghe ende hi oerlof van onsen oversten ofte vanden hooftmans vercreghen hadde.

Voert, so sellen de scutten vergaderen voer den huse tot Lichtenberch, onder hoer ponyoenen, ende al die ghilden opter plaetsen ende elc onder syn selfs bannier.

Voert, so verbiet onse Heer van Utrecht ende de stat van Utrecht, dewile dat onse Heer van Utrecht ende de stat van Utrecht inden velde zyn, en dobbel noch en queke, ende dedet yemant hyer en boven, dat woude onse Heer van Utrecht aen hem rechten na horen goetdunken.

Voert, dat elc man hebbe een wit kruys voer ende after.

Voert, so wanneer onse Heer van Utrecht ende de stat van Utrecht inden velde syn, so wie dan mit enigher vitali ofte veylinghe compt inden heer, dien wil onse Heer van Utrecht ende stat van Utrecht, wel betaelt hebben sonder vertrec.

Voert en sel nyemant gheen boeden opslaen nochte veylinghe houden inden heer, hi en si hulper ofte ondersate ons Heren van Utrecht ende in sinen lande woenaftich.

Voert ghebiet de raet vande stat enen ygheliken, dat hi hem wel versie, wat gasten dat hi herbercht, ende waert, dat die gasten misdeden, dat wout men houden aenden weerden.

Voert, dat een yeghelyc sie tot sinen lichte ende tot sinen vuere, ende waert dat van yemants vuere ofte van moerbrande (!) brant quame, dat soude men hem swaerliken ofnemen.

Voert sel Jonker Ghiselrecht van Bronchorst overste hooftman wesen van al den heer, ende dat hem elc man onderdanich si.

Hier na worden gelesen die dre punten, hoe dat de ghilden wt trecken sullen aen drien batalien, ende die punten worden ghelesen wt desen boeken, also alse de oude manier is, ende hiervoer in 't XXVIe ende in 't XXVIIe blat bescreven staet.

Ontsegginghe:
Op onser Vrouwen avont nativitatis.

Ghelys wten Campe hadde voertyts ontsegghet onsen Heere van Utrecht zyn lant, zyn steden, zyn ondersaten, ende al deghene, die hi op hem veden mochte, maer hi hadde sommighe luden wtbesceyden, dat eene wile tyts in voerwaerden ghestaen heeft, ende die voerwaerden heeft hi opgheseyt, ende om sinen wille hebben nu ontseyt:

Jan van Ryswyc ende Roeloff van Ryswyc, ghebroeders.

Jan van Ghestel.
Emont van Zoelen.
Emont van Helln.
Gheerlec Knoede, scolaster tot Hertoghen Bossche.
Knoede van Tichtelt ende Jan van Tichtelt, ghebroeders.
Steven Janszoen.
Jan Hubertzoen Bastaert van Ypelaer.
Claes Bastaert wten Campe.
Rynekyn Borcoen.
Jan de Grau ende
Roeloff Storm.

Sout binnen den huse. Voert soe ghebiet die raet vande stat enen ygheliken, dat hi na S. Victoris misse syn sout hebbe binnen sinen huse, also alse hem de raet vande stat, out ende nye, daerop gheset heeft, ende so wie dat dan nyet en hadde, als

men omme ghinghe besien, dien sout men becoren voer I pont, ende over 14 daghen daerna, hadde hys dan niet, so soutmen hem ander werven becoren voer I pont ende daerna alle daghe voer I pont.

Buit en gevangene:
Vridaghes na Martini inden winter.

Onse Heer van Utrecht ende die raet vande stat syn overdraghen, so wes goet dat yemant wint op onsen vyanden, dat sel hi behouden.

Voert, waert dat yemant enighe vanghene venghe, daer onse Here van Utrecht of die stat van Utrecht selve inden velde nyet en waren, daer sellen si de helfte of hebben, ten waer of si mer XX oude scilden werdich en waren, so sellen si den vanghen behouden.

Ende hierop mach een yeghelyc reysen stichten bi hem selven.

Voert, waer yemant, die enighe vanghene venghe, also onse Heere van Utrecht of die stat van Utrecht selve inden velde waren, daerof sellen si hebben te zeelghelde, als van enen ridder C oude scilden, van enen man van wapen L oude scilde, ende van enen huysman X oude scilde often man.

Gheleide:
Woensd. na XI^{M} M. dach.

Men gheeft gheleyde:

Den heere van Haemsteden
Florens van Haemsteden, } ghebroeders.
Arent van Moermont, } ghebroeders.
Jan van Haemsteden, } ghebroeders.
Willem van Haemsteden, } ghebroeders.
Henr. Willamszoen. } priesters.
Symon Costwyns zoen, } priesters.
Jan Yen zoen, } priesters.
Jan de Sluter.
Gheryt Drieszoen.
Hannout, hr. Aernts knecht van Moermont.
Gennekyn de backer.
Bertout Janszoen.
Symon de Bastaert te Haemsteden.
Durende tot kersavont.

Haren Ghisebrecht van Langherac gheeft men gheleyde met hem vieren, durende tot S. Mertyns daghe.

Muntbepaling:

Woensd. nader XI^{M} M. dach.

De raet vander stat, out ende nye, syn overdraghen mitten menen ghilden, dat men after XIIII daghen na Sinte Mertynsd. inden winter naestcomende, de gulden nyet hogher nemen nochte gheven en sel dan voor 28 ½ placken, ofte voer 30 witte Holl. grote, ofte voer 20 oude vl. grote, want de raet vander stat te waerheyt ghevonden heeft, dat se nyet beter en zyn; ende hier en binnen mach een yeghelyc, die pacht, renten ofte scout sculdich syn, betalen de gulden voer 30 placken ofte voer 31 ½ witte Holl. grote; ende after die tyt voerscr. wilt die stat selve nemen ende gheven. Ende waert, dat enich ander ofte argher payement quame, dat soude men daerna nedersetten na synre weerde.

Vander wisselen daer wil die raet, out ende nye, de koer toe setten ende daerop overdraghen, alse si wanen, dattet alre nutste si.

Gheleide:

Opt Sinte Symon ende Sinte Judendach der Apostelen, in t jaer van LXXXVII.

Morghen sel hier wesen een ghemeen capittel, des gheeft men gheleyde:

Den hr. van Abcoude.
Den hr. van Culenborch.
Den hr. van Egmonde.
Den hr. van Vyanen.
Den hr. vander Ameyde, *etc.*

Muntbepaling. Op Sinte Andreas avont worden dese punten, die hier na bescreven staen, ghecundicht ter klocken ende worden overdraghen biden ouden rade ende biden nywen:

Inden eersten, dat de wisselaers, die van deser tyt voert wissel houden willen, sweren sullen, ten heylighen, dat si der drier Heren gulden, die nu ghenchaftich syn, nyet hogher nemen, gheven nochte werderen en sullen, dan 't stuc voor 30 witte Hollantsche grote, ofte voer 28 ½ pl., also alst de raet, out ende nywe, metten menen ghilden overdraghen syn, ende si sullen weder moghen nemen, of si willen, van elken gulden te wisselen 1 doeytken, ende daer na meer van elc stuc gouts,

nadien dattet meer ghelt. Ende waert, dat hier enich argher gouden ofte sulveren ghelt quame, dat en souden si nyet copen nochte vercopen, nochte doen copen nochte vercopen; maer si sullent rechtevoert den rade van der stat laten weten, ende die raet sel't dan weerdighen, eer sy 't wtgheven, ofte dattet ghenchaftich worde. Ende so wie van hem dit verbrake, die ware meenedich, ende daertoe en soude hi nummermeer wissel houden.

Ende nader weerde vanden gulden voerscreven, so wil die raet vander stat al ander gouden ghelt setten, elc stuc na synre weerden.

Voert, waer enich mersseman, of anders yemant, die dit voersz. payement hogher name ofte gave, dan de ghilden overdraghen syn, dat woude de raet vander stat scerpeliken aen hem rechten, nadien dat si vonden, dat sy ghebroect hadden.

1388.

Gheleide:
Opten XIII. avont inden jaer van 88.

Men gheeft gheleyde:

Den here van Bueren met hem 20.

Den here van Haemstede mettem 14, die hi onsen oversten in scrifte overgegeven heeft.

Haren Ghisbrecht van Nyenrode, mettem sesden.

Otte ende Jan, sine twe sonen, elken met hem derden.

Haren Aernt vander Dussen, met hem vyfte.

Henr. Pauwls v. Duysborch, met hem derden.

Jan vanden Putte ende Maes vander Horst, ghebroeders, elck met hem anderen.

Nye borgers: Ja. de Leur, de lendinierstricker, Will. Claesz., de mandemaecker, Jan Henriksz., de lyndrayer.

Gheleide. Men gheeft gheleyde:

Inden yersten, Haren Robbert, hartoghe van Seelant, Greve van Oxivoert ende camerlinc van Engelant.

Haren Michiel van Lapola, greve v. Hoffo.

Haren Jan van Langcasteel, camerlinc des hertoghen van lerlant.

Bonaronto Dibalde, van Florence, metten XL, *etc.*

Nye borgers: Desen is borgherscop gegeven om nyet, omdat syt mit haren liven voor mons. Foxede verdient hebben: Staeskyn meyster Jan Strickens soen van Edighen ende Gherrit meyster Henricx soen.

Ontburgering. Gheryt vanden Hove is hier gekomen in hemde, in broeke, ende baersbeens, ter klocken, ende een baer sweert in syn hant, ende kennende syn lyf verboert ende biddende ghenade, ende die raet sel hem ghenade doen ende hi sel gheven der stat te beterinhge C^M. steens, ende men neempt hem sine borgherschap, ende die en sel hi nemmermeer weder moghen winnen.

Muntbepaling. De raet vander stat, out ende nye, syn overdraghen metten menen ghilden, dat men after XIIII daghen na S. Mertyns dach inden winter naestcomende,

den ghulden nyet hogher nemen mochte nochte gheven sel, dan voer XXVIII ½ placken ofte voor XXX witte Holl. groten ofte voer XX oude vl. groten; wanttet de raet vander stat ter waerheyt ghevonden heeft, datse nyet beter en syn. Ende hierenbinnen mach een yeghelic, die pacht, renten ofte scout sculdich syn, betalen de gulden voer XXX placken ofte voer XXXI ½ witte Holl. groten. Ende after die tyt voorscr. wilt de stat selve nemen ende gheven. Ende waret, dat enich ander ofte arger payement quame, dat soude men daer na neder setten na synre weerde.

Mishandeling. Godevaert, meyster Godevaerts boghemakers soen, wert, omtrent ses weken verleden, by nachte sine hoeyken over syn hooft gheworpen ende wert seer mishandelt ende ghesleghen. Soe wie dat ghedaen heeft, die come tusschen hier ende Sunte Mertens dach inden winter naestcomende voer den raet op't stathuys ofte by onsen oversten ende lyes daer, ende die des nyet en liede binnen deser voerschr. tyt ende de raet nae vonde, wiet ghedaen hadde, so wout die raet rechten alse voer moert.

Muntbepaling:
Op S. Barberen dach.

Des bisscops gulden	28½ pl. of 30 Holl. g□te.
Hollantsche gulden	28½ pl. of 30 Holl. g□te.

Ghelresche gulden	28½ pl. of 30 Holl. g□te.
De nywe Oysche ofte Ludicsche gulden	27½ pl. of 29 Holl. g□te.
Leest dit	
Nobel	81 pl. of 85 Holl. g□te.
Vrancrycsche schilde	45½ pl. of 48 Holl. g□te.
Keyzers scilde	45 pl. of 47½ Holl. g□te.
Ghentsche scilde	45 pl. of 47½ Holl. g□te.
Oude francken	38 pl. of 40 Holl. g□te.
Nye francken	36 pl. of 38 Holl. g□te.
Vrancrycsche cronen	42 pl. of 44 Holl. g□te.
Peters	42 pl. of 44 Holl. g□te.
Engel	53½ pl. of 56 Holl. g□te.

Voert, al ander gouden payement heeft de raet, out ende nye, elc stuc gheset na zynre weerde, also alse die sedelen inhouden, die de wisselaers daerof hebben.

Rynsche gulden	35 pl. of 37 Holl. g□te.
Vrancrycs. mottoene	48 pl. of 50½ Holl. g□te.
Rooskyns mottoene	35 pl. of 37 Holl. g□te.
Kruyskyns mottoene	32 pl. of 33½ Holl. g□te.
Brabantsche dubbel	59 pl. of 62 Holl. g□te.
Oude Holl. dubbel	55 pl. of 57½ Holl. g□te.
Nye Holl. dubbel	53 pl. of 55½ Holl. g□te.
Helm	70 pl. of 73½ Holl. g□te.
Lyoen	55 pl. of 57½ Holl. g□te.
Bourgoensche gulden penninghe	50 pl. of 52½ wit H. g□.

De eerste Holl. gulden	31½ pl. of 33 Holl. g□te.
De ander Holl. gulden	30½ pl. of 32 Holl. g□te.
De derde Holl. gulden	30½ pl. of 32 Holl. g□te.
De eerste Gelresche gl.	30½ pl. of 32 Holl. g□te.
De andere Gelr. gl.	29 pl. of 30½ Holl. g□te.

Voert, dat ander gouden ghelt hier veor nyet bescreven en staet, dat sal men weerdighen nade weerde vanden goude voerscreven.

Voert, waer yemant, die enighe scout sculdich ware ofte gheloeft hadde, aen ouden Vrancrycschen scilden, diet voer den XIIII daghen na Synte Martyns dach naest verleden nyet betaelt en hadde, nochte ins gherechts handen nyet gheleyt en hadde, die mach noch betalen ende voldoen tusschen hier ende dertienden dach naestcomende, alse den ouden Vrancrycschen scilt mit 1 ½ gulden, ende desghelicx al ander gouden ghelt na dier selver weerde, wtghenomen der drier Heren gulden. Ende, soe wie dat nyet en betaelde nochte en voldede vanden voerscr. Vrancryksche scilden, alse 1 ½ gulden voer den ouden scilt, tusschen hier ende XIII dach naestcomende, alse voorscr. is, die sal daer en tenden betalen mit sulken payemente, alse die raet, out ende nye, mitten menen ghilden overdraghen is, behoudeliken dier overdrachte vander drier Heren gulden, dat is te weten, des Bisscops, Holl. ende Ghelresche gulden, dat men die nemen, gheven ende werderen sel, also alse die overdrachte daeraff is, alse 28½ pl. of 30 Holl. g°. voer den gulden.

Gheleide. Die raet gheeft gheleyde:

Haren Robbert, hartoghe van Ierlant, greve van Oxivoert ende camerlinc van Engelant.

Haren Michiel van Lappola, greve van Hoffo.

Haren Jan van Langcasteel, camerlinc des hartoghen van Ierlant.

Bonaconte Dibalde van Florense, met hem XL, durende tot Sinte Johans daghe toe, enz.

Dobbelen. Dit syn die ghene, die men die stadt verbiet, om dat sy ghedobbelt ende ghekrayhect hebben, enz.

Onhoefsche woorden. De raet vande stat verbiet enen yegheliken, dat nyemant onhoefsche woerden en voere opten Engelschen heren ende horen ghesinde, die hier binnen legghen. Ende dedet yemant hierenboven, dat woude hem de raet swaerliken ofnemen.

Een minrebroer uit de gevangenis gebroken. Want Gheryt Kerstiaensz., Jan die Vrode, Willem van Naerden ende Jan Coman, daertoe geholpen hebben, dat een mynrebroeder bi nachte ter minrebroederen wter vangnisse ghebroken is, daeromme hebben si gheleghen inden toern ene maent lanc, ende hebben den minrebroeder weder inder vangnisse ghebracht, ende syn hier ghecomen in hemde ende in broeke ter clocken, ende sellen den rade bidden verghiffenisse, ende Jan de Vrode ende Will. van Naerden sellen elc gheven der stat te beteringhe XM steens, ende die andre die

sellen elc gheven IIIM steens ende bidden den rade verghiffenisse.

Voert, als men dat heilighe Sacrament draghen sel, soe sellen si comen ter minrebroederen, ende gaen voer hoer cruys in hemde ende in broeke ten Doem, ende gaen van daer voert allomme bider grafte ende weder te Doem inder kerke, ende hebben al den tyt wt elc ene waskeerse in syn hant van een half pont was, ende gaen daermede weder te minrebroeders inder kerken, ende al in hemde ende in broeke, ende vallen daer op haer knyen ende offeren die keersen Gode, Sinte Franciscus, te eren, ende bidden den oversten vanden oerden, die daer dan syn, ende den menen broederen verghiffnisse.

Ende alst ter minrebroeder kermis is, soe sellen si gaen in hemde ende in broeke ter minrebroederen voer den crusen, ende elc sal hebben in syn hant een waskeerse van een half pont was, ende offeren daer die keersen Gode ende S. Franciscus op hore knyen, ende bidden den oversten vande oerden, die daer dan syn ende den menen broederen verghifnisse, ende daertoe sellen si op hore cost, die vangnisse weder doen maken, van dat daeraen ghebroken was.

Muntbepaling. Want die raet vande stat, out ende nye, voertyts overdraghen is metten menen ghilden, waert, dat hier enich argher payement quame, dan mitten menen ghilden overdraghen is, dat men dat nedersetten zoude, na dien het argher waer. Des doet die raet enen yegelyken weten, dat de nye Holl. grote, die nu laeste tot Dordrecht ghesleghen syn, nyet beter en syn dan III doytkyn, ende die borgoensche penninghe nyet beter en syn dan 1 ½ pl., ende nyemant mach daer meer mede betalen, dan alse voerscreven is. Ende die raet vander stat en wilse nyet hogher nemen nochte gheven. Ende yemant, die se den anderen mit wille aendrucken woude hogher te nemen, dat woude de raet aen hem rechten na horen goetdunken. Ende hier syn hore vier toe gheset, diet verwaren sullen, off hier yemant broekich in worde.

Goutsmit. Jan van Bloemendael.

Polygynie. Want Koeheyn, de korenmeter, twe wiven ghetrouwet heeft, die beide leven, daerom verbiet men hem de stat eweliken op syn lyf.

1389.

Geld verloren. Nu een scortelwoensdaghe naestverleden, doe verloer haer Jan Jacobsz., priester van Middelborch, een zaecxkyn mit ghelde, daer in was VI pont grote aen Vlaemschen ghelde, ende die ontfiel hem in de linnen merct, ende wart daer gevonden ende opghebeurt, dat lude saghen, also alst den rade aenghecomen is, waer yemant, die dat sacxkyn metten ghelde voerscr. ghevonden heeft, die brencht den prior vanden regulieren, binnen XIIII daghe naestcomende, ende dede hys nyet, so wil de raet den koer daertoe setten, ende vertasten, wiet heeft, ende rechtent aen hem nae der stat rechte.

Goutslagher. Peter van Blitterswyc, de goutslagher, nye borgher.

Coninghinne setten. Voert verbiet die raet coninghinnen te setten, bi een koer van een pont, *etc.*

Niclaes Enge. Jan Mongier ende Jan de Wit Ghisebrechtsz., willen vercopen van raets weghen vander stat die twe husen ende hofsteden, gheleghen op S. Niclaes Enghe, mitter olyemoelen, die Jan Berntssoen van Gherderen waren, *etc.*

Goutsmit. Reynier Jacobsz. van Alcmaer, die goutsmit, nye borger.

Lanteern wthangen. Voert, so wanneer men bi nachte die clocke slaet, so sel een yeghelyc rechtevoert een lanteern wthanghen voer syn doer, bi enen koer van 1 pont.

Kint gestolen. Gheryt, die nu laeste opte kaec stont, ende die ghescuppet wart, dien verbiet men de stat C jaren lang op syn lyf, omdat hy een kint ghestolen hadde, daer hy mede woude gaen bidden after lande.

1390.

Maelstat houden. Nu en sonnendaghe sel

onse Heer van Utrecht ene mene maelstat houden tot Oudwyc, des gheeft men gheleyde, *etc.*

Wapenen. Armborsten, hantboghen, kluutboghen.

Muntbepaling:
Op S. Michiels avont in 't jaer van XC.

De raet vander stat waernt enen yegheliken, dat hier nywe Oysche gulden comen, die nu nywelix ghesleghen syn, daer elc stuc of argher is 2½ wit, dan die men daer te voren tot Oyen sloech. Ende dat sel men vinden bider wichte, want si veel te lichte syn.

Voert, so en syn die corte cruce penninghen, die ghene leliaers en syn, die tot Oyen, tot Gennep ende tot Meghen gesleghen syn, nyet beter dan een Dortrechtsche placke.

Voert, so comen hier nye Ghelresche groten, die nyet beter en syn dan die twe enen leliaert.

Desghelycx comen hier nye Cleeufsche grote, die nyet beter en syn dan vyf nye Brab. der stat paye.

Ende nyemant en mach daer meer mede betalen, mitten voersz. payemente, dan voersz. is.

De eod.
Op S. Geertruden dach in 't jaer van XC.

Hier comen nywe Ghelresche grote, die men nu tot Aernem slaet, die de raet heeft doen setten, die nyet beter en syn, dat VI nye Brabantsche, die men hier nu slaet, ende de raet ghebiet enen yegheliken, dat se nyemant hogher en nemen noch en gheve, want men der nyet hogher mede betalen en mach.

Voert, so comen hier Cleeufsche grote, die de raet heeft doen setten, die nyet beter en syn dan vyf nye Brab., die men hier nu slaet.

Voert, so ghebiet die raet vander stat, dat men dese quade doytkyn, die hier nu gaen, nyet hogher en neme, dan voor eene nywen Brabantschen; want men der nyet hogher mede betalen en mach. Ende men sel al dit payement voersz. inder wisselen nyet hogher weerderen dan voorsz. is.

Ende quame hier van deser tyt voerts enich payement, dat argher waer, dat woude die raet setten na synre weerden.

Voert waert, dat hier yemant enich nye payement brochte ende dat wtgave, hi en haddet eerste den rade vander stat te weten ghedaen, dat woude de raet vander stat aen hem houden ende rechten na horen goetdunken.

1391.

Stads kind. Voerts, so is jonghe Willam van Angheren Willamsz. van Angheren, der stat kynt gheworden, waert, dat hem van deser tyt voert yemant leende of borghede, de raet vande stat en woude daer gheen recht of ghevordert hebben.

Nye borgers: Willam Jansz. vanden Briel, de borduerwerker, Gheryt vander Eem, de apotheker.

1396.

Mene wiven. Voert, so verbiet die raet, dat ghene mene wiven bi nachte op kerchoven gaen en sellen; ende deden syt daer en boven, soe verboeren si hoer overcleet, ende dat sellen der stat leghe cnapen hem nemen.

Tornoy. Nu tot groete vastelavont naestcomende, sellen die heeren ende goede luden hier binnen ene boerte hebben, een tornoy te slaen, des gheeft men gheleide allen den ghenen, die hier ten spoele comen sellen, durende tottes dynxdaghes na grote vastelavont naestcomende, ende dien dach al, wtghenomen, *etc.*

Verboden spel. Vanden dobbelen, kraybecken, grammeletten, *etc*:

Nye borghers: Peter Gherytssoen, der stat trompenaer, is borgherschap ghegeven biden rade, out ende nye, omdat hi trouweliken diende, ende wel dede voer Coevoerden; Herm. Henricxz., de ledertouwer, op't Sant; Jan Claesz., spannemaker; Jan Gherytsz., ringghieter.

Aflaet. Voert, so ghebiet de raet, dat nyemant gheen vechtelic nochte onruste en make, dewile dat dit oflaet duert, ende dedet yemant hieren boven, dat woude hem de

raet veel swaerliker of nemen dan op een ander tyt.

Hoefslagher, Mr. Lamb.

Middelstrate vanden Ouden kerchoff.

Twee gevangene uitgebroken. Ghisteren nacht soe syn onsen Heer van Utrecht twe vanghen onbroken; waer yemant, die se wiste, ofte wisen conste, die wil de raet L pont gheven van elken man, ende hadse yemant ghehuyst ofte ghehoeft, ende hyt wtbrochte tusschen hier ende nu t'avont, die en sel nyet misdaen hebben, ende waert, dat se hieren boven yemant huysde ofte hovede, inder stat ofte inder stat vryheyt, dat woude de raet rechten aen syn lyf ende aen syn goet. Ende waer enich ghestelic persoen, diese huysde ofte hovede, dat woude onse Heer van Utrecht ende stat aen hem rechten, alsi schuldich waren te doen, wantet ons Heren vanghen van Utrecht syn.

Sliting. Want Herman, Boudyns soen, hoechliken der heerlicheyt ende der stat ghebroecket heeft, daeromme heeft hi gheleghen inden toern, ende is hier ghekomen in hemde ende in broeke ter klocken, ende heeft een baer sweert in synre hant, ende sel hier bekennen, dat hi syn lyf verboert heeft, ende sel den rade bidden om ghenade, ende hi sel gheven der stat te beteringhe XXVM steens ende bidden verghiffnisse.

Ambagten, *etc.* Haze Kroecx, onder de smeden; Jan de Koelnaer, de ledertouwer; Herm. vander Hoeve, de mandemaker; Hendr. vander Wiel, cammaker; Herm. Henricxz, de ledertouwer; Claes Rynsz., lantmeter; Engelb. Aelbertsz., ledertouwer; Gheryt die Milde, die scalootsemaker.; Ansem, die estricmaker.

Vrede:
Des Saterdach na Paesdach.

Onse lieve Heer van Utrecht heeft ons overgheschreven, dat een vrede ghededinct is tusschen hem, sinen hulperen ende ondersaten aen die een side, ende sinen vianden vander Koevortscher veden, aen die ander side, welck vrede inghinc ghisteren te zon opganc, ende sal duren van merghen voert over veerthien daghen, ende dien dach al.

Coevoerden:
Woensd. na S. Servaesdach.

Reynout van Coevorden ende sine hulpers syn versoent mit onsen Heere van Utrecht ende met sinen hulperen ende van al dat vanden Coevoertschen oerloghe roert.

Brant. Voert verbiet de raet, dat nyemant gheen stro en stoke, nerghens binnen der stat, bi ene koer van 1 pont.

Nye borgers: Goswyn Goswynsz., de bontwerker; Jan Scoute, die bontwerker.

Borgerschap. Want Ja. de Neve twe werven gheboden is ter klocken inden stat slot te gaen, ende derdewerve bi sinen borgherscap, dat hi al versuimpt heeft, daeromme nemen hem sine borgherscap.

Hondenslager (*enkel opschrift*).

Varkens. Voert soe verbiet de raet, dat nyemant sine verken en laet gaen bi nachte nochte bi daghe, opter straten, op eene koer van 5 st van elck verken, daer en si een bode bi, ende die salse driven after bi der stat muer ende weder int scot, bi denselven koer.

Muntbepaling. Want de nye gulden seer ghevallen ende ghearghert syn sonder biteycken, so is die raet, out ende nye, overdraghen, datse nyemant after Pinxter dach naestcomende hogher nemen nochte gheven en sel, dan voer 31 witte grote.

Ende so wie der stat enighen pacht, renten ofte scout sculdich is, vanden verleden jaer, die sel den ouden cameraers betalen ende voldoen tusschen hier ende Meydach, ende die des nyet en dede, die en soude die gulden nyet hogher moghen gheven dan 31 wit, ende al ander gouden ghelt, als 't die raet voertyts gheset heeft. Ende die oude cameraers sellen der stat scout moghen betalen tusschen hier ende Pinxteren naest comende mitten selven payemente, alse daer men hem mede betalen mach, alse voerscr. is.

Voert, so slaet men tot Deventer nye ghelt, die men gheven wil voer eene vl. placke 't stuck, die nyet beter en syn dan XIX brab., daeromme ghebietse de raet nyet hogher te nemen, dan voer XIX brabantsche.

Voert, so slaet men tot Aernem dubbel ghelresche grote, ende een wissel grote; des die dubbel grote nyet beter en syn dan VII doytkyn, ende die een wissel VII brab., daeromme ghebietse de raet, datse nyemant hogher en neme noch en gheve, dan voerscr. is.

Ende quame hier naemaels enich argher payement, dat woude de raet nedersetten na synre weerde.

Voert so mach een yegehlyck, die scout sculdich is te betalen op syn daghe, mit sulcken payemente, alse hi gheloeft heeft.

Idem:
Des Vrydaghes na Sinte Marcus dach evangelist, in 't jaer van XCVI.

De raet vander stat, out ende nywe, heeft voertyts de nye ghelresche gulden gheloeft voer 33 wit, durende tot Pinxterdaghe toe naestcomende, ende dan voertaen 31 wit, des de raet, out ende nywe, zeder ter waerheyt ghevonden heeft, dat de gulden ghevallen syn, alse elc stuc 4 witte grote, ende daer na noch eens ghevallen syn, des elc gulden quader is 7 witte grote. Daeromme so waernt de raet vander stat enen yegheliken, dat nyemant dese twier hande quade gulden en neme noch en gheve, want hi daermede nyemant mede betalen en mach.

Ende want veel lude de quade gulden voer de goede nyet en kennen, daeromme heeft de raet vander stat koerlude gheset, die se den luden, sonder ghelt ofte bate daer of te nemen, kiezen sellen.

Dit syn die koerlude:

Aen 't overeinde.	*Aen 't nedereynde.*
Jan Vten Gaerde.	Henr. de Witte, Janssoen.
Claes Ketelaer.	Ghisebr. Galencoep, die Jonghe.
Jan Knyff.	
Jan Scavaert.	Henric Paulwsz., die goutsmit.
	Ja. Vrederixszoen.

Idem:
Des Donredaechs na Pinsterdach.

Hier gaen drierhande holl. grote, die XI brab. pleghen te ghelden, die nu die lude gheven willen voer VI doeytkyn. Dat verbiet de raet, dat se nyemant hogher en neme nochte en gheve dan XI brab., want si nyet beter en syn.

Beleg van Rynesteyn. Dese buerspraec wert ghedaen doe men voer Rinenstyn lach:

De raet vander stat, out ende nye, ghebiet alle man, die binnen Utrecht syn, nu t'avont ter achtender uren, ghewapent te comen opter plaetsen, bi onsen rade, bi enen

koer van X pont; ende verbrake dit yemant, die sou men dienselven koer ofnemen, ende daer toe wout de raet, out ende nywe, aen hem rechten na horen goetduncken.

Voert ghebiet de raet enen yegheliken, dat hi des avonts lanteernen wthanghe ende enen waker daerby hebbe, bi enen koer van 1 pont al avont.

Voert ghebiet de raet enen yeghelyken, dat hi daer toe sie, wat gasten dat hi inneempt, ende dat nyemant vreemders van buten bi nachte opter straten nyet en ga; ende dedet yemant hieren boven, dien wout men rechtevoert in 't vleyshuys legghen.

Voert ghebiet de raet vander stat al denghenen, die hier binnen syn, ende wt anderen lande wt quaden feyte verdreven syn, dat si t'avont bider sonnen vter stat syn, ende bleven si daer boven hier binnen, ende raet vername, so wout men 't aen hem rechten, also alsmen doen soude, daer hy 't feyt bedreven hadde.

Muntbepaling:
Op S. Lambertsdach in 't jaer van XCVI.

De raet vande stat, out ende nye, ghebiet te houden alle payement, gout ende sulver, also alst die raet vander stat laeste gheboden ende ghekundicht heeft te houden ter klocken.

Ende want die raet voerscr. nu vernomen heeft, datter ghebrec in ghevallen is, ende sonderlinghe aen drierhande holl. grote, die de raet voertyts gheset heeft voer XI brab., die som lude nu gheven ende nemen willen voer XII brab., daeromme ghebiet se de raet noch, datse nyemant hogher en neme nochte en gheve dan voer XI brab., bi ene koer van 1 pont, also dicke alst yemant verbrake, heymelic ofte openbaer; ende hiertoe syn gheset achte mannen vten rade, out ende nywe,

die deghene bekoeren sullen, diet verboeren.

Voert, soe comen hier menigherhande penninghen, die *blaffaerde* heeten, inden name van *roosbekers*, die de lude nemen ende gheven voer IX doytkyns, ende daertoe comen hier *nye botdraghers*, diemen in Vrancryc slaet, die nu XIII doytkyns ghelden, ende daertoe comen hier nye doytkyns ende nye brab., die nyet goet en syn, daer waernt de raet vande stat een yeghelic voer, dat nyemant dat voersz. payement en neme nochte en gheve, eert de raet gheset heeft.

1397.

Biertappers. De raet ghebiet allen biertapperen, dat si ene volle vlesche Amersfoertsche hoppen gheven om enen witten groten, ende ene volle vlesche Utrechtsche hoppen om 2 doytkyn, bi alsulken koer, alse daerop staet, ende daerof nyet te laten.

Wie koeyt tappede voer Hamborgher bier, die verboerde V pont, alsoe dicke alst yemant dede.

Ende wie koeyt tapt, die en sel gheen Hamborgher tappen, bi denselven koer voerscr.

Ambagten. Henr. vander Wiel, die kamscerper; Kerstiaen Bont, de scermer; Herm. Bolre, de speldemaker; Evert vander Weteringhe, de muntmeyster tot Deventer; mr. Lambert, de hoefslagher.

Bedelaars. Men ghebiet den armen luden vter kerken te bliven, op hoer overste kleet.

Dragen van wapenen. Die raet verbiet, dat nyemant bi nachte nochte bi daghe ghewapent en ga opter straten mit pansieren nochte mit borsten, in horen bozom, nochte mit sweerden, nochte mit langhen messen, bi een koer van C st.

Gheleide:
Des Manendaechs op S. Pontiaensdach.

Men gheeft gheleide den arschen bisscop van Cantelenberghe, met hem XXV.

Wynen:
Des Vrydaghes na Valentini.

Waer yemant, die Zudersche wynen menghede in Rynschen wyn, ofte de Zudersche wine leyde bi Rynschen wine, in enen kelnaer, die verboert sulken koer, alse daerop staet, ende der stat boec daerof inhout ende daer toe van dien tyt voert, een jaer syn neeringhe aen wyn te doen, ende desghelycx verboeren al die ghene, die daer aen winnen ofte verliesen, ende die ghene, die den wyn verlaet, alse elc van hem opten selven koer alse voerscreven is.

Voert, waer enich gast, die Zuderschen wyn menchde in Rynschen wyn, ofte die Zuderschen wyn leyde bi Rynschen wyn in enen kelnaer, die verboerde sulken koer, alse der stat boec inhout, ende daer toe een jaer de stat.

Voert, soe wie wyn makede ofte dede maken met crude ofte met anders enigherhande saken, om des wille, dat de wine bereet warden souden, ten waer biden rade vander stat, die daertoe gheset waren, die verboerde L pont, ende die soude hi brenghen in hemde ende in broeke, ter klocken, ende bidden den rade verghiffnisse, maer die vrouwen souden comen bloetshoefts ter klocken, ende brenghen L pont, ende bidden verghiffnisse alse voerscr. is, ende daertoe en soude hi nochte sine veynoten binnen enen... daerna ghenen wyn tappen.

Muntbepaling. Men slaet nywe gulden tot Aernem, tot Deventer ende tot Dortrecht, daer waernt de raet enen yegheliken voer, datse nyemant en neme nochte en gheve eer se de raet gheset heeft.

Voert, so slaet men nu tot Dortrecht nye Heren grote, die nyet beter en syn dan 't stuc V doytkyn, nader andere payemente, ende daer salse een yeghelyc voer nemen ende gheven, ende quame hier enich argher payement, wat soude de raet setten na synre weerde.

Men slaet tot Aernem nye Ghelresche gulden opten laesten slach, die noch argher syn dan de laeste geslaghen worden, daer waernt de raet, dat se nyemant en neme nochte en gheve, eer se de raet gheset heeft.

Haring:
Op S. Lambertsdach in 't jaer van XCV. Ende dit wart vernyct ter clocken op S. Lambertsdach in 't jaer van XCVII.

Die raet vander stat ghebiet, dat nyemant ghenen herinc, diemen hier in tonnen brencht, nerghent opslaen en sel, dan in de cule voerder waghe, ten si bi den twe mannen vanden rade, die men daertoe set, bi ene koer van C st.

Ende so wat herinc, dat recht Scoensch herinc is, die mach een yeghelyc vercopen overal inder stat ende inder stat vriheden, daer hi wil.

Ende al herinc, dat Ty herinc of Engelsch herinc is, daer sel men opte tonne een root vaenkyn steken, bi eenre pene van C st., also dicke alst yemant brake.

Ende al herinc, dat Heylich Lants herinc is, daer sel men opte tonne ende opte mouden een wit vaenkyn steken, bi denselven koer voerscr.

Ende nyemant en sel Ty herinc, Engelsch herinc, nochte Heylich Lants herinc vercopen tusschen der borchbrugghe enter backerbrugghe, bi den koer voerscr.; maer op buerkerchof ende anderwaer overal inde stat ende inde stat vriheden mach men wel vercopen, sonder misdoen, also verre, alse si hoer vaenkyns daer op steken, alse voerscr. is.

1398.

Apotheker. Willem Kroeck, den apotheker tot Zutphen.

Mommery. Want Peter Godensz., de wachter inden Weerde lude daertoe ghebracht heeft, die bi nachte ghegaen hebben, mit enen witten slapelaken, carmende ghelyck een gheest, daeromme heeft hy gheleghen in 't vleyshuys, ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke, ende sel den rade bidden verghiffnisse, ende hi en sel nyet meer wachter wesen inden Weerde.

Nye borger: Willam Scade van Westrum.

Varkens. De raet verbiet, dat niemant sine verken baden en sel, dan inde nye minne, bi een koer bi enen witten groten van elken verken.

Schermer. Kerstian Bonte, die scermer.

Onredelyk leven. Want Ymme, Gheryts wyf vander Wierze, enen goeden wive horen man te scanden ghemaket heeft ende onredeliken gheleeft heeft, soe verbiet men hoer de stat L jaer lanc op hoer lyf, ende ene myle vander stat te wesen.

Vyant geworden. Herm. de Kempe is vyant gheworden der stat mit hem vierden ende mit al synre gheselschap, die hi ghecrighen kan.

Conynen:
Maendach na S. Mattheus dach.

De raet vander stat verbiet al onsen borgheren ende ondersaten, dat nyemant egheen coninen en va inden lande, mit foretten, mit stocken te rommelen, ofte mit stoppen,

mit panden ofte mit netten, ende dedet yemant hieren boven, dat woude de raet swaerlicken aen hem rechten na horen goetduncken.

Muntbepaling:
Jaersdach ter klocken ghekundicht.

Onse Heer van Utrecht doet slaen gulden tot Deventer, op den Rhynschen slach, die men nemen ende gheven sel voer 48 wit grote.

Voertyts heeft de raet vander stat die nye ghelr. gulden gheset, die doe vanden laesten slaghe waren, voer 26 wit, die de lude hogher nemen willen, dan si weerdich syn, des slaet men nu nye ghelresche gulden, die nyet beter en syn dan 25 wit in goude; hierom waernt die raet enen yeghelyken, dat se nyemant hogher en nemen nochte gheven, want men nyet hogher daermede betalen en mach.

Voert, so doet de raet te weten enen yeghelyken, dat die Vleemsche botdraghers, die men haer (!) genomen heeft voer XIII doytkyns nyet beter en syn dan XII doytkyns, ente halve botdraghers VI doytkyns.

Voert, de nye grote, die men tot Cleve slaet, die en syn nyet beter dan 3 doytkyns.

Ende waert, dat enich gouden ofte silveren ghelt quame, dat argher waer, dat woude de raet setten na synre weerde.

Idem:
Des Vrydaghes na S. Margarietendach.

Want de raet vander stat, out ende nywe, voertyts overdraghen syn mitten menen ghilden, om 't payement staende te houden, ende si laetste gheboden hebben ter klocken, dat de gulden, die men tot Aernem slaet, nyet beter en waren dan XXV wit, die de lude hogher nemen ende gheven dan se de raet gheset heeft, daeromme, so is de raet vande stat, out ende nywe, overdraghen, datse nyemant after Sinte Lamberts dach naestcomende nemen nochte gheven, nochte mede copen nochte vercopen en sel; ende dedet yemant hier en boven, dat woude de raet aen hem rechten na horen goetduncken.

Voert, so heeft de raet vander stat voertyts dat sulveren ghelt gheset na synre weerde, dat is te weten, die vleemsche placke voer XI doytkyn, ende die dubbel grote, die men in Henegouwen slaet, voer XI doytken.

Die oude hollantsche grote voer XI brab.

Ende die nywe enkel Cleeufsche grote voer III doytken.

Want men nyet hogher daermede betalen en mach. Ende also wilt de raet vander stat out ende nywe, voert ghehouden hebben.

Idem:
Des Vrydaghes na S. Victoersdach.

De raet heeft vernomen, dat hyer nye dubbel cronen comen wt Henegouwen, die kenneliken argher syn, dan se wesen souden; daer waernt de raet enen yegheliken voer.

1399.

Haarspinnen. **Jutte, de haerspinster.** ***Geleide:***
Des Dingsd. na grote Vastelavont.

Men gheeft gheleyde allen coepluden, die hier teghens nu ende witte donredaghe, ende teghens der toecomender marcten comen sullen, het si, dat si syn wt Vrancryck, wten landen van Vlaenderen, van Brabant, wten lande van Ludic, ofte wt wat landen dat si syn, gheen lant wtgheset, ingaende nu en sonnendaghe naestcomende te son opganc.

Onredelyk leven. Deliakyn van Ritselt, dat walsch wyf, verbiet men de stat 3 jaer lanc, om dat si hoer leven onredelyken gheleyt heeft.

Laurensteech. Jan Jansz. husinghe, gheleghen anden Steenwech, opten hoec van haren Louwrens steghe.

Varkens. Den rade in aenghecomen, dat hier veel verken opter straten gaen, die bellen aen den hals hebben, ghelike oft S. Anthonis ofte S. Huberts verken waren,

daer waernt de raet enen yeghelyken voer, dat hi sine verken, die met bellen gaen ende S. Anthonis verken nochte S. Huberts nyet toe en behoren, thuys nemen, ende die bellen of- binden tusschen hier ende nu en woensdaghe naestcomende t'avontide, of die raet wil die verken na hoer nemen, ende latense daer si willen.

Bullen lesen:
S. Willebrords dach.

Dese twe punten, die hier na bescreven staen, syn overdraghen met den rade vander stat, out ende nywe:

Inden yersten, dat nyemant van onsen borgheren ofte van denghenen, die in onser ende in onser stat vriheden woenaftich syn, die werelike personen syn, bullen lesen en sullen, nochte doen lesen, nochte daerbi wesen en sullen, daer men se leest op levende personen, noch versameninghe, nochte onruste daeromme maecken en sullen, in gheenre wys. Ende waer yemant, die dit verbrake, die soude rechtevoert bi sonneschyn vter stat gaen, ende X jaren lanc vter stat wesen ende ene myle vander stat.

Ende waer enich weerlick persoen van buten, die hier binnen quame ende bullen lase op levende personen, ofte daerbi waer, dat men se lase ofte versameninghe ofte onrust makede, ende hem daeroff misschiede, daer en woude de raet vander stat geen bewynt off hebben, ende daertoe sonde hi X jaer lanc vter stat wesen ende ene mile vander stat.

Verboden spel. De raet verbiet, dat nyemant en sciete, nochte en kaetse, nochte mit kolven en spele inden nywen Weerde, opt kerchof tot Jherusalem, bi enen koer van 1 pont, *etc.*

Vriesche oorlog. Dese buersprake ende verbiedinge wart ghedaen opten kersavont inden jaer 99:

De raet vander stat, out ende nywe, verbieden al onsen borgheren ende ondersaten, dat nyemant den Oostfrezen, alse van Oostergoo ende Westergoo steden (!) noch starken en sel, nochte enighe provancie ofte vitaelye, of anders enich goet toe- of overvoeren, of teghens hem enighe vitaelye, provancie ofte goede copen ofte hem vercopen, binnen onser stat; ende dedet yemant daer en boven, dat woude hem die raet vander stat also swaerliken ofnemen, dats hem ewelic een ander hoeden mach.

Muntbepaling:
Des Vridaghes na S. Jorisdach

Voert, so komen hier valsche cronen ende valsche gulden ende daertoe grote penninghe, die men *scietleyen* ofte *plazanten* heet, ende nye holl. grote, die argher syn dan die oude gheweest hebben. Daer waernt die raet enen yeghelic voer.

Idem:
Vridaghes na S. Margrietendach.

Men slaet op dese tyt tot Dortrecht nye holl. Heren grote ende dubbele holl. Heren grote, in maniere van *scietleyen*, daer waernt de raet enen yeghelyken voer, dat se nyemant en neme nochte gheve, eer se de raet vande stat gheset heeft.

1400.

Buerkerk. Item, ter selver tyt waernde onse borghermeyster enen yeghelyken, dat si hoer kinderen also hoeden, dat si onder 't werc van buerkerktoern nyet en ghinghen. Ende misschiede yemants kynt onder den toern ende onder 't werc, die raet en woude er gheen recht of doen.

Stads-zoon. Gelis Willam Scaessen soen is der stat soen gheworden, des ghebiet de raet, dat hem nyemant en lene nochte en borghe, *etc.*

Moortbrant:
Des Vridaechs na alre Ziel. dach.

Nu en Dinxdaghe sel men rechten over enen man, die een moertbrant ghedaen heeft, des gheeft men gheleide al den ghenen, die hier comen, *etc.*, wtghenomen die ghene, die ballinghe ofte vredeloes gheleyt syn, *etc.*

Muntbepaling. Hier comen nye dubbel Henegousche cronen, die wel seven wit argher syn dan die men eerste sloech.

Desghelycx comen hier nye Hollantsche gulden, die veel argher syn dan si wesen souden.

Die greve van Simpol, die doet slaen *lyoens* ende opter maniere van Vleemschen placken.

Oec komen hier nye Hollantsche grote, die veel argher syn dan d'oude.

Oec comen hier nye Ghelresche inckel grote ende dubbel grote.

Ende mit desen voersz. ghelde en selmen nyemant mede moghen betalen, ende daeromme waernter de raet enen yeghelycken voer, want si de cameraers vande stat goede (!) nemen ofte gheven ofte mede betalen en sel.

1401.

Nachtelyke ondaften. Want Joh. van Hoemen, *etc.*, bi nachte ghecloppet hebben aen husen, ende seiden, dat si vander stat rade waren, daer sy den rade voersz. aen ghebroket hebben, daeromme hebben si gheleghen in 't vleyshuys, *etc.*

De eod. Want Godekyn, Dirc Heren soen, *etc.*, bi nachte ondaften bedreven hebben ende enen waghen ontslopet hebben ende mitten ghestelle allenghes der straten ende aen der lude doren ghecloppet ende ghestoten hebben, daeromme hebben si gheleghen in 't vleyshuys, *etc.*

De eod. Want Baudekyn, de goutsmit, daer bi stont, daer Lambertus Vliegher doet ghesteken wart, ende weerdet, dat men denselven Lambertus nyet bescudden en mochte, daeromme heeft hi gheleghen inden toern, *etc.*

De eod. Want Jan Pul, Gherytsoen, bi nachte ghinc in vrouwen clederen, ende heeft sonder woerde ende wederwoerde ende sonder enigherhande vede, ondadeliken doetghesteken,

ende daerom so verbiet men hem de stat eweliken, ende ene myle vander stat, op syn lyf, ende mit desen rechte so sellen alle Jan Pul's maghe qwyt ende vry ende versoent wesen.

Koppelary. Want Goedekyn vander Hoeve, die appelcoepster, inde Viesteghe, een jonfroukyn daer toe ghebrocht heeft ghehat, dat si ganghen soude ter stede, daer me se ghetrouwet soude hebben, daerom verbiet men hoer de stat L jaer lanc.

Boomschendery, *etc.* Voert verbiet de raet, dat nyemant ghene bomen nochte risen en houwe tot Oestbroec inden haghe, nochte nerghens binnen nochte buten der stat, nochte den luden scade en doe inder lude boemgaerden, bi eenen coer van C st., also dicke, alst yemant dede, tot Outwyc nochte inder Scutter Doelen, nochte in Wouters bossche van Coelen, nochte mit kolven en spoelen, nochte en teneyten tot Oudwycker velt.

Koppelary. Want Heyn Kesse ende Jan Coman hem qualiken gheqwyt hebben, roerende vandat jonfroukyn, die tot Jan Rodens huys verleyt was, daeromme hebben si gheleghen 2 maenden lanc inden roden toorn, *etc.*

Varkens. De raet verbiet, dat nyemant sine verken en drive inder stat wedden, buten Sinte Katrinen poerte, aen de Gildebrugghe nochte in ghenen anderen wedden binnen nochte buten der stat, bi een koer van V sc. van elken verken, maer men moetse wel driven inder nyer minne.

Brandenborch. Henrick Pauwelsz., Peter Scrodekyn, Andr. de Wit ende Mich. Thomasz., willen nu en Woensdaghe naestcomende ten namiddaghe vercopen van 's raets weghen de husinghe ende hofstede tot Brandenborch metter sidelwoeninghe ende mit al hoeren toebehoren, alse geleghen syn, ende daer willen si toe sitten inder voersz. husinghe.

Nye borgers: Johan de kannemaker, mr. Jan klocgieters soen van Zutphen.

Afzettery. Een man gaet hier opt erstraten, die pleecht te segghen: *hout wat en gheeft wat*, die pynlicheyt pleecht te bedrieven, dien selmen besluten in eenre tonne, ende waer iemant, die hem daerwt slote ende losmakede, dat woude de raet vander stat swaerliken aen hem rechten na horen goetdunken.

Huis-stoornis. Want Mart. Henricxsz. ende Mart. Bruninxz., bi avont ghecomen syn in eens goets knapen huis, daer hi mit sinen gasten over tafel sat ende at, ende anxte daer enen goeden knaap, daeromme hebben si gheleghen op S. Katrinen poerte, *etc.*

Muntbepaling:

Opten heilighen dertienden avont in 't jaer ons Heren XIIII^{C} ende een.

Dese punten, die hier na beschreven staen, syn overdraghen mit out raet ende nye, alse vanden payemente, ende worden wtgelezen ter clocken opten heylighen XIII^{den} dach inden jare XIII^{C} ende ene, dat men after onsen vrouwen dach te lichtemisse, naestcomende, als men scryft XIIII^{C} ende ene, dat payemente nemen ende gheven sel, alse hier na bescreven staet, wtghenomen vander stat weyde, dat men die renten betalen sel, alse der stat pachtenaers vander stat weyde hier toe betaelt hebben.

Inden eersten, IX Dortrechtsche placken voer een stat-pont.

It., XV Berchsche groten voer een stat-pont.

It., V Vleemsche placken voer een stat-pont.

It., VI dubbelde Deventersche placken voer een stat-pont.

It., IV½ dubbelde botdraghers, die voer dese tyt gesleghen syn, voer 1 stat-pont.

It., een out Vrancrycxe scilt ende een Dortrechtsche placke daerop voer V pont stats paey.

Ende waert, dat die cameraers vander stat dit voersz. payement hogher namen ofte gaven, dan voersz. is, die verboerde L pont, also dicke, alse syt deden, wtghenomen die renten vander stat weyde, ende daerof sel men der stat daghelix cost betalen.

Voert, so mach een yeghelic, die der stat pachte ofte rente ofte van sisen sculdich is, den ouden cameraers betalen, tusschen hier ende Pinxterdach naestcomende mit sulken payemente, alsmen hier toe ghegheven heeft, ende die cameraers voersz. sellen weder der stat scout betalen binnen XIIII daghen na Pinxter dach voersz. Ende so wie vanden luden ofte vanden cameraers voersz. dese voersz. beta-

linghe versumede binnen den termine voersz., die sullen daer en tends betalen mit sulken payemente, alse die nye cameraers nemen ende gheven sullen.

Voert, waer yemant, die plechten, loften, ofte scout sculdich waer, dat te stat ponden staet, daer die terminen of toecomende syn, die moghen betalen binnen XIIII daghen na elken termine, mit sulken payemente, als men hiertoe ghedaen heeft, ende die binnen die XIIII daghen nyet en betaelde, die sellen betalen met sulken payemente alse de nye cameraers, die toecomende syn, nemen ende gheven sellen, alse voersz. is.

Voert, so sell men alle jaer omtrent Kersavont vier mannen setten wt out raet ende nye, om te ordineren, hoe de stat dat toecomende jaer hore cameraers dat payement nemen ende gheven sullen.

Voert sel men een Dortrechtsche placke nemen ende gheven voer XIII Brab.

Ende een dubbel botdragher voer XIII doeytkyn.

Ende waer yemant, diese hogher weerdeerde, name ofte gave, dat woude de raet der stat aen hem rechten na horen goetdunken.

Voert so en mach niemant mit ghenen payemente hogher betalen, dan de wisselaers weerderen, ende hem de raet bevolen heeft op horen eet.

Voert so comen hier veel nye Simpolsche placken, die ghesleghen syn opte Vleemsche placken, die en sel men voer gheen ghelt nemen ofte gheven.

Voert so comen hier veel nye gulden, die gesleghen syn opten Rynschen ende opten Gelreschen slaghe, die en sel men voer gheen ghelt nemen nochte gheven.

Idem:

Des Manendaghes na S. Jansdach te midde zomer, in 't jaer van XIIII^{C} ende een.

Hier comen quade bislaghe opten Ghelreschen gulden, die nyet placke (!) weerdich syn, daer waernt de raet een yeghelyc voer, datse nyemant en neme nochte en gheve, want si valch (!) syn.

Voert so comen hier nye lelyaers, die nyet goet en syn, daer waernt oec de raet een yeghelic voer.

Ende daer toe so comen hier nye Ghulixsche grote, Cleefsche ende Marcsche grote, daer waernt oec de raet enen yegheliken voer, datse nyemant en neme nochte en gheve, want men daer mede nyet betalen en mach eerse de raet vander stat gheweerdicht heeft.

1402.

Mishandeling:

Op S. Pacras dach.

Want Lambert van Zulen ende Enghel syn wyff twe knechten daertoe gehouden hebben *etc.*, dat si een vrouwenaem ghewacht, gesleghen ende zeer mishandelt hebben, daerom hebben Lambert van Zulen ende die twe knechten gheleghen opt vleyshuys ende syn hier ghecomen in hemde ende in broeke, ter clocken, ende sellen den rade bidden verghiffenisse, ende Lambert sel gheven te beteringhe XXV^{M} steens, ende die twe knechten sellen gheven te beteringhe, elc van hem beyde XV^{M} steens, ende Lambert voersz. sal gheven te beteringhe der vrouwe, die gesleghen is, XXV nye gulden.

Ende Enghel voersz. heeft gheleghen op Sinte Katrine poerte, ende is van daer hier ghecomen ter clocken, ende sel den rade bidden verghiffnisse, ende waert, dat si dusdanige ofte dese ghelicke saken ummermeer weer dede, so wout de raet vander stat hoer veel swaerliker ofnemen, dat een metten anderen.

Muntbepaling:

In't jaer van XIIII^{C} ende twe, opten heylighen Derthienden avont.

De raet vander stat heeft vernomen, dat men nye gouden ende sulveren ghelt slaet tot Dortrecht, daer waernt de raet enen yegheliken voer, dat nyemant dat payement en neme nochte en gheve, want men daer nyet mede betalen en mach, eer 't de raet gheweerdicht heeft.

1403.

Onredelike te wege varen. Want Jan de Keyser onredeliken te weghe ghevaren heeft

mit enen wtheemschen coepman, daerom heeft hi gheleghen inden toern ende is hier ghecomen bloets beens ter clocken, ende sel den rade verghiffnisse bidden, ende gheven ter beteringhe X^{M} steens.

Varkens. Voert ghebiet de raet, dat nyemant syn verken en driven inder stat wedden, buten Sinte Katrinen poerte, bi der Ghildbrugghe nochte in ghenen anderen wedden binnen nochte buten der stat, bi enen koer van V s. van elcken verken, maer men moetse wel driven inder nywer minnen, sonder verboeren, ende die koeren sellen hebben binnen der stat, der stat leghe knapen, ende buten der stat, de scouten, daer de voersz. koeren in horen gherechten verschinen.

Voert, soe wie dat verken hout, die salse, alse hise wten scoete doet, rechtevoert driven after an der stat muer, sonder toeven, ende waert, dat men daer erghent mede toefde, opter stat brugghen ofte anders waer erghent, so soude mense bekoeren, ghelyck of daer nyemant bi en waer, op sulcken koer, alse voertyts ter clocken ghekundicht is.

Lanteernen. Voerts ghebiet de raet, dat van deser tyt voert, nyemant des avonts opter straten en ga nader XI^{er} uren inder nacht, hi en hebbe een lanteerne bi hem met lichte, ende gheen absconse, bi enen koer van enen ponde, also dicke als 't yemant dede, ende de scepenen, raet ofte oudermans, out ofte nywe, ende de wakers ofte der stat knapen, die moghen si bekoeren, soe wien si broekich hier inne vynden, ende dese koeren sellen hebben dieghenen, die de lude bekoeren.

Meene wyven. Voert ghebiet de raet, dat gheen vroukyn, die om ghelt sitten, hoer doeren nyet op noch toe en doen, dan nader XI^{er} uren inder nacht, bi 1 pont, also dicke alst yemant dede.

Geweldenary. Want Jacob Rulle ende Jan, diemen heet heer van Ghent, gheweldelike saken binnen der stat ghedaen hebben den drien knapen, die se vinghen ende op't vleyshuys brochten, ende ghinghen doe wederomme totter voersz. drie knapen weert, ende dwonghen dien weert of, met ghewelde alsulc ghelt, alse hem de voersz. drie knapen ghedaen hadden, op te legghen, ende deylden dat ghelt na horen wille, daeromme so is die raet vander stat overdraghen, dat men dat ghewelt rechtevoert rechten sal aen hoer lyf.

Kwaadspreken. Want Agnese Rondeels, onredelike tessinghe ende quaetsprekinghe ghemaeckt heeft, daer groet misval of ghecomen mocht hebben, daerom verbiet men haer die stat vyf jaer lanc, op een myl nader stat niet te wesen ofte comen.

Moord. Want Herman Ebbensoen ende Mathys Roft een moert ghedaen hebben aen een vrouckyn, Palsscher wyff, ende aen horen kynde, daer sy op hoer wterste mede ghinc, daerom verbiet men hem die stat ende 't lant van moert c jaer, op syn lyf.

1404.

Varkens. Voert ghebiet de raet, dat nyemant syn verken opter straten gaen en laet na grote vastelavont naestcomende, ende waert, dat yemant enighe verken after die tyt opter straten gaen liet, daer hy nyemant by en had, ende die verken verloren worden,

daer en woude die raet gheen recht op ghedaen hebben, wtghenomen S. Antonis ende Sinte Huberts verken, die moghen gaen met horen teykenen alse ghewoenlic is.

Voert ghebiet die raet, dat nyemant syn verken opter straten gaen en laet, ende waert, dat yemant enighe verken hieren boven bider strate gaen liet, die verken woude de raet vander stat doen wech driven ende vercopen by tween lude van horen rade, ende waer yemant, die die lude vanden rade, ofte dieghene, die die verken van 's raets weghen wechdreve, misdede, dat woude de raet scherpeliken aen hem rechten. Ende wes ghelt, dat van die verken comt, dat sel half hebben die raet vander stat, ende die andere helft sellen hebben dieghene, die van 's raets weghen daertoe gheset syn.

1405.

Bedrog etc. Want Willem Bwck, die snider, hem selven syn ghelt ghestolen heeft, ende dat anderen goeden luden beteghen heeft ende hi oick onredelike ghewandert heeft, ende bi nacht opter Bilte aen enen huse ghestolen heeft ende hemselven Arckelsche ende onse vyant gheroepen heeft, daeromme is hi hier ghecomen in hemde ende in broec, ende sel den rade verghiffenisse bidden, ende hi sel wilcoeren, waert, dat hi ummermeer onstantelike saken dede, dat hy dan een jaer lanc beneden inden roden toern legghen sel, ende eten water ende broet, ende hy sal der stat te beteringhe gheven XX^{M} steens.

Mishandeling. Want meyster Jan vander Goude, die kokelaer, een vrouwkyn onredeliken ghesteken heeft, ende ghedwonghen heeft, dat si met hem most gaen slapen, ende dat si voert wter stat gaen most, ende dat niet kronen, daerom is hi ghescuppet ende hi sel X jaer lanc wter stat wesen, ende een mile vander stat.

Onrust gedreven. Want Nelle, die men heet *dronken Nelle*, ende groete Griet schoenmaeckers, op 't Sant, ondaft ende onruste in horen buerten dicke ghedreven hebben, daerom verbiet men hem die stat vyf jaer lanc.

Kwaadspreken. Want Ghise mitten baerde ende Trude, quade Heynkyns wyf, tot menighe tiden onredeliken ende qualiken ghesproken hebben, daeromme verbiet men hem die stat vyf jaer lanc, ende een mile vander stat.

Overste stad-chirurgyn. Meyster Jan van Hueckelom, is onser stat overste cirurgyn gheworden, daerom so gheeft men hem borgherschap ende synen kynderen, die hier na bescreven staen: Jan, Willem, Riquyn ende Aernt, sinen soenen, ende Coman Jan, syn bastert soen.

Doodslag. Want Jan Steen enen doetslach ghedaen heeft aen Jan Boys, daerom heeft hi opten roden toeren gheleghen, ende is hier ghecomen in hemde ende in broec, ter clocken, ende sel den rade verghiffenisse bidden, ende gheven der stat te beteringhe XXVIII^{M} steens, ende hi sel wilcoeren, den doetslach te zuenen bi den rade vander stat, so wanneer des doden maghen zuen nemen willen biden rade voersz., ende dan sel Jan Steen borghen setten den rade die zuen te houden ende te voldoen.

1406.

Gebroken willekoer. Want Jan Paep, die wlre, hem voertyts verwilcoert had op syn lyf, dat hy nummermeer ontstantelyke saken doen en soude, ende daerboven ondadelyken ende sonder bruec enen man ghesteken heeft, daer hi rechtevoert voer mede ghedroncken had, daerom sel men hem rechtevoert wtleyden, ende slaen hem syn hoeft of.

Geweldenary. Want Gheryt Gheen, menighe ghewelde ende ondade ghedaen heeft inden ghestichte van Utrecht, daerom selmen dat rechten mit den zweerde aen syn lyf.

1407.

Geruft na het lezen der buurspraeck. Alse men die buerspraec wtghelesen heeft, soe pleghen sommighe lude kynderen veel gherufts te maecken, daerom laet die raet enen yegheliken weten, dat hy sine kynder schuwe, soe dat si gheen gheruft en maken, ende enighe kynder, die gheruft maken, die sel men met roeden opter plaetse slaen.

Van S. Corn. besocht. Want Jacob Waddinc, van Rotterdam, ghebeden heeft van Sinte Cornelis, ende nyet beswct en is, daerom stont hy ghisteren opten kaec, ende men verbiet hem die stat twee jaer lanc.

Onredelike bedelary. Want Jan van Oudenborch, die men *Paep Gruenkyn* heet, onredeliken ghebeden heeft, daerom verbiet men hem die stat twee jaer lanc.

Metten pater noster scieten. Claes, die Brabander, die metten pater noster die luden te schieten pleecht, selmen opten kaec setten, nu na den eten, ende scuppen, ende men verbiet hem twe jaer die stat.

Vrouwen by nacht anverdighen. Want

Roetaert van Arnhem, Vredericxsz., Aernt Aerntkyn ende Jan Meynaertsz., die stillegancmaker, goede vrouwen bi nacht onredelike angheverdicht hebben, daerom syn si hier ghecomen ter clocken, in hemde ende in broec, ende sellen den rade verghiffenisse bidden, ende Roetaert ende Aernt sellen elc den rade te beteringhe gheven vyftich dusent steens ende Jan Meynaertsz. sal te beteringhe gheven XXV^{M} steens.

Onstantelyke zaken. Want Ditmaer van Straetsborch, die pater noster maker, bi Jannes den pater noster maker hem qualic bewyst heeft, daer Jannes, Henrick vander Lippen, sinen meyster, doetghesteken heeft, daerom heeft hi in 't vleyshuys gheleghen ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke ter clocken, ende sellen den rade verghiffnisse bidden ende gheven die stat te beteringhe XX^{M} steens, ende hi sel wilcoren, waert, dat hi ummermeer onstantelyke saken dede, dat men dat rechten sel aen syn lyf, ende hiermede sal hi onbelast blyven van des doden maghen.

1408.

De stad verboden om pynlicheid. Die raet verbiet Gheerlofs, die hoer selven *Tichte van Meppen* heet, die stat drie jaer lanc, om hore pynlicheyt.

Nye borghers: Claes Ketelaer, *etc.*

Smadelyke rymen. Voert laet die raet enen yegheliken weten, dat hier voerder kerken ende der goede lude husen ende op andere steden smedelike rimen ende ander scrifte ghescreven syn, die in 's raets handen ghecomen syn, die grotelic tot onruste ende twedrachten in onser stat draghen moghen, daer omme ghebiet die raet enen yegheliken, die dat ghedaen heeft of daer scout aen heeft, dat hi dat belie binnen acht daghen voer den raet, ende yemant, die dat niet en dede, endet die raet dan ter waerheyt vonde, dat woude die raet rechten aen syn lyf.

Straatschendery. Want Jan Vogel, die mandemaker, bi nacht ghewapent ghegaen heeft, ende met voel stenen in enen huse gheworpen heeft, des hi langhe messeken had, ende die raet nae der waerheyt ghevonden heeft, daerom heeft hi op 't vleyshuys gheleghen, ende is ghecomen ter clocken, in hemde ende in broeke, ende sal den rade verghiffenisse bidden, ende hi sal wilcoeren, waert, dat hi ummermeer onstantelike saken dede, dat hy een half jaer lanc legghen sel inden roden toern, ende eten water ende broet.

1410.

Onredelyk vechten. Want Kye, in die Stove, in den langhen ganck, onredelick vechtelick ghemaeckt heeft ende ghewont heeft Evert van Rantbroec van Amersfoerde, daerom heeft hi opten vleyshuse gheleghen, ende is hier ghecomen in hemde ende in broec, ter clocken, ende sel den rade verghiffnisse bidden, ende die raet neempt hem syn borgherscap, ende hi en sel nummermeer borgher moghen wesen, ende hi sal Evert voersz. synen meyster of doen, biden raden vander stat, ende Kye sel Evert

te beteringhe gheven XX gulden, die eene helfte tot Paeschen ende d'andere helfte te Pynsteren naestcomende.

Borgerschap. Meyster Jan van Clymen, den medicus brug., is borgherscap ghegheven bi den rade, out ende nye.

Verboden spel. Die raet vander stat, out ende nye, verbiet dat nyemant en dobbel, en schosse, en kraeybec, of en grammelec, ofte enich spul en spuel, die men om ghelt te spulen pleecht, behoudelic, dat men wel worptafelen mach, elc spuel om enen halven vl. groten. Ende waer yemant, die hier en boven dobbelde, schossede, craeybecte, grammelecte, ofte duere worptafelen, dan enen halven vleemschen groten, ofte enich ander spuel om ghelt spuelde, ende die raet dat ter waerheit vonde, die verbuerde V^M steens, ende daer toe een maent wter stat te wesen, ende een mile vander stat te wesen, also dicke alst yemant dede; ende dat hi oick niet incomen en soude, hi en had yerst voldaen vanden steen, die hi verbuert hadde. Ende quame

hi binnen onser stat, eer hi den steen betaelt hadde, so soude men hem een maent weder die stat verbieden, alse dicke als hy inquam, ter tyt toe, dat hi voldaen had vanden steen voersz.

Voert, waer yemant, die men in sinen huse dobbelde ofte enich spul spuelde, boven den verbode voersz., hi waer man of wyf, ende dat den rade niet te weten en dede binnen een atmael, dat is te weten, binnen vier en twintich uren, nae dat daer ghedobbelt ofte ghespuelt waer, ende dat die raet ter waerheit vonde, dat in dien huse ghedobbelt ofte enich verboden spul ghespuelt waer, ende bi sinen weten dat gheschiet waer, die verboerde X^{M} steens, ende daer toe twe maenden wter stat te wesen ende een mile vander stat, ende oick niet in comen, hi en had voldaen vanden voersz., ende quam hi binnen onser stat, eer hi den steen betaelt hadde, soe soude men hem die stat weder verbieden een maent lanc, alsoe dicke hi binnen quame, ter tyt toe, dat hi voldaen hadde vanden steen voersz.

Antwerpsche markt. Die raet vander stat heeft gheset vier homans tot deser Antwerpensche marcten, daer der twe, alse Henric de Wit Jansz. ende Aernt Huge, of, wtvaren sellen een vrydaghe te prime tyt, ende de andere twe, alse Gheryt die Haen ende Willem Herboert sellen wtvaren een naesten manendaghe te prime tyt, daerom ghebiet de raet allen onsen borgheren ende ondersaten, die tot Antwerpen willen varen in der marcten, dat sy hem rede maken ende rede syn te varen, nu een vrydaghe te prime tyt, metten grawerkeren ende lauweren ende horen homans, ende die daer mede varen willen; ende die andere, dat sy hem rede maken ende rede syn een nasten manendaghe, te prime tyt, mit horen homans, ende dan wt varen te water ende niet te lande, ende dat sy dan te elker reyse te samen wtvaren, elc man mit sinen harnasch, ende die scutten mit horen bogen, bi rade hore homans voersz. ghins ende weder. Ende yemant, die voer of nae voer, ende niet en voer metten homans voersz., ende bi horen rade, die verboerde XX^{M} steens, ende dien koer sellen hebben die een helfte..., ende die homans d'ander helfte, ende dien koer nyemant te laten of daer in te versconen, bi horen eden.

Borgerschap. Meyster Claes van Meerlo, die eyrurgyn, is borgherscap ghegheven om sines diensts wil.

1411.

Steenwech. Item, verbiet die raet, dat nyemant met enighen touwen, mit beslaghen raderen mit yser, op onser stat steeuwech of binnen onser stat en vaer, bi enen koer van vyf ponden, also dicke alst yemant dede, wtghenomen ghetouwe, die doer Westphalen ofte anders boven wt den lande binnen onser stat comen.

Spel van ons Heren verrysenis. Die goede lude van Sinte Jacobs kerspel willen in de paesch heylighe daghen ons Heren verryssene spuelen, daerom laet die raet enen yegheliken weten, dat nyemant dan daer onrust en make, want die raet veel scherpeliker rechten wil.

Banklok. Men sal die bancloc verghieten, daerom laet die raet enen yeghelyken weten, of die raet enighe saken ter clocken te cundighen heeft, of dat er enighe brant of opstaen gheviel binnen onser stat, daer men der clocken toe hoefde, dat men onser

vrouwen clocke ten Doem dan luden ende oerbaren sal, ende dat een yeghelyc nae dier clocken hoerende, doe, gheliken of men die banclock lude.

Paarden-diefstal. Want Hans met den crwfden hoefde inden ghestichte van Utrecht bi nachte den luden hoer peerden ghestolen heeft, die luden beroeft heeft ende voel ghewelden ghedaen heeft, daerom sel men die rechtevoert wtleyden ende rechtent metter galgen aen syn lyf.

Huis-stoornis. Want Jan, Jan Boudens soen's soen, in vreenschappen ghecloppet heeft voer een doer, ende daer inghelaten is, ende hy daerenboven daer inden huse enen knecht ghesleghen heeft, ende daer onrust in ghemaeckt heeft, daerom heeft hi opter poerte gheleghen, ende is hier ghecomen in hemde

ende broec, bloets hoefts, ter clocken, ende sel den rade verghiffnisse bidden, ende sel te beteringhe gheven twe keersen in die Buerkerk, elc van enen ponde was, die een voer onser vrouwen ende d'ander voer 't hilighe crws, ende daer toe sel hi onser stat te beteringhe gheven X^M steens.

Spel in den Dom. Die raet vande stat verbiet, dat merghen then Doem inder kerken nyemant gheen ondaft ofte onsedicheit en drive, terwilen men daer spuelt, want die raet dat veel scerpeliker rechten woude, dan op een ander tyt.

1412.

Cantate. Men gheeft gheleyde allen den gheesteliken personen ende horen huisghesinde, die hier totten Sinodum comen sellen, dat men te *cantate* heet, nu rechtevoert ingaende, durende veertien daghen lanc naestcomende.

Idem. Een Sonnendaghe te *cantate* naestcomende, sel hier een ghemeen verghaderinghe wesen vander ghemeenre priesterscap, wt Hollant, wt Zelant, wt Gelrelant ende wten ghestichte, des gheeft men gheleide alle den priesteren ende gheesteliken luden voersz. ende horen ghesynde, die met hem hier bynen comen sellen, nu rechtevoert ingaende, durende tottes sonnendaghes *vocem*, dat is die sonnendach naestcomende, naden sonnendach *cantate* voersz.

Injurien. Want Dirc Dircsoen, die stilleganckmaker, vanden rade verboden was, dat hy een vroukyn niet vervolghen noch hoer misdoen en soude, mit woerden noch mit wercken, ende Dirc voersz. daer en boven, tot menighen steden ende tiden, dat vroukyn vervolcht heeft, ende horen man ende horen kinderen, met veel scherpelike woerden ende onstantelike woerden, daerom heeft hy ghewilkoert, waert, dat hi dat vroukyn, horen man, hoer kinderen, tot enigher tyt, mit woerden of mit werken misdede ofte vervolchde, dat hi dan een viertel jaer legghen sel inden roden toern, ende eten water ende broet, ende die raet neemt hem syn borgherscap.

1414.

Heilige drie koningen spel. Merghen sel een spuel wesen ten Doem, vanden heilighe Drien Koninghen, daerom waernt de raet, dat nyemant daer onsedicheit en bedrive, of de raet wout scerpelic aen hem rechten.

Muntbepaling:
Vridaghes voer Palm.

Hier comen ghecontrefeite lewekens, die men tot Batenborch slaet, daer voer waernt de raet enen yegheliken, dat se niemant en gheve noch en neme.

Boeverie. Gheertrwt, die opten Noert, die te vyglen pleecht, die verbiet men die stat vyf jaer lanc, van vyeghelie ende boeverie, die si ghedaen heeft, ende een mile vander stat.

Muntbepaling:
Vridaechs voer Pynsteren.

Hier comt alrehande nye payement, beide gout ende sulver, ende bisonder nye Reensche pl. ende nye dubbelde lewen, daerom waernt de raet ende verbiet enen yegheliken, dat nyemant die en gheve noch en neme, eer se de raet weerdeert heeft, of de raet wout scherpelic aen hem rechten.

Id. De raet van onser stat, out ende nywe, hebben een ordinancie ghemaect ende een gheset opten payement *etc.*, als in 't andere boec staet, fr. daghe na Jansdach.

Mishandeling:
De Donred. na S. Meerten Scuddecorfsd.

Want Willem Kroec, Gheryt Kroken soen, in syn aensicht gheworpen wart, des hi daerom bi nacht over man slaep, den knecht, die hem dat dede, in Sinte Pauwels gasthuse in den bedde, daer hi naect lach, overvallen, ghetreden ende ghesleghen heeft, daerom heeft hi opt vleyshuis gheleghen, ende is hier ghecomen in hemde ende in broec, ter clocken, ende sel den rade verghiffenisse bidden ende sel der stat te beteringhe gheven XX^{M} steens.

Nye borgheren: Dirc Wolf, de piper; Henr. Mostaert, den piper; Jan vanden Borne, der

stat tromper; Hub. Philips soen, den wachter. Desen is borgherscap ghegheven, want si onser stat dienres syn, ende sellen borghers wesen, also langhe si onse dienres syn ende niet langher.

Moord etc.:
Saterdaechs na Laurentii.

Want Willem van Luenen mit Johan Marten soen, die Johan Wedighen binnen onser stat moerdadelic bi nachte doetstac, ghecomen is, ende gheselscap met malcanderen ghemaect hadden ende daerbi gheweest heeft ende dat ghehoert ende ghesien heeft, dat Johan Wedighe aldus doet ghesteken is, ende Jan Martens soen daerinne ghestarct heeft ende bi hun ghebleven ende met hun van daer ghegaen is ende Johan Martensz. oec ghewaernt heeft, dat hi hem wech pinen soude, want Jan Wedighe doet was, ende Willem voersz. oec Jans Wedighe hoyke ghenomen heeft, daer hi sus doet lach ende die wech ghebrocht ende versteken heeft, daer hi woude. Ende want Willam voersz. desen moert nyet wtghebrocht en heeft, alst voer openbaerlic ter clocken gheboden ende ghecundicht is, ende Willam voersz. oec hier en boven binnen onser stat ghecomen is voer Jans Wedighen, des doden broeders doer, ende Jans Wedighen broeder aenghesproken in deser manieren: ‘kendi den man, die daerbi was, dat u broeder doet ghesteken was,’ ende vraechden hem mede, wat hi hem doen woude, of hien saghe, des de broeder antwoerde: ‘hi en wists nyet, 't waer hem hart te liden,’ des Willem voersz. seyde: ‘wat woudi hem doen?, ic ben den man.’ Voert heeft Willem voersz. beliet, dat hi mit wilden (!) wiven omme ghegaen heeft ende daervan marcte te marcte mede ghetoghen heeft ende mit quaden teerninghen ghespuelt ende met voerdeel den luden hoer ghelt of ghewonnen heeft, daeromme sel men hem rechtevoert wtleiden ende dat rechten metten sweerde aen syn lyf.

Dragen van wapenen. De raet vander stat verbiet enen yegheliken, dat nyemant gheen messe aen hem en draghe, daer de lemmet langher of is dan 1½ vierdel, ende mede, dat nyemant syn messe bedect en draghe, dat is te verstaen, dat de scheide vanden rok nyet ghesteken wesen en sel, ende yemant, die dit dede, die verbuerde dat messe ende een pont, ende dieghene, die hier bruekich inne warden, sellen die vive ende alle onser statknapen, hoghe ende leghe, bekoren *etc.*

Organist en 's Heren roeydragher van Ludic. Gheleide Henr. van Ryn, die dycgrever; meyster Herman van Munsteren, die organist; Aernt vanden Bosch, myns Heren roeydragher, van Ludic.

Oostersche Hanse steden. De raet laet enen yegheliken weten, dat die Oostersche Anssche steden overdraghen syn ende wtghescreven hebben, dat men in hore steden ende landen gheen ghewant draghen ende brenghen en moet, dat van Schotscher wollen ghereyt is, ghesneden ofte onghesneden, daerom waernt die raet alle onse coepluden, dat si in den Oestersche steden ofte landen en gheen verboden want van Schotscher wollen daer en vuer noch en brenghe, want ment daer niet vercopen of brenghen en mach.

Organist van S. Pauwel. Gheleide Mr. Herman Cruse, die organiste Sinte Pawels.

Spelen. Dobbelen, grammetten (!), kreybecken, quaertspulen verboden.

Dobbelen. Stat verboden van dobbelen: Bartrum, die men *den Heer vander Waghen* heet; Peter van Ryn Roelofsz., gheheten: *Huttentut.*

Huis: Palenborch.

1415.

Spel op Buerkerkhof. Die raet vander stat laet enen yegheliken weten, dat men des woensdaechs nae den heilighen Paesdach of cort daer nae spuelen sel een spul op Buerkerchof, van ons Heren verrisenisse; yemant, die daer onruste makede, dat woude de raet swaerliker rechten dan op een ander tyt. Ende de raet laet mede weten, dat hem een yeghelyc wachte, dat hi hem gheen seer en doe, want de raet daer gheen recht doen en wil.

Koppelary. Want Herman Stael een medekyn, dat van Cortehoeve ontfoert was, ende in Goylant ghebracht was, voert heeft helpen voeren ende versteken, dat nu weder bi sinen ouderen ghecomen is, daerom heeft hi op 't vleyshuis gheleghen, *etc.*

Goutsmit. Herm. van Nyel.

Verboden spel. Die raet van onse stat, out ende nye, syn overdraghen ende verbieden, dat niemant dat spul en spuel om enich ghelt, dat men *langhe katherinen* heet, noch oeck dat spul, dat men *corte katherinen* heet, ende yemant, die dat verbrake, die verboerde alle deselven koer, ghelicken of hi ghedobbelt hadde.

Huis Merckenborch. Dirc Willamsz., die op *Merckenborch* weerde.

Gherecht inder Loesdrecht. Inder Loesdrecht is gherecht then hoechsten gherecht over Jacob Gherytsz., daerof en wil die raet aen nyemant, die tot dien recht gheraden of gheholpen heeft, om misdaen hebben, of die raet wout scherpelic aen hem rechten.

Reaal-injurien. Want Salomee, Eerst Gheylincx soens wyf, Hildegonde, Jacob Wouters soens wyf ghewacht heeft, ende mit enen cluppel Hildegonden voersz. ende Alyt hore suster seer ghesleghen heeft, boven dat hore beyder mannen voersz. met malcanderen in vreden stonden, daerom is Salomee voersz. hier ghecomen, vanden vleyshuse bloets hoefts voer der clocken ende sel den rade verghiffenisse bidden, ende Alyde VI gl., ende Hildegonden I gl. voer haer smerten, ende onser stat te beteringhe gheven voer hoer bruecken XV^{M} steens.

Was-valschers. Die raet vander stat verbiet allen denghenen, die gheel was vercopen ofte keersen of beelden van ghelen was maken, cleyn ofte groet, dat nyemant daer hern in en mengel; ende yemant, die dit verbraecke, die verboerde elx X pont, also dicke alst yemant dede, ende die X pont sel hy brenghen bloets hoefts ter clocken.

1416.

Crachtelie ontfuert. Want Gheertrwt, Wouters dochter van Weede, ghecomen is met haren vrenden ende maghen voer onsen rade, ende heeft den rade gheclaecht ende ghecroent, dat die personen nabescreven ghecomen syn bynnen onser stat vriheit, aen onser stat weyde, ende hebben Gheertrude voersz. tot haren ondanc crachtelic ontfuert ende tot haren wederwille, alsoe si haer noch beclaecht ende bi haren claghen bliven wil. Daerom ghebiet die raet den personen nabescreven, dat si hier of voer onsen rade ter antwoert comen bynnen XIIII daghen naestcomende. Ende soe wanneer sy hieren bynen tot antwoert comen willen, soe hebben si een goet vri gheleide, veilich te comen ende te scheiden van allen saken, ghesondert van deser saken voersz., daer sellen si onser stat recht van wachten.

Dit syn die personen voergen. *etc.*

Straatschendery. Ghisteren nacht, als die woensdach van handen ghinc, is Aelbert Keylen wyf, inder Oudellen, ghesteken ende ghewont ende der lude doren openghebroken ende veel ondaften ghedreven, ende men weet niet wye dat ghedaen hebben, daerom ghebiet de raet enen yegheliken, die dat ghedaen heeft, of daermede gheweest hebben, dat si hem des bekennen ende onsen oversten dat te weten doen of den viven vanden rade tusschen dit ende sonnendaghe naestcomende, of die raet wilt daeren thenden rechten voer ondaet, wanneer sy dat vernemen cunnen.

Valsch spel. Marten van Alpen, die terningmaker, verbiet men die stat drie jaer lanc, om onredelike terninghe, welke hi ghemaect heeft.

't Huis Scherpenborch. Nu een manendaghe over XIIII daghen wil de raet van onse stat vercopen Vrancken huys van Scherpenborch, aen den steenwech, gheheten *Scherpenborch*, ende daer willen si toe sitten voer den selven huse. Yemant, die daer gadinghe inne heeft, die coem aldaer, men wil hem goeden coep gheven.

Kaertspel. Voert verbiet die raet dat seilen mitten quaertspuelen, want die raet verneemt dat er voerdeel ende boeverie inne is, ende der luden kynderen daer toe grote verliese of

comen, bi sulken koer alst dobbelen verboden is.

Opter plaetse etc. niet te stroylen. Die raet verbiet, dat niemant voer der scepen huis of der binnen, beneden of boven, noch oic voer Lichtenberch of erghent anders opter plaetsen en stroyle of en pisse, ofte anders enighe onreckelicheit en doe, *etc.*

Ballinghen. Voert, waer yemant, man of wyf, van onsen borgheren of ondersaten, die mitten ballinghen rwnden of rieden, stoepen of stieden, ende de raet dat ter waerheit vernam, die verboerde elc vyf jaer de stat.

Muntbepaling:
Des Vrid. na Agnetis.

De raet vander stat, out ende nywe, heeft een gheset opten payement ghedaen, als hier nae bescreven staet; ende de raet ghebiet, dat also te gheven ende te nemen; ende yemant, die daerin brueckich worde, dat woude de raet scherpeliken aen hem rechten.

Inden yersten, sel men gheven voer een stat pont 16 wit payements nabescr.

Item, een Engelschen nobel, die syn wicht hout, 5 gl. 4 wit.

Item, een Vrancr. croen, die hoer wicht hout, 2 gl. 17 wit.

Item, een Hollantschen schilt, 2 gl. 4 wit.

Item, een overlantsch Rhynsgulden, 2 gl.

Item, een Aerhemsche gulden Johannis, 58 wit.

Item, 6½ borgoen. penninghen, gheheten braspenning, 30 wit.

Item, als men de braspenninghen beneden enen gulden wtgheeft, soe sel men elc stuc gheven voer 18½ doytken.

Item, 14 Holl. lewen, 30 wit.

Item, 10 Brabantsche boddraghers, 30 wit.

Item, enen Vleemschen boddragher, 3½ wit.

Ende, quaem hier anders enich nye payement, het waer gout oft zulver, dat en sel men gheven nocht nemen, eert de raet ghewaerdeert heeft.

Borgerschap. De raet vande stat, out ende nye, kennen ende verclaren, dat Pauwels ende Tydeman, Henric Pauwels soens sonen, des goutsmits, gheboren borgher syn, ende dat si hoer borgherschap nyet verwoent en hebben.

1417.

Onsedicheit in Blidenstein bedreven. Want Willem Droochschot ende Wouter Woutersz., die men *Woyt de Pynre* heet, grote onsedicheit in Blidenstein bedreven hebben, ende Woytkyn Lamkyes ghewont heeft, daerom syn sy voerder clocken ghekomen, in hemde ende in broeke, ende sellen den rade verghiffenisse bidden, ende hebben ghewilkoert, waert, dat sy tot enigher tyt enighe onsedicheyt bedreven, dat si dan een maent lanc legghen sellen beneden in den roden toern ende eten water ende broet.

Nye borgher: Reinier van Colen, de goutsmit.

Donrekruit etc. niet te verkopen. Die raet van onser stat laet enen yegheliken weten, waert, dat yemant vercofte donrecrwt, zwevel, salpeter ofte sout, buten weten ende oerlof van onsen oversten, yemant, die dat verbrake, ende die raet dat ter waerheit vonde, die soude X jaer wter stat wesen.

Stad verboden. Reynkyn, confytier van Lueuen, die men *onperfyt* heet, die verbiet men L jaer de stat.

Bedelary. Dat niemant voer enighe kerken of opte straten mit schalen, mit schottelen, of anders yemant en bidde, si en hebben den oversten van onser stat die sake ende die lude geseit ende oerlof van onsen oversten, ende die dit verbrake, verbrake 2 maenden de stat.

Koorn toppen. Voert pleghen hier wiven ende kinderen mit sacken wt onser stat te gaen, ende der lude koern te toppen, ende onredelike schade daer in te doen, daerom verbiet de raet, dat nyemant, die koern te lesen pleghen, mit sacken wt en gaen lesen, mer lesen hueschelic sonder yemants schade, als van outs ghewoenlick is, ende yemant, die dit verbrake, dat woude die raet rechten, als sy schuldich syn te doen.

Nye borgers: Jan Borre, die borduerwerker.

1418.

Purietscap. Want Aerntkyn op vrouwen ledich ghegaen heeft ende purietscap te doen pleecht, ende menighe andere boeverien ghedaen heeft, daerom selmen t'after eten gheselen, ende hi sel t'avont bider sonnen wter stat gaen, ende die raet verbiet hem vyftich jaer die stat ende een mile vander stat te wesen, op syn lyf.

Verboden spel. Alsoe die raet voertyts verboden heeft vanden dobbelen ende van allen verboden spuelen, die men om ghelt spuelt, so waernt de raet enen yegheliken dat passen ende potreynen, mede inden selven koer staen; daerom verbiet die raet, dat nyemant en passe noch en potryne om enich ghelt, by sulken koer als dobbelen ende alle andere verboden spuelen verboden syn.

Logentael fisieren. Want Mattheus Campert grote logentael selve fisiert heeft over heren, goede mannen, daer hem ende onser alingher stat groten last of comen mocht, daerom heeft hi langhe opten roden toern gheleghen ende is hier ghecomen *etc.*

Brant. Want Herman Aelwertssoen anderen daghes, doet bernde by Sinte Katherinenvelt, Lambert Claesz. seer vreesde ende anxte, om woorden, die Lambert seyde, daerom heeft hi opt vleyshuys gheleghen ende is hier ghecomen bloet hoefts, ende sel den rade verghiffenisse bidden.

Meen wyf. Want Hannekyn van Bunnic by Michiel Janssoen lach, ende na by Willem Byel oick lach, ende si daerbi was, daer Willem Michiel doet stack, om dier saken wil, daerom verbiet men haer die stat v jaer lanc, ende sel met ghenen nyen heer incomen.

Onsedicheit bedreven. Want Jan Roelofsz., die louwre, bi nacht ghecomen is in eenre taverne, ende heeft die weert syn mes ghenomen ende den weert ghesteken ende onsedicheyt aen onser stat knapen bedreven, daerom is hy hier bloets hoefts ter clocken ghecomen, ende sel den rade verghiffenisse bidden, ende die raet verbiet hem die stat v jaer lanc, ende met ghenen nyen heer en sel incomen.

Een bof blasen. Op Sinte Jans Kerckhoff is bi nacht een man ghedwonghen, dat hi een boff blasen most enen anderen man, of men soudem ghesteken ofte mishandelt hebben, daerom ghebiet die raet enen yegheliken, die dit ghedaen heeft, dat hi bi onse oversten come, ende hem des belie, of die raet wilt swaerliken aen hem rechten, tot horen goetduncken, of syt daeren tendens ter waerheit bevonden.

Straatschendery. Want Dirc van Oestrum, Dircsz., een medekyn, dat om syn boetscap ghinc, onredeliken aenvoer, daer een goet man omdes gherufts wil den medekyn te bescutten ende te hulpe quam, des die goede man doerghesteken ende gheworpen is, ende seer mishandelt, daerom heeft Dirc van Oestrum in onser stat vanghenisse gheleghen ende is hier ghecomen in hemde ende in broec ter clocken, ende sel den rade verghiffenisse bidden, ende den goeden man beteren bi den rade vander stat, ende Dirc sel wilcoren, waert, dat hi ummermeer onstantelike saken bedreve, dat hi dan een jaer lanc beneden inden roden toern legghen sel ende eten water ende broet.

Muntbepaling. De raet laet enen yegheliken weten, hoe hier alrehande vrancken ende contrefeyte comen, daer die goede lude by verscalct warden, want si quaet ende arch syn, daerom verbiet die raet *etc.*

1419.

Apotheke. De raet verbiet, dat niemant tauerne open en houde ofte apotheke, nader X^{der} uren des avonts, bi enen koer van enen ponde, also dicke alst yemant dede.

Logentael. Ave Henric Kokentrys dochter verbiet men die stat vyf jaer lanc, omdat si enen onredeliken aensprac enen knaep ghedaen heeft, dat hi se vercraft hadde, des si niet bewyst en heeft, ende de raet anders ter waerheit ghevonden heeft. Ende waer yemant van Aven vrinden ofte maghen, die hieren boven, hierom den knaep voersz. mis-

dede, mit woerden noch mit werken, dat woude de raet swaerliken aen hem rechten.

Varkens. Want de raet vander stat vernomen heeft, dat sommighe luden hoer verken, gheliken die verken, die indie eere Gods ende Sinte Anthonys ghegheven syn ende mit St. Anthonis teykenen gheteykent syn ende ghecortoert syn, oic teyckenen ende cortoren, oik sommighe luden teyckenen hoer verken in 't ander oer ende contrefeyten S. Anthonys teycken, ofte sniden hem 't onrecht oer af, ende laten se so gaen thent sy volwassen syn, ende dan nemen sy se weder, ende sommige luden nemen oec S. Anthonys verken ende houden sy mit allen, ende verscalcken aldus Gode ende de heilighen ende den raet, daerom verbiet de raet, dat niemant S. Antonis verken en neem, ende dat niemant oec syn verken en teyken mit S. Anto. teyken, noch dat teycken en verteyken of en contrefeyt in dat oir of int ander oir, ende iemant, die dusdanighe arghelyt voert meer dede in enigher wys anden verken voersz., dat woude de raet an hem openbaren ter clocken, nadien dat sy die bruecken vonden ghedaen anden verken voersz. Voert alle deghene, die verken aldus verteykent gaende hebben by der straten, dien ghebiet die raet, dat sy die verken, die hore syn, na hem nemen, noch gheen S. Anthonys verken en nemen, tusschen dit en sonnendaghe naestcomende, of daeren thenden sellen dieghene, die bevelen hebben van S. Anthonis verken alle die ghecontrefeyte ende verteyckende verken by den rade vander stat vercopen tot S. Antonys behoef.

1420.

Slitinge niet voldaen. Want Vrederic de Langhe, bastert van onser stat slot gheghaen is, eer hi die slitinghe 'sraets voldaen had ende hem ghesleten, daerom ghebiet hem de raet, dat hi binnen acht daghen naestcomende weder in onse stat slot gae ende daer blive, thent hi die slitinghe voldaen heeft, of de raet wil hem daerop beraden.

Iemand's wyf genomen. Want Splinter Hermansz. enen man syn wyf ghenomen heeft ende den man boven verbot 's raets daertoe in sinen huse in enen kraem ghewont heeft, daerom heeft hi een half jaer beneden inden roden toern gheleghen, ende is hier ghecomen in hemde ende in broec ter clocken, ende hi sel den rade vergiffenisse bidden ende hi sal wilcoren, waert sake, dat hi den man syn wyf weer name, of hem die te scanden maecte, oft den man sloech of misdede, of enighe onstantelike saken bedreve, dat men dat rechten sel aen syn lyf.

Moord v. afteren. Want onse raet ter waerheit ghevonden heeft dat Jan van Andernach, boven dat hi onsen rade toegheseit hadde, dat hi Willem vander Luchten ende sinen gheselschap niet en thege, ende hi daer en boven, sonder bruecke, Willem vander Luchten van after ghesteken heeft, daer Willem aen ghestorven is, ende die raet dat daerom voer een openbaer ondaet hout, daerom verbiet men Jan van Andernach die stat, ende een mile vander stat te wesen, ewelic op syn lyf.

Met dwasen niet te spelen. Want dwase Hanne, Zinter Claes syn cleder te versetten ende te verdrinken pleecht, om cleyn ghelt, daerom verbiet die raet enen yegheliken, dat nyemant Hanne cleder en coep off panden en neem, want se de raet sonder ghelt weder ghegheven willen hebben.

Lantaarn uithangen. Die raet ghebiet enen yegheliken, als onse goede luden wtreysen of incommen bi nacht, dat dan een yeghelic een lanteern voer syn doer

hanghe mit enen bernenden licht, also langhe thent onse luden alle vuyt- of inghecomen sellen wesen, bi enen coer van eenen ponde.

Bidden in de kerk. Want Lisebeth Jans dr. ende kleyn Grietkyn, mitten handen, boven verbot 's raets in der kercken hebben gaen bidden, ende daertoe onredelike woerden ghebesicht hebben, daerom verbiet men hem elken die stat een jaer lanc.

Van S. Cornelis besocht. Want Evert Scoemaker, die beswct is van Sinte Cornelis, boven verbot 's raets inder kerken bidden gaet ende voer der luden stoelen staende blyft, thent

hi daer vallet, of de lude sch...., daerom verbiet men hem de stat een jaer lanc naestcomende, ende 1 mile vander stat.

Scepenbrief gescheurd. Want Zannekyn, Godert, coperslaghers dochter, in haesticheden enen scepenbrief, enen anderen wive wter hant ruckeden ende dien schoerde, daerom heeft si langhe opt vleyshuys gheleghen, ende is hier ghecomen ter clocken, ende sel den rade verghiffenisse bidden, ende raet lyt gracelic met haer, om haer joncheit wil.

Logentaal. Want Ricout, in Wolfertsteghe, groete meren ende loghentael bider straten gheset heeft, dat die Veluwe verdinghet wart, *etc.*

Smetenisse. Want Peter Een Oer groete smetenisse ghedaen heeft, daerom sel men t'after eten met roeden slaen, ende men verbiet hem de stat ende een mile vander stat V jaer lanc.

1421

Dooden in de kerken. De raet verbiet enen yegheliken, dat nyemant gheen doden in enighen kercken en brenghe of staen en late in enigherwys, die grave en syn ierst al volgreven ende dat men die dode terstont ter eeren brenghe, ende yemant, die dit verbrake, die verboerde enen koer van L pont.

Varkens. Also voert ter clocken verboden is, dat nyemant syn verken byder straten gaen en soude laten, dan mit enen bode ofte hueder daer by, so ghebiet de raet noch enen yegheliken, dat hi syn verken vander straten doe, tusschen dit ende een sonnendaghe naestcomende, bi enen koer van 5 st. van elken verken, dat men daer thendens scutten sel, ende dat niet te laten, ende dese scuttinghe is bevolen Sander Gerytssoen van Nywelande, die verken te scutten ende die koren te nemen, hierom verbiet die raet, dat nyemant Sander hierom en misdoe mit woerden of mit werken, oft die raet wout swaerliken rechten. Voert waer yemant, die dese driftige verken, die sonder hueder gaen, naem, daer en wil de raet gheen aenspraec of horen noch recht van laten geschien.

Idem. Alsoe die raet anderen daghes die verken vander straten boet, ende Sander Gerytsz. daer bevelinghe van ghedaen hebben, die verken te scutten, soe heeft Sander onse raet ghetoent, dat hi veel verken ghescut heeft, die de lude laten legghen voer den koren verderven ende sterven. Hierom ghebiet de raet allen denghenen, die hore verken in 't scuthws nu legghende hebben, dat si tusschen dit ende een vridaghe naestcomende die verken lossenen ende die koren betalen, of Sander sel die verken daeren thendens vercopen biden rade vander stat, voer syn coren.

Idem. Voert laet die raet enen yegheliken weten, die verken opter straten gaen laten, die hoer syn ende ghescut worden, dat si die verken lossenen vuyt den scuthuse van horen coren, bynnen drien daghen daerna, dat si ghescut warden tot alre tyt, of daeren thendens wil se die raet vercopen doen voer die coren, ende Sander daermede die koren betalen.

Laatstwillige schickinge ten tyde van siecken. Nu inder starften syn vaste veel sieke luden ghegaen over dat darde huys van horen woenstat, ende hebben horen vreenden hore goede ghegheven of ghemaect, die die punten ende voerwaerden niet en hebben lalaten scriven inder schepen boec, hierom laet die raet enen yegheliken

weten, dien dese ghiften ofter maken, ghemaect of ghegheven syn ofte indraghen, dat si voer de scepen comen, ende die maken ofte ghiften tot hoeghenisse der scepen in horen boeken schriven laten binnen XIIII daghen naestcomende, off daer en thendens en wil de raet daer gheen besprec off hebben opten scepen of daer versoem bi gheschiede.

Mommeryen. Die raet verbiet, dat niemant met verdecten aensichten en gae, bi enen koer van 1 pont, wtghenomen die drie vastelavonts daghen, dan mach men gaen ter after noen tot des avonts ende niet langher; oec en sel nyemant wt of in onser stat onteykens (!) gaen in enigher wys.

1422.

Kerkroof. Want onse ghenedighe Heer van Utrecht ende die raet van onser stat verboden

hebben inder veten, die gheweest is, dat nyemant kerken noch cramen roven en soude, op syn lyf, ende Peter Petersz., die tichelaer, hierenboven die kerc van Polsbroec beroeft heeft, die clocke wter kerc ende dat loet van der kerken ghebroken ende dit vercoft heeft mit sinen ghesellen, ende Peter daertoe wter kerken ghenomen heeft een sulvere monstrancie, daerom sel men hem rechtevoert wtleiden ende dat rechten metten sweerde aen syn lyf.

Blasphemie. Want Werner Jacobsz., die moelner, boven verbot ons Heren ende ons raets voersz. die clocken ende dat loet mede ghenomen heeft ende die kerke beroeft heeft, voert want Werner tot veel tiden Gode smetenisse ende onweerde bewyst heeft, ende eenen crwsten penninc Gode te schennisse ende den duvel t'eeren doersteken heeft, daerom sel men rechtevoert wtleiden ende dat rechten mitten sweerde aen syn lyf.

Scherpregter. Meyster Herman van Culen, is onser stat meyster vanden hoechsten recht, die daerom smetenisse van sommighen om gheschiet mit woerden ende mit werken; hierom verbiet de raet enen yegheliken, dat hem niemant en misdoe noch misdoen en laet van synen kynderen, mit woerden of mit werken, want die raet dat scherpelic aen hem rechten wil ende ander kynder ouderen, die dit doen.

Ziekte van S. Cornelis. Gherytkyn van Gornichem heeft ghebeden sonder suycten van Sint Cornelis ende vanden heilighen bloede, daerom sel hy op de kaec staen ende men sel hem teyckenen met enen brant in syn aensicht, ende daeren thendens wter stat wesen hondert jaer ende een mile vander stat.

Gheleyde: Jan vander Nat, die muntmeester.

1423.

Nye borgher: Valkyn Riet, die apotheker.

Grote ondaft. Buten Sinte Katherinen poerte is een grote ondaft gheschiet, dat is te weten, daer lach een waghenman ende sliep 's nachts op sinen waghen; daer syn ghecomen hore twe ende hebben hem syn rat van sinen waghen inden graft gheworpen; ende om dat de man daertoe seyde, hebben syen ghewont ende seer ghevreest, ende hi en weet niet wye si syn, so hi ons ghecroent heeft. Hierom laet die raet dit enen yegheliken weten, die hier sculde aen heeft, of die deghene weet, die dit ghedaen hebben, dat si hem des bekennen, ende die dat weten, dat si dat den viven bybrengen tusschen dit ende Sinte Jansdach naestcomende, of die raet wilt daeren thendens aen den handadighen voer moert rechten, ende die dat weten ende nyet by en brenghen, dat swaerlic aen hem rechten.

Steen draghen. Want Mette Schaberts hoer verwilcoert heeft gheen gheselschap te hebben met Ghise Sluseman, of si soude den steen draghen ende 5 jaer wter stat wesen, ende die raet ter waerheit ghevonden heeft, dat si daer boven dicke mit Ghise gheselschap ghehadt heeft, daerom verbiet men hoer die stat 5 jaer lanch, ende een mile vande stat te wesen, ende quam si tot enigher tyt binnen de stat, so sel si den steen draghen.

Onredelyk geleefd. Want Willekyn, Ghise Floren meecht, onreckelic ende onredelick gheleeft heeft mit Ghise Floren, ende mit Hanckyn, sinen wive, daerom

verbiet men hoer die stat, ende een mile vander stat te wesen twee jaer lanc, ende sy en sel met onsen nyen heer niet yncomen.

Mersegasse. Gheraert Spiekers hws opten hoec vander Mersegasse.

Onredelick afdrucken. Want Henric Haeck, Hubrechts soen, Steven van Scalcwyc enen gouden rinc onredelic afgedrucket heeft, daerom is hi hier ghecomen in hemde ende in broeke, *etc.*

Ghenade. Want vander Horstmer onser stat waker was, ende in synen ommeganc een vroukyn opter ghemeenre straten ghenomen ende ofghedrucket heeft twe vleemsche grote, daerom heeft hi in 't vleyshuis gheleghen ende is hier ghecomen in hemde ende in broec ter clocken, mit enen blanken sweerde, ende sel hem belien ende bekennen, dat hi syn

lyf verboert heeft, met vollen rechte, ende hi sel den rade ghenade ende verghiffenisse bidden. Mer, want hi in onsen swaren oerloghe, dat laetste gheweest heeft mit menighen overdraghenden trouwen heerliken dienst onser stat ghedient heeft, ende daer dicke grote vroemheit voer ghedaen heeft, daerom doet hem die raet kenlike ghenade ende gheven hem van deser tyt syn lyf weder, om synre weldaet wil; mer hi sel verghiffenisse bidden, ende hi sel wilcoeren op syn lyf, waert sake, dat hi tot enigher tyt meer enighe onstantelike saken dede, dat men dat rechten sal an syn lyf, sonder verdrach.

1424.

Gans gestolen. Ghisteren te nacht syn ghecomen after Sinte Jacob sommighe personen heymelic in Trudekyn Claes Naghels dochter hws, ende hebben daer een gans ghenomen ende wechghedraghen ende Trudekyn voersz. onredeliken gheslaghen ende geqwest, daeromme laet die raet weten, die hierinne schuldich syn, dat si comen ende belien hem des, *etc.*

Lelike rimen. Want in tiden verleden ende nu weder sommighe quadien heimelic bi nacht veel goeder lude dueren ende anderswaer lelike rimen ende loghentalighe woerden mit briefkens gheschreven hebben, om tessinghe ende twedracht in onser stat ende onder den goeden mannen te maken, hieromme ghebiet de raet *etc.*

1425.

Wyn hoe in te slaan. Die raet vander stat verbiet, dat niemant in enen kelner twe stucken wyns opsteken en sel op enen dach, dat is te weten, als dat een stuc wyns wtghetappet is, dat niemant dan op dien dach inden kelner in een ander vat varen of wttappen en sel; ende yemant, die dit verbrake, ende ghenen hoep wt en hinghe voer sinen kelner, eer hi in dat ander leghel voer, die wyn man ende syn veynootscap, die en sellen dan binnen enen jaer daer nae gheen neringhe doen anden winen, ende die tappen, die sel verbueren X pont, ende die X pont sellen die koermeysters vanden rade wtpanden bi horen eeden *etc.*

Ende dese hoep sal ten mynsten wesen van 5 voederigen vaten ofte meere, ende sal also bloet wthanghen, datten der lude kynderen ende boden ende een yeghelyc bekennen mach.

Overrechten. Want Johan Willemsz., wt den Souten Weert, die onser stat vanghenisse ende wten stock ghebroken heeft, ende enen man, daerinne ghesloten, die op syn lyf sat, daer wt ghebroken heeft, daer Jan syn lyf an verbuert heeft, daerom heeft hi langhe int vleyshuys gheleghen, ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke, voer der clocken, met eenen bloeten sweerde, ende sel bekennen, dat hi syn lyf verbuert heeft, maer want de man, die hi wtbrack, niet wech en quam, mer over gherecht wart, daeromme doet hem de raet genade, syns lyfs, ende hi sel den rade verghiffenisse bidden, ende men verbiet hem de stat vyf jaer lanc naestcomende.

Onredelyke woorden. Want Hughe Jacobsz., die spoermaker, onredelike woerden ende wise aen syner moeder bewyst heeft, mit ghedreyghe, daeromme is hi hier ghecomen in hemde ende in broec, ende hi sel wilcoeren *etc.*

Yken in Pallaes.

Aanvoering tot oproer. Wan Jan Gheerlochs soen binnen der vriheit vander plaetsen, Ghisbrecht Dircssoen, onsen borgher, aenghevaert heeft ende hem toeseyde, 'Ghi selt mi gheven die brieve, die ghi hebt, of ic sel u u kele ofsteken,' ende is daer en boven voertghegaen tot een deel personen onser borgheren, mit loghentale, ende heeft hem toegheseyt: 'Gaet nu aen de plaetse, het is tyt, ic heb't gaende ghemaect, ende wi willen daer nu mede doer wesen,' hieromme is de raet, out ende nye, eendrachtelic overdraghen, dat men opter plaetsen dat rechten sel mitten sweerde aen hun lyf.

Geweldenary. Want des abts poerten ende doeren ende sloten anden kerchove Sinte Pauwel by nacht ontwe gheslaghen ende opghebroken syn, ende in sinen hof een hert, dat daer ghinc, ontwe gheslaghen is ende die meeste helft wechghedraghen is, daer die raet enen yegheliken op laet weten, soe wie dat ghedaen heeft, dat hi dat onsen oversten bely binnen acht daghen naestcomende, ende dieghene, die hem des beliet, sel den abt beteren biden rade, ende den rade gheven tot betheringhe L^M steens. Ende waert sake, dat hem nyemant en beliede binnen dese achte daghen voersz., ende die raet daerna ter waerheit vonde, soe wie dat ghedaen had, dat wil die raet rechten aen denghenen voer een ondaet.

Mommeryen. Die raet ghebiet enen yegheliken, dat nyemant merghen ten Doem inder kerke en wese mit verdecten aensichten, noch dat daer niemant inden spuele en come mit pansers ofte ghewapent mit enighen harnasch, dan dieghene, die daer gheboden sellen werden, *etc.*

Gheleide: Meyster Jan van Ghent, secretaris ons ghenedichsten here van Burgoengen; Henr. Houborch, deken t'Oudemunster; God. Vetcoper, deken S. Jans.

1426.

Nye borgher: Ludekyn Pets soen, die beeldenmaker.

Schupstoel. Die raet ghebiet, dat nyemant gheen vulnisse en draghe ofte gheen steen en neme vander hofstede, gheheten *den Scupstoel*, bi enen koer van 1 pont, *etc.*

Muntbepaling. Want men een wyltyts tot Rhenen ghemunt hevet, beide gout ende sulver, dat ummer ghenen ganc crighen en can, onder die coepluden ende in anderen landen, soe dat daeromme te duchten is, dat daer ghelver inne wesen mach, hieromme wilt die raet doen setten ende besien bi horen raden, ende die weerde allen luden te kennen gheven binnen XIIII daghen naestcomende, *etc.*

Blasphemie. Want Vrederic Vredericksz., Gode van hemelrike ende den werden heilighen Sacramente onweerdicheit ende grote oneer ghedaen heeft mit loghenachtighe sprake, dat teghen den heilighen ghelove draecht, daeromme heeft hi in openbare beteringhe Gode van hemelric te eeren, op een leder opter plaetsen ghestaen, ende syn bruecke beschreven voer syn hoeft ghehadt, allen luden tot eenre exempel, ende men verbiet hem die stat vyf jaer lanc naestcomende, ende een mile vander stat te wesen.

Ende de raet waernt enen yegheliken, dat hem niemant also of in enighe andere manieren teghens den heilighen ghelove, noch teghens onser moederkerken ten Doem ende synre kerspelkerken en sette noch en doe, mit woerden noch mit werken, heimelic noch openbaer, mer dat een yeghelic der moederkercken ende synre kerspelkerken ghehorsame ende ghevolglich syn te kerken gaen ende godsdienst horen ende den niet en versmaden, of die raet wil dat swaerliken rechten, *etc.*

1427.

Kerk-roof. Want Herman Dirks soen, Henr. Martensz. ende Claes Jacobsz. veel kercken dieflic beroeft hebben, der kercken blocke ende kiste ende sloten opghebroken ende der kercken ghelt ghestolen ende oeck veel andere dieften ghedaen, also veel alse si hem selver beliet hebben, daer si hoer lyff an verbuert hebben, daerom sel men dat rechten mitter galghen aen hoer lyf.

Zilverwerk etc. gestolen Want Jan van Zanten Henrickse soen van Oirsoyen, hier in onsen gaerde sulverwerc, cleynoten ende juwelen ghestolen ende veel pansere (!) ende andere dieften ghedaen heeft, also hi hem selver beliet heeft, daeromme sal men dat rechten mitter galghen an syn lyf.

Oor afsnyden. Men sel Johan Gheryts soen wten Goy van dieften een oir offsniden, ende men verbiet hem L jaer de stat, ende een mile vander stat te wesen.

Marienweerde berooft. Die raet vander stat heeft vernomen, dat nu inder laetster

reysen inder Betuwe, doe men S. Marienweerde inder cloester was, dat daer die kerke beroeft is van haren kelken, juwelen, cleynoten, boeken ende anderen goeden, Gode toebehorende, dat den rade lede ende ondankelik en is, daeromme ghebiet die raet enen yegheliken, die enighe kelken, boeken, juwelen, cleinoten ofte goede, inder kerke t' Sinte Marienweerde horende, daer wt ghenomen, gheroeft of wech ghedraghen hebben, dat si die brenghen inne handen Lambrechts van Zulen ende Loef Hasaertsz., van 's raets weghen daertoe gheset, tusschen dit ende merghen avont, ende iemant, die dese cleinoten voersz. niet en brochte binnen die tyt voersz., dat woude de raet daer na voert rechten voer dieften an denghenen, die dit ghedaen hebben.

Kerken beroven. Voert verbiet de raet, dat niemant en ghene kerken ofte kerkhoven en beroeve ofte en schinne, of yemant, die daer op wesen sal, dan bi rade ende oerlove der ritmeysteren. Ende yemant, die dit verbrake, dat woude die raet rechten aen syn lyf.

Bekeerde susteren. Die bekeerde susteren syn heimelic wech ghevaren ende hebben der guede lude aelmissen, bedden ende huysraet versteken ende ghehuyt, daeromme laet die raet enen yegheliken weten, die dese bedden, cleynoten ofte huysraet onder hevet, dat si die brenghen ende wisen in handen Pilgrims Walen, ons mederaets, binnen drie daghen, *etc.*

Weigerig om ter kerke te gaen. Want Bartraet, Geryt Weners soens wyf, Lisebet vander Meern, suster Rutgher ende suster Jutte, after Sint Jacob, niet te kerken gaen en willen ende daer voertvluchtich voer syn, daerom verbiet men Bertraden, Lysebetten, Rutger ende Jutte die stat, ende een mile vander stat, elker V jaer lanc.

1428.

Nye borgher: Joh. Houc, die plaetslagher.

Boeveryen. Want Mette Vrancken Costers, mit loghentael ende boeverien eenre goeder vrouwen afghetroent ende ofghetoghen heeft hoer groete ghelt ende pande, segghende, dattet goede mannen van onsen rade hebben souden, dat si selver heeft, so si dat bekennet, ende dien goeden mannen dat overgheloghen heeft, daeromme heeft si den steen ghedraghen, ende is weder op't vleyshuys gheleyt, thens si den gueden wive van horen ghelde vernuecht heeft, ende daerenthendens verbiet men Mette Vrancken die stat XXV jaer lanc naestcomende, ende mit ghenen nywen heer in te comen.

Vroede vrouwen. Die raet verbiet allen vroede vrouwen. dat si en gheen kynderen tot korsteninghe en brenghen dan in onser vrouwen segheninghe, bi sulken koer, als daerop staet, ende dat niemant syn kinder wter stat en vuer, om anderswaer te corstenen, by derselver koer.

Dievery. Want Gheryt van Dwnkerc ghestolen heeft ende hem van dieften beliet heeft, ende dat oick bevonden is metter waerheit, dat hi alsoe veel ghestolen heeft, dat men mit rechte dat schuldich is te rechten an syn lyf, daerom sel men dat rechten mitter linen (er stont *galghen*, dat doorgehaald en door *linen* vervangen is) an syn lyf.

Vanden kerckganck:
Anno XXVIII, 's Saterdaghes na *Quasi modo,* byden raden, oude ende nywe.

Die rade van onser stat, oude ende nywe, syn eendrachtelic overdraghen, waert yemant, man of wyf, die tot sinen jare ghecomen ware, oude of jonc, alse tot XX jaren toe, die van deser tyt voert niet te kercken en ghinghen, ende misse ende godsdienst niet en hoirden, als alle goede kersten lude schuldich syn te doen, ende die Doemkerc doet ende te doen ghebiet, ende men dat ter waerheit vonde, die sel verbueren, die men hem of halen sel ende wtpanden, elcke weke enen Beyerschen gulden, als hy niet te kerken gheweest en hadde, ende des en sel men nyemant verdraghen.

Ende dit heeft die raet bevolen te vernemen ende wt te rechten, ende daer nyemant inne te verschonen, den kercmeysteren

van onse vier prochiekercken bi haren eden, die si daerop doen sellen, elken in sinen kerspel, die broken op te boeren, die daerop verschinen sellen, ende hier sel elke prochiekerke, tot hore tymeringhe of hebben, van dat in horen kerspel verschinen sel die eene helfte, ende die andere helfte die raet vander stat, ende segghen daer openbaerlic, wye die ghene syn, die hier brueckich inne gheworden syn.

Ende elker kerspelkerken kercmeyster sellen nemen enen stat knaep of knecht, die dese brueckighe die koeren afhalen sellen, ende viel dien daer weer inne, soe sellen die busmeysteren vanden rade of vanden oudermans dit bi horen ede, tot vermaninghe der kercmeysters, terstont wtpanden, ende daer sellen die busmeysters of hebben hoer recht, alse van elker pandinghe een pont, ende daer sellen die busmeysters der stat knapen of knechten, die dese pandinghe mede doen sellen, voert of lonen.

Ende yemant, daer den kercmeysteren in sinen kerspel an twivelde, dat hi niet te kerken gheweest en hadde, of seyde, dat hi te kerken gheweest hadde van diere weken, die sel dat den kercmeyster bewisen mit tween goeden tughen, die dat ghesien hebben, dat hi of si in diere weken misse ghehoert hadden al wt, als voerscr. is; (ende daer toe sellen si selver ten heilighen sweren, dat si dat weerde heilighe Sacrament mit weerdicheiden ende ghehelen ghelove ghesien ende aenghebeet hebben, of men sal se panden als voersz. is).

Boeveryen. Want Tye, dat appelwyf, bide Calverstraet, der lude onnosele boden ende kynderen met smeken ende met myede ende boeverien daertoe verleit ende toe ghebrocht heeft, dat si der lude broet ende ander goede vanden boden ende kynderen ghecreghen heeft, tot groeten schade der lude ende oec anders boeverien bedreven heeft, daerom verbiet men Tyen voersz. de stat, ende een mile vander stat vyf jaer lanc naestcomende.

Mishandeling. Waen een wyfkyn, heet Joeskyn, als een vrent ghecloppet heeft voer een huys, ende seide dat si vreent was, ende doe si daer binnen quaem, heeft si een vrouwkyn overvallen mit leliken woerden ende dat vrouwkyn ghesleghen, daerom verbiet men Joeskyn de stat drie jaer lanc naestcomende.

Waak-stoornis. Want Ghisebrecht Koernkyn opter plaetsen, in Hasenberch ghekomen is bi nacht, ende daer inder waken Claes Lambrecht soen, den louwer, die doe daer wakede, swaerliken ghewont ende ghesteken heeft, buten allen sinen schouden ende anders aldaer opter plaetsen ende anderswaer in onser stat voel ondaften bedreven heeft, daer hi nae onser stat rechten ende bruken syn lyf claerliken aen verbuert heeft, soe is Ghisebrecht in hemde ende in broecke mit enen bloeten sweerde ghecomen ter clocken, ende bekennen, dat hi syn lyf verbuert heeft, ende bidden den rade verghiffenisse ende om ghenade syns lyfs, ende hi sel legghen een jaer lanc beneden inden roden toern, ende sel den waker sinen meyster ofdoen biden rade vander stat, ende te beteringhe gheven thien Wilhelmus Holl. schilde ende te beteringhe gheven der stat C^M steens, maer waert sake, dat Claes Lambrechtssoen vander wonden storve, soe sel men dat rechten nae recht der stat van Utrecht, ende Sander Jans, als hi wt comen sel, soe sel hi ierst lofte doen bedevaert terstont te trecken tot Romen ende Sint Jacob in Galissen, ende des bethoen brenghen mit instrumenten off mit seghel ende brieven, ende hi sel wilcoeren, waert sake, dat hi tot enigher tyt onstantelyke saken bedreve, datmen dat rechten sel an syn lyff, ende

die raet neemt hem syn borgherschap, ende hier ynne sal hy gheenre heeren ofte yemants bede ghenieten.

1429.

Steenwech. Die raet verbiet, dat niemant mit beslaghen rade op onser stat steenwech buten der Wittevrouwen en vaer, ende iemant die dat dede, die verbuerde die beslaghen rade, daer hi mede voer.

Besuecte lieden. Onse rade hebben om

Gods wille teycken maecken laten, om voer besuecte of siecke luden te bidden inden kerken, des dese teycken niet weder ghecomen en syn, mer verdwaelt syn. Hieromme verbiet de raet, dat er nyemant mede en bidde, op een jaer de stat; ende de raet sal nye teycken laten maecken.

Wanthuis. Voert verbiet die raet allen wtheemschen coepluden, dat sy gheen wanten op en slaen dan inder gasten wanthws, ende dat sy gheen want en ontslaen, dan bi oerlove des syns meysters.

Stads bruggen. Op onser stat brugghen worden gaten ghebroken, daer men cloetbogels ynne steect, daer die brugghen leck ende verderflic by worden, daerom verbiet de raet, dat niemant opten brugghen en clote, by enen koer van enen ponde, also dicke alst yemant dede.

Stad-Chirurg. Meyster Claes Driesz. van Amsterdam, die cirurgyn, onser stat meyster.

Verboden spel. Die raet verbiet, dat niemant en kaetse after Sinte Marien kerke, daer wt den glasvensteren, by enen koer van enen ponde.

Dirc v. Hagenaw. Voert ghebiet men Dirc van Haghenauen, dat hi terstont in onser stat vanghenisse gae, *alias* opten roden toern, ende daer blive 6 weken ende niet of en gae, hi en hebbe verborcht te doen nae slitinghe 's raets, nae den rechte vander stat.

Willemsteghe van Alendorp bi Sint Marienplaetse.

Passertsteghe. Inder steghe, gheheten *Passerts steghe*, naest Willem van Winsen.

Vinckenborgsteghe. In Vinckenborgsteghe, naest Vredericxpoerte van Drackenborch.

In de kerk niet te verkopen. Item, die wive ende deernen, die waskeersen verkopen ende inden kerken te gaen pleghen, syn onsedich inde kerken ende maecken daer groet gheruft ende roepen den luden aen, ende storen se in hore devocien; ende want verboden is inden kerken te copen ofte vercopen, daerom verbiet de raet, dat niemant mit waskeersen inden kerken om te vercopen en gae, mer buten der kerken daermede bliven, bi enen halven jaer wt der stat te wesen, also dicke alst yemant verbruecte.

Besteden van dienstboden etc. De raet heeft ghegheven dat bestade ambocht vanden meechen ende knapen te verhueren Wendelmoet Houtschilts ende Mechtelt, Melys wyf van Brakel; hierom laet de raet dit enen yegheliken weten, dies te doen heeft, ende dit ambocht en sel niemant anders doen, dan de voersz. personen.

Nye borghers om hoers diensts wil: Lamb. Ludekynssoen, ons heren, des postulaets, meyster koc.

Dirc van Haghenaw. Want Dirc van Haghenauwen, onse borgher, mede hantdadich is aen Jacob van Heesels doet, die gheen borgher en was, ende binnen onser stat doet ghesteken is, daerom heeft Dirc van Haghenouwen opten roden toern gheleghen in onser stat vanghenisse 6 weken lanc, ende is hier ghecomen in hemde ende in broec ter clocken, ende sel den rade verghiffnisse bidden ende onser stat te beteringhe gheven XXII^{M} steens, ende Dirc sel wilcoren den doden te suenen des doden maghen biden rade vander stat, als die maghen bi den rade suen ende beteringhe nemen willen.

1430.

Nye borghers: Meyster Henric van Rees, die meyster van medicinen, is syn borgherscap weder ghegheven om syns dienst wil, *etc.*

Misdoen in krankzinnigheid. Want Pouskyn Vastraet soen vander Bilten een onvroet ende onsinnich man was, ende in sinen onsinnichheden die lude te slaen ende te misdoen plach, ende Pouskyn maghe daeromme voer den rade vander stat ofticht van Pouskyn ghedaen hebben ende syn misdaden niet beteren en wouden, noch oec beteringhe of suen van hem nemen, noch wrake noch vede daeromme doen of op yemant houden, mer synre ledich staen. Ende want Pouskyn luden tot Zeyst ghesleghen ende misdaen hadde, ende meer misdaen soude hebben, dat Dir. van Leuwen gherne beschut ende gheweert

hadde, des Pouskyn Dirc sloech mit enre kusen, ende Dirc van lyfsnode hem verweren most, ende heeft Pouskyn ghesteken, daer Pouskyn an ghestorven is. Ende om hierof te verhueden enighe wrake ofte beider vechteliken, heeft die raet vier goede mannen van horen rade hiertoe gheset, die daer een ganse stede suene bi believinghe van beide syden of gheseit ende wtghesproken hebben, daer Pouskyns maghen, beide van vader ende van moeder, claerliken, om Goods wil, vergheven ende qwyt gheschouden hebben den doetslach, die vete ende alle wrake van Pouskyn voersz. ende mede alle beteringhe, die hem daerof comen mocht ende in 's raets handen gheset. Ende wederomme heeft Dirc van Leuwen ende syn maghen vergheven, om Gods wil, ende in ons raets handen gheset alle smerte ende misdaet, die Pouskyn hem of sine maghen misdaen hebben mach, ende die suene ghegheven ende ghenomen als voersz., also dat hieromme nummermeer wrake gheschien en sall; hieromme ghebiet de raet enen yegheliken, die dese suene aendraghet, maghen te beiden syden, dat si die ganslick houden, als voersz. is, ende yemant, die hieren teghens dede, dat woude de raet an hem houden ende rechten voer een suenbrake.

Wedde by Rodenborch. Gheen vulnisse te draghen opten wedde by *Rodenborch.*

Een kind ontferret. Want Gheryt de Grutter van Aernhem, Margrieten syn dochter, by Jutten van Landaes, des kynts oude moeder ghebrocht ende aenbestaet heeft, als bi der naester ende bester behuetster; ende Gheryt die Grutter alhier ghecomen is, om syn kynt in synre hueden te nemen, also dat kynt vaste tot sinen jaren coempt, des Margriet, Gherytsdochter, byder oude moeder of yemant anders versteken is ende Gheryt ontferret ende wt sinen handen ghebrocht, daer Gheryt onse raet guellic om vervolghet heeft, ende daerof, by onsen rade doen wil tot redelicheyden ons raets ende der oude moeder voldoen vanden cost ende houdinghe; daeromme ghebiet die raet allen onsen borgheren ende ondersaten, mannen ende wyven, gheesteliken ende weerliken, nyemant ghesundert, die dat kynt of die oude moeder versteken of wech ghebrocht hebben, of die dat kynt oft oude moeder huisden of hoefden, of weten, daer die oude moeder of dat kynt is, dat hy oft sy dat den rade te weten doe, ende dat kynt ende oude moeder voertbrenghe in handen des raets, alse Lodewichs Walen ende jonghe Johans van Lichtenberch, often rade voerscr. hoer konde segghen ende bybrenghen nu van desen daghe. Ende waer yemant, die dit verbrake, die oude moeder of dat kynt wiste, huesde, hoefde ende niet voert en brocht, of syn konde daer off niet bi en brochte ende seyde den raden voerscr., die soude elcx verbueren C Vrancr. oude scilden, ende daer toe vyf jaren de stat ende een mile vander stat.

1431.

Doodslag en bedrog. Want Jan Florisz., Peter vander Dun, syns oems soen doetghesteken heeft, ende daerenboven in schyn van vrientschappen Peter voersz. mit eenre boryen wtden velde heeft helpen t'hws halen ende Peter ghebrocht in Jan Florisz. syns selfs huys ende om den paep ende coster, om Peter t'olyen, ghesent hadde, ende desen doetslach verseken heeft, daeromme sel men dat rechten voer een ondaet metten rade aen syn lyf.

Oor afsniden van dieften. Men sel Dirc Lubbrechtsz. van dieften een oer afsniden, ende men verbiet Dirc die stat ende 't lant van Utrecht X jaer lanc naestcomende.

Kokerellen. Dat er gheen kynderen met bannieren en lopen bider straten, of die luden en houden om kokerelsgelt, bi enen koer van X st., ende die ouderen sel men panden voer die koren.

Ganspoort. De dyck buten der Ganspoert.

Lichte wiven. Die raet vander stat ghebiet allen ghemenen of lichten wiven, soe waer die binnen onser stat woenaftich syn, dat si binnen 14 daghen naestcomende opt Sant after Sinte Jacobs, mitter woene varen ende mitter woene bliven, alse tuschen der

Crwsstraet ende stat muer ende daer omtrent, ende nerghent anders, ende waert, dat si buten diere buerscap after Sint Jacob ghinghen in enighe andere buerscappen, oft daer niet en voeren mitter woen oft in ghelaghen ende buten hore buerscappen voersz. bleven, thendens der neghender ueren inden avont, soe mach men hem ofpanden biden viven of bi onser stat dienres hoer overste cleet, also dicke alse men se brueckich vynt.

1432.

Paarden-diefstal etc. Want Willem Schinckel den luden inden Stichte hoer peerden ende beesten ghestolen ende ghenomen heeft, lude ghevanghen heeft ende die heerstraten inden Stichte ende in anderen landen beroeft heeft, daerom sel men dat rechten metter galghen an syn lyf.

Heerstraten beroeft Want Ghisebrecht Dongher met Willem Schinckel, Johan van Wely, onsen borgher, ghevanghen ende gheschat heeft ende die heerstraten beroeft heeft, daerom sel men dat rechten mitten sweerde aen syn lyff.

Vanden polver:
Anno XXXII. Vigilia Petri ad vincula.

Want hier inder stat ende inden lande voel lichter ghesellen comen, ende brenghen, maken ende vercopen veel polvers, die van vulre stoffen ghemaect is, daer die lude mede bedroghen ende verschalket warden. Om dit te besorghen ende te verhueden, heeft die raet, overmits vervolch van scepenen, raden ende oudermans vander marsluden-ghilde, hierop overdraghen als hiernae bescreven staet.

Dit syn die cruden, daer men de polver of maken sel:

Peper } 's Grawelloir hier off mach men wel prueven.
Ghengheber van Cathay } 's Grawelloir hier off mach men wel prueven.
Metsghengheber } 's Grawelloir hier off mach men wel prueven.
Blaeughengheber } 's Grawelloir hier off mach men wel prueven.
Makyn, die niet gheel en is.
Galega.
Greyn.
Canneel.
Musschaten.
Rompen van musschaten.
Musschatenbloemen.
Nagelen.
Stocken van nagelen.
Soffraen.

Ende dese polver en sel met gheenrehande dinghen gheverwet wesen dan alleen met soffraen voersz. Ende waer enich man ofte wyf, die enighen polver makede off dede maken of vercoft, om in spise te doen, anders dan vanden cruden voerbeschreven,

ende die raet dat ter waerheit vonde, dat yet anders inne ghedaen wart, hi waer borgher of ondersaet, die sel verbueren een half jaer syn neringhe ende vyf pont stat pay, also dicke als hyt dede, ende die brenghen bloetshoefts voer den raet opter kisten. Ende enich gast van buten, die hierinne bruekich ghevonden worde, die sel men sinen polver openbaerlic opter plaetsen bernen, soe wie se maecte of vercofte, ende daertoe terstont den maker of vercoper opten kaec setten, ende daertoe den rade te beteringhe gheven V^{M} steens.

1433.

Herberg. Die herbergh aenden Steenwech, gheheten *inden Snap.*

Bedelary. Voert, dat nyemant en bidde van enighen besiechten luden, sy en hebben eerst een teycken van onser stat, by enen coer van X pont, also dicke alst yemant verbrake.

Verlichter. Henric Henricxsz., die verlichter.

Paarden-diefstal etc. Want Johan van den Berghe, die scoemaker, onser stat meenedich gheworden was, daerenboven hi hem met onser stat vianden ende ballinghen versellet heeft ende wt onsen lande gheschat heeft, peerden ende beesten ghestolen heeft, daer hi ghenot ende deel of ghenomen heeft, daerom sel men dat rechten metter galghen aen syn lyf.

Moord en geweldenary. Want Foy, die vulre van Delf, boven dat hi in andere lan-

den twe mannen van live ter doet ghebracht heeft, ende hier in onser stat vriheden veel ghewelt ende crachten ghedaen heeft, ende lude hoer ghelt ofghedronghen heeft, daerom sel men dat rechten metten sweerde aen syn lyf.

Doodslag. Johan Hughen, Rycouts soens soen, is doetghesleghen. Dat heeft ghedaen Claes van Eycke, die molenaer, die hier gheen borgher en syn, ende dit is gheschiet in onser stat vriheyde, buten Sinte Katherinen. Daerom verbiet men Claes van Eycke voersz. onse stat ende stat vriheiden, also verre onse stat horen sys neempt, hondert jaer, op syn lyf. Ende men set in vreden alle onschuldighe maghen te beiden siden, die in onser stat ende stat vriheyden woenaftich syn, nu rechtevoert ingaende, durende tot Sint Lambertsdaghe.

Overhorich den rade. Want Peter Snoye, die men *Peter Wonder* heet, overhorich der stat raden als den viven gheweest heeft, ende niet op onser stat slot ghegaen en is, alsoe hem gheboden was, daerom verbiet men Peter voersz. die stat, ende een mile vander stat te gaen vyf jaer lanc, op syn lyf.

Seghel doen contrefeiten. Want Claes van Kesteren eens ander mans seghel hadde doen conterfeyten ende nasniden, daerom hi hier laetsten op de kaec stont, so verbiet men Claes van Kesteren onse stat ende een mile vander stat te wesen vyftich jaer lanc, op syn lyf.

1434.

Orghel te S. Jacob. Die raet vander stat laet enen yegheliken weten, die in S. Jacobs kerke onder der orghelen of onder den toern enighe kerkstoelen hebben, dat sy die nae hem nemen, tusschen dit ende een sonnendaghe naestcomende, of die raet wil se doen ofbreken.

Doodslag. Want Willem Passert, onsen borgher, doetghesteken heeft enen man, gheheten Ketelbuys, binnen onser stat, die gheen borgher en was, daerom heeft Willem opten roden toern gheleghen VI weken lanc, ende is hier ghecomen in hemde ende in broec, ter clocken, ende sel den raet verghiffenisse bidden ende der stat te beteringhe gheven XXV^{M} steens.

Diefstal, *een en ander.* Want Jan de Lange, den luden groet ghelt, lakenen ende ander goeden, een werve ende ander werve ghestolen heeft, also die raet dat ondervonden heeft, ende hi hem oeck selver beliet heeft, daerom sel men dat rechten ten hoechsten rechte aen syn lyf, metter linen.

1435.

Zeerovery etc. Want Heyn die Coster, wt schouwen goede luden van Deventer ende van Campen hoer scepen mit horen goede opter see ghenomen heeft, ende daertoe opter see ende heerstraten goeden luden dat hoer ghenomen heeft ende beroeft langhe jaren, ende tot menighen steden, daerom sel men dat rechten metten sweerde aen syn lyf ende opten rade legghen.

Yken in Kranenborch.

Besteedster van dienstboden. Hannekyn Stevens wyf vander Horst is die officie ghegheven, die Melys wyf van Brakel had, dat is te weten, dat sy bestaetster is van boden, knechten ende dienstmaechden. Hierom laet die raet enen yegheliken weten, ende sy woent opten hoec vander Donckerstraet, aen den Steenwech.

Steen dragen. Want Aelkyn van Campen miede ende gave ghenomen heeft van enen vroukyn, dat sy hoer helpen soude een goet wyf te helpen slaen ende misdaen, soe sy ghedaen hebben, daerom sel Aelkyn van Campen den steen draghen nu t'after eten, ende sel dan X jaer wter stat wesen.

1436.

Geldsnoeyen. Want Jan Cleesz. van Ziericzee ons ghenedichs Heren van Utrecht ende andere heren gouden ghemunt ghelt besneden ende beschroden heeft, also hi dat beliet

heeft ende by hem bevonden is, daer hi doer alle der werelt, daer dat beschroden ghelt wtghegheven wert, diefte aen ghedaen heeft ende den luden 't hoer ghestolen, daerom sel men dat rechten mette linen, aen syn lyf.

Buurspraecboec te soeck. Onser stat is een oudt buerspraecboec afgheleent, daerom laet die raet enen yegheliken weten, die dat boec heeft of yemant weet, diet heeft, dat hi dat brenghe enighe onsen oversten ofte Henricus onsen clerck, binnen acht daghen, men sel hem goet drincghelt gheven ende toe dancken.

1437.

Oorvede-braeck. Want Lambert Walmer onse stat ende lant van Utrecht aen dese syde der Yselen om syner leliker feiten ende misdaden wil, L jaer verboden waere, op syn lyf, ende daerenboven weder voer onser stat ghecomen is, daern die raet heeft, daerom sel men dat rechten aen syn lyf metten sweerde.

Met laserie besmet. Die rade vander stat waernen ende laten weten allen denghenen, die metter laserien besmet syn, sy gaen opter straten of si legghen in den husen, of in cameren, dat si binnen achte daghen naestcomende wt onser stat ende stat vriheit trecken ende daer buten bliven, ende nyet weder yn onser stat ofte stat vriheden en comen, ende yemant, die dit verbrake, die sel men die stat verbieden ende een mile vande stat te wesen, ende niet naer en come tien jaer lanc. Ende yemant, die se hierenboven huisede of verstake of inbrochten, die sel verbueren een jaer die stat.

Nachtel. ondaden. Want Jan van Walbosch, die steenhouwer, een vroukyn by nacht ghestoken ende ghesleghen heeft, hoer bedde, hoer cleder ende cleinoet ontwe ghesneden heeft, daerom verbiet men ewelick Jan van Walbosch die stat van Utrecht, van ondaden, ende tien milen vander stat te bliven, op syn lyf. Dat vroukyn heet Haeskyn, Jans dochter van Someren.

Myn's Heren meyster kok. Meyster Jan Willemsz., ons Heeren meyster koc van Utrecht, is borgherscap ghegheven om bede wil ons Heren voerscr.

Voghelen. Voert verbiet die raet vanden voghelen, die hier ter mercte comen, dat men allen wilden voghelen die enen voet ofsniden sel.

Bedelen met teyckenen. Want die rade ter waerheit vernomen hebben, dat wel onreckelicheden ende ghebreken vallen ende gheleghen syn in der armer beden, daer der rechten armen die aelmissen mede ontoghen werden, soe is die raet, out ende nye, overdraghen ende verbieden, dat vanden sonnendach *letare*, te weten van mitvasten naestcomende voert, nyemant aelmissen meer bidden en sel, heimelic noch openbaer, by daghe noch bi nachte, in enigherwys, die boven XV jaer out is, sy en hebben eerst der armen teycken ontfanghen vanden vire gueden mannen, vanden rade daertoe gheset, alse Geryt van Vlueten, Jan van Hamelenberch, Willem Aerntsoen ende Claes van Gruenenberch, ende dat teyken sellen die armen buten op hoer overste cleet openbaerliken draghen, als si bidden, wtghenomen off yemant vreemders van buten hier binnen comen, die mach hier bidden sonder teycken een atmaele lanc ende nyet langher buten oerloff vanden vieren vanden rade voerscreven. Ende yemant, die dese teycken der armen contrefeyte ofte nae maecte ofte valschede, die sel verboeren, *etc.*

Ende soe wes die rade voerscr. den bedelaers bi hem off bi enighen stadt knapen ofte dienre ghebieden ofte verbieden, dat sellen die arme ghehoersaemlic doen ende laten. Ende enich arme, die dit verbrake, die sel verboeren tien jaer onse stat ende een mile vander stat, ende enighe arme lude, die hier binnen bliven hieren boven, die sel men die mannen scuppen ende die vrouwen sellen den steen draghen, ende nochtans sellen si wtwesen ende wtbliven X jaer, als voerscr. is.

1438.

Tooverie. Also alle toverie ende besweringhe der quader gheesten, om daeroff te

horen, te weten ofte sien ongheoerloeft is ende verboden inder heilighen kerken, ende hierdaer grote ghebreken in vallen, daerom verbiet die raet enen yegheliken, dat niemant gheen toverie of besweringhe of metinghe alhier en doe, noch doen en doe, ende yemant, die hierenboven dede, die sellen elc verbueren vyf jaer de stat ende een mile vander stat.

Dwase Pier. Die raet verbiet, dat nyemant mit desen armen dwasen mynsche Pier, die hier ommegaet, en dobbell of ander spuell em ghelt en spuele, want die verliesen sell ende niet winnen. Voert, wie 't hierenboven dede, die sellen verboeren een pont tot elcker tyt, als si dat deden, ende dese koeren sellen hebben alle onser stat leghe knapen, die dese bruekighe becoeren.

Goutsmit Jan van Etten.

Boeverien. Want Ghisebrecht Zibbe ende Enghel vanden Berghe boven overdrachte ende 's raets verbot hoer boeverien met malcanderen bedreven hebben ende te samen gheweest, also dat de raet wtghegaen hebben inder waerheit, daerom verbiet die raet Ghisebrecht Zibbe ende Enghelen elken die stat vyf jaer lanc, ende een mile vander stat te wesen.

Schilder Willem Koenensz.

1439.

Dievery. Nu na den eten sel men opter plaetsen gheselen Hannekyn Haghen, ende dan scuppen. Ende dat ghedaen, verbiet men Hannekyn voerscr. die stat ende een mile vander stat te wesen XX jaer lanc, van dieften.

Toverie. Also hier grote sprake is van toverien, die beide, mannen ende wiven, hanttieren ende hier bedriven, daerom verbiet die raet, dat niemant en tover, ende diet hierenboven dede, die sel verbueren een jaer die stat, ende hier heeft die raet toe gheset dit wt te gaen, ende die brueckighe bi te brenghen, want dat teghens het heilighe ghelove is.

Verboden spel. Die raet verbiet, dat niemant van deser tyt voert en dobbel met dobbelsteen off mit bikkelsteen om enich ghelt, bi enen koer van twe oude schilden, ende dit is den viven bevolen die brueckighe te becoren. Ende die weerde of weerdinne sellen den dobbelen coer gheven.

1440(*).

(*) Op een vóór-blad van het Buurspraak-boek van dit jaar, stond door eene gelijktijdige hand geschreven: 'Universis presentia visuris, Nos prior Sancti Pauli, prior Sancti Laurentii in Oesbroec, prior canonicorum regularium, commendator domus Sancte Katherine, commendator domus Teutonicorum, prior fratrum predicatorum, gardianus fratrum minorum, abbatissa de Outwyc, abbatissa Sancti Servacii, abbatissa vallis Sancte Marie, priorissa claustri dominarum ac priorissa albarum Dominarum in Trajecto, Notum facimus, quod nos animam Jordani Scaffelaers occisi a Ghysberto Moriensz. de Herdevelt, recepimus et recipimus per presentes in participationem omnium missarum, vigiliarum, genuflexionum, abstinenciarum, psalteriorum, orationum, ceterorum omnium bonorum, quae vel quas per nostros fratres aut sorores fieri concedit clementia Jhesu Christi. In cujus rei testimonium,

Boven verbot binnen gekomen. Want Meynaert, de oude scoemaker binnen der tyt, dat hem onse stat verboden is, ende een mile vander stat te wesen, weder binnen der mile ander Bilten ghecomen is, ende daer opter stat rade ghevochten heeft; soe heeft hi in onser stat venghenisse gheleghen, ende is hier ghecomen in hemde ende in broece, ter clocken, mit enen blanken sweerde in syne hant, ende sel den rade ende die hi ghebroect heeft verghiffenisse bidden, ende bekennen, dat hi syn lyf verboert heeft, ende bidden omme ghenade syns lyfs, ende die raet doet hem ghenade omme syns diensts willen, soe hi in der stat reysen swaerlic van onsen vianden ghewont is gheweest. Nyet te min sel hi terstont beneden inden roden toern legghen, tusschen dit ende Paesschen naestcomende, ende eten water ende broet, ende dan sel hi wter stat wesen, den tyt, die hem noch ghe-

nos priores, commendatores, gardianus, abbatisse et priorisse predicti et predicte sigilla nostra presentibus duximus apponenda.
Datum Anno Dni millesimo quadringentesimo (quadragesimo).'

breect ander tyt, dat hem die stat verboden was ende een mile vander stat, ende wilcoeren, dat si houden op syn lyff.

Nye borgher: Dirc vander Harc, die keyrsmaker.

Gheleide: Meyster Henric, den steenhouwer tot Colen.

Vulnis. Gheen vulnis inden kulen op St. Jans kerchof.

1441.

Diefstallen. Want Peter Claes soen van Monnikendam tot veel tyden der luden dat hoer ghestolen heeft, daerom sel men dat rechten metten messe aen syn oer, ende voert soe verbiet hem die raet die stat ende dat lant van dieften ewelic op syn lyf.

Mishandeling boven wilkoer. Want Jan, die glasemaker, boven wilcoer ende des raets verbot, onredelic mit sinen wive ommegegaen heeft, daerom verbiet hem die raet die stat twe jaer lanc ende een mile vander stat te wesen.

Nachtelyke mishandeling. Henric vander Masch is bi nacht tot S. Marien inder kerken mit cluppelen ghesleghen, soe laet die raet weten denghenen, die dat ghedaen hebben, binnen acht daghen den rade bibrenghen, ofte die raet wilt rechten van moert.

Bedelary. Want Marikyn, wt Zelant, die in Sinte Jacobs kerke te bidden pleecht, vele ondaften in Sinte Jacobs kerke bedreven heeft, daerom verbiet men hoer die stat drie jaer lanc ende een mile vande stat te wesen.

Straatschendery. In die Botterstraet, in *Lieboerts poert*, syn nu te nacht die glasen in eenre camer onredelic ontwe ghesleghen, daerom laet die raet denghenen weten, diet ghedaen heeft, dat hyt den rade te kennen gheve binnen VIII daghen naestcomende, of daer en thendens wilt die raet rechten voer een ondaet.

Slat verboden. Men verbiet Daniel van Eick, den Vleminck, die stat X jaer lanc van dieften, op syn lyf.

Verboden spel. Want Dirc van Thiel ende Jan Backer hem mit voordeel van teerningen ende van quaertspuelen gheneert hebben, daerom verbiet men hem die stat elcx X jaer lanc, op hoer lyf.

Kettery. Want Coman Claes in andere landen tot veel tiden teghen die ewe Goets kettery ghedaen heeft, so hi dat selver beleden heeft, daerom sel men 't rechten metten brande aen syn lyf.

Diefstal. Want Dirc Claesz., anders gheheten Walenborch, den luden tot Brugghe groten goede ghestolen heeft, so hi dat selver beleden heeft, daerom sel men 't rechten metter linde aen syn lyf.

Misdaan in dronkenschap. Want Jan Vrenck in dronkenscap mit enen armborst ghescoten heeft binnen onser stat vriheit, buten Sinte Katherinen poert, daerom is hi in hemde ende broeken ter clocken ghecomen ende (zal) kennen, dat die raet mit hem gheleden heeft, ende sel den rade verghiffenisse bidden ende der stat X^M steens te beteringhe gheven.

Geweld en ondaden bedreven. Want Jan, meyster Everts soen, ons bollerts, menighe ghewelde ende ondaften in vele landen bedreven ende mit syn selfs hant ghemoert, ende den luden dat hoer ghenomen heeft, ghelyc hi hem selven dat beliet heeft, ende ter waerheit ondervonden is, daerom sel men hem rechten mitten sweerde ende mitten rade aen syn lyf, als een moerdenaer.

Doodgraver. Maes, die doetgrever te Buerkerk.

Claes Ketelaer opte poert te gaen, soe hi den cameraer niet voldoet.

Doodslag. Want Aernt van Vollenhoe, die men *broeder Aernt* te heten pleecht, heren Pauwels scrodekyn, die monick tot Sinte Pauwels was, in sinen arm ghehouden heeft, daten Dirc Evertsz. vander Stall ghesteken heeft, daer heer Pauwels aen ghestorven is, daerom verbiet men Aernt ende Dirc voersz. elc die stat hondert jaer lanc ende enen dach, op syn lyf, ende een mile vander stat te wesen.

Lovgen, *de gek.* Hier gaet een gek opter

straten, gheheten Lovgen. Den pleghen sommighen syn cleder wt te trecken ende naect te doen gaen in verscemenisse goeder vrouwen ende mannen, daerom verbiet die raet, dat niemant den voersz. gek syn cleder wt en doe trecken met mieden of anders, bi een coer van enen pont, soe dicke alst yemant dede. Ende dese koeren sellen onser stat leghe knapen hebben.

Valsche teerninghen. Want Hannekyn van Bieshoven in voertyden valsche teerninghen ghemaect heeft ende noch een konstenaer daerof is, daerom verbiet men hem die stat ewelic op syn lyf, ende een mile vander stat te wesen.

Huis Groenenwoude en *Lewensteyn.*

1442.

Blasphemie. Want Meynaert, die oude scoemaker, groete blasphemie ghedaen heeft Gode van Hemelric ende sinen heilighen aen horen beelde, die onder sine voeten te treden, ende anders vuel onsedicheit bedreven heeft, daerom sel hi nu na den eten op die kaec staen, ende men verbiet hem stat ende lant ewelic op syn lyf.

Yken in Kranenborch.

Borgerschap ontnomen wegens kranksinnigheid. Die raet, out ende nywe, hebben Jan Passert, die scoemaker, syn borgherscap om synre onsinnicheit wille (ghenomen); mer syn kynder, die hi heeft of cryghen sel, sellen gheboren borgher wesen.

Kerken etc. bestolen. Want Coppen, Willamsz. soen, die men *Wilde Coppen* heet, tot menighe tiden ghestolen heeft ende sonderlingh kerken ende blocken opghebroken ende daer wt ghenomen tselve hi daer in vant, daerom sel ment rechten metter lyn aen syn lyf.

1443.

Verboden spel:
Vrid. na letare.

Die raet vander stat verbiet, so biden rade out ende nye voertyts overdraghen is, dat niemant en dobbel, en scosse, en kreibecke, en grammelette, off enich spul en spuel, dat men om ghelt te spuelen pleecht, wtghesceyden scyfspuel, alse worptafelen ofte langhen, elck spuel om een botken, ende waer yemant, die hierenboven enich deser spuele spuelde, ende die raet dat ter waerheit vonde, die verbuerde V^{M} steens ende daertoe een maent wter stat te wesen ende een mile vande stat, so dicke alst yemant dede, ende hi en sel niet weder incomen noch binnen die mile, eer hi die V^{M} steens betaelt heeft, quaem oec yemant bovendien weder in, dien soude men die maent so dicke verlenghen als hyt dede.

Voert waer yemant, diemen in sinen huse dobbelde of enich ander spuel spuelde teghen den verbode voersz., hi waer man of wyf, ende dat den rade niet te weten en dede binnen enen atmael, alse XXIV uren, na dat die verboden spuele aldaer ghespuelt waere, ende dat die raet ter waerheit vonde, ende dat bi sinen weten gheschiet was,

die verboerde X^M steens ende daertoe 2 maenden wter stat te wesen, ende een mile vander stat, ende niet weder incomen hi en hadde voldaen vanden voersz. steen; ende quaem hi daerenboven in, soe soude men hem telcken syn sentencie van wtwesen ene maent verlenghen, ter tyt toe hi voldaen hadde als voerscr. is.

Krankzinnig. Die raet laet weten enen yegheliken, dat niemant mit Jan Passert, die onsinnich is, en cope, en vercope noch en panghele, want die raet dat scerpelic rechten wil.

Gheelghieter Matthys Bouwensz.

Doodslag. Want Henric Gelissoen ende jonghe Jan Tols soen, Rutgher van Leyden de vulre binnen onser stat, mit ghewelde ende mit verboden wapenen ondadelic doetghesleghen hebben, daerom selmen se rechten mit den sweerde aen hoer lyff, ende met deser rechtinghe sellen na rechten onser stat alle maghe besoent ende den anclaghers voldaen wesen.

Dievery. Want Dirc Jansz., wt Hollant, die men *quade Dyrcxkyn* of *langhe Dirc* te heten pleecht, tot veel steden ende tot meni-

ghen tyden den luden dat hoer ghestolen heeft, daerom sel men rechten metter lyn an syn lyf.

Dievery. Nae den eten sel men Henric Jansz. van Quadernoyen, wt Zelant, opter plaetsen gheselen, ende men verbiet hem die stat ewelic op syn lyf, van dieften.

1444.

Onnuemelike buesheit. Want Hughe Willams soen van Noertwyc in enen anderen lande sodanighe onnuemelike buesheit menichwerve bedreven ende ghedaen heeft, daer die overste rechter, God van hemelric, die steden Sodoma ende Gomorrha mit zweveligen brande vanden hemel doen verbernen heeft ende int afgront versincken, daerom sel men Hughen voersz. mitten brande rechten aen syn lyf.

Feyten. Want Jan Gelisz. in voerledenen tiden in onser stat vanghenisse, alse int vleyshuis, van sekeren feyten ghevanghen gheweest heeft ende daertoe ghebleven is, ende daerna mit versierder ontsegghinghe, op Wiggher Proyt, onsen borgher,..... heeft ende ghedronghen mit hem te dedinghen te sinen wil, ghelyc die raet dat ondervonden heeft, ende oic mede meer, dan eens gheweltlike weer ghedaen heeft den ghenen van onsen rade, die hem wt beveel des raets ende van hoers ampts weghen antasten wouden, daervoer sel men Jan Gelisz. voerscr. rechten mitten sweerde an syn lyf.

Ongeoorlooft gereetschap om sloten te openen. Den rade is bighecomen, dat sommighe vanden smeden ende anderen, sekere reetscap van yser ofte yserdraet te maken pleghen, daer men sloten mede op doen can sonder sluetelen, daerom laet die raet weten, yemant, die dese ysere ghemaect heeft, dat hi come binnen acht daghen naestcomende ende gheven dat onsen viven te kennen, ende segghen hem, wyen hi die ysere ghemaect heeft.

Doodslag etc. Want Gosen Gheryt Brantsz., die men *Gosen Stuver* te heten pleecht, in voerledenen tyden tot Herderwyck een vrouwkyn doetghesleghen heeft, die een levende kynt droech, ende meer andere feyten bedreven heeft, als hi hem selven beliet, daerom sel men rechten metten sweerde aen syn lyf.

Dievery, *godslastering etc.* Men verbiet Ghysbert Hermansz, die men *Keelman* heet, die stat ende dat lant ewelic, op syn lyf, om synre dieverye wille ende des lyts, dat hi Gode ghedaen heeft, alse den heilighen cruce met teerninghen ende messen in 't aensicht gheworpen.

Steen dragen. Oec verbiet men Hillekyn van Tricht, die laetste den steen droech, die stat, ende een mile vander stat ewelic, op hoer lyf, van dieften.

Schorrenburch, bider Backerbrugghe.

1446.

Moord. Want Jacob Jans soen, die men *Wilde Coppen* heet, enen vreemden coepman tot Amsterdam binnen der stede ghemoert heeft, daerom sel men den moert rechten mit den rade an syn lyff, als dat an enen moerdenaer behoert.

Eerste misse. Een meydaghe naestcomende sel tot Sunte Pauwels in onser stat eene eerste misse wesen, des gheeft men gheleide *etc.*

Maatregelen tegen brand. Alsoe nu een druech weyndich weder is, laet die raet enen yegheliken weten, dat hi tot sinen vuere wel sie, datter gheen schade of en gheschie, want die raet dat rechten woude zwaerlic na horen voer overdrachten, ende die raet ghebict, dat een yeghelic water ende lederen voer synre duer hebbe, bi enen koer van een pont, ende hier heeft die raet meyster Jan, onsen scerprechter, een kuermeyster of ghemaect.

Idem. Oic laet die raet weten, dat si alle die brantlederen, haken, emmeren ende ander rescap tot den brand gheordineert, mede willen laten scouwen binnen XIIII daghen naestcomende, bi sulken koer, als biden rade overdraghen is.

Idem. Want in onser stat ende stat vriheit vaste nat koern ende hooi in berghen ende oic in husen ghevuert is, soe laet die raet enen yegheliken weten, oft sake waer, dat

yemant ghebreck wiste in syner buerten, daer scade van brant of comen mochte, dat hi dat denghenen vanden rade te kennen gheve, die daertoe gheset syn, *etc.*

Moord. Want Jan Henric van Haerlem ghemoert heeft, als die raet dat ter waerheit ghevonden heeft ende hi hem oec van enen moert beliet heeft, daerom sel men denselven Jan Henric rechten mit den rade an syn lyf, als een moerdenaer.

Alsoe men nu rechten sel, ghebiet die raet, dat nyemant opten galghenberch en come, dan die vanden rade of der stat dienres syn, of die vanden rade sonderlinghes daerop gheroepen werden, bi enen koer van een pont, sonder iemant des te verdraghen.

Het H. Sacrament omdragen:
's Donredaechs ipso die Mauricii.

Merghen ende oic noch twee vridaghen daerna sel men ter eeren Gods dat weerde Heilighe Sacrament in onser stat draghen, om die ghenade Gods aen te roepen een goet weder te verlenighen, dat dat coern inder eerden comen mach, daerom laet die raet weten ende ghebiet, dat niemant merghen of op andere tiden, als men dat H. Sacr. draghen sel, enich werck en doe, mer viere, ghelyck men des heil. daghes sculdich is te vieren, ter tyt toe, dattet H. Sacrament weder inder kerken gheset is, bi enen koer van enen ponde, sonder iemant des te verdraghen.

Over het houden v. honden. Die raet laet enen yegheliken weten, dat niemant ghene honde houden en sel in onser stat thenden XIIII daghen, hi en sel so menich voll loeps souts houden op sinen cost, ter stat behoef, als hi menighen hont in sinen huse hout, bi enen koer van V pont, to elker reyse, so dicke als men 't bevynt, wtghenomen die louwers, want si der honde tot horen ambochten behoeven, ende dieghene, die jachthonde houden, daer si mede te jaghen pleghen.

Idem. Die raet ghebiet, dat niemant honden laet comen in enighe kercken ende bisonder inder Buerkerck, of Herman van Colen, die doetgrever, sel die honden met ghezelen ende zwepen daer wt jaghen, ende waer yemant daerin, off dat hinderlic hem yemant daerom misdede in woerden of in werken, dat woude die raet swaerlick rechten tot hoers selfs goetdunken.

Valsche zegelen. Want Aernt Bloc, Claes soen, onse borgher, enen man seker lyfrenten vercoft heeft wt lande tot Abcoude, ende hi den man mit quaden brieve ghevesticht heeft, te weten, dat hi oude seghele van ouden brieven ghedaen heeft, ende dieselve seghele bi hemselven weder an gherechtsbrieven ghehanghen heeft, daerin gheschreven stont, dat also nochtans voer 't gherecht niet gheschiet en was, als die brieff inhout, daerom is hi hier voerder clocken ghecomen in hemde ende in broec, mit enen blancken sweerde in synre hant, ende sel kennen, dat hi syn lyf verbuert heeft, ende bidden den rade ghenade ende verghiffnisse, ende men sel hem ghenade doen, ende hi sel den man, den hi die lyfrenten vercoft hadde, syn ghelt wedergheven ende der stat te beteringhe II^{C} ons heren gulden, ende men verbiet hem die stat ende een mile vander stat te wesen tien jaer lanc.

Bedelen in de kerk. Men verbiet Lysbetten metten mammen, Aernkyn van Hueckelom, ende syn wyf, ende Aerntkyn den danser, onse stat, ende een mile vander stat te wesen een jaer lanck, want sy inden kercken hebben gaen bidden, theghens 's raets ghebot, ende Herman van Colen, dien onse stat bevelinghe daerof ghedaen

heeft, die arme luden wter kercken te heten gaen, onredelike woerden ghegheven hebben.

1447.

Bedelary. Voert laet die raet weten allen armen luden, die met teykenen te bidden pleghen van Sint Cornelis ende van S. Quiryn, dat si hoer teykenen brenghen binnen acht daghen in handen Henr. Jansz., want denselven bevelinghe ghedaen is, die weder op een nye te gheven, ende waer yemant, die mit teyckenen bade, hy en hadse weder op

een nye ontfanghen, die soude vyf jaer wter stat wesen.

Ban voor steen gekozen, Jac. Alertsz., Dirc Blanchals knecht, heeft ghecoren V jaer wter stat te wesen voir sinen steen ende kueren, daerom verbiet men denselven V jaer de stat, ende daer en thendens niet in te comen, hi en heeft die stat van sinen kueren voldaen.

Moord. Want Gosen van Greveroy enen moert ghedaen heeft aen enen jonghen clercxkyn, daeromme sel men den moert rechten metten sweerde ende den rade aen syn lyf, als men enen moerdenaer schuldich is te rechten.

Pynre-ghilde. Die raet ghebiet den houtscilden, te weten, die draghers, die in der pynre-ghilde niet en syn, dat si ghene sacken en draghen dan van drien ellenen, bi 't verburen vanden sacken ende daertoe sulken kueren, als van outs daerop ghestaen hebben.

Varkens. Die raet heeft vernomen, dat hier verkens opter straten gaen, gheteyckent met den heilighen teyckenen ende sonderlinghe metter bellen van Sinte Anthonis, die nochthans den heilighen of Sinte Anthonis niet toe en horen, daerom ghebiet die raet, dat een yeghelyc, sulcke verkenen toebehorende, die selve verkens huden, bi sonnenschyn vander straten nemen, sonder oic die off andere van ghelycken weder daerop te laten comen in enigher wys, bi 't verburen derselver verkens ende daertoe sulcken kuren, als van outs daerop ghestaen hebben, ende hier sellen kuermeesters off wesen alle onser stat raden ende dienres, hoghe ende leghe, ende daertoe oec meyster Jan, die scerprechter ende Herman van Colen, ende die raet en wil nyemant hierin verschoent hebben.

Straatschendery. Een sonnendaghe laestleden, des nachts, is veel ondaften binnen der stat gheschiet, ende sonderlinghe soe is voer Willem Butendyck ene nye clocke in 't water gheworpen, daerom laet die raet weten, alse waert sake, dat yemant, die dat werc niet mede ghedaen en hadde, ende den borghermeyster vande viven, Ja. van Ameronghen, binnen acht daghen naestcomende, dat te kennen gave, wyet ghedaen hadde, die soude terstont hebben 24 pont, indien hi die yerste waer, ende yemant van denghenen, die 't mede ghedaen hadde, ende die die yerste waer dyet den voersz. burghermeyster vande viven te kennen gave binnen acht daghen naestcomende, ende synen ghesellen nuempde, die soude van dien bruken vri ende qwyt wesen, off daer en thenden wilt die raet swaerlic rechten, tot 's raets goetduncken.

Glas van ons Gen. Heer. Inder kercken tot Buerkerc is gheworpen of ghesleghen in dat glas, dat onsen ghenedighen Heer van Utrecht aldaer ghegheven heeft, daerom laet die raet weten denghenen, die dat ghedaen heeft, dat hi binnen achte daghen dat te kennen gheven den kercmeysteren, of die raet wilt swaerlic rechten.

Dwaes. Die raet ghebiet, dat nyemant en spuele om enich ghelt teghen Willamkyn, den dwaes, die hier omloept, noch oec hem enighe clederen of en cope, bi enen kuer van X pont, so dicke alst iemant dede, ende nochtans weder te gheven, tselve hem ofghewonnen ofte ofghecoft waer, ende dat sonder ghelt.

1448.

Moord en diefstal. Want Adriaen Meus soen van Poperinghen, wt Brabant, an tween moerden, in Brabant ghesciet, mede deelachtich gheweest ende sine butinghe mede

daerof ghehadt heeft, ende oec binnen onser stat ghestolen heeft, ghelyc hi hemselven dat heeft beliet, so sel men hem rechten aen syn lyf mit den rade, als enen moerdenaer.

Dieften. Die raet verbiet Metten Geritsz., Herlofs dochter, die stat ende dat Sticht van Utrecht an deser siden der Iselen ewelic op hoer lyf, van dieften.

Idem. Desghelycx verbiet men Alyt van Sperenwoude die stat ende een mile vande stat te wesen ewelic op hoer lyff, want si willens ende wetens ghestolen goet ghepenninct heeft ende des groetelic ghenoten heeft.

Idem. Want Lyse Koenen, die men *grote Lysse* heet, veel ghestolens goets willens ende wetens ghebrwkt heeft ende groet ghenot daerof ghenomen heeft, daerom heeft si optie kake ghestaen, si sel den steen draghen ende men verbiet hoer die stat ende een mile vander stat te wesen ewelic, op hoer lyf.

Krenghen. Voert ghebiet die raet, dat niemant enighe dode beesten en brenghe achter den baghynhove ofte anderswaer erghent binnen onser stat, daert den luden hinderlic wesen mach van quader lucht, mer die so diep onder der eerden greven of buten der stat vueren, so dat niemant gheen quaden roke daervan en crighe, of die raet wilt swaerlic rechten, tot hoer selfs goetduncken.

Nye borghers: Claes Barbezaen, die goltslagher; Aernt vander Bogert, die scilder.

Muizen inden lande. Die raet laet weten ende ghebiet al onsen borgheren ende ondersaten, vermits datter veel musen overal inden lande ende velde syn, dat niemant gheen scerpe dieren en vanghe, alse mit name weselen, hermelen ofte buntsinghen, tusschen dit ende Sunte Lamberts daghe naestcomende, bi enen kuer van enen ponde van elken diere, ende yemant, diet den raet bibrachte, die soude die kuer half hebben; ende enich bontwerker, dien dusdanighe dieren-velle enich veil quamen ende dat niet an en brochte, die verbuerde denselven kuer van een pont voersz.

Varkens. Die raet ghebiet enen yegheliken, dat nyemant gheen verken opter straten gaen en late sonder huder, bi 't verbueren vande verkens, *etc.* Hierin syn wtghescheiden der heiligher verken, die met der heiligher teyckenen gheteyckent syn, ende waer yemant, die enighe verkenen teyckende ende de heilighen nyet toe en behoerden, die sellen die bewaerers vander heilighen verkenen ter heilighen behoef annemen, sonder yemant des te verdraghen, ende daertoe sellen dieghene, die die verkene aldus gheteikent hebben, verbueren ter stat behoef X pont van elken verken, sonder yemant des te verdraghen.

1449.

Muizen wt den lande. Want dat onghediert vanden musen ende rotten van Gods ghenaden wt den lande wech is, soe gheeft die raet oerloff allen onsen borgheren, ondersaten ende allen anderen, dat si wel scerpe dieren, weselen, hermelen, buntsinghen ende andere vanghen moghen, ende in onser stat copen ende vercopen, sonder enich verbueren.

Zee- en straatroverie, *etc.* Want Daem Ribbe ende Ewout Dwmkyn hem tot Vollenho beliet hebben voerden gherechte aldaer, ende die steden ende goede mannen, die daer ghecomen waren in teghenwoordicheit dergheenre, die sy daertoe ghewonnen souden hebben, dat si onsen ghenedighen Heer van Utrecht ende meer goeder mannen moerdadelic om ghelts wil doetgheslaghen souden hebben, daer si na weder ofvielen. Oec hebben si hem tot Vollenhoe beliet, alse Ewout, dat hi veel zeeroverien ghedaen heeft, die lude over boert gheworpen ende veel ander straetroverien ghedaen heeft; ende Daem heeft hem oec beliet van zeeroverien ende straetroverien. Ende op dese belydinghe syn sy hier binnen Utrecht ghebracht, die si al weder belyet hebben, beyde vanden doetslaghen ende den anderen feyten, soe ons dat by onsen raden, daertoe gheset, aenghecomen is, ende daerom sel men dat aen hem beiden rechten mitten sweerde aen horen live.

Inden Reetert. De raet waernt een yeghelic, waer yemant, die enighe plechten hadde opten huise, gheheten *Inden Reetert*, dat sy die bynnen acht daghen naestcomende Jan Sittert ende Aernt vander Horst te kennen gheven, *etc.*

Melaterie. Die raet laet enen yegheliken weten, waer enich man off wyff, die van sinen witaftighen bueren beclaecht worde, dat hi ghebreck hebben soude van melaterien ofte wtsetten ende hem bydes raets dienaern een paer hantschoen gheseint worde, dat die terstont wter stat trecken tot sulker stede, daer men se besuecke ende oec niet weder

binnen en comen, sy en syn daer gheprueft ende oec dat mit goeden betone bewysen moghen. Ende waert, dat hier yemant inne bruekich gheworden worde, het waer, dat die niet wt en toghe, als hem die hantschoen ghecomen waren, off dat sy ongheprueft weder in quamen, die sel men die stat verbieden ewelic, op syn lyff.

Logentaal. Die raet verbiet Borchgen Gosen wyff die stat, omme haer loghentael wille, een jaer lanc, ende een mile vande stat, ende daer en thendens en sel sy inder buerten niet weder wonen, daer si nu in woent.

1450.

Gheleide: Meyster Bartout, die schermer.

Goederen ontferret. Want die raet ghesleten heeft, dat joncfr. Mechtelt Keysers, Coenraets hwsvrouwe van Hwswaerden ofdoen soude sulcke rechtvorderinghe, als sy inden gheesteliken rechten op horen man gheworven heeft, ende mede inden boedel wederbrenghen alsulcken cleinoten, als by hoer ende hoeren sculden wten boedel ontferret syn, of sy soude opter poerte gaen ende bliven ter tyt toe, dat alsoe ghesciet waer, dat sy niet ghedaen en heeft, daeromme laet haer die raet noch weten, dat sy voldoe binnen acht daghen die voersz. slitinghe of opter poerte ga, bi X pont.

Vrouwenhuysje. An Sunte Jans Kerchoff, byden roester te Sinte Meertynswert, is een nywe vrouwen hwskyn ghemaect, daeromme laet die raet enen yegheliken weten ende ghebiet, dat nyemant enighe vuilnisse en legghe by 't selve vrouwenhwskyn, bi enen koer van een pont.

1451.

Dievery. Nu na den eten sel Mechtelt, Jan Roelofsdochter, om hoere dieften wille optie kaec staen, ende men sel hoer een (oer) ofsniden, ende men verbiet hoer die stat ewelic op hoer lyf.

Gheleide. Men gheeft gheleyde meyster Tho. Kent ende Jan Stockers van Lon, ambacidoers des conincx van Enghelant, tot XXXII personen toe, *etc.*

Opten Palmavont.

Men gheeft gheleide dese ambaciatoers des conincx van Eughelant: Heere Robbert Botill, ridder Sint Jans orden, tot 60 personen toe; Meyster Vincentius Clementsz., doctor inder Heilighen Schriften, met 24 personen; Meyster Thomas Kent, doctor in beyden rechten, met 12 personen; Meyster Willem Witham, doctor in den weerliken rechten, met 12 personen; Johan Stocker, een coepman van Lon, met 12 personen; Willem Canclowe, coepman van Lon, met 12 personen; Henric Byrmyngeam, coepman, met 12 personen, *etc.*

Rechten aan de regter hant. Want Egbert Meyeringhe tot vele tyden den lichten vrouwkyns mit messen gheprekelt, hoer ghelt daermede afghedreicht ende ghedwonghen ende daerop ledich ghedaen (!) heeft, ghelyk hy hem selve dat belvet heeft, soe sel men dat nu rechten aen sinen rechter hant, daer hi die feyten mede

ghedaen heeft, ende men verbiet hem die stat ende een mile vander stat ewelic, op syn lyf.

Dronkenschap. Dronken Floerkyn heeft anderen daghes sine clederen in dronckenschap ende in onvroetschappen wtghetoghen ende also verloren ende qwyt gheworden, hierom so laet die raet enen yegheliken weten, waert, dat yemant den voersz. sine clederen ende cleinoden ghenomen hadde, dat hi die brenghe binnen acht daghen naestcomende, in handen Gheryt van Vlueten, *etc.*

Vredebrueck. Want Peter Lambertsz., die vulre. enen vrede gheyschet was, by enighen onser rade, tot behoef Jan Willamsz., daer hi op antwoerde, dat hi Jan niet en teghe, des hem doe van onsen rade bevolen wert, den voersz. Jan niet te misdoen, off men sout aen hem rechten voer een vredebraec. Daer Jan op te vreden op is gheweest. Des Peter voersz. daer en boven niet achtende syns selfs ghelove of onser rade ghebode, ghecomen is in des voersz. Jan Willamsz. huis,

ende heeft hem gheslaghen, daeromme sel men dat rechten aen syn hant, ende men verbiet hem daertoe die stat ende een mile weghes vander stat ewelic, op syn lyf.

1452.

Nye borgher: Meyster Pauwels, die steensnider.

Brand te Amst. Want die stede van Amsterdam, God betert, grote scade van brande ghehad ende gheleden heeft, soe wil die raet van onser stat, aensiende armoeye ende onverwinlike scaey, die poerteren ende stede voersz. gunnen ende believen allen den poerteren ende.... der stede voersz., binnen onser stat ende stat vriheit te comen, te marren ende te verkeren, ende hoir goede binnen onser stat te brenghen, te ghebruken ende weder van hier te halen, des hem tot hore tymeringhe ende anders behoef is, hieromme so verlenghet ende vernieuwet men hore gheleyde, *etc.*

Rode boeck. Die raet vander stat die vernywet hoer voer overdr. des raets out ende nywe, overdr. inden jare 1382 *etc.*, in alre manieren alse dat rode boec daervan inhout.

Zwanen. Meyster Ghyr. van Bolaen syn ghisteren nacht syn zwanen wt sinen kelre ghenomen, so daer in ghebroken was *etc.*

Nye borgher: Mauweris Michielsz., speldemaker.

Dievery. Want Petronella, Jans dochter van Memelic, den goeden luden tot veele stonden dat hoer heeft ghestolen, ghelyc sy hoir selven dat beliet heeft, hierom so sel si den steen draghen, si sel optie kaec staen, ende men sel hoer een oer ofsniden, ende men verbiet hoer die stat ende een mile vander stat ewelic, op hoer lyf.

1453.

Slitingh. Want Jan Scutter, tot eyssche ende versoec Jans van Zuderansz., wileneer dienre des Abts van S. Pauwels, onwaerafteliken ende qualiken ghewillicht heeft voir notarius ende meer goeder mannen, inder saken ende sacramente der heiligher eechscap tusschen Jans Heerkens dochter ende Jan Spierincx weduwe ende Jan van Zuderansz. voerscr., om ghelt ende goets wil, dat hem Jan van Zuderansz. daervan gheloeft had te gheven, ghelyc Jan scutter hem selven dat belyet heeft. Hieromme is hy nu ghecomen in hemde ende in broec voer der clocken, ende sel den rade bidden om verghiffenisse, ende hi sel staen op die kaec, ende men verbiet hem ende Corstinne, sinen wive, die stat, ende een mile vander stat te bliven ewelic, op hoer live.

Melaterie. Want Aerntgen vander Beeck voertyts by onsen rade gheproeft ende ghevonden is inden ghebreken van malaterien, daeromme verbiet men hoer die stat ende statvriheit, op een jaer inden roden toerne te legghen ende water ende broet te eten.

Lelike ondaften bedreven. Want Dirc ende Jan, die mesmakers sonen, lelike ondaften ende onseetheit over mans slaep bider straten ende op den Buerkerchof bedreven hebben, hieromme soe hebben sy een wyltyts gheleghen op S. Kathrinen poerte, in 't Paradys, ende syn nu bloets hoefts ghecomen voir onser clocken, ende

sellen bidden onsen rade om verghiffenisse, ende sellen wilcoren, dat si gheen onstanthaftighe saken meer doen en sellen, in woerden noch in werken, op hoer lyf.

Aanverdiging by nacht. Want onsen rade ter waerheit bighecomen is, dat een tyt gheleden twe ghesellen enen onser borgheren bi nachte mit verdecten aensichten, after heren Rovers afterpoerte, aengheverdicht hebben, ende syn wyf, die hy aen den arm had, crafteliken hebben willen nemen, hieromme soe ghebiet die raet ende laet weten denghenen, die dese ondaften bedreven hebben, dat si dat onsen oversten bibrenghen, *etc.*

Straatschendery. Nu op S. Laurens nacht is een schoemakers hwsken, dat op Rodenborch brug stont, van de brug neder in 't water gheworpen, *etc.*

Honden. Want alhier binnen onser stat onredelic veel honden lopen, mit groten ghe-

rufte bider straten, bi daghe ende bi nachte, soe is die raet overdraghen ende laten weten, dat si aenghenomen hebben enen man van buten, die gheheten is Jan die Coster, vander Sluys, die alle die honden, die hi opter straten vynt *etc.*, doet slaen sel, ghesondert die wynthonde, hashonde, dierhonde, maralen ende der louwer honde, hieromme *etc.*

Stat verboden weg. onsedigheid. Men verbiet Jacob Dirk Jans, die gheheten is *Jacob Schuddebol* in de wanderinghe, om synre onsedicheit wille onse stat ende een mile vande stat twyntich jaer lanc, op syn lyf.

Brevier geschonden:
Des Woensdaghes na Elisabeth.

Die raet laet weten enen yeghelyken, alsoe die Proest van Sinte Marien een brevier in die eere Goyts ghegheven ende gheordineert heeft, after inder Doemkerken, aen een pilaerne, daer is een quadadighe gheweest, ende heeft wt den brevier ghesneden mit enen messe XVIII ofte XX bladen, ende heeft se in smeetenisse des proests over synre muere gheworpen, daer hi woent.

Voerts soe isser vele ondaften een saterdaechs 's nachts gheschiet opter straten *etc.* Hieromme soe waernt die raet ende laet weten, denghenen, die enighe vande ondaften bedreven heeft, dat si dat onsen viven bibrenghen, binnen VIII daghen, *etc.*

Op vrouw. ledich staen. Want Herman, baertschere, op vrouwen ledich pleecht te staen ende hem daermede te behelpen pleecht, hieromme so verbiet men denselven Herman baertschere onse stat ende een mile vander stat ewelic, op syn lyf.

Diefstal. Want Henr. Evertsz. tot vele tyden den goeden luden dat hoer ghestolen heeft, hieromme is hi alhier ghecomen voerder clocken. Hi sel opter kaec staen, men selt rechten met den messe aen syn oer. Ende men verbiet hem onse stat, ende een mile vander stat ewelic, op syn lyf.

Moord. Want Roelof van Edam, tot vele tyden selver mitter hant heeft ghemoert, ghelyc hi hem selven dat beliet heeft, hieromme sel men dat rechten mitten rade aen syn lyf.

1454.

Onreyn werck. Want Ghysbrecht Dircsz., die men heet *Cropel Ghyse*, ende Jan Bellewamboys van Mechelen, tot vele steden dat onreyne werc, dat teghens der natueren is, met malkanderen ende met anderen manspersonen ghedaen ende volbracht hebben, hierom sel men dat rechten aen een stake, met den brande aen horen liven.

Geweldenary. Want Symon Dircsz. vander Goude, ondafte ende ghewelde bedreven heeft, mit gheweldighe nemynghe opter straten, so hy hemselven dat beliet heeft, soe sel men dat rechten metten sweerde aen syn lyf.

1455.

Gheleide: Adam van Nyspen, drossaert van Breda; Jan van Nyspen; Rutger van Boetselaer, ridder.

Goutsmit Jan van Wede, opten hoec van die Bottersteghe.

Ouders mishandeld. Want Cornelis Hughen sone syn vader ende syn stiefmoeder leliken bi nachte ghewont ende gheslaghen heeft, hieromme is hi ghecomen alhier in hemde ende broec voir onser clocken, ende sel bidden den rade ende sinen vader, die hier teghenwoerdich staet, daer hi dat feyt aen ghedaen heeft, omme verghiffenisse, ende hi sel wilcoren op syn lyf, dat hi gheen onstantaftighe saken meer doen en sel, ende dat hi oec niemant om deser saken wille misdoen en sel in woerden noch in werken, op syn lyf. Ende hi sel staen opte kaec, ende daer en tendens terstont wt onser stat gaen, een bevaert te Romen, ende niet weder binnen onser stat comen noch in den Stichte van Utrecht aen deser side der Iselen, tensy dat hi die voersz. bevaert te Romen ghedaen heeft, ende onsen rade bethoen brenct, dat hi die bevaert ghedaen heeft ende absolviert is van deser sake voergen.

Moord. Ende want Jan van Guttinghen hem selven beliet heeft van twee moerden, die hi ghedaen heeft, ende van een vreulkyn,

dat hi onverschult ondadelic vander hoede doet heeft ghesteken, hieromme sel men dat rechten mitten rade aen syn lyf, als men aen een moerdenaer schuldich is te doen.

Doodslag. Want Jan Gheryt Idensz., dat onse borgher is, enen doetslach ghedaen heeft aen Jonghe Ghysbert Roelofsz. sone, dat onse borgher niet en was, heeft hi opter poerten gheleghen, ende anders ghedaen, als hi na onser statrechten schuldich is te doen, ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke, ter clocken, ende sel den rade verghiffnisse bidden, ende sel wilcoren op syn lyf, dat hi after deser tyt voirt binnen der stat ende stat vriheit gheen wapen noch messen draghen en sel dan een broetmesse sonder oirt, noch dat hi des avonts nader neghender ure in ghenen bordelen gaen, staen noch wesen en sal. Oic sel hi wilcoren vorder, ghelyc dat bi onsen rade overdraghen is.

Logentael etc. Want Dirc Backer, hemselven te behelpen pleecht mit loghentale ende boeverien, hieromme sel men denselven Dirc merghen gheselen opter plaetse, ende men verbiet hem daer en tendens onse stat ende stichte, an dese syde d'Yselen ewelic, op syn lyf.

Idem. Want Zweer van Tienhoven een grote loghentael ende tessinghe den goeden heren alhier binnen onser stat buten horen schulden overgheloghen ende besiert heeft, ghelyc hi hem selve nu heeft belyet, daer groete bloetstortinghe binnen onser stat ghescepen was van te commen, hadt God van Hemelric mit syner groter bermherticheyt niet verhoet. Hieromme so sel men dit rechten mitten rade an sinen live.

Doodslag. Want Filips Bernts sone, van Utrecht, in desen verleden jaer wt onrechten aenbrenghen, onse stat mit der clocken verboden was van enen nederslach, den hi met Egbert van Aemstel, de jonghe, ende Henr. Trinde aen enen knecht van buten, die oec onse burgher niet en was, op Sinte Jans kerchof ghedaen, van welken nederslach die voersz. Henr. Trinde den voersz. Filips claerliken overdraghen ende den doetslach op hem ghenomen heeft, ende men oec nu inder waerheit bevonden heeft, dat hi des doets vanden voersz. knecht claerlic onschuldich is, hieromme soe hebben die meene ghilden den voersz. Filips wt gracie ende ter bede ons ghenedighen Heeren, onser stat ende sine stemme weder ghegheven, in alle schine als hi was, eer hi wtghinc.

Gildezaken. Want Gheryt Wynten, Willam Soet, Ja. Stevensz., Symon Jansz. ende Mathys Loyeneet, mit horen medewerkeren, twe mael onseechlic hem ghehadt ende den oudermans met strenghe woerden ende ghebeerden ter minrebroederen in den cloester aenghegaen ende daertoe ghedronghen hebben, dat si hem terstont optie tyt ghemeen merghensprake legghen moesten, daer si nae inhout des ghildebriefs, den ghemenen ghilden grotelic aen ghebroect hebben, om welker broken wille sy nu een wyltyts opter poerten hebben gheleghen, hieromme soe syn sy alhier ghecomen in hemde ende in broec, ter clocken, ende sellen bidden onsen ghenadighen Heer ende den rade om verghiffenisse, anders nagaende ende te volcomen hore oirvede onses ghenedighen Heeren ende den menen ghilden van Utrecht ghedaen in brieven.

1456.

Verboden spel. Die raet verbiet dat cockerellen, by X pont tot elker reyse.

Varkens. Die raet verbiet, dat niemant syn verkens byder straten en laet gaen sonder herder, by 't verburen vande verkens, ghelyc eertyts by onsen rade overdraghen ende ter clocken wtgheluit is; oec mede, dat nyemant der heiligher verken en laet gaen bider straten ende ongheteyckent, oec tot sulken ghetale toe, alse hem van outs gheorloeft is, ende niet meer, by 't verbueren vande verkens, die sy ongheteykent ende meer hielden. Ende hiervan sellen coermeesters wesen alle die raden, ende onser stat knapen, hoghe ende leghe.

Gheleide: Meyster Aernt van Riemen van Lubeke, doctoer in beyden rechten.

Tegen verbot binnen gekomen. Want Jan van Velde Gheryts soen, onse stat ende een

mile vander stat te bliven, metter clocken, op syn lyff verboden was, ende daeren boven niet verre buten onsen poirten begrepen is, so sel men dat rechten na onser stat boec, mitten sweerde an sinen live.

Transinieringe etc. Want Claes Haec hem beholpen heeft mit transinieringhe, soe sel men dat rechten mitten sweerde an sinen live, als een straetschender, mer soe hi oec den luden tot veel tiden 't hoer ghestolen heeft, soe sel hi wtgaen mitten bast, als een dieff.

1457.

Doodslag. Want Reynier die Milde, onse borgher, in voertiden enen doetslach ghedaen heeft an Hildebrant van Jutfaes, sa. ge., die ons borgher niet en was, daer hi doe ter tyt voer opter poerten lach ende voer der clocken was, na behoren, onser stat beteringhe ghedaen heeft, ende verborcht heeft den doden te zuenen biden rade vander stat, tot wat tiden die maghen ende vrenden soene biden rade nemen willen. Ende want dan Reynier tot gheenre soene komen en kan buten den rade, soe laet die raet enen yegheliken weten ende ghebiet, dat niemant den voersz. Reynier binnen onser stat ofte stat vryheden en misdoe, in woerden ofte werken, want hem die raet consenteert heeft die strate te ghebruken binnen onser stat ende stat vriheden. Ende yemant, die hem hierenboven misdede, dat woude die raet rechten als men aen gheleidebrekers schuldich waer te rechten, ende tot wat tiden die maghe ende vrende soene bi den rade nemen willen, sel hem goede beteginghe ende bescheit bi onsen rade gheschien ende wederfaren.

Onabelyke sprake. Want Wouter Petersz. onabeliken op onsen heere den domproest ghesproken heeft, soe heeft hi een nacht opt vleyshuis gheleghen ende is ghecomen in hemde ende broeke, ter clocke, ende sel onsen rade verghiffenisse bidden, ende terstont mede gaen voer onsen here den domproest, ende bidden dien oec verghiffenisse, ende gheven der stat te beteringhe v^M steens.

Straatschendery. Die raet ghebiet ende laet enen yegheliken weten, hoe dat en saterdaghe des nachts een onser borgher of ondersaet, heeft gaen wanderen op S. Jans kerkhof, so dat der sommighe ghecomen syn, ende hebben die borgher ofte ondersate syn hoyck over 't hoeft gheslaghen, ende hebben hem sinen budell, syn mes ende syn gordell ofghesneden ende ghenomen metter hoyken. Yemant, die dat ghedaen heeft, die come binnen vier daghen ende ghevent onsen viven te kennen, of daer en tendens wilt die raet rechten voer een ondaet.

Gheleide: Men gheeft gheleide den vier hansesteden, alse Hamborch, Colen, Bremen ende Lubec, mit horen gheselscoppen ende vrenden.

Medepligtig aan moord. Want Jan Gherytsz. enen tyt verleden twe moerden heeft helpen doen inden lande van Brabant, soe sel men dat rechten mettet rat aen syn lyf, als een moerdenaer.

Doodslag. Want Rutgher, die pynre, een wyltyts leden binnen onser stat doetghesteken heeft Jan, den weert *indie Lely* opt Sant, ende dieselve Rutgher begrepen wart, soe sel men dat rechten alst behoirt, na onser stat rechten, mitten zweerde aen sinen live.

1458.

Straatschendery. Want veel glasen binnen onser stat ontwe gheworpen werden ende men niet en weet, wie dat doet, soe is nu bevonden, dat Jacob Wernertsz., die messemaker, glasen in die Sadelstraet ontwe gheworpen heeft, ende daerom sel hi wter stat wesen ende een mile vander stat, ter tyt toe hy een bedevaert te Sint Jacob ghedaen sel hebben, ende nochtans niet weder incomen dan bi consente ons raets.

Ter Helle. Een roemoer ander plaetsen, biden huse *ter Helle.*

Verboden spel. Dat niemant dobbel, kreybeec, qwebeec ofte queecbort, *etc.*

Mishandeling. Want meyster Aernt Jansz.,

scerprechter, enen onsen borgher, daer hi niet op te segghen hadde, ondadelike ghesteken heeft, ende oec binnen onser stat tot veel tiden transinieringhe ghehantiert ende hem daermede beholpen heeft, soe sel men dat rechten metten sweerde aen sinen live.

1459.

Een meechdekyn doodgeschoten. Want Wouter Andries soen een meechdekyn, den Heydenen toebehorende, buten onser stat, boven gheleide, ondadeliken doetghescoten heeft, soe verbiet hem die raet onse stat ende een mile vande stat te wesen, ewelic op syn lyf.

Een priester gekwetst. Want Melis, Jan Francken soen, enen priester gheqwest heeft, daer noch gheen beteringhe van ghesciet en is, soe verbiet hem de raet onse stat ende een mile vande stat te wesen, op syn lyf, ter tyt toe hi beteringhe ghedaen sel hebben der ecclesie ende den genen, den hi gheqwest heeft, ende oic den rade beteringhe ghedaen sel hebben, want hi boven verbot ons raets in onser stat vryheden ghecomen is.

Eikelbomen. Want die Eyckelbomen overal opten kerchoven binnen onser stat verderft worden mitten werpen, soe verbiet die raet, dat nimant eyckelen noch in die bomen en werpe, bi enen koer van een pont.

Dievery. Want Grietken Vossen tot veel steden ende tiden, den luden dat hoer ghestolen heeft, soe si hoer selven dat beliet heeft, soe sel si optie kaec staen, ende men sel hoer een oir ofsniden ende enen slotel in die wanghe drucken, ende daertoe sel si den steen draghen ende wter stat wesen ende een mile vander stat ewelic, op hoer lyf.

Besteedster van dienstboden. Also Griet Pyls ghestorven is, die dat bestaetampt hadde vanden knechten ende meechden, soe heeft die raet datselve ampt wederghegheven Lysbetten, Henrics wyff van Tricht, woenende by Sinte Jans kerchof *byden Gulden Appel*, 't welc die raet enen yegheliken te kennen gheeft, dies te doen hebben mach.

Idem. Die raet laet weten enen yegheliken, dat si ghegheven hebben Hermanken Pyls, wonende bider Backerbrugghe, in Vinckenborghersteghe, een vanden tween bestaetampten vanden knapen ende meechden. Yemant, die se te doen heeft, die machse daer soeken, ende hoer vennoet is Lysbeth, Henrics wyf van Tricht.

Ende die raet verbiet, dat hem nyemant anders dan desen voersz. twe personen bestadens, om enich ghenot daerof te hebben, en onderwinde.

Die stat versaken. Want Henr. Knap die stat van Utrecht mit opgherechten vingheren verseken heeft, soe neempt hem die raet out ende nye syn borgherscap.

Straatschendery. Want meyster Bertout, meyster Bertoutszoen van Huechem die scermer, ghevreest, ghejaecht ende aenghevaert heeft Ghysbert die Bolle ende syn dochter, daer si bi avont te samen ghinghen op S. Jans kerchof, soe verbiet hem die raet onse stat ende een mile vander stat te wesen C jaer, op syn lyf.

Mishandeling. Want Merten Willamsz., Dircken syn suster ende Jan Jansz. der voersz. Dircken soen, gheweest syn in Joncfrou Beatris ende haer moeder huyse, ende hebben se daer misselic ghebeerde van slaen ende gherufte ghehadt teghens

verbots 's raets, soe sel Merten onser stat te beteringhe gheven, behalven syn koren, v^{M} steens, Dircken sel verghiffenisse bidden, ende Jan sel v jaer wter stat wesen, ende een mile vande stat, op syn lyf.

Nye borgher: Jan Ricoutsz., perkementmaker.

Verboden spel etc. Want Jan van Amsterdam, Claes die Vriese ende Zwarte Jan hem beholpen hebben mit menigherhande boeverien, spuelen, alse quaerten, dobbelen ende ryemken te steken, soe sellen si morghen te voermiddaghe opter kaec staen ende dan terstont wter stat gaen, ende die raet verbiet hem die stat ende een mile vande stat te wesen twe jaer lanc, op hoer lyf.

1460.

Geweldenary. Want meyster Jacob Tayaert een licht deerne ghebesicht heeft ende haer haer loen ofghedronghen heeft metten messe, soe sel hi opte kaec staen ende men sellen gheselen, ende men verbiet hem die stat ende een mile vande stat te wesen X jaer, op syn lyf.

Mishandeling. Want Jan Strwc ende Cornelis Stevensz. inden Tollensteghe enen man van buten in kakerellinghen boven gheleide ghestoten ende tsyn of hebben willen drucken, mit machte, teghen synen danck, soe sellen si voer onser clocke comen in hemde ende in broec, mit enen blanken sweerde ende bekennen hoer lyf verboert te hebben ende wilcoeren op hoer lyf gheen onstantaftighe saken meer te doen ende onser stat te beteringhe gheven elx X^M steens. Dese wilcoer deden sy terstont voerder clocken.

Valsch spel. Oic verbiet de raet scheele Faes ende Heyn die Groet onse stat ende een mile vande stat te wesen drie jaer lanc, op hoer lyf, om hoere boeveriger spuele wil.

Nye scherpregter. Also wy enen nyen scerprechter aenghenomen hebben, soe verbiet die raet, dat nyemant met hem en gecke of na en roepe, bi enen koer van enen ponde, soe dick alst yemant dede, ende die ouders sellen voer hoer kynders betalen, ende die meysters sellen betalen voer hore leerkynders.

1461.

Transinieringhe. Want Aernt Willamsz. hem mit transinieringhen beholpen ende ghehantiert heeft, soe hi hem selven dat beliet heeft, soe sel men dat rechten mitten sweerde aen sinen live.

Goutslager. Claes Barbezaen, die goutslagher, heeft syn seghel verloren, *etc.*

Nye borgher: Tyelman van Ulsen.

Onnatuurlykh. met beesten bedreven. Want Jan Jansz. onnatuerliken mit beesten ghedaen heeft, soe hi dat selven beliet heeft, daerom sel men dat rechten mitten brande aen sinen live.

Idem. Want Aernt Huberts mit beesten onnatuerliken ghedaen heeft, soe hi dat selve belyet heeft, daerom sel men dat rechten metten brande aen sinen live.

Conatus van kindermoord. Want Bely, Henricxs dr., hoer selfs kynt op ene ontameliken stede, om dat vanden live ter doet te brenghen ghebracht heeft, daerom verbiet men haer onse stat ende ene mile vande stat te bliven ewelic, op haer lyf.

Verboden spel. Dat nyemant en dobbele, keyle, kreybeck en qweeck noch dobbelschoel noch queecbort op en houde, bi een kuer van X^M steens, ende nochtans by't verboeren van sulken ghelden, als opte voersz. spuelen bevonden sellen werden, *etc.*

Beeldemaker. Aernt Jansz., die beeldemaker, gheleide.

Brood- en glasovens. Die raet ghebiet allen den ghenen, die backovenen van broede off van glasen op solren staende hebben, dat si die van desen daghe ofbreken, bi enen koer van C pont.

Valsch spel. Want Coman Heyn mit valsche teerninghe ghespuelt heeft ende andere boefachtighe spuelen ommeghegaen, alse dat ryemken ghestoken, soe verbiet men hem onse stat ende een mile vande stat te wesen, ewelic op syn lyf.

Als een priester bidden. Want Jan van Leyen als een priester ghebeden heeft, ende nochtans een weerlic man is, soe verbiet men hem onse stat ende een mile vande stat te wesen, vyf jaer lanc, op syn lyf.

Afzettery. Want Jan Pyphellinc, van Peer, inden dorpe tot Peer, enen gheheten Aernt Styfs, dat syne gheweldeliken ghenomen ende ghetransiniert heeft, soe hi hem dat selve beliet heeft, daerom sel men dat regten mitten sweerde aen sinen live.

1462.

Verboden spel. Noch verbiet die raet, dat niemant en kokerelle, hi sy jonck ofte out, by't verboeren van een pont, ende die

ouders sellent voer hore kynders verantwoerden.

Goede mannen beruft etc. Want Zwane, Jans wyf van Herwerden, haer mit onbehoerliken dinghen beholpen heeft, daermede sy goede mannen beruft ende befaemt heeft, daerom verbiet men haer onse stat twe jaer lanc naestcomende ende een mile vande stat te bliven, op haer lyf.

Overspel. Want Daen Ghysbertsz. ende Laen, syns soens wyf, over malcanders dorpel gheweest ende in een huys ghevonden syn, boven 's raets slitinghe, daerom sellen si beide optie kaec staen ende drie jaer lanc naestcomende wt onser stat wesen ende een mile vande stat bliven, op hore liven.

Diefstal, *etc.* Want Borchen Gheryts dochter, twee stucken sulvers, die Tyman Ysbrantsz. ghestolen waren, ontwe heeft helpen slaen ende ghesmolten heeft, daerom sel sy optie kaec staen ende den steen draghen, ende tien jaer wt onser stat wesen, ende een mile vande stat bliven, op hoer lyf.

Vergiftiging. Want Hermanken, Willems dochter, mit manieren, dat niet zecgelic en is, vergheven heeft enen gheheten Jacob Elger, soe dat hi dull gheworden is, ende datselve oic meer personen inghegheven woude hebben, had sy ghekont, soe sy hoer selve dat all beliet heeft, soe sel men dat rechten met den brande aen horen live.

Geen ooyevaars te schieten. Voert verbiet de raet, dat nyemant na ghenen odevaers en sciete, bi enen koer van X pont.

Valsche beschuldiging. Want Jan Back, syn lyf teghen Jacob Gherytsz. gheset heeft, segghende, dat Jacob schuldich wesen soude des doets van Jacob Jansz. van Zevenhusen, die binnen onser stat opt Sant doetghesteken wert, hetwelck alsoe niet ervonden en is, mer Jan Back voersz. dese by settinghe van hate ende nide ghedaen heeft, soe hi hem dat selver beliet heeft, daerom sel men dat rechten metten sweerde aen syn lyf.

Besteedster v. dienstboden. Die raet laet weten, dat si ghegheven hebben Ghysken van Zoelen, wonende by zyde dat oude vleyshuis, een vanden bestaetambten vande knapen ende meechden; ende haer vennoten syn Lysbeth, Henrics wyf van Tricht, ende Hermanken Pyls, *etc.*

Gheruft achter 's Domproosts rugge Want Dirc Gysbertsz. van Lederdam, mynen heer den domproest t'Utrecht onduechdeliken ende swaerliken beloghen ende hem onredelyck gherufte after syn rugghe ghespreyt heeft, soe hi hem dat selve beliet heeft, daermede myn heer voersz. swaerliken belast mochte hebben gheworden, hierom sel hi opte kaec staen, ende men sel hem allomme voeren, ende men sel hem gheselen ende in elke kinnebacke teyckenen mit enen slotele, metten brande; ende die raet verbiet hem ewelic die stat, ende een mile vande stat te bliven, op syn lyf.

1463.

Ontamelyke dingen. Want Korstgen Lambertsz. vander Straten, die oude scoemaker, ontamelike ende onreinlike dinghen binnen onser stat ghedaen heeft, daerom verbiet hem die raet onse stat twe jaer lanc naestcomende.

Bedelary van siekten. Oeck laet die raet weten ende verbiet allen armen beswcten luden, dat si van ghenen siecten en bidden, sy en hebben eerst een teycken van onsen oversten in hoeren schottelen. Voert verbiet die raet, dat nyemant vanden voersz.

beswcten luden weghen en bidde, sy en hebben yerst een teycken van onsen oversten in horen schottelen, by verboren van 5 pont. Ende desghelyken sel nyemant bidden voer arme kramen, sonder teyken van onsen oversten.

Dievery. Die raet verbiet Jan Petersz. van Leyden, Jan Petersz. van Dynslaken ende Alyt Rutgers dochter onse stat van dieften C jaer lanc ende enen dach, ende si sellen ene mile vande stat bliven, op hore liven.

Kerk-roof. Want Beernt Pauwelsz. tot Amersfoert in onser lieve vrouwen kerken vele cleynoten ghestolen heeft ende oic anderen luden dat hoer ghestolen heeft, soe hi hem dat selve

beliet heeft, daeromme sel men dat rechten metter line aen syn lyf.

Dievery. Voert verbiet men Ghereyt Wychaertsz., gheheten inde wanderinghe *Beste Diefgen*, ewelic onse stat van dieften.

Verboden spel. Ende want Wouter Aerntsz. dat ryemken ghesteken heeft ende andere boefachtighe spelen bedreven ende ghehantiert heeft, daerom verbiet men men hem tien jaer onse stat.

Sneeuwvlocken. Die raet verbiet enen yegheliken, dat niemant en werpe mit sneevlocken, bi een koer van een pont.

1464.

Inbraak en mishandeling. Want Proist Hubertsz. een hws open ghebroken heeft ende daerin Jan van Ghemen ondadeliken in synen bedde, daer hi ziec lach, ghesteken heeft, soe hi hem dat selve beliet heeft, daeraen Jan voersz. ghestorven is, daerom sel men dat rechten metten sweerde aen syn lyf.

Varkens. Die raet verbiet, dat men ghene verkenen en late gaen byder straten, sonder herder, mer die laten jaghen aen die mueren, alsoe dat si hoer ghevoech voer nyemants husen doen noch en thueven opter straten, ende oic, dat nyemant ghene verkenen en houde op enighen werven noch in kelren, die ter graftwert wtgaen, by verboeren der verkenen, ende hier of sellen koermeysters wesen alle onser stat rade, out ende nywe, ende dienaers, hoghe ende leghe. Hierinne sellen alleene wtghescheiden wesen der heilighe verkenen, die daertoe vande Stoel van Rome privilegien hebben.

De wagenraderen, hoe te maken. Voert verbiet die raet enen yegheliken, dat nyemant after den tyt voert binnen onser stat langhes die straten mit leghen bierwaghen en vare, die rade hebben beslaghen of onbeslaghen, mer aen der waghen laten maken, willen sy daermede varen, brede onbeslaghen rollen, bi enen koer van vyf ponden, die men nyemant verdraghen en sel.

Transinieringe etc. Want Lambert, Jan Willemsz. hem beholpen heeft met transienieringhe ende den luden 't hoer afghedreicht, soe hi hem dat selver belyet heeft, daerom sel men dat rechten metten sweerde aen syn lyf.

Nye borgher: Jan Block, glasenmaker.

Buidel-snydery. Want Jan Daemsz., van Antwerpen, Jan Jacobsz. vanden Bosch ende Gheelken Henricxsz. van Antwerpen, den goeden luden tot vele tiden ende steden budelen ofghesneden ende 't hoer oic ghestolen hebben, soe sy hem selver beliet hebben, daerom sel men dat rechten met der linen aen horen live.

Door de graften waden. Want Peter van Hueckelom ende Korstghen Jacobsz. door onser stat graften ghewaden syn, daerom verbiet men hem onse stat ende een mile vander stat te bliven vyf jaer lanc naestcomende, op hore liven.

Schuld te voldoen. Die raet verbiet Gheertrwt, die men *Bestemoeder* inde wanderinghe heet, onse stat ende een mile vande stat te wesen, ter tyt si Adriaen Backer voldaen sal hebben, daervan si besproken is voer den rade ende voer den oudermans.

Facilmenten. Want Dirc, *Bontekan* in de wanderinghe gheheten, hem beholpen heeft met facilmenten ende met onbehoerliker hantieringhen, daerom heeft hi opten

kaec ghestaen, ende die raet verbiet hem onse stat, ende een mile vande stat te wesen ewelic, op syn lyf.

Verwonding boven vrede. Want Matheus Petersz. twe ghebeden heeft, die Peter die waker boven enen vrede, den Matheus selver ghegheven hadde, ghewont hebben, daer Peter in die waec gaen soude, daerom sel men dat rechten aen Mathys hant.

Webbe ontwee gesneden. Want Jan Dryel een wever een webbe gaerns opten touwe ondeuchdeliken ontwe ghesneden heeft, daerom verbiet men hem onse stat twe jaer lanc, ende een mile vande stat te blyven, op syn lyf.

William Caxton:
Des Saterdaechs na Clementis.

Die raet, out ende nywe, gheven gheleide den eersamen, wysen, Willem Caxtoin, gouvenor, ende den coepluden vander nacien van

Engelant, mit horen liven, goeden ende coepmanscappen, alhier te moghen comen, wesen ende bliven, ende weder van hier te gaen mit horen comanscappen, alsoe dicke alst hem ghelieven sal, *etc.*

Den Enghel. Gheen vulnisse te brenghen voer *den Enghel.*

Ondoechdelike hanteringen. Die raet verbiet Heyn Leyden, die men *Heyn mitten hacken* heet, ende Floer, die ketelboeter, onse stat, ende een mile vander stat te blyven ewelic, op hoer liven, om hore ondoechdeliker hantieringhen wille.

Inde montade geruimd. Want Will. Voghel verwonnen is mitter scepen rechten mit allen gheboden ende weten, ende inde montade gherwympt is van weghen Aernt Knoeps ende Ghysbert die Grutters erfnamen, soe verbiet men hem onse stat ende een mile vande stat te blyven, op syn borgherscap, ter tyt toe hi de voersz. schuldenaers betaelt ende vernuecht sal hebben.

Idem. Want Jan Willemsz., die verwer, oic verwonnen is met der scepenrecht mit allen gheboden ende weten, ende opt kerchof rwymde van weghen Luwert Claesz., daerom verbiet men hem onse stat ende ene mile vande stat te wesen, op syne borgherscap, ter tyt hy Luwert voersz. vernuecht ende voldaen heeft.

1465.

Gheleide: Die raet gheeft gheleide Augustyn de Loreto ende Jan Spynghel, coepluden van Gheneven, tot vyf ende twintich personen toe.

Ghemoertbrant etc. Want Coenraet Tesch, des Donredaghes na den Sonnendaghe *oculi* lestleden, sonder enighe toesaghe, boven recht ende redenen, binnen onser stat op die Camp ghemoertbrant ende daerof ghelt ghenomen heeft, soe hi hem dat selver belyet heeft, daerom sel men dat rechten met brande aen syn lyf.

Gheleide: Die raet *etc.* hebben gheleide ghegheven her Peter Caster, deken t' Sunte Severyns ende meyster Thomas Kent, doctoer in beiden rechten, tot 16 personen toe, *etc*,

Nye borgher: Meyster Andries Quartier.

Onbehoerlike hantieringe. Want meyster Claes, dryakelmaker, onbehoerlike hantieringhe bedreven heeft, daerom verbiet men hem onse stat ewelic, ende een mile vande stat te blyven, op syn lyf.

Koppelary. Want Jan Hughensz. goede lude kynder tot vele tyden ghekoppelt heeft, ende andere onaerdicheit bedreven heeft, daerom verbiet hem die raet onse stat ewelic, ende een mile vander stat te wesen, op syn lyf.

Riemken steken. Ende want Andries Aerntz. die mandemaker, dat ryemken ghesteken heeft, daerom verbiet hem die raet onse stat vyf jaer lanc naestcomende.

Ondeugdel. woorden. Want Jan Willemsz. gheheten *droghe Scotele*, woerde ondeuchdelic op Jan ende Aernt van Rynes van Rynouwen ghevoert heeft, daerom verbiet men hem onse stat vyf jaer lanc naestcomende, ende een mile vande stat te blyven, op syn borgherscap.

Polygynie. Want Gheryt Lubbertsz. drie wiven ghetrouwet heeft, daerom verbiet men hem onse stat ewelic, ende een mile vande stat te bliven, op syn lyf.

William Caxton:
Des Saterdaechs na Victoris.

Die rade *etc.* gheven gheleide den eersamen, wysen, Willem Caxtoin, goevernor, ende den coepluden vande nacien van Enghelant, *etc.*

Afzettery. Want Jan Sicke ende dolle Cornelys den luden 't hoer ofghetransiniert hebben, daerom verbiet men hem onse stat ende een mile vande stat te blyven ewelic, op hoer liven.

Bedelary. Want Jan Hoicman, inder wanderinghe gheheten *Ondeuchdelike*, binnen onser stat ghebeden heeft, daerom verbiet hem die raet vyf jaer lanc naestcomende onse stat, ende een mile vander stat te bliven, op syn lyf.

Doodslag. Want Cornelis Petersz., gheheten *Scipper* inde wanderinghe, Jan, ghe-

noempt *die Gulden Keerl*, den God ghenedich sy, anderen daghes binnen onser stat ghesteken heeft, daervan die voersz. Jan ghestorven is, daerom sel men dat rechten metten sweerde aen syn lyf.

Kwalik opden rade gesproken. Want Gher. Venboet onduechdelike op onser stat rade ghesproken heeft ende gheseyt: 'hi en vraechde noch na raet, noch na vive, noch na sesse, ende hi woude, dat die stat van Utrecht in couden colen laghen, indien hi selve daerwt waer,' daerom verbiet hem die raet onse stat thien jaer lanc naestcomende, ende een mile vande stat te bliven, op syn lyf, ende daer en tenden nochtans niet weder in te comen dan biden rade.

Abt v. S. Paul inder kerke geslagen. Want Dirc Herbern Florisz. mit allen gheboden vervolcht ende verwonnen is mitter clocken voer onsen rade ter antwoerde te komen, om des wille, dat hi den abt van Sunte Pauwels inder kerken gheslaghen heeft ende niet ghecomen is, daerom verbiet men hem onse stat ende een mile vander stat te bliven, ewelic op syn lyf.

1466.

Hertog v. Excester. Die raet gheeft gheleide den hoechgheboren doerluchtighen forst, hertoch van Excester ende greve van Hontinton, mit XXV personen, *etc.*

Dievery. Merghen sel men Jan Aerntsz. van Leyden gheselen op die plaets, van dieften, ende men sel hem scuppen, ende die raet verbiet hem onse stat ewelic, ende een mile vande stat te bliven, op syn lyf.

Moertbrant. Den rade van onser stat is bighecomen inder waerheit, dat hier binnen is een, ghenoempt Peter van Stocroede, die bedraghen wort van Coenraet Tesch, den men over een jaer, opten heilighen Palmavont, van moertbrant, den hi hier binnen onser stat opten Camp ghedaen hadt, metten brant inder Noede rechtede, alsoe dat Peter voersz. die rechte oirsake wesen sonde van denselven moertbrande, daerop Coenraet, den God ghenedich sy, ghestorven is, want dan den rade bighecomen is, dat Peter voersz. hier binnen wesen soude, daerom laet die raet weten ende ghebiet enen yegheliken, dat een yeghelick in synre buerten terstont naerstighen ondersoec doe mit sinen buren, om Peter voersz. te vynden ende onsen rade te leveren; ende yemant, die hem venghe ofte vonde, bi alsoe dat hi ghevanghen ende ghelevert worde, den soude die stat terstont doen gheven aen reyden ghelde hondert pont onser stat payements. Ende waer yemant, die denselven Peter huesde of hoefde ende niet voert en brochte noch en openbaerde, ende die raet dat ter waerheit bevonde, dat woude die raet aen hem dan rechten, ghelyk men anden moertbrander doen soude. Ende opdat een yeghelic denselven Peter te beth kennen mach, soe waerschuwet die raet enen yegheliken, dattet een middelber man is, breet van schouderen, bruyn ende ront van aensichte, wail-ghemaect van live ende bruyn van hair. Voert laet die raet weten enen yegheliken, waert sake, dat Peter voerseit nu ontghinghe ende yemant, die hem hier namaels venghe ende onser stat leverde, dat denselven, die hem leverde, die stat sel terstont doen gheven hondert pont onser stat payements aen reyden ghelde.

Polyandrie. Want Lutghert, Henr. Kostgensz. dochter, twe mannen ghetruwet heeft, daerom heeft si opten kaec ghestaen, ende si sel den steen draghen, ende die

raet verbiet hoer onse stat ewelic. ende si sel eene mile vander stat bliven, op hoer lyf.

Tegen verbod ingekomen. Want Suster Griet onse stat verboden was mitter clocken, ter tyt toe si die slitinghe voldaen hadt, die hoer die raet oversleten hadde vanden kercmeysteren van Sunte Gheerte, ruerende, ende daer en boven inghecomen is gheweest ende die slitinghe noch niet en heeft willen voldoen, soe verbiet hoer die raet onse stat ende een mile vander stat te bliven ewelic, op hoer lyf.

Erve van S. Marien geëert. Want Jacob Fransz. der Heren arve van Sunt Marien boven ontwaringhe ende huere gheëert ende besayet

heeft, soe sel hi komen in hemde ende in broeke, mit enen bloten sweerde inder hant te hebben, ende bekennen syn lyf verboert te hebben, ende bidden om ghenade ende verghiffenisse, ende men sel hem ghenade doen, behoudelike, dat hi syne broeken verborghen sal, ende sine wilcoer voer den rade doen, eer hi wt der vanghenisse comen sal, ghelyc hem die raet oversleten heeft.

Bedelary. Voert verbiet die raet allen denghenen, die der beden te leven pleghen, dat niemant, sy syn waer dat sy syn, en bidden erghent inden kerken, opter straten of voer den doeren, binnen onser stat, sy en syn toeghelaten van denghenen, die van Sunte Barbaren ende Sunte Bartolomeus gasthuse daertoe gheordineert sellen werden, ende daer hore teykenen of nemen. Ende waert sake, dat yemant van deser tyt voert sonder teyckenen bade, den sel men onse stat verbieden, ende hier sel een yeghelyk koermeester of wesen *etc.* Buten Sinte Katharinen poerte langhes die vaert tot dat dwershws toe, byder moelen, *etc.*

Beeldendrucker:
Des Woensdaghes na Egidii.

Dit syn die nye borghers: Jacob Andriesz.; Peter Dyrcxsz., die beeldedrucker; Clais Dalincg; Cornelis Mathys soen.

William Caxton:
Vrid. op alrc Heil. avont.

Die rade, *etc.* gheven gheleide den eersamen, wysen, Willem Caxtoin, (*etc.* als boven).

Koffer met geld verloren. Ons ghenedichs Heren camerling van Utrecht heeft hem ghisteren laten ontvallen tusschen onser stat ende Werkonden een koffer mit ghelde, cleynoten ende juwelen. Daerom laet die raet weten enen yegheliken, waer yemant, die dat coffer ghevonden hadde mitten ghelde *etc.*, ende dat te voerschine brochte, dat die hebben soude tot drincghelde 50 postulaet gulden, ende, waer oic yemant, diet wese, dat die coffer ghevonden ware, eert weder te voerschine ghebrocht ware, by alsoe dat ment daer mede weder cryghen conde, die soude dan oec hebben 50 postulaets gulden; ende waert sake, dattet yemant hieren boven ghevonden had ende behieldet, *etc.*, dat soude men rechten als dievery.

Bedelary. Want Edewaert, wt Schotlant, boven 's raets overdrachte ghebeden heeft sonder teycken, daerom verbiet hem die raet onse stat een jaer lanc naestcomende, *etc.*

1467.

Thomas Collart:
Des Manendaechs na Misericordie Domini.

Men gheeft gheleide: Thomas Collart met syn anderen, een maent lanc.

Mishandeling. Want Robbrecht Jacobsz., dienre des hertoghen van Excester, boven onser stat gheleide enen engelschen coepman ghesleghen ende ghewont heeft, daerom verbiet men hem onse stat, ende een mile vande stat te bliven ewelic, op syn lyf.

Pestilencie. Alsoe nu, God betert, hier die pestilencie regneert, soe syn die rade overdraghen ende laten weten, ende ghebieden enen yeghelyc, waert sake, dat in yemants huse binnen onse stat ende stat vriheit, die neringhe deden, yemant siec worde vander pestilencien ende storve, opdat die sieke inden huse bliven legghen, soe sellen die luden, in dies huse dattet gheschiede, terstont wten huse steken een witte lappe van linnen laken, een half el lanc ende een vierendeel breet, ende die laten wten huse hanghen ses weken lanc daernaest volghende, by enen koer van 25 ponden, totter stat behoef, die men niemant verdraghen en sel, opdat een yeghelic daervan ghewaerscuwet mag wesen.

Onduechdelike hantieringe, *etc.* Want Adriaen Reyer Willemsz., veel ondeuchdelike hantieringhen teghen syne ouders ende oec jeghens anderen luden ghehadt heeft ende oec onsen borghermeysteren vande viven, daer hy in onser stat dienste was, smelike woerden ghehadt heeft ende ghegheven, daerom heeft hi een half jaer op Sint Katrinen poerte inden paradyse gheleghen, ende die raet verbiet hem onse stat vyf jaer lanc naestcomende, ende een mile vande stat te blyven, op syn lyf.

William Caxton:
Op Alresielen dach.

Willem Caxtoin gheleide *uts.*
Luchtenstein. Kateryn van Hoern, weerdinne in *Luchtensteyn.*

1468.

Kwaadspreken. Want joffer Kateryn, des pastoers meecht van Delft, vele ondoechdelike ende ontamelike woerden op goede vrouwen ghesproken heeft, daerom verbiet haer de raet, out ende nye, onse stat, *etc.*

Kint door de amme versuimpt. Want Foys, Gherit van Culenborchs amme syn kynt verleghen ende verswympt heeft, daerom verbiet hoer die raet onse stat, ende een mile vande stat te bliven ewelic, op hoer lyf.

Ondoechdelike hantieringe. Want Jan vander Meye ondoechdeliken ende onaerdeliken ghehantiert heeft Lysghen, Lamb. Henrix meecht in *Galissen*, daerom verbiet men hem onse stat, ende een mile vande stat te bliven v jaer lanc naestcomende, op syn lyf.

Gheleide: Daem van Nispen, met hem derden.

Koestraet. Gheen vulnisse te brenghen in die Coestraet, bi Jan van Oudewater's bouhuys, bi *den Stapel.*

Pestilencie. Alsoe die pestilencie, God betert, nu alhier regneert, soe laet die raet weten ende ghebiet enen yegheliken, daer yemant ghestorven is, in enighen husen ende noch daghelicx sterft of siec legghen vande pestilencien, dat men die husen terstont toesluten sel, ende daer gheen neringhe inne doen driven binnen eenre maent na dien dat die leste dode wt dien huse ghedraghen is, of die sieke mensche daerin leyt, ende dieghene, die inden huse wonen, sellen een strowis, aen enen scaft ghebonden, wten huse steken, ende soe wt laten bliven een maent lanc.

Met onnatuerlik. saken befamen. Want Marighen, Cornelis die hoefslaghers wyf, Cornelis hoeren man mit onbetameliken ende onnatuerliken saken befaemt heeft, 't welck sy gheloghen ende versiert heeft, daerom heeft sy opte kaec ghestaen ende men heeftse binnen der stat aen beyden syden der graften, out ende nywe, omghevoert metten steen aen hoeren hals, ende die raet verbiet hoer onse stat ende een mile vander stat te bliven ewelic, op hoer lyf.

1469.

Verboden spel. Voert verbiet die raet enen yegheliken, jonc ende out, dat niemant en cockerelle binnen onser stat.

Die Olifant. Die trap in die Lynmerct, *biden Olifant.*

Gheleide: De abt van Cantelenberch, mit hem sesten.

Coelenberch. Nu te nacht syn die glasen ontwee gheworpen *in Coelenberch*, bi die Backerbrugghe.

Goutslagher Henric van Barbazaen.

Ondaften bedreven. Want Gheertghen op't Sant, gheheten inde wanderinghe *Groetmoeder*, ondaften binnen onser stat bedreven heeft, daerom verbiet men haer onse stat, ende een mile vande stat te blyven X jaer lanc naestcomende, op haer lyf.

Idem. Want een vroutghen op't Sant, gheheten inde wanderinghe *Hanneboen*, vele ondaften ende onsedicheit binnen onser stat bedreven heeft, daerom verbiet men hoer onse stat, ende een mile vande stat te bliven V jaer lanc, op hoer lyf.

Idem. Want een vroutghen, gheheten inder wanderinghe *Hannetghe bider moeder Gods*, oec onsedicheit bedreven heeft binnen onser stat, daerom verbiet haer die raet onse stat thien jaer.

Coelenberch. Yken in *Coelenberch*, bider Backerbrugghe.

Verboden spel. Want Herbern Koec, onser stat viven ende dienres, daer si ghecomen syn bi nachte, om hem te becoeren in sinen huse van dobbelen, na onser stat rechten, aenghegrepen, ghehouden heeft, daerover een onser stat vive ghewont is, daerom is hi alhier ghecomen in hemde ende in broeke, mit enen bloten sweerde, ende sel kennen syn lyf ver-

boert te hebben, ende bidden den rade verghiffenisse ende gracie, ende hi sel bi sonnenschine van desen daghe wt der stat gaen, ende een mile vander stat te bliven ewelic, op syn lyf.

1470.

Verboden spel. Voert verbiet die raet, dat nyemant syne kynderen of boden en late kockerellen langhes die straten, bi enen koer van enen ponde.

Wagenspoor. Voert laet die raet weten enen yegheliken, ende sonderlinghe allen waghenluden, dat onsen rade byghecomen is, dat in Hollant een ghebot ghedaen soude wesen, dat die waghenen wyder wesen sellen, dan van outs ghewoenlic is, daer men in Hollant mede varen sel; daerom waerscouwet die raet enen yegheliken ende sonderlinghe allen waghenluden voersz., dat sy voer hem sien ende hoer waghenen alsoe laten maken, dat si niet en breken, want die raet hem daerin niet voer staen en wil.

Turf gestolen, *etc.* Want Lubbert Hermansz. vier scouwen torfs, toebehoerende Jan Arysz., wten Oestveen binnen onser stat vryheden ghebrocht heeft, ende daertoe nog drie scouwen torfs, Herman Berentsz. toebehorende, vier scouwen torfs, Evert die backer inden Achtienhoven toebehorende, een scouwe torfs, Schiel Arent in Lauwenrecht, ende noch ene scouwe plusinghe, die een vroutghen enen potter ghebracht heeft, welcke scouwen metten torve al wt den venen binnen onser stat vryheden ghebracht syn contrary ende teghen 't verbot, dat van onsen rade, out ende nye, voertyts ghedaen is, dat daerom die stat den torf terstont wtden scouwen, daer hi inne leyt, in anderen scouwen doen laden sel, ende inden venen, daer hi wt ghebrocht is, weder brenghen opter voerscr. personen cost, ende die scouwen, daer die torf nu inne is, die sel men morghen inder Noeden t'acht uren openbaerliken bernen, ende den brant sel aensteken die voersz. Lubbert Hermansz., ende die scouwen al verbernen. Ende dit ghedaen, sel die voersz. Lubbert Hermansz. weder opt vleyshuys gaen ende daerop bliven, thent men die clocke weder luydt, ende dan sel hi vanden vleyshuse comen voer die clocke, in hemde ende in broeke, mit een bloten sweerde in synre hant, ende kennen syn lyf verboert te hebben, ende bidden den rade om gracy ende goedertierenheyt.

Straatschendery. Want Aernt die Wilde, van Voern, gheheten inde wanderinghe *Dwaes Aerntghen*, en Dinxdaghe des nachts lestleden binnen onser stat tot vele steden ende plaetsen die glasen ontwe ghesleghen heeft, ende die raet ter waerheit bevonden heeft dat hyt alleen ghedaen heeft, daerom sel men hem een Saterdaghe naestcomende 's voermiddaghes openbaerliken opter plaetsen gheselen ende dan in 't dolhuys, daer hi in sal blyven legghen, tottes raets goetduncken.

1471.

Overspel. Want Gheertghen van Oyen, opt Sant, enen levenden ghetrouweden man heeft, ghelyck si dat openbaerliken voir onsen rade belyet heeft, ende daerenboven

in openbaren overspuel opt Sant int ghemeyn syt, tot oneeren van allen goeden vrouwen, daerom verbiet men hoer onse stat vyf jaer lanc naestcomende, ende ene mile vande stat te bliven, op hoer lyf.

Eyplaesteren. Voert laet die raet weten, ende verbiet allen meysteren ende barbieren ende voert enen yegheliken, dat niemant enighe eyplaesteren en legghe enighen ghewonden luden, sy en gheven dat binnen een aetmael onser stat koermeesters te kennen.

Valsch spel. Want Wouter Aerntsz. ende Coppen van Hoern dat ryemken ghesteken ende hem met quade ternynghe beholpen hebben, ende daermede ende met anderen boefachtighen spoelen den schamelen luden hoer ghelt afhendich ghemaeet hebben, daerom sellen sy opte kaec staen, ende die raet verbiet hem onse stat ende een mile vande stat te bliven ewelic, op hoer liven.

Geen ooyevaars te schieten. Voert verbiet die raet enen yegheliken, dat niemant enighe oudevaders en schiete op enighen kerken ofte husen, binnen onser stat ende statvriheit, bi enen koer van enen ponde.

Mishandeling. Want Gheryt Aerntz., inder wanderinghe gheheten *Puyloghe*, boven 's raets verbot syn wyf ghewoent ende ghesleghen ende onduechdelike mit hoer ommeghegaen heeft, daerom is hy alhier ghecomen in hemde ende in broeke, mit enen bloten sweerde, ende sel kennen syn lyf verboert te hebben ende bidden den rade verghiffenisse, ende hi sel ewelic wter stat wesen ende een mile vande stat blyven, op syn lyf.

Inden Vliegher. Jan Bolletghen *etc.* is onlancxleden *inden Vliegher* binnen onser stat ghesteken, *etc.*

Perkementmaker Rycout Rycoutsz.

Banklok. Die raet laet weten enen yegheliken, dat men after dese tyt voert die nywe banklocke luden sel, als men des te doen heeft, daerna hem een yeghelic rechten mach.

Diefstal. Want Hannetghen, Henric Steghemans wyf, ghestolen heeft, daerom heeft sy opte kaec ghestaen ende den steen ghedraghen, ende hoer is een oer afghesneden, ende die raet verbiet hoer onse stat, ende sy sal ene mile vander stat bliven ewelic, op hoer lyf.

Aen 's raets slietinghe niet voldaen. Want Agnese, Claesz. Heeren wyf, van weghen Jac. Dircsz. van Haerlem soe verre vervolcht is mitten scepenrecht, dat sy opter maerslude toern gaen soude ende daerop bliven, ter tyt toe sy den voersz. Jacob Dircsz. van synen schulden voldaen soude hebben, 't welck si niet ghedaen en heeft, mer is voertvluchtich gheworden, daerom verbiet haer die raet onse stat, tertyt sy den voersz. Jacob voldaen sal hebben ende den rade ghebetert van haer onghehoersaemheit, ende si sel een mile vande stat bliven, op ewelic wter stat te wesen, op haer lyf.

Kerk-roof. Want Heyman Gheerlofsz. vander Goude ende Laurens Lambertsz., der heilighe kerken beroeft hebben, daerom hebben si opten kaec ghestaen, ende die raet verbiet hem onse stat thyen jaer lanc naestcomende, ende een mile vander stat te blyven, op hore liven.

Barbier Jan van Moersz.

1472.

Nye borgher: Jan Willamsz., *inden Bock.*

Geen water op Buerkerkh, *te gieten.* Voert verbiet die raet enen yegheliken, dat niemant enich water en ghiete, lelick of schoen, op Buerkerchof, anders dan hemelwaters; ende alle dieghene, die goeten hebben, wt horen husen op 't Buerkerchof wtgaende, die sellen si doen legghen ende stoppen binnen veertien daghen naestcomende.

Onduechdelike hantieringhe. Want Kuner, die men *Sparwouken* heet, onduechdelike hantieringhe ghehadt heeft mit Lubbert, een wyncoper, daerom heeft sy opten kaec ghestaen drie daghen ende den steen ghedraghen, ende sy sel wter stat wesen ende een mile vande stat bliven ewelick, op hoer lyf.

Ondadelike hantieringhe. Want Jan Matheusz., die tromper, tot meer tyden binnen onser stat ondadelike hantieringhe ghehadt heeft, bi nacht, daerom is hi alhier ghecomen in hemde ende in broec, mit enen bloten sweerde in synre hant, ende kennen syn lyf verboert te hebben, ende bidden den raet om gracy ende goederthierenheit, ende hi sel wter stat wesen ende een mile vander stat bliven ewelick, op syn lyf.

Mishandeling. Want meyster Jac. Willemsz. boven verbot des raets in eens vroughens hws gheweest heeft ende haer onduldeliken ghehantiert heeft, daerom verbiet men hem die stat vier jaer lanc naestcomende, ende ene mile vande stat te bliven, op syn lyf.

Barbier Dirc Mathysz.

1473.

Verboden spel. Dat nyemant en dobbele, en keyle, en kreybecke, en queke, noch dobbelschoele, noch quecboert op en houde.

Bedelary. Voert verbiet die raet allen ar-

men luden, die der bede leven, dat si int openbaer niet en bidden opten heilighen Paesdach naestcomende, by't verboren van horen oversten clede. Hier syn wtghesondert die ma aten.

Bomen anden heerwegen. Voert laet die raet weten ende ghebiet enen yegheliken, dat sy alle bomen an beyden syden vanden ghemeinen heerweghen, staende binnen onser stat vriheit, tusschen dit ende beloken Paeschen naestcomende ophouwen ende die weghe rumen, byt verboeren vande boemen ende daertoe by't verboeren van 4 oude schilden, totter stat behoef, *etc.*

Engelant en de Hanse. Die raet gheeft gheleide: Ambassatoren ende ghedeputeerden des alreduerluchtichsten ende vermoghendsten Forsten des Conincx van Enghelant, die alhier ter dachvaert comende sullen werden teghens die ghemeine stede vande Duitsscher Hanse, nae innehout hoer brieven, die sy daervan hebben *etc.*

Doodslag. Want Philips Berentsz. van Utrecht, in voerleden tyden een doetslach ghedaen heeft op Sunte Jans kerchof binnen onser stat, aen enen dienre des proests van Sunte Peter alhier, daerom verbiedt hem die raet, out ende nywe, onse stat, ende een mile vande stat te bliven ewelic, op syn lyf.

Overspel. Want Jan Jacobsz. van Luchtenberch, die men heet *Palenborch*, ende Wouter Winck, eens ghecorrigeert syn van overspuel, ende daerenboven teghen 's raets verbot, die een in des anderen huis hebben gheweest, daerom verbiet men hem die stat ende een mile vande stat te bliven vyf jaer lanc, op hoer liven.

1474.

Gheleide: Eerst van Oudebernevelt; Jan van Nykerken van Nws, mit hem derden.

Schilder Jan Jacobsz.

Onduechdel. sprake, *etc.* Want Alyt Herders van Stenvoerden onduechdelike sprake ghevoert heeft over onsen ghenedighen Heere van Utrecht, daerom sel si borghen setten eer si vanden vleyshuse gaet, hoer sculden te betalen, die si onsen borgheren ende ondersaten sculdich is, ende ene bedevaert te doen tot Coellen, voer die heilighe drie coninghen, binnen enen halven jare naestcomende, ende als si dan die sculde ende bedevaert verbrocht heeft, soe sel si wt onser stat wesen ende ene mile vande stat bliven ewelic, op hoer lyf.

Wollemarkt houden. Wollemarct te houden tusschen Sinte Lauwerens gasthws inder Noeden ende Jan die Bolen afterpoert, oeck inder Noide staende, *etc.*

In de Clock Jac. Petersz.

Overspel. Want Dirc Jansz. van Amsterdam, boven overdrachten des raets in enen huse gheweest heeft, daer Zwaentgen, ene deerne, inne was, daermede hi in overspul gheseten heeft, daerom verbiet men hem onse stat, ende ene mile vande stat te bliven vyf jaer lanc, op syn lyf.

Nye borgher: Willem Noert.

Jood. Gheleide Meyster Meyer, die jode, met hem anderde.

Bedelen van S. Anth. vuer. Want Herman Hermansz. binnen onser stat heeft gaen bidden van Sunt Anthonis vuer, daer hi gheen ghebreck van en had, ende daertoe den luden, die hem niet gheven en wouden, quaede woirden ghegheven heeft, daerom

verbiet men hem onse stat vyf jaer lanc naestcomende, ende een mile vande stat te bliven, op syn lyf.

1475.

Sich meysterens te onderwynden, *wie.* Oec laet men weten ende verbiet allen denghenen, die van buten comen alhier binnen die stat, ende hem meysterens onderwynden willen, vrouwen ofte mannen, 't sy in medicynen of cyurgien, dat sy hem gheen meysterens onderwynden, noch brieve daer van op en slaen, dan by octroi ende consent van onsen oversten inder tyt.

Nye borgher:
Manend. na Jubilate.

Willem Jacobsz., die beeldesnider.

Man verlaten. Want Eechte, Danckaert die wevers wyf, bi Danckaert, hoeren echten

man, niet comen ende bliven en wil, noch ghene redelike sake te kennen ghegheven en heeft, waerom si des niet schuldich en waer te doen, daerom verbiet men hoer onse stat ende een mile vande stat te bliven, op hoer lyf, ter tyt toe sy bi horen man komen ende bliven wil.

Apteker Henrick Mom.

Nywen putte. Gheen vuelnisse te brenghen op S. Katr. velt, omtrent den nywen putte, bi enen coer van een ponde.

Valsch zegel. Want Margriete, Jans dochter, van Leyden, een conterfeytet seghel aen Leytsche lakenen ghedaen heeft, daerom heeft sy op die kaec ghestaen ende sy is gheteyckent met enen seghel in hoer wanghen, ende men verbiet hoer onse stat ende een mile vande stat te bliven eweliken, op hoer lyf.

1476.

Nye borghers: Will. Gheritz., omdat hy *Kusendam* bewaren sel; Ghysbert Arentsz., die scilder.

Tho. van Zebeke.

Rodenborgher steghe. Gheen onreinicheit te brenghen voer des abts poerte van Sinte Pauwels, indie Rodenborgher steghe.

Yseren hoet. Zwaentghen inden Yseren hoet.

Geweldenary. Want Claes Claesz. eerghisteren avont, omtrent seven uren, ghecomen is voer een huis inder Jofferenstrate binnen Utrecht, daer Jan die Wolver inne woent, ende woude daerinne wesen teghens Jans danck ende wille; ende want Jan hem niet inlaten en woude, heeft dieselve Claes Jan die duer vanden huse onaerdelyc over synen hals ghedronghen ende also in't hws ghecomen wesende, heeft hy Jan onaerdeliken aenghevaren, ende ter eerden onder sine voeten gheworpen, dreyghende Jan te slaen, daerom hebben die scepenen ghewesen, dat Claes in hemde ende broeke alhier ter clocke ghecomen is, ende sel bekennen, dat hy misdaen heeft, hierom verbiet men denselven Claes dat lant ende die stat van Utrecht, tien jaer lanc naestcomende, op syn lyf.

Verboden spel. Want Henr. Boumans vanden Hoenpell by Calcker, binnen der stat ende stat vriheit dat ryemken ghesteken heeft, daermede hy den luden hoer ghelt bedrychliken ofghewonnen heeft, daerom hebben die scepenen ghewesen, dat hi alhier ter clocken ghecomen is, ende bekennen misdaen te hebben, ende hierom verbiet men denselven Henric dat lant ende die stat van Utrecht 10 jaer lanc naestcomende, op syn lyf.

Geleide: Jacob van Valgares, v. S. Damiaen, Meystermis (?) van Valgares, gebroeders; Dominicus de Rubers van Lants; Corn. Cornelisz. van Rylant; Bertelmeus van Trymelis de Canalibus.

Bedelary. Want Thet, Claes Roversz. dochter, vanden Goude, ene jonghe deerne van Haerlem mit hoer ghenomen heeft, segghende, dattet hoer dochter waer, ende dat si haer wten bordeele ghehaelt soude hebben, om haer leven te beteren, 't welc sy al gheloghen heeft, ende daern tenden heeft sy gaen bidden mitter selver deerne binnen der stat, tot meer tyden in bedryechenisse der goeder lude ende afterdeel der

rechter armer menschen, daerom heeft sy opte kaec ghestaen ende sy sel ewelic wten lande ende wter stat van Utrecht wesen, op hoer lyf.

Put aen S. Katr. velt. Die steenstrate, daer die put op staet aen Sinte Katrine velt.

Gulden Vlesch. Die trap bydie *Gulden Vlesch*, neffens die Zaelstraet.

Sich meysterens onderwynden, *wie.* Want een ghenoemt meyster Pauwels, die hem vele meysterien in medicinen ende anders onderwonden heeft, ende voer die kerken binnen onser stat ende oic aen onser stat poerten brieven laten opslaen, daer vele onduechdelike ende onbehoerliker woerden inne bescreven staen, daerom verbiet men denselven meyster Pauwels die stat ende een mile vande stat te bliven eweliken, op syn lyf.

Cruiswerk vd. Dom. Men gheeft gheleide allen den ghenen, die alhier binnen onse stat komen sellen, bi die eersamen heeren vanden Doem t'Utrecht, om aen hem te bestaden ende an te nemen alsulck crueewerc, als si setten wil-

len op hoer kerc vanden Doem voersz., nu rechtevoert ingaende ende durende verthien daghen lanck naestcomende, *etc.*

1477.

Olifant. Die trap voer *den Olifant.*

Heilighe Leven. Meyster Segher van Haerlem, op't *heilighe Leven.*

1478.

Herbergen. Die waert inder *Brouwkupe.* Godert Laurensz., inden *Ram.* Gosen in't *Hertghen.*

Waghenspoor. Alsoe myn Ghen. Heer van Utrecht een ghebot heeft laten doen, dat nyemant inden ghestichte van Utrecht in die heerstraten mit enghen waghens varen ofte riden en sellen, daerom laet die raet weten, ende ghebiet allen onsen borgheren ende ondersaten, dat nyemant met ghenen enghen waghen en riden, noch dat oec nyemant enigher engher waghens en make, dan die mate is, die men daervan openbaer henghen sel inder Buerkerke, ende waer iemant die broekaftich hierinne bevonden worde, dat soude die raet corrigeren tot hoers selfs goetduncken.

Gheleide: Evert Houtman van Wezele.

Onsedicheid. Want Willem van Scadic in teghenwoerdigheid vanden rade, opten huse hem onduechdelike ende onsedelike ghehat ende bewesen heeft myt enen aenvanch, dien hy wt haesticheit dede aen Herman van Oudenkoep, daerom is hy alhier bloets hoefts in hemde ende in broeke, ter clocken ghecomen, ende sel kennen den rade misdaen te hebben, ende bidden den rade verghiffenisse *etc.*

Diefte aengheteghen. Want Henricghen, Jansdochter van Diem, Alyt Loef die kistemakers wyf, diefte aengheteghen heeft, ende dat niet bewesen en heeft, daerom heeft sy opten kaec ghestaen ende men verbiet hoer die stat ende een mile vande stat te bliven eweliken, op hoer lyf.

Overspel. Want Zwerte Peterghen, boven 's raets verbot, hoer eenwerf ende anderwerf ghedaen, by Symon Jacobsz. in synre gheselschap ghecomen is, daer hi bi in overspul syt, daerom verbiet men hoer die stat ende een mile vande stat te bliven eweliken, op hoer lyf.

Goutsmit Oloff Brucyman.

Citate met eene inhibitie. Want Johannes van Mekeren, Janssoen van Mekeren des glasemakers, ene citate mit eene inhibitie bynnen onse stat gheexequeert ende verkundicht heeft, ende alsoe onse ondersaten buten onse stat ghedaecht ende hem die inhibicy..... heeft, hetwelc teghens onser stat boeken ende oude rechten is, daeromme verbiet men hem onse stat thien jaer lanc naestcomende, ende een mile vander stat te bliven, op eweliken wt der stat te wesen, *etc.*

Een meechdekyn afhendich gemaakt. Want Willebroert, Lubbert Schinckels soen, een jonch meechdekyn, gheheten Nelletgen, Ghysberts dochter, afhendich ghemaect ghehadt heeft, den mombers van onsen rade gheset, daerom laet hem die raet weten,

dat hy dat meechdekyn terstont brenghe ende overlevere in handen vande momberen, ende dat hy daervan binnen acht daghen naestcomende voer onsen rade ter antwoerde kome, by 10 ponden.

1479.

Eenhoorn. Die smit naest *den Eenhoern.*

Spot-namen. Dirc Heyn Sporensz., gheheten inde wanderinghe *Schouwe Spoer.* Griete Reyer, ghenoempt inde wanderinghe dat *Molenpeert.*

Roemsche aftaet. Alsoe over twe jaren, doe dat Roemsche aflaet alhier laestwerve was, enighe personen ghecomen syn voer eene der jofferen convent gotscameren vande Meer, daer Dirc Guyl op die tyt inne woende, cloppende aen die doer ofte veynster vander cameren, ende als Dirc syn veynster op dede, had een vande selve personen een knoppeldoec in synre hant, daerinne waren vyftich Arnemsche gulden, segghende tot Dirc: ‘hout,

Dirc, hier syn vyftich gulden, verteert die, eer ghi meer bidt, ende bidde voer die siele, daer dat van ghecomen is.' Ende want niemant en weet, wie dat ghedaan heeft, soe laet die raet weten ende ghebiet, den ghenen, die dat ghedaen, of daerby over en aen gheweest of raet daertoe ghegheven hebben, dat sy dat onsen oversten inder tyt te kennen gheven binnen 8 daghen naestcomende. Ende waert sake, dat die raet daer en tenden yemant broeckaftich daerinne vonden, dat soude die raet aen den broekighen swaerliken corrigheren, anderen tot enen exemple.

Nye borghers: Willem Florisz., die schilder; Willem Jansz., die apteker.

1480.

Nye borgher: Lambert Jansz., die armborstier.

Dievery. Want Peterken, Aernts wyf vande Meer ghestolen heeft, daerom heeft sy op de kaec ghestaen ende den steen ghedraghen, ende haer is een oer afghesneden, ende sy sal eweliken wt der stat wesen ende een mile vande stat wesen, op haer lyf.

Geweldenary. Want Jan Gout ende Roelof Egbertsz. van Zoes, een vroutghen, bynnen onse stat op die *Scupstoel* woenaftich, ghedwonghen ende gheanxt hebben by nacht ende ontyden, dat sy hem sekere ghelden, die Jan ende Roelof seyden verloren te hebben in hoeren huse, weder moste gheven ende reyken doer een veynster, soe sy van anxt ende vrese haers lyfs hoer dore van horen huse niet opdoen en dorste, want Jan ende Roelof voer die doren stonden ende wonden die oplopen, ende onaerdelike op die dore ghesleghen hebben, daerom syn sy hier ghecomen in hemde ende in broeke, ter clocken, ende sellen den rade verghiffenisse bidden, ende wilcoeren in brieven, om deser sake wille niemant te misdoen noch doen misdoen, in woerden noch in wercken, heimelike noch openbaer, in gheenrewys, op hore liven, ende sy sellen der stat te beteringhe gheven elc XX^{M} steens, aen ghelde, tusschen dit ende Meydach naestcomende.

Ten Hart. In 't hws *ten Hart.*

Grawert. Simon die barbier, inden G*rawert.*

(HET VERVOLG HIERNA.)

Brieven, aangaande de zaken van kerk en staat, uit de jaren 1605-1614. (Naar het origineel).

I.

Edel Erentfeste and Manhafter Droste, grotgunstigher Her, guider freundt.

Sr. Ex[ie] generael averster der Co. Maist. und Sr. Alteze bestalter krigesrustinghe meines heren Spinola, ernstlich bevel under anderen dem kerckrath to Ippenburen betreffende, des 20 Augusti jungest vor Linghe mihr gegeven, hebbe ich tho mehr mhaln ganss vlitich demselven kerkrath verstendicht; nemptlich dat dieselve mit behulp des gantzen kerspels die vernichteden, uwtgeworpen altaren ende fonten bapstismal. vorg. kerken to Ippenburen erster stunde unversuimet solten wedder upbauwen, die verruckten ornamenten und siraten der kerken wuitvorschen, dorch den ghewesen koster beibringen laten oder andersinnes, bei gebreck van sulchs wess neuwes darvoer stellen, dei verfallen kerkhoives muihr, dat dacklose und ganzlich verwoiste bowfallich wethumhaus betern, dermathen weder stellen, dat ich nae gelegenheit der tyd dock, schuer darin hebben te ehre bewonnen houte erstestages die wuitgelosscheden wharen catholische religion der kerken Gots mit celebreren, prediceren, die Sacramenta to administreren, mit korte worden juwe Edelh. verstendicht hebbe.

Und dweile dan sodaen Sr. Exc. wolmenhunge und gnadich bevel daervan ick getreuwe botschap gedaen hebbe, alhyr ter stede bei nemant grot geachtet weirth oder geachtet is worden, wuit der vorgaender ingeplanter ketzerye by voelen recht als als ein barbarismus erwassen, kein klocke angeroert wirdt, oder einich kirchendienst geschiet noch bequemlich geschehen kan up desen voete, als die sachen noch gestalt syn; begeer ich J. Edelb. den vorg. Sr. Exc. guit ende gnadich gesinnen noch to verrichten, dorch ein penael mandaet gemelten kerkrath und gemeinen kerspel nochmals bevelen mochten, *ea lege et conditione*, dar sulchs noch nicht gescheye, dat nicht allein die communicierte bruche van sie solde gefordert, sunder ein uder mher guede fromme mannern committeert und authoriseert werde, dat vorg. alle nach notruft und geleghenheit den tydt op kosten der kerken und ganzen kerspels doen maken, und darto bestellen, hirin so als dat juven Edelh. guet beduncken werth, so ordineren und dat ich mit einem qualificirten koster, (daervan die provisie steit na rechte by die hoichwerdighe genadighe frou Abbatissin to Hervorde, und nicht an das haus to Linghe, ungeachtet die afgesatte leste coster verruckt jaren dar dieselve von grave Frederick vande Berghe, als stadtholder oder eure Edelh. *propter malam narrationem* seine provisie erholden) versehen worde, die welcher wel geoefnet und erfarn werhe *in cantu Gregoriano et ludendo in organis;* und deselve dat chore bewaren, als der pastoer voer dat altare steit und seine parthye schuldich jegen den pastoer und capellaen tho holden *in matu-*

tinis, *vespertinis precibus & vigiliis*, und anderen vorfallender chorsange. Wyl my dyt alles tot juwer Edelh. gansslich versehen hebben. Negest gotlicher emphelinge.

Ippenbueren, den 1. Spt., 1605.

Juwer Edel Erntfeste Gunst. und L. dienstwilliger,

BERNHARDT VAN BREGTEN.

Pastor in Ippenbueren.

Opschr.: Den Edelen Erntfest. und Manhaften Peter, Micault van Indevelt, drosten tho Linge und Kriges Commissario seinen guetgunst. Hern guiden freunde.

II.

Ick Pieter Micault, her zu Indefelde und Diefenstein, vonn wegen irer hoichfurstlichen Durchleuticheitt bestelter Droste der stadt unnd herschaft Lingen, doe kund unnd hiemit jedermennichlich fuegen zu wissen, nachdem ich hieselbsten in dieser meiner ankunft zu Lingen, keine Pastoreien inn dieser stadt unnd herlicheit behoirlich besetzt unnd ueber deme in allen kerspelen grosse misbruiken gevonden, unnd unordnungen derer geistlichen beneficien erspuert, unnd damitt die Gottsheuser und kirchen mitt altaren nit allein widerumb mugen versiehen unnd etwas repariert, sondern auch die kirchen, so annoch mit pastoren behoerlich nit versiehen unnd gleichwoll hirinne bis ankunft des heren stadholters und vicarii generalis.... wes mugelich versiehen unnd auf allen kerspelen der behoirlicher Gottesdienst widerumb gepfleget muge worden. Als hab ich hiemitt dem Erbaren Julian Volbier committirt unnd gevollmechtichtt, wie ich dan denselbigen kraftt deeses committere unnd volmechtichte, sich anstunt in allen kerspelen solle erfuegen unnd kraftt ime hiebei ubergebener instruction fleitichlichen und getrouw zu erhaltung der catholischer apostolischer romischer religion, unnd statuiten zu erhalten unnd alles fleissig zu bestellen, ob ich in eigener person solches um besten thuen unnd geschehen solle lassen mugen oder konnen.

Bevelhe der wegen irer hoicheits officieren, vogeden, kerckmeisteren oder raetsluden, dieselben gen. Volbier hirinne sollen respectiren unnd alle mugliche behilff unnd assistentie erzeigen, unb wes er vermuge habender instruction den vogeden und raetluden aufleggen unnd meinenthalben bevelhen mochte, solchs getroulichen zu achtervolgen.

In uhrkuntt dessen hab ich dieses mit selbsthanden underschriben, unnd mein pitschafft unden aufs spacium getrucket. Signatum Lingen, den 21. Septembris, Anno 1605.

Instruction vor Juliaen Volbier.

I. Erstlich solle er Volbier sich anstuntt op allen kerspelen in dieser herlicheytt unnd auch in der statt Lingen verfuegen, daselbsten in allen kerken, als to wetten in een yeder kercke vor eersten ein altar, up die plats, alwo hierbevorens dat hohe altar gestanden, verordnen, unnd solle dat altaer achter umbtrendt viff verdell voets die mouer dicker, als von aldes gewesen, gemachet, und drei voet hoher, dan dat altar upgemueret worden, umme ein tafell unnd bildtnuss dagegen anzusetzen.

II. Sollen die vogte unnd raetsluide to diesen altar to maken anstunt die materialia verschaffen, unnd vort dat altar gereide machen lassen.

III. Soll auch Volbier die kerken besichtighen, off dieselven dat kloes oder ander gebreche hebben, dasselb flitich in notam nhemen, unnd so ferne es geschehen konne, anstunts ordonern dieselben mogen dichte gemacht unnd reparirt werden, und da solche reparation oder mangel so gross, dat anstunts darinne nit konne versiehen worden, mie davon wetten guede relation te doen.

IIII. Item, solen er in allen kerspell, als in ein jeder besonder sich erkundigen, by weme die altaren unnd kerken seint verwustet, unnd zu vernhemen, ob bei dennen oder andern nit ennige belden oder reliquiae auf den altarn mogtten beholden oder wech genommen sein.

V. Item, solle in ein jeder kerspell flitich angezeigenen, wat ornamenta in den kerken sein unnd was daran falieren.

VI. Item, solle er in ein jeder kercke verordnen unnd anstunts to machen bestellen eine fonte mitt einen fonten kessell darinne.

VII. Als mer auch vorkommen, dat up sommigen kerspellen einige sein so die fonten kesseln eigener authoriteit verbracht unnd wechgenhommen, auch die fonten seint neidergerissen worden, solle er Volbier sich erkundighen, wat personen solche kesseln verbracht oder noch bey sich hebben.

VIII. Up platsen, alwo die kesseln noch verhanden, solle die restitution mit helff des voogdes in jeder kerspell geschehen unnd gleichwohl mir die namen to weten doen.

IX. Gleichfalls solle er sich erkundigen, alwo dei weichkesseln verplieben, unnd umb restitution sich, wie obstehet, befleissigen, unnd, da keine vorhanden, anstunts in jeder kerche eine bestellen unnd hinhanghen lassen.

X. Solle er auch sich fleissiglich erkundighen unnd informiren, wat die lendereien, to ein jeder postorei, hueshuer, provenbrede, renten, pechte, offerpenningen unnd alles, so dartoe gehorich, dit leste jhar gedaen.

XI. Alle die gene, so in jeder kerspell sesshaft unnd geistliche gueter gepachtet umb ein jhar pacht mugen erfaren, wat die geistliche guetter gedan, solle er abkundigen laten dat dieselbigen, so dat leste jhar die geistlichen gueder gepachtet, sollen bei im Volbier kommen unnd solches laten anteikenen; immassen, wie obstehet, darvon ein klarlich register machen, was die pastoreien unnd vicareien gueder, ein jeder besonder gedan.

XII. Jmgleichen, was ein jeder uff das leste jahr betalt unnd noch hinderstendich sein, die nhamen und alles zu specificiren, und dass keine betalung solle geschehen, bis ferner bescheit, so wol als da pastoren sein, als da noch keine present sein.

Und dies alles solle gedueren unnd vollnzogen werden, bes revocation, unnd solle er Volbier des dages vor sein arbeit und vacatien van jeder kerspele muegen empfangen unnd geniethen....., unnd solches uth der kerken gueder mogen betaelt worden;

Und da in einigen kerspellen suspecte kerckraden sein mochtten, sullen dieselben ihr reichnunghen behorlich doen unnd andrer to des kerspelss satisfactie muegen gestalt worden.

Op een afzonderlyk reepje: D. Commissarius pro demolitione altar. habebit quotidie 3 f. Si dno placuerit, pro restauratione hab. hic modo 1½ f. aut 30 st. sub correctione et beneplacito.

III.

Myn Heere.

Wy en hebben voir als noch nyet goets ofte quaets van 't exploit van Vlaenderen vernoomen, wesende in hoope dat het soude moegen ten besten gesuccedeert syn, 't selve ofte anders verstaen hebbende, sal 't UE. adverteren. Belangende den man, tot Lillo aengehouden, heeft die heere Joachimy op myn versouck aen den staten van Zeelandt gescreven, verwachtende bescheyt vande lyste, in myn voirgaende gementioneert. Die heere Brienen compt oever Utrecht, omme te bevorderen betaelinge vande decharge van twee duisent pont, ons te laste gestelt tot opmaeckinge vande redoubten, d'welcke hy segt verloren ofte verleyt te wesen. Onse heeren weten wat sy daerinne te doen sullen hebben. Syn E. gaet voirts nae Cuelenburch ende Bueren, omme nochmaels instantie aldaer te doen van 't schoersteengelt, ende van daer nae Niemuegen, omme aldaer die buytenwercken ende retranchementen te vergrooten ende t'accommoderen, dat men daerinne soude moegen logeren vier ofte vyff duysent soldaten, volgens het advys van zyne Ex^{tie}, presumerende dat den vyandt op dese stadt aencomen sal, zoe haest hy Rhynbarck veroevert sal hebben, *tu cetera collige lector.* Die heere Brienen heeft mede last omme tot Thiell te doen maecken ennige valbruggen, die wallen ende bolwercken te repareren, ende die plaetse jegens entreprinse te voirsien. Waer den staet van 't landt gefortificeert ende geprovideert met justicie goede ordre, vromichheyt, getrouheyt, eenicheyt, correspondencie ende een ygelyck zyn devoir dede nae behoiren ende in eenvoudicheyt, ende nae die verbintenisse van societeyt, ick meyne dat onse saecken vaster souden gaen ende beteren voorspoet hebben. Die Almoegende Heere wil alles dirigeren tot onse salichste, wiens protectie ick UE. hiermede ende neffens myne gebiedenisse recommandere.

Metter haest, vuyt 's Gravenhaege, desen 3. September, 1606.

UE. dienstwillige vrundt,

NICLAES VAN BERCK.

Die reyse ende last vanden heere Brienen dient alle man nyet te weten. *Sufficit te nosse.* Het wort anders te wyt gedivulgeert. Daer is wel meer te scryven, dan ick latet voir als noch om beters wille, ende duer hoepe, dat het Godt die Heere noch beteren ende voorsien kan. UE. sal met discretie den heere vander Aa moegen communiceren, aen dewelcke ick my mede gebiede.

Die heere Wynwod ende die gedeputeerden vande staten generael, die lestelick te Embden syn geweest, syn gisteren weder derwerts gereyst, omme volgens die begeerte vanden coninck van Engelandt, het Haechsche tractaet te wege ende ten effecte te brengen; watter volgen volgen sal leert den tydt.

Opschr.: Erentfeste *etc.* heere, die heere Gilles de Ledenberch, secretaris vande heeren staten van Utrecht, tot Utrecht.

Recepta 4. Sept. 1606.

IV.

(Volstrekt niets belangryks bevattende als dat hy wil te huis komen).

's Gravenhage, den 24. Sept., 1606.
NICLAES VAN BERCK.

P.D. Wy en hebben noch geen schryvens vande heren gedeputeerde vande staten generael gehadt, dan my is een missive gecommuniceert vanden burgermeester Tengnagel, den 21. deser uyt onsen leger gescreven, vermeldende, dat Spinola hem hadde gevanteert, Michaelis dach meester vande stadt Berck te wesen, ende dat hy ter selver tyt een geweldich assault op die stadt gebracht hadde, maer niet te weten hoe het vergaen soude mogen wesen, maer voor seker, dat wy meester gebleven waren. Daerbeneffens, dat syn Exc^{tie} een exploict voorhanden hadde, daer an gelegen was ende te wenschen dat het soude mogen succederen. Het wordt hier gehouden op Venloe. Wat er van sy, sal UE. haest vernemen.

Tot Rotterdam syn ingebracht twe schepen, by d'oncen verovert. Een comende uyt Buscaeye van vierdehalf hondert laste, geladen met wol, yser ende andere diversche waren; ende het ander heeft in 800 kisten suycker ende costelyke andere comenscappen, als myn die burgermeester van Amsterdam, die heer Cromhout, voor 't sluyten deses, verclaert heeft. Syn voorleden sondach aldaer mede aengecomen 250 Francoysche soldaten, daerover een capt commandeert, genaempt Fretton, sullen morgen gemonstert ende te sceep naer Arnhem gesonden worden.

V.

Edele, *etc.*, Heeren.

Myn Heeren. Ick hebbe UE. missive op eergisteren voor den noen ontvangen, dienende tot antwoerd van myne voergaende, ende by dewelck UE. begeren ende versoecken, dat ick volgens die resolutie vanden staten van Utrecht, op die laetste beschryvinge genomen, myn commissie noch soude continueren den tydt van drie naevolgende jaren, gelyck UE. myn 't selve, laetstelick daer wesende, hadden doen vermanen met vertrouwen, dat ick die heeren staten noch UE. 't selve nyet en soude weygeren. Soe sal UE. nochmaels believen te verstaen ende seeckerlick te geloeven, dat ick nyet sonder oersaecke daerinne zwaricheyt hebbe gemaect, ende dat ick nyet geerne enigen dienst soude UE. ontseggen ofte tergiverseren, als ick d'selve soude daer mede kunnen conplaceren ende gerieven, dan soe ick bevinde (stellende mynen goeden wille tegens myn geringe vermogen) dat ick daerinne noch UE, noch myn selven, genoech doen noch behoerlick contentement geven kan ('t welck myn gemoet bedroeft) soe is myn vrundtlicke bede, dat UE. believe, myn van dese becommernisse ende facheusen last wis te ontledigen ende te verlossen, daerinne ick in sess jaeren met groete moeyen heb getravailleert ende weynich voordeels gedaen, dat myn van harten leet is. Ick hebbe in mynen laetsten, sonder beveynstheyt, die redenen daervan breeder verhaelt; maer het scheynt, dat UE. die inden wynt slaen ende nyet en willen apprehenderen, hoe wel die nyet weyniger in haer egaert als van myn praegnant syn, ende UE. wel ander gevoelen souden geven, soe ick die naecter ende grondelicker hadde geopenbaert ende geposticulariseert, 't welck ick myn hebbe ontsien om beters wille ende om geen misverstanden ende meer passien te verwecken, die (Godt betert) onder die provintien nyet weynich en domineren, waervan die tydt nyet en lyt veel te verhalen, ofte UE. daermede te beswaren. Edoch om UE. believen ende aenhonden te accommoderen, soe verre my mogelyck wesen sal ende alle ..... ende derselver misnuegen te vermyden; soe ben ick te vreden hier noch te verblyven ende myn conditie te continueren tot d'aenstaende beschryvinge van UE., mits dat d'selve mynen

voergaenden, met die redenen, daerinne vervat, alsdan sullen resumeren ende den staten van Utrecht voerdragen ende dit poinct optie bescryvinge stellen, opdat ick hoer edelen alsdan oick naerder berichtinge van myn voernemen sal mogen doen, ende op alles gelet worden naer equiteit ende naer merite van myne pretensie, volgens die belofte myn by

UE. aengescreven, nyet tegenstaende by my andere resolutie genomen was, ende daer van dese veranderinge myn oick nyet wel te pas en compt, om myn particulier, nademael ick die huere van het huys, daerinne ick hier wone ende t'Utrecht, den luyden, die in myn huys wonen, overlange opgeseydt hebbe. Ende soe my nyet gelegen en sal wesen voer dien tyt voer myn familie in een herberge te logeren, sal wederom mogen sien een ander huys te becomen voer een half jaer, want het en is die gewoente nyet een huys te huren voer een maent twee ofte drye, ende daerbeneffens myn huys t'Utrecht voor gelycken tydt doen bewaren, daerinne ick alle provisie hebbe gedaen. Zoo hebbe nu UE. 't selve willen vermanen neffens ander ongerief ende moeyen, die ick daer doer desen te verwachten hebbe, opdat by gelegenheit daerop gelet mach worden. Verblyvende ende stellende alles tot UE. discretie, als oick, dat d'selve myn nyet en sullen qualyck afnemen, dat ick cortelinge tot Utrecht come, omme ordre te stellen, ende tot myne minste schade myn particuliere affairen te menageren. Ende soe desen vorders nyet en geschie, sal myn hiermede dienstelyck gebieden aen UE. goede gratie ende den Almogende Heere bidden,

Edele, erentfeste, wyse, voersienige ende seer discrete heeren, UE. te willen sparen in langduerige gesontheyt ende voorspoedige regieringe.

Uyt 's Gravenhage, desen lesten Sept., 1606.

UE. dw. vrundt ende medebroeder,

NICLAES VAN BERCK.

Hier syn aengecomen, soe uyt Hollant ende Zeelandt veel coepluyden, uyt verscheyden steden gecommitteert, omme te beramen ende te concipieren een ordre ende forme, daer nae men soude mogen oprichten een unie nopende die negotiatie van Westindie, ende syn van desen dach af in besoigne getreden, omme daernae d'selve aen den staten generael te presenteren ende aggreatie daerop te versoucken. Als het overgegeven sal wesen, sal ick UE. copie daervan overseynden, omme UE. intentie daervan te mogen verstaen. Desen voermiddach is in onse vergaderinge ontboden ende gehoert een Engelsman, den lande dienende, als adelborst, die verclaert heeft, dat hy voorleden Donderdach tot Lonnen, omme herwers te vertrecken, gecomen was, ende sien daer al het volck sonderlinge vrolyck ende blyde te wesen, dat hy gevraecht hadde, wat er te doen mochte wesen, hy verstaen hadde, dat de peys tusschen Spangien ende Engelant gebroecken was, ende dat hy gesien hadde, datter veel schepen van oorloge inne gebracht werden ende geequipeert. Het schynt, dat die coning den coepluyden, die op Spagnien gehandelt hebben ende aldaer qualicken ende tegens het tractaet geforceert ende beswaert syn geweest, represtalia tegens den Spangaert geaccordeert heeft. Soe het waer is, het verlos van Berck sal haest vergeten worden ende ons weynich cunnen deren. Interim nyet gedivulgeert, alvorens scryvens sal gecomen wesen vanden heere Caron, daerna ons seer verlangt.

Opschr.: Aen mynheeren... den staten vanden lande van Utrecht, tot Utrecht.

R[a]. 1. Oct. 1606.

VI.

Edel Mogende Heeren.

Desen zal dienen, om UE. M. te veradverteren, hoe wy naer diverse tydinge, ons daertoe causerende, den 25 April 1607 's achternoens omtrent 3 uren syn gecomen met ons 29, soo oorloch- als proviantschepen, inde bay van Gibraltar, ende aldaer gevonden een armade van des conincx schepen, sterck twaelf oorlochschepen, waeronder synde 9 galioenen, ende

d'andere schepen naer advenant redelick groot, sonder noch 7 ofte 8 in't getal, dat coopvaerders waren, die hier ordre hadden, onse hollantsche straetvaerders, vuyt- ofte incomende, aen te halen, gelyck sy al eenige van die hadden becomen, hebbe naer alle ordre ende goede couraigie, den viant, opte rede leggende, onder 't geschut vande stat ende castelen aengetast, soe dat onsen admirael, den admirael vanden vyant met staende seylen heeft aen boert gesmeten, met noch hebbende, tot onse assistentie, capiteyn Moy Lambrecht van Rotterdam, dewelcke oock dateliken den voorn. admirael heeft geabbordeert. Den generael, eer wy in de bay quamen, heeft geordineert onsen viceadmirael met captteyn Bras te aborderen den viceadmirael vanden vyant, voor alle capiteynen twee ende twee, een van des viants galioenen souden aentasten, om also ons voornemen te volbrengen, gelyck wy naer vyff uren vechtens, met de hulpe des Almoghenden, de overhant onses viants hebben gecregen, soo dat vooreerst inden brant geschoten syn twee galioenen, als noch een inden gront, hebben continueliken tegens den admirael vanden viant seer geschooten. Ende, alsoe wy den Spaenschen admirael aen boort leyden, lieten wy ons ankeren vallen, omme daeraen te blyven, ter contrarye den vyant syn tauwe afhielt, dryvende aen de gront, soe dat wy van hem geraecten, niet tegenstaende denselven gedwongen, tot dat hy een vreedevaen of wit laken liet waeyen, teeken doende van op te geven, achte dat hy groote menigte dooden hadde, alsmede haren generael, die genaemt was Don Jan Alvares Davilo syn galioen, geheeten *St. Augustyn*, groot omtrent 400 lasten, ophebbende 21 metale stucken, den viceadmirael vanden viant, geabordeert synde van 4 ofte 5 onser schepen, hebben denselven doer 't schieten ende enteren verovert, maer also den brant in des viants vice-admiraelschip was gecomen, niet wetende hoe, syn onse schepen met alle neersticheyt ende niet sonder groot perykel van hem affgecort, brande alsoo met meest al het volck, tot het water toe, niettegenstaende enighe van onse schepen door 't springen des viants cruyt, haer seylen inden brant geraecten, van gelycken wy oock al te samen soo veel hadden te doen, onse schepen te bewaren voor den brant, als 't mogelyck was; sommighe vanden vyant weecken met hare scheepen aen den gront als noch andere, die d'selve verlieten, leggende onder de stadt, jae oock den brant daerinne staecken, om dat wy geen proufyt daervan souden genieten. Den Spaenschen admirael, aen den gront, als voren verhaelt wesende, is 's nachts door 't hooge water driftich geworden ende aen de noortwal gedreven, welcken wy 's anderen daechs afgehaelt te hebben, maer eer wy daertoe quamen, heeft den viant denselven in 't vier opgeoffert ende in brant gesteeken, hetwelke was den 26. dito 's morgens, doen wy oock sagen, wat scade den viant by ons hadde geleden, also wy 21 schepen aen de reede vonden ende tegenwoordich maer 2 galioenen aen den gront lagen, die sy 's nachts soo hooge als haer mogelyk was, met noch een groot Fransch schip ende een jacht, die niet doenlyk waren af te halen off te branden, daer beneffens noch vonden drie Fransche coopvaerders, die haer in onse vlote begaven, somma, dat van alle dese scheepen, die wy alhier vonden, maer, soo vrunt als viant, overschoten 7 schepen, die reste soe duer den viant als ons, inden brant geraect syn, waeronder is geweest den admirael, den vice-admirael, schout by nacht, ende 4 grote galioenen, behalven alle d'andere voorhaelde schepen meer. Danck Godt almachtich, die ons door syn genade heeft laten winnen de overhand van onse vianden, mits zyne Goddel. wille is geweest, dat onsen generael Heerskerke door den eersten schoot vuytten den admirael vanden vyant syn slinker been tot aen 't lichaem toe is wechgenomen, soo dat de doot is dadelyck nagevolcht; den Heere

wil syn siele genadich wesen, met noch een capiteyn, genaempt: Lange Hendrick van Amsterdam, als oock inde nombre van omtrent hondert soldaten, als bootsgesellen inde geheele vlote, syn den 27. dito vuytte baye van Gibraltar t'seyl gegaen ende door contrarie wynt gecomen tsavonts op de reede van Tutewen, in Barbarien, daar wy naer d'ordre vande

instructie hebben tot admirael verclaert Laurens Jacobsz. Alteras ende tot vice-admirael Peter Willemsz. Verhoeve. Den 8. May syn gecomen onder de cap St. Vincent, alwaer geresolveert worde conform de resolutie hierby gevoecht. Hiermede bevelen wy UE. M. *etc.*

Vuyt den Admirael den 9. May 1607, opte hoochte van 36 graden noortwaert vande cap S. Vincent.

Z.J.

(Volgens kopij, geschreven door Arnt van Buchell.)

VII.

Myne Heeren.

Nae myne dienstelycke gebiedenisse sal UE. believen te verstaen, hoe dat ick derselver missive vanden 8. deser ontfangen hebbe, ende dat d'selve my getuycht, dat UE. daer uyt wel hebben kunnen apprehendeeren, als oock uyt die propoosten, die ick met den heere van Oldenbarnevelt hebbe gehadt, noopende die betaelinge van onse wagenluyden, te velde gedient hebbende inden jaere 1606, dat van hier geen behulp daer thoe te verwachten sal wesen, terwyle zyn E. my verclaert heeft, dat die penningen van Vranckryck, lestelyck gecommen, eygentlick waeren gedestineert tot onderhout van 't ongerepartieert krychsvolck, meynende ons te laeten belast met die wagenluyden tegens die defecten, die wy sedert vier jaeren vande petitien vanden raedt van staten souden schuldich gebleven syn, nyet wel overeencomende met d'intentie van UE. noch mit die hoope vanden gemelten heere aen de heeren van Rysenburch ende Ledenberch gegeven, volgens haer E. rapport daervan gedaen, ende daer op UE. fundament hadden gemaeckt, ende dat daerom UE. veroorsaeckt waeren myn te belasten (verstaende dat die wagenluyden nyet minder tot haere betaelinge waeren gerechticht, als die ongerepartieerde soldaeten), dat ick van UE. wegen soude verclaeren als 't best te passe soude moegen commen, dat die staten generael geen reeckeninge en souden behouven te maecken, om gelt van UE. te trecken, zoe lange die waegenluyden van 't Sticht van Utrecht nyet en soude wesen betaelt, wesende geresolveert haer gedragen ende noch te dragene consenten daerthoe t'employeeren, soe sal UE. mede believen te weeten, hoe dat Saterdach lestleden die heeren vanden rade van staten hadden doen overbrengen ende ten hoochsten doen recommandeeren duer den secretaris Huygens sekere requeste by den wagenmeester Jan Aerts de Roy aen haer E. overgelevert, versoeckende dat die arme wagenluyden, die inden jaere 1606 te velde gedient hadden, ende op den tocht van Bredevoort ende Arculens, die nu soe lange hadden gepatienteert ende desen voirleden harden winter in groote armoede waeren geweest (duer t'onthouden van haer verdient loon) eens souden mogen worden betaelt, ende soe ick dese requeste (terselver tyt presideerende) hadde gelesen, gerecommandeert ende verhaelt, dat UE. dagelicx van deselve tot betaelinge warden gemolesteert, adviseerde die heeren van Hollandt, dat men dit achterwesen soude mogen repartieeren over die provincien; maeckende alsoe semblant, off sy dese saecke wilde favoriseren, wel wetende dat se vande andere provincien geen gevolch souden hebben, excuseerende die van Gelderlandt ende Overyssel haer duer d'inundatie van haer landen, ende daerom gelast wesende in geene nieuwe petitien

te consenteeren, Seelandt op die lasten van haer admiraliteyt, Vrieslandt, stadt Groeningen ende Ommelanden, op die fortificatien van Coeverden, welcke achterstallen ende schulden d'eene ende d'andere wilde vermengen met onse waegens ende dat samentlick over die provincien soude worden gerepartieert, gelyck UE. 'tselve al naerder sal verstaen hebben vande heeren vander Aa ende van Geresteyn, ende dat wy voor ons advys hadden verclaert, dat die voorn. waegenluyden gevoechlicxte

soude cunnen worden betaelt uyt die contributien van vyander landen origineelick daertoe gedestineert, neffens andere partien van oirloge, die nu twee jaeren ledich hadde gestaen, als claerlick op den staet van oirloge sal worden bevonden; daerop die heere van Oldenbarnevelt seyde (getreden wesende op syn seere) dat het wel in de beginselen zoe was geweest, maer dat die contributien nu andere lasten subject waeren, als van servitien ende tractemente, ende dat sulcx te sien soude wesen by de reeckeninge daervan gedaen, willende myn wys maeken wit swart te wesen ende anders als myn wel was bekent, soe sustineerde ick dat den ontfanger generael noyt soe lange als ick in de vergaderinge was geweest, enige reckeningen daervan hadde gedaen, noch dat zyn E. sulcx soude kunnen bewysen, soe dat wy daer over tegens den anderen quamen in contestatie ende in onverstandt; 't is wel waer, dat die particuliere ontfangers vande contributien aen den raedt van staten nae ouder gewoonte jaerlicx haer reeckeninge doen, maer dat den ontfanger generael soude gereeckent hebben vande penningen, by hem vande particuliere ontfangen, die gedechargeert worden op zyne quitantie, sal nimmermeer blycken; siende nu dat die van Hollandt weynich wercx vande waegendienste waeren maeckende (hoewel die zoe wel haer als ons aengaen, middel hebbende uyt die voorn. contributien ofte uyt die groote partye daer met zy by den staet van oirloge belast syn, waer thoe sy nu den tyt van twee jaeren nyet eene stuiver hebben gegeven) soe worden ick als presideerende genoeytsaeckt by dese occasie te concludeeren, dat ick uyt d'advysen voorn. nyet anders en konde bemarcken, dan dat men ons ongelyck sochte te doen ende te bespotten, nademael geene vande provincien met de waerheyt soude konnen seggen noch bewysen, dat wy minder inde petitien vanden raide (soe voor als nae den jaere 1606 gedaen) ons souden hebben gequeten als eenige van deselve, vraegende wat redenen dat ze souden hebben, om ons die waegens aen te dringen ende op te offeren, die gelyck debvoir met hemluyden, zoe voir als nae ende eer meer als min, ende nyettegenstaende die waegenschult van andere nature was als haer pretensie, liquide ende haere illiquide ende noch disputabel, ende dat haer M.E. belooft hadden ons daervan t'indemneeren, ende soe hier tegens nyet en worde gerepliceert, soe verclaerden ick vermogens den inhoude van UE. missive, als dat d'selve waren geresolveert die voorsz. wagenluyden uyt die consenten by UE. gedragen ende noch te dragen, te contenteren, sulcx dat men alhier geen reeckeninge en soude behoiren te maecken, om eenich gelt van ons te trecken, soe lange die voorn. voerluyden nyet en souden wesen betaelt. Nu en weet ick voir eerst nyet, wat hier inne van onsentwegen mit proaffyt sal vorders kunnen gedaen worden, dan dat UE. versoucken die heeren van Rysenburch ende secretaris Ledenberch herwerts te willen reysen, om noch eens mit den heere van Oldenbarnevelt van deze saecke te spreken (die ons alderharste is) ende hem te vermoogen ende te bewegen, nademael syn E. aen deselvige heeren die hope gegeven heeft, dat men ons daerinne soude assisteeren, ende 't selve van haer E. misschien beter sal willen verstaen als van myn, rechtevoirt qualick te pas wesende oever dese troisicheit onbeleeftheyt, onwaerdicheyt ende ondancbaerheyt, die myn bejegenen voir ons weldoen, ende te meer dienen die voorn. heeren hier te wesen tot mynder assistentie, nyemant hier hebbende als die heere borgemeester Helsdingen, ende terwylen die swaerste poincten vande vredehandelinge rechtevoirt geintameert, voirgenomen ende gedisputeert worden, als vande continuatie vande convoyen, d'welcke die gesanten van onse partye gantschelick difficulteren, ende wy nyet en weten ofte onse provintie ende andere dienlyk wesen sal, haer dese

servituyt in tyde van vrede subject te maecken *in infinitum*, 't welck by die van Hollandt ende Zeelandt (die alleen d'administratie daervan hebben) seer wordt geurgeert onder dekzel van 't tractaet, mitsgaders het poinct vande limiten, welck oock zyne swaricheyt ende consideratie heeft, bidden daerom dienstelyck, dat UE. believe die voorn. heere van Rysenburch ende

den heere Ledenberch te bewegen hier te commen sonder vertreck, immers voor den tyt, dat die heeren Suylen, vander Aa ende van Geresteyn sullen absenteren, want het en is inder waerheyt nyet eer genouch voor onse provintie in dese gelegenheyt, soe weynich gedeputeerden hier te hebben, ende een grote ongerustheyt voir ons tweyn, ende nadeelich voir die handelinge, ons ontsiende eenige swaricheyt oever ons te nemen, ende overmits ick toecomende Maendach nodich nae Iselsteyn sal moeten verreysen, ende daer over twee ofte ten langsten drye daegen uyt sal moeten wesen. Aengaende myn particulier, daervan ick by mynen naestlesten aen den heere Ledenberch hadde gescreven, als vande costelicheyt die hier jegenwoordich valt op alles ende sonderlinge vande huyshuyre, sal ick myn verlaten op de goede discretie van UE., d'selve hartelyck daervan bedanckende, houdende my sonderlinge verobligeert, omme d'selve met alle goede officien nae myn beste vermogen te erkennen, dat kenne Godt Almachtich, dien ich bidde UE.,

Myne heeren, *etc.* Metter haest uyt 's Gravenhage, desen 18. Martii, 1608.
UE. dienstwillige vrunt ende medebroeder,
NICLAES VAN BERCK.

Den brenger van desen hebbe ick belooft drye gl., zoe verre hy denselven aen UE. brachte morgen voir negen uren.

Op een papiertje apart:
Sedert het vertreck vande heeren vander Aa ende van Geresteyn is maer eene conferentie gehouden geweest met onse adversanten, den 16. deser, op welcke sonderlinge nyet en is gedaen, dan alsnoch gedisputeert, het instellen vande acte particulier, toucheerende die continuatie vande trafyque vande Indien by provisie, ende eerst voir negen jaeren, ende vande articulen, dat den peys nyeten sal gebrocken worden in Europa, alwaer 't schoon, dat oever die limieten vande hoochte vande Canarien eenich misverstant quame te verrisen, ende men naemaels op die vorder continuatie van dese negotiatie nyet en soede kunnen accordeeren, met die acte apert voirn. wordt zeer gehaest, ende syn die gesanten van onse partye geresolveert, yemant uyt de haeren daer met nae Spangien te seynden, men seyt die pater commissaris. Die poincten vande binnenlantsche trafiquen worden zeer gedisputeert om den tol van Zeelandt, die men voir den oirloge tot Antwerpen plach t'ontfangen ende principalick om die convoyen; dan worden getraineert, overmits die voirn. gesanten verwachten Francisco Molina, commissaris, ende Balthasar Robiano, *conseillier ende tresorier de finances de leurs altezes*, d'welcke sy ontboden hebben, om d'selve op dese poincten te consuleeren, wesende beter in 't stuck van trafiquen ervaren als syluyden. Intusschen syn wy doende, omme die limiten te beraemen ende intestellen, wesende op dese conferentie geintameert ende ten heyde zyden aengenomen, openinge daer van te doen op d'eerste sessie.
Opschr.: Aen de heren *etc.* gedeputeerden vande staten 's lants van Utrecht, tot Utrecht.

VIII.

Myn Heer.

Ick hebbe UE. missive vanden 7. deser ontfangen neffens het exemplaer gedrukt, inhoudende die poincten, beraempt tot handelinge van vrede, zoe wel van deze als vande andere zyde, waer over UE. wel met redenen syn claegende, als streckende tot schande ende disreputatie vanden staet van 't landt; ende te recht is oirdeelende, dat sulcx veroorsaeckt

wordt duer lange dilayen ende slapheyt, die den staten generael meer wort geimputeert als die gesanten van onsen partie, soe vande ambassadeurs vande coningen, van chur ende fursten tot onser assistentie hier gecommen, als vande gedeputeerden vande provincien, inden staten generael compareerende; d'welcke alle t'samen nu dus lange hebben daeroever gedoleert ende aengeport (wesende duslange by die heeren van Hollandt geexcuseert, duer d'absentie van veel gedeputeerde, die tegens het gepasseerde hoochtydt van Paesschen vertrocken waeren, ende nu zedert twee ofte drie dagen eerst weder gecomen syn) dat die poincten, daer op reces was genomen, nu by de handt genomen syn ende geprepareert worden, omme morgen ende overmorgen conferentie met onse adversanten daerop te houden, die heeren van Hollant belooft hebbende (als deze weeke presideerende) het besoigne met meerder ernst ende yever te vervolgen, 't welck mede opgehouden is geweest voir ettelycke dagen, duer die ligue van Engelandt, die oick langer nyet en diende uytgestelt te worden, deselve is nu (Godt loff) geaccordeert tusschen die gesanten van zyne Ma^{t}. ende die staten generael, als oick die liquidatie vande schulden, ende mit advys van syne Excell., Genade, ende vande heeren raden van staten, mitsgaders vande ambassadeurs van Vranckryck gesloten, soe dat daeraen nyet en resteert dan dat dieselve poincten vande ligue ende liquidatie noch eens op 't ernstich versoeck vande gesanten van Engelandt aen haeren coninck gesonden worden; UE. vermanen wel, dat die conventien met Vranckryck dese ligue beter soude hebben gevallen, dan 't zelve is nyet wel mogelyck geweest om die marchants avonturiers, d'welcke sustineren op ons privilegie te hebben, ende nyet en willen gedogen, dat onse coopluyden op Engelandt souden mogen trafiqueren, ende hoger nyet en souden belast worden als d'ingesetenen aldaer, ende om die liquidatie ende meer andere consideratien, syne Ma^{t}. van Engelandt heeft geremitteert ende achter wegen gelaten die augmentatie vande guarnisoenen, in de steden cautionaris, dairvan ick voir desen aen UE. gescreven hebbe, ende dat in regart, dat die liquidatien by de staten generael aengenomen zyn, in voegen die in Engelant waeren beraempt, haer verlatende nyettemin (als't aen't gelt tellen sal commen) dat zyn Ma^{t}. sal tracteeren gratieusement ende benignement, daerthoe syne ambassadeurs goede hoope gegeven hebben. Wat belangt capitain Prende, sal UE. believen te weten, dat ick onse excuse, volgens UE. advys alvoirens gedaen hadde, aleer hem den brief vanden staten generael aen onze heeren, om die betaelinge te doen, was gelevert, ende zoe wel die vergaderinge als den capitain vermaent, dat het nyet dan verloren moeyten ende kosten soude wesen, versouckende, dat by haer E.M. ordre op die betaelinge soude mogen worden gestelt, 't welck wy oick hebben gedaen voirleden Vrydach ende Saterdach, nae dat den lieutenant vanden capitain weder aengecomen was, maer sommige provincien, als Seelandt, Vrieslandt, Overyssel ende stadt Groningen ende Ommelanden, wilden den capitain wederom op Utrecht wysen, allegerende ende vermengende hair achterheyden vande admiraliteyt, van fortificatien ende andere benselinge mit onse regtveerdige saecke, daer over zy by die van Gelderlant ende Hollant worden gereprendeert ende onderricht, soe dat ick nyet en twyffel, off wy sullen van desen capitein ende van anderen onbemoeyt blyven.

Myn heeren, die heeren die met my hier syn, stellen onse heeren ende UE. in bedencken, of 't nyet hoechnodich en sy, dat die heeren, die lestelyck hier zyn geweest, ofte immers eenige van haer E., terstont tot onse assistentie herwers gesonden worden,

nademael die gedeputeerden vande andere provincien te samen weder aengecommen zyn, ende compareren dagelicx soo sterck als oit van te voiren, ende dat d'importantie van dese handelinge 't selve sonderlinge is eysschende, ende d'onse soe veel als d'andere provincie is toecherende, ende wy daegelicx worden gevraecht, wanneer d'onse sullen comen. Is daerom ons dienstelyck versouck, dat UE. gelieve by onse heeren te procureren ende aentehouden, dat die

voorn. heeren gedeputeerden sonder vertreck moogen herwers gesonden worden, ende soe 't doenlick waere, dat UE. selfs mede mochte commen, ons refereerende op 't toeseggen, dat die heeren ende UE. ons op haer vertreck hebben gedaen, ende tot discresie van deselve.

Die heere tresorier Robiano is gearriveert, maer tot wat fine is noch onbekent, als ick dat vernomen hebbe, sal UE. laten weeten; van deselve wort verstaen, dat den pater commissaris Saturdachs nae Paesschen nae Spangien is vertrocken. Godt de Heere wil syne reys spoedigen ende geven, dat hy met vrucht ende tot onsen contentemente haest weder mach commen, denwelcken ick oock bidde neffens hartgrondige gebiedenisse, die UE. mede believen sal te doen aen alle onse heeren, van wegen die heeren van Rysenburch ende Helsdingen, ende van my,

Myn heeren, UE. t'saampt den synen te willen spaeren in langduerige gesontheyt ende gelucksalige voorspoet. Metter haest, uyt 's Gravenhage, desen 11. April, 1608.

UE. dienstwillige vrunt,

NICLAES VAN BERCK.

Myne gebiedenis aen den heere Buth.

Myn heere, ick hoope, dat UE. noch memorie sal hebben, hoe dat ick seckere tyt geleden deselve hebbe gerecommandeert in versoeke vande heeren van Opdam ende van Rysenburch, een Edelman van Leyden, genaempt Verlaen, versien vanden Heere Almachtich met veel eerlycke kinderen, omdat een van syne soonen soude by onse heeren gebeneficeert worden t' St. Catharinen, in plaetse vanden overleden soon van heere Gerrit Schadee, wil daeromme mit die heeren van Opdam ende van Rysenburch gebeden hebben, dat onse heere ende UE. believe die goede handt daer aen te houden, ende den goeden Edelman voorn. te favoriseeren; 't sal aen hem wel besteet wesen ende strecken tot eere ende dienste vande balye, met Godes hulpe.

Opschr.: Erentfeste *etc.* heere, die heere Gillis de Ledenherch, secretaris vande heeren staten van Utrecht, tot Utrecht.

R[a]. 12. Aprilis, 1608.

IX.

Edele, *etc.* Heeren.

Myne heeren, wy en twyffelen nyet, off UE. hebben sonderlinge verlangen, om te weeten, wat by dese gelegenheyt hier omgaet; ende haer te verwonderen, dat het besoigne vande handelinge van vrede, dair die geunieerde provincien soe grootelicx is aen gelegen, dat lange stille gestaen heeft, hoewel UE. van tydt tot tydt die redenen ende excusen daervan ontfangen sullen hebben duer den heere Ledenberch, soe en hebben wy nyet cunnen laeten UE. t'adverteeren, hoe dat op gisteren nae den noen het voirn. besoigne hervat, ende conferentie daer op gehouden is geweest, bestaende alleen in mondelyke resumptie van 't gene, daer 't lestelyck gelaeten was, als eerstelyck vande binnenlantsche trafique; die gesanten van onse partie gevraecht wesende, off sy haer daerop nyet naerder en hadden bedacht, seyden dat sy voirens haer verclaeringe daervan hadden gedaen, ende dat het nyet wel in tyde van vrede te passe commen soude, malcanderen te quellen met licenten ofte convoyen, die opgestelt waeren, omme die lasten vanden oorloge daer uyt te vervallen, ende als den oorloge quame te cesseeren, dat die mede behoorden afgestelt te worden, noch d'eene den

anderen meer op te leggen (wesende in vrede), als men voir den oirloge hadde gedaen, versouckende, dat alles tot

gelycken staet soude worden gedresseert, te vreden wesende alle stapelrechten ende tollen, daerinne provincien ofte steden van onser syde voir den oirloge wairen gepriviligeert geweest, te betaelen, ende een yegelick contentement te geven, mits dat hemluyden daerinne van gelycken soude worden gedaen, 't welck gedebatteert wesende, uyt oorsaecken, dat die licenten *de facto* opgehouden souden worden, ende dat die naebuerige coningen, princen, republiequen ende neutrale provincien geen swaericheyt wairen maickende, op der continuatie van onse convoyen, dat alle souverainen vrystonde, die commercien te chargeeren nae gelegenheit van haeren staet ende welgevallen, dat den coning van Spangien in syne landen tegenwoordelick 't selve was useerende, dat die staten generael haer convoyen van tydt tot tydt zoe zouden vercleynen, ende nae corte jaeren die geheellyck achterwegen laeten, dat het nyet de pyne waert soude wesen, daer over te claegen, met meer andere redenen, als dat die zee moste gevryt syn van vrybuyters, die admiraliteyten onderhouden, in voorgaende conferentie geallegeert, ende dat men dairomme die convoyen metter daet nyet en soude connen te nyet doen; so dat die voorn. gesanten versocht worden, haer naeder te willen bedencken, ende haer uyterlycke meyninge op d'aenstaende communicatie scriftelyck over te leveren, 't welck by d'selve aengenomen wesende, is daer nae geexamineert ende gediscoureert, het poinct vande wisselinge van steden ende plaetsen, ende daer nae by onse partie verclaert, dat zy te vreden was te verlaten alle plaetsen, steden ende forten, die sy op ende over Rhyn hadden, mitsgaders in Gelderlandt (uytgesondert het Overquartier) ende in Overyssel, mits dat van onsent wegen daertegens souden gequiteert worden die steden ende forten, die wy in Brabant ende in Vlaenderen hadden, geen uytgesondert, ofte zoe men daerthoe nyet en soude connen verstaen, om die diffidentie, dat sy te vreden waeren, dat een yegelyck soude houden, dat hy hadde ende daer by blyven; ende dat die wisselinge voornoemt uytgestelt soude worden voir den tydt van een, twee ofte drye jaeren ofte meer, tot onsen believen, verhoopende dat wy alsdan den anderen beter souden mogen verstaen. Vande limiten worden sonderlinge geen mentie gemaeckt, overmits die nyet wel te recht konnen genomen ende beraempt worden, aleer men verleken ende verdragen sal wesen op die wisselinge van steden ende die demolitie vande forten. Worden hier nae propoosten gehouden op die restitutie vande geconfisqueerde goederen, bestaende in veel deelen ende verscheyden specien; is nae onderlinge consideratien ende examinatie derselver, dit poinct (daer inne verstaen worden dat men lichtelick soude accordeeren) ende het voorgaende vande wisselinge van steden ende plaetsen uitgestelt tot op die naeste sessie (dese alleen gelecht ende gehouden weesende, om malcanderen te sondeeren ende goetgevonden, dat alsdan het gevoelen ende intentie van d'een ende andere syde hiervan in geschrifte mede gebracht soude worden, en soe 't doenlick wesen sal, eens een besluyt daervan te maecken).

Wy seynden UE. neffens desen copie vande ligue met d'ambassadeur vanden coning van Grootbrittannien, op syne Mat^{s}. behaegen, ende sulcx die nae Engelant gesonden wordt, beraempt ende bewillicht, als oock het tractaet vande liquidatie van syne Mat^{s}. schulden, by den staten generael aengenomen ende geconsenteert.

Gisteren voor de middach is by die van Hollandt weder opgehaelt ende vermaent, zoe die tydt tot de liquidatie vande provincien beraempt tegens den 1. May toecomende, voir die duere was, ende gevraecht, off die provincien dairtegens oock gereet souden kunnen wesen; Soo hebben eenige geseyt, datse gereet souden weesen,

ende dat men langer daer mit nyet en behoirde te verthoeven, ende dat daer neffens van noede soude weesen, dat een yegelick een bourderelle ende perfecten staet souden overleveren, gelyck sy die sinceerlick ende by haere liquidatie soude willen justificeren; anderen hebben geseyt, datse verhoopten mede gereet te wesen ende staet te leveren; sommige seyden flauwelick ende *pro forma*,

dat het aen haer nyet en soude gebrecken, ende haeren staet gereet souden hebben, maer dat haeren secretaris sieck was, zoe dat wy nyet anders en kunnen marcken, dan dat sulcx nyet recht gemeent en worde, ende weynich apparentie te wesen, dat die reckeningen haeren voortganck sullen hebben, immers voor als noch. Wy hebben van wegen onse provintie verclaert, dat onse reeckeningen veerdich waeren, ende dat die gedeputeerde tot het hoiren mit deselve tegens den geprefigeerden tydt hier souden wesen ende onse reckeningen presenteren, ende wel te weten, dat UE. met geen staet ofte bourderel te contenteren soude wesen; UE. sullen believen hierop verdacht te wezen ende t'overleggen, wat deselve deses aengaende te doen sal wesen, ende ons daervan in tyts adverteeren. Is ter selver tyt mede utgestrooit ende versocht elargisement vanden consenten voir den loopende jaere, ofte zoe die provincien dair thoe voir als noch niet en soude wesen te bewegen, dat se by provisie souden willen accordeeren een somme van II^{C} L^{M} pont, omme alle confusien (die deur wanbetaelinge vande ongerepartieerde schulden souden mogen ontstaen) voir te commen, dat die laetste penningen van Vranckryk waeren geconsumeert, datter gans geen apparentie en was, dat van dair voir t'eerste gelt soude worden gesonden, mitsgaders oock dat vande laetste assignatie op die provintien gedaen, weder te rugge waeren gesonden ordonnantien van hondert ende drye duyzent ponden, dat dairomme die provincien haer souden te esvertueeren hebben ende verclaeringe te doen, in wat voegen hierinne te voorsien soude wezen, worden voirgeslagen, dat men die betaelinge van 't ongerepartieerde crychsvolck soude voirtaen kunnen vinden op het cort vande compagnien, op die parthyen vanden staet van oorloge gestelt, die men tegenwoordich nyet en hadde te doen, noch in den voirleden jaere, noch in den tegenwoordige, ende dat den raedt van state gelast soude worden daervan state te maecken, soe hebben wy ons daervan geexcuseert met redenen, dairvan UE. ons ordre gegeven hebben, ende daerom versocht, dat wy daervan souden blyven ongemolesteert in tydt en wylen thoe, dat wy vanden waegens van onse provincie souden wesen ontledicht; die saecke is voir dese tydt daerby gebleven, zoe daer instantie wordt gedaen, als apparentelyck sal moeten volgen, sullen wy persisteeren, zoe lange als UE. ons nyet en contramandeeren. Wy hebben verwacht die andere heeren gedeputeerden, die lestelick van wegen UE. hier syn geweest. Versoeken als noch om redenen, lestelyck aen den heere secretaris geschreven, dat UE. gelieve daerop resolutie te nemen ofte immers van eenige van deselve, ende soe desen vorder nyet en dient, gebieden wy ons in de goede gratie van UE., biddende den Almogende Heere,

Myn heeren, UE. te willen spaeren in langduerige gesontheyt ende gelucksalige regieringe. Metter haest.

Uyt 's Gravenhage, desen 13. April, 1608.

UE. dienstwillige vrunden ende medebroeders,

NICLAES VAN BERCK, JUSTUS VAN RYSENBURCH, ALLERT VAN HELSDINGEN.

Den marquis Spinola heeft gisteren verclaert, dat den tresorier Robian alleen gecomen is, om liquidatie met zyn Excell. te houden van penningen, daervan cortelinge ordre uyt Spangien was gecommen, ende om anders gene saecken, hoe wel wy andere suspicie hadden.

Opschr.: Aen myn heeren myn heeren gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht, tot Utrecht.

R[a]. 14 Aprilis, 1608.

X.

Edele *etc.* Heeren.

Myn heeren. UE. sullen vanden heere Ledenberch vernomen hebben, dat die heere president Jannin den 4. deser weder hier aengecommen is, ende daechs daer aen vande gedeputeerde vande staten generael begroet ende gecongratuleert wesende, den 8. daer aen volgende ter selver vergaderinge bescheyden, om van syn wedervaeren rapport te doen, soo sal UE. believen te verstaen, dat die heere president ten selven daege deur den heere van Oldenbarnevelt heeft laten weten, dat hem een colycque den voorigen nacht aengecomen was, ende hem nyet mogelyck en soude wesen in de vergaderinge te verschynen, stellende tot beliefte ende discretie vande staten generael, off zyn E. het rapport soude moogen uytstellen voor twee ofte drye dagen, off dat haer M.E. believen souden gedeputeerden 's namiddaechs aen syn logement te laten commen, die synen last souden ontfangen, ende aen deselvige overbrengen, ende dat men goetgevonden heeft dair thoe te committeren den heere graeff Wilhelm Lodewyck van Nassau, den heere van Brederode ende een uyt yeder provincie, alvoorens in volle vergadering gelesen wesende, die credentie van zyne Ma[t]. den heere president voorn. mede gegeven, vermeldende dat hy syn E. hadde gerenvoyeert, volcomenlyck van synen willen ende intentie geinstrueert, daervan die staten generael by alle occasien souden kunnen gedient syn *et pour les asseurer de la continuation de sa bienveillance et de l'estat certain & veritable, que il desiroit que nous facions d'en recevoir les effectz tels que nous debvions attendre d'un prince amy et allié de notre republique et tres equitable*, remitteerende die reste aen den heere president, d'welcke diensvolgens aen de heeren gedeputeerden verclaert heeft, sonderlinge nyet meer te hebben, dan dat hy zyne Ma[t]. gevonden hadde gealtereert in syne affectie, die d'selve voirens altyts tot die conservatie van onsen staet hadden gedragen, dair van afgeleyt wesende deur quade rapporten ende sinistre persuasien van oneenicheyt, die onder die geunieerde provincien verresen souden wesen, ende van meer andere vremde ombrages, dat hy president wesende, volcomelyck ende zeeckerlyck van die gelegenheyt van onsen staet geinformeert, daer tegens hadde gearbeyt ende alle debvoir mit sulcken genegenheid gedaen, off die saecke hem in 't particulier getoucheert hadde, ende een ingeboren van dese landen waere geweest, ende zyn Ma[t]. zoe verre gebracht, dat hy nae die waerheyt van onsen staet contrarie wel hadde kunnen apprehendeeren ende hen in alles contenteeren ende sonderlinge in de voorsz. oneenicheyt onder die provincien, d'welcke hy verthoont hadde nyet te bestaen in factien ofte dissenten, dan alleen in diversiteyt van opinien ende van formen, maer dat die alle te samen een wit hadden, daerop sy sagen, als een eerlycke ende Goddelycke uytcompste van haer miserien, ende op haer vryheyt, sonder d'welcke zy getroost syn, met hulpe van Godt Almachtich ende van potentaten ende princen, die haer altyts hadden gefavoriseert, den oirloge te continueeren, ende dat zyne Ma[t]. hem daer sonderlinge in verblyt hadde ende syne affectie meer geelargeert, als oyt te vorens, ons voor als radende tot den pais, mits dat wy souden blyven souverains ende een vryen staet, ende als sulcx nyet en soude moogen wesen, ende die coninck van Spangien ende haer Hooch. ons daer by zoe volcomelyck nyet en souden willen laeten als sy hebben gepresenteert, ende dair duer weder tot die wapenen gedringen, dat ons zyne middelen, noch raet, noch alles wat in zyn vermogen sy, niet en souden

manqueren, ende dat hy voor ons soude sorgen, als voir syn eygen rycken ende subjecten, voegende die heer president daer by, dat wy ons daar vastelyck op souden mogen vertrouwen, ende dat zyne Ma^{t}. hem nimmermeer van ons soude laeten afscheyden, om eeniger oirsaecken ende occurrenten ter werelt ofte by tyde van vrede of oorloge, ende dat hy syne Ma^{t}. in dese resolutie hadde gelaten, mitsgaders dat hy

ons datelick soude assisteeren met een somme van hondert duyzent croonen, ende zyne subsidien continueeren tot het uytgaen van dit tegenwoordich jaer, ende men gesien soude hebben het succes van deze handelinge.

Verhaelde mede die heere president, dat zynen coning sonderlinge ervaren was in hoochwichtige saecken, hebbende veel beleeft ende goede experientie duer verscheyde tractaten ende oorlogen, daerinne hy geweest ende nu wel was geinformeert van al 't gene ons soude mogen aengaen, dat wy wel souden doen ende in allen occurrentien zynen raet behartigen ende volgen, excuseerde hier beneffens, dat hy langer van hier was gebleven, dat hy verhoopt hadde ende toegecomen was, duer dien den pater commissaris zoe lange in Spangien opgehouden worden, ende hy van zyne compste nyet en hadde kunnen vernemen, ende sonderlinge dat hy gedacht hadde (ende by den coning mede zoe worden verstaen) nu Don Pedro de Toledo gearriveert was, dat hy voir ons beter diensten aldaer dan hier soude connen doen, terwylen zyne legatie vermenget was met onse affairen.

Vernieuwde wederom die heere president, dat Don Pedro een heere was van groote wysheyt ende cloecheyt, ende dat hy den 21. July verleden syne eerste audientie by syne Ma^{t}. hadde gehadt ende gepasseert was alleenlicken in complementen, ende die ander den 22., daerinne hy syne Ma^{t}. aengewesen hadde, geinfringeert te hebben de Vervinschen pais, deur verscheyden faulten ende sonderlinge dat hy die rebellen van synen coninck alle assistentie was doende, ende zoe hy daervan soude willen desisteeren, dat alle voorgaende infractien souden vergeten blyven, ende dat een nieuw tractaet ende verbont tusschen hem beyden souden gemaekt ende met alle banden van alliance, ende eeden, ende van wat soorte die soude mogen wezen, worden gecorrobereert, opdat hetselve vast, seker ende ewich soude mogen wesen, ende dat den coning van Vranckryck hem hadde geexcuseert, dat het tegens 't tractaet nyet en was, dat hy ons hadde geassisteert, dat wy waeren eerlycke vrome luyden ende zyne goede vrunden, ende dat den coninck van Spangien oirsaeck daer van was geweest, hebbende deur verscheyde wegen, ende tegens 't voorsz. tractaet gesocht hen t'abuseeren, dat hy ons nyet en conde verlaten, noch mit sulcken coning vruntschap houden, die cinseer soude wesen, soe lange hy mit ons in viantschap soude leven, dat Don Pedro dese antwoordt ontfangen hebbende, een despeche aen Spangien hadde gedaen, eenen heere van synen train gesonden aen haere Hooch^{t}. ende eenen anderen nae Engelant.

Dat op den dach van 't vertreck vanden heere president die darde communicatie was gehouden, ende dat die heere van Villeroy hem nageschreven hadde tot Diepe, dat don Pedro begonde te spreken een ander langage, ende dat hy last hadde ontfangen, dat men in onse saecke soude procedeeren op die presentatie, by haer Hooch^{t}. vanden beginne aen gedaen ende het fundament, dat ons beweecht hadde, omme tot handelinge te commen, dat syne Ma^{t}. geseyt hadde, dat hy wel wist, dat die handelinge vruchteloos soude weesen, soe men ons nyet en soude willen laten in volcomen souverainiteyt ende vryheyt, ende al 't gene wy tegenwoordelyck hadden, soe men het minste daer in soude veranderen, dat wy alsdan souden breken, ende dat hy ons anders oock nyet en soude willen raeden, soe dat die heere president hier mede zyne conclusie nam, seggende, dat den coninck ons ten hoochsten hadde gerecommandeert, d'acceleratie van een uytcompste vande handelinge, opdat wy eens met hen uyt die langduerige onseckerheyt soude mogen geraecken, dat men nae den cordelier nyet

en souden behoeven te wachten, wesende meer apparent, dat den coning van Spangien het secreet van zyne intentie geconsigneert sal hebben eer onder desen Don Pedro, wesende een prince van grote qualiteyt ende singulier beleyt, dan onder den pater Cordelier, ende dat hy vermoede, dat den heere marquis ende andere heeren neffens deselve wesende, nu al volcomen last hadden ontfangen, ende dat hy 't selve genouchsaem vanden heere Richardot verstaen hadde.

Dit rapport gisteren aen de vergaderinge (alwaer mede present waeren syne Excell., syne Gen. graeff Wilhem ende graeff Hendrick, mitsgaders die heeren raden van staten) overgebracht wesende, is goetgevonden met advys vande ambassadeurs vande coningen, chur ende fursten in conferentie te commen met onse wederpartie, om (nae dat nu lange genoech gewacht ende Julius een ruymen tyt is geexpireert) te verstaen haer uyterste meeninge ende een cort besoigne te maecken, d'welcke desen nanoen dienen zal, ende successive tot dat wy een uytcompste mogen sien, zoe willen wy UE. dienstelick versoecken, dat d'selve believen ons t'assisteeren mit meerdere gedeputeerden van onze provincien, gelyck andere van marckelycke getale van luyden van qualité voorsien syn, terwyle die saecke nu een eynde sullen nemen, ende voir ons dangereux soude wesen (als weynich persoonen) in zoo hoochwichtigen affairen te resolveeren ende conclusie over ons te neemen, biddende andermael, dat UE. gelieve 't selve terstont t'effectueeren, op dat d'selve deur ons geen interesse en lyden, ofte die gemeyne saecke nyet worde getardeert; die Almogende Heer wil ons all te samen mit syne wysheyt assisteeren ende UE. neffens onse gebiedenisse,

Myn heeren, verleenen langduerige gesontheyt ende gelucksalige regieringe. Uyt 's Gravenhage *raptim raptim*, desen 10. Augusty, 1608.

UE. dienstwillige vrunden ende medebroeders,

NICLAES VAN BERCK, JUSTUS VAN RYSENBURCH, ALLERT VAN HELSDINGEN.

Wy vinden geraden ende souden geerne sien, dat UE. believen soude te versoecken om hier te commen, die heeren, die voirmaels ende tot verscheyde reysen hier syn geweest, neffens den heere Ledenberch.

Opschr.: Aen myn heeren myn heeren gedeputeerde vande heeren staten van Utrecht, tot Utrecht.

XI.

Monsieur Huygens.

Ick heb tot noch toe vertrocken Uwer E. te schryven, wachtende opte uytcoempt vanden handel des stilstants, ende alsoe hier nu tydinghe comen, dat daeraf een goet synde te verwachten staet, en heb ick niet langer willen vertrecken voirder openinge te doen van 't geene ick UE. als eenen vertrouwenden vriendt, in den Haghe lest weesende, hadde verclaert, blyvende als noch daerby; ende soude derhalven wel begheren te weeten, off Uwe E. metten goeden heer, doen ter tyt voirgestelt, dyenaengaende gesproken heeft, om zyn meyninghe te weten, ende alsdan in voirder gespreck te commen. Uwe E. sal gelieven my hierop te antwoorden.

Voirder heb ick tot noch toe mynen controlleur syn gagien van maendt te maendt betaelt, nyet teghenstaende, dat my de handt byden ontfangher generael was gesloeten, op hoepe, dat den raedt in dese betalingen sal passeren. Hy quellt my daerom, want de heere hebbet van doen; hy geeft my hoepe, dat hy by acte vanden raedt d'inhibitie sal doen casseren, ende dat hy tot dyen eynde aen UE. ende andere goede heeren heeft gescreven; watter af is, is my onbekent; soude derhalven wel begheren, dat UE, onbeswaert wilde wesen, my te waerschuwen, wat hyer af te verwachten is.

Mons. Huygens, Uwer E. inde bescherminghe des Almogenden beveelende. Uyt Nymeghen, den 23. Jan., anno 1609.

Uwer E. dienstw. vrindt,

D. VRIENTS.

Opschr.: Erentv. achtbaren *etc.* heeren Christiaen Huygens, secret. vd. raedt v. state *etc.* in 's Gravenh.

XII.

Myn Heeren.

Na veel disputen op 't openen vande munthuysen, daervan ick UE. onlancx hebbe gescreven, omme te doen slaen den ducaet ende rycxdaelder, tot gerief vanden coopman, is by de provincien ten laetsten op huyden geaccordeert, dat alle die provinciale munten sullen geopent worden voor den tyt van zes weeken, ingaende den tweden Martii toecomende, nae den nieuwen styl, ende die generaels vande munte aengeschreven tot desen eynde, datse hun terstont zullen vervoegen aen de provincien ende haer repartieeren, als dat den generael Nispen sal gaen aen de munten van Hollant ende Zeelant, benevens nae Utrecht, Gelderlant ende Overyssel, ende den generael Foeck nae Noorthollant ende Vrieslant, ende distribueeren aldaer die stempels, tot die voorsz. twee specien gerequireert, ende die muntmeester daertoe houden, dat zy d'ordonnantie nopende die allooey ende gewichte nyet en excedeeren, hun reguleeren volgens die placaeten, ende van 't munten sullen desisteren, soe haest die voorsz. zes weecken geexpireert sullen wezen, ende hemluyden daerop den eedt op nieus sullen afnemen, 't welck UE. uyt missive vande heeren staten generael, tot desen eynde aen deselve gescreven, als oock vande voorn. generaels naerder te vernemen sullen hebben; aengaende den cours vanden gelde, om dien te houden in state, als die tegenwoordelyck is, wordt goetgevonden, dat men 't laetste placcaet omtrent halve Maert sal vernieuwen ende continueeren tot den lesten April toecomende ofte langer, mits dat middelretyt informatie genomen sal worden aen de generaels, op den cours van gelde, zoe d'selve binnen die geunieerde provincien wort getollereert, tegens die permissien van Vranckryck, Engelant ende andere uytheemsche provincien, mitsgaders oock op de egalisatie vanden onderscheyde, die tegenwoordelyck bevonden wordt tusschen die goude ende silvere penningen, waer mede ick hoope, dat UE. gecontenteert sullen wezen. Voorders en weet ick nyet te scryven, dan dat wy van uur tot uur haecken nae brieven van Antwerpen, mit verlangen naer uytcompste, die de Almogende Heere voorsien heeft vande handelingen van trefue van lange jaeren, daer mit d'ambassadeurs vande coningen aldaer geoccupeert zyn. Daer en sal geen tydt versuymt worden (zoe haest tydinge gecommen sal syn), om UE. deselve te adviseeren. Biddende middelre tyt den Almogende, na myne dienstwillige gebiedenisse, UE.

Myne heeren, te willen spaeren in lanchduerige gesontheyt ende gelucksalige voorspoet, metter haest. Uyt 's Gravenhage, desen 14. February, 1609.

UE. dienstwillige vrunt ende medebroeder,

NICLAES VAN BERCK.

Opschr.: Aen de E.M. heeren staten 's lants van Utrecht, tot Utrecht.

XIII.
Commissie voor Graeff Johan van Nassau, als rithmeester, in plaetze zal. nu syns broeders Graeff Adolph van Nassau.

Dye Staten Generael der vereenichde Nederlanden, allen den ghenen, die desen sullen sien, *salut.* Alsoo door den overlyden vanden welgeboren heer Adolph, grave van

Nassau *etc.*, het rithmeesterschap over een compagnie ruyteren, by zyn E. eenigen tyt bedient, is comen

te vaceeren, ende dat daer in by een ander ende bequaem hooft dient versien, doen te weeten, dat wy ons vertrouwende ter clouckheyt ende dapperheit vanden hooch welgeboren heere, Johan grave van Nassau *etc*, des voorn. overleden heere graves broeder, hebben by deliberatie vanden raedt van staten der voorsz. vereenichde landen, denselven heere graef Johan van Nassau gestelt ende gecommitteert, stellen ende committeren by dezen tot ritmeester over de voorsz. compagnie ruyteren, in plaetze van wylen zynen broeder, den heere graef Adolph voorsz., ter nombre van honderd ruyteren, daerinne begrepen XXV geappoincteerde curassiers, met huer bidets, gewapent ende geequipeert, volgende d'ordre ende lyste van 's lants wegen gemaeckt ende noch te maecken, gevende zyn E. volcomen last, macht ende sonderlinge bevel over deselve comp^{le} te gebieden, dye te beleyden ende te gebruycken tegen den originalen malcontenten ende heuren aenhangeren, ende alle andere vyanden der voorsz. vereenichde landen, 't zy te velt oft in guarnisoen, tot bewaernisse van eenige steden ofte sterkten, daer ende soo 't hem by ons ofte vanden ghenen by ons last hebbende, tot der landen dienst sal worden geordonneert ende bevolen, houden hy rithmeester syne ruyteren in goede ordre, wacht ende crychsdiscipline, soe by daech als by nachte, sonder te gedoogen, dat zy de burgeren ende ingesetenen vande steden ende platte landen eenige schaden ofte overlast aendoen, ende voorts alles te doen, dat een goet ende getrouw rithmeester schuldich is ende behoort te doen, achtervolgende dye crychsordonnantien ende artyculbrief, op 't beleyt vande oorloge gemaeckt ende alsnoch te maecken, ende dat op de gagie, in de voorsz. lyste gespecificeert, ter maent tot XXXII dagen gerekent, behoudens dat syn E. ontfangende alle 42 dagen gerekent een maent solts, hy, syne bevelhebberen ende ruyteren hun daer mede sullen moeten contenteren, ons ende die voorsz. landen getrouwelyck dienende, sonder eenich wederseggen, ende hun oock telcken des vermaent synde, onwygerlick te laten monsteren, des wordt zyn E gehouden, hyerop den behoorlyken eedt te doen, in handen vanden raedt van staten voorschreven, ende deze te doen registreeren, soe wel in de secretarie vanden rade als by de gedeputeerde staten vanden lande van Utrecht, op wiens repartitie zyn E. ende de voorsz. comp^{le} betaelt sal werden, daer toe hem oock behoorlycke brieven van attache vande heere gouverneur ende gedeputeerde staten van deselve procincie sal werden verleent, d'welcke gedaen synde, lasten ende ordonneeren wy den lieutenant, beveelhebberen ende gemeinen ruiteren vande voorsz. comp^{le}, ende oock alle anderen, die 't aengaen mach, de voorn. heere grave Johan van Nassau voor onsen bestelden rithmeester te kennen ende respecteeren, oock des noot zynde alle behulp ende addresse te doen, ende dit alles tot onsen wederseggen, want wy sulcx tot dienste vanden lande bevonden hebben te behooren. Gegeven in 's Gravenhage, den 7. Martii, 1609, ende was geparapheert A. VAN MATENESSE, V^{t}. Op de plycque stont: by myne heeren dye staaten generael der vereenichde Nederlanden, ter relatie vande raedt van staten derselver, onderteeckent CH. HUYGENS, ende besegelt met een uythangende zegel in rooden wassche ende dubbelde staarte. *In dorso* stont:

Op huyden, den 13. Martii, 1609, heeft den welgebooren heere Johan graeff van Nassau *etc.*, op deze commissie, als rithmeester gedaen den eedt van getrouwicheyt, in handen van myn heeren vanden rade van staten der vereenichde Needrlanden. My present, onderteeckent CH. HUYGENS.

XIV.

Edele *etc.* Heeren.

Tot noch toe hebben wy Uwer E. geadviseert van het progres, met de particulariteylen gevallen in 't besoigne, daertoe Uwe E. ons herwaerts hebben gesonden. Nu seynden wy UE. copie vande missive der heeren gecommitteerden vande staten generael, t'Antwerpen

synde, gisteren geschreven, ende by ons, (als dese weke praesiderende) desen morgenstont ontfangen ende geopent, wt dewelcke UE. het besluyt van 't bestant voor 12 jaren sullen verstaen. Den Heere Almachtich is daerover te danken ende te loven. Wy hebben op de voorsz. missive terstont vergaderinge doen leggen, ende nae lecture heeft men een sonderlinge blyscappe van alle de provincien gesien. De heren staten generael hebben goetgevonden, de voorsz. missive terstont zyn Excell. ende raden van state door den greffier te doen communiceren, die daerinne oock verblyt waren. Wy sullen volgende de voorsz. missive, morgen, wil Godt, hooren 't rapport vande heren gecommitteerden, die van Antwerpen comen sullen, d'aggreatie resolveren, ende sondach alhier inde kerck t'samentlyck Godt den heere dancken, Maendach of Dingsdach reces nemen ende thuys comen. Brenger deses compt bodenbroot. UE. sullen daerin disponeren nae haer E. discretie, d'adviesen, die hier syn uyt het lant van Cleeff, seynden wy beneffens desen. 't Is te beduchten, dat het daer nyet sonder swaricheyt aflopen sal, middelretyt sullen wy wesen in ruste, daer inne ons Godt lange wil conserveren, ende U, Edele *etc.* houden in syn heilige hoede.

Geschreven tot Bergen op den Zoom, desen lesten Martii.

UE. dienstw., Gecommitteerden tot Bergen op Zoom, ende door last vande selve,
G. DE LEDENBERCH.

Opschr.: Edele *etc.* heren staten 's lants van Utrecht, *etc. Cito. Cito.*

R[a]. 2. Apr., 1609.

Copie.

Hooche, Mogende *etc.* Heeren.

Nae de receptie van Uwe H.M. brieven vanden 4. deser, hebben wy den 5. alles eerst onder ons, daer nae metten heeren ambassadeurs rypelyck overwogen, voorts op Maenedach den 6. deser, weder mitten gecommitteerden vanden ertzhertoghen conferentie gehadt, ende die zaecken ten naesten tot conclusie geprepareert, ten selven dage, ende den zevenden hielden wy verscheyden particuliere communicatien mitten heeren ambassadeurs ende deur denselven mitten gecommitteerden vande ertzhertoghen, zoo op 't generael als van 't huys van myn heere die prince h.g., omme alles zoo vorderlyck te handelen, als ons mogelyk was.

Op gisteren voor de middach werde op 't gene t'savonts te voren van Bergen deur den heere van Preaux gebracht was, mitten heeren ambassadeurs t'samentlyck ende daer nae appert gebesoigneert. Naenoen hadden wy noch een conferentie, ende zyn op alles dat doenlyck was, eyntelyck geresolveert ende geaccordeert, de handelinge in 't net te doen stellen. Op huyden syn wy te negen uren vergadert geweest, ende eintelyck de handelingen gesloten ende geteekent. Wy hopen, dat deselve tot Uwe H.M. contentement zal wezen, ende maecken staet ten lancxten op Saterdach aldaer met Godes hulpe te commen, omme van alles rapport ende openinge te doen. Hiermede

Hoghe Mogende *etc.* heeren, bidden wy Godt den Heere Almachtich, Uwe H.M. te houden in voorspoedige regieringe ende zyne heylige bewaringe. Uyt Antwerpen, den 9. Aprilis, 1609.

De post. Omme geen extraordinaris miscontentement aen de heeren ambassadeurs te geven, sullen wy eenige uyt de onzen derwaerts laeten gaen, om de aggreatie vande hande-

linge te voorderen. Richardot ende Verreycken gaen ten selven eynde naer Bruessel. Onder stont: Uwe H.M. dienstwillige, WILHELM LUDWICH, graeff zu NASSAU ende W. BREDERODE, CORNELIS VAN GENDT, JOHAN VAN OLDENBARNEVELT, J. DE MALDERE, G. VAN RENESSE, G. HILLEMA, JOHAN SLOETH, A.B. COENDERS.

De superscriptie. Hooghe, Mogende, Edele, Erentfeste, vrome, wyze, voorsienige, zeer discrete heeren, die staten generael der vereenichde Nederlanden.

M.S.: Copie vande missive der heeren gecommitteerden, tot Antwerpen geschreven aen de heeren staten generael, den 9. Aprilis, 1609, *stilo novo.*

XV.

Monsr.

En la dernière monstre qui s'est faitte à Nimuegen 13 ou 14 tant curassiers qu autres de ma compagnie ont esté absens, quelques uns au service du pais, les autres pour leurs affaires particulières, lesquelles parachevées s'en sont rétournez en leur garnison, ou du magistrat ils ont prinse des attestations de leur retour en la ville, lesquelles mon lieutenant a envoyé à messieurs les éstats d'Utrecht, ou j'entens qu'ont difficulté néansmoins a les faire bon. Ce qui m'a contraint, de commander au lieutenant quils les envoye tous a Utrecht, ou je pense, qu'ils seront devant la fin de ceste semaine, vous priant bien affectueusement, qu'il vous plaise leur assister en telle sorte, qu'ils puissent estre continué en leurs ancien degré et qu'a moy ce deshonneur ne soit fait, que le nombre centenaire s'amoindrisse. Enquoy faisant vous obligerez de plus en plus celui qui est

Monsr.
De la Haye,
ce 26 d'Avril, l'an 1609.
Vostre très affectioné a vous rendre service,
JEAN CONTE DE NASSAU.

Opschr.: Monsieur monsieur Ledenberch, sécretaire de messieurs les Estats d'Utrecht.

XVI.

Erentfeste *etc.* Heeren.

Wy hebben niet connen naelaeten Uwer E. te adverteeren, dat wy 's morgens vroech gegaen zyn ten huyse van den heer van Assendelft, ende uyt den heer van Mydrecht verstaen hebben, dat zyn broeder, de heere vander Aa, tot ons aller groote bedroeftheit en leetwezen, deser werelt is overleden, ende met een goede resolutie, seer crystelyck in den Heere is gerust. Hy was nog gisteren avondt in redelycke gesteltenisse, sulcx dat de vrienden t'savondts gerustelyck waeren t'slapen gegaen; dan omtrent twaelf uyren 's nachts heeft hy groote veranderinge gevoelt, doch hadde geen sonderlinge pyn, niettegenstaende hy te vooren altyts over de extreme pyn seer grotelycx hadde geclaecht, dan gevoelde dat zyn adem allenskens begon corter te worden, hebbende zich vastelick ingebeelt de impressie, dat hy niet conde weder opstaen, maer

haestelyck mette doodt alles afleggen, 't welck veroorzaeckte, dat zyn huysvrouw, Mevrouw vander Aa en zyn broeder terstont procureerde, octroy om te mogen testeeren, 't welck oock veraccordeert is, by Verhoege, lieutenant vanden stadthouder vande Leenen, heeft dienvolgende de heere vander Aa, zal. gedachte,

syn testament gemaect, ten overstaen vande heeren Oldenbarnevelt, Uyttenbogaert ende twee doctoren, ende was geen half uyr voor syn doot voltrocken, so dat de heere vander Aa dickwils heeft geroepen, dat zy mit scriven haer souden spoedigen, want het anders te laet soude coomen. Doctor Pauw is van Leyden ontboden, dan is te laet gecoomen. De heeren t'samen syn door syn overlyden zeer bedroeft, ten respecte van die goede diensten, die 't landt noch van hem zoude hebben genoten, ende alsoe hy by yeder man seer lieftal is geweest, soo wierdt hy te meer van al de werelt beclaecht. Uwer E. zal gelieven de heeren aen te dienen, om by andere gecommitteerden geassisteert te mogen werden. Wy verstaen, dat in de vergaderinge der heeren staten generael niet sonderling is gepasseert, dan alleen particulieren requesten ende dagelicxe besoigne, ende zullen niet naelaeten gestaedelyck onse heeren van 't gebesoigneerde te verwittigen. De heere borgermeester Both heeft Uwer E. missive met den ingeleyde staet van oerloge deesen morgen wel ontfangen; sullen ons daernae reguleeren. Hier mede deze eindigende, bidden den Almachtigen, Uwer E. *etc.*

In 's Gravenhage, den lesten July, a°. 1609.
Uwer E. dienstwilligen ende zeer geaffectioneerden,
JOHAN DE GOYER. VOLCKERT BOTH.
Onse gebiedenisse aan alle onse heeren.

Opschr.: Erentfeste *etc.* heere Gillis van Ledenberch, secret. der heeren staten van Utrecht.

XVII.

Erentfeste *etc.* Frunt.

Ick en hebbe niet cunnen naelaeten UE. te adverteeren, als dat den heere van Oldenbarneveldt huyden in de vergaderinge geseyt heeft, advertentie te hebben, dat Robiano op wech is, by zich hebbende den griffier van Brabant, mede Maes geheeten, ende Scholte van Antwerpen is, oversulcx goetgevonden, dat men scriven sal aen die van Vrieslant ende Overyssel, datse hunl. gedeputeerden eerstdaechs hier willen senden, alsmede over die besoignes geweest zynde, deurdien men daerdoor presumeert, veel gewichtige saecken dagelicx sullen occureren, 't welck UE. believen zal de heeren voortedragen, opdat onze gecommitteerden eerstdaechs hier mogen zyn. Den coninck van Grootbrittannien heeft op huyden doer syn ambassadeur Winwood in doen geven seeckere missive, belangende die saecke van Embden, gelyck UE. *in dorso* dezes zien sult; den ambassadeur dede daerby sekere propositie, als dat myn heere de staten generael in heure goede voornemen wilden continueeren ende aen die van Embden aen te holden, dat ze die geoccupeerde plaetsen in handen van myn heeren die staten generael wilden sequestreren, ende heure gedeputeerden wilden senden, edoch sal syn propositie by gescrifte stellen. Daer nae is gecomen den secretaris Altinck, proponeerende, dat die Ho. Mog. heeren staten generael hunl. gedeputeerden gequalificeert ende kennisse van saecken hebbende, beliefden daer *in loco* te senden, sal mede syn propositie by gescrifte stellen. Den grave van Embden scryft uyt Lieroort, den 27. October, als dat die byeencompste in den Haech mogt geschieden, willende selfs in persoon daer comen. Men seyt hier, als dat den prince

van Aenholt toe Dusseldorp gearriveert is, ende mochte wel generael van die vorsten van Brandenborch ende Nieuborch syn, hebbende die vorsten hun volck doen monsteren ende een maent solts op handt gegeven. Den hartoch Leopoldus is weder binnen Gulick gecomen, mitt sich brengende die bruggen, die Spinola gebruyct heeft, soe men seyt. Den coninck van Polen heeft den negenden octobri

vanden coninck van Sweeden, Dunnemonde met stormenderhant ingewonnen, den pater commissaris is al over drie weken weder naer Bruyssel: de ambassadeur van Maroquen is noch niet vertoogen, ende treckt eerstdaechs om het magasin toe Delleft ende Dorth toe sien. Die princes van Oraengien heeft doen versoecken die tapisserien te lenen, die vanden coninck van Marocquen syn gecomen, om die te hangen in haer E. huys, alzoe die prince mit zyne princesse van Orangien, met die marquise vanden Berch, ende meer vrouwellingen, van dese weecke hier sullen syn ende daer logeeren, 't welck veraccordeert is, mits dat den deurwaerder belast is, alse vertogen sullen syn, weder in die camere te brengen. Hiermede verwachtende eenige heeren, neffens myne gebiedenisse aen die heeren ende UE. ende famille, seyt Godt getrouwelicken bevolen. Met groten haest, dezen tweeden Novembri olden styl, 1609.

UEd. goetgunstige goede vrunt,

ARNOULT VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.

Opschr.: Erentfeste *etc.* Gillis van Ledenberch, secr. der heeren staten *etc.* 1e Utrecht

Rec[a]. IIII. Nov.

XVIII.

Erentfeste *etc.* Vrundt.

Ick hebbe UE. missive op huyden ontfangen ende daeruyt seer geern verstaen, als dat mynheeren belieft heeft eenige heeren te committeren, om alhier het besoigne met de toecomende gesandten van haer Hoochheyden waer te nemen. Zal niet nalaten, by zoo verre sy niet lange en vertoeven, myn heeren vande coempste te verwittigen. Ick sent UE. by desen over eenige stucken, die my op heden door Daniell syn behandicht. My is op huyden geseyt, als dat den regeerende vorst van Brandenburch in persoon tot Heidelberch op den aenbestemden dach sal compareren. Het sal UE. believen op beyde myne voergaende scrivens die heren te vermanen, datter resolutie op genomen mach worden, also men sich hier seer ergert opdie langwylige besoigne vandien, doordien daer dagelicx hoe langer hoe meer van alle kanten clachten comen van onbetalinge. 't Sal UE. believen my 't selvige in goet aff te nemen. Zyn Exc. is hier verbleven. Ende die van Overyssel syn op huyden, als namentlyck den drost Ittersum alhier gearriveert, verwachtende binnen een dach ofte twee, drie ofte vier meer gedeputeerden. Ende hiermede neffens myne dienstelicke erbiedenisse aen de heren ende UE., bidde Godt almachtich UE. te houden met UE. familie in zyne heylighe protectie. 's Gravenhage, desen tienden Novembri, olden styl, 1609.

UE. seer geaffectioneerde goede vrundt,

ARNOULT VAN ZUYLLEN VAN NYEVELDT.

Opschr.: Erentfeste *etc.* Gillis van Ledenberch, secr. der H.H. staten *etc.* tot Utrecht.

R[a]. XI. Nov., 1609.

XIX.

Myn Heere.

Uwer E. sult verstaen hebben van die heeren Goyer ende Geresteyn, hetgene in de leste conferentie, gehouden met de gesanten van hunne H^{dn} gepasseert is, als dat myn heeren

staaten ernstelyck versoeckten het volle gebruyck van die Twent, ende mede dat hunne H^den^ soude gelieven te volgen ende secondeeren die heeren staaten in het verminderen van die centen ende convoyen, ende dat by die gesanten van hunne H^den^ ter contrarie versocht worden die openinge vande passagie van die riviere vande Schelde, waerop, nae datter van beyde seyden is geëyscht, geantwoort, gerepliceert ende gedupliceert, die eenen opden anderen eyt hebben cunnen gewinnen, maer bleven die gesanten van hunne H^den^ by haer geschrifte, onlancx overgegeven, daer by hunne H^den^ verstonden, dat die poincten differentiael by interventie van die coningen van vranckryck ende Grootbrittannien behoorden afgehandelt worden, als wesende het tractaet van bestandt, door haer interventie besloten, die heeren staaten ter contrarie, dat syluyden het geene sy waeren versoeckende, by tractate van bestandt hadden, ende dat syluyden moede waeren, meer te tracteren als hebbende als te lange getracteert, ende meer andere reedenen, als uwer E. uyt die voorsz. heeren Goyer ende Geresteyn verstaen sult hebben. Op gisteren na den noene is deze saecke weder ter vergaderinge in deliberatie geleyt, ende is verstaen, nademael den raedt van Spangien, ende die aen haer dependeeren, altyt besoigneren in longeur, ende dat zyluyden seer syn afterhoudende, noch een prove te doen, ende dat by een geschrifte, in een maniere ingestelt, van een afscheyt, ende daer inne als noch by 't ghene in dese saecke altyt gesustineert is, te persisteeren, ende hetselve uytloepicht inne te stellen, 't welck by den advocaat van Hollandt gedaen sal woorden; soe haest als hetselve voorcompt ende copien van uitgaen, sal 't uwer E. overseynden. Die andere poincten, by die heeren staten, den tresorier Robiano medegegeven voor syn vertrek nae Brabandt, syn in die selve conferentie oock geresumeert, dan hebben weynich swaericheyt, gelyck uwer E. mede verstaen sult hebben uyt die voorschreven heeren; sullen oock by geschrifte verwattet ende haerluyden gelevert woorden, omme hemluyden te meer doen gelooven, dat myn heeren staaten haer luyden vertreck ernst is, dan is verstaen, wat daer buyten blyft, sal men hem aen beide syde reguleeren nae het tractaet van bestandt. Op huyden heeft den advocaet van Hollandt in die vergaderinge verclaert, dat die staten van Hollandt qualick te vreden wesende, gescheyden waeren, ter oorsake, dat den staet van oorloge, van het betaelen van het ongerepartieerde crisvolck van eenyghe provincien niet en woort aengenomen, ende soe verre tusschen desen dach ende den 10 January als noch niet en deden, oversulcx last te hebben die resolutie vanden 23 Octobris, wesende van casseeren van crisvolck, te procureren, dat dieselve byden raedt van staten ter executien gestelt woordt, ofte dat sy by haer selve soude doen, waerop ic verclaert hebbe, tot myn tour gecomen weesende, van wegen die staten van Utrecht, sulks niet te cunnen toestaen, als by die staten van Utrecht daer toe gheen redenen gegeven te hebben, nademael sy geweest syn, die tweede provincien, die haer eerst in een cote verclaert hebben van dertich duyzent guldens ter maent tot contentement van een yeder, ende dat sy daer uyt betaelen soe veel crisvolck, *pro rato*, als eenyghen van haer bongenoten, maer dat wel waer was, dat sy eenyghen compagnien afgewesen hadden, ter oirsaeke in 't maecken vanden staet op nodyghe lasten, onze provintien raekende ende generaliteyt lasten wezende, gecommitteert hadden, versochte daerom daerop nader te willen letten, gelyck anderen myn daerinne gesecondeert hebben; is ten lesten goetgevonden, het redres vanden staet van oirloge op manendach toecomende, ten overstaen vanden raedt van staten by die handt te nemen, waerinne die heeren Goyer ende Geresteyn

geconsenteert hadden, versuecke daerom advis, hoe ick myn daerinne sal hebben te reguleeren, ende oock met eenyghe heeren met volle instructie (alsoe die vertrocken heeren myn daervan gheen gelaten hebben) geassisteert te wesen, alsoe een saecke van gewichte is. Myn hierop

verlatende, nae myn dienstelycke gebiedenisse aen alle onsen heeren ende uwer E., sy Godt met ons allen. Datum 's Gravenhaghe den 14 Decembris 1609, *stilo veteri.*

Uwer E. gans geaffectioneerde vrient,

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Opschr.: Aen men heer Ledenberch, secretaris van die heeren staten van Utrecht, tot Utrecht.

R[a]. XVIII. Decemb. 1609.

XX.

Myn Heere.

Myn heeren hebben desen morgen ontfangen UE. missive, ende dienvolgende gecommitteert de heeren Schade, Eck ende Hovelaecken, om myn heeren aldaer te adsisteren, die hun gereet maecken om derwerts te gaen; die heere van Rysenburch excuseerde hem, seggende dat hy wacht op 't bevallen van zyn huysfr., gelyck oock de heere tresorier de Goyer dede, die advertentie heeft, dat syn huysfrouw sieckelick is. Ich heb vergeeten gister avont UE. mede te adverteren, hoe dat inde magistraet t'Utrecht geproponeert is een justificatie in druck vuyt te laten gaen, maer dat het voer als noch is vuytgestelt. Van gelycken, dat zy voir handen hebben, die burgerye een nyeuwen eedt te sullen laten doen. Die bode, die de brieven vande magistraet aen zyne Excellencie gebracht heeft, es hier weder deurgegaen. Myn heeren alhier verlangen zeer te weten die rescriptie ende voerts wat by myn heeren die staten generael sall werden voorgenomen. Ick en hebbe hier noch gheen gelt mede gebracht, deur dien de ontfanger Poll nyet by huys, maer tot Amsterdam was, maer heeft syne huysfr. aen hem geschreven, ten eynde hy alhier 600 gl. bestelle. Biddende Godt hiermede,

Myn heere, nae myn dienstige gebiedenisse aen myn heeren aldaer ende UE. te houden in zyn heylige hoede. Tot Woerden, den 13. Martii 1610, naer elff uren.

UE. dienstwilliger,

G. TERSTEGHE.

Opschr.: Aen myn heere Gillis van Ledenberch, secr. van myn heeren die staten 's lants van Utrecht, jegenwoordich in 's Gravenhage.

XXI.

Myn Heere.

Gister op den middach hebben myn heeren UE. missive vanden 13. ontfangen, ende met goet contentement ende blytschap hoiren gelesen. Ende hebben d'selve doen voorlesen, ende daer naer gesonden naer Utrecht, om die goede hoope die liefhebbers aldaer mede te deelen, die noch gister avont wederquam, ende rapporteerde sulcx gedaen te hebben, ende dat gister nacht het vendel van Thiman van Weede hadde de wacht gehadt, in welcke nacht syne musquettiers den anderen weder belooft hadden, haere saecke then vuyteynde te sullen brengen, hadden oock gesonden aen Millingehn vendrich vande *bloetcuyle*, om 't selve mede onder zyne compaignie te doen, die haer antwoirde, gheenen vyanden te hebben, ende dat hy well te vreden

geweest was met zyne overicheyt; dat zy oock daechlicx ende sunderlinge saterdach lestleden die huysluyden seer aengesproecken hadden om hulpe, ende

dat zy als dan raidt souden weten, om alle schattingen aff te setten, datter oock vier vande muytiers vertrocken waren inde byleggende steden, om die aen haer zyde te trecken. Die musquettiers van Weede hadden onder anderen affgegeven dese woorden: ‘hadden wy die staten weder binnen, wy souden haer onse woirdt houden, gelyck zyn Excellentie ons gedaen heeft. Item, dat den rentmeester stelt hem seer scrapt, zoe jegens myn heeren als UE. in 't particulier.’ Gister naenoen trock den advocaet Vyanen hier deur, ende quam myn heeren saluteren. Excuseerde hem eerst, dat al 't gheene by hem gedaen was, geschiet was vuyt een goede affectie jegens myn heeren, ende om meerdere quaet te verhoeden, ende socht myn heeren daernaer met veele redenen te induceren, ten eynde haer Ed. haer weder souden begeven binnen Utrecht, dat men haer er nyet dan met alle beleeftheyt ende eere soude bejegenen, ofte dat haer E. haer souden vervougen op een bequaem huys ofte casteel by de stadt, om die saecke in vrundtschap aff te doen. Myn heeren, die met UE. missive vanden 13. deses seer gehart waren, seyden hem, dat zy haer op de musquetten ende plequen binnen Utrecht nyet wilden betrouwen, ende dat zy haere saecken gesubmitteert hadden de H.M. heeren staten generael. Dese morgen syn hier deur Woerden gegaen twee musquettiers, van Utrecht nae den Haghe, men presumeert, om haer te vougen by den heere van Braeckel, ende van hem te vernemen eenige tydinge. UE. missive, gister avont geschreven, hebben myn heeren nu omtrent te thien uren ontfangen, ende daervuyt met een groote vreuchde verstaen die goede resolutie vande heeren staten generael, ende met copie vande selve gesonden binnen Utrecht, om die den burgermeester ende andere vrunden van myn heeren secretelyck te communiceeren ende te letten op de contenance vande magistraet, ende all 't gheene daer huyden ende de toecommende nacht sall passeren, daervan ick UE., indien 't van importance es, morgen hoope te adverteren. Myn heeren, alhier beginnen nu te respireren ende hoopen nu op een goede vuytcompste, 't welck UE. den Almogenden Godt sall gunnen, dien ick bidde nae myn dienstige recommandatie aen myn heeren aldaer UE.

Myn heere, te sparen in gesontheyt ende verleenen goede couragie, om de saecke onser provincie te vorderen tot een goet eynde. Tot Woerden, den 15. Martii 1610, omtrent elff uren.

UE. dienstwilliger,

G. TERSTEGHE.

Myn heeren hier zynde, doen haer gebiedenisse aan myn heeren aldaer.

Opschr.: Aen myn heere Gillis van Ledenberch, secr. vande heeren staten 's lants van Utrecht, jegenwoordich te 's Gravenhage.

Recepta 16. Martii, 1610.

XXII.

Edele *etc.* Heere.

Den uwen vanden 4. werd my gisteren avont tusschen 7 ende 8 uren by brenger deser gelevert. Voor antwoort is waer, dat my al te wel bekent is, den jammerlycken ende bedroefden staet vande provintie ende stadt Utrecht. Ick vertrouwe nyet te min, dat duer Godes genade, by myn heren de staten generael ende zyne Excell. veel gerecht sal connen worden. Den voorsz. vierden, 's avondts, werde alhier gehoort

het rapport vanden heren Egbertz ende Joachimi, ende daerna de propositie vande heren Ruysch, Salmius ende

Medenblick, op de credentie ende instructie, van burgermeesteren, schepenen, raedt ende gemeente van Utrecht. Den 5. is voor- ende namiddach, metten raedt van state, oock lestel. met de heren ambassadeurs vande coningen van Vranckryck ende Grootbrittaignen op alles gedelibereert ende eyntelyk geresolveert, volgende de copie, neffens desen gaende. Zyne Excell. ende de gecommitteerden van myne heren de staten tot Utrecht gebleven, worden ernstelick vermaent, hem op morgen tot Woerden te vinden ende mede te brengen den geeligeerden ridderschap, gedeputeerden vande stadt ende steden, die promptelyk aldaer konnen wesen. Ick twyfele, of uwe E. oock zekerlyk zullen kunnen komen. Ik weet wel, dat men over Amerongen ofte elders de Leck af na Schoonhoven of duer Goylant ende Loesdrecht, of duer Jutfaes, of omtrent de stadt Utrecht den wech kan nemen, toch ick gelove, dat uwe E. in alles haer becommert sullen vinden, op 't verzeeckerheyt, daerop sonderlinge dient gelet, tot dat de saken syn gerecht, daervan men claerder sal connen oordeelen, als myn heren de staten met syn Excell. tot Woerden sullen hebben gecommuniceert.

Indien de gelegenheyt van zaken nyet en soude toelaten der heren compste tot Woerden, is dienstich, dat ten langsten op woensdach aldaer een schriftelyke excuse werde gesonden, cort, wel ende met goede redenen becleet.

Zoo de zake met accommodatie te beslechten ware, is de inclinatie geweest het eerste lith tot 8 personen compleet te maken, op den voet van het provisioneel accoort van jaer 82 ende gebruyck daerop gevolgt. Vande andere syde wordt getracht tot verandering van enighe personen ende by haer al revocabel, het tweede lith is hier de meyninge, ongeroert ende in syn geheel te laten, zyl. off Brakel daerinne, off de heeren van R...., Nyewenrode ende Loendersloot, het derde vande stadt was hier d'inclinatie, den raet de nominatie te laten van dobbel getal, zyn Excell. de electie; sy schynen *per indirectum* oock de electie aen hem selven te willen trecken ende syn Excell. de confirmatie te laten, toch 't selve en gaet nyet vast. Upte brouweryen ten platten lande wordt hier gemeent enighe moderatie te doen, ende het recolement vande rekeningen ordentelyk te accorderen. Ick soude op alles Uw E. advis begeren; in zulcke gelegenheit is men gewoon te gebruiken leugenen, valsche inventien ende calumnien, maer men moet die met patientie ende metter waerheidt overwinnen. Men en soude nyet connen geloven, wat schade ende schande dese proceduren binnen ende buiten de landen, jegens den staet vandyen veroorsaken, toch alles moet overwonnen worden.

Adviseert my, of den heere van Rysenborch oock aldaer is, ande waer de andere geeligeerden syn. Ik verstaen, dat den heere van Geresteyn binnen Utrecht soude wesen. Ick twyfele alsnoch, of ick zelfs nae Woerden sal gaen, ende meene vastelyck, dat de vergaderinge niet langer als twee ofte drie daghen aldaer en sel blyven; gaet in alles zeker ende moderatelik, ende met myn gebiedenisse bidde ick Godt den Heere almachtich,

Edele *etc.* Vuyt den Hage, den 15. Martii, 1610.

Uw E. dienstwillige,

JEHAN VAN OLDENBARNEVELT.

(Pag. 3 en 4 met het opschrift afgescheurd).

XXIII.

Myn Heere.

UE. missive, gister geschreven, heb ick op den zelven dach, tsavonts omtrent half ses uren, met copie vande missive vande H.M. heeren staten generael, aen den magistraet van Utrecht geschreven, well ontfangen, ende desen verleden nacht met copie vande selve naer

Utrecht affgeveerdicht den maerschalck van Montfoort. Nu terstont compt Egbert Baltu, weder van Utrecht, die segt dat burgermeester Canther d'voors. missive ontfangen hebbendee op het stadthuys dede halen Helsdingen. Wee ende Overmeer, sonder yemant meer, end een weynich daernaer Ruysch ende den procureur generael, die beyde nyet langhe binnen waren geweest. Cornelis van Wee, commende vuyt het stadthuys, vertrock terstont naer Amsterdam, of't van wegen die stadt, of't zyn particulier was en wist men nyet. Thiman van Wee ende Bruyn Vosch seggen, dat zy well weten, indien 't contrarie haer opinie gaet, dat het haer hals sall costen, maer dat zy eerst eenige mede sullen nemen. Claes de Goyer wenscht, dat hy in syn huys mocht verbranden met zyn familie, ende dat de burgermeester Canther met den zynen zeer verslagen was, ende de goede vrunden van myn heeren ter contrarie seer verblyt, die nu vry begonsten te spreecken, daervan die gister avont in de *Wynstock* wel 25 waren vergadert geweest met den wachtmeester Calff; off de magistraet daerop dese voornoen sall vergaderen, ende wat daerop sall worden geresolveert, wachten wy hier tegens den avont met den maerschalck van Montfoort; die rescriptie by zyne Excell. onlancx op de missive vanden magistraet gedaen, en is de magistraet nyet gecommuniceert, maer alleen dengheenen, daer den burgermeester Canther hem op vertrouwdt, gelyck hy oock in veele andere saecken doet. Die musquettiers van Thiman van Wee ende Jan Franss van Herwarden hebben malcanderen belooft, myn heeren die staten, soo wanneer zy sullen incommen, doot te slaen. Ick verstae, dat den ontfanger Poll jegenwoordich inden Haghe is, sal UE. hem gelieven te bevelen hier aen myn heeren te bestellen zes ofte zeven hondert gulden aen gelt, myn heeren meynen wel X^C gulden, soe die teringe hier hooch sal loopen; soo haest ick eenige naerdere tydinge sall vernemen, sall nyet naelaten UE. met een expressen te adverteren. Lambert Strick, die swaeger vanden tresorier de Goyer, segt dat zy nyet sunderlinghs op de reeckeningen wisten te seggen, dan dat de dachgelden vande heeren te hooch waren, zy weten nyet met wat mantel zy haere muytenaetie sullen bedecken. Hiermede bidde ick Godt Almachtich,

Myn heere, UE. *etc.* Tot Woerden, desen 16. Martii, 1610, omtrent 12 uren.

UE. dienstwilliger,

G. TERSTEGHE.

UE. huysfr. is nyet well te vreden, dat zy van UE. geen schryvens verkrycht.

Ick seynde neffens desen UE. missive van gisteren.

Die heere vander Horst heeft zyn knecht eergisteren gesonden binnen Utrecht, ende quam de wacht snachts te 12 uren cloppen aen zyn deure, dreychden die op te slaen, overmits hy zyn name nyet op het stadthuys hadde aengebracht, maer quamen des anderen daechs ende panden een ketel. Vyanen vuyt Egbers Baltus die gelegentheyt van Utrecht verstaen hebbende, heeft zyn reyse derwerts opgeschorst. De deurwaerders selfs, Willem van Kemp beginnen contrarie parthye te houden, met myn heeren. Men wenscht maer datter krychsvolck voor de stadt waere.

Die bode vande heeren staten generael quam voer 't sluyten van desen hier, seyde geen antwoort te hebben, maer alleen recepisse, gelyck oock gheen antwoort en hadde een bode, die een ure nae hem een missive van zyn Excell. aen den burgermeesters overleverde, myn heeren hier sorgen, dat zy die sullen in 't wilt laten loopen.

Opschr.: Aen myn heere Gillis van Ledenberch, secr. van myn heeren die staten 's lants van Utrecht, nu in 's Gravenhaghe.

XXIV.

Myn Heere.

Huyden omtrent acht uren heb ik deur Andries de bode well ontfangen UE. twee missiven, d'eene houdende aen myn heeren alhier ende d'ander aen my in 't particulier. Belangende die eerste schynt het well, dat het myn heere Berck nyet wel gelegen en sall wesen, om maendach weder inden Haghe te wesen, maer dat in zyn plaets sall commen myn heere de tresorier de Goyer. Ende wat aengaet UE. tweede missive, hebbe Andries de bode affgesonden met een missive, die ick hem in zyn hoze hebbe doen steecken, aen Causteren, ten eynde hy secretelick die reeckeninge vanden heere van Braeckel met d'acquyten lichte vuyt camere vande staten, ende die aen my terstont overseynden, die ick UE. alsdan terstont sall overschicken. D'ontfanger vande Poll, die gister vuyt den Haghe hier deur naer Utrecht vertrock, es dese middach hier weder gecommen, die seyt, dat hy huyden wesende in zyn comptoir, die pander van Baerl by hem gecommen is, seggende dat den raedtsheer Ruysch verstaen hadde zyn compste binnen Utrecht, ende hem waerschuwde daer nyet te verblyven, seyt dat de schepen Kuyff vertrocken is naer Gorckum, van waer zyn huysfr. es, ende Oth Janss van Royen naer Dordrecht, gelyck de schepen Wee naer Amsterdam, om aldaer mede het vier te stercken ende van haere particuliere muytenaetie een generaele te maecken, dat men binnen Utrecht seyt, dat die staten generael well dreygen, maer nyet verder en sullen derven gaen, ende dat zy daer soo verre in zyn, dat zy daer nu voorts mede deur moeten all sout halsen costen, ende dat zy in allen gevalle gheen garnisoen dencken in te nemen. Dese naenoen compt die dienaer van mynheer Berck, die brengt, dat syn. E. huysfr. meynde enich houtwerck ende huysraedt te doen brenghen tot Iselsteyn, maer 't zelve aen de poorte gebracht zynde, is 't weder terugge gehaelt, doch in zyn E. huys gebracht. Ende alsoo zyn E. huysfr. mede vuytgegaen was, worde zy gesocht van acht musquettiers, maer daer worde van anderen geseyt, dat zy weder binnen gegaen was, doch hadde haer versteecken in 't huys van haer bleycker, die haer dese verleden nacht met de waghen gebracht heeft tot Yselsteyn. Desen avont is de maerschalck van Montfoort oock van Utrecht gecommen, die mede brenght dit ingeleyde memorichen, hem behandicht van wege den raetsheer Ruysch. Die burgermeesters houden hun seer fier ende sunderlinge mede die papisten, die hun daechlicx seer sterck op de plaets ende inden Dom laten vinden, verthonende groote couraigie. Die burgermeester Both hadde tegens den maerschalck geseyt, dat den advocaet Vyanen van hem gegeven hadde, dat het sotten waren die meynden, dat de heeren staten generael om een 10 ofte 12 personen die stadt van Utrecht souden willen benouwen. Die vrunden van myn heeren wenschen, dat de saecke mochte worden geaccelereert. Capitain Basques es oock t'Utrecht, die hem geseyt heeft dat de Jesuiten tot Emmerick hun seer verblyden over de alteratie t'Utrecht, daervan zy een goede vuytcompste verwachten. De heere van Braeckel es hem geretourneert omtrent Hermelerweerdt met den heere van Ruwyl; myn heeren alhier doen haer gebiedenisse, biddende den Almogenden Godt,

Myn heere, UE. *etc.* Tot Woerden, den 17. Martii, 1610, 's avonts omtrent 7 uren.

UE. dienstwilliger,

G. TERSTEGHE.

Myn heere verlangen naer de resolutie vande H.M. heeren staten generael, op de rescriptie van Utrecht.

Opschr.: Aen myn heere *etc.* Gillis van Ledenberch, secret. van myn heeren die staten 's lants van Utrecht *etc.* in 's Gravenhaghen.

Rec[a]. 18. Martii, 1610.

XXV.

Erentfeste *etc.* Heeren.

De missive van Eed. heeren staeten 's landts van Utrecht ontfanghen, denselven metten heere burgemeester Both gecommuniceert ende alles soe concernerende myn devoir als aengaende d'gelegentheyt des tyts rypelick overwooghen hebbende, hebbe goet moeten vynden desen aen UE. off te veerdighen, dienende denselven ten fyne UE. gelieve myn Eed. heeren voornoemt aen te dienen, dat my ofte mynen soon jegenwoordelyck gantsch nyet well mogelyck en is met d'boecken, den comptoire aengaende, vuyt der stadt van Utrecht te geraecken, deurdien de ooghen van all te veele menschen op ons syn acht nemende, ten deele overmits ick in den dienst ende eedt vande Eed. heeren staeten ben, ten deele mede deurdien myne soonen sich weygerich houden eenige hantastinghe ofte andre beloften te doen, die tot achterdeel van onsen schuldighen plicht aen de mogende heeren staeten generael ende Eed. heeren staeten van Utrecht souden moegen tenderen. UE. derhalve mits desen versueckende ende vrientlycke biddende, UE. gelieve my by myne Eed. heeren staeten te excuseeren, welcke myne ontschuldigingh, by aldien UE. vermercken mocht, dat nyet aengenoemen en wierde, ende dat die goede geliefte ende bevel van myne Eed. heeren soude medebrenghen, dat ick ofte myn soon ons naer het schryvens soude hebben te reguleren, ben ick volcomentlyck geresolveert alles, oock met mynen peryckel te ondersoecken, omme nyet in gebreecke van ietwes bevonden te worden, waerop naerder resolutie ende schryvens verwachtende, beveele ick UE.,

Erentfeste *etc.* Geschreven t'Utrecht, op den 23. Martii, 1600 ende thien, by

UE. dienstwillige vriendt,

ALBERT VAN HELSDINGEN.

Opschr.: Erentfesten *etc.* heere Gillis de Ledenberch, secretaris vande Eed. heeren staten 's lants van Utrecht, *etc.* in Jutsaes.

(Naar gelijktijdige kopij).

XXVI.

Gonstige Heer ende Vrunt.

Ick ben deesen murgen, door begeerten van Jannechien van Doorn, by den heer Berck gegaen, om met hem te spreken van enige reden, die U ten deele soude aengaen; hy heeft myn verclaert, hoe dat hy was comen ryden tusschen Yselsteyn ende Benschop, daer hem een man met een peert tegensquam, die hem begroeten, sonder dat hy den man kende, ende het was Jacob Liefting genaemt, een seepsieder; hy vraechde den heer Berck, oft hy een wyle mocht met hem ryden, want Berck was mede te peert. Onder alles begonde Liefting aentevangen vanden handel van Utrecht, dat men haer grotelycks te cort deede. Berck gaff voor antwoort, dat sy die saeck selffs niet en verstonden, dewyl die autuers al verde op een ander einde saegen, ende hoe men 't met haer maeckte, soo en was 't nummermeer van haer zin; soo begon Liefting te beclaegen, dat Berck groot onnere was geschiet ende datter veel luyden van die heeren sulcks leet waeren. Berck gaff hem antwoort, dat hem in 't perticulier was geschiet, dat beval hy Godt Almachtich, maer dat Canter tegens hem selffs hadde geseit, dat die papisten meer vryecheits behoorden te hebben, dat en quam hem niet

toe te seggen, want hy hem te bemoyen hadde met die polycy, ende het stuck van reliege betrefte die generalité, ende sy hadden van die heeren groote dieven

gemaeckt, hetwelck sy nu behoorden te bewyssen, hy wilde hem selven altyt purgeeren, hy en twyvelden niet, oft andre heeren souden sulcks meede doen. Daerop dat Liefting seide, aengaende stuck van reliege, dat hadde Canter inden vollen raet mede geseit, ende het roepen dat die heeren naegeroepen was, waeren niet dan een hoop ongeschickte menschen. Berck gaff antwoort, dat hy wel anders wist, dan Berck heeft myn verclaert, dat hy nae niemant van die heeren in 't particulier gevraecht en heeft, dan het scheen wel, seide Berck, hadde hy hem in 't eerste soo niet tegensgevallen, dat hy noch iet meer van hem soude gehoort hebben; hy beroemden hem, dat hy t'Amsterdam die borgemeesters gehaelt hadde ende dat hy dus veel ander moeyten hadden gehadt, soo dat men dochte, seide Berck, dat hy daer heel schoon meede was. Het en is Berck gans niet van syn sin, dat den heere van Braekel hier binnen tus leit, hy beeft myn geseyt, dat hy 't aen die heeren heeft geschreeven. Wy verstaen oock ende Berck heeft myn geseit, dat die muteneerders aen die steeden al weederom schryven oft enige schicken. Dit is hetgeen ick UE. op dit stuck weete te beschryven, waerinne ick u dienst can doen, sult myn altyt willich ende bereit vynden. Beveele u hiermede in schuts des Almachtigen.

U dienaer,

.....(*).

Wt Utrecht, den 19 April, 1610.

XXVII.

Heer secretaryus Ledenberch.

Nae gebiedenisse alles goets, recommandeer ick myn in U goede gracy, ende alle die byhebbende heeren, die by U zyn onsse gedeputeerden. Myn schryvens aen UE. en is niet veel bysonders, dan het hier noch in staete staet, als doe UE. van hier reisde, dan dat den heere van Braeckel ende Gent in 't stathuys by Canter zyn geweest, en twyvele ick niet, oft Tersteege heeft U sulcks over geschreven, dien ick het aenstonts aenseide. Daer waerender veele vanden raet, die daerop murmureerden, omdat hy geen rapport daervan en dede, also den raet byden anderen was, dan Canter liet het zyn doeff oren hooren ende gaff geen antwoort; die muiteneerders die verhopen al op vertreck van 't garnizoen, ick verhoop ghy sult met den heeren daer soo in versien, soo lange deese gesellen regieren, dat sy niet en sullen wut rechten (!). Haut het myn ten besten, dat ick U een weinich als raetgevende schryve, het waer goet, dat ghy soo daer enige borgers wederom onder die veendels soude maecken, dat ghy dat sleepende hielt tot vicktoris toe. Die veranderinge vandie magestraet gedaen zynde, sal sulcks bequaemlicker vallen. Soo die heren enige waertgelders willen lichten, dat connen sy metten eersten doen, als die commissie quaemen van diegeenen, die myn heeren ende U wel kennelyck zyn, want wy verstaen, dat die vander stadt, daer haer seggen geern daerin souden hebben; doet u beste daerom, want als gy een deel schaemele borgers in uwen eet, oft inden eet van 't tlant sult genoomen hebben, U sal strecken tot groote vasticheyt van uwen staet ende ruste der stadt. Wilt ons doch niet vergeeten, omdat wy wederom tot ons offyce mochten geraecken, daer wy, als U bekent is, buyten reden wutgestooten zyn. Wy verhopen in alles goeden sorge te draegen, dat tot welstant van U ende myn E. heeren sal dienstelyck syn. Hout myn

(*) De naam van den schrijver van dezen en den volgenden brief was zoo onduidelijk geschreven, dat het mij niet heeft mogen gelukken, denzelven te ontcijferen.

myn vryecheit ten besten, want wy sulcks doen wut een goede affectie; dat kenne Godt. Beveele U ende myn E. heeren alle saemen in schuts des Almachtigen.

Wt Utrecht, den 19. April, 1610.

U onderdanige dienaer,

.....

Soo daer byden heeren beslooten werdt van waertgelders, verhopende dat men ons met die capiteinschappen sal vereeren; ick en can niet weeten wie ghy getrouwer sout connen vynden, als die geenen ghy getrou hebt bevonden.

XXVIII.

Myn Heere.

UE. missive vanden 18. deser is my dese voirnoen well behandicht, dienvolgende soo seynde ick UE. neffens dese die fräche vande missiven van zyne Excell., met noch het register vande huysgelden van Utrecht. Seynde noch hierby een staetien vande servicie, hebbe voirts d'voirsz. UE. missive gecommuniceert myn heeren Berck ende Eck, die haer op de persoonen vande nyeuwe geeligeerden souden bedencken, ende meynden daerop te adviseeren morgen met den heere Zuylen; de heere van Rysenburch wordt desen avont ofte morgen verwacht, sall zyn E. alsdan spreecken aengaende die ridderschap, die men soude mogen nomineren; die burgermeesters Both ende Ellert van Helsdingen, die hier in myn camer waren ende UE. schryven mede gehoirt hebbende, seyden nyet te weten hoe men een schutterye ende waertgelders, daerop men hem soude connen vertrouwen, soude mogen oprechten, soo langhe als dese nyeuwe magistraet in regeeringe es. Die vande magistraet hebben de ministers Spinhoven ende Niellio doen aendienen deur een derden, dat zy de kerck geern soude stellen in haer oude vryheyt, te weten dat zy zelffs ouderlingen ende diaconen, sonder de magistraet souden stellen, seyden daerop, dat zy vryheyt genouch hadden, dat daerinne geen veranderinge, dan in een generael synode, by myn heeren de staten te convoceren, en konde geschieden. Die gecommitteerden vande stadt zyn huyden vertrocken nae de steden van Hollandt, die anderen, seyt men, dat maendach toecomende zullen naeden Haghe vertrecken. Hiermede,

Myn heere, bidde ick Godt, UE. nae myne dienstige gebiedenisse, te houden in zyn heylige protectie. Utrecht, den 19. Aprilis, 1610.

UE. dienstwilliger,

G. TERSTEGHE.

Opschr.: Aen myn heere *etc.* Gillis van Ledenberch, secr. v. myn heeren die staten 's lants van Utrecht, nu in 's Gravenhaghe.

R[a]. 20. Apr. 1610.

XXIX.

Myn Heere.

UE. missive vanden 20. deser is my gister morgen well behandicht, ende zedert myn leste en is hier nyet nyeuws gepasseert. Eene vande vertrouste vrunden van myn heeren is hier by my geweest, begeerde dat ick UE. soude adverteren, dat met het oprechten van een schutterye en vier compaignien waertgelders, soo langhe dese magistraet inde regieringe is; myn heeren noch de stadt daermede nyet en es verseeckert, off daer moet noch garnisoen by wesen, ende sonde evenwell die schutterye ende waertgelders dese magistraet gheen eedt mogen doen. Item by soo verre myn heeren die staten generael van meyninge soude wesen yet tot besnydinge

vande neeringe ten platten lande te resolveren, dat 't zelve nu nyet erstont, maer over eenige weecken by myn heeren die staten alhier behoirde, werden ge-

pronuncieert, dat de gemoyteneerden anders stroyen, dat zij sulcx met haer oproer hadden te wege gebragt, ende dat sulcx alreede die vruchten daervan waren, ende dat de burgermeesteren haere gesanten aen de steden gheene saecken meer hadden gerecommandeert als het stuck vande neeringe ten platten lande, om daermede haere gemeente ende favoriten eenich contentement te geven. Die heere van Braeckel quam gister morgen hier binnen, ontboet den heere van Geresteyn, vraechde off mijn heeren alhier ofte inden Haghe zynde, zyn debath nyet en hadden ontfangen, die daerop antwoorde neen, ende dat het oock nu nyet te passe soude commen, om hier ofte inden Haghe op zijn reeckeninge te besoigneren, seyde dat hy een waghen gehuirt hadde, om tot dien eynde na den Haghe te gaen; daerop Geresteyn seyde, dat byaldien hy anders nyet inden Haghe hadde vuyt te richten, dat hy bein dan raiden soude hier te bliven, soo men anders soude meynen, dat hy daer soude wesen om d'alteratie deser stadt te foveren, welck advys hy beloofde te sullen volgen, ende seyde terstont weder te willen vertrecken naer Sterckenburg. Die scheepenen Rheede ende Nypoort, die aen de Hollantsche steden mede vercleeft zyn, zyn gister voor de noen wedergecommen, kan van haer wedervaren ofte rapport noch nyet vernemen, presumere daer vuyt, dat het nyet nae haer sin en es. Myn heeren alhier hebben zyn Gen. graeff Ernst van Nassauw tot verscheyden reysen, volgende UE. schryven, wesen besoucken ende vergast. Myn heeren alhier hebben mij belast haer gebiedenisse aen myn heeren, daar zynde, ende UE. te doen. Biddende Godt hiermede,

Myn beere, UE. te sparen gesont, in een voorspoedich leven.
t'Utrecht den 23. Apr. 1610.
UE. dienstwilliger,
G. TESTEGHE.
Opschr.: Aen myn heere *etc.* Gillis van Ledenherch, secretaris van myn heeren die staten 's lants van Utrecht, nu in 's Gravenhaghe.
R[a]. 25. Aprilis, 1610.

XXX.

Myn Heere.
UE. missive vanden 27. deser heb ick huyden morgen well ontfangen, ende daer vuyt eerst verstaen d'expeditie vanden raide van state herwerts, ende terstont daer nae, dat heur E. gister avont hier gecommen zyn. Ende hebben omtrent zeven uren doen laden die magistraet, die vergadert zynde, es zyn Gen. graeff ernst van Nassauw met den raidt binnen gecommen, hebben overgelevert huere brieven van credentie, zoe vanden heeren staten generael als van zyne Excell., ende die by den secretaris gelesen zynde, de magistraet aengeseyt, dat zy haer souden ontslagen houden van hueren eedt; Canther hadde daerop geseyt, dat huer E. soude gelieven een weynich te vertrecken, ten eynde hy daerop mochte met den raidt delibereren ende antwoorden, ofte dat de magistraet inden groene camer tot dien eynde mochte gaen, daerop by zyn Gen. ende raide van state geseyt worde, dat de will vande H.M. heeren staten generael was, dat zy haer zouden ontslagen houden van haeren eedt; Canther seyde daerop, dewyll het anders nyet wesen en mocht, dat hy hen hielt voer ontslagen, ende dat die vande raedt van gelycken doen mochten, zyn daernae terstont gescheyden;

middelretydt bleven die poerten gesloten, de Noey werde beset met vier compaignien soldaten, die Ganssemerckt ende plaetse elcx met twee compaignien, daer nae worden de wachtmeesters ontboden, ende hemluyden aengeseyt, dat de heeren staten generael haer continueerden in haeren staet, op den eedt, die zy voermaels gedaen hadden,

ende worden vermaent van haer debvoir. Terstont daernaer worde geladen die oude magistraet, ende een bode gesonden aenden heere van Rysenburch, die op zyn huys is, ende noch nyet binnen gecommen, ende naedat d'selve magistraet den eedt gedaen hadde, is by den deurwaerder vanden raide van state een generael pardoen affgelesen, dat het all vergeven ende vergeten soude wesen, mits dat een yegelick hem voirtaen in stilheyt soude dragen, zyn Gen. graeff Ernst, die raidt van state, schout ende schepenen, lagen mede inde vensteren; die wachtmeesters werden te nacht by zyn Gen. ontboden, om overall scherpelick toe te sien, offter oick elders eenige vergaderinge gehouden worde; zyn Gen. sont haer oock geduyrende de voorseyde veranderinge deur de stadt, om te vernemen watter omme ginck; ende seyden nyet vernomen te hebben, dan boven inde stadt quam een, die seyde, dat de magistraet offgeset worde, daerover dat veele vensters inder haest gesloten werden, vuyt vreese. Sommige vrouwen spraecken well qualick, maer de mans hielden haer stille; die voorsteden waren, vermits den saterdach, voll volcx, ende de poerten worden eerst geopent omtrent negen uren, omtrent welcken tydt es den ambassadeur van Venetien met 18 waghens, die myn heeren hebben doen huyren, vertrocken naer Leyden; hy is gister over dach hier still geweest. Zyn Gen. graeff Ernst heeft hem overall geleyt ende die stadt laten besien, myn heeren hebben die kosten affgesproecken. Myn heeren Berck ende Eck hebben hem dickwils wesen vergasten; Canther was eergister avont by hem, syn Gen. hadde oock doen verschryven drye compaignien soldaten, die omtrent 7 uren quamen voir Tollesteech ende Ste Catrynen; die vane ruyter van zyn Excell. quaemen omtrent acht uren voir de Wittevrouwen, die twee vendel soldaten, die op de plaetse stonden, vertrocken omtrent halff twaelff uren voir de publicatie, vande plaetse naer haer logementen; die vendels op den Oey ende Ganssemerckt, staen daer noch; men seyt dat de compaignien van zyn Gen. graeff Henrick ende graeff Ernst van Nassauw hier vuyt trecken ende twee Engelsche compaignien weder inde plaets sullen commen. Die huysfrouwe van Petit es gister avont in den heere gerust. Nu terstont es my geseyt, dat de heere van Rysenburch binnen gecommen es. Biddende Godt hiermede UE.,

Myn heere, nae myn dienstige gebiedenisse, te sparen in voirspoet ende gesontheyt. Ilents Utrecht, den 28. Aprilis 1610, omtrent half twee uren.

UE. dienstwilliger,

G. TERSTEGHE.

Die burgermeester Both heeft my geseyt, datter nyemant vanden oude magistraet swaricheyt maeckte in 't doen vanden eedt, behalven Nyepoirt ende Werchoven, die vraechden off men over het gepasseerde oeck eenige informaetie nemen off recherge doen soude, ende verstaen hebbende van het generael pardoen, deden mede als d'anderen.

Opschr.: Aen myn heere *etc.* Gillis van Ledenberch, secretaris van myn heeren die staten 'slants van Utrecht, nu te 's Gravenhaghe.

R^{a}. (?) Aprilis, 1610.

XXXI.

Alsoe wy onderschreven verstaen hebben, dat Gillis van Ledenberch, secretaris vande heeren staten 's lants van Utrecht, by eenigen geblasmeert wordt, vandat hy van yder

ritmeester ende cappiteyn, staende op de repartitie vande voornoempde heeren staten van Utrecht, hier te voren alle maent ontfangen soude hebben, ende noch alle maent ontfangen

soude eenen rosennobel; soe is 't, dat wy by desen verclaren ende attesteren voor de gerechte waerheyt, dat onse respective ritmeesters ende cappiteyns, noch wy, van haeren wegen noch ons wetens yemants anders sulx den voornoemden Ledenberch noyt gepresenteert ende hy oock noyt begeert, veel min ontfangen heeft. Ende want men schuldich is der waerheyt getuygenisse te geven, soe hebben wy desen met onse handen seer geerne onderteyckent; presenterende 't selve verder, daer 't begeert sal worden, gestant te doen. Actum t'Utrecht, den 9. May, 1600 ende thien.

JOHAN VANDE POLL.
FR. ACHTEVELT.
WILLEM REINIERSZ. VAN SWAENENBURCH.
D... VAN DUCK. J. DE LANGHUE.
CORNELIS VAN TEYLINGEN.
DIRCK DE RIDDER.
HENRICK VAN WYCK.
.....(*)
LAMBERT STRICK.
G. VAN ZUYLEN.
JACOB LIEFTINCK.
DE LEUWE,
1610.
J. VERHUEL,
s.s.t.

XXXII.

Wy Gerardt Ter Steghe ende Johan van Causteren, clercquen rande E. heeren staten 's landts van Utrecht, verclaren ende attesteren by desen, ter instantie ende versoucke van Gillis van Ledenberch, secretaris vande voorn. heren staten, waerachtich te syn, dat het deselve heren staten alle over lange jaren belieft heeft, ons in dienste van haer E. als clercquen aen te nemen ende met een eerlyck tractement jaerlycks t'onser ende onser familien onderhoudt te gaigeren, sonder dat den voorn. secretaris daervan ooit van ons helder of penninck geeyscht of begeert, veel min genooten heeft. Ende want men schuldich is, der waerheit getuichnisse te geven, soe hebben wy dese attestatie met onse gewoene handschriften onderteyckent, opden twaelfden May XVI^{C} ende thyen.

G. TERSTEGHE.
JOHAN VAN CAUSTEREN.

XXXIII.

Erentfeste *etc.* heeren.

Uwe E. brief vanden 5. deser hebbe ick ontfangen. Den here daerinne geroert, hadde my te voren van alles berigt, oock de poincten van beschryvinge

(*) Dezelfde naam, als boven bladz. 150, om de onleesbaarheid niet geplaatst.

gecommuniceert. Hebbe aen zyn E. myn advys, nopende de verzekeringe geopent, ende meene, dat 4 vendelen schutters, elck van 120 ofte 125 persoonen, vande vreedsamichste burgers ende die principale hoofden vuyt den raedt, ende daerinne blyvende, oock vier vendels vande gemeene burgers, elck vendel van 120 hoofden opte besoldinge van omtrent 800 gl. ten 42 dagen, onder vertrouwde officiers, met ordre van elcke nacht ende dach een vendel te waken (sonder de schutters mette wacht te beswaren) goed fundament soude wesen, in den eedt vande burgermeesteren, raedt, alle collegien, oock notabelen inde stadt, schutters ende soldaten te

brengen, die poincten van nyet in raedt ofte daet te wesen, daer iet jegens de heren staten ofte de wettelyke overheydt sal worden gehandelt, maer sulcx verstaende te openbaren, ende met alle macht ende middelen aff te weeren, is seer noodich, omme de costen van het onderhoudt vande soldaten te vinden, het wachtgelt te voren gepractiseert, met verminderinge van een vierdepaert, dient gelaten, ende andere gene schutters nochte soldaten wesende, tot redelicheyt gestelt, 't gene te cort compt, moet elders gevonden worden. Indien men een blyvende raet van 32 personen conde maken, het soude goet syn, oock dry ofte vier burgermeesters, in plaetse van twee, 8 schepenen in plaetse van twaelf soude ick goet vinden, alle jaer soe vuyten rade als anders vuyt dubbel getal te verkiesen, ende het blyven in officie van twee burgermeesteren ende vier schepenen alle jaer, hierop een octroy by den heren staten van Vuytrecht voor 8 ofte 10 jaren op het versouck vande regierders vande stadt, ofte *ex auctoritate* te verleenen, soude de auctoriteyt vande heren staten in voughe brenghen, in een hooftpoinct vande souvereyniteyt, doch dit dient alleenlyk voor myn voorslach, omme daerop geleth te worden, oock op wat tyden tselve dient gemoveert, ende daerentusschen secreet gehouden ende die *contre mine* te beletten.

Het vermeerderen van 4 geeligeerden, als twe edelen ende twe vuyt de stadt ofte steden, waer mede goet, het ridderschap diende oock wel met twe personen geaugmenteert, maer en dient niet verhaest, soe deselve moeten permanentelick wesen; het collegie vande ordinaris gedeputeerden vande heren staten, soude dienen van twaelf te wesen, als vier vuyt de geeligeerden, vier vuyt de ridderschap, twee vuyt de stadt Utrecht, een van Amersfoort, ende vande andere steden (alle twee jaren by gebeurten) een, ende dien mede voor denselven geresumeert ende gearresteert, dat den raet van state de reeckeningen in handen gestelt werden, schynt wel enighe prejuditie te hebben, maer sal het gemeene volck doen geloven, dat men ront ende sonder achterdencken gaet, dat in het platte landt geen soudt en werde vercocht, dat nyet uyt de stadt ofte steden gehaelt is, kan sonder prejudicie geschieden, ende contentement geven; vande brouweryen is meer swaricheyts, maer ick meyne, dat best soude wesen, te doen cesseren voor enighe maenden de brouweryen, daerinne men bier brout om te vercopen, ten minsten, die in de naeste XV of XX jaren zyn opgestelt, latende niet te min de saecke ter decisie vande justicie, soe in possessoire als petitoire 't selve soude contentement, soe aldaer als hier, geven. Het vercopen vande syde ofte fluwelen ten platten lande, soude oock wel verboden connen worden, sonder yemant te vercorten. Den heere, waervan UE. schryft, is wel geadviseert, ende daeromme vinde ick goet, dat hy daer weder gaet; die vast gaet ende alleenlyk Godes eere ende 's landts welvaren voorheeft, overwint alle swaricheden. Hiermede,

Erentfeste *etc.* Vuyt den Hage, den 16. Meye, 1610.

UE. dienstw. vrundt,

JEHAN VAN OLDENBARNEVELT.

Opschr.: Erentfeste *etc.* heere Gillis van Ledenberch, secretaris vande heren staten 's lants van Utrecht.

XXXIV.

Myne Heeren.

Ick sende hierby gevoecht het substantieelste van 't gene dat vuyt Vranckryck geadviseert is by generale ende particuliere brieven vanden 17. ende 19. deser; het voirder inhouden van deselve syn rapporten, discourssen, conclusien van achterdencken, voorstellingen, hier

vuyt hoope, daer vuyt vreese, also dat tot noch toe egeen fundament yevers op en is te maken, voor dat den staet van het ryck in seckerheyt gestelt sal syn. Als myn soon de coninginne ende den raet gesproken sal hebben (daertoe hy alle mogelyke debvoir is doende), mogelyck dat hy meer lichts ende sekerheyts sal kunnen scheppen. De coninginne heeft aen die vande religie haer versekeringe ende vercregen privilegien toegeseeckert ende geauthoriseert, exercitie van hare religie te continueren, by soe verre als alle de grooten soo eenich blyven, als sy hem gelaten ende thonen te willen doen, soo en is in het ryck geen swaricheyt te verwachten, dan het sal veel moeyten hebben, want daer en sullen geene kunstige twistsajers uyt Spangien ende van elders ontbrecken, omme die unie te scheuren; het beste is, dat de naest gelegen groote steden (verwachtende van gelycken van alle d'andere), de coninginne ende den coning hebben gerecognosceert, ende maeckt oock de coninginne ende rade grooten staet opte assistentie van dese landen by noot. Die almogh. Godt will alles ten besten schicken, ende den coninck van Groot Brittannien hert ende couragie inspireren totte de defensie vande gemeene christenheyt ende voornementlyck vande possiderende fursten, die sonder dit accident ontwyfelick haer saken te boven waren; oyck al en hadde men met het apparaet van Vranckryck niet anders gedaen, als den bitebau gemaeckt, dit gaet vast, maer nu is te besorgen, dat men sal respireren, ende de saken hervatten, terwylen dat men alomme meer geestonneert is, als men wel derff yets by de hand nemen; selfs en hebben wy tsedert het accident egeen tydinge vande fursten, noch in 8 daghen egeen antwoordt op ons advis van 't selve accident an hun gescreven, het is oyck seker, dat de vergaderinge vande geestelycke fursten by den keyser, is gescheyden onvruchtbaer, hebbende den cheurforst van Trier ende andere verclaert, dat sy haren staet niet en behoorden te pericliteren. Hiermede,

Myne heeren *etc.* Vuyten Haghe, den 26. Meye, 1610.

UE. ootm. *etc.* dienaer,

CORNELIS VAN AERSSEN.

Opschr.: Edele *etc.* myn heeren de staten van Utrecht.

XXXV.

Edele *etc.* Heeren.

Myn heeren. Wy hebben eenigen tyt geleden, op 't aengeven vanden gewaldigen Joriaen Baecke, by seeckere onze acte verhaelt, hoe nodich dat wy dienen voorsien van een gerichtsbode, terwylen 't garnisoen binnen der stadt Utrecht tegenwoordich zwaer is, waer duer ons dagelicx veele ende zware besongens zyn voorvallende, d'welcke nyet bequaemelick zonder behoirheken dienst van een gerichtsbode en connen worden geexploicteert, als denwelcken alle resolutien onder den volcke van oorloge, alhier in garnisoen zynde, publiceert, die van den chryschraede ten bevele vanden heere gouverneur tegens zekere uere verdaecht, ende voorts alles exploicteert, wat, zoe binnen als inden gestichte van Utrecht, van wegen den gouverneur ende die vanden cryschraede te doen valt, tot welcken eynde ons byden gewaldigen genomineert was de persoon van Adriaen van Rodenborch, denwelcken alrede eenigen tytlang in onzen dienst geweest zynde, wy hem bequaem vynden om den voorsz. dienst als gerechtsbode waer te nemen, ende zoe hy mitsdyen tot 't bedienen van 't selve ampte geerne nae behooren waere geauctoriseert, onder zeeckere belooninge, tot discretie van UE. ende dat hy ons verclaert, daertoe nyet wel te connen geraecken,

zonder UE. Mog. voorschryven aen de Groot Mog. heeren staten generael, ofte den heeren raeden van staten,

d'welcke wy verhoopen, dat UE. Mog. heeren hem geerne zullen mededeylen, opdat deur middel van dyen den militaire discipline in alle zyne leden volcomentlick mach worden bedient, ende naer richts behoiren gemaintineert, soe en hebben wy nyet cunnen naelaeten desen aen UE. te depesseren, ende daerby ten gesinne vanden voornoemden Rodenborch te versoucken, dat UE. Mog. gelieve denselven gratieuselyck te verleenen UE. Mog. favorabile voorschryvens aen de Groot Mog. heeren staeten generael ofte de oock Mog. heeren raiden van state der vereenichde Nederlanden, ten eynde hy tot voorsz. ampte mach worden gecommitteert, geëedt ende geauthoriseert, naer behoiren, waer aen ons vruntscap ende de justitie militaire vorderinghe geschieden zal, 't welck wy geerne dienstelick willen erkennen, kenne Godt die U,

Edele *etc.* Actum Utrecht, den 9. Aug. 1610, oude styl.

JH. OGLE.

Ter ordonnantie vanden gouverneur ende cryschraede voornoemt,

L. VAN LEEUWEN, *Gerechtssecret.*

Opschr.: Edele *etc.*, heeren staten vanden lande van Utrecht ofte haer E. gedeputeerden.

XXXVI.

Edele *etc.* Heeren.

Wy syn, volgende Uwer E. begeerte, Saterdach verleden van Utrecht herwaerts vertogen, ende des Sondaechs alhier met tamelycken voorspoet, hoewel nyet met het beste weder, aengecomen, ende des Maendachs inde vergaderinge vande H. Mo. heeren staten generael gecompareert, alwaer onse compste seer begeert ende aengenaem was, ende zyn ons terstont gecommuniceert de besoignien, die onder handen waeren, naementlyck het stuck vande contributien ende de betalinge vande schulden des legers voor Gulick, daerinne de heeren staten generael seer becommert syn, ende daer op sy versocht hebben 't advys van syne Excell. ende des raets van staten, luydende als UE. uyt het dubbelt van dien hier beneffens gaende, sullen mogen sien, op welck advys men van meyninge is voorts te besoigneren, ende oock met de provincien te liquideren, gelyck wy nyet en twyffelen, of uwer E. hebben alrede de missive vande heeren staten generael dien aengaende ontfangen, op dewelcke het UE. gelieven sal, ons van hare meyninge t'adverteeren. D'ambassadeurs vande coning van Marocque syn geexpedieert met het contract, als UE. uyt de copie van dien hier by gevoecht, sullen connen zien. De gesanten van Sweeden syn oock afgeveerdicht met een antwoort dilatoir, daer mede sy nyet wel te vreden en waeren, gelyck UE. sullen connen mercken uyt haerl. replycque, met copie vande voorsz. antwoorde hier by gevoucht. Doctor Rynck, gesante vande fursten van Nyenburch, is hier oock geweest, doleerende onder anderen over de grote costen, die zyne heeren, de fursten van Nyenburch, in den Cleefschen crygh hadden te supporteeren, te kennen gevende, dat zy daeromme geresolveert waeren een goet deel van haer cryschvolck aftedancken, ende versouckende, dat de heeren staten generael hare garnisoenen, op de frontieren leggende, willen belasten haer te hulpe te comen, soe haest de noot sulcx soude vereysschen. Dan hem is daerap schriftelycken geantwoordt, als UE. uyt de copie van dien, hier neffens gaende, sullen connen sien. Over de saecken van Eemden is men dagelicx doende; de grave heeft hem in alles gesubmitteert de dispositie vande

heeren staten generael. Die van Eemden maecken swaricheyt, om van gelycken te doen, ende by onderlingh accoordt schynt de saecke nyet wel te willen vallen, nochtans sal daer een eynde van gemaeckt moeten werden. Stracx nae onse aencompste

alhyer syn wy gegaen besoucken syne Excell. ende prince Henrick van Nassau, ende de salutatie van wegen UE. gedaen, die ons seer ernstelicken vraechden nae de gesteltenisse der saecken aldaer, daer op wy haere Excell. nae onzen wetenschappe ten besten berecht hebben, weesende syne Excell., soe veel syne gesontheyt aengaet, nu wat beter gedisponeert, dan hy eenige dagen te voren geweest hadde. De heere Barnevelt, hoewel de koortse hem noch nyet geheel verlaet, gaet oock meer voorwaerts als achterwaerts, soe dat men nu tot zyne reconvalescence vaste hope crycht. Die vande Oostindische compagnie syn geresolveert, de reyse by noorden nae Chyna noch eens te besoucken, daertoe die vander admiraliteyt tot Ampsterdam seer inclineerende, uyt haer collegie gesonden hebben de heeren Matenesse ende Soggart, daerby oock gevoucht is geweest d^{r}. Plancius, minister tot Ampsterdam, op derwelcker remonstrantie ende versouck tot subsidie vande voorsz. reyse, by de generaliteyt geaccordeert syn twee jachten, ende op yder dertich man; d'apparentie ende hope is, dat men 't vynden sal. Hier wordt oock dagelicx gedelibereert, omme eenen ambassadeur ende consul te seynden nae Turkyen, daerinne verscheyden swaricheyden bevonden worden, doch schynt, om de groote nutticheyt, die men meyndt dat dese landen in traficque ende andersints daerdoer sullen mogen genyeten, oock om seer veele arme gevangen ende slaven van dese landen te verlossen, dat het synen voortganck sal hebben, doch met seer cleynen train van hier, te weeten, den ambassadeur met twee ofte drie dienaers ten hoochsten, ende alsoe t'Utrecht een persoon by ons is geweest, die ons geseyt heeft, ettelycke jaeren binnen Constantinopel gewoont, ende die spraecke geleert te hebben, sonder dat wy nu weeten wie hy is, soe sullen UE. gelieven, indien hy hem aen UE. mochte addresseeren, ons daervan te adverteeren, op aventure, oft men hem conste recommandeeren. UE. gelieven ons oock te adverteeren, of den heere van Gent den eedt gedaen heeft, alsoe ons daer nae gevraecht wordt, ende middelretyt,

Edelen *etc.* Geschreven in 's Gravenhage, den 11. January 1611, *stilo veteri.*

Uwer E. dienstwillige vrunden ende medebroeders,

JOHAN VAN RENESSE. JUSTUS VAN RYSENBURCH. VOLCKERT BOTH.

Ende onderdanighe dienaer, GILLIS VAN LEDENBERCH.

Opschr.: Edele *etc.* heeren, die staten, of haer E. gedeputeerden, tot Utrecht.

XXXVII.

Edelen, *etc.*

Sedert onzen voorgaenden schryvens, syn de saecken van Eemden voorts met yver ter hander genomen, ende eyndelicken zeeckere articulen geconcipieert, daermede men verstaet, dat die van Emden haer behooren te contenteeren. De grave heeft die aen syne syde geaccepteert, ende hem voorts gesubmitteert de dispositie vande H.M. heeren staten generael, sonder dat die van Emden tot submissie hebben connen bewogen worden, noch oock oock tot acceptatie vande voorsz. articulen, haer excuseerende op geen last daertoe te hebben, begeerende verlof om te mogen vertrecken, te vreden zynde van alles rapport te doen, ende de saeken ten besten te helpen stieren; daerop heml. verlof gegeven is, met vermaninge van modestie, ende geen dadelyckheyden te attenteeren. Gister avondt is oock verschenen inde

vergaderinge de heere grave van Oostvrieslant selfs, heeft oock zyn afscheit genomen, d'welck hem gegeven is, met gelycke vermaninge ende begeerte, dat hy een lant-

dach van alle de stenden van Oostvrieslandt soude uytschryven, tegens den XI. February, binnen Marienhof, op welcken tydt oock aldaer zullen erschynen de heeren Joachimi, Ryngia ende Coenders, uyt de vergaderinge vande heeren staten generael; de heeren Byl, Bentingh, Cromhout ende Bor van Amerongen, uyt den raedt van staten, omme heml. de meyninge vande heeren staten generael voor te dragen, ende voorts te doen effectueeren. Uwer missive vanden XI. deses aen de heeren staten generael, in faveur van eenige dorpen, die den voorleden somer door expresse opbiedinge van uwer E., wagens, tot het leger voor Gulick hebben gefurneert, is ons door den schout van Harmelen wel behandicht; wy hebben dien inde vergaderinge vande H.M. heeren staten generael doen lesen, ende nyet alleene die, maer oock alle de andere tot hondert opgeboden wagens gerecommandeert, zulks dat den raet van state geauthoriseert is, omme op d'een ende d'andere te disponeeren; daer naer hebben wy die saecke aen den raedt van staten gerecommandeert, die daerover aen UE. schryven, gelyck uw E. uit haer E.M. missive, hier by gaende, sullen mogen sien. Wy hebben geraiden gevonden, die missive alhier te openen, omme te sien, of daer misverstandt in gebruyckt mochte zyn, 't selve voor het afseynden alhier te remonstreren ende doen dresseren; d'intentie is om de lysten te hebben vande hondert dwangwagens, met expressie voor hoe veele gelts inder waerheyt yder wagen 's daechs aengenomen is. UE. gelieve den voorsz. lyste, oft door der staten panders oft de gerechten selve te doen terstond aen uwer Ed. overleveren, ende die aldaer in ordre gestelt zynde, alhier te seynden. Wy syn hier seer besprongen geweest met de saecke vande soetelaers, vande compaignie vanden gewezen capiteyne Gordon, ende die pensioenen vanden oversten Groenevelt, Heraugieres, weduwe Schenks ende anderen; d'eerste zyn gerenvoyeert aen de justitie, ende d'andere uitgestelt tot den staet van oerloge geresumeert sal syn. Op 't stuck vande contributien is men tegenwoordich doende, wesende syn Excell. ende den raedt van staten daeromme eenyge reysen inde vergaderinge geweest, verscheyden communicatien daerop gehouden, ende als noch gepersisteert by het voorgaende advys van syne Excell. ende den raedt van staten; nu zyn gecommitteert, uyt elcke provincie een, die deze zaecke oock met den heere Oldenbarneveldt in communicatie sullen leggen, ende syne E. advys mede op alle de poincten, inden voorsz. advyze aengetogen, verstaen ende rapport doen; de saecke is van grooten gewichte ende insichte, gelyck UE. uyt ons rapport, wil Godt, in weinige dagen claerder sullen connen verstaen. De provincien arbeyden, om daerop reces te nemen, nadat de zaecken noch eens in presentie van zyne Excell. ende den raedt van staten geventileert ende gedelibereert sal syn. Wy hadden verhoopt noch deze weecke van hier te vertrecken, dan dit moeyelyck ende fachieus besoigne hout wat langer tegen als ons wel lief is, sal daeromme noch moeten tot inde naestcomende weecke aenlopen. Nopende de servitien hebben wy van dage geimpetreert d'ordonnantie van XII^{M} L., sonder dat wy op dese tyt ende voor dat den staet van oerloge geresumeert ende gedresseert sal worden (want daertoe zal de resumptie dienen) yet vorders syen te handelen. De reste sullen wy reserveeren t'onse wedercompste, die wy spoedigen sullen, soe veele mogelyck wezen zal, ende hier mede,

Edele, *etc.* Gescreven in 's Gravenhage, den 18. January, 1611.

UE. dienstwillige vrunden ende medebroeders,

JOHAN VAN RENESSE. JUSTUS VAN RYSENBURCH. VOLCKER BOTH.

Ende onderdanige dienaer, GILLIS VAN LEDENBERCH.

Desen avont ontfangen wy uwer E. missive, gisteren geschreven.

XXXVIII.

Mon Frere.

Het quaelyck overcomen vande vrienden van daer, heeft gemaeckt, dat myne droefheyt, die ic om uwer E. absentie hebbe genoemen, minder es geweest; ic hoepe wy sullen gelegenheyt hebben haer de feeste te doen, dat men opte bruyloften es gewoent, niet twyfelende ofte uwer E. en sal met myn suster tegens Paeschen overcomen; ons verlanckt te vernemen, hoe het met uwer E. huysvrou al es, wenschende, dat Godt haer gelieve blyde moeder te maecken. Myn huysvrou doet haer gebiedenisse, uwer E. aenbiedende haeren dienst. Uwer E. weet de costumen (ic sal de formele woorden gebruycken), indien sy uwer E. goedt genoech es, meyne dat men haer de eere behoirt te doen van uwer E. kindt te heffen, ic en sal geen persuasien allegeren, sy coempt de laeste onder ons, men pleech sulcke sulcke (!) eere te doen; uwer E. discretie sal doen, wat hem gelieft. Ic sal beginnen op myn dingen van nieuws te dencken, ende eerst aengaende ons proces; uwer E. sal my vrientschap doen, soo ic daervan geheelyck can worden geinformeert, off de saecke begonnen es ofte niet, ende hoe verde wy syn gecomen, ende by soo verde uwer E. daer noch niet in gedaen en heeft, waerom het naergelaeten is, ic wenschte wel uwer E. schreeft my in 't langhe dese saecke alleenlyck concernerende, den raet affectionneert dit proces, soo doen oock die van Middelburg, ende meynen dat ic het niet en bevordere om particuliere sucht, die ic syne Excell. toedraghe, doch wilde voor aleer uwer myn hiervan schryft, dat de saecke waere geintenteert, ende dat den bryeff niet anders in en hielt als van dit proces, opdat ic met die vanden raede mach communiceren, waer dat de difficulteyt in licht, sy en meynen niet, dat hier soo groote difficulteyt in es, soo syne Excell. eenich recht van zeedrift heeft, hy moet het bewysen, alsoo alle zeedriften den graeff toecomen, nu aengaende de processen, te Mechelen hangende, daer is om geschreven, ende werden gecopieert. Ic sal uwer E. verwittigen van 't geen daer in is, dat ons sal connen dienen. Tot Middelburg, desen 19. January, 1611.

Uwer E. geaffectioneerde ten dienste,

J. REIGERSBERG.

Opschr.: Aen myn heer myn heer de Groote, advocaet fiscael van Hollandt, Zeelandt, Westvriesl. *etc.*, woonende in 's Gravenhaghe,

XXXIX.

Mr. Peter van Leeuwen, raedt ende procureur generael inden hove van Utrecht, gevraecht, alsoe men wel onderrigt is, dat Albert Dier hem te kennen gegeven heeft, hoe verre hy, Dier, hem in 't stuck van dese muyterye verlopen heeft, dat men daeromme van hem begeert te verstaen, wat den voorn. Aelbert Dier hem al te kennen gegeven, ende wat raet hy den voorn. Aelbert Dier daerop gegeven heeft, ende wat hy verder van dese saeck weet.

Heeft daerop geantwoordt ende verhaelt, dat ten tyde van het spul ofte roemoer van Claes de Goyer, die moeder van Aelbert Dier by hem gecomen is, schreyende ende clagende, dat sy met haren sone seer becommert was, om dies wille, dat hy in 't spul met Claes de Goyer hem verlopen ende oick geteyckent hadde, begerende van hem raet, wat sy met heur soone doen soude.

Dat hy, Leeuwen, daerop geseyt hadde: ‘Ick moste hem selfs hooren spreken, ende hy mut my oprechtte biecht doen, sonde ick hem raedt geven.’

Dat dienvolgende den voorn. Aelbert Dier des anderen daechs daeraen by hem gecomen is, ende geseyt, dat hy nyet geteeckent, maer beloften aen de handen malcanderen gedaen hadden, van wat d'een overcompt, d'ander mede overcomen soude.

Dat sy omtrent 40 sterck waren, die dese beloften gedaen hebben, ten huyse van Claes de Goyer, om dat sy niet en wilden lyden, andere ofte nieuwe leeringen, die men hier sochte in te voeren, ende dat Jo. Wten Bogaert nu anders preeckte, dan te voren plach te preken.

Dat syn meester, Johan Ruysch, hem te meermalen ende oock nu, als hy de beloften dede, tot Claes de Goyer gebracht hadde.

Dat hy, Leeuwen, hem daerop geraden hadde, van hier te vertrecken ende voor een wyle tyds t'Ampsterdam te gaen wercken, hem daertoe gevende een Spaensche mat aen gelt.

Dat de moeder van Aelbert Dier, hem, Leeuwen, dickwyls geclaecht heeft, dat Johan Ruysch haer soon inde taverne brachte, in plaets van hem op syn werck te houden.

Den voorn. raetsheer Leeuwen gevraecht, off hy van Aelbert Dier niet verstaen hadde, wie de hooftlieden waeren, daeran dat hy ende anderen de beloften deden, ende wat haer desseing ofte voornemen was te effectueren.

Seyde, dat den voorn. Aelbert Dier syn nabloet is, ende dat hy daerom nae rechten nyet gehouden en es tegens hem te deposeren ende alles te seggen.

Dat hy wel verstaen hadde, dat het waren Thyman van Wee, Oucoop ende meer anderen, die men by naerder informatie uyt anderen wel sou cunnen vernemen.

Dat hy oock wel verstaen hadde, nyet uyt Aelbert Dier, maer uyt anderen, dat haer voornemen was de staten soe te tracteren, dat sy nyet weder uytte stadt nae den Hage souden gaen, omme daer yet aen te rechten, maer dat sy wilden vertouven, tot dat Ledenberch uyt den Hage weder te huys gecomen soude syn, soe sy anders wel dochten, dat Ledenberch, horende quade tydinge, niet weder binnen Utrecht soude willen comen.

Dat sy doen oock noch besich waren, om een hooft tot dat exploict te vinden.

Den voorn. Leeuwen noch gevraecht synde, wat hy vermoeyt ofte geloofde, van de onderteyckeninge, seyde, dat hy geloofde, dat er onderteyckeninge was, dat oock de moeder van Albert Dier sulcx tegen hem nyet geseyt en soude hebben, ten waer sy uyt haren soone 't selve verstaen hadde.

Noch den voorn. Leeuwen gevraecht, off hy niet en wiste, waer Aelbert Dier nu is, seyde, dat syn moeder dat wel wiste, ende dat hy meende, dat hy niet verre van hier en is.

Lestelyck is den voorn. raetsheer Leeuwen versocht Aelbert Dier te bewegen tot ronde verclaringe ende confessie, by geschrifte, sonder yets achter te houden ofte anders te seggen dan de waerheyt, met toesegginge van pardon, indien hy 't selve doet, daerop den voorn. Leeuwen geantwoordt heeft, dat hy de moeder daervan spreken ende geerne syn beste daertoe doen wilde.

Den XV. February 1611, des nanoens, is den procureur generael aen der staten camer gecomen, ende heeft verclaert, dat hy de moeder van Aelbert Dier gesproken ende versocht heeft, ten einde sy haren soon soude bewegen de volcomen waerheyt te seggen vande onderteyckeninge ende van het desseing; dat sy daerop vraechgewyse geseyt hadde, ende off daer door dan yemant in last quame; dat hy, Leeuwen, daerop

geantwoordt hadde, daer moste sy voor sorgen, daer op het aen soude comen; dat sy daerop repliceerde, dat sy liever hadde, dat haer sone liep, dan dat hy yemant in last soude brengen; dat hy haer ten lesten versochte, dat sy dan haren soon soude schryven, dat hy ten minsten de sake, die syl. voorhadden, met het getal van degenen, die geteyckent hebben, soude overschryven, dewelck de moeder aennam te doen; dan alsoe sy twee dochters heeft, die wonen by den

jongen Canter, dat sy het die eerst te kennen wilde geven; dan hy Leeuwen meent, dat het goet ware, dat men de moeder selfs ontboot, ende hoorde, dat men uyt haer verbreder verklaringe crygen soude.

XL.

Edele *etc.* Heeren.

UE. schryvens vanden 26. Aprilis lestleeden, hebbe ick al in Majo, den 21., beantwoort, ende aen den heere Joachimi, om aen UE. over te zenden, bestelt; dan vreesende, dat deur syn lange absentie, daer ik nu eerst af vernomen hebbe, de voorsz. myne antwoorde UE. niet en mochte behandicht syn, hebbe ik deselve wel willen noch eens als nu itereren, ende was als volgt:

UE. schryvens vanden 26. Aprilis lestleden hebbe ick eerst den 16. deser maent ontfangen, ende met verwonderinge gelesen, insonderheyt, dat UE. seer vreempt soude duncken, dat ick onder myn titulen stelle *Baron de Cruyningen* ende *Erfburggrave van Zeelandt*, begeerende, dat ick metten eersten UE. soude verwittigen, wat gerechticheyt oft reede ick daertoe hebbe, om by UE. alsdan gedaen te worden, soe sy sullen vinden te behooren. Voege dienvolgende daerop voer antwoorde, dat myn *huys van Cruyningen*, ende d'alliancien, welke hetselve huys voor deesen gedaen heeft, immers soo in vergetelheyt niet gecommen en zyn, oft 't is noch notoir ende kennelyk, dat 't selve myn huis van Cruyningen, over de vierhondert jaeren, continueelyk een Baronie geweest is, voerende sonder teegenspreeken van iemant in heur bannieren ende zegel (als ick kan doen blycken) *een man te peerde*, *gekleedt mette wapens van Cruyningen*, gelyck de hertoghen van Brabant ende graven van Hollandt ende Zeelandt deden, 't welk niemant, geen Baron synde, geoorloft en was. Myn overgrootvader, heer Johan van Cruyningen, goed. ged., welcke in syn leven ridder vande orde des *Gulden Vlies* was, myn grootvader, myn oom, myn heer vader en ick, hebben altoos, sonder dispute, den voorsz. titul van Baron van Cruyningen gevoert, sulcx kan ick doen blycken mette superscriptien opte sarcken van myn voorouders, mitsgaders verscheyde oude brieven ende chartres, die, indien 't noot ware, opgesocht ende geexhibeert souden konnen worden, ende namentlick oock mette autenthique caerte, gemaakt byden *herault d'armes* van Brabant, als noch (*nisi fallor*) in 't leven ende herault vanden tegenwoordigen Ertzhertoch; niet min kan ick oock doceren van myn erfburchgraafschap van Zeelant (hoewel ick myns weetens noit erfburchgrave maar alleen simpliciter burchgrave geschreven hebbe, ende onder anderen met de copien vande brieven van loff. mem. Janne, grave van Henegou, van Hollandt, Zeelandt ende heere van Vryslandt, vanden jaare XIII^{C} drye, daar by syne S.G. geeft synen neve Geerart, heere van Voorne, dat burchgraafschap van Zeelandt eeuwelick ende erffelick, beginnende vanden mont van Bernisse, 't welk streckt alsoo lange als Vooren tot Vlaanderen toe; 't selve is gekomen aan wylen heer Adriaan van Cruyninghen, in 't jaar 1408, die getrout hadde vrouwe Elisabete, eenighe erfgenaem van Heenvliet ende dochter van heer Hugo van Heenvliet, wiens voorouders waaren geweest broeders vanden heere van Voorne, ende successivelyck aen myn is 't voorsz. burchgraefschap eewelick ende erffelyk gegeven by dengenen, die sulcx vermochten te doen. Soo is 't buyten twyffel een erfburchgraafschap, ende en intituleere ick my niet t'onrechte erfburchgrave van Zeelandt, waarmeede ick meene UE. schryvens

voldaan ende UE. gecontenteert te hebben, met vast vertrouwen, dat UE. immers geensins in dispute en sullen willen trekken, 't gundt alle de werelt seker houdt ende successivelyk by my ende myne voorouders, soo lange als voorsz. is, openbaarlyck gebruyckt is geweest, ende alser al eenichsins aen

mochte getwyffelt worden, des neen, dat UE. hen daerinne sullen dragen, als degene, die een Edelman vanden outsten stamme van Zeelant, deur quade aangevers (die dit schynen te veroorsaaken) niet en zouden willen bekleinicheyt aandoen, maar veel eer syne oude digniteiten voerstaen ende vervallene wapenen weder helpen oprechten; gebieden oock haar secretarissen myn t'intituleeren, als Baron van Cruyninghen ende Vryheere van Heenvliet, oock Erfburchgrave van Zeelandt, my houdende alsoo ende latende vredelick ende ongemolesteert blyven, die ick ben, ende daar keysers, coningen, hertoghen, graven ende heeren van deeze Nederlanden ende *in summa* iederman my en myne vorsaten altoos voorgehouden hebben, waartoe ick hope UE. heur soo veel te meer sullen veroorsaakt vinden, aangezien ick eerst de staten generaal vande seventien provincien, daar na de staaten generaal vande geunieerde provincien ende UE. na myn vermogen ende gelegentheyt altyt getrouwelyck gedient hebbe ende daar inne hope stantvastelyck te continueeren, soo lange als my 't leven in deser werelt gegunt sal worden by Godt Almachtich, dien ick bidde,

Edele *etc.* Date Heenvliet, den 22. Juny, 1611.

UEd. seer dienstw., wat ik vermach,

M. DE CRUNINGHEN.

Opschr.: Edele Mog. Hoochgel. wyse zeer voorsienige heeren *etc.* de staten van Zeelandt, te Middelborch.

XLI.

Edele *etc.*

Op gisteren syn hier aengecomen die gecommitteerden van Overyssel, is oversulck by gemeyne resolutie goet gevonden, alle besoignes te postponeren ende datelyck inne te treden het openen van die consenten, die by raedt van staten over deses jaers 1611 syn versocht, dewelcke, soo wy bemercken, by die provincien schriftelyck overgelevert sullen worden, versoecken daerom gans ernstelyck, op uwer E., volgens ons voorgaande schryven, die consenten van onse provincien (soe verre die op den weghe niet en syn) ons terstont over te seynden, opdat van onser syde geen oorsaeck van retardement gegeven en wordt, alsoe hier by alle liefhebbers van ons gemeyne vaderlandt verstaen wordt, dat tot behoudenisse vande verseckerheyt ende reputatie vande landen, soo wel van bynnen als van buyten die provincien, het openen der voorschreven versochten gheen langher vuytstelle lyden en can.

Op gisteren is oock in der H.M. heeren staten generael vergadering erschenen den ambassadeur Russy, ende heeft geurgeert, mits dat die gecommitteerden van die provincien nu aengecomen waeren, een prompte vruchtbaerige resolutie te hebben, op twee syner propositien, den eenen vanden 19. April, ende den anderen vanden 11. May, beide deses jaers 1611, in haer H.M. vergaderinge gedaen, belangende het tiers vande subsidie, daerinne geroert, waervan die copien op een beschryvinghe in uwer E. vergaderinghe gelesen syn, daer toe wy ons gedragen, waerop van wegen die H.M. heeren staten generael geantwoort is, dat dieselve propositien al over lange tyt die provincien waren toegesonden; wiens gecommitteerden nu aengecomen syn, ende dat men met den eersten soude procederen, omme van hemluyden te verstaen, hetgheen by haer principalen daerop geresolveert is, 't welck men verhoopt sulcx te wesen, dat hare Ma^{ten} sal geven contentement. Wy sullen neerstelyck luysteren, wat

op dese saecke by die andere provincien wort bygebracht ende uwer E. terstont daer aff adverteren.

Die leste tydinghen, die hier vuyt Vranckryck aen die H.M. heeren staten generael gecomen syn, sullen uwer E. wt dese bygaende copie vanden ambassadeur Aerssen cunnen verstaen. Wt Denemarcken en is hier niets seeckers, doch wel enighe tydinghe van coop-

luyden, maer soo diversche, dat wy daer niet aff schriven derven. Den heer advocaet van Oldenbarnevelt is tot drie reysen in die vergaderinghe van die H.M. heeren staten generael gecompareert, ende wordt van dach tot dach (Godt heb loff) stercker. Hiermede,

Edele *etc.* Vuyt 's Gravenhage, den 18. July, 1611.

Uwer E. dienstwillige medebroeders,

JUSTUS VAN RYSENBURCH. JOHAN DE GOYER. PETER FRANSZ. 1611.

Opschr.: Aen myn heeren *etc.* de gedepp. heeren staten *etc.* van Utrecht, tot Utrecht.

R[a]. 19. July, 1611.

XLII.

Edele *etc.* Heeren.

UE. missive, mitsgaders d'ingeleyde consenten, syn ons wel te passe behandicht. Op gisteren hebben de provincien openinge harer consenten beginnen te doen, ende op huyden schriftelyck overgelevert, alleen Zeelant verclaert niet gelast te zyn alvorens de communicatie van haer gecommitteerdens mette staten van Hollandt geeindicht sal wesen, waermede daghelycx gebesoigneert wordt, ende sullen van tyt tot tyt UE. van alles adverteeren. 'T ghene die bewinthebbers vande Oostind. Comp[nie] vertoont hebben, sullen UE. uyt de remonstrantie, hierby gaende, connen vernemen, daerop byde provincien voor resolutie is gevolcht, op behagen van haer principalen, alsoo dese saeck geen uytstel conde lyden ter cause vande tydelyke toerustinge, die deselve comp[nie] vernootsaeckt is terstont te doen, dat de voorscr. compag[nie] sal werden geassisteert ter somme van 100,000 ponden, in vier jaer te betalen, als yder jaer 25,000 guld., welke penningen sullen worden gevonden uyt de convoyen vande waeren derselver compag[nie], insgelyks met scerp ende munitie van oorloge uyt des generaliteyts magazynen te lichten, daermede deselve nu tamelyke wel voorsien syn, tot de waerde van 25,000 pond. eens, daerenboven noch met vier van des generaliteyts beste scepen, die de voorsz. comp[nie] alsdan met volck, gescut, munitie van oorlogh ende victualien, t'haerer costen sullen voorsien, welcke scepen sullen werden geestimeert ende gecort aen 't voorsz. als andere consenten, de voorsz. comp., hier vorens ingewillicht, ende sal de respect. collegien vande admiraliteyten aengescreven worden, om 't landt van haer grote scepen niet te blooten, dat deselve terstont andere scepen vande selve grote weder doen opmaken, des sal die Oost. Ind. Comp. acht andere gelyke scepen toerusten t'harer costen, om also met een vloot van 12 wel gemonteerde scepen nae Oost Indien te varen, tot versekeringe van haer forten ende securiteyt tegens alle offensien. Op de instantie, vande verscheide propositien byden ambassadeur Roussy gedaen nopende het tiers, is voor antwoort gegeven, als hier by geschrifte neffens copie vanden brieff aen zyne Ma[t]. ende Coninginne regente wert overgesonden, daermede de here ambassadeur gisteren na Vranckryc is vertrocken; de provincien neemen excuse, dat sy het stuck vande tiers niet grondelyck hebben verstaen; also nu de heer advocaet Oldenbarnevelt naerder openinge daervan heeft gedaen, sal de provincien toegesonden werden een deductie vande voorscr. saeck, principalyck waerin d'obligatie van 't selve tiers is bestaende, mit recommendatie, omme vruchtbare resolutie daerop te formeren. Syn Excell. de stadt Grave met het landt van Cuyck ten deele gevallen synde, versoeckt, alsoo hetselve

byden Keyser is uytgegeven aen syn heer vader in pantscap, ende de souvereiniteyt van hetselve landt de staten generael is competerende, dattet voorscr. pantscap mochte worden geconverteert in eigendom, behou-

dende evenwel de souvereiniteyt aen 't landt, daerin weinich prejudicie gelegen is, also de staten generael de lossinge der pantpenningen nummermeer sullen afmaecken, is oversulcx op behagen van ons principalen, beneffens andere provincien, in hetselve geconsenteert. Op huyden ontfangen wy brieven uyt Denemarcken, hier mede gaende, neffens extract uit een missive vanden heer Caron. Waermede desen eyndigende, bevele UE. *etc.*

In 's Gravenhaghe, den 23. Jul., 1611.

Uwer E. dienstwillige vrunden,

JO. DE GOYER. JUST. VAN RYSENBURCH. PETER FRANSZ.

Opschr.: Edele *etc.* de gedeputeerde staten vanden lande van Utrecht.

XLIII.

Edele *etc.* Heeren.

'T geen gebesoigneert is op de consenten vande provincien, sullen UE. uyt de bygaende stucken genouchsaem konnen verstaen, want nadien de provincien deselve by geschrifte hadden overgelevert, terstont daernae is den raedt belast dien overtenemen, de defecten vandien uyttetrecken, ende niettegenstaende alle middelen van inductien syn aengewendt, om de respective provincien te beweegen tot aenneminge van behoorlycke quote, staet van oorloge ende alsulcke partyen, als byde petitie vanden raedt over 't loopende jaer was geeyscht, hebben evenwel de provincien hen t'samen niet connen vergelijcken; daerom is eyntelick geformeert, advis vande raedt hierby gevoecht, ende zyn tot de deputatie na Vrieslant gecommitteert de heeren Amerongen ende Cromhout; voorts zyn alhier gecompareert van wegen de grave van Oostvrieslandt doctor Wyarda, insgelycx verscheyden gecommitteerden van wegen ridderschap, steden ende stenden van Oostvrieslandt, versoeckende aggreatie ende besegelinge van haer onderling accoort, alsmede ordre op de betaelinge der soldyen ende servitien vande garnisoenen, soe binnen Eemden als op Lieroort leggende, ende drie commissarissen, volgens 't verdrach, tot compositie ofte decisie vande overige questien noopende de onbeheerde landen, ende sellen mit volcomen authorisatie, tot 't geen voorsz., gedeputeert werden, die metten eersten hen derwaerts sullen vervoegen; hier beneffens zendende instructie voor de commissarissen, gaende nae 't landt van Munster, achtervolgende 't geen de heer van Rysenborch laest heeft overgescreven, maer sal noch dienen voor een tyt secreet gehouden. 't Geconcipieerde placcaet tegens de Jesuiten ende priesters, sal eerst die vanden raedt gecommuniceert werden, om t'adviseeren, of 't zelve in eenige poincten mochte contrarieeren het tractaet van bestant, wy sullen aen onzer zyde bevorderen, 't zelve metten eersten gearresteert werde. Indien UE. yet bemerckte, 't welck tot vordel ende nade constitutie van onze provincie gealtereert, vermeerdert ofte vermindert soude dienen, sal ons daervan gelieven t'adverteeren. Wy vreesen, dat 't zelve soo haest syn voortganck niet en sal connen sorteren, door het oversenden aen de respective provincien. Wy moeten UE. voorts rememoreren 't stuc van het tiers, als UE. uyt de missive ende deductie vande heeren staten generael, nu onlancx overgesonden, genoechsaem hebt connen verstaen; wy sullen daerop verwachten UE. resolutie. Wy syn alhier soo inde vergaderinge vande heeren staten generael als inden raedt, sterck aengevochten geweest opte partyen vande lopende sculden ende penningen, by den ontfanger generael genegocieert, 't welck wy met verscheyde redenen hebben afgeweert ende

ons van 't selve voor dit jaer geexcuseert, hebbende by occasie vandien gevordert
den staet vande middelen in Brabant ende Vlaenderen. mitsgaders

't sout vande denne gaende, daervan wy hier voorens weynich kennis af gehadt hebben; dan hoe 't selve is ingestelt, sal UE. uyt de bygaende staet selfs oordeelen. Hier zyn vergadert de gecommitteerden vande respective collegien ter admiraliteyt, besoignerende op de veylinge vande zee, ten versoucke vande gemeene coopluyden, specialyck de traficanten op Guinea Levanten ende die vande Oostind. Compagnie. Voorleden Saterdach is gearresteert de commissie op doctor Hagen, van Sciedam, om te gaen na Constantinopel, tot relaxatie vande gevangens ende preparatie van voorder handelinge mitten grooten Keyser, op de verseeckeringe vanden coophandel in de landen van zyn gebiet. Syn Excell. heeft ons laeten weeten, dat de colonel Ogle verlof versocht heeft voor den tyt van een maent, tot verrichtinge van zyn particulier affaires te mogen absenteren, ende mitsdien geduyrende deselve tyt een ander in syn commandement werde gesurrogeert. Syn Excell. heeft niet begeert hierin te disponeeren, alvoorens 't selve ons, insgelycx den advocaet Oldenbarnevelt te verwittigen, recommandeerende tot dien fyne den lieut. colonel Packenham, die seer wert gelandeert, om zeer goede partyen van discretie ende verstant, daerom wy hierop UE. advys terstont verwachten. Hiermede deezen eindigende, bidden Godt Almachtich, UE. te conserveeren in langduerige, gerustige ende voorspoedige regeeringe.

In 's Gravenhage, den 5. Augusty, 1611.

UE. dienstwillige geaffectioneerde medebroeders,

JOHAN DE GOYER. JUSTUS VAN RYSENBURCH. PETER FRANSZ.

Opschr.: Edele *etc.* heeren, de hedeputeerden 's lants van Utrecht, tot Utrecht.

XLIV.

Edele *etc.* Heeren.

Syn Exc[tie] heeft ons op huyden aengedient, dat de ritmeester Witschard hem seer heeft geclaecht, dat syne ruyteren inde herberge, tot haer totale ruine, tot noch toe hadden geleghen ende gansch qualyc geaccommodeert, 't welck sy niet langer conden continueren, daerom hy ernstlic aengehouden heeft, om te mogen met syn compagnie deslogeren ende elders syn garnisoen houden, seyde daerom syn Exc. geen veranderinghe te willen doen, alvorens hy van ons hadde verstaen, welcke compagnie wy wederom in syn plaets souden begeren, 't sy een van onse repartitie ofte andere, sulcx als wy best geraden vonden, hetwelck hy ons presenteerde te sullen bestellen na ons gelieven, waervan wy syn Exc. bedanckende, antwoorden, dat de voorn. ritmeester geen wettige oorsaeck van miscontentement en hadde, dat wy van begin altyt wel enighe vrevelicheyt in hem hadden gespoort ende dat syn ruyteren tot noch toe drie stuvers daechs boven haer servicien hadden getrocken, ende syn eygen scult te wesen, dat syn ruyteren so lang inde herberge waren gebleven, 't welck syn Excell. seyde oock wel te bemerken, wel wetende, dat het doer syn gierigheit toequam, soe hebben wy aengenomen 't selve aen UEd. te remonstreren ende UEd. intentie te verstaen, met overscryvinge van ons, om alsulke compagnien, daermede UE. alderbest sult wesen gedient, belovende syn Excell. daervan tytelick t'adverteren, verwachten daerom metter haest UE. antwoort.

De heeren Briel, Cromhout, Bor van Amerongen, syn gisteren vertrocken na Vrieslant, sullende van daer na t'exploicteren van haer commissie, volgens d'instructie,

hier by gaende, hem voorts transporenteren na Oost-Vrieslandt, om de resterende zwaricheden aldaer voorder af te maecken, achtervolghende haere hier bygaende last.

Van Munster hebben noch niet van onse gesandten. Wy senden hiermede copie vande

missive, gescreven by onse gesandten na Denemarcken ende Sweden, dan haer tydinghen werden noch onsecker gehouden. Syn Excell. seyde ons, jonger advertentie te hebben, dat in plaats van 1600 vande Sweedsche, in de missive gementioneert, maer 200 gebleven te syn.

Vuyt Brederodes brieven ende andere confirmatoire advertentien verstaen, dat die administrator vanden Cheurforstl. Pfaltz by syn Keyserl. Maj^{t}. provisionelyk erkent ende geauthoriseert was, alle cheurforst. actien te plegen ende prerogativen te genieten, onvermindert een yder syn gerechticheyt ten principale, waermede den Nienburger van syn stuc is: dat de Keyserl. Maj^{t}. ende Koninc Mathias verdragen waren, sullende beyde op 't slot te Prage heur logementen houden, casserende oversulcx 't volck van oorloge allensints, daerdoor de Cheurforst lantdach uytgestelt sal worden. De heer van Rysenburch sal volgens syn toeseggingh hier weder metten eersten dienen te wesen, want de meeste swaricheden van staet noch voorhanden syn. Hiermede dese eyndigende, bidden den Almogenden UE. te conserveren in voorspoedige regieringe. Actum den 14. Aug. 1611.

UE. dienstwill. medebroeders,

JOHAN DE GOYER. PETER FRANSZ.

Opschr.: Edele *etc.* de gedeputeerde staten 's lants van Utrecht *etc. Cito. Cito.*

XLV.

Myn Heere.

Den uwen met die bygevoegde stucken vanden 4. deses syn by ons den 5. daeraen wel ontfanghen, dient desen daerop voor antwoort, dat den gewesen president Radelant van hier vertoghen is sonder eyt, soe aen die Ho. Mo. heeren staten generael als aen syn Excell. te versoeken, als uwer E. breder vuyt den mondt van D. Thaurino verstaen sult hebben, die alles gecommuniceert is, ende aengenomen heeft uwer E. delachtich te maecken. Den gewesen procureur generael is noch hier, dan hebben van hem (voor als noch) van ymant eyts vernomen; Lambert Canter ende die soen van Hendrick van Helsdingen syn oock hier, wy meynen ende syn oock van sommighe onderricht, dat sy willen versoeken moderatie van haer vaders sententien. Wy sullen sulcx met alle moogelycke middelen beletten ende wederstaen, want soe dat geschieden, daer soude mede die autoriteyt publicq gecrenckt ende die gebannen met haere complicen gecouraseert woorden, by soe verre sy het versoeken aen syn Excell., hebben wy ordre gestelt, door den clerck van Melander daeraff terstondt veradverteert te sullen syn. Wat belanck het communiceren met den heer Oldenbarnevelt, het eerste concept vande acte, ons toegesonden, sal uwer E. mondelyck naeder bericht woorden door eenyghe vanden onsen, die eerstdaghe tot Utrecht sullen coemen ende uwer E. het voorschreven concept weder brengen; om te becomen enyghe pennynghen van ons verschoten servitien, hebben wy voor aencomen van uwer E. missive met den heer Oldenbarnevelt al gesproken, die ons antwoorden, die saecke favorabel te sullen weesen, ende den commis vande finantie by hem te ontbieden, om van hem te verstaen, hoe het met die bursse al stondt, 't welck al geschiet soude syn geweest, ten waere dat den commis Volbergen, overmits syn crenckte, nu eenyghe daghen syn huys gehouden heeft ende als noch houdt, sullen hetselve niet t'min met neersticheyt vervolgen ende onse heeren (hebbende resolutie) adverteren. Hiermede,

myn heere, nae ons gans vrundelycke groetenisse, bidden Godt Almachtich, uwer E. ende ons t'samen te houden in syn goddelycke protectie, den 8. Spt. 1611.

Uwer E. gans geaffectionerde vrinden,

JOHAN DE GOYER. JUSTUS VAN RYSENBURCH. PETER FRANSZ.

Opschr.: Aen myn heer Ledenberch, secretaris van die heeren staten van Utrecht, tot Utrecht.

XLVI.
Aen de E. Mog. Heeren de Gedeputeerde Staten 's lants van Utrecht,

Remonstreert, seer reverentelycken te kennen gevende Jo[r]. Cristoffel van Schagen, jegenwoerdich woenende op de huyzinge van *de Haer*, hoe dat hy suppliant eenigen tyt gelogeert heeft (alhier binnen Utrecht coemende), ten huyze van Cornelis van Broeckhuyzen, wachtmeester ende weert inden *Cuelschen Dom* alhier binnen Utrecht, waer door gebuert synde, dat hy suppliant, eenige syne juweelen, clederen ende andere goederen gegeven heeft Anna van Broeckhuysen, des voorsz. weerts dochter, soe omme by haer gerepareert te worden, als dat zy deselfde van synent wegen zoude doen repareren, heeft deselfde occasie genomen, door het selfde haer te beroemen, dat hy remonstrant haer zoude hebben getrouwt, 't welck hy noyt gedacht en heeft, te vreden zynde, hem daervan by eede te purgeeren, ende gemerckt hy suppliant sich selven daervan vry kennende, met consent van vrunden ten wederzyde in ondertrouwe is staende met joffrouwe Anna van Borssele, woonachtich tot Leyden, een joffrouwe van qualiteyt ende goeden geslachte, conform de syne, ende dat hy van meninge is, eerstdaechs het huwelyck met haer te solempniseeren, soe is hy nochtans beducht, dat de voorschreven Anna van Broeckhuysen in het wederroepen vande geboden, hem remonstrant (sonder eenige redenen) eenich schandael soude mogen aendoen, 't welck hy geerne soude voorcommen, hebbende tot dien fine haer alrede voor den hove van Utrecht *ex L. diffamari* doen verdachfaerden, om haer actie, 't zy van trouwe, defloratie als andersints, te institueeren, 't welck zy in alles tergiverseerende, ter quaeder trouwe refuseert te doen, soe wordt hy suppliant genootdruckt, hem te keeren tot UE. syne overheren, autheurs ende protecteurs vanden placcaete nopende den echten staet, anno 1584 geemaneert, versoekende zeer reverentelyck commissarissen uyt UE. collegie hem verleent te worden, voor denwelcke de voorsz. Anna van Broeckhuysen ende den haren mogen worden ontboden, om voor deselfde ten overstaen vande gecommitteerden des Synodi vanden kerckenraet te seggen, de redenen waeromme zy des remonstrants voorsz. huwelyck soeken te beletten, syne defensie ter contrarie te horen, om dienvolgende op de vergunninge vande voorsz. proclamatie, in conformité vande voorsz. placcaete gedisponeert te worden, ende dat in cas van *non comparitie*, hy remonstrant alleen gehoort, ende op syn versoeck gedisponeert sal worden, dit doende *etc.*

In margine: Die gedeputeerden vande staten 's lants van Utrecht, committeeren den gedeputeerden des Synodi dezer provintie, omme parthyen voor hemluyden te ontbieden, deselve te horen ende accordeeren, is 't doenlyck, indien nyet, rapport te doen. Gedaen t'Utrecht, den 7. Januarii, 1612.

Ter ordonnantie als boven,
C. DE LEDENBERCH.

De gedeputeerden des Synodi van Utrecht, parthyen voor hem ontboden hebbende, hebben denselven eyndelick veraccordeert, uytwysens de copie vande utspraecke, desen annexe, gedaen in onze vergaderinge t'Utrecht, den 22. Januarii 1612. Door last der gedeputeerden des Synodi ende in aller naem.

JACOBUS TAURINUS.

XLVII.

Edel Moghende Heeren.

Myn heeren, hare Maj[ts] van Vranckryck hebben haer door groote ende menichfuldige instantie, laten bewegen tot het fourneren van hondert duysent cronen, tot betalinghe van ses maenden, voor de Francoyse trouppes, wesende in tslands dienst, daer aff vier maenden verschenen syn ende by *avance* hetgheene aen die twee maenden resteert; met vaste betrouwen, dat haer Ho. Mo. middeler tyt, tot contentement van hare Maj[ts], resolutie nemen sullen nopende die tiers, by hare Maj[ts] van Vranckryck dese landen verstreckt, tot betalinghe van hetgheen hare Maj[ts] aen syn Maj[ts] van Grootbrittannien schuldich syn, ende by faute van retardement van een goede resolutie, dat daer nae geen betalinghe voor die voorgeschreven troupes meer verwachtende sal wesen. Tot denselven fyne heeft den here ambassadeur Refuge, op gisteren in haer Ho. Mo. vergaderinghe een propositie gedaen, mits alvorens oock overleverende een missive van hare Maj[ts], aen hare Ho. Mo. addresserende, daeraf ic UEd. Mo. copien van overseynde, niet tegenstaende deselve van haer Ho. Mo., aen die provintien gesonden sullen woorden, met vermaninge van een prompte, vruchtbare resolutie daerop te willen nemen. Ic meyne, dat op dese sake een legatie naer Engelant gesonden sal worden, om met syn Maj[s] van Grootbrittannien te handelen, tot vercleyninge ende lange termynen van dese schult, ende dat men daer toe behoorlycke ende bequame middelen gebruycken sal, dan ten gaet niet seker, den tyt sal ons wyser maken.

Wt de copien vande missive vanden ambassadeur Aerssen, oock hier by gaende, sullen uwe Ed. Mo. connen affmeten den tegenwoordigen staet van het ryck van Vranckryck, ende besonder met wat middelen men aldaer, als oock hier, door den heer ambassadeur Refuge arbeyt, omme die Ho. Mo. heeren staten generael te doen geloven, dat die gehandelde alliantie met Spangien, onsen staet niet nadelich, maer voordeelich wesen sal, 't welck men hier niet en can geloven; alsoe men alrede de vruchten verneemt, van 't ghene die gesandten vande possiderende vorsten van Gulick, Cleve, *etc.*, die in Vranckryck geweest syn omme de saken van Aken, voor afscheyt becomen hebben, die maer simpele intercessie aen die ertshertoch van Brabant toegheseyt is, 't welck uwe E. Mo. vuyt die lecture vande missive vanden ambassadeur Aerssen breder sullen verstaen. Nae de particuliere advisen, die den here Oldenbarnevelt becomen heeft, soe uyt Paris als Brussel, prepareert den ertshertoch van Brabant hun tot belegeringe der voorschreven stadt Aken, doet nieuwe lichtinghe in Artois ende Henegouwe, versterckt syn regimenten, verwacht vier duysent nyewe Spanjaerden, daervan al eenighen in Flandern aengecommen syn, soe verre hare Maj[t]. van Vranckryck oft Grootbrittannien dese saken haer niet en bemoeyen, en sal van wegen hare Ho. Mo., soe ic meyne, ooc niet gedaen worden, 't welck oock den tyt ons leeren sal. Die deductie ofte declaratie vanden here ambassadeur Wynwoodt, deur last ende opten naem van synen coninck, in haer Ho. Mo. vergaderinghe overgelevert teghens D. Vorstium, daer aff ick in een van myn vorighe geschreven hebbe, is all tot Londen in Engelant gedruckt, daer aff den here ambassadeur Wynwoodt inde vergaderinge van haer Ho. Mo. voor yder provintie een exemplaer gesonden heeft, als oock een voor yder lidtmaet, inde vergaderinge vande heren

staten van Hollant. Ic soude den mynen uwer E. Mo. met desen wel overgesonden hebben, dan ic en twyfele niet, off tot Utrecht al exemplaren syn ofte haest comen sullen.

Die heren staten van Hollant syn samentlyck aengecomen ende besoigneren continuelyck. Men heeft hier goede hope, dat by haer E. Mo. die opgeresen disputen ende twyst inde

saken van religie gedempt sal worden, 't welck Godt Almachtich gunnen wil. Hiermede sal ic dese eyndigen, ende blyven altyt, Ed. Mo. heeren,

Uyt 's Gravenhage, den 20. Febr. 1612.

Uwer E. dienstwillige medebroeder,

JUSTUS VAN RYSENBURGH.

Opschr.: Edele Mog. heeren, myn heeren die staten 's lants van Utrecht *etc.* tot Utrecht.

XLVIII.

Edele Mo. Heeren.

Myn heeren. Uwe Ed. Mog. missive vanden 10. deses hebbe ic wel ontfangen, ende sal myn nae den inhoudt derselver reguleeren, sulcx dat ic hoope (met Godes hulpe) tegens den beschreven tyt, aldaer te wezen, omme UE. Mog. op de poincten vande beschryvinge ende andere voorvallende zaecken (nae myne geringe vermogens) by te wesen. Syn Excell. vertreckt met voorweten vande Hoog Mog. heeren staten generael, nae de landtdach vande provincie van Gelderlandt, ende sal op Maenendach toecomende (soe hy niet en verandert) van hier vertrecken, ende zyn wech over Utrecht nemen, 't welck ic uwe E. Mog. wel hebbe willen adverteeren.

Syn Genade, graef Ernst van Nassau, heeft die Ho. Mog. heeren staten generael, als oock zyn Excell. versocht, als getuygen over den doope van synen jongen zoon te staen, 't welck by die Ho. Mog. heeren staten generael, als oock by zyne Excell. geerne aengenomen is; daer sullen noch mede over staen de oude coninginne van Denemarcken, de churfurstinne van Saxen, den prins van Wales, den hartoch ende hartochinne van Brunswyck ende syne Genade vrou moeder, die uyt den raedt van staten gesonden worden nae de landtsdagen van Gelderlandt ende Overyssel, (gelyck ic uwe E. Mog. hiervorens geadverteert hebbe) sullen, door commissie die plaetse van die Ho. Mog. heeren staten generael bewaeren, ende sal voor een pillegave gegeven worden een jaerlixe lyfpensie voor het kint, van duysent guldens ende twaelf hondert guldens gereet.

Op huyden ofte morgen sal resolutie, ten overstaen van zyn Excell ende den raedt van staten genomen worden, wat men te doene sal hebben met die negen afgewezene compaignien vande heeren staeten van Vrieslandt, die welcke ic uwe E. Mog. met myne overcompste sal communiceeren, ende 't geene middelretyt hier noch voorcompt; ende voor deze tyt anders niet hebbende, sal ic, Edele Mog. heeren, Godt Almachtich bidden, *etc.*

Uyt 's Gravenhage, den 12 Maert, 1612.

Uwe Ed. Mog. dienstbereide medebroeder,

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Opschr.: Edele Mog. heeren, myn heeren die staten 's lants van Utrecht *etc.* tot Utrecht.

R[a]. 13 Maart, 1612.

XLIX.

Myn Heere.

De extraordinaris gedeputeerden vande heeren van Seelant worden alhier noch verwacht, ende can daerom uwer E., wat succes het vergelycken vande quote nemen sal, voor dese tyt niet adverteren. Die ordinaris gedeputeerden van Zeelant geven hoope, dat syluyden eerstdaechs hier sullen wesen, wordt daeromme vande ervarensten in onsen staet geadverteert, tot aller voldoeninge ende om die mate volle te geven, hunne compste te verwachten, 't welck

hy die gedeputeerden vande andere sess provincien geaccordeert is, niet tegenstaende hunluyden hetselve seer verdriet ende quelt. Godt gave, dat syluyden als noch eerstdaechs comen mochten, ende dat met sulcke resolutie, dattet disputeren op de quote eens afgehandelt worden.

Ick sende uwer E. hier bygaende de propositie vanden here ambassadeur Wynwood, by syn E. op Saterdach voor den noene inde vergaderinge van haer Ho. Mo. gedaen, nopende het accepteren ende inaugureren voor syn Excellentie de *ordre de la Jartiere*, alsmede de reselutie van hun Ho. Mo., daerop genomen, die den voorsz. ambassadeur den selve daghe nae noene, door drie gecommitteerden van hunne Ho. Mo. ter handt gestelt worden, die oock met eenen van wegen hunne Ho. Mo. den doot vanden prins van Wales aen syn E. becladen (!) (beclaechden).

Hier gaet oock beneffens die geheele depessche, die by hunne Ho. Mo. gedaen wordt na Constantinopolen, soe aen den grooten keyser selver, als enighe bassa's ende wethonders van syn rycken, oock de liste ende costen vande presenten, die derwers gesonden worden, die metten eersten goeden windt tseyll gaen sullen. Hier wordt gehoopt, dat dese gemaecte handelinghe, by soe verre die niet gebroeken wordt, groote trafycquen ende negotiatien aen dese landen geven sal, 't welck Godt Almachtich gunnen wil tot salicheyt. Den brief aen den orateur Haga en gaet hier niet beneffens, ter oorsaecke die niet gearresteert en is. Sal daeromme niet nalaten, in myn navolgende uwer E. te seynden.

Hier en is sedert het vertreck vanden heer tresorier de Goyer gheen tydinghe van geenen canten aengecomen, uytgesondert een brieff vanden ambassadeur Aerssen, vuyt Vranckryck, daeraf die copie oock hier mede gaet, daeruyt uwe E. sult cunnen verstaen, hoe subbittelycke die saecken van state aldaer, sedert syn E. leste schryvens (daeraff uwer E. oock copie gesonden is) verandert syn; ende anders voor dese tyt nyet hebbende, sal ick dese sluyten ende altyt bliven,

Myn heere.

Vuyt 's Gravenh., den 19. Nov. 1612.

Uwer E. geheel geaffectioneerde vriendt,

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Opschr.: Aen myn heere *etc.* Ledenberch, secretaris vd. E. Mo. heeren *etc.* stat. v. Utrecht *etc.*

L.

Monsieur.

Jeay trouve finalement loisir de faire response a la lettre de Londre, ce qui je fay par celle quy sera icy jointe. Je la soubmette a vostre jugement, vous y pouvez hoster et adjouster tout ce qui trouverez convenable, ne servant ceste que pour minute, quy sera apres transscript a net. Je vous prie me la renvoyer, au plustost quy sera possible, affin que ne demeurions plus longtemps contumaces de ce responce. Jeay mis tout ce qui mon petit entendement m'a dicte, quy puisse servir, vous pourrez suppleer au reste. Jeay trouve bon, de vous envoyer copie de ce, quy fust escript a moy a fin qu'avez le fondement de tout. Dieu veuille addresser le tout a sa gloire et bien de l'estat, auquel si le pourrois apporter une seule petite bricque, je penserois avoir bien

employe ma vie; vous baise les mains, saluant avec tous les miens M., vostre compagne et vos filles, espere que Dieu vueille benir, demeurant a toutjour.

Monsr.

Vostre tresaffectione amy et serviteur,

JE. CALANDRIN.

Mons. V. supplie, que mons. Zuerius, mad[le] et tous les siens prouvent icy leurs tresaffectiones salutations.

L'oraison de nostre Cesar V. supplie, ne seroit oublier.

d'Amsterdam, le 13 d'Avril, 1613.

Opschr.: A monsieur, mons. Hugues, secretaire de mess. les estats en leur conseil d'estat a la Haye.

LI.

Erentfeste *etc.*

De oorsake vande overcomste myns soons, brengers deses, sal uwe E. van hem verstaen. Ick ben mits dese benoodicht uwer E. andermael moeyelyk te vallen ende hertelicke te bidden, dat het u believe in 't accorderen metten persoon, daer mede hy te doen heeft, hem behulpich te syne, opdat het tot meesten voordeel mynes soons mach toegaen, ende wy van alle vordere swaericheden, costen ende moeyten eenmael ontslaghen moghen werden. Ende alsoe myn sone een reyse naer Irlant, voor sekere koopluiden alhier, heeft aengenomen, die niet langer en kan uitgestelt werden, daerom hy syne wedercomste moet sien te spoedighen, soe heb ick hem de obligatie vande gravinne van Solms ende hare perelketen mede gegeven, om by uwer E. bewaert te worden totter betalinghe toe. UEd. sal die gelieven te aenveerden ende de penninghen te ontfangen, om den persoon te voldoen, volgende het verdrach, ende my de reste over te seynden, daerinne my eene sonderlinghe vrientschap sal geschieden, ende my deste meer aen uw Ed. ende den uwen altyt verobligeert houden, om met alle gedienstichеyt sulx te bekennen. Waerop my t'uwaerts, als mynen besten vrient vertrouwende, sall dese eyndighen met myn dienstwillige ghebiedenisse in uwe goede gracie ende van uwe lieve huysvrouwe, God den Almoghenden biddende,

Erentfeste *etc.* Tot Middelborch, den 22. May, 1613.

Uwer E. seer goet vrient ende dienaer,

ADRIAEN NICOLAI.

Opschr.: Aen myn heere *etc.* Christiaen Huygens, secret. vd. rade v. state in 's Gravenh.

LII.

Alsoo Vincent van Drielenborch, vergetende ende teruggestellende het debvoir ende pligt, daermede hy van natuere wegen ende volgende, ende by hem als burger ende als rentmeester van Sinte Pauwels ende der Wittevrouwen conventen syner overicheyt verbonden ende verplicht was, onder pretext van jegens het pausdom yets te willen schryven, hem heeft onderstaen, in sekere drie prefatien, ende sonderlinge in eene van dien, gestelt in Latynsche tale, met een groote opgeblasenheit, seer smadeliken ende injurieuseliken te inveheren de Christelycke overheyt van desen lande, mitsgaders de goede, godtvruchtige ende vrome kerkdienaren, deselve overheyden ende kerkdienaren onder meer andere atroce injurien valschelyck insimulerende, als of sy waren degenen, die vanden paus ende koninck van Spanje loselycken werden gevoedt ende gebroeit, daer toe arbeiden, dat den paus ende koninck van Spanje

weder souden gebragt worden tot de heerschappy in dese landen, schryvende noch voerder, dat er een peste is in dese republicque, ende dat het noodich is, dat die met

eenen smoock ofte wynt des goddeliken crachts verdreven werde, sonder dat hy nochtans (soe hy seydt) van yemandt te dooden, yet meent te statueren, hem beroemende voorts, soe hem by eenighe menschelyke wet, dit schryven verboden wort, dat hy niet en soude willen noch moghen swyghen, gelyck al 't selve vuyt die voorsz. syne schriften, die hy alrede tot een merkelyk groot getal in druck hadde doen verveerdigen, ende enighe van dien aen verscheiden personen van voorgaende muyterye suspect synde, buyten weten ende consente van syn overicheit gedistribueert heeft, mitsgaders uyt syne Responsion breeder gebleecken is, dat oock den voorn. Drielenborch tot verscheiden reysen gehoort ende gevraecht synde eerst voor den gerechte der stadt Utrecht, en daernae voor de E.M. heren staten 's lants van Utrecht openlyk bekent heeft, dat hy is den autheur vande voorsz. schriften. Ende want alle tselve is streckende tot vercleyninghe vande authoriteyt der Christelyke overicheyt competerende, ende tot verachtinge derselver overicheyt, mitsgaders tot oproerte ende scheuringe in de gemeynte, waeromme sulcx aen den autheur andere ten exempele behoort gestraft te worden. Soe is 't, dat de E.M. heren staten voorn. gesien de aenclachte ende conclusie vanden officier der stadt Utrecht, alhoewel de voorsz. delinquant nae rechten swaerder ende meerder straffe verdient heeft, omme sekere goede consideratien, desen male de voorsz. straffe mitigerende, verclaert hebben ende verclaren by desen den voorsz. Vincent van Drielenborch vervallen te wesen vanden staet ende officien, by hem tot noch toe bedient, ende hebben hem voorts gebannen, gelyk haer E.M. hem bannen by desen uyt de stadt ende lande van Utrecht.

Aldus gedaen ende gepronunchieert t'Utrecht, opten 25. Novembris, in 't jaer ons Heren ende enighe Salichmakers Jhesu Christi XVI^{C} ende darthien.

(Naar gelijktijdige kopij).

LIII.

Erentfeste *etc.* Heeren.

Ick schryve dese mael een missive publyck aen myn heeren die staten van Utrecht, van allet geene alhier te hove is gepasseert tsedert 't vertreck vanden heere vander Mylen, mitsgaders 't geene ick eenichsins bevonden hebbe, den staet ende regeringe vande Ho. Mog. heeren staten generael aen te gaen. Ick bidde UE. seer dynstvruntlich, deselve myne dynstwillige genegentheyt ende getrouwen yver, die ick hebbe ende drage tot de welvaert vande provintie van Utrecht in 't particulier, te willen recommanderen ende aengenaem maecken aen myne heeren de staten van Utrecht, ende neffens dien, ofte tot dien einde, door UE. credyt ende sonderlinge faveur voor my by haere Ed. M. soo veel t'intercedeeren, dat ick met myn soon Maurits nu eintlick een proven mach becomen, om dewelcke ick nu soo veele jaeren seer instantelick hebbe gesolliciteert, op de vaste beloften my t'andere tyden ende dickwils gedaen; verclarende dat UE. my hier mede sonderlinge grote eere ende vruntschap sal bewysen; belovende des te neerstiger te sullen continueren inde correspondentien ende advisen van hier aen haer Ed. Mog. ende aen UE. te doen. Ende alsoo wy altsamen sterffelicke menschen syn, soo ist dat ick daerom te instantiger aengehouden hebbe ende noch aenhoudende ben, om het effect vande voorsz. beloftenisse nu eintlick te mogen genyeten. Ick seinde aen UE. hier neffens eenige gedruckte schriften

over desen peys, alhier geemaneert, die welcke UE. gelyven sal naer syne gewoenlicke discretie te communiceren met myn heeren die staten. Hiermede,

Erentfeste *etc.* Vuyt Paris, den lesten May 1614.

UE. dynst ende vruntwillige,

GED. VAN BOETSELAER & ASPEREN.

Indien 't seer beswaerlick soude cunnen geschieden, dat myn heeren de staten van Utrecht een proeven voor mynen soon souden verleenen vuyt het gansche corpus vande collegien vanden Dom ofte Oudemunster, mits laetende elck een tour stille staen; soo versuicke ick, dat ten minsten my van de stadt van Utrecht, voor een civile somme van penningen mochte overgelaten worden. Hiertoe, myn heeren, UE. faveur ende directie wederom implorerende.

Opschr.: Erentfeste *etc.* heere Gillis van Ledenberch, seer. vd. staten der provincie ende landen van Utrecht, tot Utrecht.

LIV.

Myn Heer.

Ick verstont, lest te Utrecht synde, wt den mondt van eenige myne waerde medebroederen, kerckdienaren aldaer, dat myn neeff, Willem Riddersbach, schoolmeester Ste Geertrudt, sich nu eenen goeden geruymen tydt hadde geoeffent in propositien ende predicatien, soe buyten de stadt op enighe dorpen als binnen deselve in 't gasthuys, ende dat met redelick vergenoegen der toehoorderen, gevende hem voort goet getuygenisse van neersticheyt ende vromicheyt van leven, met verclaringhe, dat hy, nae haer oordeel, met stichtinghe als ordinaris dienaer ten platten lande soude kunnen worden gebruyckt, my oick hope gevende, dat naer het horen vande *alumnis* van haer Ed. Mo., die doe derwaerts ontboden waren, hyerop soude werden gelet. Hoewel ick nu nyet soude begeren faveur te versoecken voor ymant, ten opsien van soodanighen ampt, die daer toe onbequaem soude syn geoordeelt, soe en wil ick evenwel nyet diffimuleren, om redenen, die UE. selve can bedencken, dat my syne promotie, 't voorschreven oordeel der kerkdienaren gepresupponeert, sonderling aengenaem soude syn. Hy selve heeft my verclaert, dat hy nu lange op die hope heeft geleeft, ende sich die gepasseerde moeyten ende aerbeyt dies aengaende neffens de moeyelykheyt van syne schole nyet en heeft laten verdrieten. Ick weet dat hy neerstich is ende van goeder imborst, vroom van gemoet, still ende ghehoorsaem, de *theologie* niet qualick verstaende. Twyfele oick niet, ofte syne gaven synde door de genade Gods ende de couragie, die hy scheppen sal wt syn promotie, met lesen der schrifturen ende bidden opgeweckt synde, en sullen vermeerderen. Oick gaet men met hem vast, ende syn huysvrouw, die haer ouderen in zedicheyt ende modestien vry ongelyck is, heeft haer t'eenen male tot de religie begeven. Myn vriendelyke ende gants dienstighe bede dan is, dat, alsoe hy doch noch een is vande oude alumnen van haer Mo. Ed., UE. gelieve syn Maecenas ende patroon te wesen, ende ons die gunste te bewysen, dat hy zyne promotie naest God ende syne overheyt, uwe E. te dancken hebbe.

Myn heere, Heere God *etc.* Uwer E. huysvrou, nevens die here Lochorst ende de zynen sullen hier heur groetenisse mede vinden, indient UE. gelieft. In 's Gravenh. 20 Aug. 1614.

Uwer E. gants dienstwillighe,

J. WTENBOGAERT.

Opschr.: Aen myn heere *etc.* Gillis van Ledenherch, secretaris vd. Ed. Mo. heeren staten 's lants van Utrecht.

LV.

Erentfeste *etc.* Vrundt.

Omme te voldoen UE. begeerten, volgende derselver missive vanden 22. deses, sal dit navolgende dyenen, voor soo veele my mogelyck is, vuyterlyck vande persoonen te oordelen,

my betrouwende op UE. discretie, ende sal desen neffens myne dyenstwillige gebyedenisse eyndende; U Erentfeste, frome seer discrete goede vrundt, neffens derselver L. huysfr. ende familie den Almogenden bevelen. Ylens Amersfoort, desen 23. Decemb. 1614.

UE. dyenstwilliger,
W. VAN HARDEVELT.

De tegenwoordige Magistraat.

Scepenen.

Grootvelt.
Coenraedt Fransz.
Adryaen van Westrenen.
Johan van Dael.
Peter Schaede.
Goort van Sael.
Corn. van Surckstein.
Peter van Daveler.
Johan Ruysch.
Wouter Buys Claesz.
Steven Cooth then Berch.
Peter de Goyer.

Dese persoonen syn al te samen vande religie, doch nyet al te samen openbaer professie doende, dan wel de predicatie dagelycx hoorende, anders meest al bequaem nae gelegentheyt vande stoffe, die wy alhyer hebben; die openbaer professie doen, syn: Grootvelt, Coenraedt Fransz. ende Jan van Dael, Steven Cooth then Berch ende Peter van Daveler syn swagers, waerover een van beyden wel behoort vuyt het schependom gedaen te werden, doch Steven Cooth then Berch is veel bequaemer als zyn swager Daveler, als wesende een seer conscientieus ende neerstich persoon, all hoewel ick achte dat den officier, Peter van Daveler sal soecken te mainteneren om perticuliere vruntschaps wille.

Raden.

Dirck Petersz. Schaey is Martinist soo ick meyne, anders een beminder van 't vaderlant, ende een bequaem persoon, wel bequaem tot schepen te syn, ten ware Peter Schaede, syn broeder, wesende vande religie ende verders bequaem. geen schepen waere, dyent wel raet te blyven.
Thomas then Berch. Is volcomelyck papist, doch is UE. wel bekent syn persoon, ende soo ick meyne, meest alle de heeren.
Wouter Meynsz. Is een geexcommuniceerden mennonist, ten aenseyne syn leven met haerl. humeuren nyet en accordeerden, doch meen ick, hangt noch aen deselve religie, is anders bequaem ende cloeck, heeft ons geduyrende dese

verdyepinge veel moeiten gemaeckt, als hebbende syn bleyck leggen byde Coppelpoort aen den beer, refereere my tot Willem Willemsz.
Wouter Buys, rentmeester, is vande religie ende tamelyck bequaem om raedt te wesen.
Willem van Dolre. Is mede genouchsaem vande religie, comende dagelycx ter predicatie, anders bequaem ende neerstich.
Jacob van Schaedyck en compt nyet ter predicatie, is nochtans het gemeene besten ende den staet van 't lant seer toegedaen, is neerstich, waer te wenschen dat hy tot cameraer gehaert moeste werden.
Henrick Sael. Is oock nyet heel vast vande religie, maer een seer oprecht pacificq persoon, het gemeen besten beminnende.
Evert Gerritsz. Hanckt aen de perfectisterye, doch is anders een goet vreedsaem persoon, ende lieffhebber van 't vaderlant.
Harman Boode. Is vande wilde Geusen, alle dach eens droncken drinckende, oock weynich comparerende.
Johan Stevensz. Boode. Is een jongman, daegelycx ter predicatie comende, tamelyck bequaem.

Henrick van Ryn. Is papist, doch geen geheel vyandt van't vaderlant, soo men vuyterlyck can spooren.
Willem Soest is de soon vande burgermeester Peter Fransz., is papist, doch een tamelyck bequaem jonckman.

De nyeuwe genomineerde persoonen.

Lodewyck Lommitsz. en weet ick nyet seecker syn religie, ick mene dattet is *entre dues*, doch is anders een bequaem persoon, ende heeft hyer bevoorens als schepen ende raedt, wel gedyent.
Jan Brecker, rentmeester, gaet dagelycx te preecken, is bequaem, als UE. oock wel bekent is.
Peter van Dam, Jacob van Dam, Pauwels Swart, Aert Gysbertsz. Syn de heeren, soo ick achte, noch wel bekent, ende syn sedert het jaer van 1610 vuyt de magistraet gedaen, ter oorsaecke van haere correspondentie met de meuitmaeckers tot Utrecht, alsdoen in 't werck wesende ende andere insichten.
Goort Andryesz. is vande religie, heeft burgemeester alhyer gewoest, ende daernaer meest altyt schepen, edoch 1606 vuyt vrese vanden vyandt, die doen Lingen ende andere plaetsen ingenomen hadde, gaff hem op syn goet, op 't Hoogelant, metter woon, waerover hy sedert vuyte magistraet gelaten is, als nyet wel staende in de graetie van ouden, oock desen officier is anders bequaem om schepen te wesen.
Henrick van Hattum, is vande religie, ende genouchsaem bequaem om raedt oft schepen te wesen.
Matheeus van Langelaer, is vande religie ende tamclyk bequaem, ten waere hy hem wat te veel totten dronck begeeft.
Jacob Fransz., Cornelis van Deuverden, Mr. Jan van Schoonhoven. Syn vuytmuntende papisten, Jacob Fransz. is de burgemeester Peter Fransz. broeder, over Cornelis van Deuverden ende Schoonhoven is hy ohem.
Jan van Merevelt, heeft onlancx des officiers suster getrouwt, is gants jong, anders vande religie
Henrick Hart, is vande religie ende bequaem, is dit jaer kerckmeester vant S^{t}. Joris kerck geweest.
Ernst van Ommeren, compt wel ter predicatie, anders een groot dronckaert, ende inde alteratien geweest een voorvechter, welck loff een ygelick, die des gevraecht wert, van hem sal geven.
Henrick van Renseler, Joachim Evertsz. Syn beyde Geldersen, die noch geen burgerschap en hebben gewonnen, alhoewel Renseler int jaer vande alteratien schepen geweest is, welcke Renseler martinist ende wel bequaem is.

De reste vande genomineerden, als: Ryck Barthelmeusz., Jan Petersz. van Colenberch, Henrick van Bronckhorst, synde een brouwers soon van Wesp, onlancx binnen Amersfoort getrouwt, Jan Jansz. Passchier, Cornelis Dour, Jan van Byler, Barent

Cock, syn weynich bequaem, omme als schepen ofte raeden geemployeert te worden, alhoewel veele van hem vande religie syn.

Opschr.: Erentfeste *etc.* Gheraert Terstege, clerck vd. E.M. heeren staten van Utrecht.
Den brenger twee stuvers.

Aanteekeningen uit de besluiten des raads, genomen gedurende de eerste helft der XV. eeuw.

1403.

Pensie van Holland. Vrydaghes na Brixii: By wille 's raets gaf Jacob Wolfsz. over, dat hem Lamberts soen van Amersfoerde boren sal van Jacobs weghen vanden ghelde, dat hem die stadt sculdich is XXXI gulden, daer die dach of wesen sal korsavont over twee jaren, ende dit ghelt is die stat Jacob sculdich voor sinen schade vander pensie van Hollant.

Logentaal. In 't jaer ons Heren M. CCCC. ende dre, des manendaghes na S. Aechten dach, toe quam voor den raet opter stat huys Alyt Willam, grote Willam soens dochter, ende verzac aldaer alsulke woerde, alse sy Tyman, Aernt Hals soen opgheseyt hadde van trouwen, die si hem aengheteghen hadde, ende gheloofde aldaer, dat si den voorsz. Tyman nummermeer ghenen hinder nochte aensprake doen en sel, heymlic noch openbaer, van enigher trouwen.

Idem. Willam, Peter Herborts soen, quam bloots hoofts voor den menen scepenen, raet ende oudermans opter stat huys ende bat hem allen verghiffenisse, vandat hi Lodewyck den Walen ende den menen gherechte onrecht aengetegen hadde. Ende daertoe sel hi gheven te beteringhe: den scepenen VII^{M} steens, den rade VII^{M} steens, den oudermans VII^{M} steens, te betalen tot Paeschen naestcomende. Datum op S. Peters avont *ad cathedram*, anno XIIII^{C} ende dre.

Ongeval. In 't jaer XIIII^{C} ende dre, des vridaghes nae S. Bonifaes dach, doe gheviel een ongheval bi der stat van Utrecht, opten dyc aen *Perrecaterscamp*, also dat daer een waghen gheladen stont mit volcke, die bi onghevalle storte inden sloet, daer een vrouwennaem dootbleef, gheheten Margriete, die Marten Tors wyf was. Aldaer de raet vander stat voorsz. twe mannen van haren rade toe setten, ende die dat ter waerheit wtghinghen, ende den rade dat weder bibrochten; alzoe dat de schepenen, raet ende oudermans eendrachtelyken sleten ende overdroeghen, dat Vrederic, Jan Claessoens soen, die een waghenman vanden voorsz. waghen was, onbelast wesen sel vanden onghevalle voorgen., want hi bi den waghen niet en was, doe dat ongheval gheschiede.

Dievery. Overdroeghen die schepene, raet ende oudermans, dat Jacob van Liesvelt leggen sal beneden inden roden toorn, een jaer lanc, ende eten water ende broet. Ende waert, dat men tot enigher tyt vonde, dat hi scout hadde aen der diefte, daer hi of beruft gheweest heeft, ofte van der moort, ofte van anderen enighen onstanteliken saken, dat ment dan rechten soude aen syn lyf, boven deser sententien voorsz.

1404.

Meensteghe. Woensdach na Jaersdach: de husinge ende cameren opten zuytoosthoec van der Meensteghe.

Buurkerk. De raet vande stat, out ende nywe, hebben overdraghen, dat alsulc rwm ende nywe graeven, alse nu after in der Buerkerc ghesleghen syn, nummermeer met stoelen beset worden en sellen, mer altyt onbesleghen bliven ter meenten behoef, dat is te weten, tusschen daer ende die oude toorn te staen plach, ende daer die nye toorn nu staet, ende is lanc aen die zutzide drie roeden ende twe voet; item, aen die noertzide III roeden ende een half voet, ende is wyd vyf roeden ende een vierendeel van eenre roeden.

Mishandeling. Want Jan Roelofssoon van Tyel, boven dat hem van 's raets weghen verboden was, dat hi enen vroukyn niet misdoen en soude, ende daerenboven haer enen rinc ghenomen ende dat vroukyn ghesteken heeft, daerom heeft hi opt Vleyshuys gheleghen ende sel comen ter clocken, in hemde ende in broec, ende bidden den rade verghiffenisse, ende gheven den rade te beteringhe X^M steens. Voert sel hi der vroukyn haren rinc wedergheven, horen meyster ofdoen ende te betering gheven vier gelr. gulden.

Verboden spel. Want Steven van Dolre mit vordel mit quaertspuel ghespuelt heeft, ende oic mit quaden teerningen bevonden is, ende oec een doer bi nacht upgelopen heeft, ende eens vroukyns cleder daerwt ghenomen ende die ontwe gesneden, daerom heeft hy opt Vleyshuys gheleghen ende heeft den rade verghiffenisse ghebeden, ende heeft gewilcoert, dat hi nummermeer met quaertspuele of met quaden teerninghen ofte gheen ander morellinghen spuelen en sel, ofte ontstantelike dinghen doen, ende waert, dat hi dat ummermeer dede, soe sel hi een jaer lanc beneden inden roden toern leggen, ende eten water ende broet, also dicke alse hyt dede, ende daer toe selt staen tot 's raets goetduncken, ende hy sel den wyfkyn horen scade beteren biden viven, ende daervoor heeft gheloeft bi X gulden Florens Bitter.

1405.

Onstantelike dinghen. Jan Passay, anders gheheten van Sinte Truden, waert, dat hy ummermeer onstantelike dinghen dede, bi daghe of bi nacht, so sel hi legghen een jaer lanc beneden inden roden toern, ende eten water ende broet. Ende hi sel Meechtelt van Utrecht, horen meyster ofdoen, van dat hi se ghesteken heeft, ende te beteringhe gheven IV nye gulden, te betalen een meydaghe of binnen XIV daghen daerna.

Sieck van enen oevel. Item, een wyf opt Zant, die sieck is van enen oevel, ende heet grote Griete Scoemakers, sel vyf jaer vter stat wesen.

Keynt ghesleghen. Hense, die Bertout Henricx soens keynt ghesleghen heeft op Sinte Janskerchof, verbiet men die stat twe jaer lanc.

Onredelyke wanderinghe. Want Gheryt Janssoen, die men heet Jonker Gheryt, onredelike binnen der stat ghewandert heeft ende die lude ghetasseert, daerom sel men scuppen ende men verbiet hem die stat L jaer lanc, ende een mile vander stat.

Vechtery op S. Jans kerchof. Overdroeghen scepen, rade ende oudermans, want Henric Janssoen, Gheryt Molken neve, vechtelic op Sinte Jans kerchof, aen heer Gheryt Vrenck, canonic Sinte Jans, ende aen den scoelmeyster ende aenden scoelkynderen aldaer gemaect heeft, daert kerchof om ontwiet was, ende tessatie inder stat om was, dat Henric voorsz. niet inder stat comen en sel, hi en sel eerst in

't Vleyshuys gaen, ende van daen niet comen, hi en hebbe Gode, den rade ende de heren van Sinte Jan ende der wederpartye gebetert by den rade.

Idem. Item, die vyf knechten, die op Sinte Jans kerchof vochten, alse Lambrecht vander Kwl, Jan van Risenborch, Willem Jacob Hermansz. Jan Goestsoen ende Rytskyn stillegancmaker Jacop syn brueder teghen heer Gheryt Vrenc, den scoelmeyster ende den scoelkynderen, sellen blootshoofts voer den raet komen vanden Vleyshuse, ende elc van hem sel den rade te beteringe geven IIIM steens, ende daermede sellen si qwyt wesen vanden cost vander wyinge van Sint Janskerchof,

voert sellen si een Sonnendaghe ende acht daghen te Sinte Jan komen onder der homisse, ende elc daer offeren een keerse van een half pont was, ende bidden vergiffenisse den deken ende den heren.

1406.

Zoen. Dit is die soene, die Jan Steen doen sel van Jan Buys doet:

Inden eersten, sel Jan Steen cloesterwinge doen nader gewoenten, ende voetval *etc*.

Voert sel hi des doden maghen ter zuen geven LXXX guld IX botdraghers of XIII Vleemsche gulden voor elken gulden, een derden deel Mitvasten, een derden deel Jacobi ende een derden deel Korsavont.

Idem. Meyster Jan, die steensnyder, heetf verborcht aen 's raets hant, den dootslach te soenen, die hy ende Jan Arentsz. deden te Gheyn, bi eenre penen van LXXX oude scilden.

Idem. Des Vrydaghes na Sinte Simon Juden dach zeyde die raet dese zuen nabescreven:

In deser maniere is die zuene gheseyt biden raden vander stat, tusschen Eerst van Roden, Ghisebrecht van Roden ende Jacob v. Roden, ende horen maghen op die een zide, ende Dirc Noteboem ende syn mage op die andere zide, roerende van Jacob Noteboems doot, ende alle saken die daerof rueren.

In den eersten, sellen Eerst Ghisebrecht ende Jacob van Roden voorsz. lyflic ten heylighen sweren, dat sy 's raets, daets ende alre weten onsculdich syn van Jacob Noteboems doet.

Item, want Dirc Noteboem ende syn vrende op Eerst, Ghisebrecht ende Jacob vaste misselyke woerden gheseyt hebben, daerom sel Dirc voorsz. Eerst, Ghisebrecht ende Jacob voorsz. bidden, off hi hem ergent in missproken hadde, dat zy hem dat om Gods wille vergeven willen.

Item, sel men die voorsz. partien, alse Eerst, Ghisebrecht ende Jacob op die een side, ende Dirc op die andere side, een jaer lanc in enen gansen vreden geseten.

Ende waert, dat eenich vande voorsz. partyen der anderen boven deser suenen misdede, dat woude die raet aen hem rechten scherpelic, tot horen goetduncken.

Desen vrede gaf Eerst, Ghisebrecht ende Jacob op die een side, ende Dirk Noteboem op die andere side, in tegenwoordicheit 's raets, voor hem ende alle hoer magen.

Item, des Vrydaghes na Alreheilighen dach dede Jacob v. Roden die onstont (!) alse voorsz. is, ende gaf den vrede in alre maten, alse voorsz. is.

Eens twchs misseken. Jan die Hase, die sel verghiffenisse bidden den rade ende Timan Half, want die raet ter waerheit ghevonden heeft, dat hi ghetwcht heeft, dat hem Timan enen tabbert gheloeft soude hebben, welks twchs hi misseken had voirde rade, ende hi sel den rade te beteringe geven IIII^{M} steens. Actum 's Manendaghes na Pontiani.

1407.

Localiteiten. In het nederste van S. Katryne poort. - Die husinge ende hofstede, die gelegen syn after S. Pieter, inden Regenboge, tussen Passertsteghe ende 's Heren herberghe van Abcoude.

Niet wonen opte poorte. Scepen, rade ende oudermans syn overdraghen, dat gheen man in of op enighen van onser stat poorten wonen en sal, ten si bi wille ende consente 's raets vander stat, out ende nywe.

Stoel vd. Weide inde Klaeskerk. Scepen, rade ende oudermans syn overdraghen, dat men den kerckstoel in Sinte Klaeskerc, die *den stoel vander Weyde* heet, weder setten sel op syn oude stede, also groot ende also cleyn, als hy te voren was, dat is te verstaen, vyf voet ende enen dwm lanck ende vier voete breet. Dit geschiedde int jaer ons Heren XIIII^{C} ende zeven, Vridaghes voor onser Vrouwen daghe te Lichtmisse.

Kwade paternosters. Elias Janssoen van Heren Arentsberghe heeft ghewilcoert, waert, dat hi met quaden paternosters omghinghe ofte enighe onstantelike saken bedreve, soo

soude hi een maent lanc legghen beneden in den rooden toorn, ende eten water ende broot.

Bedrog. Scepen, raet ende oudermans syn overdraghen, dat Gheryt vander Wyerse weder geven sal Jan Henricxsoen, die men *Jan Copal* heet, ende sinen wive die 3 Vra. cronen, die hi hem heymelic ofghenomen heeft, ende voert al sulc ghelt, alse hi den ghevanghen mit onrecht afghenomen heeft, ende hi sel wilcoren, waert, dat hi dat of desghelycx ummermeer dede, dat hi dan syns ambochts quyt is.

Voert is de raet overdraghen mitten scepen ende oudermans, dat Gheryt voorsz. van deser tyt voort niet meer inder stat rade komen en sel, also langhe als hi steenwaerder is. Ende desghelycken sel gheen steenwaerder meer in den rade comen.

Dit wert Gheryt vande Wyerse verdraghen biden rade out ende nywe, int jaer XIV^{C} ende IX, 's Donredaghes na Ponciaen, ende om syns willige dienste wille is hem dese gracie ghedaen.

Overspel. Roelof, Jan Bontvoerts soen, die wever, heeft ghewilcoert, waert, dat hi immer onstantelike saken dede, ofte dat hi bi Alyt, Willam Draghers wyf quaem, dat hi dan beneden inden roden toern leggen sal een maent lanc ende eten water ende broet.

Schultbekentenis & afbidden. Aldus hebben scepen, rade ende oudermans ghesleten, dat Henric Schade comen sel voor onsen Heer van Utrecht, 't eerst hi binnen synre stat van Utrecht coemt ende recht hout bi onsen rade, ende vallen hem te voeten, ende hi sel daer bekennen, dat hi syn lyf verbuert heeft, ende bidden onsen Heer van Utrecht verghiffenisse ende om ghenade syns lyfs, ende desghelyx sel hi voor onsen rade doen, ende hi sel te beteringe geven CC^{M} steens, ende daerof sel hebben onse Heer van Utrecht C^{M} steens ende de stat C^{M} steens. Voert want Henric Schaden knecht syn hant sloech an onser stat knecht, daerom sel hi voor onsen rade desghelycx bekennen, ende bidden om ghenade, ende die knecht sel den rade te beteringe geven L dusent steens, ende men sel den enen niet verborgen buten den anderen. Voirt sellen si oirvede doen, ende Henric sel den viven betalen alsulck ghelt, alse hy voer ghepant was opter Vaert, ende mede vernuegen met goede borgen, eer sy ofgaen sellen die CC L^{M} steens te betalen, die eene helfte tot Sinte Jacobs daghe, ende die ander helfte op Sinte Laurens daghe naestcomende.

Dieften. De raet verbiet Griete Bambruys van Zierczee die stat vyftich jaer van dieften, daer haer 't oir om gesneden is.

1408.

Vanden keersen. Scepen, rade ende oudermans syn overdraghen, dat nyemant in 't crwswerc inder Buerkerc sitten en sel met keersen te vercopen, also alse die raet dat voortyts overdraghen heeft.

Voert, waer yemant, die vander stede ghinghe sitten met keersen te vercopen, daer hi op gheloet ofte gheset waer, die en soude in enen jaer in die kerke niet zitten mit keersen te vercopen, nochte nyemant van synre weghen sonder arch.

Voert en sel niemant mit keersen te verkopen indie kerke voorsz. ommeghaen, bi den selven koer.

Ongeoorloofde pandneming. Alyt Noddersse, Wouter Ghyskyns soens dochter, verbiet men die stat tien jaer lanc, want sy der lude pande, die sy ontfangen hadde, buten des lude weten, heymelic vercoft heeft; dit geschiede des Donredaghes na Pynsterdach.

Onredelyke woorden boven vrede. Want Lauwerens van Hamersteyn, Timan van Hamersteyn ende Aelbrecht van Hamersteyn, boven dat sy in vreden staen, onredelike woorden, alse Laurens op d'een syde, Timan ende Aelbert op d'ander side, malkandren gegeven hebben, ende Laurens seyde, hy gaver hondert nobelen om, dat hy met Timan in genen vrede en stonde, daer Tyman op seyde, dat hy synre nobels wel anders behoefde, ende Timan Lauwerens den vrede opsloech in Lauwerens hant, daerom syn sy voor den raet ghecomen alle 3 ende bidden den rade

verghiffenisse, ende Laurens ende Timan sellen elc den rade te beteringe geven XXV^{M} steens.

Valsche segelen. Want Claes Dircsoen, die men *Bisschop* heet, die scheere, een laken besegelt heeft by hem selven, buten den seghelaer daer toe ghesworen, ende dat laken niet segelbaer en was, daerom sel hi voor der klocke komen bloets hoefts, ende bidden den rade verghiffenisse; ende die raet neempt hem syn borgherschap.

Schadevergoeding. Scepen, rade ende oudermans syn overdraghen ende hebben ghesleten van Andries Witten peert, dat sinen knecht te machtich wert ende ontliep, ende overreet een vroukyn, gheheten Gheertrwt, Roelofs cupers dochter, die daer of lam ghebleven is, dat Andries, want dat peert syn was, den vrouwkyn te zuen ende ter beteringhe gheven sel, boven dat het Andries gecost heeft, noch sestich gulden, ende den meyster ofdoen, ende dese 60 gulden sel Andries betalen aen 's raets handen, ende dat eerst des vroukyns drie brueder voer onsen rade comen ende hem bekennen, dat si met deser beteringhe liden willen. Ende en mochten si of enich van hem niet comen binnen onser stat, dat si dan van eenre stat van rechte, een betoen besegelt senden sellen, dat si met des raets slitinghe voorsz. liden willen, soe sel men den vrouwkyn dat ghelt wtreicken ende betalen, ende tot dese tyt toe sel dat ghelt in 's raets handen bliven leggen, dat gheschiet is, alse voorsz. is.

Doodslag. Des Donredaghes na Paul conversio overdroech die raet vande stat, dat Willem Pauwelssoen ende Ghysebrecht Pauwelssoen geven sellen voer hoer soenen, die gheboren waren, eer si borger worden van elken aftersuster kynde enen halven gulden, also na alse si gheboren syn inder kriekinger verndeel, ghelyck die ander maghe ghegheven hebben, die inden lande gheseten syn biden den heer vande landen ende den rade vande stat ruerende vanden dootslach, die Aelbert Knwt hoer neve ghedaen heeft aen Peter Clinckert.

1409.

Die scermer Lubbrecht.

Spotterny. Want Koppyn quaet Jock dobbelde opten Witten Donredach, ende zeyde, al lage daer Got op zynen crws, hi soude daer op dobbelen, des hi daer also veel rwms vonde, daerom selmen met roeden slaen ende dan sel men scuppen, ende die raet verbiet hem thien jaer die stat ende een mile vander stat.

Geld ofghetwischet. Want Bolwerc der lude kynderen daer toe ghehouden heeft, dat si horen ouderen hoer ghelt ghenomen hebben, ende dat heeft hi voert den kinderen ofghetwischet, daerom is hi ghescuppet, ende men verbiet hem die stat vyf jaer lanc.

Dieften. Wouter Janssoen van Brug is mit roeden geslaghen, ende men verbiet hem die stat van dieften vyf jaer lanc.

Onredelike terninghen. Men verbiet Hannekyn v. Oye, die men *jonge Paeds* heet, die stat vyf jaer lanc van onredelike terninghen.

Poycierscap. Jan Victoris vander Goude verbiet men die stat vyf jaer lanc van poycierscap (!), ende omdat hi een licht wyf ghecoft hadde.

Geld snoeyen. Want Loef, Jans Roden soen, ghemunt ghelt, gout ende sulver, bescroden heeft, mer die weerde daerof also groet niet ghevonden en is, dat men dat aen syn lyf rechten mach, daerom verbiet men hem die stat 25 jaer lanc naestcomende,

op syn lyf, ende een myle vander stat te wesen, ende hi en sel met genen nyen heer binnen komen.

1410.

Vanden wynscroederen In deser manieren sullen die scroeders den kraen hebben ende bewaren, ende daer off betalen hoer pensie onser stat, alse elcx jaers hondert pont stat paye.

Inden eersten, heeft die stat hem den kraen ghelevert, voltimmert ende mit nyewen touwe, mit voerwaerden, dat si den kraen also hou-

den sullen, ende alsse syem opleveren willen, sellen sy dyen opleveren mit enen nywen touwe.

Voert sellen sy hebben ende sellen totten kraen horen alle wyn, die van buten binnen onser stat comen. Ende alle wyn, die van binnen wt onser stat ghevoert sellen werden, behoudelic dat onse borgeren hem selven, of die een mitten anderen hoer winen wel wt den enen kelnaer ofte vander eenre stellinghe op der ander, ofte inden anderen moghen doen brenghen, so wes twe mannen met enen boem draghen moghen, sonder den scroders ende onbesproken van hem, ende niet meer.

Item, sellen die scroders hebben van elken voeder wyns, dat si werken van allen kelnaren, die opter graften gheleghen syn, ende Pallaes ende Brandenborch (mette zidelwoninninghen) daer mede ingherekent, alse van opte wentelen ofte opte striken vier placken, ende mitten kraen te werken vyf placken; ende elc voeder wyns voorsz. dat sal houden vyfdehalve aem tien take min tot acht aem toe.

Item, een half voeder, dat is te verstaen vier aem ende tien taken tot derdehalf aem toe tien taken min, daeraf sel men gheven metten kraen te wercken drie plaggen, ofte wentelen ofte striken twe plaggen.

Item, wat beneden is derdehalf aem tien taken min drie stucken voer een voeder, behalve die tonnen.

Item, die tonne elc stuc dat beneden een aem is, enen groten.

Item, van elken voeder wyns zes plaggen, nae den beloep alse voorseyde is, dat men stryckt wten enen kelner inden anderen vanden kelren voorsz.

Voert, soe wat winen dat komen op waghen, op kerren of op sleden in den kelnaren te slaen, elc voeder ses plaggen, nae den beloep alse voorsz. is, mer die op den kelner blyven legghen, drie plaggen.

Item, so wat winen dat si wter graften wentelen voor Sinte Martins misse, voor den kelner op die stellinghe, daerof sel men gheven van elc voeder zes plaggen.

Item, inden *Lichtennap*, inden *huse ten Weerde*, inden *Witten haen*, van elc voeder ses plaggen, nader forme voorsz., ende enighe wyn, die men wt den drien kelnaren slaen soude inde grafte, gasten ofte ander luden, van elken voeder neghen plaggen, ende op waghen, kerren ofte sleden ses plaggen.

Item, enighe wyn, die men verkoopt, die men buten der stat voert ofte binnen blyft, het sy cleyn ofte groet, dat sellen die wynscroders werken na der manieren voorsz., na dat het groot is.

Ende alle dese winen te werken alse voorsz. is, daer sellen die scroeders toe leveren scuten ende alle reescap ende werken op horen kost ende anxt binnen Utrecht. Ende alle dese plaggen voorsz. sellen wesen Dortrechtsche plaggen oft eene Vleemsche botdragher, nu laesten ghesleghen, voer twe plagghen gherekent.

Voert en sellen die scroders voorscr. niet meer nemen van enighe coopman van buten dan van onsen borgheren van binnen, alse voorsz. is, bi horen ambocht.

Item, so wanneer lude tot alre tyt, alse die scroders of enich vanhem van yemant van binnen of van buten toegesproken worden om enighen wyn te werken, groot ofte cleyn, soe sellen si hem binnen twee uren daer na rede maken, ende die wine werken wt der hant, behoudelic die voor aen den kraen inden werke waer, dat men dien voerwerken sel; ende en deden si des niet, so mach die coper of vercoper die wyn selve werken of doen werken op der scroder cost, van wyen dat hi wil, onbesproken vanden scroderen voorsz.; ende dat loen sullen die scroders betalen, rechtevoert tot vermaninghe des gheens, die de winen deden werken. Ende en deden sy des niet, so

verboerden si alle daghen II pont; ende dien koer sellen hebben, die eene helft die ghene, die den wyn hadde doen scroden, ende die andere helfte die busmeyster vanden rade, ende die sellen bi horen eede den geenen dit wtrechten, onbewoocht (!), die de wyn sal doen wercken.

Voert waer yemant, die hierenboven ofte anders inder scroder werck trade ofte hem des onderwonde, dan inder manieren voorsz., die

soude verboren vyf pont of een maent wter stat te wesen, ende dien koer sellen hebben die busmeysters voorsz., die een helfte ende die scroders voorsz. die andere helfte. Ende dat sellen die busmeysters wt rechten bi horen eeden, inder maniere voorscr.

Gevangen-wachter gecorrigeert. Gheryt vander Wyerse heeft opter poorten gheleghen, om det hem syn gevangen ontlopen syn, ende sal comen bloots hoofts vander poorten voor den raet, ende den rade verghiffenisse ende om ghenade bidden, ende hi sel wilcoeren, waert, dat hi hem immermeer syn ghevanghen ontlopen liet, in wat mate of hoe dattet toe quaem, die op hoer lyf laghen, dat men dat rechten soude aen syn lyf. Voert sel Gheryt voersz. Aelkyn van Diest, syn vrindinne van hem doen, ende gheen gheselschap met hoer hebben, so dat sy opten Vleyshuse of opder poerten niet woenen noch wesen en sal. Ende waert, dat hi dat verbrake, so soutmen hem syn ambocht nemen.

Aldus sal diegene wilkoeren, die 't Vleyshuys hebben sal. Hi sel comen in tegenwoordicheyt scepen, rade ende oudermans, ende sel wilcoren op syn lyf ende op syn goet, der stat gevangen te verwaren inder stat vangenisse, so dat si hem bi syner versumenisse niet en ontlopen.

1412.

Rekenaer van Gent. Huge die Rekenaer van Gente ende Peter die Rekenaer van Gente, hebben machtich gemaect Lauwerens die poorter alle die erfnisse op te boren, in te winnen ende te heffen, die hem bestorven is van dode Peter die Rekenaer, den houtsagher, ende die mit allen rechte te vervolgen. Actum 's Manendaghes op S. Benedictus dach.

Wanthuys-armblok. Biden rade, out ende nywe, 's Manendaghes na S. Agnieten dach:

Dat men alle die gootspenninghen, die in onser stat wanthws vanden lakenen ghegheven sullen werden, gheliken gaderen sel ende comen sellen in dat bloc, dat inden huse voorsz. staet, tot behoef der zyeker melacen, also die oude ghewoente hier off gheweest heeft. Ende dit sel men jaerlic gebieden ende bevelen den wantsysmeesters ende de gesworen.

Grafstede te Buerkerc. Want die raet der stat ter waerheit ghevonden hebben, dat Dirc de Jonghe ende Katherine syn wyf een grafstede ghecoft hebben, teghens den kerkmeysteren van Buerkerc, die gheleghen is opt nywe coer tusschen grafstede der kerke voorsz. aen die zutside ende tusschen grafstede Ghiseberts van Loen, aen die noortside, nae inhout horer brieven, die sy daer van hebben, in welken grafstede begreven is Dirc die Jonge ende Jan die Jonge, syn broeder. Ende daerna heeft Henric de Jonge Deyne syn wyf in derselver grafsteden doen begreven mit sulker voorwaerden, dat Katheryn, die Dircs Jongen wyf was, die ierste openinghe inde voorsz. grafstede hebben sel, behoudeliken elckermalc syns rechts nae inhout hore brieve nader openinghe van Catherine voorsz.

Lichte wiven. Des Manendaechs na Sinte Pontiaen overdroegen scepen, rade ende oudermans van Utrecht, op Henric Stamers cameren, die hi had van Ghisebrecht van Beesde, gheleghen biden putte inde Vyesteghe, dat die lichte wiven, die daer nu wonen, van daen ende ewech varen sellen, tusschen dit ende Vastelavont

naestcomende, ende daer voert meer gheen lichte wiven wonen en sellen, dat is te verstaen, die men om ghelt minnet.

Overspel. Willem de Koc heeft ghewilkoert, dat hi nimmermeer comen ende sitten en sel by Glorien, Willams wyf van Schoenbrenck, ende waert dat hi dit verbrake, soe sel hi een jaer wter stat wesen, also dicke, alse hi dat dede.

Verghiffenisse bidden. Wolf sel blootshoefts voorden rade komen, den rade verghiffenisse bidden, ende Dirc Brwnkyn sinen mester ofdoen, ende hem te beteringe geven XX^{M} steens.

Die schieter metten pater noster. Ghisebr. Janssoen, die schieter metten pater noster, heeft gewillcourt, waert dat hy ummermeer onstantelike sake dede, dat hi dan een half jaer inden roden toern leggen sal beneden, ende eten water ende broot.

Soen. Jan van Bunnic sel den rade ende Dirc Grawert verghiffenisse bidden ende te beteringhe brengen in 's raets handen vier keersen, elc van enen halven ponde was, ende daermede sellen claerliken versoent wesen.

Mishandeling. Henric Peterssoen, anders geheten Henric Ockerssoen, die scoenemaker, sel Claes de Goyer sinen meyster ofdoen, bidden bi den rade vander stat, ende hi sel Claes te beteringhe gheven voor der qwetsinghe ende smarte aen synre hant, twalef gulden, alse vier gulden Victor, vier gulden Korsavont ende vier gulden Lichtmisse. Dit wert overdraghen Fridaghes na Sinte Matheeus dach.

Segghen vd Spiegels ende Sabels Dit is segghen Vrederix vanden Spieghel ende Claes Sabels, also alse si daertoe gheset syn van 's raets weghen van Utrecht ende Jan Valc van Goudenberch, ende Henric Haec Hubrechtssoen, alse heer Peter vander Proest hem tot desen seggen gheordineert ende gheset heeft, ende verfolcht heeft, om dat selve segghen te segghen ende wt te spreken. Ende want die raet vander stat ons daertoe gedwonghen heeft, dat segghen tusschen heren Peter voorsz. aen die een side, ende Gheertrwt, Steven Jans Vresen dochter aen die ander side te vten ende te segghen; so is onse segghen eendrachtelic in alre maten alse hiernae bescreven staet, by eenre penen van XXV oude scilden, tot 's raets behoef:

Inden eersten, vanden een ende twyntich gulden, die Gheertrwt heren Peter eyschet van gherekenden ghelde, ende wy dat vonden bi eeden, dat hi hier(!) dat ghelt gheven woude, alsoe verre alse syt hielde, dat hyt hoer sculdich waer, soe segghen wy, dat hi hoer dat ghelt betalen sel, doet si daer toe alse voorsz. is.

Item, heeft heer Peter voorsz. ons vier seggers bevolen, dat wy spreken souden Metkyn van Deventer, die met Gheertrwden plach te wonen ende kynt bi heren Peter draecht, soe wat Metkyn seyde bi horen eede, dat Gheertrwt hoer ende heren Peter verleit heeft, dat hyt betalen soude, soo seggen wy dat heren Peter Gheertrwden gheven sel vier gulden ende zeventhien witte.

Voert, vanden half jaer houdens, dat Gheertrwt Metkyn ghehouden heeft in horen cost ende ghegheven heeft t'eten, drincken, onder ende overs, ende hoer hoer hantwerc gheleert heeft, daer of sel heer Peter Gheertrwden gheven twyntich gulden.

Voert, van sulcken cleinoet, alse heer Peter seyt, dat Trude van hem hebben soude, ende Trude of seyt, dat heer Peter, Jutten hore dochter gaf, doe hi tot Romen riden soude, daerof segghen wy, dat si hem van den voorsz. ghelde corten sal, voer dat cleynoet voorsz. neghen gulden; ende si sel hem mede overgheven den brief vanden tweehondert gulden, die hi Jutten hore dochter ghegheven ende besegelt heeft, ende mit syner hant gescreven.

Ende heer Peter voorsz. sel hoer dit voorsz. betalen, alse die een helfte tot Korsavent nu naestcomende ende d'ander helfte tot Sinte Peters misse *ad cathedram* daernaest comende.

Voert segghen wy van allen cost ende onraet, die si op malcandere hebben ghedaen, het si met gheestelike recht off mit weerliken recht, claerlic die een teghen den anderen, queyt ende doet.

Deser cedelen syn drie alleens sprekende, die een wter andere gesneden. Des hebben die seggers een eedt, ende elc van here Peter ende Truden voorsz. hebben een eedde ghegheven. Int jaer ons Heren XIV^{C} ende XII, op Sunte Thomas avont.

1413.

Oudemunster. Die scoelmeester van Oudemunster.

Dragen van wapenen. Voirt verbiet die raet, out ende nywe, dat nyemant gheen panseren, zweerden of onredelike wapenen en drage bynnen onser stat ofte statvryheit, dan by oorlove onser oversten, out ende nywe, by enen koer van 5 pont, alsoe dicke alst yemant dede.

Burgerschap behouden. De raet van onser stat, out ende nywe, hebben overdraghen, dat Hubert van Hollant ghesondert wesen sal

van sinen vader, gelike Benink Sloyer dat is, te weten, dat Hubrecht syn borgerscap hebben ende behouden sel, want den rade kenliken is, dat Hubert van Hollant (hem wel bewyst heeft) op Rodenborger brugge bider meente was ende gheen ghemeenscap in langen tiden mit sinen vader of mit sinen bruederen ghehadt en heeft.

Valsch spel. Lammekyn Sproots soen heeft ghewilkoert, dat hi nummermeer op pucyerscap of met quade terningen omme ghinghe of enighe onstantelike saken bedreve, dat hy dan een half jaer leggen sel binnen in den roden toern ende eeten water ende broot. Dit geschiede opten dach voorsz.

1414.

Afsettery. Want Jan de Witte, de oude cleermaker, onredelike met enen knecht omme gegaen heeft ende denselven knecht gedruct heeft, dat hy hem bier geven moste, ende schyn dede denselven noch naer te gaen om gouts ende gelts wille, dat hi aen den kneeht sach; ende want Jan Witte voert op syn lyf verwilcoert heeft, daerom sal hy in den roden toorn leggen een jaer lanc. Dit is hem verlaten biden rade out ende nye, mer hy heeft oorvede gedaen X gulden.

Grafsteden in S. Jacobs kerk etc. In 't jaer ons Heren XIV^{C} XIIII, des Manendaechs na Galli, overdroeghen ende sleten scepenen, raet ende oudermans, alse van sulken twist ende schele, alse was tusschen der Proysinger maesscap op d'een side ende Gertrwt Wessels ende haer kinderen op d'ander side, alse van tween grafsteden, geleghen in Sinte Jacops kerke t'Utrecht, voor den predicstoel, ende van enen stoel, gelegen inder Jacopine kerke after dat oflaet, alse dat Gertrunt Wessels ende haer kynderen daer geen recht nochte toeseggen aen en hebben sonder arge list.

1415.

Kynt ontfuert. Sander Zuermont, aen Sint Katharine velt, heeft geloeft te beteren onsen rade, bi der penen van XX oude scilden vanden kynde, dat ontfuert was.

Dootslach. Want Vrederic, quade Nyesen soen, dootghestoken heeft Michielkyn den pynre, daerom verbiet men Vrederic die stat, ende soo verre de stat horen sys neemt, C jaer op syn lyf.

Overspel. Mechtelt, Lubbert Andries soens dochter, heeft gewilcoert dat sy met jonge Jan Pyl, daer sy die 3 kynderen by heeft, en geen gheselschap ende gemeenschap mede hebben en sel, met eeten, met drincken, mit bislapen of anders in enigher wys, op twe jaer wter stat te wesen ende een mile vander stat.

1416.

Trap inden Regenboghe. In 't jaer ons Heren XIV^{C} XVI, den XXIII. daghe in Meerte, overdroegen die rade out ende nywe, alsoe heer Jan van Langenhorst, vicaris S. Peter,

die trappe heeft doen maken inden Regenboghe, tegens Sinte Peters steghe, dat sy die buer soe voert houden sullen.

Servituut. Des Woensdaghes nae Sint Martensdach *Translacio*, sleten ende overdroeghen scepen, rade ende oudermans: Want sy by horen gesworen mede gevonden hebben, dat die brouwerie, die Margueriet Bertouts Wilden wyf nu heeft inden kelre inder Helmichs buerte, voer Aelbrechts Leuwen duer Margueriet voorsz. te houden plach in eener andere kelre Sinte Servaes waert, ende geen roick wten kelre veynster voir Aelberts duer, te gaen en plach, dan men daer den helre wt luchtede, ende Mergueriet voorsz. oick geen brieve of betoen en heeft, dat sy haren roick daerwt leiden mach; ende Margueriet nu met diere brouwerien groten onredelyken roick wt dien kelre veynster maect, daer Aelberts huys ende huysraet kenliken bi verderflic is, dat daerom Aelbert voorsz. opten kelre veynster gaet een heel veynster sal moghen maken ende houden, ende tot alre tyt alse die roick daer op gaet, dat venster opten gate

sluten ende gesloten houden mach, alsoe lange die roick duurt, also dat Aelbert ende syn huys dan vanden roick geen gebrek en lyden, mer anders tot alre tyt sal ende mag Margueriet voorsz. horen kelre luchten door den gate, geliken si te voren plach, sonder arch.

Die weerdynne in Luchtensteyn, Otteke van Soemeren.

Zoen. Een zoen van Willems knaep van Colveschoten.

Te beteringe geven. Ghisebrecht Gheryt soen vander Steghe, Peter Lambrechtsz. Gheryt stiefsoen voorsz. ende Gheryt Ghisebrechtssoen van Zeyst, sellen Jan van Twillaer den meyster ofdoen biden rade van onse stadt, ende Jan te beteringhe geven XX nobelen, te betalen Sint Maertens misse inden winter naestcomende, ende onser stat te beteringe geven XLV^{M} steens. Voert, want Willems wyf van Colveschoten ende syn dochter Jans wyf van Amerongen Eersts soens vanden drien voorscr. zeer gevreest waren, daerom sellen sy drie voorsz. tot 's Hertogenbosche bedevaert gaen, tusschen dit ende Sinte Mertensdaghe voorscr. ende den goeden wiven voorsz. vergiffenisse bidden ende te beteringe geven ende brengen in onser stat of tot Woudenberch, daer die goede wive willen, elc van hem drien een keerse van enen ponde was.

Grafstt. Minrebr. kerk. Want die Minrebruederen binnen onser stat in voorleden tyden begeerden van onsen rade by hem te setten, om den Minrebruederkerke te vorderen, des onse raet van hore raden daer by gevueget hebben, dien die Minrebruederen geloefden, dae sy daer en gheen stoelen noch grafsteden vercopen en souden, then waer byden rade van onser stadt, daerom hebben die rade van onser stat voorscr. by hare scepen, raden ende oudermans eendrachtelike overdragen, dat men inden crwswere inder Minrebruederkerke en geen stoelen noch tymeringhe maken en sel, mer datselve crwswerc sal rwm bliven onbecommert van enighe tymeringe.

Dansluse. Des Woensdaghes op S. Pontiaens avont sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Aernt van Abburen onse burgeren ende ondersaten ende horen lantsaten ongemoeyt sell laten tot diere tyt toe, dat hy se mit rechten rechte verwonnen heeft, ruerende vander slusen by Broecleder kerck, gheheten *Dansluse.*

Lofte ende wilcour Jan Tolls. Johan Toll, die smit, loeft ende wilcoert aen 's raets hant, dat hi Oeden, syn echte wyff, met hem nemen sall in sinen huse ende in sinen coste, ende hoer een meecht houden, ende redelic mit hoer leven ende ommegaen, als een goet man met sinen wive sculdich is te doen. Ende waer dat sake, dat Johan Toll voorscr. tot enigher tyt onredelike met Oeden sinen wive voorscr. leefde, ofte hoer misdede, dat die raet ter waerheit vonde, soe sell Jan Toll voorsz. rechtevoert acht daghe lanc legghen opter poerten, ende van daer dan nyet scheiden, hy en hadde dat gebetert, tot 's raets goetduncken. Ende soe moghen Claes Gheritsz., hoer vader ende syn erfnamen, ghebrake syns, Oeden voerscr. na hem nemen, off sy willen, ende in horen coste houden ende hoer behoefte hoer doen sonder arch. Ende soe sall Jan Toll voorscr., alsoe dit geschiet waer, Claes Gherytsz., ofte sinen erfnamen voorscr. wtreiken ende betalen, bynnen enen halven jaer daer nae, 200 gulden, alse neghende halve goede Vleemsche botdraghers voor elken voorsz. gulden; ende Claes ofte syn erfnamen voorsz. sellen dan mede obboren ende hebben die XIX pont 's jaers lyfrenten, die Oede voorsz. tot horen live heeft, aender stat van Utrecht. Ende om die XIX ponden 's jaers lyfrenten, ende tghewen vanden II^{C} gulden ende daervoer

sellen Claes ende syn erfnamen voerscr. Oeden voorsz. dan bi hem hebben ende houden, gheliken voerscr. staet. Voert soe sel Johan Toll voorsz. gheen onredelike plechten doen, sonder arch. Ende ghevielt, dat Jan Toll ende Oeden syn wyff voerscr. dan daer nae met sulken gunsten overdraghen, dats hem beiden ghenuechte weder by malcanderen te comen ende te bliven, soe sellen Claes Gherytsz. ende sinen erfnamen voerscr., Jan Toll ende Oeden, sinen wive voersz., weder wtreiken ende ghe-

ven bynnen enen halven jaer daer nae die IIC gulden payements voerscr., ende soe sall Oeden voerscr. mede opboren hoer lyfrente voersz. Voert soe sall Jan Toll bidden Claes Gherytsz. ende Margriet, sinen wive voersz., wes hi hem misdaen heeft, dat si hem dat om Gods wille vergeven willen. Ende Johan Toll voersz. sal rechtevoirt brenghen in 's raets handen een was keerse van enen ponde wegens, die men gheven sal ter Mynrebroeders, in der kerk ons Heren Godts. Voert, voer dat Oede, Johan Tolls wyf, gheweest heeft bi Claes horen vader, daervoer sal Jan Toll voersz. gheven, den voersz. Claes Gheritsz. bynnen eenre maent naestcomende, alse voer horen coste, nae den beloep vanden jaer gerekent, voor XXV gulden.

1417.

Onsedigheden. Want Gheryt Quynt veel onsedicheden bedreven tot Bliderstein inden zael, daerom heeft hi langhe beneden in 't Vleyshuys gelegen *etc.*

Sloot voor S. Pieter. Want Joris vander Weyde, Goykyn Dircx knecht van Zulen ende Philipskyn Spierinc den groten steen voor S. Peterskerc inden sloot worpen, ende onsedicheit bi nacht bedreven hebben, daerom hebben si opt Vleyshuys gelegen ende sellen den rade verghiffenisse bidden, alse Joris ende Goykyn blootshoofts, ende Philips slechts gedecten hoofts, omdat hy clerc is. Voorts sellen Joris ende Goykyn selver ende Philipskyn een, die hy bidden sal een Sonendaghe inder homissen Sinte Peter inder kerke opten koer comen, ende elc daer der kerke te beteringhe geven een keerse van eene halven ponde was.

Toverie. Want Ysoye, die vroedemoeder, onredelike saken, alse toverie ende andere onstantelike dinghen bedreven ende gedaen heeft, daerom verbiet men haer de stat L jaer lanc naestcomende, ende een mile vander stat te wesen op hoer lyf.

Huis v. Nyevelt, Pauwels vander Horst is gegunt *etc.*, om der bede wille ons Heren van Utrecht, die hi mit sinen brieven anden rade daerom dede, dat Pauwels opten huse tot Nyevelt wonen mach, behoudelike hem syner burgherscap.

S. Pieters steghe bestraten. 'S Woensdaghes nae Remigii sleten scepenen, raet ende oudermans, dat men die steghe after Sinte Peter, gheheten *Sinte Pieters steghe*, straten sel.

Onder die soutmarct. Scepen, rade ende oudermans syn overdraghen, dat Pauwels van Obburen, Ghisebrecht Jansz. *etc.* onder die Soutmarct ende onder die hanschoemakers ende hore nakomelinge van horen husen, die sy nu daer staen hebben, die trappe onder die Soutmarct neffens den drien steen husen opten Doemhoff voertaen in recke houden sellen metten drien steenhusen voerscr. *etc.*

Onder die Scutemaker. Voert heeft die raet overdraghen, dat men Gheryt van Vronesteyn, waer men vynt, aentasten sell totter tyt toe, dat hy hant ende mont daertoe gedaen heeft, dat hy ende Joncfr. Hase, syn wyf overgegeven hebben, Aernt Willamsz. den eygendom van II pont 's jaers wter huse ende hofstede, ghelegen onder die Scutemaker, die Aernt Willamsz. toebehoert *etc.*

Aenspraek en Zeventael. Op S. Pauwels avont *conversio*, overdroegen scepen, raet ende oudermans eendrachteliken al van sulken aenspraec ende zeventael, als darop vander Slyc doet aen Ghisebert Pauwelssoens arve, gelegen op Maersenveen, ende heren Henricx vander Slyc te wesen plach brueder vander duytscher orden t'Utrecht,

alse dat Jacob vander Slyc die aenspraec ende zeventael offlaten sall, ende dat hy noch nymant daer voorder aenspraec off doen en sall van enighen recht, dat heer Henric voorsz. daeraen hebben mocht, of dat hem yemant van heren Henricx wegen daeraen vermeten mocht, want die raet van onser stat dat ter waerheyt gevonden heeft, dat heren Henric dat arve inder voersz. oirden brocht ende dat die comelduer mit dat selve arve Beer Momber vercoft heeft ende met horen brieven hebben doen overgeven ende

Beer Momber dat voort vercoft ende overgegeven heeft Ghysebrecht Pauwelssoen voorsz.

Moirtbranden. Scepen ende raden sleten 's Manendaghes naer Pontiani. Want sy ter waerheit gevonden hebben, dat dese hier nae bescreven, als Vrederic Gheryt Palssoen, Huge Aernt Wedigissoen, Henr. Gherytsz, Peter Stolck, Pyl Gheryt Andries soens soen, Henric Luc, Willam vander Steghe ende Aernt van Zulen drie werven ghelt ghegheven hebben om des wille, dat syt vervolcht hebben, dat Willam Gherytsz., die rademaker, op een rat gheset wart, want hy hem luden ontseit hadden ende hy sy begonst te moirtbranden, hierom hebben scepen, rade ende oudermans overdragen, waert sake, dat hiernae yemant quam, die hem bespraec, dat ruerende waer van deser saken, dat sy daer nyet meer toe geven noch gelden en sellen.

Liefdegift. Want Ave, Johan Goedertierens wyf was, voertyts voer den schoute ende schepenen t'Utrecht, in den gherechte ghegheven ende ghemaect heeft een deel goets den Beghynmeesteren t'Utrecht, daer si voer hemden ende schoen copen souden ende den armen om Gode gheven, bi goetduncken Johans vander Spiegel, daeroff ghecomen is driehondert ende vyf gulden. Ende want die make also inhielt, ende Jan vander Spieghel hier niet en was noch comen en mocht, soe brochten Henric vander Slyc ende Herman die Vroede, als twe Beghynenmeysters, den rade dat aen; aldaer die raet op overdroech eendrachteliken, dat men Johan vanden Spieghel daer een wete of doen soude, dat hi enen persoen, gheestelic ofte weerlic, machtighen soude, daer die beghynmeysters die goet aen hemden ende aen schoen by om Gode gheven mochten, ende want si hierom aen Johan ghescreven hadden, ende Johan voersz. dat niet doen en woude, soe brochtent die beghynmeesteren voersz. dit weder den rade aen. Ende want die raet voersz. ummer woude, dat die Goots eer daerinne gheschiedde ende der vrouwen goeden will daerinne vervollt worden, soe hebben die rade voersz. twe mannen van horen rade daer toe geset, als Matheus Pot ende Will. van Ghent, ende hebben ghesleten ende overdraghen, dat dese vier voergen. dat ghelt aen hemden ende aen schoen om Gode gheven sullen, gheliken of die beghynmeesters ende Jan vander Spiegel zelve waren; ende den rade onser stat wel kenneliken is, dat dese vier rade voersz. dat ghelt voersz. aen hemden ende aen schoenen om Gode ghegheven hebben.

1418.

Quade doytkyns. Want Otte van Laer quade doytkyns binnen onser stadt ghebrocht ende wtghegeven heeft, die op den Huse te Brecht inden lande van Ludic ghesleghen syn op onser stat munt van Utrecht, ende die hi onnoselic voor schout, die men hem sculdich was, ghenomen heeft, als hi seyt; daeromme heeft hi gheloeft aen ons raets bant, bi eene pene van C oude scilden, te beteren, waert, dat hem die raet hierin brokich vonde. Hier voor loefden Pieter van Zulen ende Jan vanden Thoern.

Overspel. Want Hannekyn van Bunnic bi Michiel Janssoen gheleghen heeft ende nae bi Willam Byen gheweest heeft, ende si daerbi was daer Willam Bye Michiel Janssoen doet stac, overmits wanderinghe van Hannekyn voersz., daeromme verbiet men haer die stat V jaer lanc ende een myle vande stat, ende si en sel met geenen nyen heren incomen.

Verwonding. 's Woensdaechs op onser Vr. dach *Nativitas.* Want Ricout, Pouskyns soen, boven verbode 's raets een vrouwkyn in hoer die ende in horen voet ghewont heeft ende teghens onser stat knaep, die hem aentasten woude, geworstelt ende weer gedaen heeft, daerom sel hy leggen beneden inden roden toern een half jaer lanc ende eten water ende broot, ende sal dan tendens blootshoofts ter elocken comen ende sel den rade verghiffenisse bidden ende sel wilcoeren, waert sake, dat hy tot eeniger tyt enige gelike ofte andere onredelike saken dede, dat hy dan leggen sal beneden inden roden toorn, ende eten water ende broot een jaer lang.

Pellekaen. Den huse ten *Pellekaen.*

Wilcour. Int jaer ons Heren dusent vier hondert ende achthien, op Sinte Lamberts dach, quam voor de scepen, raden ende gemeene oudermans der stat van Utrecht, Mechtelt, die Dirc Zwans wyf was, ende wilcourde an onse hant, waert sake, dat sy hier namaels tot enigher tyt alsoe onreckelik of alsoe onstantelic hoer regierde, mit woerden of mit wercken, heimelic of openbaer, dat horen bueren, horen magen ofte vrenden, often raden inder stat docht, dat sy hoer alsoe niet en zatichde, als een goet wyf nae enen goet regiment ende nae enen goeden zinne ende leven schuldich is te doen, dat sy dan wter stat wesen sall X jaer lanc. Mer sy verwilcoerde hoer te leven, te wesen ende te regieren ende te doen als een goet wyf schuldich is te leven, buten toedoen van mannen ofte gheselschap, of van anders enighe punten van leven, daer men sy in eniger wys in begripen ofte bevynden mocht.

Voert wilcourt sy, dat sy terstont wten huse ende wt diere bueren metter woenen varen sell, daert sy op deser tyt woent, ende daer niet weder metter woene in comen, then sy by consente 's raets van Utrecht, ende hore vrenden ende maghen.

Voert wilcoert Mechtelt, soe wanneer Alyt haer dochter haer toesprac mit eenre plechten, die Mechtelt haer moeder ghedaen heeft, sprekende om 200 gl. denselven Aleyden ende hare susteren, die Dirc Swans kynderen waren, voor haers vaders arve, dat si hoer met geenrehande rechten nochte dedinck weren en sall, sy en sal die plechte van haren goede, voldoen ende betalen biden voersz. wilcoer. Ende dit gelt sellen dan bueren twe van Aleyde naeste maghen biden rade vander stat, tot Aleyder behoef voorsz.

Ende Aleyt, Dirc Swans dochter, wilcoerde aen 's raets hans vander stat, alse dat sy dese plechte niet vercopen en sel, noch weehgeven noch versetten noch versellen, noch commer daerop maken noch daerinne doen noch laten, then sy bi consente twe hore naeste maghen ende den rade vander stat. Ende soe wanneer dat hare twe naeste maghen ende den rade vander stat nutte ende oirber duncken, mit deser plechte hoer moeder toe te spreken, dat sys dan doen sall.

1419.

Onstantelike saken Want Willam Aerntz. ende Willam Jacobsz. hem selven viven van den rade genoemt hebben, ende enen knecht ghegrepen ende ander stat muer geleit ende hem sin mes ende sinen budel ofgethoghen, daer niet in en was, ende dreichden in een kwl. te steken, daerom, ende want Willam Aerntsoen meest ghebroict heeft, soe sall Willam Aerntsz. een jaer beneden inden roden toorn leggen ende eten water ende broot, ende tenden jaers sel hy in hemde ende in broec ter clocke comen ende den rade verghiffenisse bidden, ende die raet neemt Willam Aerntz. syn borgherscap, ende Will. Jacobsz. voorsz. sel een half jaer binnen inden roden toorn leggen ende eten water ende broot, ende dan sel hy voorder clocke in hemde ende in broec comen ende den rade verghiffenisse bidden, ende Willam Aerntz. ende Willam Jacobsz. voorsz. sellen beyde gader wilcoeren, waert, dat sy tot enigher tyt onstantelike saken bedreven, dat men dat rechten sall aen hoer lyff.

Haermaker (*de*) Ysebrant sal geven ende betalen meyster Gheryt de cyrurgyn XX gulden, tot Midvasten, alle daghe voort by enen ponde.

Woekerien. Lisebet, Jacop Gherytswyf vander Haer, sal te beteringe geven vier Engelsche nobel, van woekerien. Des sellen hebben die oudermans in hore bussen twe oude schilden, ende dat ander sel die raet hebben totter stat behoeff.

Cyrurgyn Mr. Gheryt vander Sonde.

Ondaft bedreven. Want Rynkyn vander Meer, als een coermeyster, daer lude twisten ende ghescheiden waren, ghecloppet heeft voorder doren, daer d'een partye inne was, om hem te bergen, ende daer seyde, dat hi vreemt was, ende daer nae weder inquam

ende hem d'ander partye volgende mit synre incoempst, daer grote onrust geviel ende ondaft geschiede, daerom sell hi bloots hoofts voorder clocken comen ende den rade verghiffenisse bidden ende te beteringhe geven v^{M} steens.

Mes ghetoghen bov. vrede. Henric Willem Aven soens soen, de barbier, had syn mes ghetoghen op enen man, daer hy in vreden mede stont. Mer want hi den man nyet en raecte, soe heeft de raet ghesleten, dat Henric voorsz. bloots hoofts voorden rade comen sel ende den rade verghiffenisse bidden ende te beteringhe gheven v^{M} steens.

1420.

Quade feyten. Dubbelde Dirc sel een jaer lang leggen beneden inden roden toorn ende eten water ende broot, ende men sel hem ander nyet t'eten geven. Ende waert sake dat die raet vander stat enige naere van sinen feyten vernemen konde metter waerheyt, so en soude hem dese leger niet baten. Men soude dat dan rechten aen hem, tot goetduncken 's raets, ende hier houden die vive allike wel op hoer bevelinge vanden rade dese saken te vernemen. Dit geschiedde int jaer van XX, opten Vrydach voer Palm, XXIX daghe in Meerte.

Tichelaers. Want scepen, rade ende oudermans ter waerheit gevonden hebben, dat een oude gewoente is, datter stat tichelaers mitten buren buten S. Kathrinen tot horen reysen ende waken te gelden plegen, als sy onser stat dienen of als die buer waken houden, daerom mitten buren voorsz. gelden sellen man mans gelyc, gelike den ander buren, tot horen reysen ende waken. Ende dit sellen die tichelers doen by den weydegraven ende by de buerraden aldaer, behoudeliken, dat sy om haer werken wil selver nyet reysen en dorven, mer by horen werken bliven moegen. Actum des Vrydaghes na Judica.

Vechtelic in dronkenschap. Want Willam die Wael veel onredeliker vechtelic maect ende hem seer verdrenct, daerom sel hy wilcoeren, dat hy en geen messe noch scherpe wapen noch geen weer draghen en sall, dan een broetmes, dat voor plomp ende breet is, ende waert sake, dat hy dit verbrake, dat woude de raet swaerlic aen hem rechten mit sinen voorbruecken.

Onmondicheit. Want die raet vander stat ter waerheit gevonden heeft by juristen ende by geleerde luden, dat Gheertrwt, Willem Keyen dochter, bynen hoer mondige jaren ende also jonc is, dat sy gheen trouwe geven en mach, ten waer, dat Ghertrwt alsoe vroem van live waer, dat si vruchtbaer waer, daerom hebben scepen, rade ende oudermans gesleten van Ghertrwde, Willem Keyen dochter voorsz., dat Gertrwt voorsz. weder komen ende wesen sal in hoer magen ende vrenden handen, also los ende also vry, ende onbesproken als si was, doe si wt den huse geleyt wart, daer Lubbert de Jonge inne woent. Ende konden Coenraet ende syn magen yet goets dedingen mit ghunsten, dat ghonst hem die raet voorscr. Mer alle rechtsvorderinghe, gheestelic ofte weerlic, die Coenraet op yemant van synre wegen daerop gedaen heeft, of doen mach, die sellen of ende doet wesen, ende dat kynt sall daeroff gevryet wesen.

1421.

Voer der baer uitgaen. Die raet vander stat heeft ghevonden ter waerheit, dat Mechtelt, Jan Scrodekyns wyf, voer der baer uytgegaen is, oick dat beverwert had mit goeden konde, all ghinc sy voer Jan inden banne staen, dat si onbehaft wesen woude van enigher schout, hierom heeft die raet Mechtelden quyt gewyst vanden libell vander aensprac, die Aernt van Cleve ende Heymen Gruter op hoer ghedaen hebben.

Vanden koeslach. Tusschen Rutten van Hemert ende Pannert, vanden koeslach, die Pannerts koe hoer dode, heeft die raet ghesleten, want het een kenlic onnosel ongeval is, buten wil ofte schulde Pannerts voorsz., dat Pannert haer verghiffenisse hidden sel ende hoer horen meyster ofdoen by den rade

van onser stat. Actum *feria secunda post Pauli conversionem.*

Kerc-roof. Want Zuerkyn die kerc ende 't gasthuys t'Ysselsteyn beroeft heeft ende XXXII weken daerom int Vleyshuys gelegen heeft (!).

1422.

Gevangene verstoken. Want Lamme Keys gevangen versteken heeft, ende syn lyf daeraen verbuert hadde, ende daerom twe jaren in onser stat vanghenisse ghelegen heeft, is hy hier gecomen in hemde ende in broec ter clocken, ende sal bekennen dat hy syn lyf verbuert heeft, ende die raet, ont ende nywe, doet hem grote genade, ende hi sel den rade verghiffenisse bidden ende men neemt hem syn borgherscap.

Dootslach. Want Meynert de Keyser over noots hem verweert heeft ende doot gesteken Gheryt van Meurse, daerom heeft hy 6 weken opten roden toorn gelegen ende sel comen in hemde ende in broec ter clocken, ende sel den rade verghiffenisse bidden ende sel borgtocht doen, den doden biden rade vander stat sinen magen te zuenen, ende hy sel der stat te beteringe geven XXV^{M} steens.

Munt tot Rhenen. Des Woensdaghes nae Thome sleten scepen, rade ende oudermans, dat alsulc ghelt als van Otten wegen van Laer tot Renen inder monten lach, comen sel in handen Jan Trinden *etc.*

Kercstoringe. Willem Claesz. heeft gewilcoert, waert dat hy tot enigher tyt enighe ondaft of kercstoringe dede of anders enighe onstantelike saken bedreve inder stat oft buten, der stat tegendragende of yemant anders, dat men dat rechten sel mitten sweerde aen syn lyff, ende hy sel der kerken van Polsbroec hoeren schade goeden van sulck reescap, als daer doe verloren wart. Actum Fridaghes nae Pontiani.

Slitinghe. Des Sonnendaghes voer onser Vrouwen lichtmisse byden scepen ende raden is gesleten:

Want Ricout Evertsz. voer onsen rade geliet heeft, dat hi vercoft heeft inden jaer van XXI *Petri ad vincula* omtrent seventich mutten haveren ende elff mudden garsten, toebehorende Claes Henricxsz., die Henric hadde bi Aechte sinen wive. Ende want Ricout niet bewyst en heeft, so hy hem vermeten heeft, dat Claes een getrouwet wyff houde in sinen laetsten leven, soe is Aechte, Claes moeder, arfnaem van horen soen ende van sinen goede voorscr. Hieromme hebben rade ende scepen ghesleten, dat Ricout deser saken bliven sel anden rade vander stat, ende dat men Ricouts lyf ende goet tueven sel, so waer de raet dat belengen can in hore stat ofte stat vriheyt, thent Ricout deser zaken gebleven is ende die verborcht anden rade onser stat voorsz.

Muntbepaling. Dat asay vanden tunen brochten den rade, out ende nywe, aen: Jan Pot, Jan van Lichtenberch, Pelgrum de Wael, Jacob Vredericxsz., dat sy 't aldus ghevonden hebben:

Die Wilhelmus twn brenggen wt VI P. zulvers ende op die mare wegens LXXVIII twn, so werken sy wter marck XVII g. XVI½ witten, die Wilhelmus twn XIII½ doytkyn.

Die twn *ducissa* houden VI P. coninx zulver, ende diere gaet opter marke LXXXV twn ende sy werken vter marck zulvers XIX g. ende III½ witten, die twn *ducissa* XII½ doyt.

Den Dortrechtschen twn, daer beneden *Hollandia* op staet, die marck wegens III P. ende XVII½ greyn, dat mare III P. ende XXII½ greyn coninx sulver; ende soo wy

naest vynden kunnen, gaet er op die marck wegens LXIIII twn, werken sy wter marck zulvers XXI g. ende X wit, desen twn om XI doyt.

Die Dortrechtsche twn mitten tween scilden hout die marc wegens V P. ende VII greyn conins zulver, ende daer gaet er opter marck wegens LXXVI twn, ende sy werken vter marc XIX½ g. ende VII½ witten, desen twn XII doyt.

Die Brabantschen twn mitten corten crws ende daer twsschen dat crws staen lelien ende lewen, daer hout die mare wegens af VI P. ende I greyn coninx sulver, ende daer gater opter marc LXXXIIII twn, ende sy werken vter marc XIX g., desen twn XII½ doytkyn.

Den twn mitten corten crwsen sonder lelien

ende lewen bynnen dat crws, houden VI P. ende IX greyn, ende daer gater opter marc wegens LXXXV twn, ende sy werken vter marc XIX g. III½ wit. Dese twn syn goet gheliken Wilhelmus twn XIII½ doyt.

Die Batenborchsche twn brengen wt die marc wegens III P., ende daer werken sy vter marc XXXVI g.

1423.

Onsedicheit bedreven. Roel Kock sell voer der clocken comen in hemde ende in broec, ende den rade verghiffenisse bidden omder onsedicheit wille, die hy anden wyfkyn gedaen heeft, ende den wyfkyn horen meyster ofdoen biden rade, ende hi sel wilcoeren, waert dat hi ummermeer onstantelike saken bedreve, dat hy dan een half jaer inden roden toorn leggen sel ende eten water ende broet.

1424.

Huis ander Watersteghe. Want wy ter waerheit gevonden hebben, dat Hadewaert Meeuwssoens husinge, opten zwthoec vander Watersteghe, hem offgewonnen is ende ofgeeygent voor de renten, die daer wt gaet, soo hebben Matheus Pot ende Willem Henrixsz., die daer toe geset waren van ons raets wegen, minlic ende vredelic gededingt tusschen Jacob Lieboerts kynderen op die een syde ende Hadewaert Meeuwssoens kynderen op die ander syde, oft sake waer, datter enighe slitinghe oft scrifte inder stads boec gescreven stonde, daer dese husinge mede belast wesen mach van Jacop Lieboerts kynderen wegen, dat dat quyt ende doet is, ende dat die husinghe ende hofstede daeroff vry ende onbelast wesen sall. Dit geschiedde anno XXIIII, Fridaghes nae Pauli Conversio.

Kranksinnig. Want Johan van Tyell by wylen wtsinnich ende synre sinnen onmachtich is ende in sulliker onsinnicheit den luden mit messen ende ander wapen grotelic geanxt, gevreest ende oic gequetst heeft, daerom hebben scepen, rade ende oudermans eendrachtelic overdraghen, oft sake waer, dat yemant van deser tyt voirt syn hande sloeghe in Johan voorsz., ende van live ter doot brachte, dat God verhuede, dat niemant daerom, noch syn lyff, noch de stat, noch syn borgerscop verbueren en sell in eniger wys. Dit gheschiede des Woensdaghes nae alre Apostelen dach, in 't jaer van XIIII^{C} XXIIII.

Twistsake. Fridaghes na Jacobi. Tusschen Egbrecht van Gruenenberch opte een syde, ende Tyman Janssoen opte ander syde, van alsulken twist ende scele, als si onderlinghe hebben, ruerende vanden huse tot Conraet Bisschop.

Jan Walensteghe. Dit is alsulke lotinge, alse Vrederic v. Drakenborch ende Henr. de Witte Janssoen van 's raets weghen ghedaen hebben vander husinghe ende hofstede, alse ghelegen syn in Jans Walenstege, tusschen Johan de Walen op die een syde ende Claes Gheryts soen op die ander syde.

Inden yersten, soe is Claes Gherytsz. gevallen mitten lote dat hws van der steghen ynne after totten stile toe, daer die doer aen hanghet, dat arve half inden middel ontwe

gemeten opten hoic vanden aftersten poirtwech toe te heinden, ende Claes en sel genen wtganc hebben wter afterster poirten, behoudelyken Claes den alen doirganc vander straten inte gaen vanden poirtwech.

Ende Johan de Wale is gevallen vander halve stile afterwaerts voorscr. langhes dat halve arve ontwe gemeten inden middel mitten aftersten poirtwech wt te gaen. Ende behouden Jan alle dat erfkyn, dat daer tenden leit.

1425.

Geschil vanden waterganc. Des Woensdaghes nae Agnetis, anno XXV, sleten ende overdroeghen scepenen, rade ende oudermans tusschen de heren van Vredendael ende de gemeenen lantgenoten *int Ghine* op die een syde, ende Lodewyck Bouman op die ander side, alse vander schele vanden waterganc, door Lodewichs arve aldaer, dat den heren

ende lantgenoten op doen sellen den damme ende die weteringe greven buten Lodewichs cost, mer die slusen sellen die partyen samenlike maken op hore alre cost, mergen merghens ghelyc. Ende desgelicx sellen si samenliken die kae daer doen maken ende houden met sulken voerwaerden, dat, soe wanneer Lodewichs arve aldaer belast is van enighe water, hetsy van regen of anders, ende Lodewich des begheert, soe sel men ozen zetten inder weteringe voorsz., ende dat water wt doen ozen, soe langhe dat Lodewich drughe is, gheliken sinen buren. Ende dese ozen sellen gelden, alle die gearften, die boven Lodewich hierinne ghearft syn, met Lodewich merghen merghen ghelyc. Ende te alre tyt als men die weteringe ladiken sall, te weten, inden Mey ende inden Herfst, soe sell Lodewich den gearfden een wete laten, ende elke brwcweer sell daerinne seynden enen goeden arbeitsman, die dat ladiken sellen bi eenre penen van eenre ouder. Vleemscher placken, ende die hier versummich inne worde, dien mach Lodewich die placke selver wtpanden. Ende waert sake, dat die heren ende die gearfden voorsz. dese vueghe ende ordonnancie niet en hielden, soe mach Lodewich desen dam toeslaen ende toehouden, thent alle werken voorsz. volmaect syn, alse voorsz. is.

Wilkoer. Willem Goudriaen, d'oude scoemaker, heeft ghewilcoert, sel den rade verghiffenisse bidden ende sinen buren, die hy vertoernt heeft, ende hi heeft ghewilcoert, dat hi sinen wive of anders niemant misdoen en sel noch gheen onsedicheit bedriven. Ende dede hi dat ummermeer, soe soude hi een maent inden roden toern legghen, beneden, ende eten water ende broot, also dicke als hy dat dede.

Afbidde ende wilkoer. Jacop Campert sel bloots hoofts voorden rade comen ende den rade verghiffenisse bidden, ende hi sel terstont gaen t'Sint Servaes ende bidden der Abdissen, horen joncfrouwen, ende Ghisebert Arentsz. verghiffenisse ende hi sell wilcoeren, waert seke, dat hi tot enigher tyt de abdisse, horen joncfrouwen ofte Ghisebert Arentsz. miesprake of misdede mit woorden ofte mit werken, dat hi dan 5 jaer lanc legghen sall beneden inden roden toorn ende eten water ende broot. Actum, XIV^{C} XXV, Fridaghes nae S. Marcus daghe in April.

Inden Bonten Mantel. Die raet vander stat heeft ghesleten des Manendaghes nae Meydach, dat al dieghene, die wyn ghetappet hebben ofte hebben doen tappen *inden Bonten Mantel*, by Vrancken tiden van Scherpenborch, die sellen Ywyn van Wely den sys daeraf betalen *etc.*

Onvroet wyf. Scepenen, rade ende oudermans hebben ghesleten, dat Otte van Coudenhoven ende syn wyff ende joncfr. Bely van Zulen, dat onvroede wyf, van Campen gheboren, wt hore camer ende strate doen sullen tusschen dit ende grote Vastelavont naestcomende. Ende waert, dat des nyet en gheschiede ende daer misval of quame, daer will de raet hoere beraet op hebben aen den drien voorsz.

1426.

Stat ambachten. Aldus syn bezet onser stat ambochten:

2 Cameraers. 2 scutmeesters. Een beghynmeester. 2 bussemeesters vanden rade. 2 vanden oudermans. 6 viven. Totten wichten ende maten 7. 1 kerkmeester van S. Nicolaes. Kerkmeesters tot Buerkerc. Totten bancloc 1. - S. Katrinen poort 2. - Weertpoort 2. - Witvrouwenpoort 2. - Roodentoornpoort 2. - De Westerpoort 2. - De

Waterpoort S. Servaes 2. - Dat heck biden Plompentoorn 1. - Waterpoort onder die Louwers 2. - Homans vande 4 vierendeelen, van elc 2, dus 8. - Libelmeesters 2.

Sarcken vercoft. Scepen, rade ende oudermans hebben gesleten, dat Hubert Danielssoen terstont betalen ende wtreicken sel meyster Henric, den steenhouwer, zeven Hollantsche scilden, daer hi meyster Henric sarck om vercoft heeft der abdissen van S. Servaes. Actum 's Manendaechs na S. Jorisdach.

Bedrog. Want Gheryt Broecman, de snider, van sinen vennoot in rechter comanscap ende vennootscap, ontfangen hadde een somme gelts van IIIC gl., omme mede te betalen, dat sy gecoft hadden, ende onderwegen dat gelt in syn wamboys geneyt heeft, ende is wedergecomen ende seyde, dat hem dat ghelt ghenomen was vanden Pykerts, ende want de raet dat loghen ghevonden heeft ende groot deel van denselven ghelde an hem ghevonden heeft, daeromme sal hy bloots hoofts voorder clocken komen, den rade verghiffenisse bidden, ende hy sal der stat te beteringhe geven XLM steens, ende men neempt hem syn borgherscap. Actum op S. Victoris avont.

Dit wert wtghelesen op alre Sielen dach.

1427.

Vanden kercganc ende van Wyck. Dese hebben ter antwoort gheweest:

Joncfr. Jannen vander Velde, beghyn.

Joncfr. Agniete vander Ameyde, beghyn.

Joncfr. Wendelmoet van Abcouwe, beghyn.

Joncfr. Alyt Sweders, de beghyn.

Alyt Wten Leen.

Agniete de beghyn vander Meer.

Jan Raven, linnewever. Margriet syn wyf. Claes Jans Gherytsz., by X oude sc. Des Woensd. na S. Berth.

Henric Pelgrims meecht sel men ter antwoort setten, ruerende vanden kercganc.

Rechten nae den boeke. Dat wyf, dat Sinte Geert sit after inden toorn, dat sal men rechten nae den boeke.

Stads chirurgyn. By den rade, out ende nywe, eendrachtelic wart gegeven meyster Claes Dircxsoen van Amsterdam, onse surgyn meyster te wesen nae onser gewoenten, ende dat hy onser stadt cleder hebben sal, ende alsulke pensie, als meyster Aelbert Baers van onser stat heeft, te weten elcx jaers vyftich pont stat paye. Des Donred. na Concept. Marie.

1428.

Grote smetenisse. Beatris Bloes verbiet men de stat vyf jaer lanc naestcomende, om grote smetenisse, die sy Gode van hemelrike, der heiligher kerken ende onsen rade mit ontemelike woorden geseit heeft, ende om andere onredelike bewisinghe ende woirden, die onse raet gevonden hebben, dat sy gebesicht heeft, ende een mile vander stat te wesen. Fridaghes na XIII dach.

Onsedicheit inden Domkerk. Des Manendaghes na Jacopi sleten rade ende oudermans, dat Wouter de weldighe, Gheryt v. Heeswyck, Jacop Pot, Jan Zuermont, meyster Wesselsz., overmits houe onsedicheit inder Doemkerken gedaen, inder metten Sinte Marie Magdalenen nacht, bloots hoofts voor den rade comen, ende vergiffenisse bidden den rade.

Ende sellen tesamen een Sonnendaghe naestcomende onder der homisse, ten Doem inden koer comen, elc met eenen bernender waskeerse, die sy daer offeren sellen, elke keerse van enen halven ponde, ende sellen daer den heren vergiffenisse bidden, Gode t'eren, ende elc van hem sel onse stat te beteren geven X^M steens.

Bancloc te gieten. Willem Butendyck sel den rade verghiffenisse bidden ende der stat te beteringe, vander stat spyse, op syn selfs oost, cen nyewe goede bancloc ghieten, die den vier oversten, nu teghenwoordich, ghenueghen ende believen sellen, ende dit sel hy doen tusschen dit ende Sinte Maertens misse naestcomende, ende off hy die clocke niet also goet en gote, dat si den oversten voorsz. goet dochte ende mit sulken ghelude, dat den oversten dat ghenoechde, soe sal hi de clocke weder ontwe slaen, ende also dicke verghieten op Willems cost, dat sy den oversten voorsz. ghenoeghe ende die loven sellen, mer vander stat spise, ende men sel hem die spise leveren inder waghe, ende daer sel hi die clocke weder leveren. Ende hy sel ter kercke gaen, ghelike andere goede luden. Des Vridaghes nae Petri *ad vincula.*

Huwelyksche voorwaerden. Int jaer ons

Heren XIV^{C} XXVIII, des Manendaghes na Victoris, sleten scepenen, rade ende oudermans eendrachtelic; Want sy by horen ghesworen raden daertoe gheset, ghevonden hebben, dat alsulke hilixvoerwaerden gheschiet syn, alse in deser cedulen, hiernae beschreven, geschreven staen, dat Wissen kynt hebben sal die vyftich Beyersche gulden, nae inhout derselver cedulen ende hilixvoorwaerden, ende daervoor weder doen nae inhoudt derselver voerwaerden, te betalen ende te voldoen van beyden eyden, tusschen dit ende Paeschen naestcomende.

Wy Alert vander Haer Hermanssoen, schoute, ende Willem Ghibensoen, Peter Peterssoen, Dirc Willemsz. ende Johan Dirc Somerssoen, gheburen van Hooghe Bloelant, doen cont ende kenlic allen luden, hoe dat heer Marten Jacopsz., priester, onse cureit, voor ons ghecomen is alse voor onse gherecht, ende heeft daer sinen eet ende schyn ghedaen, als een priester schuldich is te doen, als dat hy daerover ende ane heeft geweest als een hilixmaechman, daer Wisse Peters soen, sal. ghedachten, ende Mechtelt syn wyff vergaderden in rechten wittaftighen hilic, ende Wisse voorschr. beliede daer in teghenwoordicheyt hore beider vrenden, als dat hy een kynt in spaele ghewonnen hadde, ende dat maecte hy daer ende gaff haer vyftich Beyersche gulden, te boren tenden synre doet, wt sinen reetsten goeden, mit voorwaerden, waert, dat dat kynt storve sonder blikende gheboorte, dat dan die voorsz. vyftich Beyersche gulden weder comen souden op Wissen rechte erfnamen, also verre als sy onverteert waren. Oic soe waren voorwaerden, waer dat sake, dat Wisse storve binnen dat yerste jaer, soo soude Mechtelt syn wyf voorsz. van hem verbetert wesen ende wt sinen reetsten goede bueren oick vyftich Beyersche gulden, ende tenden jaers soe waren alle goede half ende half. Ende van desen voorwaerden voorsz. was een brieff gheschreven ende ghemaect, die heer Maerten voorsz. beseghelt hadde, als Wisse op hem begheert hadde ende Wisse selver van sinen huse droech. Ende want heer Maerten voorsz. onse cureit, voor ons dit beliet heeft, als voorsz. is, soo hebbe ic voor my ende voor ons gheburen voorgenoemt, om horen beden will, minen seghel hierop ghedruct. In oorconde der waerheit, ghegheven in 't jeer ons Heren XIIII^{C} XXVIII, des Woensdaghes nae Sinte Jacops dach.

1429.

Gheselen ende in't water werpen. Ghisebr. Henricxz., bastert soen van Sevenhusen, sel men gheselen opter plaetsen ende voert in't water werpen, ende vyf jaer lanc wter stat wesen.

Kerckstoel. Alyt, Ghisebert Splinters dr. Overde Vecht, by slitinghe 's raets vanden bruecken vanden kercstoel, V^{M} steens. Ende sy sal den stoel weder doen maken byden rade Henric Vrenck ende Henr. van Schalcwyc. Ende joncfr. Agniese, Jan Vos wyff ende hoer nacomelingen sellen in besete des stoels bliven ter tyt toe, dat Alyt of hoer nacomelinghen sy met beteren bethoen ofte recht daer wt winnen, dan sy noch ghedaen heeft.

Bedelary. Scepen, rade ende oudermans hebben overdraghen eendrachtelic, dat Hein, die metter bussen bit, totten bekeerden susteren noch niemant anders mit der bussen of anders daertoe in kerken of in anderen steden bidden en sellen, totte susteren

of tot dien huse, then sy by oerloeve 's raets vander stat. Actum, des Dinxdaghes nae Pauli Conversio, anno XXX.

Bekeerde susters. Item, sellen Ghisebrecht vander Horst ende Johan Tullensoen, als raden vander stat, opboren die vier oude scilden 's jaers tot Jutfaes wten lande twee oude scilden, van Gheryt van Voern ende anders alle renten, die totte bekeerde susteren huse horen, ende sellen daeroff misse doen doen inden huse of anders waer, nae begeerten, die die renten gegeven hebben ende anders dat beste totten huse doen, dat in reke te houden.

1430.

Swanen. Peter van Nws sel synre stiemoe-

der betalen die helfte vanden gelde vanden swaenen, die Jacob de Voocht gecoft heeft alle daghe, by enen ponde.

Onrechte sprake. Ghisebrecht van Mynden, die barbier; want hy onser domdeken, onsen heer den postulaet, onser stat ende alle dengenen, die in onser stat woonaftich syn, ende allen onsen vrenden, geestelic ende weerlic, mit grooter onrechter sprake ende rallinge gebruect heeft, ende geseyt, dat wy te banne wesen souden, ende dat hy dat bewisen woude ende hem op laten bernen, dat niet en is, dat hy daeromme den rade verghiffenisse bidden sel, ende hi sel bekennen, dat hy dat tegens God ende recht gesproken heeft, ende hy sel syn woirde wederspreken, ende bekennen, dat hy onrecht geseit heeft, ende te beteringe geven vyftich dusent steens.

Burgerschap weder gegeven etc. Wantmr. Henric van Rees, om bede wil der stat van Utrecht, ende des raets van Utrecht, van Campen, daer hy der stat medicus was weder binnen onser stat, omme alhier by ons te bliven ghecomen is, soe hebben die rade, out ende nywe, meyster Henric te voordeele gegeven syn borgerscap weder, also hy gheboren borger is. Hiertoe sel meester Henrix knecht, Hubrecht, borgerscap van gracie hebben, als hys begheert, behoudelyc dat Hubrecht voorsz. een gilde winnen sel, nader gewoenten. Voorts sel meyster Henric voorsz. dienstvry wesen ende onbelast sitten van allen lasten, reysen, waken, gheboden ende onraden, gesondert van onsen sysen, die de borgers ende ondersaten te doen ofte geven plegen, of daer men se toe bieden mach, alse dat hy om syns diensts wille ledich ende los sitten ende wesen sel van alle saken voorscr. sonder argelist.

Kamer. in Rosendael. Scepenen, rade ende oudermans hebben gesleten, des woensdaghes na Pontiani, dat Hildebrant van Jutphaes ende Aernt Gunther Sint Geerden kerke betalen sellen jaerlix dat pont 's jaers, dat die kerke heeft ende bewiset mit horen register ende besete wt den cameren in *Rosendael*, of hi moget der kerken ofcopen tot redeliker weerden.

Opdragt v. goederen. Allen den ghenen, die desen brieff sellen sien of horen lesen, doen wy verstaen Gheryt Rutgherssoen, schoute, Gheryt van Hilhorst, Jacob vanden Doem, Wouter Lambertssoen ende Ghisebert Ricoutsz., scepenen tot Zoes, dat voor ons ghecomen is inden gherechte Johan Koec, Dirc Hillenssoen, borgher t'Utrecht, ende heeft ghegheven ende opghedraghen mit hant, mit monde ende mit sinen vryen wille, als recht ende oordele wysden Johan Block, borgher tot Amersfoorde, ende Beatrys sinen wive enen vrien eyghendom vander rechter helfscheidinghe van tween campen lants, die gheheten syn *dat Grotebroec*, gheleghen over der Eeme, after *Hamelenberghe*, al als die campen aldaer gheleghen syn mit horen diken ende al horen toebehoren, daer te lande wert naest ghelant syn Willem, Dirk Willemssoen mitten *nywen Camp*, ende Rutgher Jacobsz. mitten *cleynen Broeck*, ende ter zeewerts die heren van Abcoude mit *Dorenoirt* ende Gheryt Loeff mitten *Liescamp*, al alsoe als die twe campen aldaer gheleghen syn mit eyghen ende mit eynden. Ende voert soe verteech Johan Koec op die een helfte vrilic tot Johans behoef ende Beatrys sinen wive voorsz., ende schout mede quyt eighendom, brucweer ende al dat hi hadde aen diren een helfte ende desen eighendom ontfenc Evert Bloc tot Beatrys behoeff voorsz. in al alsulken voorwaerden, dat Johan ende Beatrys voorsz. dit voorsz. arve arven sullen op hore tweer kynt of kynderen, die sy te samen winnen ende after laten, sonder enich wedersegghen van ymant. Ende voert, soe hebben gheloeft Johan Koec ende Johan Bloc voersz., dat si doen sellen allen dienst van diken ende van sloten, ghelyc die een mitten anderen, alse die twe campen schuldich syn te doen ende als

dat ghemene lant aldaer doet. Alle dinck sonder arghe list. In oirconde des briefs beseghelt mit onsen seghelen. Ghegheven in 't jaer ons Heren dusent drie hondert seven ende tneghentich, des manendaghes na S. Servaes dach.

1431.

S. Mar. Magdal steech. Scepenen ende rade hebben gesleten, dat dat steechken, dat gaet wt Sinte Marien Magdalenen steghe, weder ter graften wert, waill dat een open steghe geweest heeft langhe jaren, dat dat voort een open steghe wesen ende bliven sel, onbecommert van yemant.

1432.

Vercoop van hout. Anno XIV^{C} XXXII, des Donredaghes na onser Vrouwendach Assumptio. Die raet, out ende nywe, hebben overdraghen, waer enich yken ofte vueren hout, dat van boven of van beneden quame binnen eenre milen nae onser stat, dat soude men vercopen in deser manieren: dat is te verstaen, dat een yegelyk man, wie hy will, wt sinen scepe vercopen mach, durende XIV daghe lanc, luttel off veel, elc syn gadinghe. Mer daer en tendens soe en sall niemant geen hout meer vercopen, dan binnen Utrecht. Mer woude enich coopman, die aen die nye vaert queme, daer langher bliven leggen, off syn hout opt lant slaen, om te vercopen, die mach een yegelyc dan syn gadinghe vercopen tot XXV Arnoldus gulden toe ende niet myn, also verre als hy also vuell houts in hadde. Mer waert, dat hy myn houts in hadde, dat soude hy tsamen vercopen mit eenen goedspenninc, behoudeliken, dat sy onse borgheren ende ondersaten tot alre tyt vercopen mogen, elc syn gadinghe, luttell off veell, hoe sy't hebben willen.

Ende waer enich man, die dit verbrake, die verbuerde V pont, also dicke als hyt dede, ende dat sellen hem wtpanden die busmeysters vanden rade oft vanden oudermans inder tyt, ende die sellen hebben die halve kuere voorsz., ende d'ander helfte sellen hebben die oudermans vander bylhouwergilt.

Vechtery. 's Dynsdaghes nae Pauli Conversio. Item, Want Willem Henric Lubbertsz. ende Vredric Janszoen beide gevochten hebben inden vechtelic, daer Ghybert Claesz., de snyder, lam gesleghen is, daer hi ewelic om verderft is ende syn ambocht niet doen en sel moghen, ende men geen onderscheit gevinden en can, wiet van hem beiden gedaen heeft, daerom hebben scepenen, rade ende oudermans overdragen, dat Willam ende Vrederic dese leemte Ghysbert gelike beteren ende gelden sellen, dat is te weten, dat si hem sinen meyster ofdoen sellen, ende Ghysbert te beteringhe geven hondert gouden Beyersche gulden off payement horer weerden, te betalen die een helfte tot Mytvasten, ende d'ander helfte tot Pinxteren, beyde naestcomende, byder selver penen, also syt aen den rade gebleven syn.

Dese beteringhe is voldaen, alse Ghisebrecht Claesz. voorden rade beliet heeft.

Item, want die raet voorsz. ter waerheyt gevonden heeft, dat Willem Henric Lubbertsz., die leemte an sinen vingher gecreghen heeft inden selven vechtelic voorschr., van Lambert Kippincx mess, ende die leemte huessche is, dat Lambert daerom voor der leemte Willam gheven ende betalen sall, sinen meyster offdoen ende XX Byersche gulden, te betalen opten daghe voorsz.

1433.

Beeltsnider. Dinsd. na Palm. Dirc Beeldesnider sel den rade verghiffenisse bidden, den vrouwkyn beteren byden viven ende der stat te beteringhe gheven v^M steens, ende der vrouwen beteringhe sel wesen, dat hy hoer verghiffenisse bidden sell ende hoer gheven voer hoer kan ende vrese 5 Byersche gl., ende Dirc die Beeldsnider sell wilcoeren *etc.*

Stats kynt. 's Donredaghes nae Agnetis byder scepen, rade ende oudermans. Want die raet in tiden voorleden versorghende Henric Moerkyn, soe hi een eerbaer burgher ende hoer mederaet, langhe jaren gheweest heeft, ende syn goede grotelyc ende dwaselyc voorbygebragt ende ghequaet heeft, ende Henric daerom onser stadtkynt ghemaect hebben,

ende hoer rade, Jan van Tyell ende Hubert Danielsz. hem tot momber gheset heeft, buten welken mombaer will ende weten Henric wyltyts noch ghedwaelt ende buten onser stat gheweest is, oec tot sinen kenneliken scaden, ende nu weder in onse stat ghecomen is, daern die mombar, om meer dwalinghe te verhuden, in huse syns neven Johan Moerkyns ghebrocht hebben, daer men hem guetliken doet, in eten, in drinken ende in synre nootturften van sinen renten ende goeden. Ende want hierom Henrics cleynoten ende huisraet verderflic worden ende syn husinghe ledich staen ende vervallen, als onse rade voorscr. ons mede aenbrochten, soe hebben wy daerop ghesleten ende bevolen den momberen voorsz., dat sy Henricx huisraet ende cleynoten vercopen ende penninghen sellen, ende syn husinghe verhuren ter beter oerbore ende nutscap Henricx Moerkyns voorsz. om Henric moerkyn daeroff ende anders vanden sinen eerliken te versorghen ende te doen houden tot inder eynde syn levens, ende syn wittelyc sculden daeraff betalen, ende dat alle Henricx brieve van alle sinen renten, husinghen ende schulden inder raet handen voerscreven comen ende wesen sellen.

1434.

Rechtbanck opten Noirt. Claes Pauwelsz., Willem van Cleve sellen elcx eene nacht in 't Vleyshuys leggen ende den rade blootshoofts verghiffenisse bidden, ende elcx sel beteringe geven V^M steens, ende sellen die beschadigde elcx horen schade beteren ende sonderlinghe die rechtbanck opten Noirt weder laten maken, ende daer weder setten, dat men daerop recht houden mach.

Zoen. Vanden dootslach, gheschiet in Ketelbuys, dat ghedaen heeft Willem Passert, sal Willem Passert wilcoeren des doden maghen te zoenen biden rade, als die magen soen nemen willen biden rade, ende der stat te beteringe geven XXV^M steens.

Borger Jan Passert, Willems broeder. Armgert Willems moeder.

Inden Wildenman Claes Reinersz.

Wilcoer Andries Ghisbert Sproot's zoon, aen 's raets hant van Utrecht, anno 1434, des Vrydaghes na onser Vrouwendach *nativitas*.

Want Andries voorscr. hemselven beliet ende bekennet, dat hi hem onwyslic, qualiken ende onnutteliken gheregiert heeft, sinen vader ende moeder, maghen ende vrienden dicke becroent heeft, hoer goet qualike voorbighebracht heeft, menighe vechtelike ende onruste ghemaect heeft, ende bi nymants goeders, daer sien dicke bighebracht hebben, en heeft kunnen bliven, mer met ongerusten overall ghesceyden is, om dan hulde ende ghenade syns vaders ende moeders, ende synre maghen ende vrienden weder te werven ende te vercrighen ende hem van sinen wanseden te beteren, heeft Andries, mit sinen vryen moetwille, hem verwilcoert ende gheloeft, aen ons raets hant dese punten naebescreven:

Inden iersten, dat hi voertaen rusteliken ende sedeliken leven zal ende en gheen vechtelic off parlement maken, off ghenen mensch, man off wyff qualiken spreken, daer vechtelic off onrust off comen mach, in wat maniere dat toecomen mocht.

Item, dat Andries en geen messe off weer an hem draghen en sell, dan een sceyde mess voir al plomp.

Item, dat hi buten syns vaders ende moeders huise bliven sall, ende daer niet inne comen, bi daghe ofte bi nachte, in enigher wys, then si bi oirlove ende consente syns vaders ende moeders voerscr.

Item, want Andries vader ende moeder vander ghenaden Goids hoer goeden selver mit hore comanschap ende zwaren reysen vercreghen ende ghewonnen hebben, soe sellen ende moghen sy mit horen goeden, lande, renten, leen off eighen, hoe si ghenoempt syn, horen vryen wille doen, die horen anderen kynderen, off inder eeren Goids, off dien si willen, heele off deel gheven ende maken, groot off cleyne, ende daer en sell Andries en gheen beclach, onruste, off parlement omme maken, mer dat vrentlik lyden, ende hem met duechden pinen te werven

ende te verdienen, dat syn ouders hem oock goets gunnen.

Item, sall Andries in ghenen taveernen, bi daghe ofte bi nachte, noch droncken drincken.

Item, en sel Andries syns vaders ofte moeder scont, ghelt, off hoer niet manen noch opburen, noch hoer pachteren enich ghelt noch hoer off lenen ofte daer om misdoen, of dreyghen in enigherwys.

Item, dat Andries den ghenen, daer hi te dienste van sinen ouderen bi ghebrocht werden sell, vredelic ende rustelic dienen sell, soe dat die meyster ende syn ghesinde hem synre niet beclaghen off ondancken en selen.

Alle dese punten ende artikulen voorsz. ende elc punt bysonders heeft Andries gheloeft ende ghewilcoert an 's raets hant, aldus te houden ende niet te verbreken in enigher wys. Ende waert, dat hi enich der punten voorsz. verbrake, soe salmen ter clocken onser stat kynt maken, ende daer toe sall hi daer voir leggen een halff jaer beneden inden roden toorn, ende eten water ende broot, also dicke als hi hierteghens dede, of enich der punten verbrake.

Item, en sel Andries sinen ouderen, alse vader ende moeder niet misdoen, noch handen inne slaen, noch desgeliken sinen bruederen ende zusteren, in enigher wys, op syn lyff.

1435.

Gemeene wegen. Scepen, rade ende oudermans syn overdraghen, want hore stat oude rechten ende goede gewoenten syn, dat hoer gemeene wegen binnen ende buten onser stat, in onser stat vryheit, die jaer ende dach open geleghen, open bliven sellen totten gemeenen orber, dat daerom die weg, gaende after Henric Moerkyns hof, voert ter graften toe anden Weerde, ende den wech tendens Jerusalem, bi dat huys dat Reinken van Haerlem daer getimmert hadde, weder geopent worden sellen ende tot ewigen dagen open bliven leggen, nae onsen recht ende gewoenten voorsz. Actum Woensdaghes nae Cantate XXXV.

Jan Zebeck. Anno XXXV, 's Woensdachs nae Decoll. Johannes, sleet die raet van Claes Petersz. van Emenesse, horen borgher, dat hem Jan Zebeck syn beeste of ander goede, hem genomen, weder geven sell *etc.*

Bergmakerstraet. Fridaghes nae S. Victoer. Gelis Willemsz. is gebleven vanden huse inde Berchmakerstraet, dat met steen gedecket was ende nu met stroo, by X oude scilden.

1436.

Buitenborger. Fridaghes nae alre apostelen dach sleten rade, scepenen ende oudermans voor gevoech, dat Jan Hildebrantsz. die cuper, inden Weerde mach bliven wonen syn leven lanc, om die brouwerie ende olislagerie bi nacht te helpen, off hore kupen ofte vaten lec worden. Ende dit is geconsenteert behoudelic des raets overdrachten, out ende nywe, in hore machte te bliven, in alle andere tyden.

Regt-uitspraak. Dit is alsulc segghen, als wy Johannes Hundertmarck, Willem van Winsen, Evert vanden Rhyn ende Hubert van Steenre eendrachtelic gesecht hebben, tusschen Herman van Steenre ende joncfr. Margriet van Steenre, sinen wive, op die een syde, ende Vrederic van Steenre, hore beyder soon andie ander side, also als sy dat aen ons vieren aen beiden syden ghebleven syn, op die poen van vyfhondert vrancrycxsche scilde, so wie van beiden partyen nyet en hielde alsulc seggen, als hier na bescreven staet, halff die peen tot behoef des raets der stat van Utrecht, ende halff desgeens behoeff, die onse seggen onghebroken hielde ende der segelude.

Item, inden eersten, so sel Herman ende joncfr. Margriet syn wyff, Vrederic van Steenre horen soon voorsz. bewysen ende geven hondert vrancryesche cronen 's jaers, in gueden erven ende renten als dat goet voer den eersten oirloghe by bisschop Vredericx tyden van Blankenhem in dese syde der Lecke, daer Utrecht staet, daer sy terstont Vrederic in setten ende vestigen sullen, dat hys seker sy ende sine erffgenamen.

Item, so hadde Vrederic sinen koer, die hondert cronen jaerlicx te boren ende te halden off die casteleynscap ther Stoltenburch aen te vaen ende te halden sine jaren wt, ghelyck die brieff begrepen heeft, die daer off is.

Item, so is Vrederic also beraden, dat hy die casteleynschap te Stoltenborch holden wil, sine jaren wt na inhout syns briefs mit sulken voorwaerden, dat hy die hondert cronen jaers voorg. binnen dien jaren nyet boeren en sel, mer hy sel Herman sinen vader ende joncfr. Margriet, syner moeder, machtich maken die hondert cronen te boeren, die jaren duerende. Ende desgelye sel Vrederic sinen vader oic machtighen, oft sake waer, dat hy ofllvich worde, dat syn vader die casteleynschap van Stoutenborch dan weder annemen moge in sinen naem, ende alsdan sal Herman ende syn wyff, Vredericx erfgenamen, die hondert cronen weder laten volgen, sonder enigen hinder hem dair ynne te doen.

Item, so sel Herman ende joncfr. Margriet van Steenre voorg. Vrederic horen soon rechtevoirt geven ende daer ynne vestigen een hove lants, gelegen op *Lakervelt*, inden lande van Vianen, sinen vryen wil daermede te doen.

Item, voert so is onse segghen, dat Herman van Steenre ende Margriet voorscr., Vrederic hoer beider soon voersz. geven sullen dat huys to *Rhynensteyn*, mit erve goede, als daer toe behoort, na joncfr. Margrieten synre moeder dode, ende hem daer rechtevoert inne vestigen ende setten, dat hy des seker sy, ende sine erfgenamen op sulken pacht, als daer wt gaet.

Item, voert so is onse seggen, dat Herman van Steenre ende joncfr. Margriet voorsz., Vrederic hoeren soon voorg. geven sullen ende volgen laten een rosmolen ende een wintmolen mit alle horen toebehoren, die geleghen syn inden gerechte van Coten, inden Overstichte, mit alsulker erfpacht, als daer op staet na dode joncfr. Margriet synre moeder voorsz., ende hem terstont daerinne vestigen, dat hy des seker sy ende sine erfgenamen.

Item, so is onse seggen, oft sake waer, dat Vrederic off sine kynderen storven sonder wettelike boert, soe sullen dese voirgenoemde guede weder comen op Herman van Steenre sinen vader ende synre moeder, off horen rechten arven, behoudeliken off Vrederic van vanghenissen, verdriften ende andere noitsaken beloeft worde, dat hy sich dan met sinen guede helpen mochte, als hem des dan noet wesen soude, sonder enige wedersprake van Herman sinen vader ende joncfr. Margriet synre moeder, off yemant van hore beyder wegen.

Item, so will ende sall Herman van Steenre ende Margriet syn wyff hoer guede deelen ende setten in vyff deelen, dat is te verstaen, dat elc deele wesen sell hondert cronen 's jaers, als voorscr. staet, als vyff kynderen mede te gueden, ende daer sell Vrederic den coer off hebben van synen vyfden deel. Ende waert sake, dat daer meer guets bleve, daer sell Vrederic dan off hebben syn kynderdeel ther lester doet, behoudeliken Vrederiken syns vordeels, alse Rynesteyn, die wintmolen, rosmolen ende die hoeve lants, inden lande van Vyanen, als voorscr. is, ende alle dinc sonder argelist.

Item, so sall Vrederic al dese voorscr. punten beloven ende volgen onverbrekelyk te houden ende daer brieve off geven ende nemen mit sinen eede ende sekerheden vestigen, daer in eniger wys tegen te doen toe genen tyden.

Dit seggen voorsz. wart gheseit in 't jaer ons Heren dusent vierhondert en dertich (!), op den vyftienden dach van Meerte; ende deser cedelen syn twee van woorde te woorde als eens sprekende.

1437.

Buitenborger. Anno XIV^{C} XXXVII, Vastelavont. Also Johan Dirc Baertszoon onse borger is, ende tot Zulen woent by..... 's raets sel syn borgerscap tot Zulen bescutten, om dat hy daer die brug onder rume houden ende schoon houden sal van allen onrade ende vulnis, ende sel daerom ooc vry wesen van

enighen clockenslaghe te volgen opten Leckedyc. Dit heeft hem Dirc Borre belieft om overdrachte 's raets, also hy dycgreve is opten Leckedyc ende der brouwre rade, dat den rade angebrocht hebben. Dese boitscap dede Henricus an den dyckgreve, ende dese antwoorde gaf hem den dyckgreve selver.

Wtsinnig. Anno XXXVII, Fridaghes na *Pauli conversio*, brochten Henr. van Loenresloot ende Gheryt van Vlueten Henricxsoen onsen raden aen, alse raden ende momberen geset van onsen rade tot Jacob Dirksz., die wtsinnich is, ende wyll jaren wtsinnich gheweest heeft, dat hem wittelike ende kenlike is, dat Mouwer Ysbrantsz., Jacob Dircxsz. voorsz. swager, denselven Jacob Dircxz. in synre rechter noitorften ende behoeftlicheden geleent, voer Jacob betaelt ende vervallen heeft, also veel gelts ende meer, alse dat sesdendeel van der husinge ende hofstede, daer Mouwer Ysbrantsz. ynne woent, gelegen opten noirthoec vander Louwerstraet, daer Jacob Dirksz. voorsz. dat sesdendeel of toebehoert, weerdich is, daeromme hebben scepen ende rade gesleten dat daervoor houden ende hebben sel dat sesdendeel vander husinge ende hofsteden voorsz.

Quaden teerningen. Henric *inden roden Haen*, *contra* Johan van Bel syns ghebleven anden rade, vander aenspraek vanden quaden teerninghen of quaden spuel. Actum *feria sexta post Apostolorum.*

Vresenborch. Tusschen Jan van Deyl ende Willem de Ledige, hebben ghesleten scepenen, rade ende oudermans, dat Jan van Deyl volstaen sel, dat is te verstaen, dat metten ghiften, die hy gegeven heeft Willem de Ledige vander husinge ende hofstede in die Vroetstege, neffens der husinge tot Vresenberch, behoudeliken der hofstat tot Vresenberch, hoers poortwechs ende wtgancs wter hofstede voorsz., op sulken pacht als die wech ende steghe geleghen is, dat is te verstaen op dat vyftendeel van IV^{C} loit sulvers ende van II capoenen jaerlix te betalen dengenen, die Vresenborch toebehoort, in allen manieren, als't Jan van Deyl te hebben plach, ende Willem de Ledige sel betalen Geryt die Kraen dat gelt vanden coop binnen veertien daghen, alle daghe voort bi enen ponde.

Die husing op 't Begynhoff rumen. Inder sake tusschen meyster Henric van Rees ende juffr. Nelle Heien, die beghyn, hebben schepen, rade ende oudermans gesleten, dat sy binnen acht daghen naestcomende meyster Henric van Rees die husing op 't Beghynhoff rumen sal, ende hy sel hoer terstont binnen desen selven acht daghen wtreiken ende betalen dertien engelsche nobelen ende drie sulvere lepelen, nae inhout der brieven. Voert of meyster Henric hebben wil alsulke tilber have, als joffrouw Feye van Ecke ghemaect heeft Mechtelt Schrevels, ende Mecht. Schrevels voert Nelle Heien, so sel hy daer wtreicken Nelle Heien alle alsulc testament ende gelt, als Nelle daeraf betaelt heeft mit alsulcker wtvaert, als Nelle Heien gedaen heeft. Ende off meyster Henric meer bewysen mocht dan Nelle voirtbracht vander have, dat hy des genieten sell off daeren tendens onvertoghen recht van haer nemen, off hy will. Voert sel Nelle vander maken hoer gemaect van Mechtelt Schrevels hoer brieven voer scepenen thonen ende meyster Henric daer een *vidimus* wt geven, off hys van hoer begeert; ende meyster Henric sel den oncost vanden libelle betalen, die daer toe staet, dat is die vyf pont daertoe geset. Ende hiermede sellen sy van allen saken gescheiden wesen hier off ruerende.

Ende dit sellen sy op beide siden doen ende voldoen alle daghe tendens den XIV dagen, by.... Dit gheschiet 's Woensdaghes na Sint Mauritius dach.

Borgerschap van gratie, *etc.* Meyster Jan Willemszoen van Sulen, myns Heren koc, is borgerschap ghegeven van gracien, om bede ons Heren voorsz., by out raet ende by nywen. Jan Zebeck oic ons Heren dienre, is geclaert, dat hy onse borgher is, ende die raet oirloeft hem buten onser stat te woenen twe jaer lanc, om bede ons Heren. Actum *etc.*

Te moeten trouwen. Evert Bertoutsz., op Rysebrug, is bevolen in teghenwoordicheyt 's raets, dat hy binnen XIV daghen Gertrwt, Andries dochter ende hoer kynt, dat hy daerby

heeft, inder heiliger kerken in leiden ende die trouwen voor der kerken, nader heiliger kerken recht ende gewoenten, ende Evert Gertruden syn wyff ende kynt bi hem nemen sel ende hem doen als een goet man sinen wive ende kinde schuldich is te doen, by eenre penen van 50 Vrancr. oude scilden. Dit geseiede op Sint Simon inden avont. Ende dit sel hy verborgen.

Varkens. Dit is overdrachte des raets van der stat op allen denghenen, die binnen onser stat varken houden willen off die driven willen biden straten, hoe ende in wat schyn si dat doen sullen ende anders niet:

Inden eersten, dat nyemant verken en sall houden dan opten sinen, ende nymant en sell verken houden opter oude grafte off opter nye, voer sinen kelre opten werve in scoten, noch opten werve laten gaen; voert, dat nymant verken en houde in scoten opter straten onder horen vensteren, off voer horen huse; voert, dat nymant verken en houde in sinen kelre, dat die onrellicheyt daeroff nyet en come opten werve noch inder graften.

Item, soe wie syn verken wtdriven will, om te verwanderen, die sell syn verken dryven ende laten gaen, als soo seer als die verken gaen moghen, ter naster steghen, daer sy eerst ande muer comen moghen, ende daer syn alle verken vry.

Item, soe en sell nymant verken opter straten houden noch laten gaen, si waren out ofte jongh, ten waren der heiliger verken, die vander aelmoesen leven.

Item, yemant, die enich vanden voorsz. punten bekoert worde, die verboerde van elken verken, dat waer out off jongh, v sc., ende dese koren sellen hebben diegenen, die de raet daer bevelinghe off ghedaen heeft, ende waer yemant, die dese koren niet betalen en woude, soe solden die scutters die verken driven in een scuthuys, ende worden die verken daer nyet wtghelost binnen drie daghen, na dien dat sy ghescut syn, so moghen die scutters die verkens verkopen bi twe lude vanden rade, die de raet daer toe scict, ende wes daeroff coempt, daer sellen off hebben die twe lude vanden rade, die den scutters byghescict worden, die een helft, ende die scutters die ander helft.

Item, waer yemant, die den scutters misdede ofte dede misdoen in woirden off in werken, ende men dat ther waerheit vonde, dat woude die raet rechten, gelyc die der stat knapen misdede.

Item, waer yemant, die den scutters die verken name ofte deden nemen, nadien dat sy gescut waren, die verboerde aen den rade X L, ende die soude hy brenghen bloots hoofts voer den raet, ende daer soude hi den souters gheven hoir scutghelt.

Item, soe heeft die reet hier twe scutters toe ghescict, die horen eedt daerop ghedaen hebben, dat si nyemant hierin en sellen versconen, ende waert sake, dat die raet inder waerheyt vonde, dat si hierinne yemant verschoenden, soe soude men hem hore dienst nemen ende meynedich ter clocken luyden.

Ende dese overdracht des raets is ghemaect, behoudeliken des raets voeroverdrachten van den verken, ghemaect vanden baghynen hove op Sinte Jans velt langes totter Crone toe, ende van Sint Jans kerchoff tot onser Vrouwen hwskyn toe inder Noden, aen beiden syden vander straten, dat men daer gheen verken noch aes sieden (!) en sell, off anders doen, dan die overdrachten inhouwen, in hore volcomure machten te houden ende te bliven.

Ende mede die overdrachten, dat men en gheen verkenen off anders onrellicheyt houden off doen en sell inder steghen, gheheten *Onser vrouwen steghe*, vanden ouden Vleyshuse aen beider siden streckende tot Ludolfs van Jutfaes, ende van daer voirt

inder Mynrebroederen straet totter steghe voerscreve. Oic in hore volcomre machte te bliven, by sulken koer als daerop staet.

1438.

Rechten metten sweerde. Sloten scepenen, rade ende oudermans, dat men Dirc van Derthesen rechten sel metten zweerde an syn lyf,

ende syn volcomen lichaem opt kerchoff greven. Desgelix van Heinkyn de Ver mitten zweerde rechten aen syn lyff ende 't lichaem opt kerchoff greven.

Overspel. Aldus heeft Willem Seyp gewilcoert aen 's raets handen, waert dat hem Celye, syn wyff, oft yemant hier namaels inder waerheit bevonde, dat hy mit Lisbetten van Tyel ghinghe of stonde, of daerby waer vroe of laet, by daghe of by nacht, soe verboert hy alle recht ende toeseggen, dat hy heeft of hebben mag in enigher wys aen allen alsulken goeden, als Celye sinen wive toebehoren.

1439.

Armen luden. Des Woensdaghes na Jansdach, anno XXXIX, consenteerde ende beliefte out raet ende nye, tot horen wederroepe alsulke ordonnancie ende heveel, als onse Heer van Utrecht nae inhout syns briefs gedaen hadde onder den armen luden, die der aelmissen genieten ende leven, om die onbehoeftige of te sonderen ende om den rechten armen te bet te vorderen, dat is, als enich vanden armen sterft, die der gemeenre beden genoten heeft of die der aelmissen genieten mitten Sonnendaghes- off des Woensdaghes potten ommedraecht, wes die dan afterlaten, dat sellen sy arven den anderen armen tot hore noottorft, behoudelic off sy arme kynder afterlieten, die oic der aelmissen leven moeten.

Wynvalsching. Steven Claesz. is ghebleven, van dat syn wyn gemaect soude hebben mit zueten wyn, ende dat hy in een ander legel gevaren is openen, eert yerst wt was ende sonder roepen tusschen den bruggen. Actum Manendaghes na *oculi.*

Straetrovers. Sleten scepen *etc.*, dat men Dirc van Derthesen ende Heyncken de Ver rechten sel als straetrovers, mitten sweerde aen hoer lyf, ende hem opt kerchoff greven.

Banck voor der schep. banck. Anno XXXIX, Fridaghes na *quasi modo.* Overmits nutscap ende gemeen orber door begeerten der scepenen, syn scepenen ende rade overdraghen, dat men een bancken maken sel, voor der scepen banck, daer mer twe man teffens op staen en moghen, ende daer sellen van deser tyt voert op staen, alle die hoer onschout voer schepenen doen sellen, climmen sellen ende daer op staen ende hoer eede doen, dattet een yegelye sien ende horen mach, dat hy die onschout doen.

Grond te ruimen. Aldus brochten Jan Trinde ende Henric van Gent den rade aen, als hier na bescreven staet:

Op onser Vrouwen avont te Lichtmisse laeste verleden, overdroech de raet, dat die buren, die aen Sinte Jansvelt wonen ende after wt strecken aender heren arve van Sinte Jan, den heren van Sint Jan rumen sellen XI voete wyt vander muren off gemeten, ende daer sel Henr. Jansz. den buren die wete of doen, ende waert, dat sy nyet en ruemden, soe sellen die heren mit rechte spreken.

Beteringe E. v. Gruenewoude etc. Anno XXXIX, des Vryd. nae *assumptionis Mariae.* Beteringe Eerst van Gruenewoude ende Lubb. vander Donck gedaen vanden bruecken, die sy aen heren Jan van Weelden, priesteren te Sinte Peter inder kerke gedaen hebben.

Inden eersten, sellen Eerst ende Lubbert voorsz. bloots hoofts vander poorten voer den rade, out ende nye, comen, ende den rade verghiffenisse bidden.

Voert sellen sy den deken ende capittel der kerken van Sinte Peter binnen onser stat, verghiffenisse bidden ende drie Sonnendaghe aen een, die hem die heren voersz. noemen sellen binnen twee maenden, in derselver kerken voir den cruce gaen elc Sonnendaghes, bloots hoofts, in hemde ende in broeke, elc mit eenre waskeersen van enen ponde, ende die keerse elcx opten laetsten Sondach daer offeren, te beteringhe Gode, der kerken ende den heren.

Voert sellen Eerst ende Lubbert voerscr. heeren Jan van Weelden voorsz. verghiffenisse bidden, ende hem te beteringe geven twee keersen, elc van enen ponde was, die sy heren Jan leveren sellen ende heer Jan voert

keeren sall, daer hy will, ther eeren Gods te bernen.

Ende Eerst ende Lubbert voorsz. sellen absolucie wynnen van heuren breuken voerscr. op horen cost.

Ende dat dese beteringe aldus geschien sell by Eerst ende Lubbert voorsz., hebben geloeft Roetaert Proeys ende Jan van Tyell, byder penen van 200 oude schilden.

Ende en sel men dese beteringe aldus te geschien nyet veranderen noch verwandelen, sy en sall geschien alse voerscr. is om geenre heren noch om nyemants anders bede will.

Gebannen v. schulden. Manendaghes na Victoris. Scepen, rade ende oudermans syn overdraghen, dat Jan Meeuwssoen geene gebannen van scoude opter vanghenisse leggen sall, ende off sy daer quamen, dat hy daer geen gelt of nemen en sell.

Wtsinnig. Eerst Jansz. ende Henr. Block is belieft, dat sy biden maghen Jan Gheryt Heren soen, Jans goede vercopen, om dat Jan, die wtsinnich is, daerof leven sel moghen ende dit sellen die magen alleenlike doen biden rade.

1440.

Ludeboec. Des Vridaghes na onser Vrouwendach *conceptio*, sleten scepenen, raet ende oudermans, dat si bi den boec bliven willen, roerende vander wtludinghe, die geschiet is vanden ouden Bernt Proeys, daer een punt off in den boec staet, daer die ludinghe off gesciede inden jaer van dertighen, des Woensdaghes nae *Judica*, opten vyfsten dach inder maent van April.

1441(*).

Huys te Weerdesteyn. Des Manendaghes na *Pontiani*, anno XLI, sleten scepen, raet ende oudermans, dat sy ter waerheit gevonden hebben, dat Aernt Jansz. alsoe betaelt heeft die helfte van enen brieff van vyff hondert Domynus (!) gulden, daer Aernt Jansz. dat huys te *Weerdesteyn* mede gecoft heeft, soo dat die voorsz. Wouter de Ridder, noch syn wyf, noch hore erfnamen, noch nyemant van hore wegen Aernt Jansz. noch syn erfnamen daer nummermeer om toespreken en sel in geenen gerechten, by eenre pene van 50 oude scilden.

Van Gaesbeeck en van Montfoort. Des Dingsd. na *conv. Pauli*, brachten die overste anden scepenen, rade ende oudermans, om ghehuechnisse daeroff te hebben in toecomenden tyden, soe hier na bescreven staet:

Om ymmer onrust te scutten, soe hebben die overste den Jonker van Gaesbeeck ende heer Willam van Montfoorde gevraghet, of sy die een den anderen yet teghen of dat die een voerden anderen enighe huede draghen soude binnen der stat van Utrecht, soe heeft heer Willam van Montfoerde gheantwoort, hi hout dien van Gaesbeec voer sulken man, dat hi hem niet slaen en sal, noch doen slaen, hi en sellen met goeden haftighen mannen waernen, ende van denselven hout is hi ghewassen,

(*) Achter in 't boek op een bijzonder blad: 'Johannes Kondighe, presbyter, kapellaen *Seren. Illustrissimi Regis*, van Denemarken, Zweden ende Norwegen, ende Lodewich Lyndenberch van Colen gheleide hebben opter Zuderzee, durende tot S. Jansdach te midsomer.'

soe dat hi den van Gaerbeec niet misdoen en sall noch doen misdoen, dat hem aen sinen live gaen sel, hi en sellen oic mit goeden haftigen mannen waernen. Ende desgelyck heeft die Jonker van Gaesbeec oic geseyt.

Afbidde en betering Spl. Egbertsz. Vridaghes na den heil. Pinxter dach. Aldus sel Splinter den rade ende Willam beteren, ende lesen dit punt wter cedel, hier nae bescreven:

Heer borghermeyster. Alsoe ic Willam Aerntz, onser overste ouderman alhier met eenre cedelen een onredelike aenspraec gedaen hebbe, dat is my leet, want hi is dier sake claerlike onsculdich, ende dat heb ic wt ny-

dicheit ghedaen, die ic in mynre herte op hem hadde, overmits dat my docht, dat hi my geerne verderft hadde; nu bidde ic den rade, ende Willem u mede bisonder vrindeliken, dat gy my dat om godswillen wilt vergheven, ende gheve dat den rade waerachteliken te kennen, dat Willam dier aenspraec claerliken onsculdich is.

Slitinghe des raets, dat Splinter Willam doen sall.

Item, sel Splinter Egsbertsz. ende syn wyf binnen XIIII daghen varen tot Abcoude, ende aldaer Willem Aerntsz. overgheven die helfte van zeven halve morghen lants, alsoe dat Willam des mitten rechte vaste ende zeker sy des vryen eygendoms.

Item, alhier soe sell Splinter, Willam noch gheven aen ghelde, binnen drie maenden naestcomende, tzeventich ar. gulden, ende die mach Splinter Willam bewysen aen erve binnen eenre maent naestcomende, dat alsoe veel weerdich is, by den tween vanden rade, tot horen saken geset, ende gheven hem daer den vryen eighendom off.

Item, noch en sellen Willam ende syn wyff alleen hebben alsulke ponden, als Henr. Scutter ende Alyt syn wyff verschenen waren van lyfrenten ander stat van Utrecht in jonghe Jan Knyffs jaer den cameraer *etc.*

Socius delicti. Vridag. na Jacobi. Wouter Dammert is der sake gebleven, van dien dat hi een derde man was met Jan Splinter voorsz.

Verboden spel. Donredages na *Jo. ante port. lat.*, sleten scepen, rade ende oudermans, dat Dirc van Tyel ende Jan Backer opten kaec staen sellen 2 of 3 uren, ende men sel hem die stat verbieden 10 jaer lanc, want si hem geneert hebben met vordel van teerningen ende vordel van quaertspullen.

Dievery. Dan. de Vleeminck sel men geeselen ende scuppen, ende 10 jaer die stat verbieden van dieften op syn lyf.

Onnatuurlykheid. Woensd. na *Sacramenti.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat men Coman Claesz., vermits dat hi buten onser stat tot menighen tiden ende tot menighen steden, manspersonen ghelyc vrouwen gebrwct heeft, ghelyck hi dat selver beliet, rechten sel metten brande aen syn lyf.

Jan Rwsch goutsmit. - Jan Zewyck.

Moord etc. Vrid. opten naesten dach na S. Berthol. dach. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat men Jan Everts, soen ons bollaerts, om twee moerden, die hi mitter hant gedaen heeft ende anders vuel ondaften, rechten metten rade ende zweerde an syn lyf, als enen moerdenaer.

Susteren tot Bethlehem. Vrid. in *crast. exalt. crucis.* Heer Henr. van Zanten, priester van wegen die susteren tot Bethlehem optie een side, ende die oudermans vande linnewevers gilde, syn hoer sake anden rade gebleven.

Wtdaginge. Woensd. na Martini. Evert v. Bitterscoten is der saken gebleven aen den rade, van dien hi mit enen piek in enen wagen met volck binnen der stat ghesteken heeft ende enen daerwt gedaecht tegen te vechten.

Huis ten Rosendael. Dinsd. na *conv. Pauli.* Sleten scepenen *etc.*, dat Jan van Hoei, buten cost ende scade syne mede erfnamen jaerlicx betalen sel alsulc ghelt, als daer die plecht of spreect, daer dat *hws ten Rosendael* Jan van Hoey op toegeloet is *etc.*

1442.

Herdebol. Manken inden *Herdebol.*

Aefdochten. Vrid. na S. Marc. dach. Sleten scepen, rade ende oudermans, dat die buren aenden Steenwech aenspraken optie een side, ende Jacob Veen *etc.* optie ander side vande aefdochten aldaer rurende, hoere saken bliven sellen aen den rade *etc.*

Stats poorten ontsloten. Saterd. na *divis. apost.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Roetert Lantscroon, om des wille dat hy bi nacht, buten weten der overste of synre vennoten der viven, der stat poorten ontsloten ende ons borgers dochter Peter Grawerts wtgelaten heeft, tusschen dit ende onser vrouw.

lichtmisse naestcomende, geen vive noch borgermeester vande viven wesen en sell.

Vroetvrouw. Woensd. na Jaersd, Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat moeder Griete, die vroeyvrou, wter kerken te Buerkerc bloetshoefts voer den rade comen sel ende den rade vergiffenisse bidden, wilooren geen deser gelyke meer te doen ende der stat XXV^{M} steens ter beteringe te geven, rurende van hoer bruecke, alse van enen kynde, dat si enen vrouwennaem gebrocht heeft van hoer daermede te behelpen als een moeder des kynts, hoewael si geen moeder daerof en was. Borgen voor moeder Griete, Jan Rutgersz., Henr. Rutgersz. hoer soenen *etc.*

Slitinghe. Donred. na *S. Paul. conv.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Jan Stevensz. ende Claes Hellinc, die scoelmeyster van St. Jacob, den rade verghiffenisse bidden sellen, ende den vrouwen die sy hoer spisen hoers ondanks gegeten hebben, enen Aernh. gl. daervoor geven ende J. Stevenssoen sal VIII^{M} steens der stat te beteringe geven, ende Claes Hellinc, die scoelmeyster, IV^{M} steens *etc.*

Goten anden Vuilen Sloot. Vrid. op Vr. avont te Lichtmisse. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Geryt Bollekyn die goten, die hi ghemaket heeft opter straten anden *Vulen Sloet*, weder opbreken sel ende maken op syns selfs cost, na den waterpass, soe lege, dat der bueren water daerover lopen mach, gelyck te voren plach te doen, ende hi en sel van deser tyt voert geen straten meer opbreken, dan bi den scutmeysteren in der tyt, als van outs gewoenlyc is geweest.

1443.

Onredelic loon genomen. Vrid. nae Scolastice. Die acht personen, die in dat wynscrodeampt te dienen plegen, syn der sake gebleven aen den rade, van die dat sy onredelic loen den luden ofgenomen souden hebben, boven overdrachten des raets.

Een vroukyn geanxt. Vrid. nae *Reminisc.* Bertout Gerytsz. opt Zant, is der zaken gebleven an den rade, bi XXV oude scilden, vandat hi een vroukyn soe geanxt ende verveert soude hebben, mit geveerde ende woerden, dat hoer van kynde misciet wesen.

Doodslag. 's Donred. nae Magd. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat men Henr. Gelisz. ende Jan Claesz. rechten sal metten zweerde an hoer lyff, want sy Rutger van Leyden, den vulre, binnen onser stat mit gewelde ende ondadelyc mit verbodenre wapenen dootgeslagen hebben.

Goutsmith Herman Dill.

Geselen in een mande. Woensd. nae *div. apostol.* Sleten scepenen, raden ende oudermans, dat men Henr. Jansz. van Quadenoyen wt Zeelant, zeer geselen sel, hangende in een mande, ende die stat verbieden ewelyc op syn lyf, van dieften.

Gerechtsbrief geschonden. Manend. na *Petri ad vinc.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Herm. Buys den rade ende den gerechte in den Weerde, als sy te recht sitten, bloets hoefts vergiffenisse bidden sel ender der stat V^{M} steens ende den gerecht inden Weerde II^{M} steens ter beteringe geven sell, om des wille, dat hi geseecht heeft een punt in enen gerechtsbrief valsch te wesen.

Dievery. Vrid. *in vigilia Thomae.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Claes die Keyser Willamsz. vry ende quyt wesen sel van sulcker aensprake, als Jan Aerntsz. van Heusden op hem gedaen heeft, rurende, dat Claes voorsz. tot syns stiefvaders kist ende budell geweest is na synre doot, want die raet ter waerheit ondervonden heeft, dat Claes dat gedaen heeft alleen om des doden lichaem ter eerden te helpen ende ander niet, so hi rueckeloes gesont ende doot gebleven was; mer mocht Jan Aerntsz. bewisen, dat Claes Keyser meer gelts of ander goets wten budell of wter kisten genomen hadde, dan hi hem beliet heeft, daer mach Jan om spreken opte voorsz. Claes mit geestelicken oft mit weerliken rechte binnen der stat, welcker hem gelieft.

Quaet gelt wtgegeven. Woensd. na *conv. Pauli.* Sleten scepenen, rade ende oudermans,

dat Hildegont, die Gerit Pws boele is, ewelic wter stat wesen sel ende der stat te beteringe geven XX^{M} steens, om des quaets gelts wille, dat si binnen onser stat wtgegeven heeft.

1444.

Onnuemelike boesheit. Woensd. na *Invoc.* Sleten schepenen, rade ende oudermans, dat men Huge Willamsz. van Noortwyck rechten sell metten brande aen syn lyff, vermits der onnuemeliker boesheit, die hi dicwil gedaen heeft met enen jonghen in Hollant, die hi daertoe bracht, rurende van sodanige saken, daer Sodoma ende Gomorre van versonken syn.

Geweldenary. Vrid. nae *Invoc.* Sleten schepenen, rade ende oudermans, dat men Jan Gelen rechten sel metten sweerde aen syn lyf, want hi wt den Vleyshws gebroken is, daer hi van feyten gevangen lach, ende daer nae mit versierder ontsegginge Wigger Proyt onser borger gelt ofgedrongen heeft ende oic meer dan eens den genen vanden rade, die hem antasten wouden, wt bevele des raets of van hoers ampts wegen, geweldelike weer gedaen heeft.

Budelsnidinghe. Woensd. na beloken Paeschen. Sleten schepenen, rade ende oudermans, dat men Cornelis Jansz. van Rotterdam, van synre budelsnidinghe wille geselen ende die stat ewelic verbieden sel.

Kerk-stoornis. Woensd. na Meydach. Jacop Linsen is gebleven anden rade, van dat hy der cursor vanden Jacopinen in sinen sermoen gestoort soude hebben mit onredeliken woirden ende geberden.

Onredel. woerden bov. geleide. Woensd. *in vigil. Sacramenti.* Claes Rulofsz., die barbier, is der saken gebleven anden rade, rurende van sekeren onredeliken geveerden ende woerden, die hi ende syn wyf eenen priester wt Hollant gegeven souden hebben, boven dat *Cantate* geleide, ende dattet hem die vive van 's raets wegen verboden hadden.

Bedriegery. Woensdages na Petri ende Pauli. Sleten schepenen, rade ende oudermans, dat Alfer, die hornblaser, ewelic wter statt wesen sall, ende een myle vande stat op syn lyf, om syns quaets gherufts wille ende dat hi getroggelt ende gebeden heeft van suycten, daer hi gheen ghebreck of en hadde.

Toverie. Manend. na *S. Bened. d. transl.* Rycout van Velde, die baeker, anspraker ende Loefkyn, een vroukyn, optie ander side, syn hoere saken gebleven anden rade, ruerende van toverien.

Brant geroepen. Vrid. nae Magdal. Sym. Woutersz., die snider, is synre saken gebleven anden rade, rurende van dat hi van welicheit brant geroepen soude hebben mit hem anderen, omtrent die Gortsteghe.

Toverie. Manendag. na *Petri ad vinc.* Loefkyn, die vroeyvrou, is der saken gebleven anden rade, rurende van dat si beruft is van toverien.

Inden kerker gesloten. Woensd. nae ons Vr. assumpt. Overdroegen raden, out ende nye, dat die overste, oude ende nye, volcomen macht hebben sellen, 't beste te doen van Geryt Puyst, die inden kercker gesleten is, biden voer raden, ter tyt toe hi betaelt soude hebben III^{C} Rynsche gulden.

Die oblibacker Will. Tyelmansz.

Schilder. Woensd. nae Galli. Ghysbert Clutinck, den schilder, in *dat Hert.*

Dobbelen. Woensd. nae *animarum.* Jan Vranck Blotsz. ende Gisb. Taets syn hoere saken gebleven anden rade, by C oude scilden, rurende van dat si op een dubbelspuell enen man een hoeyek offgedrongen souden hebben, ende si sellen terstont bi sonneschyn optie poert gaen ende bliven.

Waterg. bi S. Jans kerkhof. 's Manend. nae Martini. Die heren van Sunte Johan t'Utrecht aensprakers optie een side, ende die buren an Sinte Jansuelt angesproken, syn hoere saken gebleven anden rade, rurende vanden waterganck, bi Sunte Jans kerkhof gelegen.

Slyckborger. Woensd. na *animarum.* Scepenen, rade ende oudermans hebben Aernt vanden Bogaert, den scilder, borgerscap gegeven, van dat hi die trappe in die Lyntmerct,

besiden Sannen vander Kwl, scoen houden sel ende die luden bekuren bi V scillinghen.

Idem. Manend. na Martini. Jan van Minden is borgherscap gegeven, omdat hi Sunte Geertenbrugge scoenhouden sel; Ger. Jans, die beckelmaker, die Viebrug; Gisb. Jans, die linnewever, die trap in die Lyntmerct, neven *den Wildenman*, ende brocht iemant daer vuelnis, dat waer op V sc., tot behoeff der voorsz., elc op synre stede.

Wtdagen bi nacht. Dinsd. na Thomae. Sleten schepenen, rade ende oudermans, dat Jan Sprut gelden sell syne kueren tegen Geryt van Lent, onser stat waker, alse van wtdaghen bi nacht in der vriheit van der plaetsen, XL L, ende hi sell den raide bloots hoofts verghiffenisse bidden *etc.*

Huis ten Ghein. Woensd. op S. Agniet. avont. Sleten seepenen, rade ende oudermans, dat Jan van Bueren ende joncfr. Peternellen syn wyf, met enen libelle besproken van heer Herm. Voscwl, van wegen der susteren *hws ten Ghein*, ten heiligen houden sellen, dat die XI Aernh. gl., in de libelle geruert, mede in der rekeninge waren, daer sy aldinck doet reckenden tusschen hem beiden ende daermede sellen sy dan van die XI Aernh. gl. vri ende quyt wesen, anders sell heer Herman houden, dat sy in derselver rekeninge niet en waren, ende so sellen syt gelt betalen. Mede sellen dieselve Jan van Bueren ende syn wyff vri ende quyt wesen van sulker hergewarde, als daer sy die voorsz. heer Herman of besproken heeft in den libelle voorsz.

Uerclockmaker. Woensdag. voorsz. Die overste in tegenwoordicheit scepenen, rade ende oudermans, hebben Henr. Bor, den huerclockmaecker, gegeven dat ampt vande stadt van Utrecht, dat Willem Koernkyn., den Got genede, te hebben plach, ende in allen denselven schyn ende opter gewoenlicke pensie. Ende dese gifte hebben die voorsz. schepen, rade ende oudermans belieft ende geconsenteert eendrachtelike.

Inden Roetart. Vrid. *in crast. Agnet.* Henr. *inden Roetart.*

Huescheit om diensts wille. Eod. Scepenen, rade ende oudermans hebben den oversten macht gegeven m^{r}. Henr. van Weesse, onser stat cyurgyn, ene huescheit te doen om syns diensts wille, die hi der stat gedaen heeft.

Boom in Tollesteech. Woensd. na *conv. Pauli.* Schepen, rate ende oudermans syn overdragen ende hebben verclaert, dat Jan Hermansz. in den Tollensteghe, den boem aldaer alleen bewaren sell, soe hi hem in voortiden bevolen is ende des dat gesette loen wederom alheel ende alleen hebben.

Scouwe. Eod. Schepenen, rade ende oudermans syn overdragen, dat men sulcke scouwe, als biden gemeen lantgenoten in Sconouwerbroec in den gerechte van Vwlcop van den queldammen te houden ende heyningen voor den beesten daerop te maken geraempt is, voortaen houden sell, te weten, dat een yegelyc sine queldamme maken ende houden sel bi enen kuer van enen ouden twn, ende sine heindinghe daer op maken ende houden, bi enen kuer van enen halven ouden twn. Ende hier en sel die raet der stat inder tyt den scout ende dat gerecht in starken.

Vanden zeehonden. Eod. Sleten schepenen, rade ende oudermans, dat Gysb. Lichtenap van wegen des mans, daer hi voor geloeft heeft, ruerende vanden zeehonden, die deselve man boven sinen eedt, after gehouden hadde, soe dat sy hoer yerste mael te tiden nyet en hielden opter mercten binnen onser stat, der stat te beteringe geven sel VI^{M} steens, ende den oudermans VI^{M} steen.

Hoe te lote gaen. Saterdages na *conv. Pauli.* Sleten ende overdroegen schepenen, rade ende oudermans, dat Geryt Mertensz., die leidecker, voortaen in sinen gilde te lote gaen sel, soe hi onse borger is, niet wederstaende, dat hi buten gewoent heeft, mer hi sel yerst in sinen gilde ten heiligheden sweren, dat hi geen getruwet wyf gehadt en heeft, derwilen hi buten woende.

Gild- en buerschap. Sonnend. na *S. Pauli conv.* Sleten schepenen, rade ende oudermans, dat die molenaers, wonende na overdracht des raedts, out ende nye, buten der

statmuren in horen gilde dienen sellen, ende niet in hoere buerscap.

1445.

Homans aennemen. Dinsd. na Paeschen. Overdroegen de raet, out ende nye, dat si homans vande scutten annemen sellen mogen in desen tegenw. jaer ende niet wt den gilden, soe verre men se crigen can ten getale voorscr., mer soe wes si niet crigen en connen, die selmen wt den gilden mogen nemen, biden oversten ont ende nye, daer's den gilden minst hinderlye is.

Tinnip genomen. Woensd. na belok. Pynxt. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Steven Roelefsz., die snider, den man die 1½ Arnh. gl. betalen sal, den hi enen tinnip ende een paer hoogher scoen genomen heeft, soe dat te vueren verdedinet is, hi sel wilcoeren op syn lyff *etc.*

Goutdief. Maend. na *Odulfi.* Elyas Heelcoep, anspraker, ende Scinkelbaers wyf aengesproken, syns gebleven anden rade, van dat sy van - Elyas Heelcoep een goutdief (!) gemaect soude hebben.

Vanden Zaterdach. Vrid. na *Odulfi.* Gher. Egbertsz. aenspr. ende Aelb. Beynop aengespr. syns gebleven anden rade, roerende vanden Zaterdach, daer Aelbert Gueryt voorsz. in gebreect soude hebben.

Jan Zeveke. 's Maend. na Mich. Scepen, rade ende oudermans hebben ter waerheit gevonden, bi horen raden daertoe geset, dat Jan Zevekyn syn borgerscap verwoent heeft, ende voort gesleten, dat die raedt denselven Jan Zevekyn voertmer niet voertsaen off verantwoerden en sell als horen borger.

Deernen becroent. Woensd. na *S. Crisp.* ende *Crispiaen.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat men Henr. Jansz., wt Brabant die stat ende een mile vander stat te wesen verbieden sell, X jaer lanck, omdat hi boven syn geechte wyf, scamel deernen becroent ende oncleit heeft, ende dat hoer off verteert.

Vordel-spuel. Eod. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat men Gerrit vander Aa, mitter lammer hant, ende Robb. Cornelisz., elc IIII jaer die stat verbieden sell, om dat si den luden dat hoer met vordelspuel ofgewonnen hebben.

Toverien. Eod. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat men Lysbet Sproncs die stat verbieden sel V jaer lanck van toverien, alse vander spil om te doen lopen ende daermede te raden op luden, dat si gestolen souden hebben.

Pelterien van Brederode. Vrid. na *Lucie.* Jan van Duven mit sinen gesellen aenspr. optie een side ende die oudermans ende gildebrueders vander grauwerckergilt, die dat ambocht metter hant doen, aengespr., syn hoerer saken gebleven anden rude van overdrachten ende smetenisse, rurende die syn opten voersz. Jan ende sinen gesellen gemaect souden hebben om zekere pelterien wille, die Jan vanden heer van Brederode gecoft heeft.

Goet genomen. Maend. *in vigil. Thomae.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Gher. Strwck, die wever, betalen sel Aernt Gherytsz. den wollewever, sulck goet, als hi hem genomen heeft, oic sel hi weder betalen dat armborst ende dat panser, bi hem genomen onder die scutemakers, ende hi sel der stat te beteringe geven IIII^{M} steens, ende mit desen sel hi qwyt wesen vande saken voorsz.

Claes Ketelaer. Vrid. opten Kersav. Dirck Screvel van Lubeck heeft machtich gemaeckt Gher. Bollekyn ende Claes Ketelaer *etc.* in te winnen *etc.* van Michiel Roelofs sulk gelt *etc.*

Vechten. Woensd. na *Anthani.* Jan Campert aenspr. optie een side, ende Mars Willamsz. optie ander side, syn hoer saken gebleven anden rade, vandat Mars gedruct soude hebben den voorsz. Jan Campert te vechten op Mars voorsz.

1446.

Voor der poorte v. Hasenb. leggen. Des Vrid. na *Valentini.* Scepenen ende rade syn overdragen, dat Jan Aernts Proys soon ende Boudyn Jansz. op *Hasenberch* leggen sellen voor die poerte, daer si biden voorrade op gesle-

ten syn, om des seggens wille, dat sy aengenomen hebben.

Diefte beteghen. Vrid. na *Judica.* Jan Dircksz. biden roden toorn, anspreker, ende Jan van Beesde angesproken, syn hore saken gebleven aen den rade, van dat sy malcander diefte beteghen hebben.

Meedekyn becroent. Eod. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Scholle die peerdetusscher wter stat ende den gestichte wesen sal 100 jaer op syn lyf, om des meedekyns wille, dat hi becroent hadde, ende hi sel oervede doen.

Onrenlyk present. Vrid. na *S. Servat.* Henr. van Haeften ende syn wyf syns gebleven anden rade, van enen onrenlicken (!) present, dat 't voorsz. wyf enen priester ghesent solde hebben.

Geweldenary. Eod. Scinckelsboers wyf is der saken gebleven anden rade, van dat sy een vroukyn mit enen messe gedwongen soude hebben hoer cleder wttetrecken.

't Huis ten Herte. Donred. nae *ascens. Dni.* Overdroegen die rade, ont ende nye, voer nutscap der stat van Utrecht, dat het *kws ten Herte* wten den verbant wesen sel, daer't toe desen dage toe in gestaen heeft, ende men sel dat hws openbaerlic vercopen bi tween vanden rade, daer toe geset, als Roet. Proeys ende Lodewyc die Wael, ende met den gelde, dat daerof compt, sal men bi denselven tween vanden rade vernugen diegene, die ter erfnisse des voorsz. hws naden verbant voorsz. gesien te comen syn, ende dat tot redeliker wys als den rade dat nutte dunken sall.

Dootslag. Vrid. nae S. Peternelle. Sleten scepen, rade ende oudermans, dat Hubert van Pallaes, onse borger, opten toorn leggen ende anders na den ouden overdrachten doen sell, want hi Jan vander Zevender dootgeslegen heeft binnen onser stadt, welke Jan onse borger niet en was, also onse raet ter waerheit dat wtgegaen ende ondervonden heeft. Ende die voorsz. raet heeft geconsenteert, dat Hubert op Sinte Catrinen poert leggen sell, vermits der ongadelicheit wille des roden toorns, soe hi binnen verbernt geweest heeft.

Onrechten litteycken. Donred. nae Pynxter. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Steven Gisbertsz. tot Zeist, der saken bliven sel landen rade, rurende vander plechten, die hi met enen onrechten litteycken vanden clerc gehaelt soude hebben, daer Claes van Hegenhusen van syns wyfs wegen denselven Steven of besproken heeft.

Botterien. Dynsd. nae P. ende Pauli. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Faes Reygersz., wt Duvelant, om syne botteryen wille met terningen der stat te beteringe gevan sal X riders, ende hi sel ewelic wter stat ende lant wesen an deser side der Iselen op syn lyf, ende hi sel scerpe oirvede doen op syn lyf, ende daer brieven of geven, eer hi wt coempt.

't Ghein. Vrid. nae *Laurentii.* Sleten scepenen ende rade, dat Herm. Voscuyl der saken bliven sell aen den rade, dat hem Jan ende Henr. van Loenen voren besproken hebben vande 80 gl., rurende die desselve Jans ende Henriks suster tot *Gheyn* in ghebracht hadden.

Meechdekyn wech te vuren. Woensd. na *decoll. Jo. B.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Aernt Hoen wter kerken te Buerkerc bloots hoofts den rade vergiffenisse bidden sell ende der stat te beteringe geven V^M steens, om des wille, dat hi om gelts wille in enen verdenden scepe een meechdekyn wech te vuren aengenomen heeft.

't Ghein. Dynsd. nae Lamb. Den rade, out ende nye, hebben de 2 oversten, out ende nye, metten tween daertoe geset, alse R. Proeys ende L. de Waell, volcomen macht gegeven bi hem luden te laten sceiden ende dedingen heer Herman Voscuyl, priester, bewaerer tot *Geyn*, met der stat van Utrecht, van sulcken gesceel als is tusschen onser stat ende hem, ende soe wes die voersz, onse oversten, out ende nye, metten tween borgeren voer 't beste tot nutscap onser stat daer in doen, dat sal die raet, out ende nye, vast ende stede houden.

Kusendam buten S. Katrinen.

Grift door't Veen. Donred. *in die Mauritii.* Overdroegen de rade, out ende nye, dat de

overste, out ende nye, raedt ende weghe vynden ende suecken sellen, om gelt te crigen, daer men nu tegen der toecomender tyt ene proeve mede greven mach in 't veen, om te besuecken, of men oic soude aldaer ene grifte ende vaert maken mogen doer den vene, van onser stat tot inder Eme.

Meeneed. Woensd. op S. Mich. avont. Scepen, rade ende oudermans syn overdragen, waert sake, dat yemant enighe lofte bi ede dede an ymants hant voor den rade, tot 's raets ofte der stat behoeff, ende die lofte niet en hielde, die soude op die kaec staen, ende een jaer wter stat wesen, behoudelic nochtans, altyt vermeeringe der correctien nae groetheit der misdaet, tot 's raets goetduncken.

Van honden te houden. Eod. Scepenen, rade ende oudermans syn overdragen, dat tenden viertien daghen, nadien men dit ter clocken verkundigen sell, nyemant gene honden houden en sell in onse stat, hi en sel so menich vol loep souts houden op sinen cost, ter stat behoef, als hi menich hout in sinen huse hout, hi enen kuer van 5 ponden tot eener reyse, so dicke als ment bevynt, wtgenomen *die Louwers*, want sy der honde tot horen ambochte behoeven, ende diegene, die jachthonde houden, daer si mede te jagen plegen.

In oneere enen doek gesent. Eod. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Alyt van Haeften twe jaer wter stat wesen sel ende daertoe te beteringe geven der stat III^{M} steens, omdat si enen priester in oneere enen doeck, daer menschenquaet in gebonden was, tot enen cleenoot gesent heeft.

Jan Zeveke. Donred. in *crastino Andree.* Jan Lambertsz. is gebleven enden rade van onredelike woerden, die hi Jan Zereken gegeven soude hebben, doe Jan Zeveken bi enighe van onse oversten vanden huse *ter Eem* gebracht wert.

Tractementen. Donred. opte XIII av. Overdroegen de rade, ont ende nye, dat Herman, onser stat clerc, hebben sel sine oude pensie, alse 400 L. des jaers, ende m^{r}. Claes, onser stat cirurgyn, 50 L. des jaers, tot synre pensie.

Gestolen goet verteert. Donred. na *conv. Pauli.* Sleten scepen, rade ende oudermans, dat Willam die Leghe ende Trude syn meecht der stat te beteringe geven sellen elc v^{M} steens, om des wille, dat sy een knechtkyn goet hebben helpen vercopen, ende den wyncoop daerof drincken, dat het knechtkyn syne moeder ende sinen stiefvader genomen hadde.

Zielmissen. Donred. nae S. Marcus. Wouter die Jonge, Hermansz., heeft voer scepen, rade ende oudermans mombaers gemaect heer Jan van Oudecop, can. te S. Mar., Henr. die Wit ende Cr. Egbertsz., ende hem macht gegeven, alle sine goeden op te bueren ende tot sinen orber die te keren, met sulken voerwaerden, ist, dat hi sterft, dat dieselve sine mombaer van sinen rechten goede 25 R. gl. geven sellen tot der overster capelle te Buerkerc, renten mede te copen, om misse wekelics tot ewigen daghen inder selver capellen mede te doen, voer des voersz. Wouters siel, ende syns vaders ende syner ouderen *etc.*

Molen but. Pellek. poort. Woensd. na *ascens.* Sleten scepen, rade ende oudermans, dat die scont ende buren buten Pellekussens poort daerover staen sellen, van 's gerechts wegen, dat Herm. Gosens soen, die molenaer, overgeven sell die molen, die aldaer staet opt IX loet sulvers ende IV capoenen erfrenten des jaers, behoudelic enen yegelyken syns rechts.

Slykborger. Vrid. na Petronelle. Die raet, out ende nye, hebben Gysb. Comen borgherscap gegeven, om dat hi die brugge tot Maersen scoen houden sel, onder vanden driftende, ende tot Maersen sell hi sine borgherscap mogen bescermen.

Den Drawanten te wederstaen. Saturd. na *transl. Martini.* Overdroegen die rade, oudt ende nye, dat onse stat onsen genedighen heere van Utrecht ende den steden ende landen des ghestichts van Overysel na hoere begeerten aen den drien staten 's lants alhier gesciet, bistandicheyt doen sellen mit horen volcke, om dat vreemde volck, dat men *drawanten* heet, te helpen wederstaen. Ende so wie die

overste, out ende nye, doen bieden wt onser stat alhier te trecken, die sellen reysen, ende yemant, die hem onwillich daerin makede, die soude vyf jaer wter stat wesen, ende dartoe der stat te beteringe geven L^M steens. Ende hier sellen die overste, out ende nye, volcomen macht in hebben.

Moeyenisse boven oordeel. Vrid. *in crast. Margarete.* W. vanden Berge is gebleven anden rade vande moeyenisse, die hi enen man doet, boven oordeel, gewyst inder castorien (!), des raets slitinghe ende wysinghe der scepen *etc.*

Wynscroders. 's Woensd. *in vigila Barthol.* Sleten scepen, rade ende oudermans, dat Jan Willemsz., die scroder vanden wyn betalen sal Gisbert Louwerensz. den craenmeyster, dat derde deel vande amen wyns, die met den craen gestort, Jan Knyff toebehorende, behoudelic dat Jan Willemsz. soen wel voert spreken mach op sinen gesellen, die hi meent, dat het bi horen verswm gesciet soude wesen.

Gem. huer. Des Manend. voor *Reminisc.* Sleten scepenen ende raden, dat Aernt Knoep betalen sel Joest van Diemerbroec syn 2 L, die hi op die kiste geleit heeft ende daer toe enen Bayerschen gl. van hwshuur, soe Aernt een camer, hem beiden toebehorende, ledich heeft houden leggen een jaer lanck, ende want si vaste hure gemeen hebben, soe wanneer een van hem beiden den anderen biet, huur te geven ofte te nemen van sinen deel, so sel die ander dat nemen of geven, of bleve enich hoerer beider goet daerenboven ledich legghen, soe soude diegene den anderen die huer geven, den die huer geboden worde ende niet annemen en woude.

1447.

Mishandeling. Vrid. na *Invocavit.* Jutte, Henriksz dr., aenspr. optie een side, ende Egbert, Jacopsz. soen, aengespr. optie ander side, syns gebleven anden rade van enen kynde, dat sy tsamen hebben ende van dat Egbert die voorsz. Jutte geslagen soude hebben.

Scotdeur tot Gein. Donred. nae *Let.* Willam Buddinck, tot *Gein*, is gebleven anden rade, van dat hi die luden van horen scepen gescat soude hebben, die hi *tot Gein* doer der scot duer gelaten heeft.

Vleesch hoe vercopen. Eod. Scepenen, rade ende oudermans syn overdragen, dat niemant enich vleysch of enich ingeduempt van beesten, runderen, scapen ofte verkenen ergent vercopen en sel, dan opten banken in ende voer den vleyschhasen, die men vander statwegen te verhuren pleecht, ten hebbe ierst XIV daghe lanck in sout gelegen, of in den roick gehangen, bi enen kuer van ses ponden, soe dieke alst iemant dede, te hebben onse stat die eene helfte, ende die zysmeester vande vleyscys ende die busmeysters vanden rade inder tyt die ander helfte, sonder yemant des te verdragen.

Cingelmuer gebroken. Vrid. na *Letare.* Die buer ant singel buten Wittevrouwen poerte an de zutside, syns gebleven an den rade, van dat sy die cingelmner gebroken souden hebben.

Bescermen tegen geestel. recht. Woensd. na *Judica.* Jansz. vanden Ryn heeft geloeft, bi eenre penen van C oude scilden, daer hi den domdeken gebruect heeft, dat hem te beteren biden rade vander stat, opdat de raet hem bescerme in't vervolch

vanden geestelycken recht, daer die domdeken hem voer den abt van Oistbroec mede besproken heeft.

Nywe scutten. Vrid. na belok. Paeschen. Overdroegen die rade, out ende nye, dat de tegenwoordige homans vande scutten, wael innemen mogen X nie scutten binnen desen jaer, mer sonder quetsinge van enighen gilden.

Vredebrake. Overdroegen de rade, out ende nye, dat Steven Henriksz., die men Steffen Lanen soen heet, ten lantrechte voor onsen heere van Utrecht staen sel, vanden vredebrake, daer hi of besproken is, ende die raet en sel hoer die sake niet bewynden, indien denselven Steven niet anders dan lantrecht en wedervaert, niet wederstaende sulke slitinge, als die nye raet lest voer onser vrouwen lichtmisse anno XLVI daerof gedaen ghehadt heeft.

Lantmeter. Donred. *in crast. S. Bonifacii.* Willam van Blidenborch, lantmeter, heeft verwilcourt *etc.*

Overspel. Manend. na Margriet. Sleten scepen, rade ende oudermans, dat Geertkyn van Ingen, om des wille, dat si bi enen pape sit in overspuel, wter stadt terstont gaen ende bliven sel twe jaer lanck, ende een mile vande stadt, gelyck van wegen die overste haer die wete gelaten is, of men sel hoer die stadt openbaer metter clocken verbieden.

Voorschoten. Manend. na Jacobi. Jan Jansz. in *Voorschoten.*

Boeken Eod. Sweeder van Huenen, aenspreker, ende Nellekyn van Ryn, aengesproken, syns aenden rade gebleven van sekeren boeken rurende.

Huis tot Weresteyn. Woensd. *in prof. Petri ad vinc.* Sleten scepen, rade ende oudermans, want die raet ter waerheit gevonden heeft, dat joncfr. Mechtelt vande Weteringe gelyftocht is anden huse *tot Weresteyn*, ende IV mergen lants, daer 't hws op staet, ende Jan van Brackel tegens horen wille op de voorsz. landen woent ende dat brwct, dat daerom dieselve Jan terstont daerof varen sell, hi ende alle anderen hoer geweldige handen vanden landen trecken sellen ende der voorsz. joncfr. Mechtelden hair lyftocht voersz. rustelic laten gebrucken, oft men sel van onser stadt wegen met den voorsz. Jan van Braeckel ende anderen omgaen, als men sculdich is te doen met dengenen, die den onsen gewelt doen.

Troggelarien. Des Woensd. voersz. Sleten scepen *etc.*, dat Jan Donre om synre trongelarien (!) wille buten sinen node, onser vrouwen tot Buerkerc III ryst leyen geven sel, ende waert, dat hy tot eeniger tyt meer troggelde buten nootsake, soe soude men hem die stat verbieden ende een mile vander stat te wesen.

Jan Zeveke. Woensd. na *assumpt. Mar.* Sleten scepen *etc.*, dat Jan Zeveke der saken bliven sell anden rade, daer heer Nannecke Janssoen ter Eem, hem voer besproken heeft alse van cost van zekeren gevangenen ruerende.

Idem. Des Maend. nae Barthol. Jac. Nanninck, Janssoen vander Eem, een aenspraker, ende Jan Zeveke, aengesproken, syns gebleven anden rade, van coste van gevangenen rurende, gelyck die raet voer gesleten heeft.

1448.

Buitenborger Donred. nae bel. Paeschen. Die rade, out ende nye, hebben eendrachtelyc ghegont Henric Ghysbertsz. van Paschen, den barbier, dat hi syn leven lanc woenen ende syn ambocht doen sel moghen inden Weerde, buten der stadt, behoudelic dat hi der wantsnidergilde doen sel ende daermede dienen gelyker wys ende in alre manieren, off hi binnen der statmuren woenaftich waer ende syn borgherschap aldaer bescermen ende ghebrucken.

Bedelen. Des Woensd. de X dach in April. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Lyse metten Lappen niet meer bidden en sel om Godes wille, bi ewelic wter stadt te wesen, ten waer, dat si van goede so arm worde, dat sys van node behoefde, ende sy sel der overster capelle tot Buerkerc geven XVI^{M} steens, der stadt te beteringe oic XVI^{M} steens.

Huis Keiserryck. Woensd. XVII d. in April. Scepen, rade ende oudermans syn overdraghen, dat Herman Keyser biden scutmeysteren onser stadt sel doen maken

die cimmen des hws *Keyserryck*, ende anders dat daertoe te maken is, daer der stadt wage bi bescadigen mochte, alsoe dat die derselve wage niet bescadicht en worde. Ende ist dat Herman Keyser dat voorsz. hws ten *Kesserryck* mit recht ontgaet (?) soe sel diegene, die 't *Keyserryck* behout, den voorsz. Herman off sinen erven, ghebrake syns, sulc gelt als hi daeraen vertimmert, bi den voorsz. scutmeesteren weder betalen, ende daer sel die raet der stadt hem in stercken ende bistandicheit in doen.

Dieflic goet gebrwct. Eod. Sleten scep., rade ende oudermans, dat men Lyse Koenen, die men Grote Lyse heet, optie kaec setten sel, den steen doen draghen, een oer ofsni-

den, ende dat oer aen de kaec spikeren, om des wille, dat si dieflic goet willens ende wetens gebrwct heeft, ende des grotelyc ghenoten, ende men sel hoer ewelic die stat ende een mile vander stat te wesen verbieden mitter clocken op haer lyff.

Vrid. XIX dach in April. Claes Ketelaer.

Spotnaam. Woensdag. nae Georgii. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Henric Hermansz., die men *Hemelkieker* heet, den rade blootshoofts vergiffenisse bidden sall *etc.*

Buitenborger. Donred. op S. Benedictus dach *translacio.* Overdroeghen die rade, out ende nye, ende hebben gegont Claes Korskyns soon, dat hi sine borgherscap oic ghebruken sell buten onser stadt, ende die niet moghen verwoenen, so langhe hi die slusen inder Vechten van's gemeens lants weghen bewaert.

Jan Zeveke. Eod. Overdroegen de rade, out ende nye, ende hebben Jan Zeveken sine borgherscap wederghegeven, om bede wille ons ghenedichs heren van Utrecht, in allen schyn off hi die niet verboert en hadde zeer der tyt, dat hi yerst onsen borgher wert.

Idem. Woensd. na *nativ. Mar.* Sleten scepen *etc.*, dat Ja. Nanninck, Jans soen ter Eem, aenspraker, ende Jan Zeveken, aengesproken, te recht gaen sellen in der castorien (!), of voer die scepene t'Utrecht, waer den aenspraker gelieft, vander sake des costs van zekeren gevangenen rurende, daer Jacob den voorsz. Jan Zeveken om voer den rade van besproken heeft. Ende ist, dat sy in der castorie te recht comen, so en sellen sy niet pleiten, mer hoer sake sonder pleiten vervolgen, ende soe wes die officiael voer recht wyst, dat sellen die partyen houden. sonder enich vorder beroep, ende Jan Zeveken sel Jacob Nanninck een pont wedergeven vande twee pont, die Jacob op die kist geleyt heeft.

Onredelike sprake. Woensd. na XI^{M} *virg.* Sleten scepen *etc.*, dat Beatris Blocks den rade bloots hoofts verghiffenisse bidden sal, der kerke te S. Geerte te beteringe geven X^{M} steens, ende der stat L ons heren gulden, ende si en sel niet vanden vleeshuyse comen, si en hebbe dese slitinge voldaen, ende si sell wilkoren, hueschelic te spreken, bi noch vuel swaerre richtinge, tot 's raets goetduncken, want si weer onredelic ende onbetemelic gesproken heeft op onsen genedigen heer van Utrecht, ende den genen, die die stat regieren, ende hoir beroempt heeft, hoe si in tiden voorleden inde voorsz. kerke te S. Geerte gesceten hadde.

Logentaal. Woensd. na *omn. sancti.* Sleten scepen *etc.*, dat Geertkyn Petersz. inden Weerde, gaen sel int gerecht inden Weerde ende aldaer vergiffenisse bidden, Otten, den si van haren kynt overgesecht heeft, ende mede seggen, soe wes sy hem daerom overgesecht heeft, dat sy dat gelogen heeft, ende misdede sy meer, dat soude wesen op een swaer correctie.

Rechtsaken. Des Dynsdages nae Thome. Sleten ende overdroegen scepen ende rade, inder saken tusschen Dirc Screvel van Lubike optie een side, ende Mich. Roelofszoen ende Ja. Willamszoen, Michiels neve, optie andere side. want die raet ter waerheit wtgegaen ende gevonden heeft, biden horen daertoe geset, dat sulke gebreke, als Dirc Screvel heeft an Michiel ende sinen neve voersz. van sculde van comanscapen rurende syn, ende sulke saken in onser stat te rechten behoren den scout ende scepenen onser stadt, van ons genedichs heren wegen van Utrecht inden weerliken rechte, off die officiael inden geesteliken rechte, dat daerom die voorsz. Dirc Screvel, van syn gebreke voorsz., op Mich. ende sinen neve spreken sall, mit

recht voer den scoute ende scepenen voersz. hem of den officiaell, welcken hun daervan gelieft. Ende oft sake si, dat hi voer den officiael mit recht spreken will, soe sall men die saken sonder pleiten aldaer einden, ende sonder enich vorder beroep op desgeens cost, die in den onrechte gewyst sel worden, op dat ymmer den voorsz. Dirc, soe hi een wtheemsch man is, een cort onvertoecht recht, wedervaren mach, als dat behoert.

Erfs vande Neude. Des Donred. nae *Agnet.* Die raedt, out ende nye, hebben gegont een-

drachtelic, Henr. de Hazen, soe hi nu tymeren wil, dat hi wat erfs hebben sel van die Neude, om syn hues te bemeeren, behoudelic, dat hi der stat daer off geven sel, biden oversten, oudt ende nywe, ende scutmeysteren die nu syn, dat redelic is. Ende als dat hws getymert is, soe sell hi der stadt brieve hebben op sinen oost, dat hi ende sine nacomelingen dat erve tot ewigen daghen onbecroent behouden mogen.

1449.

Huis van Montfoort. Des Saterd. na *Judica.* Sleten ende overdroeghen scepenen, rade ende oudermans, dat die eygenscap off, qwyt ende te nyet wesen sell, die Henric ende Vrederic van Masch, ghebruederen ende oic hoer moeye, voortyts gheworven hebben op heer Willams huysinghe van Montforde inder Oudellen, derwylen heren Willam voersz. die stadt verboden was, want die raet, out ende nye, voertyts overdraghen hadde, eer die voorsz. eighenschap gheworven wert, dat men nyemant, die de stadt verboden is, op die van anxte syns lyfs hier niet comen en mach, syn goede niet offeygenen en sell, ende heren Willam sell die scout, daer die eyghenscap mede gheworven is, betalen off die met recht verantwoorden.

Lichte wiven. Woensd. nae S. Pancras d. Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat van deser tyt voert gheen lichte wiven woenen sellen opt *heylighe leven*, bi die Wittevrouwen, maer sy sellen woenen in afterstraten, die ter muren wert gaen, als van outs ghewoenlyc is.

Sleutelbewaarders. Donred. nae *Laurentii.* Dese nabescreven syn die slotelen bevolen van den poerten, bi scepenen, rade ende oudermans:

Vander Tollensteghe poerten mitten Heck aldaer, heeft Goert Coninc van Voerde.

Van S. Kathrinen poerte heeft Jan van Oudwater.

Vande Weertpoerte metten heck aldaer, ende vande Louwerpoerte heeft Aernt Ghysbertsz.

Van die Wittevrouwen poerte mitten heck, by die Plompentoorn, heeft Henrick Petersz.

Vanden Heck by S. Servaes heeft Goert Bot.

Doodslag. Eod. Die vive, vanden rade ter saken gheset, hebben den rade aenghebrocht, dat Ghysken Vter Loserecht, mitter lamer hant, doot ghesteken heeft Willam Lambertsz., oic hebben sy ter waerheit ondervonden, dat hy met enen messe ghestoken is, daer hy aen doet bleeff, soe is die raet overdraghen, dat men Ghysken voersz. die stat sel verbieden, nader ouder gewoenten I^{C} jaer ende enen dach.

Nye borghers gratis. Des Man. n. Bertel.

Coenraet de Cuper, } steenhouwers.
Lambert de Cuper, } steenhouwers.
Willam Petersz. } steenhouwers.

Jan v. Zevek. Op S. Jans avont *de coll.* Jan van Zebecke sell oervede doen *etc.*

Gevangen-busse. Des Woensd. na *Mauritti.* Overdroeghen scepen, rade ende oudermans, dat men sien sell om enen goeden reckeliken man, die om sell gaen bidden mit eenre beslotener busse, tot behoeff der ermen ghevanghen, ende dese man sell hiervan hebben den vierden penninc, die hy bidt, ende dit gheldt sel comen

in handen des borghermeysters vanden viven inder tyt, die de slotel vander busse hebben sall.

Coppelary. Des Woensd. nae S. Andr. d. Sleten scepenen, rade ende ondermans, want Hildegont *etc.* een joncfrouken heimelic in horen huse ghehouden ende aen Gosen vande Weteringe gecoppelt heeft, dat si daeromme staen sel optie kaecke ende draghen den steen, ende wesen V jaer lang wter stat.

Valsche munt. Vrid. nae S. Lucyc. Sleten scepen, rade ende oudermans, want Ghysb. Ghysbertsz. gheconterfeyte valsche Postulaet guld., stoters, witte, stuvers ghecoft ende den ghemenen volc voir goet aenghesteken ende wtghegheven heeft, dat hi daeromme ewelic wter stat wesen ende aen dese side der Lecken d'Wtert staet, niet comen en sell op syn lyff, ende hi sel der stat oic mede doen ende ter beteringe gheven L Rynsche gulden, die singhelmuer mede te maken daer onse genedighe inquam op Sinte Blesius nacht lestleden.

1450.

Logentael. Want Elis vander Meye in teghenwoordicheyt 's raets opten huise gheseit heeft, dat hy der saken teghen Gheryt de Vlie aen den rade niet ghebleven en was, hoe wael hy die ghebleven was, soe sel hy den scepen, rade ende oudermans te beteringhe gheven elcx een quaerte wyns ende den dienren desghelycx ende den oversten ende scepenen dubbelt (!).

Cluse opte werf leger maken. Des Dinsd. nae *conversio Pauli.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Claes Coppensz. by den gesworen onser stat, die cluse die voer op sinen werf staet, ofbreken ende legher sell doen maken, totter hoochte toe vander wanghe van der Viebrugge, tusschen nu ende wtgaende Meye naestcomende, alle daghe d'en tendens by enen pont.

De paep vd. Ghein. Des Donred. nae *conversio Pauli.* Overdroegen scepenen, rade ende oudermans, want die paep vanden *Geyn* Dirc Rwschen syns wyffs dochter, dat tot *Gein* in den cloester voertyts gheweest is, ende nu overmyts den quaden regiments dat nu een wyltyts inden selven cloester gheweest is, daer wt ghestreken ende totten VII susteren opten Wulen (!) sloet in gegaen was, daer die paep voersz. by nachte over mans slaep aengheclopppet ende ingelaten wert ende den susteren vele overlasten t'zelver tyt ghedaen heeft, om den kynde weder daer wt te nemen, dat die voersz. paep sine hande vanden kynde trecken ende voert meer onghemoeyt laten sell, heeft hy off yemant anders yet te segghen opten kynde, die mach mit recht spreken voir den *vicarium* ende onser stat, daer men goet recht sell laten wedervaren.

Verboden spel. Des Manend. de IX dach in Meerte. Sleten scepen, rade ende oudermans, dat Zwer Willamsz. ende Aernt syn broeder, wilcoeren sellen ende sy hebben gewilcoert in tegenwoordicheit 's raets opten huse, op een jaer lanc inden roden toorn te leggen, ende daeren tendens X jaer lanck wt der stat te wesen, dat sy gheen onhoefsche spuel mit teerninghen ofte anders, noch gheen onstanthaftighen saken meer hantieren noch bedriven en sellen, ende sy sellen den priester van Groningen vernuegen vanden gelde ende pande, dat sy hem onhuesscheliken offghewonnen hebben, ende bidden den rade verghiffenisse, bloots hoofts opten huse.

Sluse vander Ae. Des Vryd. nae S. Greg. dach. Melis van Mynden aenspraecker, ende de scout, heemraden ende buerlude van *der Ae*, aenghesproken, syns ghebleven aenden rade van eene sluse *etc.*, ligghende inden gherechte van *der Ae*, die Melis voorsz. toebehoren soude ende die buerlude voersz. die opghewonnen ende vermaect souden hebben buten will ende consente van Melis voersz.

Ondaften bedreven. Manend. nae S. Geerd. dach. Dirc Jansz. is der saken ghebleven aen den rade, van enighen ondaften, die opten *heylighen leven* bedreven soude hebben.

Slitinghe. Vrid. na S. Joris dach. Sleten scepen ende rade, dat Gisb. Splinter wedergeven sel joncfr. Jan in Schoutensteghe, die 2 pont, die sy optie kiste gheleit heeft, ende joncfr. Jan sel met hoir toentafel vanden sinen ende opten horen bliven, tot ghenen hinder Ghisberts voersz.

Wilkoer. Des Manend. nae S. Marcus d. Loych Bouman heeft hem verwilcoert in teghenwoordigheit 's raets, dat hi die vier merghen lants, op die scepen syde, opter weyde, dien van onser stat in hueren heeft, aen niemant brenghen noch verhuren sell sine jaren lang durende, dan bi onsen rade.

Om vrouwen bede wter vanghenisse laten. Des Woensd. nae *Bonif.* Peter Jansz. van Verler sel brenghen in handen ons cameraers alsulc ghelt, als hy enen armen man tot sinen huse ghestolen heeft, tot der tymeringhe des raets capelle in die Buerkerc, ende men sel hem anders gracie van sinen bruecke doen, ende om bede wille goeder vrouwen, wter vanghenisse vanden vleyshuse laten.

Een vrouwkyn in de craem vervaert. Des Vryd. na *Odulphi.* Sleten scepenen ende rade, dat jonghe Willam Proest gheven sel 't vrouwken, dat syn wyf in de craem vervaert heeft,

voor hoer loen 4½ Arn. gl., ende dat vrouken voersz. sal Willem Proests wyf wedergheven de tabbert, die sy hoer ghenomen had ende dit in 8 daghen nastcomende, alle daghen bi enen L.

Ondaften bedreven. Vryd. nae *Martini.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, want Claes Boeyensz. vele onredelike woirde den poirters in die Tollensteghe poorte gegheven heeft, ende vele ondaften aldaer bedreven heeft, soe sel hi comen wter Buerkerck opten raethuse, als die raet sit, ende bidden den raet verghiffenisse ende wilcoren, gheen onstanthaftighe saken meer te doen, ende gheven der stat te beteringhe V^M steens.

Verlaetslusen. Dinsd. nae S. Mergriet. Belielden die rade, out ende nywe, dat men wtsetten sel X doyts opten merghen totten verlaetslusen inder Vechten, tot den restante, die thans syn.

Huis etc. in de Minrebroederstraat. Des Donred. na *assumptionis Marie.* Die raet, out ende nye, hebben belieft, dat Jan van Rynesse van Wulven over mach doen gheven mit den gherechte binnen onser stat, Dirc de Jonghe, die husinghe ende hofstede, die gheleghen is in die Mynrebroederstraet, soe Jan voorsz. denselven Dirc die voorsz. husinghe vercoft heeft.

Stats-timmerman. Eod. Scepen, rade ende oudermans hebben eendrachtelike ghegont ende ghegheven Evert Elisz. der stat tymerman te wesen, in allen schine als dat Lambert Elisz., syn brueder, den voorsz. dienst ghevoert ende ghehadt heeft.

Vicarie in de Buerkerk. Des Manend. nae *Willebrordi.* Heer Claes, vicarius inde Buerkerke, aenspraker, ende die joncfr. Keysersz. syn haer saken ghebleven aenden rade van gebr., die hi optie joncfr. Keysers heeft, vande vicarie, die Ger. de Keyser schuldich is te beleggen in die Buerkerc.

Wtsinnich. Die scepen, rade ende oudermans hebben wt vervolch Peters van Vosculen gheset van horen rade, alse Volkert van Baern ende Steven vander Horst tot mombers over joncfr. Alyt van Angheren, so si horer sinnen teser tyt byster is.

Huis te Lochorst. Des Manend. na *Martini.* Overdroeghen scepenen, rade ende oudermans, dat Bertelemeus van Lochorst sel doen bieden Jan Henrick Mourisz. wyff teghen hem voer onsen rade, ende si sel der sake bliven aen den rade, ghelyck Goert Dedel ende Otten Hasert gemachticht van Jan voorsz. heure man, de saken ghebleven waren, eer Jan Henricksz. voorsz. sterff, ende dit sal wesen ruerende vanden huse *tot Lochorst.*

Valsche eed gedaen. Des Manend. nae Mart. Sleten scepenen, rade ende oudermans, want Lysbet, Jan Ysbrantsz. wed. met horen zoen voir dat gerechte tot Abcoude ende voir die seven, enen quaden eet ghesworen hebben, van brieven, die hoer daer gheeyschet werden, die sy swoeren, dat si niet en hadden, noch en wisten, hoewael si die nochtans in hore bewaernisse hadden, soe sellen si onser stat d'een ter beteringe gheven X^M ende Jan van Alphen XV^M steens, ende Jan van Alphen ende Lysbet voorsz., die sellen gunstelic met malcanderen t'eten gaen, daer si t'eten horen.

Rynouw. verbranden. Des Vryd. na Elisab. Overdroeghen die rade, out ende nye, dat men dat huis tot Rynouwen terstont aensteken sel ende bernen dat met Jacobs Proesten bouhuis tot Vechten.

Stats timmerman. Des Vrid. na S. Kathar. dach. Scepen, rade ende oudermans hebben ghegheven ende ghegont mit dat meeste deel vanden lonen, Willam Evert Elisz. soon, dat stats tymerampt in allen schine, als syn vader dat te bewaren plach.

S. Anth. capelle. Woensd. na S. Lucye. Ja. Pot ende Bertelemeus van Nievelt syn gheset van des raets wegen totter scelen vander kerken S. Jacobs ende wyinge der capelle van S. Anthonis optie Vechten, dat die bruederschap vander capelle voersz. geen vervolch meer doen en sellen vander wyinge voersz., aen den *vicarium* of anders yemant, ter tyt toe die vanden rade voersz. die saken onsen rade opten huse weder aengebracht hebben.

Gang by S. Eloye gasth. Woensd. na Lucye. Die scepen, rade ende oudermans hebben ghegont den gasthuysmeesters van S. Loyen gast-

huise, dat sy die ganck besiden aen die voersz. gasthuse nu legt, verlegghen moghen voor dat gasthuis ende dat gasthuis voert lenghen byden twee vanden rade daertoe gheset, alse Dirc van Zulen ende Volkert van Baern.

1451.

Huis van Lochorst. Vryd. na XIII dach. Jan Henr. Moureysz. wyf was in der saken ghebleven aen den rade teghen Willam ende Bertelemeus van Lochorst, rurende van hoer aendeel vanden huse *van Lochorst.*

't Paradys. Woensd. na XIII d. Leggen in 't *Paradys* ende eten bier ende broet.

Capelle van S. Jacobs. Dinsd. na *S. Pontiani.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Gherit Pauwels sone, om des wille hi Jan Jacobsz., den capellaen tot S. Jacobs, onschuldelike met sinen suster ghelt beteghen heeft, ghelyc dat bi onsen rade ter waerheit wtgheghaen is, onser stat ter beteringhe gheven sel van sinen bruecken L^M steens, ende sel wilcoeren *etc.*

Avedocht. Woensd. na *S. Pont.* Sleten scepenen, rade ende oudermans, dat Jan Jacob sone ende Peter Bontrock gunstelic met malcander te recht gaen sellen voer den scout ende scepenen vander stat, rurende vanden avedocht, die door Peters husinghe te lopen plecht, so Jan Jacobsz. voorsz. denselven Peter voorsz. daervan voer den rade besproken heeft.

Gedenkstukken betreffende die van Marlot.

I. Brief van recommandatie voor David van Marlot, door den Hertog van Wurtenbergh aan Prins Maurits geschreven, (6 Febr. 1622). (Translaet uyt Hoogduyts.)

Onsen vriendelicken dienst, oock wat wy meer lieffs ende goets vermogen, Hoochgeboren Furst, vriendelicke lieve Vedder. Alsoo ons UL. stalmeester, onse lieve getrouwe Davidt Marlot ganss onderdaenich heeft versocht ende gebeden, dat wy aen UL. syne persoon ten besten wilden recommandeeren ende by dese voorgevallene gelegentheyt, om syn verder avancement aenhouden, hebbende ons daer beneffens te kennen gegeven, dat enige menschen, die syn fortuyn misgunnen, UL. quaede berichtinge gegeven hebben wegens synen adel, hetwelck hem misschien tot enich naedeel soude connen strecken; soo hebben wy hem syn onderdaenich versouck niet connen verweygeren, dewyle wy van anderen geloofwaerdige onderrichtinge hebben, dat hy sich in UE. dienste tot noch toe wel gedragen, ende verhopentlick in andere hem aenbevolene saecken sich niet weyniger lofflick draegen sal. Daer beneffens verseeckeren wy UL., dat hy, Davidt Marlot, van adelicke ouders echtelick geboren is, die soo wel onder ons als onder de stadt Bern, noch op desen tyt adelicke goederen besitten, ende dat syn vaeder onsen getrouwen onderdaen ende leenman sy. Soo versoecken wy UL. vriend vedderlick, dat UL. den gemelten Marlot, gelyck tot noch toe, alsoo oock int toecomende in genaede laeten aenbevolen syn ende hem in voorvallende occasie, met genaedige ende sortabele bevorderinge sodanigh toegedaen syn, dat hy dese onse, tot syn voordeel gegevene intercessie, werckelick ende effectiev genieten moge. Hetwelcke wy in diergelycke occasie offte ander gelegentheyt altoos overbodich syn aen UL. vriend vedderlick wederom te verschuldigen; Sullende hy, Marlot, die aan hem bewesene genaede, sonder enigen twyffel met getrouwe ende schuldige opwachtinghe, in onderdaenigheyt soucken te verdienen. Hetwelck wy UL. niet hebben willen onthouden te schryven, ende verblyven beneffens bethoninge van onsen aengenaemen vriend vedderlicken ende dienstwilligen wille, UL. wel toegenegen. Datum op ons slott Mompelgart, den 6. February 1622. Van Gods genaeden Ludwich Friderich, hertogh tot Wurtenbergh en Teckl., graaff tot Mompelgard, heer tot Heydenheym *etc.* UL. dienstwillige cousyn, *was onderteeckent:* LUDWIG FRIDERICH.

Superscriptie. Den Hoochgeboren Furst, onsen vriendelicken lieven cousyn, Heer Maurits, Prince van Orangien, Grave tot Nassau, Catzenelenbogen ende Bueren, *etc.*

Dat de vorenstaende getranslateerde copye met syn waere origineele volcomentlick accorderende is, attestere ick ondergeschreven notaris publ., in 's Gravenhage residerende, den 24. October a^{o}. 1682.

J. BEECQMAN, Nots publ. 1682.

II. Huwelijksche voorwaarden tusschen Dav. Marlot en A.M. van Steelant, (21 Nov. 1623).

Nademael eenen tyt geleden verscheyden proposten ende communicatien gehouden syn gewest van een toecomende houwelyck tusschen Joncker David Marlot, heer van Bavoy ende Jonckvrouwe Anne Marie van Steelant, ende ten eynde sulcke goede intentie als noch ten effecte gebracht mochte worde, soo is eyntelicken by vorgaende advis ende goet gelieven van Vrouwe Margaretha van Mechelen ten eeren Gotz almachtich vermeerderinge van goede, vrinschape ende tot onderhout vande Christelycke ordonantie des heyligen houwelycken staets tusschen Vrouwe Margareta van Mechelen in den naem van voorgenoemde haere dochter Jonckvrouwe Anne Marie van Steelant ter eenre, ende de voors. Joncker David Marlot ter anderen syden een Christelick ende wettelyck houwelyck geaccordeert, geresolveert ende besloten opten poincten, voorwaerden ende conditien, hiernaer gespecificeert. Inden eersten, dat de voorn. Joncker Marlot ten houwelyck brengen sal alle alsulcke goederen, landen, renten, meubelen, actien, gerechticheden, hoedanich die wesen moegen, als hem tegenwoordich toebehorende syn ende die hem noch namaels meer aencomen, besterwen ende toebehoren souden mogen. Ende de voorn. Jonckvrouwe Anne Marie van Steelant sal van haarder syde, tot avancement van desen houwelyck, oock brengen alle alsulcke goederen, landen, renten, meubelen, actien, gerechticheden, houdanich die wesen mogen als haer tegenwoordich toebehorende syn. De voorsz. goederen te houwelyck aldus innegebracht ende die staende houwelyck de voorschreven conjuncten ten wedersyden aencomen, ofte besterven mochten, sullen int scheyden van den bedde wederom erven, keeren ende volgen aen de syde, daer deselve van gecomen syn. Item, indien Joncker Marlot eerst quame te overlyden, tsy hy kinderen after laet of niet, soo sal Jonckvrouwe Anne Marie van Steelant voornomt op syne ingebrochte gereetste goederen ontfangen twaelf hondert Carolus gulden jaerlyckx, haer leven lang geduerende. Item, indien geduerende 't voorschreven houwelyck deselve echte luiden eenige acquesten ofte conquesten deden, deselve sullen succederen opde voornoemde Jonckvrouwe van Steelant. Item, sal oock de voornoemde Jonckvrouwe van Steelant voor wt trecken ende behouden alle cleeren, juwelen, ketenen, ringen; alle het silver ende gout, gemunt ende ongemunt. Alle welcke voorsz. conditien en voorwaerden met allen hetgene daervan is dependerende de voorsz. Vrouwe Margareta van Mechelen, mitsgaders de voorsz. toecomende conjuncten ende een ider van hen luyden in zyn regart, soo veele hen aengaet, hebben beloeft ende beloven mits desen voor goet, vast ende van werden te houden ende deselve punctuelyck nae te comen ende te volbrengen. Aldus gedaen en gepasseert opten een en twincksten November, in 't jaer sestien hondert drie en twintich.

(*Get.*) MARGARETA V. MECHELEN. DAVID MARLOT *van Bavoy.* ANNE MARIE V. STEELANT.

(Naar kopij op papier.)

III. Contract de mariage entre noble David, fils de feu noble prudent Samuel d'Aulbonne, seigneur de Preverenges, d'une part, et Damoiselle Louyse, fille de deffunct noble puissant Joseph de Marlot, vivant seigneur de Bavoy, d'autre part, (19 Janv. 1634).

Au nom du Père, du Fils et du Sainct Esprit, Amen. Par devant moy, notaire et les témoings cy après nommez, furent presentz en leurs personnes noble David, fils de feu noble prudent Samuel d'Aulbonne, escuyer, bourgeois de Morges, seigneur de Prev. *etc.*, et de Damoiselle Lavinia de Thienne d'une part, et Damoiselle Louyse, fille de feu noble, puisant Joseph Marlot, escuyer, seigneur de Bavoy & de Damoiselle Anne de Coucault, assistée & authorisée de noble, puissant & genereux Davidt Marlot, escuyer, seigneur du d^{t} Bavoy, Lavigny & Offenberg, colonel & capitaine d'une compagnie cuirassiers, pour le service des Estatz Genereaux des provinces unies, son frère noble puissant Jacques de Coucault, escuyer, seigneur d'Estoey son oncle, de noble, spectable Guillaume Bulet, seigneur de Grandsy, son tuteur, Pierre, fils de Pierre de S. Martin escuyer, & de Damoiselle Judith Marlot, sons neveux, lesquels des advis & conseils susd^{t}, & de leurs autres parents & amis se sont reciproquement promis et promettent prendre & conjoindre au sainct éstat de mariage & iceluy accomplir & celebrer en l'eglise de Dieu le plus tost, apres les solennitéz accoutumees, que faire se pourra, aux constitutions promesses, accords, conventions, charges & conditions suivantes. Cest assavoir, que ladicte Damoiselle future espouse en faveur & contemplation dud^{t} mariage, a baillé & constitué en dot, audict S^{r} d'Aulbonne, son futur espoux present, stipulant & acceptant, tous & un chacuns ses biens, droicts, noms, raisons, actions, pretentions quelconques presentz & avenir, sur & en tant moins desquels led^{t} seigneur de Bavoy a donné, cedé, quitté, remis & transporté, à la d^{te} Damoiselle, future espouse, sa soeur, pour tout ce qu'elle peut prétendre ces biens & successions de sesdicts père & mère. La sixiesme partie des biens, meubles, bestail & denrées (a la reservation de tous les gros meubles de bois & de ceux d'éstain tenants a bois) et la moitié de tous & chacuns les debtes actives, droicts, noms, raisons, actions et pretentions appartenants aud^{t} feu seigneur de Bavoy, leur père, en quel lieu & en quelque sorte, & manière que ce soit, sans aucune chose en exceptes n'y reserves, que les droicts & actions des douze centz ducats et accessoires legitimes, au d^{t} seigneur défunct, cedez par les seigneurs de Montrichier, a prendre vers le Serenissime Prince, le Landgraff de Hessen ou des mains du seigneur de Castillion de Basle, pretendu depositaire d'iceux, que le d^{t} seigneur de Bavois, s'est reservé et reserve, tant contre les susnommez & les seigneurs, Barons de Montrichier, que tous autres qu'il appartiendra avecq tous autres biens desd^{t} successions, a la charge de les acquitter de douze mille florins monnoye du pays de Vaud de capital & interests, escheves & aséschoir qui se sont trouvez deubts, par le d^{t} défunct seigneur de Bavoy, outre les douze mille & tant de florins, qui sont deubts & assignez sur les forges de l'abbaye du Lac de Joux, duquel aquittement, ensemble de toutes autres debtes passives, charges, pretentions quelconques, dont la succession dud^{t} seigneur de Bavoy se trouvera tenue, il demeure chargé; et lad^{te} Damoiselle, future espouse, ses successeurs & ayants cause, quelconques entièrement quites & deschargez, en payant

toutes fois & aquittant par elle la sixièsme partie des debtes passives et estrangères, qui se pourroyent descouvrir cy apres; outre les vingt quatre milles & tant de florins, interests cy dessus declairez, jusques a concurrence toutes fois de cinq mille flo-

rins tant seulement a prendre sur ce que luy sera parvenu, & qu'elle aura recu desdicts droicts paternels, pretentions a elle cedez & non autrement. A la deffense desquels & de touts autres actions & pretentions, qui se pourront intenter d'ailleurs contre led^{t} seigneur de Bavoy ou sur sesdicts biens, les d^{s} futurs conjoincts ont promis s'employer & se servir & assister de tout leur pouvoir & toutes fois a ses frais & risques. Et lequel seigneur de Bavoy a promis en aultre, par foy & serment & soubs l'obligation & ypotheque de tous & chacuns ses biens presents et a venir, & specialement la spécialité ne derogant a la generalité ny au contraire, sur la terre & seigneurie de Bavoy appartenantes & dependentes, qui y est & demeure specialement affectée & ypothequée, outre les ypotheques & assurances des droits dotaux de lad. Damoiselle de Coucault, aux quels n'est nullement derogué par ces presentes, tous les quels biens il se constitue pour cest effect tenir, payer audict seigneur d'Aulbonne, futur espoux, ou en son aquit a ses creanciers, aux lieux, droicts, speciales ypotheques & privileges, desquels lad^{te} Damoiselle, future espouse & successeurs quelconques, sont & demeureront des a present comme delors, du payement que leur sera faict, des deniers de sadicte dotte, mis & subroguez jusques a la concurrence de ce, qui en aura este payé a chasque creancier, quand mesmes, ils ne luy en feroyent aucune subrogation oultre la presente, laquelle ledict sieur d'Aulbonne, veut & consent estre aussy valable que si elle avoit esté faicte par les creanciers, et ce en bonnes espèces & non en fonds ny autrement, sy bon ne semble auxd. futurs conjoincts, la somme de quinze mille florins monnoye susd^{te}, dans trois ans prochainement venants, pendant lesquels toutes fois & des a present pourra led^{t} seigneur d'Aulbonne, vendre & aliener les fonds & droicts audict seigneur de Bavoy, appartenants, tant a Lavigny que les forges de l'abbaye du Lac de Joux appartenants & dependentes, jusques a la somme de trente mille florins susdict, outre l'aquittement desdicts douze mille & tant de capital, dont elles sont chargees, si tant s'en peut trouver & en retenir incommutablement, ladicte somme de quinze mille florins avec les interests & revennus, quelles pourront produire des lad^{te} vente, & en payer le surplus a monsieur de Bova en l'aquit dudit seigneur de Bavoy de pareille constitution par luy faite a Damoiselle Thiennette Marlot, sa soeur, espouse dudict Sieur de Bova. Et moyennant les cessions, promesses cy dessus faites par led^{t} seigneur de Bavoy, ladite Damoiselle, future espouse, des advis, conseils & authorité que dessus, mesmes dud^{t} seigneur d'Aulbonne, son espoux futur, et de tous les autres denommez au present contract, luy a quitté, remis & transporté tous & un chacuns les droicts, noms, raisons, actions, pretentions a elle competantes & appartenantes es. d^{t} successions de sesd. père et mère, avec tous les privileges, ypotheques, clausules de constitut & autres favorables desdicts droicts, pour en faire & disposer a sa volonté, et laquelle somme de quinze mille florins ledit sieur d'Aulbonne, futur espoux, pour luy & ses successeurs & ayants cause quelconques, a promis, par ses foy & serment & soubs l'obligation & ypotheque des tous & un chacun ses biens presents et a venir, & specialement la spécialite ne derogant a la generalité n'y au contraire, sur tous & un chacun ses biens non encor specialement ypothequez, icy non exprimez ny confinez, pour eviter prolixité, & sur la plus value de ceux, qui se trouveront specialement ypothequez, lesquels biens prevaillances, sont & demeureront a ce specialement ypothequez & assertez, et tous lesquels biens il se constitue pour cest effect tenir, rendre & restituer, le cas de restitution advenant

a lad^te^ Damoiselle, sa future espouse, ensemble tout ce qu'il aura receu & luy sera parvenu des droicts et actions cy dessus cedez, a tout ce que luy sera dailleurs escheu & advenu, par succession, donation ou autrement, et luy payer en outre la somme de deux centz escus d'or sol, a cause de sa viduite; et ladicte somme, a laquelle seront par espece, dont les parties conviendront evaluees, les bagues & joyaux appartenantes a lad^te^ Damoiselle, future espouse, des quels outre le

payement led^t^ seigneur, futur espoux, luy fait donation pure & irrevocable, & a cause de nopces la somme de sept mille cinq centz florins, tels, que dessus d'accroist & augmentement de dot, en cas de survie de lad^te^ Damoiselle, future espouse, pour en jouir par elle & les siens, en pleine proprieté, a deffaut d'enfans dudit mariage, et s'il y a des enfans, en usfruict pendant sa viduité, ensemble de tous autres biens de sond^t^ futur espoux, en payant & aquittant cependant les charges d'iceux, mesmes les interests des debtes passives s'y aucuns y en a, & nourissant et entretenant ses enfans selon leur qualite, mesmes celuy du premier lict, nonobstant l'aisnesse duquel led^t^ seigneur d'Aulbonne, son père, ne pourra l'avantager par dessus les autres masles du present mariage, obeissants & non ingrats de l'ingratitude de droicts, sinon qu'au lieu de la jouissance desdicts biens de sond^t^ mari, elle se voulsust contenter d'en retirer son habitation & usfruict large & honorable, non excedant toutes fois la moitié de ses maisons, cours et jardin de Morges appartenantes & dependantes, & en retirer tous sesdicts droicts, mesmes lesd^s^ donations, a cause de viduité, bagues & augment, comme il luy sera loisible, si bon luy semble. Et en ce cas elle demeurera quittée & dechargée de l'aquit desd^tes^ charges, interests & nourriture tant dud^t^ fils du premier lict, que de ses enfans du second. Aux quels des a present, comme deslors, sont & demeureront propres & irrevocablement acquis, tant led^t^ augment que la donation a cause de viduité, et la somme a la quelle lesd^t^ bagues seront evaluees (comme dit est), quand mesmes lad^te^ Damoiselle, future espouse, viendroit a predeceder son futur seigneur espoux, sans qu'aucune partie desd^t^ bagues ou de leur valeur, ny desd^s^ donations & augment en puisse estre aliéné ou engagé a leur prejudice, ainsi leur sera le tout preservé sur les biens dud^t^ seigneur, futur espoux, par preference a tous autres. Car ainsi a esté convenue & accordé entre icelles parties, qui ont reciprocquement promis le contenu cy dessus, circonstances & dependences, observer & entretenir de poinct en poinct, selon sa forme & teneur, & ce par leur foy & serment & l'obligation & ypotheque de tous & un chacun leurs biens presens & futurs, mesmes de ceux, quils ont respectivement cy dessus specialement ypothequez et tous lesquels biens ils se constituent pour cest effect tenir, en faveur l'un de l'autre, avec submissions a toutes cours & juridictions, et renonciations a tous droicts generalement quelconques contraires a ces presentes, qui furent faictes, passees au chasteau & maison dud^t^ Bavoy, le dixneufniesme jour du mois de Janvier, l'an de grace courant mille six cent trente quatre, en presence de Pierre & Charles de Bons, escuyers, Leonard Pournas escuyer, seigneur de la Piemente, conseiller & maistre des requestes de Monseigneur, frère du Roy de France, discretz Jehan Moennat & Louys Breton, tesmoings a ce requis, lesquels tesmoings avecq les prenommez contrahants & assistants ont de leurs propres mains signé la minute du susdict contract, avecq moy led^t^ Notaire, qui ainsy l'aiy.... et stipullé.

P. PILLICIER.

(Get.) MARLOT DE BAVOY, *d'Estoy.*

P. DE BONS.

DAVID D'AULBONNE.

G. BULET
Grandsy.

LOUISE MORLOT

TIENNETTE MORLOT.

(Naar 't origineel op perk.)

IV. Order tot betaling voor den Ritmeester Marlot, (30 Jan. 1635).

De Raden van State der vereenichde Nederlanden, versoucken den heeren Staten van Overyssel, alle 32 daegen te doen betaelen aen den Ritmeester Marlot, Sergeant Major van 't Regiment peerden vanden Welgebooren Heere Grave Herman Otto van Limborch vnd Bronckhorst *etc.*, de somme van hondert ponden van 40 groten 't pont, in voldoeninge zyns tractements, ingaende metten 27. deser maent, ende overbrengende dese ofte copie aucth. van dien voor d'eerste reyse, ende soo dickmael als het van node wert, behoorl. quictantie, zullen de betaelingen, vuyt crachte van dese gedaen, den voorn. heeren staeten van Overyssel aen haere ord^{e} contributien tot affslach strecken.

Gedaen in 's Gravenhage, den 30. January 1635, ende was geparapheert C. VAN WERCKHOVEN, Vt.

Onderstondt,

Ter ordonnantie vande raden van state, ende was onderteeckent,

HUYGENS.

I^{C} L. ten XXXII daegen.

Naer collatie is dese copye mette principaele acte accorderende.

In 's Gravenh. den 3. Febr., 1635, by my,

(*Get.*) RIETRAET, *Not. publ.*

V. Order voor Sr Marlot, (6 Dec. 1635).

Son Ex^{ce} authorise et ordonne par cettes au sieur Marlot de Bavoy, cap^{ae} de cavall^{ie} et major de se rendre en personne dans la ville de Wageningh, pour y commander, a la garnison presente ou a venir et y tenir bon ordre de discipline militaire; ordonnant aux offic' et soldats dicelle garnison, qu'en ce que dessus ils ayent a recognoistre et respecter le d^{t} Sr Marlot, comme il appartient, sans luy faire ni souffrir estre faict aucun empechement, ains au contraire toute assistence requise.

Et ce par provision et jusques a autre ordre.

Faict a Arnhem, le 6 Decemb., 1635.

(*Signé*) F.H. DE NASSAU.

Par ordonnance de S. Ex^{cie},

(*Signé*) C. HUYGENS.

(Naar 't orig.)

VI. Commissie voor David de Marlot, als Gouverneur van Prins Willem II., (8 Julij 1636).

FREDERIC HENRY, par la grace de Dieu Prince d'Orange, Conte de Nassau, Cantzenellebogen, Vianden, Dietz, Lingen, Meurs, Buren, Leerdam *etc.*, Marquis de la Vere et Flissingues, Seigneur et Baron de Breda, de la ville de Grave, et Pays

de Cuyck, Diest, Grimberges, Herstal, Cranendoncq, Warneston, Arlay, Noseroy, St. Vyth, Doesburgh, Polanen, Willemstadt, Niervaert, Ysselsteyn, Ste Martensdyck, Geertruydenberch, Chasteau Regnard, les hauts et basses Sualves et de Naeltwyck, Visconte héréditaire d'Anvers et de

Besancon *etc.*, Marechal héréditaire d'Hollande, Gouverneur de Gelres, Hollande, Zeelande, Westfrise, Zutphen, Utrecht et Overysle, Capitaine Admiral et General des provinces unies du Païz Bas, *etc.* A tous ceux, qui ces presentes verront, salut. Comme ainsy soit, qu'aurions trouvé à propos de commettre quelque personne bien qualificé pour gouverneur de nostre filz, le prince Guillaume de Nassau; scavoir faisons, que pour la bonne et entière cognoissance, que nous avons de la personne, vertu, preudhomie et bonne conduite du Sr David de Marlot, Sieur de Bavoy, capitaine de cavaillerye et sergeant mayor d'un regiment de chevaulx au service de messieurs les etatz generaulx des provinces unies; l'avons appellé, commis et autorisé, appellons, commettons et authorisons par ceste a lad^{te} charge de gouverneur de nostre dict filz, en vertu de la quelle il aura a le gouverner, instruire et conduire en touttes vertus, bonnes moeurs et autres qualitez, convenables a sa naissance, dirigera la methode des exercises de sa personne, auquelz nous jugerons, qu'il conviendra l'appliquer soubz telz, qu'il trouvera de nostre adveu convenir dy appeller, lesquels il aura a commander, et finalement l'assistera et accompagnera assiduellement par tout ou besoing sera, avec autant de soing, preudhomie et circumspection, que nous avons subject de nous promettre de son entremise. En consideration de quoy nous luy avons assigné et assignons par ceste, outre la noriture de sa personne a notre tabele et deux ses valets en nostre maison, un traictement de deux mille florins par an, et six cens florins chasque année pour louage d'une maison, dont la première année escherra le dernier jour de Juing mil six cens trente sept, et en sera payé de demie en demie année, par les mains de nostre tresorier et recepueur general, qui pour la première fois en recepvra nostre ordonnance speciale, et de la en avant continuera d'en faire le payement, de mesure, qu'a tous autres, qui sont en nostre maison. Ordonnons pourtant a tous ceulx, qui sont a nostre service, requerans aussi tous autres, a qu'il pourroit toucher, de recognoistre led^{t} Marlot, en la qualité susd^{te}, et enjoignons bien expressement a tous ceulx, qui sont de present ou seront cy en avant pres la personne et au service de nostre d^{t} filz, de le recognoistre, honorer et respecter ainsy, qu'il convient, et que lad^{te} qualité le requiert, après qu'il aura presté le serment convenable entre nos mains ou de tels autres qu'aurons aggréable d'aucthoriser a cest effect, de s'acquiter en ce que dessus, en toute diligence et fidelite. Le tout par provision et jusques à ce qu'autrement par nous sera ordonné. Faict a la Haye, le huictiesme de Juillet mil six cens trente six. *Estoit signé:* FR. HENRY DE NASSAU. *Sur la plicque:* par ordonnance de son Ex^{ce}; *et contrasigné:* G. LE SAIGE. *Sur le dos estoit escrit:* Le XXII jour du mois de Juillet, mil six cens trente six a le Sr David de Marlot, Sr de Bavoy, preste le serment entre les mains de son Ex^{ce} de soy acquitter en toutte diligence et fidélité en la charge de gouverneur, contenu au blanc de ceste. *Estoit signé:* G. LE SAIGE.

Je soubsigné sécretaire et griffier de S.A.R. Monseigneur le Prince d'Orange, atteste et declare par celle cy, qu'après avoir collationné le copy cy dessus mise avecque la commission principale, je l'ai trouvé de mot et mot s'accorder avecque icelle.

Fait a la Haye, ce 28 Janv., 1683.

PH. TH. TOLLIUS.

Met het wit opgedrukte gewone zegel van zyn Excellencie.

(Naar 't orig. op perk.)

VII. Commissie voor Phil. de Bavois, als chef over 50 man voetvolk, (25 Sept. 1637).

Nous GUILLAUME DE NASSAU, trouvant a propos de lever une compagnie de 50 hommes de

pied, pour le service de l'estat, nous en estant le chef, donnons nostre enseigne au sieur Philipe de Bavois, commandant a tous officiers et soldats de le recognoistre pour tel.

Donné au camp devant Bredaa, ce jourdhuy 25 Septembre, 1637.

(*Signé*) GUILLAUME DE NASSAU D'ORANGE.

(Naar het orig.)

VIII. Commissie voor Ernst Phil. v. Marlot, als cornet over de comp. v. Schoubergh, (23 Apr. 1643).

Alsoo de Cornets plaetse vande compagnie vanden ritmeester Schoubergh vacant geworden synde, noodigh is, dat deselve wederom met een ander bequaem persoon worde versien;

Soo ist, dat S. Hoocheit daertoe gestelt ende gecommitteert heeft, stelt ende committeert mits desen Jo^{r} Ernst Philips van Marlot; lastende den officieren ende gemeene ruyteren derselver comp., hem, van Marlot, voor haren Cornet te houden ende erkennen.

Gedaen tot Honslaerdyck, den 23 April, 1643.

(*Get.*) F.H. DE NASSAU.

Ter ordonnantie van S. Hoocheit,

(*Get.*) C. HUYGENS.

(Naar het orig.)

IX. Acte van consent in 't huwelijk van gr. Ph. van Marlot en Gabrielle Morault, (27 May 1647).

Compareerde voer my openbaer Notaris byden hove van Hollandt geadmitteert, in 's Gravenhage residerende, in de presentie vande ondergenoemde getuygen, den Edelen ende Mogende heer David van Marlot, Heere van Bavoy, Marlot, Offemberch ende Lichtenberch *etc.*, ende de Edele ende Mogende Vrouwe, Mevrouwe, Anne Marie van Steelant, zyn vrouwe; dewelcke hebben verclaert gesien te hebben het contract van huwelyck, gemaeckt ende gepasseert tusschen den Edele ende Mogende Heere Ernest Philips van Marlot, heere van Offenbergh, outsten sone vande voorsz. Heere ende Vrouwe comparanten ter eenre, ende Joufvrouwe Gabrielle Morault, dochter van myn heere Pieter Morault, ridder, heere vande Vacherie, raedt vanden Koninck, in synen secreten ende raedt van staten, ende van wylen Vrouwe Jeanne Boinet, zyne gewesene vrouwe ter andere zyde, ter presentie vanden seer Hooge, seer Mogende ende seer Excellente Princesse, Henriette Marie, Koninginne van Groot Brittagne, vande seer Hooge ende seer Mogende Prins Karel van Wallis, outsten sone van zyne voorsz. Majesteyt ende andere Princen ende Heeren, aldaer geexprimeert, gepasseert voor Jacques Gaillard ende Nicolaes de la Grange, notarissen, gardenottes vanden Koninck in syn rechtbanck tot Parys, opten negenentwintichsten April laestleden, welck voorsz. contract van huwelyck verclaren

de voorsz. Heere ende Vrouwe comparanten t'aggreeren ende ratificeren, gelyck sy 't selve aggreéren ende ratificeren by dese jegenwoordige, in alle zyne poincten, ende hebben daerenboven verclaert, dat het geliefft heeft aen syn Hoocheyt den Keurvorst van Brandenbourg, als hertoch van Cleef, den sestienden van dese maent, den gemelten heere van Marlot (comparant in desen) te gratificeren ende hem in leen te geven de stede ende heerlyckheyt van Praest, ende visscherye vanden Ouden Rhyn, omtrent het huys ende landt van Offenbergh: ende gemerckt d'affectie, die zy heure voorsz. soon zyn

toedragende, en om te betuygen de aengenaemheyt van zyn huwelyck, hebben hem gegeven ende toegevoecht tot het voorsz. huys ende landt van Offenberch, de geseyde stede ende heerlyckheyt van Praest, ende de visscherye vanden Ouden Rhyn, met alle de toebehoorten, ende aencleven van dien, sulcx zy deselve in leen hebben becomen van zyn Keurvorstelycke Hoocheyt, met de clausulen ende conditien, die de donatie vanden voorsz. heere Keurvorst is medebrengende. De voorsz. Heere ende Vrouwen comparanten hebben daerenboven verclaert, (alsoo in 't voorschreve contract van huwelyck is gestipuleert, dat de voorsz. Vrouwe Gabrielle Morault soude begifticht werden met een douarie, dewelcke gereguleert sal werden, volgens de constuyme van Parys) van te geven ende verbinden, gelyck zy geven ende verbinden by dese jegenwoordige, alle de incompsten vande voorsz. heerlyckheden van Praest, van Offenberch, thiende ende visscheryen met alle de toebehoorten ende aencleven derselver, voor ende tot gunste vande selve douarie der gemelte Vrouwe, wenschende ende begerende, dat de geseyde heerlyckheden, thiende ende visscherien ende allen den aencleven van dien, hen werden geaffecteert tot hypothecq der voorsz. douarie. Gedaen inden Hage, ter presentien van Sr Jan Bernard baillair ende Michiel Pages, den seven en twintichsten van May, sesthien hondert seven en veertich. Was geteyckent: DAVID VAN MARLOT, ANNE MARIE VAN STEELANT, J. BERNARD, M. PAGES; ende lager stond: *quod attestor*, en was geteyckent: J. v. LANSBERGE, *Nots. publicus. Onder stont:* gecollationeert met d'originele minute, is bevonden t'accorderen. *Lager stont:* door my, *was ondert.:* J. v. LANSBERGEN, *Not. publ.*

Getrouwelyck vertaelt uyt de Fransche taale, door my openbaar Notaris.
In 's Gravenhage residerende, desen 5. Febr., 1676,
quod attestor
LAUR. FABRI, *Nots. publicus*, 1676.
(Notariele acte.)

X. Procuratie voor Dav. Marlot, in zake van het huwelijk v. den Keurvorst v. Brandenburg *etc.* (14 Aug. 1647).

WILHEM, by der gratien Godts Prince van Orange, *etc. etc. etc.* Doen te weten, alsoo volgens de huwelicxe verschryvinge, gepasseert tusschen syne Churfurstelycke Doorluchticheyt van Brandenburch ende de Churfurstinne onse seer lieve suster, in date den sevenden December XVI ses ende veertich, geconditionneert is, dat de goederen, geordonneert soo tot versekeringe vande dote douarie, wedudoms goederen ende andere, die restitutie subject syn, naer behooren ende styl, aldaer te lande geobserveert, inde bundichste forme moeten worden verschreven, ende voorts alle conditien, stipulatien ende solemniteyten daerin gepleecht, diemen gewoonlyck is in soodanige saecken ende gelegentheden oock gehouden is volgens den inhouden der voorn. huwelycxe verschryvinge, te praesteren ende observeeren; soo hebben wy gecommitteert ende geauthoriseert, als wy committeren ende authoriseren hiermede heer David van Marlot, heere van Bavoy, Marlot, Praest, Offenberch, Lichtenberch *etc.*, M^{r}. Nicolaes Verboldt, onse raidt ordinaris, ende Christiaen Mol, onsen raedt inde Brandenburchsche affaires, omme uyt onsen name ende van onsent wegen, te compareren by syne Churfurstelycke Doorluchticheyt van Brandenburch,

ende daer het van noode sal syn, oock ter respective plaetsen, daer de voorn. goederen syn gelegen, die syne Churfurstelycke Doorluchticheyt volgens de huwelycxe verschryvinge gehouden is tot versekeringe te laten verbinden ende opdragen, als oock vande gene die by naerder presentatie

van syne Churfurstelycke Doorluchticheyt syn genomineert, omme tot meerder ende nader versekeringe mede opgedragen ende verbonden te werden, als namentlyck de graeffschap *Ravensberch* met het huys ende ampt *Spoonnburch*, mitsgaders de weylanden ende ryswaerden, gelegen aen de Duffelsche zyde, tusschen Emmerick ende Schenckenschans, mitsgaders alle de Cleefsche bosschen, syne Churfurst. Doorl. als hertoge van Cleeff toebehoorende; ende aldaer uyt onsen name te ontfangen ende te doen passeren inde bundichste forme, met alle solemniteyten, daertoe gerequireert, soo voor ende tot versekeringe vande hoochstgemelte Churfurstinne, onse seer lieve suster ende haere erffven, alsmede voor ende tot versekeringe van ons ende onse erven ende naecomelingen, alle de verbintenissen, verplichtinge, verpandinge, met alle solemniteyten vande eeden der amptluyden ende onderdanen, geene uytgesondert, als inde voorsz. huwelycxe verschryvinge particulierlyck is geconditionneert ende uytgedruckt, ende soo als naer rechten, styl ende usantie in gelycken cas opt aldersekerste mach ende behoort te geschieden, overneemende van alles behoorlycke brieven ende acten, inden besten forme

Gedaen in 's Gravenhage, desen 14. Aug., 1647.

(*Get.*) G. D'ORANGE.

Ter ordonnantie van syne Hoocheit,

(*Get.*) BUYSERO.

(L.S.)

(Naar het orig.)

XI. Acte van continuatie van gage voor David van Marlot, (21 Dec. 1647).

WILHEM, *byder gratie Godts Prince van Orange*, *etc.*

Doen te weten, dat wy begerende te erkennen de goede diensten, aen ons nu lange jaeren gedaen by heer Davidt van Marloth, heere van Bavoyen, Marloth, Praest, Offenberch, Lichtenberch, *etc.*, wy aen denselven hebben gecontinueert ende op nieus vergunt, als wy hem continueren ende vergunnen hier mede, syn leven langh geduyrende, de gaigie van twee duysent Car. guld., ende huyshuyr van ses hondert Car. guld. jaerlycx, neffens onse taeffel voor syn persoon ende twee van syne dienaers in onsen huyse, gelyck by hem voor desen ende tot noch toe is genooten, uyt crachte vande commissie aen hem voor desen verleent, by syne hoogh^{t}, Ho loff. Mem., onsen heere ende vaeder, in date 8 July 1636, ordonnerende onsen tresorier generael in der tyt, inde betalinge der voorn. gagie ende huyshuere aenden voorn. heere van Marlott, als voor desen te continueren van halven tot halven jaere. Ende mits overbrengende voer de eerste reyse, dese ofte copie authentycq van dien met quitantie, ende daernaer alleen quitantie, sal hem tresorier generael de betalinge uyt crachte deser te doen in reeckeninge geleden worden, soo dickmael alst behooren sal.

Gedaen in 's Gravenhage, desen 21 Decemb. 1600 seven ende veertich, *geteeckent:*

P. D'ORANGE.

(*Onderstont*) Ter ordonnantie van syn hoogh^{t},

(*Was get.*) BUYSERO.

Hiernevens stoudt het ordinaris cachet van syn hoogh^{t} in roden wassche, onder een papieren ruyte.

Gecollationeert jegens synen principale, wesende van date, onderteeckent ende bezegelt als boven. Ende is desen daermede accorderende bevonden den 7. February, a^{o}. 1672, By my in 's Gravenhage residerende,

A. v. DELVENDIEP, Nots publ. *etc.* 1672.

(Orig. op gezeg. papier.)

XII. Paspoort voor Dav. de Marlot, door den Aartshert. Leopold Willem, (1 Jul. 1648).

LEOPOLD GUILLAUME, par la grace de Dieu Archiducq d'Autrice, Ducq de Bourg^ne etc., Lieutenant Gouverneur et Cap^ne General des Pays Bas et de Bourg^ne.

Nos Lieutenans Gouverneurs, Chiefz, cap^nes et gens de guerre tant de cheval que de pied, ensemble a tous justiciers, officiers et subjectz du Roy Monseigneur, qui ce regardera et ces presentes seront monstrées, salut. Comme nous avons permiz et permettons par cestes au nom de sa Ma^té, a David de Marlot, Sr de Bavoy, Marlot, Praest, Offenberch, Lichtenbergh, chief et surintendant du conseil de guerre des provinces unies du Pays Bas, estant depute du Sr Prince d'Orange, de se pouvoir transporter de sesd^s provinces unies par les pays de l'obeyssance du Roy de France, vers la Franche Comté de Bourg^ne, pour y prendre la possession des biens du d^t Sr Prince d'Orange; nous vous mandons et commandons au nom de sa Ma^te, de le laisser librement et franchement, aller, passer et retourner tant par eau que par terre avecq les gens de son train, chevaulx, carosses, hardes et bagage, sans luy faire ou donner n'y souffrir estre faict ou donné aulcun trouble, destourbier ou empechement au contraire, ains plustost toute ayde, faveur et assistence requise.

Faict au Camp les Landrechis, le premier de Juillet, mil six cens quarante et huict.
(*Signé*) LEOPOLDE GUIL.
Par ordonnance de son A^e.
(*Get.*) VERREYKEN.
(Naar het orig.)

XIII. Paspoort voor Dav. Marlot, als voren, door den Koning van Vrankrijk, (2 Jul. 1648).

De par le Roy.

A tous noz lieutenans, généraux en noz armées et provinces, capp^nes et gouverneurs de nos villes et places, baillis gen^aux, prevosts, juges ou leurs lieutenants, maires et eschevins de nos d^es villes, gardes des portes d'icelles et de nos ponts, portz, perges et passages, et a tous autres nos justices et officiers et sujetz, qu'il appartiendra, salut. Nous voulons et vous mandons tres expressement par l'avis de la reyne regente, nostre tres honorée dame et mère, que vous ayez a laisser seurement et librement, passer et repasser par tous les endroicts de vos pouvoirs et jurisdictions, le Sr David Marlot, Seig^r de Bavoy, Marlot, Praest, Offenberch, Lichtenberch, chef et surintendant du conseil de guerre des provinces unies des Pais Bas, deputé de nostre tres cher et tres aimé cousin le Prince d'Orange, s'en allant vers la Franche Comte de Bourgogne, pour y prendre possession de ses biens; luy permettant de prendre son chemin par les terres de l'obéissance du Roy catholique avec ceux de sa suitte, hardes, chevaux,

carosse, bagage et equipage, sans luy donner aucun arrest, trouble ou empechement, ains au contraire toutte ayde, faveur et assistance. Car tel est n^{re} plaisir.

Donné à Paris, le deuxième jour de Juillet, mil six cens quarante huict.

(*Signé*) LOUIS.

Par le Roy la Reyne regente sa mere pnie.

(Naar het orig.)

XIV. Procuratie voor David Marlot, ter bezitneming van de Pr. Willem II. toegevallen goederen in Franche Comté *etc.* (4 Jul. 1648).

GUILLAUME, par la grace de Dieu Prince d'Orange, *etc. etc. etc.* A tous ceulx, qui les presentes verront, salut. Scavoir faisons, comme en vertu du traicté de Paix conclu le XXXme Janvier de la presente annee XVI^C^ quarante et huict entre le Roy d'Espagne et cest estat, nous avons droict de reprendre de nostre propre aucthorité tous nos biens situéz dans la Franche Comté de Bourgogne, desquels la propriété nous est devolvé par le trespas de feu son Altesse le Prince d'Orange, nostre tres honoré seigneur et père de glorieuse mémoire, et que pour cest effect il est nécessaire de faire prendre au plustots la possession desd^ts^ biens par personne qualificé; a ces causes nous confians entièrement a la capacité, fidelité et experience du sieur David de Marlot, Seig^r^ de Bavoy, Marlot, Praest, Offenberch, Lichtenberch *etc.*, nostre député extraordinaire vers la Franche Comte de Bourgogne, l'avons deputé et authorisé, comme par ces presentes le deputons et authorisons, pour en nostre nom et de nostre part se rendre et comparoistre aux lieux necessaires dans ladite Franche Comté de Bourgogne, et y prendre la possession reëlle et effective de tous et un chacun de nosdicts biens, terres, villes, chasteaux et seigneuries, nous appartenantes, selon les formalitez qu'a cest effect il trouvera requises et usitées de droict ou de costume en pareil cas, le tout en conformite des instructions que lui avons donne pour cest effect, promettans en parole de Prince de tenir pour ferme et valide tout ce, qui aura esté faict la dedans, en vertus des presentes par nostre dict deputé. Faict soubs la signature de nostre main et nostre grand seau qu'avons faict appliquer a cestes.

A la Haye, ce de IIII Juillet XVI^C^ quarante huict.
Op de plique stont:
Par ordonnance de son altesse,
BUYSERO.
(*Get.*) PR. D'ORANGE.

(Naar 't orig. op perk.)

XV. Paspoort als voren, door Prins Willem II., (31 Jul. 1648).

GUILLAUME, par la grace de Dieu Prince d'Orange, etc. etc. etc.

Scavoir faisons, comme nous envoyons le Sieur David de Marlot, Sr de Bavoy, Marlot, Praest, Offenberch, Lichtenberch, *etc.*, chef et surintendant du conseil de guerre de ces provinces unies du Pais Bas, d'icy par les terres de l'obeissance des Roys de France et d'Espagne, jusques dans la Franche Comté de Bourgoigne, pour y entendre a nos affaires particulieres; si est ce, que nous ordonnons a tous gouverneurs, coronels et autres tant officiers que soldats de cest estat, et requerons ceux du service des d^tes^ May^tes^ comme aussi tous autres, qui ces présentes verront, de laisser librement et franchement passer et repasser ledict Sr de Bavoy avec les gens de son train, chevaulx, carosses, hardes et bagage sans en ce leur vouloir faire,

ni souffrir estre faict, aucun empeschement ni detourbier, ains toutte aide, faveur et assistence requise. Faict a la Haye, le 31 de Juillet, 1648.

(*Signé*) G. D'ORANGE.

Par ordonnance de son altesse,

(*Signé*) BUYSERO.

(Naar het orig.)

XVI. Verlof voor den Colonel Philip Ernst Marlot, (20 May 1650).

Syne Hoocheit continueert hiermede het verloff van Ph. Ernst Marlot, Cornet vande comp. vanden Baron van Schoubergh, noch voor den tyd van sess eerstkomende maenden, om ondertusschen syne affairen in Vranckryck te mogen blyven verrichten.

Gedaen in 's Gravenhage, den 20 May, 1650.

(*Get.*) G. D'ORANGE.

Ter ordonnantie van syne Hoocheit,

(*Get.*) J. HEILERSIEG.

(Naar het orig.)

XVII. Bevel van Koning Louis XIV., ter arrestering van den gr. van Marlot, (23 Febr. 1673).

Mons. de Comminges. Ayant donné mes ordres pour faire arrester et conduire en mon chateau de S^{t}. Aumur, le Comte de Marlot, pour y estre gardé jusques a nouvel ordre; je vous escritz cette lettre pour vous dire, que mon intention est, que vous ayez a l'y recevoir et tenir soubz bonne et sauve garde jusqu'a nouvel ordre de moy, sans permettre qu'il ayt communication avec qui que ce soit, de vive voix ny par escript; et m'assurant, que vous satisferez a ce, qui est en cela de ma volonte; je ne vous feray la presente plus longue que pour prier Dieu, qu'il vous ayt, Mons. de Comminges, en sa S^{te} garde,

Escrit a St Germain en Laye, le XXIII Fevrier, 1673.

(*Signé*) LOUIS.

Lager stond: LE TELLIER.

Opschr.: A Mons. de Comminges, gouverneur de ma ville et chateau de St Aumur, et en son absense a celuy, qui y commande.

(Naar het orig.)

XVIII. Verlof voor gr. Marlot, om zich uit Poitou naar Parijs te begeven, (9 Jan. 1677).

De par le Roy.

Sa Ma^{t} aurait cy devant donné ses ordres au Sr Comte de Marlot, pour demeurer en la province de Poictou sans en pouvoir sortir qu'avec la permission de sa Ma^{t}, et ayant a present agreable son retour a Paris, pour y pouvoir vacquer a ses affaires; sa Majeste a permis et permet aud. S. Marlot, de partir de lad^{te} province de Poictou, lors qu'il l'estimera a propos, pour aller a Paris et ailleurs, ou ses affaires l'appelleront.

Faict a Saint Germain en Laye le 9 Janvier, 1677.

(*Signé*) LOUIS.

Lager: LE TELLIER.

(Naar het orig.)

XIX. Paspoort voor de Gravin van Marlot uit Vrankrijk naar Holland, (2 Sept. 1677).

De par le Roy.

A tous gouverneurs et nos lieutenants generaux en nos provinces et armees, gouverneurs particuliers de nos villes et places, maires, consuls et eschevins d'icelles, cappitains et gardes de nos ponts, ports, perges et passages, et a tous autres nos officiers, justiciers et sujets, qu'il appartiendra, salut. Lad^{e} Comtesse de Marlot, s'en allant de Paris en Hollande pour ses affaires particulières; nous voulons et vous mandons tres expressement, que vous aiez a la laisser seurement et librement passer par tous les lieux et endroicts des vos pouvoirs et jurisdictions, avec ses domestiques, chevaux, carosse, hardes et bagage, sans luy faire ny souffrir qu'il luy soit fait n'y donne aucun trouble ou empeschement; mais au contraire, toute l'aide faveur et assistance, dont elle aura besoin; le present passeport devant servir pour le temps de trois mois. Car tel est nostre plaisir.

Donné a Fontainebleau, le 2. Jour de Sept., 1677.
(*Signé*) LOUIS.

Par le Roy,
(*Signé*) ARNAULD.

(Naar het orig.)

XX. Paspoort voor den Graaf van Marlot, van Parijs naar Holland, (20 Jun. 1678).

WILLEM HENRICK, byder gratien Gods Prince van Orange ende Nassau, etc., Erf-Gouverneur ende Stadhouder van Gelderlandt, graefschap Zutphen, Hollandt, Zeelandt, Westvrieslandt, Uytrecht ende Overyssel, Erfcapitain Generael ende Admirael der vereenichde Nederlanden.

Wy ordonneren ende bevelen hiermede allen, soo hooge als leege officieren ende gemeene soldaeten, soo te water als te lande, synde in dienst vanden staet der vereenichde Nederlanden, ende onder onsen gebiede ende gehoirsaemheyt, versoeckende voorts allen anderen, dien het behoort ende soude mogen aengaen, vry ende onverhindert te laeten passeren thoonder deses, den Heer Grave van Marlot, comende van Parys naer Hollandt, met syn dienaers, peerden ende bagage, sonder hem daerinne te doen eenich hinder ofte belet, maer, ter contrarye versochte hulpe ende assistentie, sullende dese pasport gedueren voor den tyt van dry maenden eerstcomende.

Actum in 's Gravenhage, den 20. Juny, 1678.
(*Get.*) G. PRINCE D'ORANGE.

Ter ord. van S. Hoocheyt,
(*Get.*) HUYGENS.

(Naar het orig.)

XXI. Schikking wegens 500 gl. *ad vitam*, voor den Heer van Marlot, (22 Jan. 1679).

Syne Hoogheyt heeft om redenen goetgevonden ende verstaen, dat den heere van Marlot de vyff hondert guldens ter maent, hem *ad vitam* toegestaen, directelyck sal soecken tot laste vanden ritmeester van Alterd, ter somme van hondert ryxdaelders, ende ten laste van twee andere de jonghste ritmeesteren, op de repartitie van Zuyt-Hollant, ter somme yder van vyfftigh rycxdaelders maentlyck; ende dat oversulcx den heere van Nyenhuys voortaen ongehouden sal wesen, de voorsz. penninghen in handen vanden voorsz. heere van Marlot te fourneren, denselven daervan ontslaende by desen. Gedaen tot Arnhem, den 22. Jan. 1679.

(*Get.*) G. PRINCE D'ORANGE.

Ter ordonnantie van Syne Hoogheyt,

(*Get.*) JEH. PESTERS.

(Naar 't orig.)

XXII. Vrijstelling voor den Grave van Marlot, van *personeel etc.*, (25 Febr. 1702).

Seine Königliche Majestät in Preussen, unser allergenädigster Herr, haben aus denen von dem Grafen von Marlot angeführeten Ursache, und dass er sich nur in dero stadt Emrich wegen eines am Gelderschen hoofgericht auszuführenden Processes inder Nähe aufhalte, sonsten aber keine eigenthümlichen Güter im Lande besitze, für billich befunden und allergenädigst verwilliget, das er von denen itzigen Kopfsteuern, wie auch von der Einquartierung hinführo befreyet seyn sollen, zu welchem Ende sic Dero Bedienten auch Magistrat in Emrich allergenädigst anbefehlen, sich darnach allergehorsamst zu achten, und den Suppl. dawider keinesweges zu beschwern. Signatum Cölln ander.... den 25. Febr. 1702.

(*Get.*) FRIEDRICH.

(*Lager stond*) D. DANCKELMANN.

(Naar 't orig.)

XXIII. Brief van wegen de Keurvorstl. Hoogheid aan den Grave van Marlot, (8 May 1705).

Monsieur.

Cest par ordre de son Altesse Electorale Madame, que je me donne l'honneur de vous écrire, pour vous remercier de sa part de la dernière, que vous luy avez écrite. Vous l'obligerez particulierement, Monsieur, si vous voulez bien marquer a sad^{e} A.E., le detail des familles de ce pays la, qu'elle connoit presque toutes et auquel elle prendra un plaisir extraordinaire, en s'en renouvellant d'idée. Madame est cependant ravie

de savoir, que vous vous portez mieux, Monsieur, vous souhaitant une parfaite santé pour longues annees. Mr Dohna, dont vous avez fait mention à ma souveraine, luy est bien connu, et vous luy

ferez beaucoup de plaisir de luy faire le réçit, que vous vous etiez proposé de faire, et vous envoyerez, s'il vous plait, a l'avenir vos lettres chez Monsieur le Baron de Bothmer, notre envoye extraordinaire, a la Haye, et nous luy adresserons les reponses de Madame, pour remedier aux abus, qui se sont commis par le passé à cet égard. Quoi que je n'aye pas l'honneur d'etre connu de vous, Monsieur, je vous supplie cependant de me croire avec un respectueux attachement

Monsieur

Hanover, ce 8me de May 1705.

Votre tres humble et tres obéissant serviteur,

(*Signé*) GARGAN, *Secretaire.*

Opschr.: A Monsieur, Monsieur le Comte de Marlot, à la Haye.

(Naar 't orig.)

[XXIV]

Eerwaarde Heer.

Ik heb alhier inden tyd ontfangen U Eerwaerde seer aengenaeme vanden 22. der voorleden maant, ende daer uyt met het uytterste genoegen gesien, dat denselve door d'ingesetene van Meeuwen met soo veel teeckenen van affectie gerecipieerd is, ende met de gewoonelyke solemniteyten inden Heyligen dienst ingesegent, waer over ik U Eerwaerde by desen felicitere, ende te gelyk van herte toewensche, dat Godt Almagtig desselfs voornemens ende dienst verder voorspoedig gelieven te maacken, insonderheyt ook, dat U Eerwaerde dese stantplaets inder tyd verwisselen mag met een beter, waertoe ik 't myne altyt geerne contribueren sal.

Indien U Eerwaerde voldaen is, (soo als hy geliefft in de voors. missive te melden) vande teekenen van affectie ende agting, die wy aen denselven gegeven hebben, gedurende syn verblyff tot Brussel, denselven kan vande andre zyde oock verseeckert zyn, dat wy niet minder zyn vergenoegt over desselffs gehoudene conduittes, soo omtrent het waernemen vanden Heyligen dienst, als de goede voorbeelden, die denselven gegeven heefft van een godtvrugtig leven, waervan de Roomsgesinde selffs met veel loff spreken.

Ik heb hier niet by te voegen als U Eerwaerde te versoecken, dat hy gepersuadeert wil syn vande continuatie van myne genegentheyt ende estime, alsmede die van myne huysvrouw ende verdere familie; blyvende voorts seer volkomentlyk,

U Eerwaerde gehoorsame dienaer,

(*Get.*) JOHAN VANDEN BERGH.

1712.

Brussel, den....

1712.

(Opschrift ontbrak.)

Resolutien der generale staten, uit de XVII. eeuw. Meer onmiddelijk betreffende de geschiedenis der beschaving. (*Vervolg van bladz.* 24).

1611.

Defroyementen. **T**e versoecken den raedt van state, de heeren staten te adviseren, opte ordre ende voet, die men voertane sal mogen onderhouden inde defroyementen ende vereeringen vande ambassadeurs ende agenten vande coningen, princen ende republycquen, die aen de Ho. Mog. heeren staten generael sullen worden gesonden, die wyle tot noch toe sulcke defroyementen ende vereeringen den lande zeer costelyck ende beswaerlyck syn gevallen, ende tot groote sommen in 't jaer hebben belopen, omme daer naer daerop naerder geleth ende geresolveert te worden naer behoiren. (Jan. 8).

Dict. van Mellema. Is Jan Waesbergen, bouckvercoper tot Rotterdam, afgeslagen het octroy by hem versocht, omme alleene te mogen drucken de *Dictionaria*, gesedt by mr. Eduart Leon Mellema in 't Flameng-Francois ende Francois-Flameng. (Jan. 10).

Nassauwsche Lauwercrans. Is Jan Jansz. Orlers ende Henrick van Haestens, boeckdrukkers tot Leyden, toegeleet drye hondert guldens, voor de boucken, by hun die heeren staten gepresenteert, geintituleert: *den Nassauschen Laurencrans*, houdende beschryvinge ende afbeeldinge van alle de victorien, soo te water als te lande, die Godt almachtich die Hooch Mog. Ed. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden verleent heeft, door het wys ende cloeck beleyt van den hoochgeboren furst Maurits van Nassau. (Jan. 14).

Defroyementen en het huis v. Egmont. Syn die heeren gecommitteerden vande heeren staten van Hollant versocht tegen Maendage naestcomende daerna te willen zien, hoe dat deselve van wegen de generaliteyt overcommen syn met Pieter Naggers, woonende in het huys van Egmont, omme daer nae geadviseert ende geresolveert te worden, oft men hem zynen dienst ende huyshuere van't voorsz. huys sal opseggen tegen Meye naestcomende ofte nyet.

Item, dat men oyck den raet van state sal vermanen, haer advis van deselve versocht, opte vereeringen ende defroyementen vande ambassadeurs ende agenten van coningen, churfursten, fursten, republycquen, stenden ende heeren, die voertane alhier sullen worden gesonden, te willen formeren, ende hare Ho. Mo. 't selve te openen tegen Maendage naestcomende. (Jan. 22).

Idem. Is gelesen het schriftelyck advis vanden raedt van state, opte defroyementen ende vereeringen vande ambassadeurs, ende goetgevonden, dat men de huyre van't huys

van Egmont sal opseggen, ende de tapyten voor 't lant sal beneficieren, dat d'ambassadeurs voortane nyet en sullen worden gedefroyeert, ende selfs heur logis sullen kiezen, doch indien men om merckelycke redenen eenich defroyement verstonde, ten respecte van eenige ambassadeurs, te doen, dat men denselven alsdan eenigen dagelicxen taux, naer qualiteyt vande personagien ende huere *suite* sal toevoegen, ende dat de hoochste vereeringe voortaen sal bestaen in twaelf hondert guldens ende de mindere, nae advenant. (Febr. 1).

Geschut van Nymegen. De secretaris Huygens rapporteert, dat, die heeren vanden raedt van state hebbende syn Excell. doen communiceren het versoeck, by de stadt Nymegen gedaen, om te hebben restitutie van twee stukken geschuts, daer van het eene alnoch is binnen den Grave, de voorsz. stat toebehorende, syn Excell. ende den raedt goetvinden, dat men de stadt Nymegen van het voorsz. een stuck, binnen de Grave wesende, sal vergoeden, ende in deselve stadt laten, omme dat die soberlyck van geschut is versien, maer dat den raedt noch oock den contrerolleur nyet en weten van het tweede stuck. (Fbr. 5).

Nieuw molenwerk. Is Samuel Marolois, ende Pieter le Febure ende Thomas le Maire, coopluyden tot Amstelredam, beyde syn swagers, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van seven jaren naestcomende, alleene in de vereenichde provincien te mogen maken ende opstellen sekere maniere van rosmolen, diergelyke noyt te voren in dese landen noch elders gesien ende gemaeckt, daervan het model sal worden getransfixeert, daermede men bequamelyck, sonder tytverlies ende met seer cleyne costen ende moyten, voortane byden viere gesmolten, gehert, geweeckt, schoongemaeckt, gerafineert, toegemaeckt ende gefatsonneert sal kunnen worden, alderhande coper, aecker, yzer, stael, bleck, messinck ende diergelyke harde ende weeke metalen, als andersins gewoonlyck is gedaen te worden, ende specialyk, dat men met 't selve molenwerck smeden kan het blat coper, brickoper ende seugen, om die dan voorts tot brouwketels ende verveketels van excessive grote, te gebruycken, waer toe van noode is een extraordinaris cracht, gedaen met een hamer van vier hondert ponts gewicht, 't welck men tot noch toe nyet te wege heeft kunnen gebrengen, dan door water- ofte wintmolens; verbiedende *etc.* (Fbr. 8).

Tapisserien van Bergamo. Is Jan Andriesz. Moerbeke ende zyn compaignie geaccordeert octroy ende privilegie, omme voor den tyt van vyf jaeren naestcomende, alleene inde vereenichde provintien te maecken ende doen maken tapitserien, die men noempt van Bergamo ofte Pamy Bargamsky (!), die aen alle landen, jae door gantsch christenryck veel gebruyct worden, tot behancxels van cameren ende saletten, met schoone ende diversche figuren, zeer cierlyk, soo gedruct als geschildert; item, diergelycke manufacturen van syde, linnen ende wollen stoffen gemaeckt, nyet alleen bequaem tot behancxels van cameren ende saletten, maer oyck op alle plaetsen gebruyct te worden tot ledicanten ende pavilloenen, mitsgaders cleedingen ende habiten voor alle qualiteyten van persoonen, diergelycke noyt hier te lande gemaeckt. Verbiedende *etc.* (*Eod.*)

Huis van Egmont. Is gelesen de requeste van Pieter Naggers, conciergie op het huys van Egmont, alhier inden Hage, versoekende om redenen daerinne verhaelt, dat men hem voorder noch de conciergerie soude willen laten continueeren, ofte hem andersints doen verstaen, de grondige resolutie vande heeren staten, ende geresolveert, nademael by experientie bevonden is, dat dese huyshoudinge is streckende tot

beswaernisse van 't landt, dat men by 't gedaen opzeggen vande voorsz. conciergerie sal persisteeren. (Fbr. 10).

Religie in Twente. Is gelesen eenen brief, by de gedeputeerde vande lantschap van Overyssel den VII. January lestleden, geschreven aen de heeren Henrick Bentinck, raedt van state, ende Allart Clant, borgermeestere der stadt Campen, inhoudende de rescriptie opte brieven vanden heere advocaet fiscael Maes, daer by deselve, by last vande ertzhertoghen be-

claecht vande innovatie, die in 't stuck vande religie inde Twente gedaen soude worden tegen 't gehandelde, ende is goetgevonden, dat men den voorsz. heere fiscael Maes vande redenen, inde voorsz. rescriptie verhaelt, sal adverteeren, edoch in soeter ende courtoiser termen, als inhoudt de voorsz. rescriptie, mede oversende het placcaet, in Overyssel gemaeckt. (Fbr. 11).

Kerk van Ysendyk. Is gelesen het advis des raets van state, opte vier requesten vande classe van Walcheren, gedateert den thienden deses, houdende dat haer E. dunckt, onder correctie, namentlyck opte 1e, geteeckent numero een, dat tot behulp vande tymmeragie van een kercke tot Yzendyck soude mogen geaccordeert worden de somme van ses hondert guldens eens, ende dat die van Ysendyck daertoe soude mogen opstellen eenige matelycke impositie, soo opte bieren als op 't gemael aldaer, voor sekeren gelimiteerden tyt van twee ofte drye jaeren.

Opte tweede requeste, gequoteert no. 2, dat totte gaige van een schoolmeestere in Cadsant, soude mogen geaccordeert worden hondert gulden tsjaers, zoo als die schoolmeesters tot Ysendyke ends Oistburch respective genieten, mits daerop mede bedienende het costerschap ende het voorlesen in de kercke.

Opte derde, getekent no. 3, dat voor de gagie der predicanten, die acht ende een halve maent den kerckendienst uyt Walcheren tot Ysendyck hebben waergenomen, soude mogen geaccordeert worden sess en dertich guld. ter maent, ende noch twelff guldens voor hare reyscosten.

Ende opte vierde, geteeckent no. 4, dat voor het tractement vanden gestelden predicant tot Ysendyke, soude mogen geaccordeert worden vyff hondert gulden tsjaers, ende noch 109 gl. tsjaers voor syn huyshuyre ende classicale oncosten, innegaende vanden iersten Augusti lestleden, ende noch dertich guldens eens, voor de oncosten van verhuysen. Opte voorsz. advysen gedelibereert synde, hebben de Hoog ende Mog. heeren staten generael haer daermede geconformeert, mits dat alles sal betaelt worden uytte geestelyke goederen vande incompsten in Vlaenderen. (Fbr. 12).

Nieuwe wyze van bouwen. Is Mutio Brizzy, Italiaens Edelman van Sienen, geaccordeert octroy ende privilegie, omme voor den tyt van seven jaeren naestcomende, alleene inde vereenichde Nederlanden te maeken, gebruycken, ende in 't werck te leggen zekere syne inventie, dese landen zeer dienstelyck, omme te bouwen huysen, van buyten ende van binnen zeer schoon van aensien, ende nochtans lichtelyck om te maken, ende de fundamenten van veel minder costen, ende nochtans stercker ende vaster om te dueren als andere huysen; item, ten anderen met cleyne costen alle kelders, die het water subject syn, droog te maken, soo datze altyts drooge sullen blyven, sonder eenige pompen ofte diergelyke instrumenten ofte arbeyt daertoe meer te derven doen; item, oock de huysen ofte muyren, die vochtig ende nat zyn, te maken, dat die voortane geheele drooge ende sonder eenige vochticheyt sullen syn; item, omme noch alle regenbacken soo te maecken, dat het regenwater soo suyver, claer, bequaem ende aengenaem sal syn om te drincken, als eenig put ofte fonteyn water, sonder eenich calck ofte terass daertoe van noode te hebben, *etc.* Verbiedende *etc.* (Fbr. 14).

Caerten van 't beleg van Gulick. Is Floris Balthasar, plaetsnyder, wonende tot Delft, toegeleet twee hondert guldens, voor dat hy in coper heeft gesneden ende op

satyn gedruct, *de belegeringe der stadt Gulich*, met alle de gelegenheyt van deselve, ende daermede de Ho. Mo. heeren staten generael vereert. (Fbr. 17).

Idem. Is Andries Sersanders, die by last van syne Excell. opgemaect ende in 't nette gestelt heeft, *de plante vande belegeringe van Gulich*, met alle hare quartieren, buytenwercken, approchen ende bataillons in der beste forme, na de konste vande geometerie, ende die heeren staten gepresenteert, toegeleet vyf en zeventig guldens. (*Eod.*).

Kerk van Ysendyk. Is gelesen het advis vanden raedt van state, geformeert den XVI.

deses, opte betalinge van het tractement van den predicant tot Ysendyck, houdende, terwylen den ontfanck vande geestelicke goederen in Vlaenderen, t'sedert het bestant meest heeft opgehouden, dat het tractement vanden voorsz. predicant daer uyt nyet en gevonden can worden, ende om nochtans den staet van oorloghe hiermede nyet te vermeerderen, dat haer E. goetvinden, dat desen predicant opten selven staet gestelt worde, op het tractement aldaer staende voor den predicant in Cadsandt, ende dat het tractement van denselven in Cadsandt gevonden worde uyt den ontfanck der thienden, aldaer toecomende d'abdye S. Baeff, die doch van ouden tyden gehouden is, daer op te houden eenen pastoor ende costere of schoolmeestere, ende de fabrique vande kercke t'onderhouden, zoo hy oversulcx oock de kercke aldaer alreets heeft gerepareert; hierop gedelibereert wesende, hebben die Ho. ende Mog. heeren staten generael haer daermede geconformeert, consenteerende, dat de herstellinge vande tractementen, in 't voorsz. advis gementioneert, dienvolgende gedaen ende geeffectueert worden. (Fbr. 19).

Religie te Ter Heyden. Is gelezen het advis, byden raedt V. staten geformeert den XIX. deses, opten brief, ontfangen vanden magistraet der stadt Breda, gedateert den IV. deses, mitsgaders opte requeste vanden kerckenraedt binnen deselve stadt, houdende dat deselve alles geexamineert ende oock geconfereert, ende oversien hebbende d'acte die de heeren ambassadeurs van Vranckryck, belieft hebben van hem te geven den IX. Aprilis 1609, ende voornementlyk geleth opte woorden *que rien ne sera innové en la religion es villages*, *qui sont du ressort des villes des provinces uniez situez en Brabant*, *et comme icelle religion y a este faicte du passé*, *qu'elle y sera continuée de mesme*, hun bedunct, dat volgens deselve woorden, noch van deser noch van d'ander zyde yets anders ten platten lande onder het ressort vande Ho. Mog. heeren staten generael wesende, mach gedaen ofte toegelaten worden, alszoo geduerende d'oorloge tot die trefves toe is geweest, sulcx, dat aldaer nyet mogen voorgenomen worden, soo veele nyeuwicheden, daer over geclaecht wordt, als capellen ende kercken wederom van nieuws te gaen wien, daerin geduerende d'oorloge egheen misse gedaen en is geweest, de luyden tot hare superstitien te dwingen, dat die bisschop van Antwerpen zyne jurisdictie soude gebruycken over die pastooren, ende oock over die gemeenten, ende daertoe stellen aldaer eenen lantdeken, oick jesuiten ende monnicken, die tot tweedracht ende oproer predicken, te stellen, ende inde plaetse vande afstervende pastoren, wederom sulcke, als 't hem belieft, te schicken, maer dat alle de voorsz. nieuwicheden, in crachte der voorsz. acte, behooren te cesseeren ende datelyck afgedaen te worden, ende in 't besunder belangende het dorp van Ter Heyden, terwylen aldaer geduerende d'oorloge noyt misse en is gedaen noch pastoor by den bisschop gestelt, soo de collatie noyt aen hem en heeft gecompeteert, maer alleenlyck aen de prochie kercke van Breda, hebbende de gemeente aldaer selfs eenen pastoor aengenomen, die alleenlyck aldaer heeft gepredickt, sonder ander superstitien te exerceren, dat daerom 't selve daer alnoch behoort te blyven, ende dat oversulcx, die van wegen den bisschop nu Ter Heyden nyeuwelyck is gecommen, aldaer nyet en behoort geleden maer gelast te worden, datelyck van daer te vertrecken. Hierop geadviseert wesende, is geordonneert te schryven aen den gouverneur van Breda, nademael de collatie vande pastorie Ter Heyden alleene is toecomende de prochiekerck van Breda, dat hy den pastoor daertegen aldaer by den bisschop van Antwerpen ofte zynentwegen gestelt, van daer sal doen vertrecken.

Item, dat men oock sal schryven aen den lantdeken des bisschops van Antwerpen, ende denselven ernstelyck verbieden, eenige politicque ofte kerckelycke jurisdictie te excerceeren ofte doen exerceren, ende eenige andere nyeuwicheden van kerckwyingen ende andere aen te richten ten platten lande, onder Breda behoorende, maer de jurisdictie, by hem alreede gepleecht, mitsgaders die aengerechte nieuwicheden te repareren datelyck,

oft dat men anders daerinne tegen hem sal versien; synde voorts goetgevonden, dat men den advocaet fiscael sal lasten, hem opte voorsz. exercitie van jurisdictie ende gepleechden nyeuwicheden te informeren, ende daervan alhier rapport de doen. (Fbr. 22).

Dexter, *ingenieur.* Ontfangen ende gelesen eenen brief vanden hertoge vander Nyenburch, ten eynde den capiteyn ende ingenieur Ralph Dexter noch voor eenigen tyt in synen dienst soude mogen worden gecontinueert. (Fbr. 23).

Uitlegging op Daniel. Is gelesen sekere remonstrantie, sonder te exprimeren den naem vanden remonstrant, daertoe concluderende, dat hem soude worden toegelaten ende geconsenteert, dat hy syn werck ende uytlegginge vande verclaeringe der woorden des propheten Daniels, waerinne uytgedruct wordt, wes ende hoedanich syn sal de vyfde monarchie, die Elohim uytten hemel sal oprechten, volgende het gesichte Neb. Nesar verthoont, in drucke sal moghen laten uytgaen *etc.;* maer nae deliberatie, affgeslagen. (Mart. 1).

Huis van Egmont. Opte requeste van Pieter Naggers, versoeckende, hem toegeleet te worden eenige recognitie, voor dat hem de conchiergerie van het huys van Egmont buyten zyne reckening is opgesecht, is verstaen, dat den suppliant hem sal hebben te contenteren met het passeren van zyne laetste reckeninge. (Mart. 4).

Subventie voor Geneve. Ontfangen ende gelesen eenen brief vande stadt Geneve, gedateert den VI. February lestleden, ten eynde om te vercrygen vande Ho. Mog. heeren staten generael eenige subventie ende assistentie voor de conservatie vande voorsz. stadt tegen het desseing ende gewelt des hertogen van Savoyen, die schynt te willen entreprenneren deselve te belegeren. (Mart. 7).

Recognitie voor Cluverius. Is Philippe Cluvero toegelegt hondert daelders, voor de dedicatie ende presentetie, by hem gedaen aen de Ho. ende Mog. heeren staten generael van zyn bouck, geintituleert: *Philippi Cluverii*, *commentarius de tribus Rheni alveis et ostiis*, *item de quinque populis quondam accolis*, *scilicet*, *de Taxandris*, *Batavis*, *Caninefatibus*, *Frisiis ac Marsacis*, *etc.* (Mart. 16).

Wed. van Ch. Trello. Is jouffrouwe Clara van Perssin, nagelaten weduwe van wylen heere Charles de Trello, ridder, in recognitie van desselfs Trello goede ende lange diensten, den lande gedaen, geaccordeert vier hondert guldens tsjaers, voor den tyt van twee naestcomende jaeren, inde plaetse vande hondert guldens ter maent ten twee en dertich dagen, die den voorsz. Trello in syn leven syn toegeleet geweest, te betalen byden ontfanger generael, van drye maenden tot drye maenden, telckens hondert guldens. (Mart. 21).

Tapisserien v. Spierinck. Is geaccordeert te depecheren ordonnantie van 500 guld., voor Francois Spierinck, tapissier tot Delft, die hem als reste competeren vanden prys van acht stucken tapisserien, by hem gemaeckt ende aen 't lant vercocht, diewelcke vereert syn aen den groten Chambelan van syne Coninckl. Majesteyt van Grootbrittannien, daerop hy ontfangen heeft de somme van zeven duysent guldens *etc.*, volgende het schryven vanden heere ambassadeur Caron. (*Eod.*).

Vergult turfschip. Is gelesen de requeste van Joncker Arnoult van Groenevelt, als oom ende voocht van Joncker Maurits de Heraugieres, minderjarich soon van Joncker Charles de Heraugieres, versoeckende, dat in consideratie vande diensten vanden voorsz. Joncker Charles, die Ho. ende Mog. heeren staten generael souden gelieven te doen redimeeren seker vergult schip, representeerende het innemen van het casteel

van Breda, by den voorsz. Sr Charles saliger doen maecken, verset staende ter somme van negen hondert guld., tot prouffyt vande voorsz. weeze, maer is uytgestelt daerop te resolveeren. (Mart. 22).

Vogelius, *pastoor te Wouwe.* Is gelesen de requeste van drossaert, borgermeesteren, schepenen ende regierders der heerlycheyt van Wouwe *cum suis*, versoeckende, nademael Johannes Vogelius, die by provisie ende voor sekeren tyt aengenomen ende gestelt is geweest pastoor vande prochie van Herelt, resortee-

rende onder Wouwe, den negenthienden deses de Roomsche Religie heeft gerenuntieert ende van daer is vertrocken, dat zy by hare gerechticheyt souden mogen worden, dien nyettegenstaende, gemainctineert ende nyet toegestaen, datter eenige andere religie by den voorsz. Vogelio ofte yemandt anders soude worden gepredickt. (Mart. 28).

Huis van Egmont. Is den greffier gelast te depescheeren attestatie, dat Pieter Naggers, gewesen conchierge op het huys van Egmont, in zyn reckeninge vande verteringe ten zynen huyse gedaen, by de heeren gesanten des conincx van Sweden, tot last van 't lant nyet en heeft gebracht den impost noch exchys vande wynen ende bieren, by deselve heeren gesanten met haer L. gesin ende gevolch geconsumeert, ten regarde dat die heeren gesanten van coningen ende princen byde verpachtinge vande imposten vry uyt bedongen syn. (Apr. 1).

Bern. Kempinck, *lantmeter.* Is Bernard Kempinck, gesworen landtmeter des furstendombs Gelre ende graefschaps Zutphen, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van thien jaeren naestcommende alleene inde vereenichde provintien te mogen doen drucken ende uytgeven *twee tractaetgens*, daervan het eene is dienende, omme die vanden heronischen ofte oyck euclidischen, ende van ouderen tyden af hergebrachte cyclometrie, als oock die daer uyt geschepte archimedische tweede propositie, in zyn boucxken vande circkelmetinge, staende te houden, ende neffens dien met bestendige proefstucken, soo geometrische als arithmetische te beweren, eene gantz lichte, ende zeer veerdige, oock meer gewisse als eenige voor dese tyt daerop gevonden quadrature; ende het andere is streckende tot examinatie ofte censure vande archimedische derde propositie, ende syne daerop gedane demonstratie in 't selve boucxken, ende voorts mede tot wederlegginge van alle andere dergel. calculatien, insonderheyt der tabulisten ende neotherische compulisten, die den omloop des circkels wel erronneuselycken noch veel minder van proportie als Archimedes doet, tegens zyne diametrium syn stellende. Verbiedende *etc.* Gedaen den IV. Aprilis 1611. (Apr. 5).

Tho. Leamer. Is Thomas Leamer, die presenteert te demonstreren de lengte van Oost ende West gevonden te hebben, alhier tot dien eynde eenigen tyt gelegen hebbende, omme eenige goede consideratien, toegeleet tot zyne teeringen vyftich guldens. (Apr. 9).

Portugezen. Gelesen seker requeste vande coopluyden vande portugesche natie binnen Amstelredam, is geaccordeert te schryven aen den coadjutor van Coelen ende regierders van 's Keysersweert, ten eynde gerelaxeert mogen worden drye coopluyden vande voorsz. portugesche natie, die aldaer met haren goeden aengehouden worden, omdat zy Hebreën syn, ende hoer hoofden nyet en hebben in 't passeren vertholt. (Apr. 17).

M. Mierevelt, *schilder.* Is mr. Michiel, schilder van Delft, geaccordeert ordonnantie van hondert vyf en dertich guldens X st., over verscheyde caerten van sattyn ende papier, by hem ter vergaderinge gelevert, houdende het contrefeytsel van syn Excell. ende van graeff Hendrick. (May 6).

Kerk v. Cadsant, *etc.* Gelesen eenen brieff van borgermeestere ende schepen der stadt van Oostburch, gedateert den III. Meye, houdende rescriptie opte requeste van die vande kerck van Cadsandt; item, de requeste van Vincent Ortman, mitsgaders de requeste vande ondersaten ende parochianen vande Groede ende Schoondyck,

ende geordonneert alles te stellen in handen vanden raedt van staten, omme daerop te disponeren, gelyck haer E. sullen bevinden te behoren. (May 11).

Boeken, *nagelaten door Merula.* Gesien de declaratie van oncosten, gevallen in het visiteren vande nagelaten boucken, by wylen doctor ende professeur Merula, die by de Ho. ende Mog. heeren staten generael zyn doen copen, ten dienste vanden lande, daerinne begrepen drye dagen wagenvrachten vande heeren commissarissen, daertoe gecommitteert, bedragende tsamen ses en dertich guldens sesz stuivers, is geordonneert daervan te depecheren ordonnantie. (May 18).

Fra. Oostind. vaert. Is gelesen seker requeste vande bewinthebbers vande Oostindische compaignie, tegen alsulcke equippagie, als by eenige Francoisen in dese landen gedaen wordt op Oostindien, ten eynde daer tegen soude worden versien in achtervolgh vande voorgaende placcaten, daerop geëmaneert, maer ophouden daerop te resolveeren, ter begeerte van die van Hollant. (May 19).

Jo. Vogel, *priester.* Gelesen de requeste vande kerckmeesters, heylichgeestmeesters ende ingesetenen van Heerle, in 't marquisaet van Bergen opten Zoom, vermeldende, nademael dat Johannes Vogelius, priester ende gewesen pastoor, van religie is verandert, ende professie doet vande gereformeerde religie, hem begeven hebbende binnen Bergen opten Zoom, dat zy geresolveert syn een ander pastoor aen te nemen, daermede sy genoech geaccordeert syn; versoeckende mitsdien, dat die heeren staten generael daertegens egheen provisie en souden willen accordeeren, hun ongehoort; is geconsenteert, dat men hiervan sal notitie houden, om daerop t'synder tyt regart genomen te worden naer behoiren. (*Eod.*).

Sal. de Roy, *de sententien van Utrecht te drucken.* Is opte recommandatie vande heeren gecommitteerden, by sekeren brief vanden XIX. deses, Salomon de Roo, ordinaris drucker vande heeren staten van Utrecht, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van twee maenden naestcomende, alleene inde vereenichde provincien te mogen drucken ende uytgeven de bekentenissen, sententien ende voorvallende dingen, de beroerten tot Utrecht betreffende, die binnen middelen tyde sullen gevallen. Verbiedende *etc.* (May 20).

Emanuel van Meteren. Is geaccordeert te depescheeren ordonnantie voor Emanuel de Metere, vande somme van drye hondert gl., die de heeren gesanten, lest in Engelant geweest hebbende, hem toegeleet hebben voor alsulcke stucken ende pampieren, daermede hy die voorsz. heeren alsdoen geassisteert heeft, die entrecoursen tusschen Engelant ende dese landen aengaende. (*Eod.*).

Wed. van Zedlnitzy. Is gelesen seker remonstrantie vande nagelaten weduwe ende kinderen vanden heere van Sedlnitsky, saliger, versoeckende, in recognitie van haers mans saliger lange getrouwe diensten, ende om andere redenen, inde voorsz. remonstrantie verhaelt, geassisteert te worden met eene gracelyke somme van penningen, tot betaelinge van hare schulden, ende daerenboven een jaerlycxe pensioen, daermede sy haer eerlyck haer leven lanck mogen onderhouden, maer en is daerop nyet eyntelyck geresolveert, maer wel eenen voorslag gedaen. (May 21).

Indispositie v. Barnevelt. Alsoo die heere advocaet van Hollant versocht heeft, mits zyne indispositie, dat de heeren staten souden gelieven eenige te committeren by hem te commen, alsoo hy eenige saecken heeft aen te dienen, is daerinne bewillicht ende syn gecommitteert die heeren Brienen, Asperen ende Clant. (May 24).

Fra. Oostind. vaart. Te schryven aen het collegie ter admiraliteyt in Zeelandt, alsoo de bewinthebbers vande Oostindische Compaignie verthoont hebben, dat zy in 't seker onderricht syn, dat Gerrit de Roy, hem laetende gebruycken by eenige in Vranckrycke, die aldaer eenige compaignie op Oostindien opgericht hebben, om die te dirigeren ende te beleyden, hebbende dienvolgende alrede een schip tot Vlissingen gecocht, hetwelcke hy aldaer laet verdubbelen ende toemaecken, omme daermede de *voiage* op Oostindien te doen, besich wesende, om noch eenige schepen meer te coopen, ende dat het equipperen directelyck is strydende tegens het placcaet, geëmaneert den IX. Septemb. des jaers XVI^{C} ende sess, mitsgaders het octroy, de

voorsz. Comp. van Oostindien in dese landen verleent (hetwelcke hare Ho. Mog. verstaen te maintineren), dat deselve daerom versoeken ende begeeren, dat sy terstonts naer het ontfangen deses, den voorsz. Gerard de Roy sullen bevelen vande voorsz. equippage alhier te lande datelyck te desisteren; verbiedende die werckluyden ende anderen, die daertoe worden gebruyct, daer aen vorder te wercken, by verbeurte vande penen, in 't voorsz. placcaet begrepen, maer

sullen den voorsz. de Roy mogen toelaten scepen te coopen, soo verre hy dat goet vindt, mits dat hy die buyten de vereenichde provincien gehouden sal syn te equipperen. (May 25).

Portugezen. Onfangen eenen brief vanden coadjutor van Coelen, geschreven tot Brul, den XII. deses, houdende rescriptie opten brief vande heeren staten aen syne Furst. D^{t} geschreven, ter requisitie vande coopluyden van Portugal, residerende binnen Amstelredam, ende naer lecture van deselve, mitsgaders vande requeste vande voorsz. Portugesche coopluyden; versouckende, dat die heeren staten die supplianten souden noch gelieven te versien van soodanige brieven van voorschryvinge, aen den hoochgemelten heere coadjutor, als hare Ho. Mog. tot ontslaginge van hare aengehouden goederen ende gestelde cautie tot 's Keysersweert sullen bevinden te behoiren, is verstaen, dat die coopl. suppleanten sullen laten innestellen sulck concept van eenen brief, daermede sy sullen hoopen geholpen te mogen worden, ende denselven communiceeren aen de heeren borgermeesteren van Amstelredam, omme, derselver advis gehoort, daerna daerop gedisponeert te worden nae behoiren. (May 28).

Wed. van Sedlnitsky. Is gelesen het advis by den raedt van state, geformeert den lesten deses, opte requesten ende stucken, gepresenteert by de weduwe ende kinderen van wylen den heere van Sedlnitsky, inhoudende, dat haer E. geleth hebbende opte memorie vande pretensien vande voorsz. remonstranten, al ist zoo, dat voor het meerendeel deselve pretensien nyet sunderlinge en syn gefundeert, dat hun nochtans bedunct, ten aensien van des voorsz. heeren Sedlnitsky lange ende getrouwe diensten, dat hun geaccordeert soude mogen worden een pensioen van vyffhondert guldens tsjaers, by gelycke gedeelten, op de voorsz. weduwe ende vier kinderen, zulcx nochtans, dat by versterf deselve gedeelten nyet en sullen vervallen van d'een op d'andere, ende dat oyck daermede alle hare voorsz. pretensien sullen cesseren; hierop geadviseert ende sunderlinge geleth wesende opte lange ende getrouwe diensten vanden voorsz. heere Sedlnitsky, mitsgaders opte serieuse recommandatien van zyne Excell. ende vanden welgeboren heere grave Wilhem Ludewich van Nassau ende andere goede consideratien, is geaccordeert, dat men die remonstranten voor alle hare pretensien, egheen van dyen uytgesondert, ende in volle voldoeninge van deselve, sal toeleggen de somme van drye dusent guldens eens, ende daerenboven een pensioen van sess hondert guldens tsjaers, de drye hondert guldens daervan ten lyve vande voorsz. weduwe, ende de resterende drye hondert guldens ten lyve vande drye nagelatene dochteren vanden voorsz. Sedlnitsky, te weeten op elck lyff van deselve hondert guldens, haer leven lanck geduerende, sulcx nochtans, dat by versterf deselve gedeelten nyet en sullen vervallen van d'een op d'andere, maer met elck lyff versterven, ende voor soo veel aengaet den nagelaten soon van den voorsz. Sedlnitsky, soo wanneer als men eenige compaignien sal vergeven, alsdan sal deselve daertoe voor anderen gehouden worden voor gerecommandeert. (Juny 1).

Nieuw molenwerk. Opte requeste van Joh. Thyl, Joost Jansz., Joris Jansz. ende Tobias Geleyns, alle borgers tot Delft, is den suppl. toegeseet, by soo verre als zy haerl. gevanteerde inventie, tot opmalen van water ende andere diensten, ten effecte cunnen brengen, ende dat het is eene nyeuwe inventie, daervan anderen voor desen in 't generael ende particulier egheen octroye en is verleent geweest, dat men haer

sal verleenen haer versochte octroy, voor sulcken tydt, als dienlyk sal bevonden worden. (Juny 4).

Abrah. vd. Myle's boek. Is Johan Comelyn, bouckvercoper tot Leyden, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyf jaeren naestcommende, alleene inde vereenichde provincien te mogen drucken, uytgeven ende vercopen seker boeck, by Abraham vander Myl in 't Latyn gemaeckt, met desen titel: *Abrahami vander Mylii lingua Belgica etc.;* verbiedende *etc.* (Jun. 7).

Targien geinventeert. Is Jacob Dircxz. de Swart, custodiemaker alhier inden Hage, opte

serieuse recommandatie van zyn Excell., geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende, alleene inde vereenichde provincien te mogen maecken seker soo ronde als langwerpige targien, by hem geinventeert. Verbiedende *etc.* (Jun. 8).

Kerk van Ysendyck. Is gelesen het advys, byden raedt van state geformeert den XXVII. Meye, opte requeste vande magistraet ende kerckenraedt van Yzendycke, inhoudende dat hun soude beduncken, dat de sess hondert guldens, vergunt tot behulp der tymmeringe van eene kercke aldaer, soude mogen gegeven worden by twee gelycke termynen, uytte imposten ofte generale middelen aldaer; ten anderen, dat de suppleanten soude mogen geaccordeert worden octroy voor den tyt van vier jaeren, om tot voorder behulp vande voorsz. tymmeringe te mogen ontfangen thien stuyvers opte tonne groot biers voor de tappers, ende vyff stuyvers voor d'ander ingesetenen van Ysendycke, ende aengaende 't derde versoeck, om de schorren inde buytenwercken van Ysendyk gelegen, te mogen verpachten tot prouffyt ende behoeft der voorsz. tymmeringe, dat haer E. bedunct, dat men hun dat soude behooren te weygeren, om egheen oorsake te geven, dat de wallen ende parapetten byde weyende beesten afgetreden ende bedorven worden. Hierop gedelibereert wesende, hebben de heeren staten hen mette twee ierste leden van 't voorsz. advis geconformeert, dan wat belangt het schorren, is verstaen, dat men den ontfanger Tserlippens sal hooren opte gelegentheyt van 't voorsz. schorre ende wyen hetselve toecompt, ende by wien dat jegenwoordich gebruyckt wordt, om *etc.* (Juny 10).

Fra. Oostind. vaert. Ontfangen eenen brief vanden ambassadeur Aerssen, geschreven den XXVI. Meye, daermede by oversendt copie van het tractaet, gemaect metten hertoghe van Savoyen, adviserende voorts, dat aldaer sterck wordt gehandelt om eene Oostind. Compaignie op te richten; item, wat intentie dat den raet daermede heeft, voorslaende zekeren voet om dit dessein te mogen brecken, hierop geadviseert wesende, is goetgevonden, dat men de bewinthebbers vande voorsz. Oostindische Compaignie hiervan sal adverteeren, om daerop te letten nae behoiren, ende den voorsz. Aerssen aenschryven, dat hy alle mogelycke debvoiren wil doen, om het voorsz. voornemen ende den voortganck vande voorsz. Comp. te verhinderen. (Juny 11).

H. Vroom, *schilder.* Is aen Henrick de Vrome, schilder tot Haerlem, geaccordeert, dat hy voorby Lilloo naer Antwerpen sal mogen voeren een pacxken met schilderien, by hem gemaeckt voor de Ertzhertogen. (Juny 27).

Tapisserien. Is Francois Spierinck, tapissier tot Delft, geaccordeert te mogen uytvoeren naer Oisten, drye stucxkens tapitserien met eenige cussens, tot monsters ofte patronen, ende daerna deselve weder inne brengen vry van convoy ofte licent, mits dat den suppleant binnen den tyt van een jaer sal doen blycken, dat de voorsz. stucxkens weder ingebracht sullen syn, by pene van 't recht van convoy daervan te moeten betalen. (Juny 29).

Portugezen. Ontfangen eenen brieff van borgermeesteren ende regeerders der stadt Amstelredam, geschreven den XXVIII. der voorlen maendt, daermede sy oversenden een requeste van eenige vande Portugesche nacie aen hen gepresenteert, ten eynde deselve bewesen soude worden, alle goede gunste, hulp ende assistentie, omme te mogen bekommen vande Ho. Mog. heeren staten generael favorable brieven van voorschryvens aen den heere coadjutor van Coelen ende magistraet van 's Keysersweert, opdat by middel van dien deselve suppleanten, inwoonders van

Amstelredam, te beter mogen geraken tot restitutie van hare aengehaelde goederen, mitsgaders tot ontlastinge vande cautie juratoir, in de requeste gemencioneert, is in't voorschreven voorschryven geaccordeert ende goetgevonden, dat die suppleanten met advis vanden heere doctor Sebastiaen Egberts, borgermeestere van Amstelredam, sullen dresseren sulck concept van den brief, daermede sy sullen meenen te commen tot hare voorsz. pretensie. (July 1).

Jo. van Haren, *pred.* Opte requeste van Johan de Haren, gewesen predicant, is geaccordeert op zyn oitmoedich begeren van remissie van zyne voorgaende gedane faulten, dat hy hem met zyne huysvrouwe alhier in Hollant sal mogen begeven metter woon, ende dragen in alle gehoorsaentheyt ende getrouwicheyt, mits doende eedt van getrouwicheyt, gelyck andere ingesetenen vanden lande. (*Eod.*)

Chr. a Porta, *pred.* Opte requeste Christ. a Porta, dienaer des Heyligen Evangelii tot Hoornaer, inden lande van Erckel, zyn den suppleant geaccordeert zyne versochte voorschriften aen den ordinaris raedt tot Luydick, ten eynde zy die suppleanten willen verhulpen totte restitutie van hare erfgoederen, inden lande van Luydick gelegen, die hun worden onthouden. (July 6).

Leamer. Die heeren Nobel, Joachimi ende Velsen, in conferentie geweest hebbende met Thomas Leamer, die hem vanteert gevonden te hebben *longitudinem maris*, te weeten de navigatie van Oisten ende Westen, rapporteren, dat deselve Leamer difficulteert, syne inventie ende demonstratie vande waerheyt van deselve te openen op het *praemium* van thien duyzent guldens, hem aengeboden, ende wes meer by de resolutie, daerop genomen, bevonden sal worden sulcken inventeur toegeleet te syn, by soo verre als zyne inventie by de demonstratie perfect ende warachtich bevonden wordt, gelyck hy maintineert, dat die is ende bezonden sal worden, verclarende, dat hy hem daerop nyet en soude kunnen onthouden, overmits zyne gedaen grote moyeten ende costen, ende dieghene die hy noch sal moeten doen, om de waerheyt van zyne inventie te demonstreren, daer over hy syn afscheyt heeft versocht. Hierop geadviseert wesende, wat men in dese saecke voorder sal doen, ende geconsidereert hoe vele aen de perfectie van dese inventie, de navigatie voor den dienst ende welstant deser landen gelegen is, namentlyck dat deselve daermede die ierste gebeneficeert worden, is geaccordeert, dat die voorsz. heeren gecommitteerden metten voorsz. Thomas Leamer sullen treden in naerder communicatie ende conferentie, ende opte voorsz. conditien vande perfectie ende waerheyt van zyn inventie presenteren twelff, derthien, veerthien, ende vuyterlyk vyfthien duysent guldens, zonder meer. (July 7).

Idem. Alsoe die Ho. ende Mog. heeren staten generael der vereenichde Nederlanden, op het vertooch aen hare Ho. Mog. gedaen by Thomas Leamer Engelsch, wonende tot Amstelredam, van dat hy door syne industrie, lange observatien by nacht ende dach, mitsgaders groote gedaene costen, moyeten ende arbeyt eyntel. (met des Heeren hulpe ende genade) gevonden hadde de ware ende oprechte wetenschap, omme te bevaren de longitude vande zee, Oist ende West, immer alsoe vast, seker ende warachtich, als de latitude vande zee, Zuyden ende Noorden, gevonden is ende bevaren wordt (aengeboden hebbende de demonstratie ende het bewys daervan soo claer te doen voor sulcke gecommitteerden, als hare Ho. Mog. hem daertoe sullen gelieven te ordonneren, dat een yegel. schipper ende zeevarende man die sal kunnen begrypen ende verstaen, in de theorie ende ter zee practizeren ende gebruycken op het *praemium*, dat tot sulcke inventie, by resolutie van hare Ho. Mog., eenige jaeren te vooren is geordonneert, namentl. van vyff en twintich dusent guldens, gelyck hem soude geseet syn), eenige commissarissen hadden gecommitteert, omme den voorsz. Thomas Leamer te hooren, ende metten selven op zyne voorsz. inventie ende aenbiedinge te confereren ende te handelen, ter somme van thien duzent ponden, van veertich grooten 't pondt, ende voorts soo veele meer, als de voorsz. by hem gevanteerde resolutie (gevonden wordende), sal vermelden, by soo verre als deselve zyne inventie warachtich bevonden soude worden, ende anders nyet, ende dat deselve

commissarissen, nadat zy tot verscheyden reysen metten voorsz. Leamer waren geweest in communicatie ende conferentie, gerapporteert hebben, dat hy zyne inventie alnoch versekerden waerachtich ende vast te wesen, gelyck hy die hadde aengedient ende gepresenteert, claerlyk te bewysen, maer dat hy

met 't voorsz. *praemium* van thien duysent guldens ende het voorder gepresenteerde, hem nyet en contenteerde, insisteerende opte voorsz. vyf en twintich duzent ponden, ofte emmers op eene redelyker somme als de voorsz. thien dusent ponden, diewyle hy hem daermede nyet en soude kunnen onthouden, ten regarde van zyne gedane costen ende moyeten, oft dat hy anders tot zyn leetwesen genootsaeckt soude syn, syne voorsz. inventie elders te transporteren ende over te laten, ende dat 't selve geconsidereert, maer besundere bewogen zynde, hoe vele dat de vereenichde Nederlanden aen sulcke inventie voor de seckerheit vande navigatie ende traffique gelegen is, hare Ho. Mog. goetgevonden hadden, die voorsz. hare gecommitteerden naerder te lasten ende te authoriseeren, sulcx dat d'selve dienvolgende metten voorsz. Leamer in naerder conferentie ende handelinge geweest hebbende, metten selven verdragen syn, soo hebben die hoochgemelte heeren staten generael, het rapport daervan gehoort, den voorsz. Thomas Leamer belooft ende toegeseet, beloven ende seggen hem toe mits desen, voor syne voorsz. aengeboden inventie ende wetenschap, omme te bevaren de longitude vande zee. Oost ende West, soo wanneer als hy die volcomelyck ende verstandelyck sal hebben gedemonstreert ende bewesen, soo wel in de practique als theorie, dat die emmer soo waerachtich, vast ende zeker is, als bevaren wordt de latitude vande zee, Zuyden ende Noorden, ende anders nyet, te zullen doen betalen de somme van vyftien duzent ponden van veertich grooten 't stuck eens, soo haest als de voorsz. demonstratie inder voorsz. manieren sal syn gedaen, accordeerende hem daervan dese jegenwoordige acte, daermede hy, Thomas Leamer, hem heeft gecontenteert ende haer Ho. Mog. onderdanichl. bedanckt, hebbende aengenomen zyne inventie binnen den tyt van een maent naestcomende, by geschrifte, in handen van hare Ho. Mog. over te geven, ende zyne demonstratie tot derselver ordre ende gelieven soo lichtel. ende verstandel. te doen, dat elck schipper ende zeevarende man die sal kunnen begrypen ende verstaen, ende datelyck practizeren, gedaen *etc.* (July 9).

Pastoor Vogel. Is Joh. Vogelio, gewesen pastoor tot Heerle, in het marquisaetschap van Bergen opten Zoom, hem begeven hebbende totte Gereformeerde religie, opte ernstige recommandatie vande magistraet ende kerckendienaers tot Bergen voorsz toegeleet, omme eenige goede consideratien, de somme van hondert guldens eens, te betalen by den ontfanger generael. (July 12).

Id. Gelesen synde de verantwoordinge Johannis Vogelii, gedaen tegen de beschuldinge van Cornelis de Peeters, drossaert tot Wouwe, is geordonneert deselve verantwoordinge mette beschuldinge te stellen in handen vanden raedt van state, omme te letten ende te adviseeren, wat men in dese sake soude mogen doen, om te voorcomen alle voorder blammatie ende diffamatie, tot nadeel vande gereformeerde religie, mitsgaders wat voet dat men sal mogen voornemen, om te doen straffen de concubinaten vande pastoren ende andere papen ten platten lande van Brabant vande vereenichde Nederlanden. (*Eod.*).

Jo de la Haye, *pred.* Is den predicant Joannes de la Haye, getranslateert hebbende uyt latynsche inde duytsche sprake, ende aen de Ho. Mog. heeren staten generael gededicеert seker boek, beschreven door wylen den zeer vermaerden theologum, rechtsgeleerde ende philosooph Jacobium Auconcium (!), toegeleet om eenige goede consideratien, de somme van hondert daelders eens, voor deselve dedicatie. (July 16).

Bybel met annotatien. Opte requeste van Isaac Jansz. Canin, boeckdrucker tot Dordrecht, versoeckende octroy omme voor seker jaeren alleene, in quarto, te mogen drucken den Bibel, mette annotatien Augustini Marlorati, mette letter *Bourgeoise* genaempt. (July 21).

Geref. te Essen. Ontfangen eenen brief van borgermeesters ende raedt der stadt Essen, gedateert den XX. deses, responsive opten brief vande heeren staten aan hun geschreven, ten faveure van die vande gereformeerde religie

in deselve stadt, ten eynde dat hun soude toegelaten worden het vrye *exercitium* van hare religie, gelyck anderen, hetwelcke zy om de verhaelde redenen by den brief beleefdelyck excuseeren, verclaerende nyettemin, dat zy elcken vrylaten in syn gewissen sonder eenige molestatie, versoeckende mitsdien, dat men haer vreedsamich, daerby in hare regeeringe soude willen laten, is goetgevonden, dat men den voorsz. brief onbeantwoort sal laten. (July 25).

Portugesen. Opte requeste vande coopluyden vande portugiesche nacie, is verstaen, nademael dat den tyt, hun byden coadjutor van Coelen geinsinueert, binnen denwelcken sy tot Keysersweert souden compareren, tot voldoeninge van hare gestelde cautie juratoir, is overstreeken, dat die suppleanten hare sake met recht sullen defenderen. (July 29).

Spiegelschip. Ontfangen eenen brief vande gecommitteerde raden ter admiraliteyt tot Rotterdam, gedateert den XXX. deses, daerby sy adverteren, dat zy den XVI. der voorleden maent aen Thobias Hesnis vercocht hebben een spiegelschip, genaempt *de Leeuwinne*, met alle zyn toebehoren, volgens sekeren inventaris, daervan overgelevert, ende daer vooren bedongen seven duysent drye hondert guldens gereet gelt, behalven een halve stuver tot rantsoen opten gulden, ende alsoo sy uyt seker geruchte presumptie cregen, dat 't selve schip alhier te lande uytgerust ende geequippeert in zee commende, eenige zeeroverie mochte aenrechten, dat zy expresselyken hebben gestipuleert, dat alvooren 't selve schip alhier te lande soude moegen uytvaeren hun behoorl. versekertheyt ende contentement tegens de voorsz. presumptie gedaen soude worden, daerover dat zy den voorsz. Hesnis voor hen hebben ontboden, vergeselschapt zynde met een fransch edelman, genaempt du Carlo, hem qualificerende te wesen een edelman ordinaris vande camere vande coninginne van Vranckrycke, ende commissie hebbende, om onder anderen 't voorsz. schip *de Leeuwin*, ten dienste van hare Mat. mede te copen ende uyt te rusten, verclaerende daer benevens dienaengaende expresse brieven aen den heere van Russy, ambassadeur des conincx inden Hage, overgelevert te hebben, meynende den voorn. Hesnis met dese qualificatie te mogen volstaen, nyet twyffelende, oft indien haer Ho. Mog. sulcx mede te kennen gegeven wiert, deselve en souden haer daermede laten vergenoegen, daervan dat zy mitsdien tot hare ontlastinge hare Ho. Mog. by dese wel hebben willen verwittigen, is uytgestelt daerop te resolveeren tot morgen. (July 31).

Id. Is geadviseert opten brief, gisteren ontfangen van het collegie ter admiraliteyt binnen Rotterdam, gedateert den XXX. deses, beroerende het spiegelschip, genaempt *dé Leeuwinne*, gecocht by Thobias Hesnin, tot behoeff van Sr. du Carlo, ten dienste vande coninginne van Vranckrycke, ende goetgevonden daerop te antwoorden, nademael dat het voorsz. schip van wegen de coninginne versocht wesende, tot haren dienst ende gerecommandeert byden heere van Russy, den voorsz. du Carlo is geconsenteert te coopen, dat men daerby persisteert; dan by soo verre als die gecommitteerde raden van 't voorsz. collegie eenige apparente ende gefundeerde redenen van suspitie hebben, dat 't voorsz. ende andere schepen byden voorsz. du Carlo gecocht, tot zeeroverie gebruyct soude worden, dat haer Ho. Mog. begeeren, dat zy d'heeren staten generael daervan sullen adverteeren, omme daerop gedisponeert te worden naer behoren. (*Eod.*).

Baudius & Merula, *historieschryvers.* Is gelesen de requeste van Dominicus Baudius, *professor historiarum* tot Leyden, versoeckende te mogen aengenomen

werden tot een historieschryver vande generaliteyt, inde plaetse van D. Merula saliger, maer uytgestelt hierop te resolveeren. (Aug. 3).

Stev. vd. Hagen. Is gelesen de requeste van Steven vander Hagen, de compaignie van Oostindien gedient hebbende als admirael, ende goetgevonden, dat men die sal recommandeeren aen de seventhien bewinthebbers vande Oostindische compaignie, ten eynde zy

opte diensten des suppleants ende de voordere redenen deszelfs, inde voorsz. requeste verhaelt, favorabel. willen letten ende den suppleant op zyne pretensie contentement geven. (Aug. 11).

Jo. de la Bath. Opte requeste van Johan de la Bath, francois coopman, borger van Middelburch, zyn, om redenen daerinne verhaelt ende opte recommandatie vanden heere van Russy, ambassadeur des conincx van Vranckryck, denselven suppleant geaccordeert brieven van *sauveconduit* ofte *surete de corps*, voor vyff jaeren, mits dat hy sal gehouden syn te laten lichten attache vande provincie, daerinne hy sal begeren te resideren. (*Eod.*).

Th. Leamer. Syn gecommitteert die heeren Brienen, doctor Sebastiaen Egberti, Joachimi ende Velsen, omme (daerover geroepen die aenwesende gedeputeerde vande collegien ter admiraliteyt, ende alsulcke anderen als zy zullen goetvinden), te visiteren de schriften, die Thomas Leamer, Engelsman, wonende tot Amstelredam (metten welcken gehandelt is) hun overgeven sal, waerinne hy will bewysen, waerdoor dat men de Meridiaensche lengde in alle plaetsen, te water ofte te lande, kan gevinden. (*Eod.*).

Engelsche predicanten. Opte requeste van den overste Horace Veer, Cecil ende Ogle, ten eynde de regimenten Engelschen geaccommodeert souden worden met twee Engelsche predicanten, is geappoincteert advis aen den raet van state. (*Eod.*).

Dan. Danielsz., *pastoor te Ter Heyden.* Is geordonneert dat men de requeste van Daniel Danielsz., pastoor inden dorpe van ter Heyden, inden lande van Breda, sal stellen in handen vande predicanten tot Breda, omme daerop te doen ofte seggen wes haren raedt sal gedragen. (Aug. 12).

Handel op Cyprus. Opte requeste vande gemeene coopluyden van Amsterdam, handelende op Ciprus ende Sirien, versoeckende by provisie tot costen van 't landt ende versekeringe van elck schip, volck ende goederen byde suppleanten afteschicken, geassisteert te worden met vier stucken geschuts ende thien gewapende mannen op elck schip, is geordonneert deselve te stellen in handen vande aenwesende gedeputeerde vande collegien ter admiraliteyt, om daerop te verstaen derselver advis. (Aug. 13).

Historieschryver. In deliberatie geleet synde, oft men in plaetse wylen doctoris Pauli Merulae, yemant als historieschryver vande generaliteyt sal verkiesen, ende committeren, is 't selve alsnoch in bedencken gehouden, ende geresolveert, dat van wegen hare Ho. Mog. heren de *doctoren Dominicum Baudium* ende *Joannem Meursium* (die beyde haren dienst inde voorsz. saeke hebben gepresenteert), ende elck van denselven in't bezunder sal worden aengeboden eene vereeringe van vier hondert guldens eens, indien elck van heurluyden wil aennemen voor de expiratie vande maent December des jaers XVI^{C} twaelff, te beschryven inde latynsche sprake de principale geschiedenissen vanden jaere XVI^{C} negen, thien ende elff, zoo inde vereenichde Nederlanden als van hare naeste gebueren der Nederlanden ende aenpalende furstendommen ende landen, ende daerby in 't cort te verhalen het notabelste gepasseerde in denselven tyt, inden heyligen rycke mette aengrensende rycken ende landen van Vranckryck, Grootbrittannien, Spaignen ende Italien, omme, 't selve hare Ho. Mog. gepresenteert ende gevisiteert wesende, opte principale sake gedaen te worden, als voor den lande voirder dienstelyck sal wesen. (*Eod.*).

Consul te Livorno. Is wederom gelesen de requeste vande coopluyden ende schippers van dese landen, traffiquerende op Livorne in Italien, versoekende dat eenen Johan van Daelhen aldaer gecommitteert soude werden tot eenen consul, maer goetgevonden, alvooren daerop te resolveeren, dat men sal verstaen, oft tot Livorno egheen consul en is, ofte yemant anders die de saecke aldaer beleydt, ende wat gaigen daertoe staen. (*Eod.*).

Wilh. Vinck, predic. Is Wilhem Vinck, predicant tot Redichem, in 't lant van Arckel, toegeleet hondert twintich guldens, voor de boucken, die hy haer Ho. Mo. heeft gepre-

senteert, geintituleert: *de Weth Gods moralisch ofte der zeden*, *ceremonialisch ofte der ceremonien*, *ende politisch ofte der politien*, *genomen uytte boucken Mosis*, *ende in seker classen verdeylt van Theodoro Beza Vezelio*, byden voorsz. Wilhem Vinck uyt de latynsche sprake inde Nederlantsche overgesedt ende by hem aen hare Ho. Mog. gedediceert. (*Eod.*).

Th. Leamer. Omme te examineren de geschrifte, overgegeven by Thomas Leamer, raeckende de lengte vande zee, die hy maintineert gevonden te hebben, is volgende het begeren van zyn Excell. goetgevonden, alhier te beschryven tegen Woensdach naestcomende den professoor tot Leyden, Snellius vader, ende Robbrecht Robbrechtsz. tot Amsterdam ofte Hoorn. (Aug. 20).

Rosmaryn. Opte requeste van Johan de Gautelines, francois, versouckende octroy, omme voor eenige jaeren alleene inde vereenichde provincien te mogen trecken, olie, ofte de *quint essentie* vande rosemaryn, is dit versoeck afgeslagen, maer wel den suppleant toegelaten zyne distillatie alhier te lande te vercoopen. (*Eod.*).

Wed. v. Antho. Buth. Ontfangen eenen brief vande heeren gedeputeerden vande heeren staten van Utrecht, gedateert den XXVI. July, ten faveure vande nagelaten weduwe van wylen den capiteyn Anthonis Buth, als moeder ende momboiresse over haer eenich kint ende dochter, byden voorsz. capiteyn verwect, versoeckende een redelyk pensioen, in betalinge van haers mans achterwezen saliger, van zyne diensten, is goetgevonden, daerop te verstaen het advis vanden raet van state. (Aug. 23).

Handel op Cyprus. Aengaende de requeste vande coopluyden, handelende op Ciprus, Candien, Sirien, wordt hare versochte equippage alsnoch in bedencken gehouden, maer geaccordeert, dat men die schepen, op Ciprus vaerende, sal assisteren ende subsidieren met volck ende twee gotelingen voor elck schip, opten selven voet, ordre, conditien ende restrictien, tot last vande generaliteyt, gelyck dat, geleden omtrent twee jaeren, geschiet is. (Aug. 25).

Metale stucken. Ten lesten geexamineert ende geleth wesende opten voorslach van zyne Excell., rakende 't gieten van metale stucken, bequaem om gebruyct te worden ter zee, hoe lanck deselve moeten zyn, hoe veel elck stuck sal moeten wegen, ende hoedanige cogel yder stuck naer syne proportie sal schieten, & is inden voorsz. voorslach bewillicht ende geaccordeert, dat de respective collegien ter admiraliteyt denselven sullen aennemen ende achtervolgen, sonder eenige andere soorte van metalen geschut te laten gieten als van vier en twintich, achtien, twaelff ende ses ponden ysers schietende, op 't lengte ende swaerte daertoe by syne Excell. beraempt, opdat by succes van tyt de magazynen by deselve collegien met alsoodanigen soorten van geschut mogen syn versien, ende sal by haere Ho. Mog. oversulcx de collegien worden aengeschreven ende belast, jaerlycx te doen gieten. (*Eod.*).

Th. Leamer. Gehoort het rapport vande gecommitteerde, gehoort ende gebesoigneert hebbende met Thomas Leamer, die voorgeeft geinventeert te hebben de lengte vande zee, Oost ende West, ten bywesen vanden professeur Snellius ende Robbrecht Robbrechtsz., is goetgevonden, dat men den voorsz. Leamer sal voorstellen de navolgende vragen, ende denselven ordonneeren, tegen Maendage naestcommende daerop demonstratie inder daet te doen, ende dat tot een seker proeve van zyn voorgeven, ofte dat men hem sal dimitteeren.

Ierste voorstellinge.

Ik sien in see op myn compas de sonne in 't Oosten, ende schietse met myn booch twintich trappen hooch opten iersten Augusti, vrage daerom, waer ick ben in breede ende lengte, ende wat uere.

Tweede voorstellinge.

Ick sien in zee 't hart van de leeuw ende den grooten hont beyden even hooch, boven den horisont 's nachts ten twee uren, in 't

jaer XVI^{C} XI, vrage daerom, waer ick ben in breedte ende lengte.

Derde voorstellinge.

Ick sien XVI^{C} XI, in Augusto, de maen twintich graden by Westen van 't hert des leeuws staen, vrage daerom, op wat lengte dat wy syn.

Is goetgevonden, om 't landt te subleveren van noodelose costen, dat men den voorsz. Snellium ende Robbrecht Robbrechtsz. sal dimitteren, betalende haer gedaen costen ende teeringen, mitsgaders aen elcken vier ponden Vlaems, voor hare vacatien. (Aug. 27).

Idem. Thomas Leamer heeft schriftelyk beantwoort de drie voorstellingen, hem gedaen den XXVII. Augusti lestleden, welcke beantwoordinge gelesen syude, is goetgevonden, dat men deselve sal stellen in handen van Robbrecht Robbrechtsz., omme daerop te seggen dat hem goetduncken sal. (Sept. 1).

Rosemaryn. Is Johan de Gautelines, francois, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van twee jaeren naestcommende, alleene inde vereenichde provincien te mogen vercoopen ende distribueren in persone, ofte by syne substituten, olie ende balsem van rosemaryn, daervan hy de oprechte conste ende het secreet, om die te distilleren ende de *quinte essence* daer uyt te trecken, gevonden heeft; verbiedende *etc.* (Sept. 3).

Folk. Frittema. Is Folcaert van Frittema, secretaris vanden heere marquis Spinola, geaccordeert paspoort, omme door dese vereenichde Nederlanden naer Brabant, voorby de vlote voer Lillo te mogen transporteren, vry van convoy ende licenten, zyne meubelen ende bagagien, by specificatie gestelt. (Sept. 10).

Rob. Robbertsz. Is Robert Robbertsz., alhier hebbende beschreven geweest, noch toegeleet boven de voorgaende ordonnantie, hem ende den professor Snellio geaccordeert voor syne gedaen costen ende vacatien, voor den tyt dat hy daer nae hier is gebleven, vyftich guldens eens. (*Eod.*).

Engelsche predicanten. Gelesen het advis, byden raedt van state geformeert den XIX. Aug. lestleden, op het tractement vande Engelsche predicanten, houdende dat haer E. achten, dat op 't selve tractement soude mogen geleth worden, soo wanneer den staet van oorloge sal geresumeert ende geredresseert werden, ende dat derselver onderhoudt middelertyt sal mogen vervallen ende gevonden worden uyt het cort der Engelsche compaignien byde provincien, daerop deselve respectivelyck by den staet van oorloge gestelt syn, dan terwyle hun bezwaerlyck ende costelyck soude vallen, daerom aen diversche provincien telcker reyse aen te houden, dat haer E. onder correctie dunct, dat zy dit haer provisioneel onderhout souden mogen vinden aen de provincie, by dewelcke het meeste deel der Engelsche compagnien betaelt worden; is nae deliberatie geaccordeert, dat men ten dienste vande Engelsche regimenten sal onderhouden twee Engelsche predicanten, ende deselve tracteren opten selven voet, gelyck aengenomen syn, getracteert ende betaelt worden die predicanten vande Francoische regimenten, ende dat men oversulcx den voorsz. twee predicanten, voor soe veele die sullen staen tot last vande generaliteyt, sal brengen ende stellen opten staet van oorloge, gelycke andere tot last vande provincie van Hollant. (*Eod.*).

Vergult turfschip. Opte requeste van Joncker Arnoult van Groenevelt, als oom ende vooght van Joncker Maurits de Heraugieres, minderjarich soon van wylen Joncker Charles de Herangieres, in syn leven gouverneur der stadt Breda, versoeckende dat hare Ho. Mog. souden gelieven alsulck silver vergult schip, als de voorsz. wylen Joncker Charles de Heraugieres in syn leven heeft doen maecken, tot eene memorie van het innemen des casteels ende stadt Breda, met een turfschip, ende by zyne nagelatene weduwe uyt noot is verset geweest, te doen lossen ende daermede den voorsz. Joncker Maurits, synen soon te vereeren, in recognitie van zyns vaders diensten saliger, is goetgevonden, alvoorens daerop te disponeren, dat men het voorsz. schip alhier ter vergaderinge sal doen brengen ende sien,

omme daer nae op 't versoeck des suppleants gedisponeert te worden naer behoiren. (Sept. 14).

Brantsparinge. Opte requeste van Edmond Lassels, Andreas Palmer ende George Vaermouth, Engelsche edelluyden, versoekende octroy, in conformite van het octroy dat zy vanden coninck van Grootbrittannien vercregen hebben, tot sparinge van coelen, hout, turf *etc.*, is goetgevonden, alvorens daerop te disponeren, dat men het voorgeven naerder sal doen ondersoecken wat daervan is, om het rapport daervan gehoort, alsdan daerop gedisponeert te worden nae behoren, ende zyn hiertoe gecommitteert die heeren Schilperoort ende Magnus. (*Eod.*).

Idem. Is gehoort ende gedelibereert op het rapport vande heeren Schilperoort ende Magnus, beroerende de gelegenheyt vande inventie van Edmond Lassels *cum suis*, Engelsche edelluyden, tot sparinge van hout, turf, coelen *etc.*, in 't brouwen, verwen *etc.*, ende het versochte octroy afgeslagen, overmits geacht wordt, dat de voorsz inventie in deze landen weinig vruchts, maer veel meer questien soude veroirsaecken voer de inventeurs ende bruyckers, ende dat in sommige provincien oock weynich aen de voorsz. sparinge gelegen is, mits die van hout ende turf wel voorsien syn. (Sept. 20).

Goude kett. voor de Duits. gesanten. Syn gewogen de drye goude kettingen voor de heeren gesanten vande possedeerende fursten, te weeten, die heere van Sonsfelt, Sticke ende doctor Marcelis Diederich, ende bevonden te wegen te samen ses en twintich oncen negen ende een half engelsch, tot XXXIIII guldens d'once, bedraegt negen hondert guldens drye stuvers, voor het fatsoen tot XXVIII stuyvers d'once, XXXVII guldens eene stuyver, ende alsoo t'samen negen hondert seven en dertich guldens vier stuyvers. (Sept. 22).

Vergult turfschip. Is overgebragt het vergult schip, by Joncker Charles de Heraugieres, gouverneur van Breda, saliger, doen maken tot eene memorie vande veroveringe van het casteel ende stadt van Breda, door het middel van een turfschip, hetwelck deszelfs nagelaten weduwe doer noot heeft verset gehadt, weerdich wesende negen hondert guldens, ende verlopen tot elf hondert ses en twintich gl. V st., ende nadat gedelibereert was, oft men 't voorsz. schip daer vooren sal aennemen ende bewaren, in conformite vanden voorgaenden voorslach, is daerinne eenparichlyck geaccordeert, ten regarde dat het voorsz. exploict is geweest een vande notabelste ende remarcabelste, die geduerende d'oorloge is beleyt geweest, ende heeft gesuccedeert, meriteerende dat daervan memorie gehouden worde, ende oversulcx geconsenteert, dat men vande voorsz. somme sal depecheeren ordonnantie, ende in tyden en wylen resolveeren, wat men met 't voorsz. schip sal doen. (Sept. 23).

Hofjonkers. Op de requeste vande ordinaris hofjonckeren van zyne Excell., dien hare cuirassiers paye byden raedt van state van twee en veertich guldens ter maent, is gereduceert op twee en dertich guldens, is geaccordeert omme bysondere consideratien, dat men deselve paye sal augmenteren, gelyck die geaugmenteert werdt mits desen, met thien guldens ter maent, mits dat die suppleanten gehouden worden, datelyck in dienste te onderhouden twee wel gemonteerde peerden, met alle behoorlycke crychsrustingen. Oct. 1).

Brantsparinge. Is Edmont Lassels, Andreas Palmer ende George Vaermouth, Engelsche Edelluyden, geaccordeert het octroy by haer versocht, tot haer inventie om brant te sparen in 't brouwen, verwen *etc.*, voor den tyt van seven jaeren naestcommende, met verbot van namaekinge in 't geheel ofte deel, mits dat sy

gehouden sullen syn te versoucken ende te vercrygen brieven van attache, ende haer inventie te communiceeren aen particuliere personen, die deselve sullen begeren te gebruycken, voor vyf en twintich guldens eens, ende aen de *corpora* voor vyftich guldens eens, dies en worden hierinne nyet begrepen die glaeshuysen, hoewel verstaen wordt, dat die suppleanten deselve sullen hebben te tracteren inder redelycheyt. (*Eod.*).

Religie te Breda. Ontfangen eenen brief

vanden drossaert van Breda, vanden II. deses, daermede hy oversendt eenen anderen vanden schout van Roosendael, aldaer gedateert den 29. Sept., adverterende, in welker voegen seker predicant, passerende door Rosendael, terselver plaetze eene vermaninge hadde gedaen, geduyrt hebbende omtrent een half uyre, daervan de toehoorders sterck geweest waren omtrent XIII persoonen, ende wat daer over aldaer is gepasseert, versouckende hy drost te verstaen de goede meeninge van hare Ho. Mo., ofte hy hem noch naerder opte gelegentheyt van dese sake sal hebben te inquireren, waerop geadviseert wesende, is goetgevonden, dat men dit hier by sal laten berusten. (Oct. 5).

Sphinx theologica. Opte requeste van Dirck Pietersz. Wittepersse, boeckdrucker tot Amstelredam, versouckende octroy, omme alleene te mogen drucken seker bouck, geintituleert: *Sphinx theologico-philosophica*, by hem in Nederlantsche tale doen translateren, is dit versouck afgeslagen. (Oct. 7).

Nederd. Bybel met annott. Is het octroy versocht by Francois Bosselaer ende Isaak Jansz. Canyn, beyde boeckdruckers ende borgers der stadt Dordrecht, omme alleene te mogen drucken den Nederlantschen Bybel, *Bourgois* letter, in quarto gebonden, mette annotatien opten cant, van Augustyn Marlorati, afgeslagen. (Oct. 8).

Witte moerbesien. Is Jan de la Bath, Francois coopman, inwonende burger der stadt Middelburch, in Zeelandt, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van twintich jaeren naestcomende, alleene inde vereenichde Nederlanden te mogen brengen ende doen brengen, planten ende opqueecken witte moerbyeboomen, saet van sydewormen, ende sydewormen voeden, oock om de conste, omme de zyde, daervan te commen, te spinnen ende aen streenen te brengen, in 't werck te leggen; verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Capittel van 's Hertogenbesch. Ontfangen eenen brief vanden vicedeken ende soo graduaten als andere, representeerende het capittel vande cathedrale kercke van 's Hertogenbosch, gedateert den XXVII. Septembris, responsive opten brieff van hare Ho. Mog. vanden seventhienden deses, aengaende de requeste aen haer Ho. Mog. gepresenteert by Merten Styckers, is goetgevonden denselven partye te doen communiceeren. (Oct. 18).

J.I. Pontanus. Is Johanni Isaac Pontano, der medicynen doctori ende professori philosophiae inde schole tot Harderwyck, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van sess jaeren naestcommende, alleene inde vereenichde Nederlanden te laten drucken ende uytgeven in verscheyden spraken, seker bouck, by hem beschreven ende gemaeckt, geintituleert: *Rerum et urbis Amstelodamensium historia;* verbiedende *etc.* (Oct. 26).

Kinderen van H. Agylaeus. Opte requeste van Johan, Judith ende Johanna, nagelaten kinderen wylen mr. Henrick Agiley, versoeckende remboursement van over drye dusent guldens, die deselve mr. Henrick saliger inden dienst vanden lande in Brabant heeft verschoten, is daerop geappoincteert *nihil*, overmits het is eene oude schult, in Brabant gemaeckt. (Oct. 29).

Inventie van Ballochi. Is gelesen de requeste van Francois Ballochi, *cum sociis*, daer by sy hun vanteren, door verscheyden middelen ontdeckt ende goeden inventien gevonden te hebben, die noyt alhier te lande geweten oft geweest zyn, waerby alle jaeren eene merckelycke grote somme van gelde, jae by naer ongelooflicke sullen kunnen geprofiteert worden, ende goetgevonden, dat men sal committeeren een uyt Gelderlandt, Hollant ende Zeelant, omme mette suppleanten te communiceren ende

van deselve te verstaen, wat apparentie datter is van haer aengeven, ende oft zy daerom tot dien eynde eenige openingen sullen begeren te doen. (*Eod.*).

Huisvr. van D. Canter. Is geadviseert op't versoek vende huysvrouwe van Dirck Canters, ten eynde d'antwoorde van wegen de heeren staten van Utrecht, ingebracht op hare remonstrantien, mitsgaders van hare kinderen, by hare Ho. Mo. souden worden uytgegeven, ende hen gecommuniceert, omme daerop te doen ende te disponeren, als de redelycheyt

vande saecke vereyschen sal, ende nae deliberatie afgeslagen. (Nov. 5).

H. Antho. Nerdenus. Is Henrico Anthonii Nerdeno, professori theologiae, toegeleet hondert daelders, tot eene vereeringe voor de dedicatie ende presentatie, by hem aen de Hog. ende Mog. heeren staten generael gedaen, van seker bouck, geintituleert: *Systema disputationibus publicis propositum in academia Franequerensi.* (*Eod.*).

George v. Liauckama. Opte requeste van George van Liaukema, overste lieutenant aen de zyde vande ertzbertogen, versoeckende paspoort, om met zyn huysgesin, huysraet ende andere bagaigen, door dese landen naer Brabant te mogen vertrecken, sonder recherge van zyne voorsz. bagaigen ende huysraet, is dit versoeck afgeslagen. (Nov. 8).

Evang. Relig. te Unna. Ontfangen eenen brief vande seniores ende t'samentlyke gemeyn der orthodoxen ende evangelischen religion tot Unna, gedateert aldaer in Octobri lestleden, versoeckende voorschriften aan de possederende fursten, ten eynde men hun, overmits het aenwasschen vande Christelycke gemeente aldaer, sulcx dat het huys, daerinne zy hare exercitie hebben, daertoe te cleyn valt, soude accommoderen met een vande twee ledige kercken inde voorsz. stadt, die gesloten staen, ende daerop geadviseert wesende, is het versochte voorschryvens in beleefde terminis geaccordeert. (Nov. 12).

D. Canter. Is gelesen seker consultatie, overgegeven van wegen de huysvrouwe ende kinderen van Dirck Canter, op haer gepresenteerde remonstrantie, dan alsoo de heere Rysenburch, gecommitteerde van wegen de heeren staten van Utrecht verthoont heeft, dat hier te vooren het versoeck vande suppleante, om te hebben copie vande rescriptie van die van Utrecht op hare requeste is afgeslagen, ende dat hy oock nyet en is gelast eenige copie vande voorsz. rescriptie te geven, sustinerende mits dien, dat haer Ho. Mog. souden gelieven byden voorsz. afslach te persisteren. (*Eod.*).

Religie te Breda. Op de requeste vande predicanten ende andere dienaren vande kercke van Breda, ten eynde middelen souden worden geordonneert, daeruyt zy van hare tractementen betaelt mogen werden, is na deliberatie (alvoren eyntelyck hierop te disponeren), geordonneert te schryven aen Dionys Piggen, rentmeester vande geestelycke goederen binnen Breda, dat hy metten alderiersten aen hare Ho. Mog. sende den geheelen staet der inkomsten vande geestelycke goederen aldaer, als namentlyck vande goederen van prebendarissen; item, vande capittularen, van de decanie, pastorie, vicarien, capelrien, choralen, bonifanten (!) ende anderen; item, vande renten van deselve, mitsgaders vande fundatien, thynsen ende renten, tot anniversarissen ende andere jaerlycxe kerckediensten, egheen uytbesondert staende, om daerop geleth te worden naer behoren. (Nov. 14).

Idem. Is voorts geordonneert te depecheren ordonnantie op Roelof Bacx, ontfanger vande gemeene middelen binnen Breda, omme te verstrecken in handen van Dionys Piggen, rentmeester vande geestel. goederen in deselve stadt, de somme van thien hondert ponden van XL grooten 't stuck omme d'selve te verdeylen aen de predicanten ende andere dienaren vande kercke tot Breda, op afcortinge van hare tractementen respective, ende dat men hiervan den voorsz. Piggen sal adverteren ende ordonneren, de voorsz. distributie volgende de voorsz. resolutie te doen. (*Eod.*).

Predd. te Bergen op Zoom. Opte requeste vande predicanten tot Bergen opten Zoom, ten eynde deselve betaelt souden werden van hare verachterde tractementen, is na deliberatie, alvorens hierop eyntel. te resolveeren, geordonneert te schryven aen den ontfanger vande geestelyke goederen binnen Bergen opten Zoom, Aert

Marcelis, ende hem te lasten metten alderiersten aen hare Ho, Mo. te zenden den geheelen staet der incompsten vande geestelyke goederen aldaer, als namentlyck vande goederen vande prebendarissen; item, vande capitularen, decanie, pastorie, vicarien, capellen, coralen, bonifanten, cloisteren ende anderen; item, vande renten ende thinsen van

deselve, mitsgaders van fundatien, thynsen ende renten, tot anniversarissen ende andere jaerlycxe kerckendiensten staende, egheen uytbesondert, omme daerop geleth te worden naer behoiren. (Nov. 24).

Idem. Is voorts geordonneert te depescheren ordonnantie op Pieter Wilberts, ontfanger vande gemeene middelen binnen Bergen opten Zoom, omme te verstrecken in handen van Aert Marcelis, ontfanger vande geestelyke goederen aldaar, de somme van thien hondert guldens, omme deselve te verdeylen aen de predicanten ende andere dienaren vande kercke tot Bergen opten Zoom, op afcortinge van hare tractementen respective, ende dat men hiervan den voorsz. Aert Marcelis sal adverteren ende ordonneren de distributien dezen volgende te doen, welverstaende dat den voorsz. Aert Marcelis de voorsz. dusent guldens wederom sel hebben te rembourseren uyt synen ontfanck, den staet des onderhouts vande voorsz. predicanten ende andere dienaren van de kercke gemaect wezende. (*Eod.*).

El. Trip. Opte requeste van Elias Trip, coopman tot Dordrecht, is geaccordeert te schryven aen den secretaris Huygens, debvoir te doen byde ertzhertogen, dat den suppleant gedoocht worde, van boven in desen landen, den Rhyn af, sonder empêchement, te brengen drye hondert dusent ponden yzere cogels, mits betalende behoorl. licent. (Nov. 25).

Sion Lus. Is ter requisitie van Sion Lus gearresteert, eenen brief te schryven aen den senaet van Roomen, ten eynde zy den suppleant doen vergoeden vande schade by hem geleden, door het nemen ende beroven van zyn schip ende goederen, byde galeyen byden voorsz. senaet doen toerusten, gelyck sy souden begeren, dat haren ondersaten alhier souden wedervaren, ende de suppleanten nyet genootsaekt en worde naerder provisie te versoecken. (*Eod.*).

Abra. van Nievelt, *ingenieur.* Syn den capiteyn ende ingenieur Abraham van Nievelt, geaccordeert brieven van voorschriften aen den ambessadeur Caron, dat hy den suppleant wil assisteren ende dirigeren, ende alle faveur bewysen, dat hy syn boeck van fortificatiewercken van allerley aert ende forme, gelyck hy die by lange experientie geleert heeft onder zyne Excell., den prince van Wales mach presenteren, sulcx oyck dat dien met benevolentie ende genaden by zyne Hoocheyt ontfangen ende mildelyk erkent mach worden. (Dec. 7).

Idem. Is geaccordeert, dat den capiteyn Abraham van Nievelt, gaende naer Engelant, hem voor vier maenden van zyne compaignie sal mogen absenteren, tot verrichtinge van zyne particuliere saken, ordonnerende oversulcx die monstercommissarissen, den suppleant als present inde monsteringe, daerentusschen vallende, te passeeren. (Dec. 9).

Ursini catechismus. Opte requeste van Andres Clouck, boeckvercoper tot Leyden, versouckende prolongatie van zyn octroy, om te mogen herdrucken den *Schatboeck der schriftelycke leere ofte uytlegginge vande Catechismus der Gereformeerde kercken in Duitschlandt*, *van D. Zacharias Ursinus;* ende is dit versouck afgeslagen. (*Eod.*).

Galeye voor den co. v. Denemarken. Ontfangen eenen brief vanden coninck van Denemarcken, gedateert tot Coppenhagen den XXIII. Octobris lestleden, daerby zyne Mat. adverteert, dat hy bericht is, dat binnen Amstelredam een galleye soude leggen, die hare Ho. Mog. nyet en gebruycken, daertoe zyne Mat. sonderen willen dragen, dat d'selve daerom vrientlyk bidt ende versoeckt, dat hare Ho. Mog. sulcke galeye voor eenen tamelycken prys soude willen afstaen, dat zy onbeswaert souden willen

syn, daervan zyne Mat. hare meeninge te adverteren metten alderiersten, is goetgevonden, alvooren hierop te resolveeren, dat men copie van desen brief sal senden aen het collegie ter admiraliteyt binnen Amstelredam, ten eynde zy op het inhouden des briefs rypelyck willen letten, ende hare Ho. Mog. adverteren de jegenwoordige dispositie vande voorsz. galeye, mitsgaders van haerlieder advis op het versoek van zyne Mat. (Dec. 16).

Andr. Sersander. Syn gelesen twee re-

questen, d'eene van Andries Sersanders, versoeckende in recognitie van syne diensten versien te worden met een paye yan cuirassiers, ende d'andere van Niclaes vander Myl, ten eynde om zyn tractement verhoocht te hebben, maer en is daerop nyet geresolveert. (Dec. 17).

Th. Leamer. Opte requeste van Thomas Leamer, pretenderende gevonden te hebben de lengte vande zee, van Ost ende West, is geaccordeert, dat men dese requeste sal stellen in handen van het collegie ter admiraliteyt binnen Amstelredam, ende deselve authoriseren, omme de demonstratie van dese inventie in haerlieder presentie, by Wilhem Jansen ende andere inde konste ervaren, mitsgaders van alsulcke geexperimenteerde zeevarende luyden ende piloten, meer als zy zullen goetvinden te gebruycken, onpartydichlyck te doen examineren, ende rypelyck ondersoecken, wat vande waerheyt vande aengediende inventie is, ende daerinne sulcken debvoir, opsichte, moderatie ende neersticheyt te gebruycken, als zy weten sulcke inventie voer de zeevaert te importeren, sunderlinge daerop lettende, dat den inventeur in zyne demonstratie nyet en werde misleydt noch vercort, die wyle hare Ho. Mo, verstaen te presteren, dat hem belooft is, indien hy de waerheyt vande voorsz. peylingen van Oost ende West gevonden heeft, volgende zyn voorgeven, ende 't gene met hem gehandelt is. (Dec. 21).

Nieuwe inventie, *om uit cley te werken.* Is John Edrington, Engelsman, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van negen jaeren naestcomende alleene inde vereenichde provincien te mogen maecken, in 't werck te leggen ende gebruycken zekere nieuwe inventie, by hem gevonden, namentl. van cleye te maecken ruysen, pypen ofte goten, om regenwater te transporteren op huyssen, mede andere wateren te leyden onder gront, noch daerbeneffens verciersels van gevels, cantillen, lysten, kazynen, dorpels, cruysche ende stylen van een stuck, hoecsteenen, schinckels, omme schoorsteenen te vercieren, wit, grauw ofte arduyne met noch meer andere dingen van gelycke nature, lancduriger als diegenen, die jegenwoordich gebruyct worden van loot, hout ofte steen, ende veel beter coop, ten profyte vanden gemeenen man; verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Consul te Livorno. Ontfangen eenen brief vanden hertoge van Florence, ten faveure vande Matheo Bonado, die tot Livorno geregeert ende bedient heeft het consulaetschap van dese landen, by gedooge ende sonder commissie, ten eynde deselve daerinne soude mogen worden gecontinueert, als 't selve officie wel ende getrouwelyck bedient hebbende, volgende d'overgesonden attestatien vande coopluyden, tot Livorne residerende, ende andere schipscapiteynen ende schipperen. (Dec. 28).

1612.

Sale, *medicyn.* Opte requeste van Angelus Sale, medicyn, geboren in Italien, versoekende dat hem zoude worden toegelaten, zyne conste van medicynen in deze vereenichde provincien te mogen exerceeren; gezien de brieven van recommandatie van zyne Excell. ende vande Churfurstinne Paltzgravinne, daertoe dienende, is geaccordeert, dat men sal versoeken d'officieren ende magistraten vande steden, daer den suppleant zyne conste der medicynen sal begeren te exerceren, dat zy opte voorsz. recommandatie denzelven daertoe willen admitteren. (Jan. 6).

Bybel met annott. Is Isaack Canin, bouckdrucker tot Dordrecht, toegeleet tsestich guldens, voor sekeren grooten Bybel mette annotatien van Augustinus Marloratus, by hem gedruckt in grote letteren, desgelycken hier te vooren noyt geschiet, ende haer Ho. Mog. gededicеert ende gepresenteert. (Jan 11).

Waterwerk. Is Aert Hendricks, slootmaker, woonende tot Delft, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van negen jaeren naestcommende, alleene inde vereenichde provincien te mogen maecken ofte doen maecken seker constich werck, van eyken hout ende yzerwerck, by hem geinventeert, dienstich

nyet alleen voornamentlyck tegen d'aenslach van 't water, omme by storm ende onweer 't zelve water zyn cracht te benemen, dattet op dyken, kaden ende waterkeeringen geen schade sal kunnen doen, maer oock om lant te doen aenwassen, ter plaetze daer dat tot noch toe door den groten slach van water afgenomen heeft; verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Bybel met annott. Geresumeert synde de resolutie, gisteren genomen opte presentatie van gisteren geschiet aen haer Ho. Mog., by Isaack Canin, bouckdrucker tot Dordrecht, vanden groten Bibel ende annotatien Augustini Marlorati, by hem gedruckt ende haer Ho. Mog. gepresenteert ende gedediceert, is geaccordeert, dat men de boucken gedruckt ende gebonden, voor de heeren gedeputeerden vande provincien, totte nombre van negenthien boucken, sal aennemen ende hem deselve betalen, tot een en twintich gulden het stuck, by ordonnantie opten ontfanger generael. (Jan. 12).

Koeyen naar Engeland. Is geexamineert de reckeninge vande costen, die by J. Liewens gedaen zyn in het transporteeren naer Engelant vande vier koeyen, daermede den groten admirael van Engelant by hare Ho. Mog. is vereert geweest, bedragende hondert tseventich guldens thien stuyvers, dat men sal depecheren ordonnantie van honderd vyftich guldens, in volle betaling vande voorsz. rekening. (Jan. 13).

Goude ketens. Is geordonneert te depecheeren ordonnancie voor Johan Gerritsz. Oosterling, goutsmith, vande somme van sess hondert eenen gulden sestien stuyvers, voor een gouden ketting, wegende seventhien oncen tot XXXIIII ponden, beloopt V^C LXXVIII L, 't fatsoen XXVIII st. d'once, is XXIII gulden sesthien stuyvers, daermede de heere Sticke, gesante vande churfurst van Brandenburgh ende den furst Ernst, marckgrave van Brandenburch, is vereert. (Jan. 14).

Henr. de Keyser, *inventeur.* Is Henrick de Keyser, beelthouwer, architect der stadt Amstelredam, geaccordeert octroye voor den tydt van negen naestcommende jaeren, alleene inde vereenichde provincien te mogen maken de konste, by hem geinventeert, van allerlei marmersteen soo levendiglyck ende meesterlyck nae te maecken, dat men door d'oogen nyet en sal kunnen onderscheyden van natuerlycken ende gewasschen marmersteen, gelyck uyt het model te zien is, welcke konste ende inventie hier te lande voor desen nyet en is gesien noch gebruyckt geweest; verbiedende *etc.* (Jan. 26).

Geref. te Londen. Ontfangen eenen brief vande predicanten ende ouderlingen vande Gereformeerde kercken tot Londen, daerby zy haer Ho. Mog. vermaenen, te willen bevorderen de eenicheyt inde kercken alhier. (Febr. 7).

Molenwerk. Is Herman Beckx ende Arnoult Duyfkens, cooplieden ende poorters der stede Amstelredam, geaccordeert octroy, omme inden tydt van negen jaeren naestcommende, alleene inde vereenichde provincien te mogen maken, doen maken ende gebruycken seker conste, by hem geinventeert, omme door een seker bequaem middel te doen gaen ende maken een ofte meer staende molens, dewelcke gestadich, door sekere lopende gewichte sal ofte sullen gaende gehouden worden by een man alleene, met welcke molens sullen mogen gemaeckt worden allerhande copere ketelen, platen, coperdraet ende wat dienaengaende meer aenkleeft, ende daer mede bedreven worden alsulcke force ende gewelt, alsser gedaen wordt met molens, die mettet water gedreven ofte met paerden gaende gehouden worden, verbiedende *etc.* (Febr. 17).

Fr. Ballochi's inventie. Is gelesen de remonstrantie van Francois Ballochi, daermede hy overgegeven heeft eenige nyeuwe inventien, soo ten tyde vanden oorloge als nu terstont practicabel om gelt te vinden, buyten eenige beswaernissen vande gemeente, ende al is't, dat deze inventien bevonden worden van cleynder importantie ende van seker apparencie, is nochtans geaccordeert, in aensien van des suppliants goeden yver, dat men denselven suppliant sal toeleggen hondert guldens tot eene

vereeringe, te betalen by den ontfanger generael. (Febr. 23).

Jo. Meursius. Is Johan Meursio tot eene vereeringe toegeleet voor de dedicatie, die hy hare Ho. Mog. gedaen heeft van seker bouck, geintituleert: *Leonis imperatoris Tactica*, *sive de re militari liber. Johannes Meursius graece primus vulgavit et notas adjecit*, mitsgaders de boucken, die hy aen de heeren gedeputeerden vande provincien gepresenteert heeft, de somme van drye hondert guldens. (Febr. 24).

Geref. te Ceulen. Op het aengediende, dat den zoon van mr. Pieter Plancius, dienaer des Goddelyken Woordts tot Coelen, in apprehentie by die vande stadt genomen soude syn, doordien dat hy in deselve stadt gepredict soude hebben, is geordonneert te schryven aen die van Coelen, ende deselve te versoeken, dewyle men verstaet, dat zy tegen deser landen ingesetenen alle goede discretie behoren te gebruycken, dat zy den voorsz. gevangen willen uytter apprehensie ontslaen, ende voorts te lasten aen den agent Bilderbecke, dat hy dese sake ten besten wil hulpen dirigeren, soo veel in hem is. (*Eod.*).

H. Bilius. Is het tractement van Hubertus Bilius, student tot Leyden, voor den tyt van drye jaeren naestcommende, van tseventich guldens jaerlycx geaugmenteert tot hondert guldens, daermede hy zyne studie inde medicynen daerentusschen tot perfectie mach brengen. (Febr. 25).

Kerk te Aerdenburch. Opte requeste van baillieu, borgermeesters ende regeerders, mitsgaders den kerckenraedt der stede van Aerdenburch, is, omme redenen in deselve requeste verhaelt, geaccordeert, dat de supplianten by provisien sullen mogen beroepen eenen predicant, ten dienste van hare stadt ende gemeente, inde Francoische ende Nederlantsche sprake ervaren. (Mart. 6).

De Rycke, *pred. te B. op Z.* Gelesen de requeste Lamberti de Rycke, predicant tot Bergen opten Zoom, die versoeckt versien te worden van huyshuyr, gelyck d'andere predicanten in deselve stadt, overmits dat hy, vermogens het gemaeckte bestant, syn huys moet verlaten, ende nae deliberatie is verstaen, dat men den suppliant sal tracteren gelyck d'andere predicanten tot Bergen voorsz. getracteert worden. (Mart. 9).

Lynwaet. Op het aengediende, dat het lynewaet, daermede den heere van Refuge van wegen het landt geaccommodeert wordt, veel is gescheurt ende gesleten, is goetgevonden, dat de huysfrouwen vanden commis vander Does ende des casteleins, 't voorsz. lynwaet sullen visiteren, oft dat soo slecht is, als voorgegeven wordt, om *etc.* (*Eod.*).

Abra. v. Nyvelt, *ing.* Opte requeste van capiteyn joncker Abraham van Nyvelt, hebben haere Ho. Mog. vernyeut het consent, hem in December lestleden verleent, omme voor den tyt van vier maenden naestcommende te mogen vertrecken naer Engelandt, tot verrichtinge van zyne particuliere saecken, ende hem soo lange van zyne compagnie te absenteren, met twee soldaten van zyne comp^{ie}, te weten Hans Mockaert ende Guillaume Princen, omme reden, inde voorsz. requeste naerder verhaelt. (Mart. 16).

Hillebr. Jacobsz., *boekdr.* Gelesen de requeste van Hillebr. Jacobsz., gesworen drucker vande generaliteyt, versouckende octroy tot het drucken vande conferentien, gehouden tusschen de predicanten op hare onderlinge differenten, maer opgehouden daerop te disponeren. (*Eod.*).

Idem. Is wederom gelesen de requeste van Hillebr. Jacobsz., gesworen drucker vande generaliteyt, maer alnoch opgehouden daerop te resolveeren. (Mart. 20).

Nieuw geschut. Syn gecommitteert de heeren Symsz. ende Magnus, omme met zyn Excell. te visiteren seekere nyeuwe inventie, omme met een stuck geschuts dickwils te schieten, ende daervan rapport te doen. (*Eod*).

Evertsz., *glasschilder.* Is geaccordeert te depecheren ordonnantie voor Herman Evertsz., Glasemaker tot Arnhem, van vier en twintich guldens, voor het maken van seker glasen venster, mette wapen vande generaliteyt, in

de huysinge vanden ingenieur Hillebrant de Smith, by voorgaende consent van hare Ho. Mog. (Mart. 22).

Nieuw geschut. De heeren Magnus ende Symsz. rapporteeren, dat zy gevisiteert hebben de voorgestelde nyeuwe inventie, omme met een stuck geschuts dickwils ende inder haest te schieten, ende daerop gecommuniceert met zyn Excell., maer dat zy 't voorsz. geschut nyet bestant en vinden, om te doen het effect, gelyck dat voorgegeven werdt, omme dat de brouck te swack is tot sulcken cracht, als daertoe gerequireert wordt, alsoo dat daervan nyet en is te verwachten, ende is mitsdien afgeslagen het versochte octroy ende aenneminge vande voorsz. nyeuwe inventie, maer is den suppliant tot zyne teringen toegeleet vier en twintich gulden eens. (*Eod.*).

Hillebr. Jacobsz. Alsoo die heeren staten van Hollant ende Westvrieslant, alleenlyck tot gerief ende particulieren dienst vande magistraten ende vroetschappen der steden van deselve provincien, by Hillebrant Jacobsz., gesworen drucker vande generaliteyt, hebbende doen drucken de conferentien, gehouden in haer E. vergaderinge byde predicanten, opte onderlinge differenten, tot seker getal toe, die deselve Hillebrant gehouden is haer E. te behandigen, sonder daervan een exemplaer te behouden ofte oock aen yemanden te distribueren, versocht hebben, dat die Ho. ende Mog. heeren staten generael der vereen. Nederlanden, generalyk allen druckers ende een yegelyk anders inde vereenichde provincien soude willen verbieden, d'exemplaria vande voorsz. gedruckte conferentien in 't geheel ofte ten deele nae te drucken, ofte elders naegedruckt inde voorsz. vereen. provincien te brengen, opte verbeurte van sulcke naegedruckte exemplaria; soo is 't, dat hare Ho. Mog., begeerende die voorsz. heeren staten van Hollant ende Westvrieslandt, ten regarde vande redenen voorsz., daerinne te believen ende accommoderen, verboden ende geinterdiceert hebben, verbieden ende interdiceren mits desen generalyk alle druckers ende eenen yegelyk anders inde vereenichde provincien d'exemplaria vande voorsz. gedruckte conferentien in 't geheel ofte deele nae te drucken, ofte elders nagedruckt, inde vereenichde provincien te brengen, opte verbeurte van deselve ende vande pene, daertoe gestelt, t'appliceren naer 't gewoonlyk gebruyck. Gedaen *etc.* (*Eod.*).

Nieuw geschut. Is Gerrit Verstegen, inventeur van seker middel, om met een stuck geschuts dickwils te schieten achter den anderen, toegeleet boven de vier en twintich guldens, by hem ontfangen, noch andere vier en twintich guldens, ende als t'zamen acht en veertich guldens. (Mart. 26).

Blomwerk op satyn. Gelesen eenen brief van burgermeesteren ende regeerders der stadt Amstelredam, vanden XX. deses, ten faveure van Jacob de Milder, Gerrit Lucas ende Wilhem Boer, inwoonders der voorsz. stede, ten eynde hun soude worden geaccordeert octroy voor sekere jaeren, tot sekere conste, by hen geinventeert, omme op allerleye stoffen van satynen, seyde linten ende anders, te drucken, bloemwerck van alderhande coleuren, maer alsoo verstaen wordt, dat dese inventie lange inde werelt is geweest, is 't voorsz. versouck afgeslagen. (Mart. 27).

Jerem. Plancius. Ontfangen eenen brief vande stadt Ceulen, vanden 14. deses, daerby geadverteert wordt, dat sy opte intercessie vande stadt Amsterdam, Jeremiam Plancium van syne apprehensie ontslagen hebben, niettegenstaende dat deselve hem tegen de politische edicten vande stadt vergrepen hadde. (Mart. 29).

Idem. Ontfangen eenen brief, geschreven byde voorstanders vande Gereformeerde Nederlantsche kercke in Cuelen, sonder date, daerby sy hare Ho. Mo. bedancken

voor derselver intercessie voor Jeremia Plancio, haren kerckendienaer, die aldaer gevangen is geweest, aen de magistraet vande voorsz. stadt. (*Eod.*).

Fra. Junius. Is Joanni Casimiro Junio toegeleet vyftich gulden eens, voor de dedicatie, by hem aen haer Ho. Mog. gedaen, van seker boecksken, geintituleert: *Francisi Junii Biturigensis Analytica expositio se-*

cundum Mattheum et Marcum Evangelistas. (Mart. 31).

Water-molen. Is Johan Thyl ende Pieter Arentsen, timmerman ende molenmaker, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van seven jaeren naestcommende alleene inde vereenichde provincien te mogen maecken ende doen maecken eene nyeuwe ordonnantie, by hun geinventeert, van uytmalinge van 't water, mitsgaders oyck, omme de binnenwercken ende oude watermolens eenichsints te verbeteren, tot groten dienst ende proffyt van 't landt in 't generael ende particulier, overmits men door de voorsz. inventie 't water nyet alleene seven voeten hoge opmalen, maer oock noch daerenboven merckelyck meer waters als met gemeene watermolens kan uytwerpen, volgende het overgegeven model; verbiedende *etc.* (*Eod.*).

D. Pareus. Opte requeste van Jacob Canin, bouckdrucker tot Dordrecht, versouckende octroy, omme alleene te mogen drucken, inde Nederlantsche spraeke uytte Latynsche overgeset, d'uytlegginge vanden brief des heyligen apostels Pauli totten Romeynen, beschreven door den welgeleerden en vermaerden doctor Davidem Pareum, dan is dit versoeck afgeslagen. (Apr. 3).

Organ. te Breda. Opte requeste van Libert Wernoutsz. Popta, organist der kercke van Breda, versouckende betalinge ende continuatie van zyne gaige, beneffens andere kerckendienaeren, is geappoincteert *nihil.* (Apr. 12).

J. Drusius. Is Johanni Drusio toegeleet hondert daelders, vande dedicatie, by hem aen de heeren staten gedaen van seker syn bouck, geintituleert: *Johannis Drusii annotationum in totum Jesu Christi testamentum*, *sive praeteritorum libri decem.* (Apr. 19).

Molenwerk. Is Andries Maerschalck ende Nicolaes Steenwinckel, woonende tot Middelburch in Zeelant, ende Frans Jansz. Pieck, woonende tot Rotterdam, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van seven naestcommende jaeren, alleene inde vereenichde provincien te mogen maecken ofte doen maecken seeckeren molen ende wint, by hem geinventeert, bequaem ende dienstig omme alle coren van zyn last ende vuylicheyt te scheyden, als oock mede om tarwe ende rogge, drip, brandaer ende ander vuylicheyt, door sekere siften, by 't selve wintwerck gevoeght, te suyveren, maer principalyck, om alderhande gaerste, haver, boonen ende bouckweyt, gort ende grutten, nadat ze in de quaren ofte molensteen gerult syn, door siften ende den gemaeckten windt vande doppen ofte peulen te separeren, gevoegt wesende, daer beneffens in 't malen van het meel sekeren buydel aen den molensteen, daerdoer de bloemen vande semelen door 't voorsz. gaende werck gescheyden worden; verbiedende *etc.* (Apr. 21).

Vaert benoorden om. Die staten *etc.* verclaeren, indien de remonstranten die ierste bevonden worden, de vaert benoorden om op China ofte Japan gevonden ende beseylt hebben, dat denselven volgen sal de vereeringe, byde resolutie vanden XIII. Aprilis anno XV^{C} XCVI daertoe geaccordeert, ende dat voorts op hun voorder versoek alsdan favorabelyck geleth ende gedaen sal worden nae behooren. Gedaen inden Hage den XXV. Apr. 1612.

P. Both, gouv.-gen. v. Indie. Ter requisitie vande bewinthebbers vande Oostindieche compaignie, te schryven aen Pieter Both, commandeur generael ende raden van wegen de vrye vereenichde Nederlanden, ende de generale Oostindische compaignie in Oistindien, dat hare Ho. Mog. hun wel versekert houden, dat hy tzedert zyne overcompste in de Oostindien, die eylanden vande Moluques ende andere eylanden

ende quartieren daer omtrent, alle uytterste voorsichticheyt, diligentie, couragie ende goede beleydinge gebruyckt heeft, omme tot de vereenichde landen ende oock de generale Oostindische compaignie in deselve eere, reputatie, versekeringe, proffyte ende dienste, de saecke aldaer te stellen ende te houden in goede ende versekerde poincten, maer dat zy daer tegens oock vastelyk gelooven, dat by verscheyden deser landen ende der voorsz. compaignie

afgunstigen gearbeyt is, wordt, ende gestadich gearbeydt sal worden, oick by uytgevinge van vele valsche ende versierde saecken, soo onder de ingesetenen van dese landen, aldaer wesende, als onder de coningen, regenten ende volckeren vande landen aldaer, daermede gehandelt wordt ende voirder gehandelt sal mogen worden, omme zyne goede debvoiren te verstooren ofte eenige verflauwinge daerinne te veroorsaecken, hetwelcke hare Ho. Mog. beweecht, om desen aen hem te schryven ende daerby ernstige vermaeninge te doen, ten eynde hy niemant, wie het oock soude mogen wesen, in eenige saecken, die directelyk ofte indirectelyk tot sulcken eynde souden mogen strecken, eenich gehoor ofte geloof wil geven, maer hem met een vaste ende onveranderlycke resolutie, wel vromelyk, voorsichtelyk ende neerstelyk quyten in 't naercommen van hare Ho. Mo. instructie, ende anderen derselver resolutie, hem mede gegeven ende naegesonden, gelyck hare Ho. Mo. ende de compaignie dies aengaende een vast betrouwen hebben, ende dat hy hem volcommelyk ende sonder eenich nadencken versekert houde, dat hare Ho. Mo., gelyck oick de bewinthebbers vande voorsz. compaignie, soo wel ende meer als oyt te voren geresolveert syn ende blyven, omme de saecken aldaer (zeer loffelyck tot noch toe beleydt) te hanthaven, seconderen ende alle contreminen mettet ghene voirders daer tegens sal worden voorgenomen, te voorcommen. (Apr. 24).

Pred. te Breskesant. Opte requeste vande ondersaten ende gemeene inwoonders van Breskenssant ende d'omliggende quartieren, versoeckende versien te werden met een ordinaris predicant, is goetgevonden daerop te verstaen het advis vanden raedt van state, na dat haer E. hun ierst sullen geinformeert hebben, oft ter plaetsen oock soo veele luyden syn, als de requeste vermeldt, mitsgaders ofter egheen geestel. goeden en zyn, daervuyt een predicant onderhouden soude kunnen werden. (May 2).

Pred. te Aerdenburch. Opte requeste van Jacques Anthony, dienaer des goddelycken Woorts tot Aerdenburch, is geappoincteert advis aen den raedt van state. (May 3).

G. Freiling, *pred. te Aalsmeer.* Is Georgio Freilingio, dienaer des goddelycken Woorts tot Alsmeer, toegeleet achtien guldens, voor seker boucxken, by hem hare Ho. Mo. gepresenteert, houdende eene corte tsamenspreeckinge tusschen twee persoonen, in forme van vrage ende antwoort, gestelt ter eeren vande magistraten ende regierders des volex. (May 5).

Goude & silv. leeren. Opte requeste van Christoffel van Sichem, woonachtich tot Amstelredam, ende Christoffel van Sichem zyn soon, versoeckende octroy tot het maecken van seecker werck van goede ende silvere leren, by hem geinventeert, is geappoincteert *nihil.* (*Eod.*).

Nieuw geschut. Is geadviseert opte propositie, gedaen by zyne Excell., ten eynde de provincien souden willen accorderen vyftich duysent guldens jaerlycx, voer den tyt van sess jaeren, omme geemployeert te worden aen geschut voor de frontiersteden ende plaetsen, maer alsoo dese propositie de provincien respective opten lantsdagen nyet en is voorgehouden, is goetgevonden dat men de gecommitteerde vande provincien daervan sal geven copie, omme daerop resolutie te voorderen. (May 12).

Inventie v. C. Borreker. Opte aenbiedinge, de Hooge ende Mog. heeren staten generael der vereenichde Nederlanden gedaen by Courdt Borreker (!), borger tot Bremen, van hare Ho. Mo. te leveren, tot zyn costen gemaeckt, eenen cooperen granaetcogel, daervuyt alle verstandige schippers ende stuyrluyden hare graden, soo wel Oost ende West als Zuydt ende Noort, sullen weeten te vinden ende meten sonder

failleren, mits dat hem voor dese zyne inventie ende presentatie by hare Ho. Mo. werde toegeseeght het *praemium* van vyffthien duysent guldens, by deselve gestelt voor den ghenen, die eerst waerachtichlyck de longitude vande zee, Oost ende West, gevonden ende gedemonstreert sullen hebben, soo wel inde practycke als theorie, ende bewesen, dat die emmers soo vast ende

seecker is, als bevaren wert de latitude vande zee, Zuyden ende Noorden; dies dat hy inventeur te vreden is, vande voorschreven somme nyet t'ontfangen, voor dat de leverantie vande voorsz. cloot by hem gedaen ende de preuve van denselven goetgevonden sal zyn, mitsgaders by soo verre, als andere met gelycke off andere instrumenten by haer alrede gepresenteert ofte noch te presenteeren, eerder mochten gereet wesen als hy inventeur, dat hy hem 't voorsz. *praemium* sal gunnen ende hem laten contenteren met soodanige vereeringe, als hare Ho. Mo. hem voor zyne gedaene moeyten sullen believen toe te voegen. Daervan hy acte heeft versocht, ende dat 't ghene des voorschreven is, hem alsoo sal wedervaren, by soo verre als hy den iersten ende bequaemsten waerachtigen inventeur is vande voorschreven konste ende wetenschap, ende dat deselve by de demonstratie ende practycque alsoo goetgevonden ende aengenomen wordt; hebben die hoochgemelte heeren staten generael (nae dat zy het rapport vande heeren hare gecommitteerden metten voorsz. inventeur gesproecken ende geconfereert hebbende, gehoort ende op alles na behooren geleth hadden, de voorsz. aenbiedinge aennemende) den voorsz. Corudt Borreker daerop het voorsz. *praemium* van 15000 guldens eens belooft ende toegeseet; beloven ende toeseggen mits desen, welverstaende dat hy volgende zyne presentatie van deselve somme van 15000 guldens nyet en sal mogen voirderen, voor dat de leverantie vanden voorsz. cloot by hem gedaen ende geëffectueert, ende de proeve van deselve goetgevonden sal syn, gelyck hiervooren geseeght is; ende met conditie, by soo verre als andere met gelycke off andere instrumenten alrede gepresenteert ofte noch te presenteren, eerder mochten gereet worden, ende de voorsz. longitude vinden ende demonstreeren, dat sulcke inventeurs sullen worden tot het voorsz. *praemium* geprefereert; ende dat hy hem sal moeten contenteren met soodanige vereeringe, als hare Ho. Mo. sullen gelieven hem voor zynen gethoonden yver ende gedaene moyeten toe te leggen, hetwelcke hun vry sal staen, sonder dat deselve hun daertoe anderssints verstaen te verbinden, accorderende hem daervan dese jegenwoordige acte. Gedaen onder het cachet, den 23. Mey 1612.

Tapisserie v. Spierinck. Opte requeste van Francois Spierincx, tapissier tot Delft, denwelcken den 29. Juny lestleden geaccordeert is geweest te mogen vuytvoeren, vry van convoy ende licent, naer Oosten, drie stucxkens tapisseryen, met eenige kussens, dienende tot patroonen, mits dat hy gehouden was deselve weder inne te brengen binnen den tyt van een jaer, by pene van het convoy daervan te betaelen, daervoer hy borge heeft gestelt, hebben hare Ho. Mo. op het voorschryven des conincx van Polen, gedateert den 23. Novembris lestleden, de voorsz. borchtocht ontslagen ende gehouden voor gesuyvert. Ordonnerende d'officieren vande convoyen, dien dit aengaet, hem hierna te reguleren, ende de voorsz. borchtochte t'ontslaen. (May 24).

Idem. Is op het voorschreven schryven des conincx van Polen, ende zynes Mats. gevoechde pasport, insgelycx gedateert den 23. Novembris lestleden, den voorsz. Francois Spierincx, tapissier, geaccordeert, vuyt dese landen vry van convoy ende licent, te transporteren naer Polen voor zyne Mat. drye cameren tapisserien, die deselve zyne Mat. van hem gecocht heeft ende aenbestayt te maken, mits by denselven stellende cautie suffisant, dat hy binnen den tyt van een jaer sal brengen behoorlycke certificatie by zyne Mat. geteeckent, dat hy zyne Mat. tot desselffs dienste de voorsz. drye cameren tapisserien heeft gelevert, ende by hem zyn ontfangen. (*Eod.*).

Uitvindinge van J. Henriksz. Die heeren Bassen, Joachimi ende Hillema, ten bywesen van mr. Stevin geexamineert hebbende d'aengegeven inventie van Jan

Henricxz., ontfanger generael vande convoyen in Vrieslandt, op het meten vande longitude vande zee, Oost ende West, hebben gedaen rapport van haerlieder gebesoigneerde, verclarende het oordeel

van mrs. Stevin ende Marlo (!) (hun de mathematische conste ten besten verstaende), te wesen, by soo verre als des inventeurs aengeven, inde practycke alsoo bevonden wordt, als hy mainteneert dat sal (hetwelcke zy nauwelycx weeten te contradiceeren); waerop gedelibereert is verstaen ende goetgevonden, nademael aen de waerheyt van dese inventie tot voorderinge vande zeevaert ende by consequentie voor den dienst van 't landt ten hoochsten is gelegen, dat men aen de gecommitteerde raeden ter admiraliteyt tot Amsterdam, sal schryven ende deselve belasten, dat zy de voorsz. inventie rypelyck doen sullen examineren, by cloucke, verstandige ende ervaren stierluyden, op verre ende lange reyse geweest hebbende, ende andere ervaren persoonen, soo wel inde practycke als theorie (den inventeur daerop gehoort) ende hare Ho. Mo. te adverteren, wat deselve vande waerheyt vande voorsz. inventie sullen bevinden, ende oordeelen met haerluyder advis, opdat by hare Ho. Mo. op des suppleants versoeck, daernae gedisponeert mach worden nae behooren. (May 29).

Inventie om de landen vruchtbaar te maken. Is gelesen de requeste, gepresenteert by sekere Engelsche edelluyden, die versoecken octroy op hare inventie, omme door sayinge van eenige materialen van hout, de landen beter ende vruchtbaer te maecken, maer alvooren daerop te disponeren, is verstaen, dat die suppleanten ierst in dese landen van hare inventie sullen doen een proeve, om dat gedaen *etc.* (*Eod.*).

Inventie v. Borrecker. Courdt Boddekers (!) heeft overgelevert seker schriftelick model, rakende zyne inventie vande longitude vande zee, die hy hout te wesen fix ende seecker, aennemende dat hy op eenen *globum* ofte coeperen koegel sal snyden ende affteeckenen de longitude ende latitude des werelts, met alle haere streecken, graden ende getal van aenwysinge, ende daer beneffens een uuyrglas, loopende 24 uren; opdat hare Ho. Mo. tot een seeckere proeve daerop sullen mogen hooren soodanige verstandige stuierlyeden off schippers, als derselver goede geliefte sal zyn, ende dit alles binnen vier maenden naestcommende; is den griffier gelast 't voorsz. schriftelyck model aen te nemen ende op te sluyten ende den inventeur van wegen hare Ho. Mo. te belasten zyne instrumenten, in 't voorsz. geschrifte gementioneert, te maken ende over te leveren binnen den aengenomen tyt, sonder costen van 't lant, alsoo hare Ho. Mo. nyet en dencken daertoe yets te geven. (Juny 12).

Predd. te Breda. Opte requeste vande dienaren des goddelycken Woorts binnen der stadt Breda, versoeckende omme redenen, daerinne verhaelt, te weeten, waer dat zy hare betalinge voortane sullen hebben te vinden; is geaccordeert, dat men provisioneel die remonstranten noch eens sal helpen, opten selven voet als hare Ho. Mo. dat laetst gedaen hebben, ende dat men de voorsz. requeste voorts sal stellen in handen vanden raedt van state, omme te letten ende adviseren, hoe dat men het onderhoudt vande voorsz. remonstranten best sal beleyden ende besorgen. (Juny 16).

De Rieu, *pred. te Sluis.* Is Job de Rieu, dienaer des goddelycken Woorts binnen Sluys, (die ten versoecke vande garnisoenen, soo van deselve stadt als daeromtrent, al over de sess jaeren geleden heeft begonnen ende tot nu toe gecontinueert, alle weken eene ordinaris predicatie inde Francoische spraecke te doen, daervoeren hy nyet en heeft genoten) toegeleet voer zynen gepasseerden dienst hondert guldens eens, ende vyftich guldens tsjaers voer den dienst, die hy voertane noch doen sal inde continuatie van zyne voorsz. ordinaris predicatie inde Francoische spraecke, volgende desselfs presentatie. (Jun. 21).

Martelaarsboek. Is Cornelia de Swarte, weduwe van wylen Abraham Canin, woonende tot Dordrecht, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende, alleene inde vereenichde provincien te moegen doen drucken, vuytgeven ende vercoopen inde Nederlantsche spraecke, het tweede bouck ofte deel der martelaren, verciert met figueren; verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Jo. Lydius, *pred. tot Oudewater.* Is gelesen de requeste Johannis Lydii, dienaer Jesu Christi tot Oudewater, versoeckende octroy, omme alleene by Loys Elsevier te mogen doen drucken ende vuytgeven, *Opera Nicolai Clemangis*, die voor twee hondert jaren tegen het pausdom geschreven zyn. Maer goetgevonden, alvooren daerop te disponeren, dat den suppleant 't voorschreven bouck mette censure vande professoren tot Leyden alhier sal exhiberen. Omme *etc.* (Jun. 26).

Roomschen te B. op Z. Opte requeste van verscheyden borgers tot Bergen opten Zoom vande Roomsche religie, die hun beclagen, dat den drost van Bergen voorsz. hun hare mantels ende hoeden heeft by soldaten doen affnemen den 12. deses, omdat zy ten zelven dage tot Halteren, Wouwe, Heerle ende andere vuyte voorschreven stadt gegaen zyn, omme de predicatie ende misse te hooren inde kercken van deselve dorpen, daer dat opentlyck toegelaten is, tegen hare Ho. Mo. placcaet, des zy suppleanten ter contrarie sustineeren; versoeckende daerop te verstaen hare Ho. Mo. interpretatie, om haer daernaer te reguleren; ende dat hun ondertusschen hare mantels ende hoeden souden worden gerestitueert; is naer deliberatie verstaen ende geresolveert, dat men den drost van Bergen opte Zoom voorsz. sal ordonneren die supplianten te restitueren, onder suffisante cautie de mantels ende hoeden, hierinne gementioneert, hun affgenomen, ende voorts van alle voordere proceduren op te houden, tot dat by hare Ho. Mo. anders sal syn geordonneert. (Jun. 28).

Tho. Leamer. Ontfangen ende gelesen eenen brieff vande gecommitteerde raden ter admiraliteyt binnen Amsterdam, gedateert den 3. deses, daerby zy adverteren, voor rescriptie opte missive van hare Ho. Mo. vanden 21. Dec. lestleden, mette nevensgaende requeste van Thomas Leamer, zeggende gevonden te hebben de metinge van Oost ende West, dat zy volgende deselve missive den voorsz. Leamer by Wilhem Jansz. ende veel andere persoonen inde geometrie ende zeevaert ervaren, tot diversche reysen, oock noch onlancx in hare presentie op zyn voorgeven hebben doen examineren ende rypelyck onderzoecken, wat vande waerheyt van zyne aengediende inventie is, ende vuyt henluyden, naer dat zy serieuselyck vermaent waren, in oprechticheyt te oordeelen van 't voorsz. voorgeven des voorschreven Leamer, gesamentl. ende elck in 't besundere verstaen, dat 't zelve gansch ydel ende frivoel is; hierop geadviseert wesende, is verstaen, dat men den voorschreven Leamer zyne gepresenteerde bouxkens sal doen restitueren ende van denselven scheyden, hem aenseggende, dat hy zyn inventie ende werck soo sal hebben te maken, dat men met experientie de vruchten daervan volgende zynde voergeven ende beloften mach genieten. (Jul. 6).

Jo. Lydius. Is Johanni Lydio, predicant tot Oudewater, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van sess naestcommende jaren alleene inde vereenichde provincien te doen drucken ende vuytgeven *Opera Nicolai Clemangii*, aertzdiaken tot Bajonen in Vranckrycke; verbiedende *etc.* (Jul. 7).

Pr. in 't Walsch quartier. Is geaccordeert te depescheren ordonnancie opten ontfanger generael, te betalen aen den gecommitteerden vande synode der Fransche kercken, de somme van vyffhondert guldens, tot onderhout vanden predicant, die in 't voerleden jaer 1600 ende elffve, by weeten van hare Ho. Mo. in het Walsch quartier vande affgeweken provincien heeft gepredict. (Jul. 11).

El. Trip. Opte requeste van Elias Trip, coopman tot Dordrecht, is geaccordeert dat men den suppliant sal geven acte van verclaringe, dat de vyffhondert dusent ponden cogels, die den suppliant aen de compaignie van Oostindien ende collegien ter

admiraliteyt alhier vercocht heeft, ten dienst vande vereenichde provincien sullen dienen. (*Eod.*).

Roockgaten. Is Pieter Cool van Solingen, geweest smith, borger alhier inden Hage, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van seven jaren naestcommende inde vereenichde provincien alleene te maken ofte doen maecken sulcke roockgaten, datter metten roock vande schotsche colen, die inde brouwerien, zout-

pannen, steenovens, pannebackeryen enz. gebruyct worden, egheen stoff en sal vuytvliegen als alleene den puren roock, maer dat sulcken stoff in groote menichte binnen 's huys ofte tot sulcken plaetse als men 't begeert, sal nedervallen ende blyven liggen, daermede alle clachten, tot noch toe daerover gevallen, sullen commen te cesseren; verbiedende *etc.* (Jul. 14).

Tho. Leamer. Opte remonstrantie van Thomas Leamer wordt alsnoch verstaen, dat den remonstrant zyne inventie moet bewysen ende waer doen, volgende 't gene dat met hem getracteert is. (Jul. 16).

Zuerius, *pr. te B. op Z.* Is gelesen het advis, byden raedt van state geformeert den 9. deses, opte requeste van Jacobus Zuerius, kerckendienaer te Bergen opten Zoom, houdende, dat zyn te kennen geven is waerachtich ende dat haer E. oversulcx dunct, dat men hem syn versoeck niet en behoort aff te slaen, maer te accorderen, te meer daer haer E. oock verstaen, dat hy den kerckendienst in beyde spraken, als in 't Duytsch ende Francois, tot goet contentement der gemeente is doende; hierop gedelibereert zynde, hebben hare Ho. Mo. geaccordeert, dat den raedt van state den suppliant zyne huyshuere sullen doen betalen, gelyck aen desselfs medebroeders geschiet, vanden tyt aff dat hy zyn huys heeft gemist. (Jul. 16).

Predd. te Bergen op Z. Op de requeste vande dienaers des Woorts binnen Bergen op ten Zoom, is geordonneert deselve te stellen in handen vanden raedt van state, omme te doen maecken pertinenten staet van de jegenwoordige incompsten vande geestelycke goederen tot Bergen voorschreven, mitsgaders vande lasten vande predicanten ende andere kerckendienaren, die in deselve stadt onderhouden moeten worden, dan is geaccordeert, dat men ondertusschen ende by provisie opten voorgaende voet aen de remonstranten alnoch sal doen verstrecken vuyte incompsten vande gemeene middelen binnen de voorschreven stadt, de somme van thien hondert guldens eens (*Eod.*).

Idem. Gelesen den staet van het ordinaris incommen ende lasten vanden ontfanck vande geestelycke goederen tot Bergen opten Zoom, ende soo daerop als op de requeste vande kerckendienaers tot Breda ende Bergen opten Zoom, (versoeckende dat ordre gestelt soude worden opte betalinge van hare tractementen voor het voerleden ende toecommende), is geordonneert dat men deselve requesten mette bywesende stucken sal stellen in handen van den raedt van state, omme morgen ofte voermorgen hare Ho. Mo. te adviseren, wat expedient dat men soude moegen nemen tot dese betalinge. (Jul. 27).

Idem. Ontfangen eenen brieff vanden raedt van state, vanden laetsten deses, houdende dat haer E., omme hare Ho. Mo. te adviseren wat expedient dat men soude mogen nemen tot betalinge vande kerckendienaren, soo tot Bergen opten Zoom als binnen Breda, conform hare Ho. Mo. apostille vanden 27. deses, hebben, soo vele aengaet die van Bergen opten Zoom, naergesien den staet vande jegenwoordige incompste der geestelycke goederen aldaer, mitsgaders die lasten, die daer vuyt moeten betaelt worden, als oock de resolutie van hare Ho. Mo., van dat het geheel decanaetschap ende andere beneficien hebbende *curam animarum annexam*, ende een derdendeel vande canonisien geen *curam annexam* hebbende, souden commen tot onderhoudt vande predicanten ende andere kerckendienaren; ende bevindende, dat des nyettegenstaende noch jaerlycx soude te cort commen de somme van omtrent achtien hondert guldens, dat hun soude beduncken, dat men om deselve gebrekende somme te vinden, soude mogen nemen twaelff hondert guldens vuyt de

rantzoenpenningen, procederende vuyt de verpachtinge der middelen, soo wel ten platten lande als inde stadt selffs, ingaende mette jegenwoordige loopende ofte voorgaende verpachtinge, ende dat de resterende sess hondert gulden souden werden gesuppleert byde magistraet derselver stadt, overmits het wel billick is, dat ten minsten een predicant byde stadt, buyten costen van 't landt behoorde onder-

houden te worden; ende sulcx voor den jegenwoordigen tyt, dan soo apparentelyck eenige landen voortaen hooger sullen kunnen verhuert worden, soude die verhooginge nae proportie connen commen tot voordeel ende verminderinge vande voorsz. twaelff hondert guldens vuyt de rantzoenpenningen, ende vande sess hondert guld. vuyte stadts middelen. (Aug. 1).

Idem. Wat aengaet het versouck vande kerckendienaren tot Breda, diewelcke remonstreren dat zy by Dionys Piggen vuytte incompsten vande canonice goederen betaelt zyn geweest ter tyt toe, dat nu voor omtrent anderhalf jaer byden prince van Orangnen hem sulcx is geinterdiceert ende belast alle de incompsten, aen de canonicken ende prebendarisen te laten volgen, dat haer E. voor het beste expedient souden achten, dat tot onderhoudt vande predicanten geemployeert worden nyet de gemeene landts middelen, die totten oorloge ende het gevolch van dien gedistineert zyn, dan die geestelycke goederen daer selve zyn, ende alsoo binnen Breda verscheyden geestelycke goederen syn, tot niemandts collatie, den alleen tot dispositie van haere Ho. Mo. staende, waervan verscheyden rentmeesters zyn, te weeten eenige pastorye ende corale goederen; item, verscheyden cloosteren van nonnen ende bagynen, die na de reductie vande stadt byde nonnen ende bagynen tot derselver onderhout zyn gebleven, ende dat tzedert derselver nonnen ende bagynen getal zeer is vermindert, alsoo dat zy d'alinge incompsten, die al merckelyck bedragen, tot haer alimentatie nyet van doen en hebben, maer veel eer gepresumeert worden deselve te distribueren aen andere geestelycke persoonen, aen d'ander zyde sich onthoudende, daeromme dat haere Ho. Mo. wel souden bevought wesen deselve pastorye, corale ende cloostergoederen aenstont aen te slaen, gevende aen de noch levendige nonnen ende bagynen seeckere alimentatie geduerende haer leven lanck, d'welcke geschiedende dat haer E. achten, dat de gaigen vande predicanten ende andere kerckelycke lasten mette voorsz. alimentatien daervuyt genouchsaem souden kunnen vervallen worden, ende in allen gevallen alsoo neffens de voorsz. geestelycke goederen, mede binnen Breda, is het collegie vande canonicken ende prebendarissen, daervuyt die alimentatie vande predicanten tot noch toe voorvallen ende oock gecontinueert hadde behooren te worden, tot dat met kennisse van saecken anders ware gedisponeert geweest, dat haer E. mede voor een expedient achten, dat ten minsten het een derdendeel van deselve prebenden, mitsgaders het decanaetschap ende ander beneficien hebbende *curam animarum annexam*, gelyck ende in conformité van hare Ho. Mo. resolutie, tot Bergen opten Zoom geschiet, soude genomen worden tot onderhoudt vande predicanten ende verval van andere kerckelycke lasten, alhoewel hare E. alnoch meenen nyet genoechsaem gebleken te zyn, dat den Prince van Orangien, als heer van Breda, tot het recht van patronaetschap gerecht zy, maer dat hetselve veeleer hare Ho. Mo. competere, gelyck opten tweeden Juny des voorleden jaers 1611 by haer E. is geadviseert. Maer alsoo van 't gene voorsz. in treyn te brengen, veelicht eenigen tyt soude verloopen. Ende dat nyettemin de predicanten ondertusschen met eenige penningen dienen versien te wesen tot hunlieden alimentatie, dat men deselve by provisie mede soude kunnen toeleggen de somme van duysent guldens vuyte randtzoenpenningen van Breda *etc.* Opt voorschreven advis gedelibereert wesende, hebben hare Ho Mo. hun daermede geconformeert ende den raet van state versocht 't selve te willen effectueren. (*Eod.*).

Doct. Vos, *te Sluys.* Opte requeste van Henricus Vos van Kellendonck, doctor inde medicynen, is geaccordeert, by soo verre als binnen Sluys inden dienst van 't landt

eenen doctor aen te nemen, goetgevonden wort, dat men den suppliant voor ymandt anders daertoe sal prefereren. (Aug. 15).

Guicchiardini's descrizzione vert. door Kiliaen. Is Petro Montano, hare Ho. Mo. gepresenteert ende gededicеert hebbende seecker bouck, geintituleert: *De beschryvinge van alle de Nederlanden*, andersints genoempt Neder-

duytslandt, door mr. Loys Guichardini, edelman van Florentien, oversien ende vermeerdert meer als de helft, by denselven autheur, met alle de landtcaerten, overgesedt inde Nederlandtsche spraecke doer Cornelium Kilianum, nu wederom met verscheyden historien ende aenmerckingen vermeerdert door den voorsz. Petrum Montanum, toegeleet t'sestich guldens eens tot eene vereeringe, ende voorts geconsenteert, dat men aen de heeren gecommitteerde vande provincien sal geven een exemplaer. (Aug. 21).

Jo. Vogel, *pastoor te Heerle.* Is Johanni Vogelio, voermaels pastoor tot Heerle in het marquisaet van Bergen opten Zoom, boven de bondert guldens, hem den 16. deses geaccordeert tot zyn onderhoudt voor een jaer noch toegeleet vyftich guldens eens, omme goede consideratien. (*Eod.*).

M. Tasson, *ingen.* Is de weduwe van mr. Matthys Tasson, in zyn leven geweest ingenieur, in consideratie van haren hoogen ouderdom ende sobere constitutie, toegeleet 30 guldens eens. (Aug. 23).

Mandeville, *doct. binn. Nymegen.* Op het voorschryven van borgermeesteren, schepenen ende raedt der stadt Nymegen, mitsgaders vanden commandeur over het garnisoen in deselve stadt, is geaccordeert, dat men Michiel a Mandeville, der medicynen doctor in den dienst vanden lande binnen Nyemegen, inde plaetse van doctor Brant (die hem elders heeft begeven) sal aennemen opte helft vande gaigen, die den voorsz. doctor Brant gehadt heeft. (*Eod.*).

Doctoren. Is voorts geresolveert, dat men generalyck alle die oude doctoren inde medicynen daeronder begrepen, den persoon doctoris Vos hare tractementen sal verminderen een derdendeel, ende die nyeuwe, die sullen commen te succederen inde plaetse vande affgestorven, dat men die zal voertane aennemen op halff tractement van 't gene dat sulcken affgestorven gehadt zal hebben. (*Eod.*).

Pred. v. het reg. v. Chastillon. Is opte recommandatie vanden heere van Chastillon geaccordeert, dat men Richart Johan de Neree sal aennemen tot een predicant ofte minister van zyn regiment, opten selven voet gelyck aengenomen is ende getraeteert wordt die minister van het regiment des heeren van Bethune, te weten d'een helft tot last vande generaliteyt ende d'ander helft tot last van 't voorsz. regiment. (Aug. 28).

Abr. Hunter, *pred.* Is geaccordeert, dat men noch voor dese reyse aen den Schotschen predicant Huntero sal betalen zyne versochte advance ofte anticipatie opten voorgaende voet, maer dat men hem sal aenseggen dat het is voor de laetste reyse, ende dat hy daerom sal sien te mesnageren gelyck andere predicanten. (Aug. 31).

Doctoren Vos etc. Op het geproponeerde ende gemoveerde byden secretaris Huygens, by last vanden raedt van state, raeckende de gevallen interruptie vande betalinge van het tractement van doctor Vos, nae dat hem 't selve byden raidt was opgeseet, ende van gelycken van doctor Brant, ende het innegaen des tractements van doctor Mandeville, gesuccedeert inde plaetse des voorsz. Brants; is nae deliberatie verstaen ende geaccordeert, aengesien dat den voorsz. Vos continuelyck vanden tyt aff van het opseggen van syn tractement heeft gesolliciteert de continuatie ende betalinge (te weten vande twee derdendeelen van 't selve) sal innegaen vanden tyt des opseggens, dat oock Brant sal betaelt worden vande helft van zyn tractement vanden tyt van zyne discontinuatie. Ende Mandeville (te weten oock vande helft van het voorgaende tractement, dat doctor Brant heeft genoten) vanden dach vande laetste resolutie. (*Eod.*).

Baudius en Meursius. Is geaccordeert dat men die professoren Baudio ende Meursio gepresenteert hebbende, 't gene dat zy geschreven hebben voor een proeve, by ordre van hare Ho. Mo., van 't gene datter gepasseert is in dese landen inde jaeren 1609, 1610 en 1611, aen elcken van deselve sal betalen de helft vande vier hondert guldens, die hun belooft syn, mits dat zy haer schryven sullen continueren, maer daervan nyet vuytgeven sonder expresse ordre van hare Ho. Mo. (Spt. 14).

Kerk te Ysendyk. Is de hooftmannen ende kerckenraedt binnen Ysendyck, toegeleet tot het volmaecken van haer kercke, noch twee hondert guldens boven het voorgaende subsidie, de supplianten geaccordeert. (Spt. 18).

Abr. vd. Myle. Is Abraham vander Myle tot eene vereeringe toegeleet hondert daelders, voor de dedicatie ende presentatie by hem aen hare Ho. Mo. gedaen van seecker bouck, geintituleert: *Abrahami vander Mylii Lingua Belgica etc.* (Spt. 25).

Predd. te Breda. Is gelesen het advis van den raedt van state, geformeert den 3. deses, opte requeste gepresenteert opten naem vanden heere prince van Orangien, beroerende de geestelycke goederen inde stadt ende het landt van Breda gelegen, ende daerop gedelibereert wesende, is verstaen ende geresolveert, mits byde raeden van zyne Excell. die heere prince van Orangien furnerende inde handen vanden ontfanger Jan de Bergaigne, een jaer tractements vande predicanten ende andere kerckendienaren binnen Breda, dat men sonder prejuditie vande voorgaende resolutien mette aengevangen procedueren van ghyselingen sal ophouden ende deselve doen cesseren, ende eenige committeren omme mette raeden van syn Excell. te commen in communicatie, soo op de natuyre ende gelegentheyt vande voorsz. geestelycke goederen tot Breda ende den aencleve van dien, als andersints, omme, het rapport daervan gehoort, alsdan op het versouck vanden heere remonstrant gedisponeert te worden nae behooren. (Oct. 9).

Boek van Joach. Gillis. Opte requeste van Joachimi Gillis, geweest hebbende secretaris vande stadt Antwerpen, versouckende, alsoo hy van meeninge is vuyttegeven ende hare Ho. Mo. te dediceren seecker bouck van verscheyden originele stucken, aengaende d'oprechtinge vande nyeuwe bisschoppen in dese landen, maer voornementlyck vande debvoiren byde stadt Antwerpen gedaen, om den bisscop vuyt hare stadt te weeren *etc.*, dat hare Ho. Mo. souden gelieven eenige te committeeren, die metten remonstrant den bouck mogen lesen ende oversien, ende eenen tytel voor denselven raemen, mitsgaders de voorreden; hierop gedelibereert zynde, is verstaen dat men den suppliant sal verclaren, dat om verscheyden goede consideratien hare Ho. Mo. nyet en begeren haren naem in het vuytgeven deses boucx gemenght, noch denselven haer gededicеert te hebben. (Oct. 11).

Folk. Henrici, *pred.* Is Folckero Henrici, gewesen predicant in Westerwollingerlandt, omme te subvenieren zyne jegenwoordige sobere gelegentheyt, vuyt commiseratie toegeleet vyventzeventich guldens eens, te betaelen byden ontfanger generael. (Oct. 13).

Tho. Leamer. Is Thomas Leamer, alhier seeckeren tyt gesolliciteert hebbende, om eenige consideratien toegeleet vyftich guldens eens. (*Eod.*).

Loys van Mayerne. Is Loys de Mayerne Turquet toegeleet hondert guldens voor de boucken, die hy hare Ho. Mo. heeft doen presenteeren, geintituleert: *la Monarchie Aristodemocratique.* (*Eod.*).

Floris Balthasar. Opte requeste van Floris Balthasar, lantmeeter ende plaetsnyder, presenterende hare Ho. Mo. een caerte van een gedeelte van Hollandt, by hem gesneden, te weten het dyckgraeffschap van Delfflandt, met versoeck, dat hare Ho. Mo. deselve souden gelieven aen te nemen ende synen arbeyt, daerinne gedaen, te recognosceren, is dit versouck affgeslagen. (*Eod.*).

Tho. Leamer. Is geresumeert de resolutie, genomen opte requeste van Thomas Leamer, pretenderende gevonden te hebben Oost ende West in syn rechter lengte te peylen, ende gepersisteert byde voorgaende resolutie, ende mitsdien goetgevonden

dat men den suppliant alhier ter vergaderinge sal aenseggen, dat hare Ho. Mo. verstaen, dat hy zyne demonstratie vande waerheyt van zyne inventie gehouden is te doen in achtervolch van 't gene met hem gehandelt is, sulcx dat hare Ho. Mo. daerinne hebben contentement, dewyle dat dieghene, gecommitteert totte examinatie vande voorsz. inventie, verclaren dat daertoe egheen apparentie van waerheyt en is. (*Eod.*).

Idem. Is binnen gestaen Thomas Leamer,

ende denselven verclaert ende aengeseet, dat hare Ho. Mo. (hebbende geexamineert den bouck, byden comparant in druck vuytgegeven, mitsgaders alle 't voergaende gebesoigneerde metten selven, soo alhier inden Hage als by hare Ho. Mo. ordre by het collegie ter admiraliteyt binnen Amsterdam), daer vuyt niet en vinden, dat des comparants inventie soo waarachtich, vast ende seker is, als hy gehouden is deselve, volgende 't gene dat met hem gehandelt is te demonstreren, alsoo dat hare Ho. Mo. hun daermede nyet en kunnen gecontenteren, by soo verre nochtans als den comparant hiernamaels zyne inventie zoo compt te demonstreren, dat die seecker ende waerachtich bevonden wordt, sal deselve by haere Ho. Mo. aengenomen ende den suppliant gepresteert ende voldaen worden, 't gene dat hem in sulcken gevalle by acte toegeseet is. (Oct. 17).

Doct. Strobanus. Opte requeste van Ferdinandus Strobanus, versoeckende extraordinaris tractement, is geappoincteert *nihil.* (*Eod.*).

Kerk van Cloppenburch, *etc.* Is gelesen seecker memorie vanden heere grave Wilhem Lodewich van Nassau, stadtholder *etc.*, houdende dat zyner E. by die van 't classis van 't Oldeampt ende Westerwoldingerlandt geadverteert is, hoe dat d'Evangelische kercken inde drostampten van Cloppenburch, Meppen ende Vecht, gelegen inde stift van Munster, zeer geintimideert ende gedreycht worden met verstooringe ofte exterminatie door die proceduren vanden cheurfurst van Coelen, beginnende die pastooren op te leggen seeckere lasten, die zy tegen Gods Woort niet dragen en kunnen, ende oversulcx om deselve te ontgaen, gedrongen sullen worden het landt ende hare kercken, ofte emmers d'exercitie van haren dienst te verlaten, ten zy dat zy onder het faveur van hare geloofsgenoten schuylende, haer beroep continueren mogen, daerom 't voorsz. classis versocht heeft, dat men soude dencken op middelen ende wegen, daertoe dienelycxt zynde, om die voorsz. verstoringe voor te commen, daertegen die welgemelte heere grave egheen practicabelder expedienten weet, als dat de cheurfurst van Coelen tot alle billike moderatie by een ernstich schryven van hare Ho. Mo. vermaent werde. Hierop geadviseert wesende, is den griffier gelast den welgemelten heere grave te verthoonen die difficulteyten, die hare Ho. Mo. maecken hun dese saecke te bemoyen, als namentlyck omme dat deselve niet geerne en souden hebben, dat vrempde potentaten hunnen staet vande religie ende regieringe in dese landen souden bemoyen, maer voornementlyck omme dat tot meer reysen gespeurt is, als hare Ho. Mo. ten faveure van die vande religie geschreven hebben aen den cheurfurst van Coelen, den bisscop van Paderborn, aen de regieringe van Munster, *etc.*, dat zy in plaetse van accommodement meer beswaert zyn geworden, sulcx dat hare Ho. Mo. beducht zyn, dat van gelycken in dese saecke hun sal wedervaren, achtende hare Ho. Mo. dattet wel soo goede vruchten soude schaffen, dat zynder E. gelieffden aen den cheurfurst selver te schryven, edoch daer zyn E. desen allen nyettegenstaende voorder op het schryven van hare Ho. Mo. sal urgeren, wordt geaccordeert, dat men civilicken aen den cheurfurst sal schryven ende intercederen tot moderatie, ende dat zyne hoocheyt gelieve de kercken te laeten in haeren voorigen staet ende exercitie van hare religie. (Oct. 19).

Adr. Jacobsz., *velttimmerman.* Opte requeste van mr. Adriaen Jacobsz., velttymmerman, residerende tot Lewaerden, is opte recommandatie van zyn Excell. ende in consideratie dat den supqliant is een man van dienste, daerinne hy hem wel heeft gequeten, mitsgaders van het ongeluck van 't pulver, dat hem voor Gulich is overgecommen, geaccordeert, dat men den suppliant sal wederom brengen opten

staet van oorloge ende in 't resumeren van denselven, op zyn tractement letten ende disponeren naer behoren. (*Eod.*).

Hellinger, *pred. op het fort 's Gravenweert.* Opte requeste Henrick Hellingeri (!), predicant op het fort van 's Gravenweert, is geappoincteert advis aen den raedt van state. (Oct. 27).

Hollingers, *pred.* Is gelesen het advis by den raedt van state geformeert opte requeste van Henricus Hollingerius (!), predicant op 's Gravenweert, den 29. deses, houdende, dat haer E. wel kunnen considereren, dat den suppl^{t} in een zulcke plaetse, daer hy ontwyffelyck groot versouck ende aenval heeft, het met vrouwe ende kinderen seer beswaerlyck op een tractement van vier hondert vyftich guldens kan onthouden, ende dat haer E. daerom wel redelyck zouden vinden, dat hem 't selve zyn tractement merckelyck vermeerdert worde, 't welck haer E. nochtans achten, dat by die van 't quartier van Nyemegen behoort te geschieden buyten last vande generaliteyt, terwylen by haer E. genoten wordt den ontfanck vande generale middelen op 's Gravenweert vallende, die daerom oock wel het voorsz. principael tractement behooren te dragen, 't welck nochtans staende opten staet van oorloge, by hare E. de generaliteyt wordt te reeckeninge gebracht. Hierop gedelibereert wesende, is om eenige goede consideratien den suppliant, tot last vande generaliteyt, geaccordeert hondert guldens eens, ende voorts geordonneert te schryven aen die van het quartier van Nyemegen, dat zy opten soberen staet, gelegentheyt ende diensten des suppliants willen favorabelyck letten ende denselven geven redelyck contentement ende middel, om te mogen hem met syn familie onderhouden. (Oct. 31).

Predicc. te Breda. Die secretaris Huygens by last vanden raedt van state (hare Ho. Mo. voorgelesen hebbende derselver hare Ho. Mo. resolutie vanden negensten Octobris lestleden, opte requeste gepresenteert opten naem van den heere Prince van Orangien, beroerende de geestelycke goederen inde stadt ende het landt van Breda gelegen) versouckt te verstaen de goede meeninge ende 't believen hare Ho. Mo., alsoo den ontfanger vande voorsz. geestelycke goederen, Johan de Bergaigne, uyt handen vanden tresorier van zyn voorsz. Excell. volgende de voorsz. resolutie ontfangen heeft, de somme van twee duysent twee hondert seven en tseventich guldens, ende dat voor een jaer tractements vande predicanten ende andere kerckendienaren der stadt Breda, daermede den raedt van zyn Excell. sustineert voldaen te hebben de voorsz. resolutie van hare Ho. Mo., niettegenstaende datter noch twee andere kerckendienaren, met namen Diamantius (!) ende Beyaert, ten dienste vande kercke gebruyckt worden, die tot noch toe uyte generale middelen, d'een tot seven ende d'ander tot sess hondert guldens betaelt zyn geweest, mitsgaders noch een oudt predicant, denwelcken betaelt wordt twee houdert guld., tsamen beloopende vyfthien hondert guldens, off zyn Excell. mette voorsz. gedaen betalinge tot surcheantie vande gyselinge sal gestaen, off daerenboven alvoren noch moeten betalen de voorsz. vyftien hondert guldens *etc.* Ende ten tweeden oft den voorsz. ontfanger, tot directie vande aenstaende communicatie inde voorsz. requeste gementioneert, noch sal continueren te voorderen den staet vande voorsz. geestelycke goederen, hem belast, daertoe de ghyselinge vande particuliere ontfangers is geschiet, off daermede ophouden, exhiberende die voorsz. Huygens de requeste byden voorsz. Bergaigne, ten eynde voorsz. gepresenteert. Is uytgestelt daerop te resolveren tot Maendage. (Nov. 3).

Rariteiten voor Vrankryk. Opte requeste van Pierre Desmarten, cabinetsbewaerder ende besorger van rarieteyten des conincx van Vranckryck, versouckende te mogen vry uytvoeren alsulcke rariteyten, als hy in dese landen ten dienste van zyne Mat. alreede gecocht heeft ende noch gelast heeft te coopen, volgende de commissie ende patente, die hy daertoe heeft, tot welcken eynde hy last gegeven heeft aen Jacques

l'Heremite. Naer deliberatie gesien des suppliants commissie van zyne Mat. Is geresolveert ende verstaen, dat Jacques l'Heremite (gecocht hebbende de partyen van rariteyten, hem byden suppliant gelast, ende gereet wesende deselve naar Vrankryck te bestellen) deselve partyen by behoorlycke ende pertinente specificatie eerst gehouden sal syn hare Ho. Mo. over te geven ende presenteren, ende en sullen alsdan hare Ho.

Mo. egheen swaricheyt maecken, die te laten transporteren, zonder daervan convoy te betalen. (Nov. 7).

Pred. te Aerdenburch. Opte requeste van mr. Seger Pidt, predicant binnen Aerdenburch, inde Walsche ende Duytsche spraecke, versouckende te weten, waer dat hy zyn stipendium sal ontfangen, is geordonneert deselve te stellen in handen vanden raedt van state, omme daerop te disponeren. (Nov. 13).

Pred. te Willemstadt. Is gelesen de requeste Martini Eyckenbergen, tot Willemstadt, die hem beclaecht, dat wylen grave Harman vanden Berge zyn tractement van sess hondert guldens, hondert guldens besneden hadde, versouckende dat men hem 't selve zoude suppleren, ende goetgevonden, alvoren daerop te disponeren, te versoucken den heere van Sinderen, dat het hem gelieve te spreecken den advocaet Ryswyck, jegenwoordich inden Hage wesende, ende van denselven te verstaen, waerom dat den suppliant de voorsz. hondert guldens zyn besneden geworden. (*Eod.*).

Idem. De heere van Sinderen heeft gedaen rapport vande communicatie, die hy gehadt heeft metten raedt vanden marquis van Bergen opten Zoom, Ryswyck, opte requeste gepresenteert by Martinium Eyckenbergium, predicant tot Willemstadt, ten eynde zyn tractement, dat grave Herman vanden Berge saliger hem heeft doen retrancheeren tot vyff hondert guldens, wederom gemaeckt soude worden tot sess hondert guldens, daerop dat geaccordeert is te schryven aen den prince van Espinoy, jegenwoordich marquiz van Bergen, ende zyn Excell. te recommanderen, dat hem gelieve den voorsz. suppliant 't voorsz. tractement te accorderen, ende aen den agent Valckenburch, dat hy den brieff aen zyn Excell. wil presenteeren ende van wegen hare Ho. Mo. recommandeeren. (*Eod.*).

Bergaigne, *ontf. te Breda.* Is gelesen de remonstrantie van Johan de Bergaigne, ontfanger vande geestelyke goederen tot Breda, maer goetgevonden dat men de saecken, daerinne aengeroert ende daerop resolutie gevoordert wordt, sal laten berusten in sulcke poincten als die jegenwoordich zyn, tot dat de communicatie sal gehouden wesen, volgende de voorgaende resolutie, mette raden van syn Excell. die heere prince van Orangien, daertoe dat men eenige vuyt dese vergaderinge zall committeren. (Nov. 16).

Doctor Velsius. Opte requeste Johannis Velsii, *doctoris medicinae*, versoeckende dat hem zyn tractement van 36 guldens ter maent ten 32 dagen, als veltmedicus zoude worden gecontinueert, hetwelcke die welgeboren heere grave Wilhem, stadtholder *etc.*, seer serieuselyk by desselfs missive vanden 22. Octobris lestleden heeft gerecommandeert, is nae deliberatie goetgevonden, dat men zall ophouden hierop te resolveeren totte resumptie van oorloge, als wanneer dat op 't voorsz. versoeck des suppliants ende recommandatie vanden welgemelten heere grave favorabelyck sal worden geleth. (Nov. 19).

Predd. te Breda. Compareert die secretaris Huygens, heeft by last vanden raedt van state verclaert, dat den ontfanger, Johan de Bergaigne, den raedt vertoont hadde het appoinctement van hare Ho. Mo., daerby deselve geordonneert hebben opte poincten vande requeste, byden voorsz. Bergaigne gepresenteert, raeckende zynen ontfanck vande geestelycke goederen tot Breda ende betalinge vande predicanten aldaer, die zyn Excell. die heere prince van Orangien weygerden te betalen uyte geestel. goederen, dat alles soude gehouden worden inden jegenwoordigen staet, tot dat de geordonneerde communicatie metten rade van zyn Excell. soude syn gehouden, versoeckende mitsdien de voorsz. ontfanger te verstaen het goet believen vanden

raedt, off hy alhier noch sal vertoeven ende de communicatie affwachten ofte mogen vertrecken, daerop dat den raedt niet en hadden geantwoort, maer hem comparant gelast hare Ho. Mo. te recommanderen, dat de communicatie mochte worden gehouden om het lant t'ontslaen van costen, ende dat ordre mach worden gestelt opte betalinge vande voorsz. predicanten, die zyn Excell. weygert uyte voorsz. geestelycke goederen te betalen, alsoo deselve

anders gedaen sal mogen worden nyt 's lants middelen; nae deliberatie is goetgevonden, dat men die voorsz. communicatie sal voirderen, ende dat men tot dien eynde sal committeeren een uyt Gelderlandt, Hollandt ende Utrecht, daertoe dat den raedt van state noch twee uyten heuren zullen hebben te vougen. (Nov. 23).

Vereering aan Arn. Neomagus. Is Arnoldo Neomago, predicant tot Berchambacht, toegeleet hondert twintich guldens eens, voor die presentatie, die hy hare Ho. Mo. gedaen heeft van seker boucken, houdende de translatie uyte Latynsche inde Nederlantsche spraecke, vande verclaringe over den Goddelycken brieff des apostels Pauli totten Romeynen gedaen, ende beschreven byden welgeleerden ende wytberoemden David Pareus, doctor ende professor inde academie tot Heydelberch. (Nov. 24).

Octroy v. E. Sweerts. Is Emanuel Sweerts, woonende tot Amstelredam, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van sess naestcommende jaren alleene inde vereenichde provintien te mogen uytgeven ende vercoopen seecker boeck, geintituleert *Florilegium Emanuelis Sweertii*, *Septimonti-Batavi*, *Amstelredami commorantis*, *tractans de varys floribus et aliis indicis plantis ad vivum delineatum in duabus partibus et quatuor linguis concinnatum;* verbiedende *etc.* (Dec. 10).

Predd. te Breda. Den secretaris Huygens, by last vanden raedt van state, communiceert den brieff, byden raedt van state ontfangen van Johan de Bergaigne, ontfanger vande geestelycke goederen tot Breda, gedateert den 6. deses, by denwelcken hy versouckt ordre, waer ende van wien dat hy zall hebben te recouvreren de resterende penningen, om te betalen die predicanten ende andere kerckendienaren tot Breda, ende voorts resolutie opte voirdere poincten van zyne overgegeven remonstrantie *etc.* Den voorsz. brieff gelesen ende daerop gedelibereert wesende, is verstaen ende geresolveert, dat men sal effectueren de geresolveerde communicatie metten advocaet Dimmer, raedt vanden heere Prince van Orangien, ende dies niettemin denselven ontfanger lasten, uyte penningen, by hem ontfangen, by provisien te betalen de verschenen tractementen vande predicanten tot Breda. (Dec. 14).

El. Trip. Opte requeste van Elias Trip, coopman, woonende tot Dordrecht, versouckende, alsoo hy is in onderhandelinge mette bewinthebbers vande Oostindische compaignie, om aen deselve over te laten alsulck geschut, als hy in Engelant heeft doen gieten, daervan vyttich stucken alreede gereet zyn ende noch andere vyftich stucken gereet zullen wesen binnen sess weecken naestcommende, ende noch hondert stucken binnen vier maenden daernae, dat hare Ho. Mo. souden gelieven te schryven aen den ambassadeur Caron, te willen bevorderen, dat 't voorsz. geschut met vrydom van licente vuyt Engelant nae dese landen soude mogen werden gevoert, onder belofte, dat hy suppliant 't voorsz. geschut aen nyemant anders en sal mogen vercoopen als aen hare Ho. Mo., ten dienste van den lande *etc.* Is verstaen, alvoren hierop te resolveren, dat men den suppliant sal aenseggen, dat hare Ho. Mo. te vreden zyn hem te accorderen de versochte brieven aen den ambassadeur Caron, by soo verre als hy mette voorsz. bewinthebbers weet te handelen ofte accorderen aengaende den prys van 't voorsz. geschut, omdat daervoeren alhier te lande te leveren, ofte dat hy te vreden is 't selve zyn geschut over te laten voor den selven prys als hare Ho. Mo. haer geschut in Engelant sullen coopen, mits dat deselve naer hare discretie hem zullen recognosceren ende vergoeden zyn gedaen oncosten ende moeyten. (Dec. 15).

Ja. Tarme, *Eng. pred.* Is mr. Jacques Tarme, dienaer des goddelycken Woorts ten dienste vande Schotsse ende Engelsche natie, garnisoen houdende tot Nyemegen, in

consideratie van eenige extraordinaris diensten, den lande gedaen, toegeleet hondert guldens eens, (Dec. 17).

El. Trip. Op het gedaen rapport dat die

bewinthebbers vande Oostindische comp. met Elias Trip, coopman tot Dordrecht, zyn veraccordeert vanden coop van alsulck geschut, als de voorsz. Trip in Engelant heeft doen gieten; is geaccordeert te schryven aen den ambassadeur Caron, alsoe Elias Trip met Guiliam Bruyn, geschutgieter in Engelant, gehandelt heeft, omme ten dienste van dese landen te ghieten twee hondert ysere stucken geschuts, vande beste sorteringen, daervan dat alreede een deel van dien gereet is, ende noch een ander deel binnen vyff ofte sess weecken gereet sal wesen, ende de reste binnen vier maenden, dat hare Ho. Mo. daerom begeeren, dat hy alle mogelycke bevorderinge zall doen, daer dat behoort, dat den voorsz. Trip toegelaten werde op hare Ho. Mo. licentie van zyne Mat. de voorsz. twee hondert stucken geschuts uyt Engelant naer dese landen te transporteren, vry vande gewoonelycke coustumen. (*Eod.*).

Idem. Die staten *etc.* doen te weten een yegelyck dien dese gethoont zall worden, dat Elias Trip, coopman, woonende binnen der stadt Dordrecht, de riviere vande Mase aff in dese vereenichde Nederlanden heeft doen brengen ende lossen voor ende ten dienste van deselve, hondert ende derthien tonnen salpeter, wegende een en tsestich duysent hondert tachtentich ponden, mitsgaders negen duysent twee hondert vyfthien stuck coegels, wegende negen en twintich duysent ponden. In oorconden *etc.* (*Eod.*).

Anto. de Wale. Is geaccordeert ordonnantie voor den rector vanden Hage ende den advocaet mr. Anthonis de Wale, elcken vande somme van vier ende twintich guldens, ende den clerck Hubrecht de Blander vande somme van dertich guldens, voor 't gene den voorsz. rector inde eerste depeche vande deputatie van doctor Cornelis Haga naer Constantinopolen ende daernae denzelven rector ende den advocaet de Wale mitsgaders den voorsz. Hubrecht de Blander inde leste depesche, gesonden door Lambert Verhaer, gebesoigneert ende geschreven hebben, bedragende tsamen acht ent seventich guldens. (Dec. 31).

1613.

Schilderyen v. V. Veen. Werden gecommitteert een vuyt Gelderlandt, Hollandt ende Zeelandt, omme met eenen hem de kunste van schilderie verstaende naerder te visiteren die stucken schilderien, alhier gepresenteert by den advocaet Veen, die zynen broeder heeft gemaeckt, ende van denselven Veen te verstaen, waervoor dat de voorsz. stucken zyn te coopen. (Jan. 12).

Frittama. Op het voorschryven vanden heere Robiano, tresorier generael vande ertzhertogen, ten faveure van Fritema, secretaris vanden marquis Spinola, is geaccordeert anderwerff te schryven ende recommanderen aen de stadt Groeningen, dat zy den suppliant *cum suis* administreren goet, cort ende onpartydich recht, latende denselven genieten vande conditien, geaccordeert by het tractaet van bestant ende de capittulatien, by haere Ho. Mo. gemaeckt in 't jaer 1594, ten tyde als de voorsz. stadt werd gereduceert by haer Ho. Mo. (Jan. 19).

Schilderyen v. V. Veen. Is gerapporteert de estimatie vande stucken schilderien, die den advocaet Veen van wegen zyn broeder gepresenteert heeft hare Ho. Mo. voor eenen redelycken prys te vercoopen, gedaen by eenige meesters schilders, verclarende d'heeren gecommitteerde, dat d'voorsz. advocaet Veen gelast is, die nyet minder te

laten als voor twee ende twintich hondert gulden; nae deliberatie is geaccordeert, dat men de voorsz. heeren gecommitteerde sal authoriseren, gelyck d'selve geauthoriseert worden mits desen, omme den coop afftemaecken mette minste beswaernisse van 't landt. (Jan. 24).

Idem. Gehoort het rapport vande heeren gecommitteerde, die twaelff stucken schilderie gecocht hebbende vanden advocaet Veen van wegen zynen broeder, hebbende haere Ho. Mo. denselven coop ter somme van twee en twintich hondert guldens geadvoyeert, ende geaccordeert daervan te depescheren ordonnantie. (Jan. 26).

Geschut v. Groot Britt. Is goetgevonden,

dat men zyn Excell. graeff Henrick sal recommanderen vanden coninck van Groot Brittannien serieuselyck te versoucken, (nademael inde laetste jaren vande oorloge het lant eene groote quantiteyt van geschuts verloren heeft, ende eene andere merckel. quantiteyt by hare Ho. Mo. gebruyckt is opte schepen van oorloge toegerust ende vuytgesonden tegen die piraten, mitsgaders opte coopvaerdieschepen tot verseeckeringe van dezelve, zulcx dat de magasynen vande generaliteyt, mitsgaders van de collegien ter admiraliteyt van geschut geheel ontbloot zyn, dat zyne Mat. gelieve te accorderen licentie ende permissie aen de gecommitteerde van haere Ho. Mo., dat deselve ten dienste vande vereenichde provintien vuyt Engelandt nae dese landen mogen transporteren tusschen drye ende vier hondert vande grootste soorten van ysere stucken geschuts, vry van het recht van licenten ende coustumen. (Febr. 12).

Laz. Bayaert, *pred. tot Breda.* Gelesen seeckere requeste, gepresenteert byde dienaren des Woorts ende ouderlingen, representerende de synode vande Fransche kercken inde vereenichde provintien, ten eynde om redenen in deselve requeste verhaelt, het tractement van Lazarus Bayart, dienaer vande Fransche kercke tot Breda, soude worden verhoocht, is goetgevonden, alvoren daerop te disponeren, dat men eerst sal verstaen wat tractement dat deselve Bayart heeft, om *etc.* (Febr. 13).

Nieuwe geinvent. cachelovens. Is Isaac Borger van Schonauw, ingenieur, geaccordeert octroy voor den tyt van vyff naestcomende jaeren, alleene inde vereenichde provintien te mogen maecken ofte doen maecken een conste ende wetenschap, by hem geinventeert, om te maecken eene soort van cachelovens ofte cachelstoven van yser, die welcke bequamelyk geheet ende gewarmt connen worden met halff soo veel brant als andere noodich hebben; oock deselve approprieren, om alderhande spyse daerinne te braden ende zieden, sonder dat eenigen roock ofte assch daerby commen sal, diewelcke nyet alleenlyck dienstich ende proffytelyck sullen syn voor de suyckerbackers, om hun suykeren te drooghen maer oock voor de brouwers, moutmaeckers ende verwers, om hun granen ende alderhande waeren te drooghen, door welcke voornoempde conste ende inventie hy suppliant oock middel weet om de overschietende hitte vande brouwers, verwers ende andere, die anderssints verloren gaet, te doen strecken tot een tweede prouffyt ende nutticheyt, als tot drooging van granen ende waeren als vooren; verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Laz. Bayaert, *pred.* Is den Walschen predicant Bayaert, tot Breda, omme eenighe goede consideratien toegeleet hondert guldens eens, ende voorts geordonneert te schryven aen de stadt Breda, dat sy denselven Bayaert versien van huyshuere. (Febr. 16).

Predd. te Breda. Den secretaris Huygens, by last vanden raedt van state, heeft aengedient, dat den ontfanger mr. Johan de Bergaigne geadverteert heeft, dat de tractementen vande predicanten tot Breda, haest wederom sullen verschynen, ende mitsdien versocht, dat ordre by tyts soude mogen gestelt worden op de betalinge, voorstellende den raedt, dat men tot dien eynde soude mogen laten voortgaen de beraempde communicatie mette raeden des heeren Prince van Oraengien, hetwelk haere Ho. Mo. goet hebben gevonden. (Febr. 19).

Bybel met nooten. Is Jacob Canin, bouckdrucker tot Dordrecht, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vier naestcomende jaeren alleene inde vereenichde provintien te drucken, doen drucken ende vuytgeven eenen bybel mette psalmen, doorgaans

met nooten, voor desen noyt alsulcx vuytgegeven, in *forma* van *octavo;* verbiedende *etc.* (Febr. 23).

Gieten van geschut. Syn Excell. heeft oock doen recommanderen het versochte consent van vyfftich duysent guldens, tot het gieten van geschut, die van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, Vrieslandt, hebben daerinne bewillicht, maer alsoo die van Overyssel hebben versocht, dat dese saecke soude worden opgehouden tot morgen, ende dat die van stadt Groeningen ende Ommelanden zyn absent, is daeromme bewillicht. (*Eod.*).

Abra. v. Nyvelt, *ing.* Syn Joncker Arnolt Schroots, woonende alhier inden Hage, geaccordeert zyne versochte voorschriften aen den ambassadeur Caron, ten eynde dat hy Joff. Susanna Schroots, des suppliants dochter ende nagelaten weduwe van wylen Joncker Abraham van Suylen van Nyevelt ofte haren gecommitteerden, wil assisteren ende dirigeren daer dat behoort, dat zy mach becommen betalinge vande somme van hondert vyfftich ponden sterlyncx, die den Prince van Gallis, hoochloff. mem., de voorsz. nagelaten weduwe belooft heeft ende toegeseet, in volle betaelinge van haers mans pensioen van dry hondert ponden sterlincx tsjaers, mitsgaders vande pampieren, die zyne Hoocheyt van denselven haren man hadde ontfangen, op dewelcke verscheyden fortificatien ende andere wercken getrocken waeren mette eygen handt van haren voorsz. man. (Mart. 1).

El. Trip, *ammunitie.* Opte requeste van Elias Trip, versouckende, vry van licent te mogen innebrengen vuyten lande van Luydick, de quantiteyt van vyff hondert duysent ponden cogels, die hy aen het landt soude leveren, mitsgaders voorschriften vande possiderende fursten, dat zy die voorsz. cogels oock vry willen laten passeren, is verstaen, dat hy eerst sal exhiberen het contract, dat hy met het landt heeft gemaeckt, om *etc.* (Mart. 2).

Hillebr. Smith, *ing.* Is gelesen het advis, byden raedt van state geformeert den 7. Febr. lestleden, opte requeste van Pieter ende Jehan Maessen, werckmeesteren, inhoudende dat haere E. op het versoeck vande supplianten, mitsgaders de gevoechde certificatien ondervraecht hebben den ingenieur mr. Hillebrant de Smith, ende dat hun bedunct, (terwylen het wel schynt dat in 't besteden vanden muyr in questie ofte qualyck verclaert ofte qualyck verstaen mach zyn geweest, daerover dat die supplianten schynen goede oorsaecke van ignorantie vande dicte van 't fundament van acht steen gehadt te hebben, alhoewel dat het besteck claer spreeckt), dat hare Ho. Mo. om dese saecke eens aff te wesen, die supplianten souden mogen accorderen noch twee hondert guldens boven die twee en twintich hondert guldens, die deselve haer hebben toegeleet den 28. Octobris 1600 elffve, hierop is nae deliberatie (innegesien wesende de goede trouwe vande supplianten ende het lanck vervolch dat deselve om dese saecke hebben gedaen, daerdoor sy genouch in ruïne syn gecommen) geresolveert ende geaccordeert, dat men die supplianten, in volle betalinge van alle haere pretensien, voor het maecken vande muyr in questie tot Zutphen, sal doen verstrecken de somme van sess hondert guld. eens, daermede zy hun sullen hebben te contenteren, ende het landt quiteren, sonder haere Ho. Mo. langer moeyelyck te vallen, daermede d'ordonnantie ende quitantie sal worden belast. (Mart. 7).

Mergel. Opte naerder requeste van Wilhem ende Balthasar Jansz., gebroeders ende schipperen van Thiel, mitsgaders van Jehan Brustenssen, schipper van Gornichem, is het octroy, hun by haere Ho. Mo. geaccordeert den 29. Octobris 1611, omme voor den tyt van twee jaeren doen naestcommende alleene, met seclusie van alle andere met haere schepen naer Maestricht ende den lande van Luydick te mogen haelen ende laden mergel, dienende tot messinge ende vetmaeckinge van drooge ende dorre landen, ende deselve alsdan weder nederwaerts aff te brenghen door dese vereenichde Nederlanden, ende voorts opwaerts voeren ende lossen inde landen van Geldre, Cleve ende elders *etc.;* mits daervan nae behooren betaelende des landts middelen ende gerechticheden, noch voor twee jaeren gecontinueert opten voergaenden voet, innegaende na de expiratie vande voorgaende concessie, mits dat die supplianten in

't voorsz. octroy sullen innelaten den persoon van Jehan Gaton, borger tot Thiel, indien deselve dat begeert. (*Eod.*).

D^r^. Aleman en Victor. Is Michiel Aleman, doctor inde medicynen, aengenomen tot doctor binnen Bergen opten Zoom, inde plaetse van den affgestorven doctor aldaer Arnoldus Victor, op het tractement, daertoe alrede geordonneert ofte te ordonneren. (Mart. 9).

Geinv. windovens. Is Wilhem Gerritsz. van Wouw, anders genaempt den Cuelenaer, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van sess naestcomende jaren alleene inde vereen. provintien te mogen maecken ofte doen maecken alsulcken wintovens, als hy heeft geinventeert, wesende metsel- ende muerwerck, daermede hy de volcommen hitte ende cracht des viers, zoo van steencolen als turff, den brouwers, blyckers, sout- ende zeepzieders, mitsgaders den verwers can doen genieten, tot dienst ende groot proffyt van deselve respective neringen, in 't besparen van een groot gedeelte van brant, die andersints tot noch toe merckelyck meerder noodich is geweest; verbiedende *etc.* (Mart. 9).

Pater Nyen. Is geaccordeert, dat men Jacques Bollaert, oom van Pater Neyen, saliger, commissaris generael, sal geven attestatie ende verclaringe opten naem van haere Ho. Mo., dat alsulcke vereeringe, als zy gedaen ende gegeven hebben naer het besluyten van het gemaeckte bestant aen den commissaris generael Pater Neyen, commissaris van haere Hoocheden, aen denselven gegeven hebben, nyet als minrebroeder, maer als commissaris van haere Hoocheden, benevens d'andere heeren; omme daermede te mogen doen zynen eygen ende vryen wille. (Mart. 14).

Hillebr. Jacobsz., *boekdr.* Opte requeste van Hillebrant Jacobsz., gesworen bouckdrucker, versouckende, alsoo hem ter handen is gestelt het verhael vande solempniteyten, gepleecht opten vierden February lestleden op 't confereren aen zyn Excell. vande Coninckclycke order vande Jarretière, om te drucken, ende dat hy 't selve nyet en vermach te doen sonder consent, dat haere Ho. Mo. yemanden sullen gelieven te committeeren, om 't voorsz. verhael te examineren, ende hem te accorderen octroy voor vier jaeren, om 't selve alleene te moghen drucken, is het versochte octroy affgeslagen, maer den suppliant evenwel geconsenteert 't voorsz. verhael te mogen drucken, by soo verre den suppliant dat goetvindt ende begeert te doen. (*Eod.*).

Sim. Frisius. Is Simon Frisius toegeleet thien guldens eens, voor de exemplaren vande representatie vande acte vande presentatie vande *jarretière*, geschiet aen syn Excell. den vierden February lestleden, van wegen den coninck van Groot Brittannien, daermede hy haere Ho. Mo. heeft vereert. (Mart. 16).

Jo. Uytenbogaert. Is Joanni Vuytenbogaert, dienaer des Goddelycken Woordts, in consideratie van eenige extraordinaris diensten, by hem gedaen, daerinne hare Ho. Mo. hem hebben geemployeert, tot eene gratuiteyt toegeleet drye hondert guldens eens. (Apr. 2).

Nieuwe watermolen. Is Michiel van Elderhuys, woonende buyten de stadt Delft in den Ambachte van Ryswyck, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van twintich jaeren naestcommende, alleene inde vereenichde provintien te mogen maken ofte doen maecken eenen wint-watermolen, oock, des noot synde, met peerden, by hem geinventeert, daermede men het water negen voeten ofte meer opwaerts vande laechte inde hoochte kan doen opbrengen in sulcke quantiteyt, dat men daerinne sal syn verwondert, welcke inventie tot noch toe aen den dach nyet en is gebracht; verbiedende *etc.* (Apr. 5).

L. de Mayerne. Alsoo Loys de Mayerne Turquet hem nyet contenteert mette hondert guldens, die haere Ho. Mo. den 14. Octobris laestleden hem hebben toegeleet voor de presentatie van seecker bouck, geintituleert: *La Monarchie Aristodemocratique*, hare Ho. Mo. heeft doen restitueren de ordonnantie van deselve somme gedepescheert, is verstaen, dat men dese ordonnantie sal aennemen ende casseren, ende van gelycken in het ordonnantiebouck royeren. (Apr. 11).

Wed. van Trello. Opte requeste van jouffrouwe Clara van Persyn, weduwe van wylen heer Charles van Trello, versouckende continuatie van haer tractement, is het versouck vande suppliante affgeslagen. (Apr. 13).

Damastwerk v. Lammertyn. Te schryven aen Passchier Lammertyn, damastwercker tot Alckemaer, ende Quiryn Jansz. tot Haerlem, by soo verre als sy eenich exquiser goet ende trouw damast ende ander fyn lynwaet hebben,

dat sy hun daermede alhier willen laten vinden Dinxdage naestcommende, om dat hare Ho. Mo. te thoonen. (Apr. 25).

Tapisserien. Francois Spierinck, tapissier tot Delft, heeft oock getoont drye verscheyden nyeuwe tapisserien, die vercocht syn aen den coninck van Polen, is denselven voor syn moeyte toegeleet achtien guldens. (Apr. 27).

Lynwaet. Syn gecommitteert die heeren Ruychaver ende Joachimi, omme met eenige vrouwe persoonen, haer des verstaende, te visiteren het lynewaet ende damastwerck, dat by Passchier Lammertyn ende Quiryn Jansen gepresenteert wordt, te vercoopen, om daermede de Cheurfurstinne Paltzgravinne te vereeren. (Apr. 30).

Damastwerk. Gehoort het rapport vande heeren, gecommitteert totte visitatie vande damastwercken van Quiryn Jansz. van Haerlem ende Passchier Lammertyn van Alckemaer, alhier beschreven, mitsgaders van alsulcke andere damastwercken, als alhier gebracht ende hare Ho. Mo. verveylt syn te vercopen by verscheyden anderen coopluyden van Haerlem, ende daerby verstaende, dat de sorteringe van Lammertyn de bequaemste, beste ende cierlycxte geoordeelt wesende by luyden daervan verstandt hebbende, omme te vereeren die voorsz. heeren gecommitteerde, den voorsz. Lammertyn genouch versekert hadden (begerende syn goet voor eenen redelycken prys te vercoopen), dat sy van syne beste sorteringe souden nemen ten minsten de drye vierendeelen vande twee middelste sorteringen ten minsten d'een helft ende vande slechtste een vierde paert, hebben hare Ho. Mo. deselve heeren gecommitteerde geauthoriseert ende authoriseren mits desen, omme metten voorschreven Passchier Lammertyn aengaende den prys vande voorschreven damastwercken finalyck te accorderen ende daervan te coopen nyet alleene de quantiteyt die sy versekert hebben, maer noch soo veele meer vande voorschreven drye soorten als sy sullen bevinden datter eeren (!) souden moegen dienen, ende by soo verre als vande thien ofte twaelff duysent guldens (totten coop van lynewaten geaccordeert) eenige penningen oeveren, sullen die voorsz. heeren deselve mogen employeren aen het coopen van eenige andere sorteringen van damastwercken vande coopluyden van Haerlem, namentlyck van die ghene die alhier beschreven syn, ten minsten pryse. (Mey 4).

Tapisserien. Op het gerapporteerde dat Francois Spierinck, tapissier tot Delft, tevreden is ende hem getroost hare Ho. Mo. te vercoopen de twee soorten van tapisserien, te weeten van Scipio (houdende acht stucken) ende de sess stucken tot een cabinet, worden die heeren gecommitteerde geauthoriseert om de voorsz. tapisserien naerder te doen visiteren ende den prys van deselve te waerderen, by luyden, hen des verstaende, om *etc.* (*Eod.*).

Juweel. Is geaccordeert, dat men het vertoochde (!) juweel vande naelde sal coopen voor achtien hondert guldens, terwylen 't selve hooger byde juweliers is gepriseert, ende den coopman daerenboven noch toevoegen vyfentwintich gulden eens, tot syne gedaen costen. (Mey 6).

Arsenicum. Opte requeste van Samuel Blommaert, coopman tot Amstelredam, versouckende octroy, om voor seeckeren tyt alleene in dese landen te mogen brengen ende vercoopen *arsenicum*, om redenen daerinne verhaelt, is dit versouck affgeslagen. (Mey 7).

Lynwaet. Is geaccordeert te depescheren ordonnantie vande ghecochte lynewaet, bedragende tsamen elff duysent negen hondert 92 L. 4 st. 8 d. van 40 grooten 't pont, te betaelen aen elcken coopman, volgende de lyste ofte facturen. (Mey 9).

Tapisserien. Syn wederom gevisiteert de tapisserien van Francois Spierinck; ende is goetgevonden dat men die sal doen besien by twee tapissiers, die tot dien eynde alhier syn beschreven, om haer advys opte weerde ende prys van deselve te verstaen. (*Eod.*).

Idem. Gehoort het rapport vande heeren die gevisiteert, gewaardeert ende gepriseert hebben de tapisserien van Francois Spierinck, te weten de groote camer, bestaende in thien groote stucken, houdende de historie van

Scipio, ende de cleyne cabinetcamer, bestaende in sess cleyne stucken, houdende eenige poëterien van Diana, hebben hare Ho. Mo. den voorschr. Francois Spierinck inde camer van hare vergaderinge doen commen ende syn metten selven eyntelyck aengaende den coop vande voorsz. twee soorten van tapisserien verdragen, hebbende deselve Francois Spierinck aengenomen ende belooft, deselve volmaect ende gestoffeert alhier inden Hage te leveren eenparich goet ende loffelyck werck, ende van gelycke waerde ende prys alle de stucken die gereedt syn binnen den tydt van acht dagen, ende de resterende stucken, daerinne begrepen de twee stucken, die hy tot Dansyck gesonden heeft, ten lancxten binnen den tyt van drye maenden naestcommende, (extraordinaris ongeluck vuytgesondert), daer vooren dat haere Ho. Mo. hem hebben belooft ende belooven mits desen te betaelen voer de elle vande voorsz. groote tapisserie van Scipio, seven en twintich guldens, ende voor de elle vande cleyne, van Diana, seven en dertich guldens, ende voor het stofferen van alle de voorschr. stucken drye hondert guldens ende daerenboven de costen vande cassen; ende dat gereet, naer advenant vande ellen die gelevert sullen worden, alsoo dat hare Ho. Mo. nyet meer penningen vanden geheelen coop en sullen innehouden totte volleveringe toe, als vyff hondert guldens, die hem alsdan oock sullen worden betaelt. (*Eod.*).

Vuurwerk. Op 't vertooch van Philips Rottegater, mr. vierwercker, is geaccordeert, dat men Bruyn vander Dussen, stapelier vande generaliteyt, sal ordonneren in handen vanden suppliant te leveren sess en veertich ponden cruyts, twintich ponden salpeters, tien ponden solphers, twelff boucken papiers, twelff ellen canefas, sess ponden lym, dertich ponden peck ende twee ponden seylgaren in een partye, ende in een ander partye 35 ponden buscruyt, sessthien ponden salpeter, twintich boucken papier, thien ellen canefas, twintich ponden peck ende vier ponden lym, omme daermede volgende d'ordre van syn Excell. te maecken een plaisant vierwerck, tegen de compste vanden Cheurfurst Paltzgrave. (Mey 10).

Lammertyn. Opte requeste van Passchier Lammertyn, versouckende continuatie van syn laetste vercregen octroy in 't jaer 1606, voor noch sess jaeren, is goetgevonden daerop te verstaen het advys van die van Haerlem, off zy door het accorderen vande voorsz. versochte continuatie prejuditie souden lyden mette redenen (ingevalle jae) waerom. (*Eod.*).

Gelakt werk. Is geaccordeert te depescheren ordonnantie voor Wilhem Kick, vande somme van twaelf hondert guldens, voor het service van sess dousynen gelacte ende vergulde schotelen van alderhande soorten, groot ende cleyn, mitsgaders een groot vergult ende gelact *lict du champ*, dat hare Ho. Mo. van hem voor de voorsz. somme hebben gecocht, omme onder anderen daermede oock de Cheurfurstinne te vereeren. (Mey 11).

Kerk te Praag. Ontfangen ende gelesen eenen brieff vanden coninck van Groot Brittannien, gedateert den 10. Aprilis laestleden, by denwelcken syne Mat. recommandeert, dat hare Ho. Mo. vuyte gemeene borse, mitsgaders de contributien vande wel geaffectionneerde ingesetenen van dese landen, souden gelieven haere liberaele hantreyckinge te doen totte voorgenomen opbouwinge byde gereformeerde tot Prague, van eene kercke ende collegie totte exercitie van haere religie van groot begrypen, gelyck syne Mat. dat in syn ryck gedaen heeft, is goetgevonden, alvooren hierop te disponeren, dat men eerst sal vernemen, wy dat dese saecke vervolght. (Mey 14).

Vereeringe. Is geaccordeert, dat men den hertoge van Lennocx sal vereeren met twaelff peerden, sess hencxten ende sess moerpeerden.

Viconte de Lile, met sess moerpeerden.

Grave van Arondel, met damastwerck.

Baron van Harenston, met sess moerpeerden.

Tresorier ende colonnel Secil, met sess moerpeerden.

Dathenus, secretaris vanden cheurfurst, met eene gouden kettinge van duysent guldens, met eene medaille. (Mey 15).

Medaille voor Datheen. De gouden kettinge, daermede Dathenus, secretaris vanden cheurfurst, vereert is, weecht 28½ oncen sess engelschen, behalven de medaille. (Mey 17).

Juwelen. Is binnen gestaen Jacob van Wely, coopman ende juwelier, ende hebben hare Ho. Mo. van denselven gecocht een collier met sessenderttich hangende diamanten, ende een snoer van twee en vyftich schoone ronde peerlen, tsamen voor de somme van twee en dertich duysent guldens, mits dat hare Ho. Mo. deselve juwelen naerder sullen moegen doen besichtigen by eenige, hun des verstaende. (*Eod.*).

Idem. Syn gevisiteert ende gewaerdeert het collier ofte carcant van sessenderttich diamanten met het snoer van twee en vyfftich schoone ronde peerlen, gisteren by haere Ho. Mo. op derselver naerder besien gecocht voor twee en derttich duysent guldens; ende alsoo d'voorsz. waerderinge genouch metten prys, daervooren de voorsz. juweelen gecocht syn, is overeencomende, is geaccordeert dat men den coop sal houden ende den coopman depescheren ordonnantie van betalinge vande voorsz. twee en dertich duysent gl. (Mey 18).

El. Trip, *ammunitie.* Te depescheren acte voor het collegie ter admiraliteyt binnen Amstelredam, alsoo Elias Trip, gecommitteerde van hare Ho. Mo., van syne Mat. van Groot Brittannien vercregen heeft consent, omme in Engelandt te coopen ende inde vereenichde provincien te brengen, tot dienst van hare Ho. Mo., twee hondert ysere stucken geschuts, dat hare Ho. Mo. die voorsz. gecommitteerde raden ter admiraliteyt binnen Amstelredam ordonneren, deselve twee hondert stucken geschuts vanden voorsz. Trip t'ontfangen ende ten dienste van 't lant aen te nemen, ende hem te betaelen den prys, daervoeren met hem geaccordeert is, ofte gelyck sy met hem sullen kunnen overcommen. (*Eod.*).

Lev. Monincx. D'heere Joachimi rapporteert, dat hy, volgende het begeren van haere Ho. Mo., Levinum Monincx, secretaris van het signet des conincx van Groot Bretannien, begroet ende gecongratuleert heeft, ende dat deselve Monincx daervoeren hare Ho. Mo. bedanct heeft, dat zy notitie van hem hebben, presenterende haere Ho. Mo. synen dienst. (*Eod.*).

Idem. Is geaccordeert dat men den voorsz. Lieven Monincx voor den dienst, by hem alreede den lande gedaen ende noch te doen, van wegen hare Ho. Mo. sal vereeren met eenen gouden kettingh van duysent guldens ende een medaille. (*Eod.*).

Peerden. Die heeren, gecommitteert tot het coopen vande peerden, die gedestineert syn te vereeren, rapporteren, dat sy gecocht hebben acht peerden, voer de somme van seventhien hondert guldens, ende voorts ordre gegeven dat men sal betaelen die vier peerden, die den hertoge van Lennox voor hem selven gecocht hadde. (*Eod.*).

Idem. Is geconsenteert dat die commis Volbergen aen Johan Anthonisz., peertcooper, sal verstrecken thien hondert guldens, op rekeninge vande peerden, die hem noch gelast syn te coopen, om noch te vereeren. (*Eod.*).

Lammertyn. Ontfangen ende gelesen de rescriptie van borgemeesteren ende regierders der stadt Haerlem, gedateert den 15. deses, tegen de requeste, gepresenteert by Passchier Lammertyn, versocht hebbende continuatie van syne voorgaende octroyen, ende nae deliberatie is des suppliants versouck affgeslagen. (Mey 20).

Peerden. Gehoort het rapport vande heeren gedeputeerde, omme te coopen de peerden tot vereeringe vande heeren commissarissen van syne Coninckclycke Mat. van Groot Britannien. Syn de voorsz. heeren gedeputeerde geauthoriseert aen te nemen van Jan Anthonisz. twaelff graeuwe peerden vande veerthien, dien hy heeft

ingebracht; ende daervan te bestellen metten eersten naer Utrecht, vier voor den heere grave van Arondel, viere voor den heere baron van Harington ende viere voor den heere tresorier Cecyl, dies sullen syluyden wederomme leveren aen den voorgenoemden Jan Anthonisz. de vier bruyne merriepeerden, die hy over eenige dagen heeft gelevert, ende mogen met hem handelen noopende de cos-

ten, die hy heeft gedaen om de voorsz. grauwe paerden op te soucken. (Mey 22).

Vergult spiegel. Is geseght, dat men sal depescheren ordonnantie op het comptoir van den ontfanger generael, voor Theodore Loeckemans, goudtsmit, woonende alhier inden Hage, vande somme van twaelff hondert guldens, over den coop ende leveringe van eenen silveren vergulden spiegel van zyn gedreven ende geëmalieert werck, vereert aen Mevrouwe de Princesse Paltzgravinne. (*Eod.*).

Colloquia Erasmi. Jan Amelisz., boeckdrucker tot Utrecht, is toegeleet de somme van vyfftich guldens, te betaelen ten comptoire vanden ontfanger generael, ter cause van eenighe exemplaria vande *Colloquia Erasmi*, in Duytsche vertaelt, die hy aen de vergaderinge heeft gepresenteert. (*Eod.*).

Tapisserien. Is geresolveert, dat men aen Francois Spierinck, tapissier, sal betaelen ten comptoire vanden ontfanger generael, op acte, de somme van twaelff duysent vyff hondert guldens, op rekeninge van syne geleverde ende noch te leveren tapisserien, gecocht, omme daermede te vereeren Mevrouwe de Princesse Paltzgravinne. (*Eod.*).

Gravingen Merken. Is gelesen seecker schriftelycke remonstrantie, overgegeven by eenen George Bolthe, ter begeerte, soo hy segt, vanden hoochgeboren vorst, hertoge Adolff van Meckelenburch, beroerende seeckere gravinge, die grootelycx soude dienen tot dienst van 't landt, te weten tusschen de Swerynsche see ende der Wismar, ende denselven aengeseet, dat hare Ho. Mo. de saecke naerder sullen doen ondersoucken, ende daernae op het versouck vande voorsz. remonstrantie letten nae behooren. (Mey 25).

Vuurwerk. Opte requeste van Philips Rottegater, mr. vierwercker, is den contrerolleur Monier gelast, de casse van het gemaeckte vierwerck te doen openen, om te besichtigen ofte daerinne noch eenige minutien ende materialen syn duyrachtich, die men soude mogen bewaren; ende te adviseren oft men de gemengde materialen soude cunnen vercoopen, omme *etc.* (*Eod.*).

Waterwerk. Is Adam de Vries, werckmeestere, geaccordeert octroy omme voor den tyt van thien jaeren naestcommende alleene inde vereenichde provincien te moegen maecken ofte doen maecken seecker instrument, by hem geinventeert, omme te wercken jeghens alle stroomen; ende dat op alle rivieren ende andere plaetsen, hoedanich deselve stroomen souden mogen gelegen syn, sonder dat men sal behoeven met ryswercken ofte hoofden van palen te slaen ofte leggen, maer op alle plaetsen de stroomen sal doen diverteren, ende daer hy syne inventie te wercken leggen sal, van selffs sal verlanden, ende dat tot seer geringe ende cleyne costen; verbiedende *etc.* (Mey 30).

Andr. Hunter, *pred.* Is den Schotschen predicant Andreas Hunterus toegeleet voor voor seeckere bouxkens, by hem gemaeckt, daervan hy aen haere Ho. Mo. gepresenteert heeft eenige exemplaria, toegeleet vyftich guldens eene, tot eene vereeringe. (Jun. 3).

El. Trip. Opte requeste van Elias Trip, coopman tot Dordrecht, is geaccordeert te schryven aen de ertzhertogen, dat deselve voorby haere steden ende thollen naer dese landen will laten passeren alsulcke twee ofte drye hondert duysent ponden kogels, als den suppliant inden lande van Namen heeft doen gieten tot deser landen dienst, met pinnen ende kettingen, diewyle datter egheen redenen en syn om die optehouden. (Jun. 6).

Predd. te Breda. Den secretaris Huygens heeft overgebragt de requeste, aen den raedt gepresenteert by den predicant Isacus Diamantius, versouckende betalinge van syn tractement, ten eynde haere Ho. Mo. souden gelieven te doen voorderen de beraempde communicatie vande gecommitteerde heeren vuyt dese vergaderinge ende den raedt van state, metten advocaet Dymmer, als raedt vanden heere prince van Oragnen, opte geestelycke goederen binnen Breda, opdat daernae opte betalinge van 't voorsz. tractement gedisponeert mach worden nae behooren, te weeten off deselve sal geschieden vuyte voorsz. geestelycke goederen ofte vuyte gemeene middelen, binnen

Breda vallende; is goetgevonden, dat men de beraempde communicatie sal voernemen ende tot dien einde sien na de resolutie, omme te weeten wye dat totte voorsz. communicatie vuyt dese vergaderinge syn gecommitteert. (Jun. 17).

Borrekers inventie. Is gelesen de requeste van Courdt Boreker, borger tot Bremen, denwelcken acte gegeven soude syn van hem vuyt te keeren vyfthien duysent guldens, mits dat hy tot syne costen soude leveren eenen coperen granaetcogel, daervuyt alle verstandige schippers ende stierluyden haer graden, soo wel Oost ende West als Suyden ende Noorden sullen weten te vinden ende meten sonder failleren, versouckende te weeten, waer dat hy syn instrumenten sal brengen, ende, waer hem syne proeve sal ofgenomen werden, ende goetgevonden, dat men de voorsz. requeste sal senden aen het collegie ter admiraliteyt binnen Amstelredam, omme ten overstaen van eenige gecommitteerde by den magistraet van deselve stadt. Item, vande bewinthebberen vande Oostindische compaegnie ende alsulcke andere, hen des verstaende, als zy sullen goetvinden daerover te roupen, te ondersoucken de waere gelegentheyt van des suppliants voorgeven ende haere Ho. Mo. daervan te adverteren. (Jun. 18).

Geref. kerk te Praagh. Is gelesen eenen brieff vande geordonneerde raeden, oudermans ende voorsienders der Duytscher Evangelischen kercken der keyserlycke hooft ende oude stadt Praagh, gedateert den 10. Mey lestleden, ende daerbeneffens syn noch gelesen verscheyden andere voorschriften vanden administratore der cheurf. Paltz, landtgrave van Hessen, graeff Johan van Nassau *etc.*, ende andere heeren, ten eynde haere Ho. Mo. souden gelieven liberalyck te contribueren totte vorderinge van het nyeuwe gebouw van eene Evangelische kercke ende schole, metten appendentien van dien, binnen Praag, hetwelcke syne Keyserlycke Mat. hun toegelaten heeft; ende voorts te accorderen voorschriften aen de particuliere provincien ende steden, tot gelycke contributien; nae deliberatie is om besundere goede consideratien, maer voornementlyck om te thoonen d'affectie, die haere Ho. Mo. dragen tot voorderinge van een soo christelyck werck, als is de voorsz. opbouwinge, ende ten regarde vande voorsz. voorschriften geaccordeert totte selve opbouwinge te contribueren ende te doen verstrecken aen den edelen, gestrengen ende erentfesten heere Hansen van Slachman, affgesandte vande heeren Evangelische stenden inde croone Bohemien, ende gecommitteerde vande voorsz. geordonneerde raden ende oudermans *etc.*, de somme van vyfthien hondert guldens, daermede deselve gecommitteerde hem sal hebben te contenteren, sonder hem om eenige voordere assistentie te mogen addresseren aen eenige particuliere provincien, steden ende stenden, ofte leden van deselve, ofte aen eenige particuliere collegien ofte *prive* persoonen; ende is voorts geaccordeert, dat men vande voorschreven vyfthien hondert guldens zal depescheren ordonnantie opten ontfanger generael. (Jun. 25).

Idem. Die griffier rapporteert, dat hy, volgende den last hem gegeven by hare Ho. Mo., den gecommitteerden vande Christelycke kercke tot Praage openinge gedaen hebbende van haere Ho. Mo. resolutie ende consent, om te contribueren tot het opmaecken van eene Christelycke kercke ende schoole tot Praag, de somme van vyfthien hondert guld. eens, mits dat die voorsz. gecommitteerde hem daermede soude contenteren, sonder meer eenige provincie, steden, leden, collegien ofte particuliere ende *prive* persoonen om eenige subventie aen te spreken, deselve gecommitteerde haere Ho. Mo. daervoren met groote complimenten heeft bedanckt, versouckende, dat deselve souden gelieven hem te dispenseren vande voorsz. restrictie,

emmers dat deselve souden gelieven, dat hy noch soude mogen aenspreecken seven ofte acht steden, ende namentlyck van Amstelredam, aen dewelcke syn E. met particuliere brieven was gedirigeert; hierop gedelibereert synde, hebben haere Ho. Mo. gedifficulteert den voorsz. gecommitteerde eenige voorschriften aan de steden te geven; maer toegestaen dat syn Exc. syn E. een briefken van recommandatie aen

de stede van Amstelredam van synentwege sal schryven ende hem behandigen, om hem daermede aen deselve stadt te addresseren. (Jun. 27).

Predic. tot Breda. Opte requeste vande dienaeren des Heyligen Evangelii ende ouderlingen der kercken Jesu Christi tot Breda, versouckende, dat gedisponeert soude worden opte betalinge van het tractement Isaaci Diamantii, bediender des Goddelycken Woordts inde voorsz. kercke tot Breda; is verstaen, dat deselve Diamantius van syn tractement sal worden betaelt vuyte middelen, daervuyt hy voor desen betaelt is geweest, ende dat tot naerder ordonnantie, onvermindert de beraempde communicatie. (*Eod.*).

Kerk te Prage. Is geaccordeert, dat men den gecommitteerde vande kercke tot Prang alhier inde herberge sal defroyeren. (*Eod.*).

Mercator's Kaertboeken. Is geaccordeert te depescheren ordonnantie vande somme van drye hondert achthien guldens, tot betalinge aen Cornelis Aertsz. Valck, bouckvercooper ende Pieter vanden Sanden, affsetter, van sess affgesette Mercatoris caertboucken, die geaccordeert syn te senden naer Vranckryck, om aldaer onder die heeren te distribueren. (*Eod.*).

Hondii globen. Is Judoco Hondio, de jonge, toegeleet de somme van drye hondert guldens eens, voor de dedicatie ende presentatie, by hem volgende d'ordre van synen vader saliger aen haere Ho. Mo. gedaen van twee groote globen, te weeten een *terrestris* ende een *celestis.* (Jun. 28).

Kerk te Praghe. Is geaccordeert te depescheren ordonnantie voor Seger Hartgard, weert in 't *Witte Cruys*, vande somme van acht en twintich guldens veertien stuyvers, van costen t'synen huyse byden edelen erentfesten heere Hans van Slachman, raedt des cheurfursten van Brandenburgh, gecommitteerde vande Evangelische kercke tot Praeg, verteert ende by haere Ho. Mo. doen afspreecken. (Jun. 29).

De Queillerie, *pr.* Gelesen de requeste van Chrestien de Queweillerie (!), dienaer des Goddelycken Woordts van het Walsche regiment; ende goetgevonden, dat men deselve sal stellen in handen vanden raedt van state, ten eynde dat haere E. haere Ho. Mo. adverteren vande gelegentheyt der saecken, daerinne verhaelt, met derselver advis, accorderende den suppliant ondertusschen een ordonnantie van twee hondert guldens, om eenige goede consideratien, voor syne voorgaende gedaen diensten. (*Eod.*).

Dr. Simonetti. Opte requeste *doctoris* Bartholomei Simonetti, geleth synde opte redenen daerinne verhaelt, ende het voorschryven van syn Excell. ten faveure vanden suppliant, is den suppliant omme consideratien van eenige voorgaende goede diensten, by hem den lande gedaen, toegeleet twee hondert guldens eens. (Jul. 2).

Anna Walkier. Is geleesen seeckere geschrifte, geteeckent Anna Walkier, ende goetgevonden 't selve te stellen in handen D. Johannis Vuytenbogaert, omme dese vrouwe by hem te ontbieden ende deselve te ondervragen, off zy wat besunders in ende voor heeft, ende haer te disponeren te vertrecken met een stuck gelts. (Jul. 5).

Weg in Vriesland. Ontfangen eenen brieff vande heeren gedeputeerde staten van Vrieslandt, vanden 24. Juny laestleden, daermede sy oversenden copie van eenen brieff, by hun ontfangen vanden capiteyn Quiryn de Blauw, commanderende tot Coeverden, belangende den wech loopende van Ommen naer Overeest, omme te bewysen hoe schadelyck dat denselven wech by vernieuwinge vanden oorloge soude commen te vallen voor de landtschap van Vrieslandt ende stadt Groeningen ende Ommelanden, daerover haer E. versoucken, haere Ho. Mo. souden gelieven sulcx

daertegen te versien, 't sy met aenschryvinge aen de heeren staten van Overyssel, aen den drost van Sallandt, off anders dat den voorsz wech by die van Ommen gemaeckt, nyet alleene niet voltrocken maer datelyck vuytgeworpen ende wederom tot syne vorige gestaltenisse gebracht mach worden. Nae deliberatie is geresolveert, dat men copie vanden voorsz.

brieff ende gevoechde stucken sal senden aen de gecommitteerde raden van Overyssel, ten eynde haer E. lettende ende bewegende hoe seer schadelyck ende periculoos dat den voorsz. wech soude commen te vallen, daer men wederom totten oorloge soude moeten commen. (Jul. 8).

Peerden. Is d'heere Aylva, vertreckende omme syne particulyere saecken naer Vrieslandt, gecommitteert ende geauthoriseert, omme tot costen vande generaliteyt aldaer te coopen sess eenparige ende eenharige paerden voor den hertoge van Lennocx, ende d'selve van daer aen syn Excell. mette minste costen wel geconditioneert te schicken. (*Eod.*).

Borrekers inventie. Ontfangen eenen brieff van het collegie ter admiraliteyt binnen Amstelredam, gedateert den 6. deses, responsive opten brieff van haere Ho. Mo. vanden 18. Juny, ende de benevensgaende requeste van Court Borreker, borger tot Bremen, seggende gevonden te hebben de graden, om soo wel Oost ende West als Zuyden ende Noorden, te kunnen vinden ende meten. (Jul. 9).

Idem. Opte requeste van Coenraet Borreker, borger tot Bremen, versouckende geassisteert te worden met vier hondert guldens, om daermede te volmaecken syn geinventeerde instrument, tot het meeten vande graeden Oost ende West soo wel als Suyden ende Noorden, is geappoincteert *nihil.* (Jul. 12).

Octroy voor Besler. Is Basilio Besler geaccordeert octroy ende consent, omme voor den tydt van sess naestcomende jaeren alleene inde vereenichde provincien te mogen in drucke vuytgeven seecker bouck, geintituleert: *Hortus Eystetensis sive diligens & accurata omnium plantarum*, *florum*, *stirpium ex variis orbis terrae partibus singulari studio collectarum quae in celeberrimis viridariis arcem episcopalem ibidem cingentibus hoc tempore conspiciuntur*, *delinatio & ad vivum representatio opera Basilii Beslerii Norimberge;* verbiedende *etc.* (Jul. 19).

Present voor Refuge. Die tresorier generael de Bie rapporteert, dat hy gevisiteert heeft de declaratie vande goude coupetasse, daermede dat den heere van Reffuge by haere Ho. Mo. op syn vertreck vereert is geweest, wegende deselve hondert seven en tzeventich oncen sesthien ende een halff engelschen gouts, tot 34 guldens d'once, ende dat hy aengaende het fatsoen vande voorsz. coupetassen met Jan Gerritsz. Oosterlinck, goudtsmidt, is overcommen inde plaetse vande twee guldens voor de once tot sessenderttich stuyvers, beloopende drye hondert twintich guldens eenen stuyver, de verlichte wapens costen sesthien guldens ende de custodie thien guldens, ende alsoo tsamen ses duysent drye hondert XCII ponden II schell. daervan dat geaccordeert is te depescheren ordonnantie. (Jul. 22).

Anna Walke. Is Anna Walke, haer seggende te wesen eene prophetesse, omme eenige goede consideratien toegeleet voor haere vertheerde costen alhier inden Hage, ende tot haer vertreck vuyten lande, vyftich guldens eens. (*Eod.*).

Fornuisen uitgevonden. Is Huybert Jansz. Keyser, metselaer, woonende tot Amstelredam, geaccordeert octroy voor den tyt van acht jaeren, omme alleene denselven tydt geduerende inde vereenichde provincien te mogen maecken ende doen maecken, seecker maniere van een sonderlinge stoockfornaise, van steenwerck opgehaelt, seer dienstich synde voor alle de gene die haer met groote ende kleyne ketels syn generende, om met minder tydt ende halff soo veel oncosten als zy jegenwoordich doen, haere saecken te verrichten, behalven dat door 't oprechten van dit fournais alle peryckel van brant die de brouwerien, verwerien, suyckerbackerien

ende sunderlinge seepziederyen onderworpen syn, geheel geweert worden; verbiedende *etc.* (Jul. 23).

Nieuw geschut. Geadviseert wesende opte remuneratie, die versocht wordt by Pauwels Oleander, voor syne inventie van het verlichten van het groote geschut, daervan hy de preuve gedaen heeft, maer is goetgevonden, alvooren daerop te resolveren, dat men den raedt van state sal versoucken, noch eens met syn Excell. te spreecken, om van hem te verstaan, off deselve d'voorschreven gedaen proeve vande

halve courtou suffisant ende genouchsaem hout, ofte beter sal vinden dat men deselve naerder sal versoucken ende prouven met dertich, veertich ofte vyftich schoten, gelyck men op batterie schiet, om desselffs advis gehoort, daernae daerop geresolveert te werden nae behoiren. (Jul. 29).

De la Cueillerie, *pred.* Is gelesen het advis byden raedt van state geformeert den 9. July laestleden, opte requeste van Christian de la Cueillerie, minister onder het Walsche regiment; ende nae deliberatie verstaen, dat den suppliant hem vande diensten vanden voorleden tyt sal hebben te contenteren mette twee hondert guldens eens, die hem by haere Ho. Mo. onlancx syn toegeleet, accorderende in consideratie van syne lange diensten, dat hy voor het toecommende gestelt sal worden op syn voorgaende extraordinaris tractement van hondert daelders tsjaers. (Aug. 2).

Walsch predicant. Is geaccordeert dat men voor den Walschen predicant, die in het welstant onder het cruys wordt onderhouden, sal depescheren ordonnantie van vyff hondert guldens, tot een jaer syns tractements, verschenen in 't jaer 1612. (*Eod.*).

Aleaume, *dechiffreur.* Opte requeste van Jaecques Aleaume, ingenieur ende decifreur, gerepartieert staende opte provincie van Seelandt tot hondert guldens ter maent ten 32 dagen, opte recommandatie des conincx van Vranckryck ende van syn Excell. geaccordeert, dat men by provisie den suppliant sal depescheren ordonnantie van een jaer syns tractements opten ontfanger generael, op affcortinge vande achterstel van 't selve. (*Eod.*).

Anna Walcke. Is Anna Walcke, haer seggende te wesen een prophetesse, omme eenige goede consideratien noch toegeleet boven de voorgaende vyftich guldens, haer geaccordeert den 22. July laestleden, de somme van vyventwintich guldens. (*Eod.*).

De Chantet, *pred.* Syn Jacques de Chantet, dienaer des Goddelycken Woordts tot Groot ende Camp boven Alcmaer, geaccordeert brieven van voorschriften aen de stadt Antwerpen, soo verre als hy die begeert, ten eynde zy hem betaelen souden seven hondert guldens voor seecker Gendtse pleite, die sy tot haeren dienst geemployeert hebben, ten tyde vande belegeringe van deselve stadt. (Aug. 6).

Doctor Turcq. Is Pascasio Turcq, bedient hebbende het ordinaris doctoorschap binnen Bergen opten Soom, inde medecinen, na den doot doctoris Arnoldi Victoris, toegeleet hondert guldens eens, voor den dienst, dien hy daerentusschen aen de crancke soldaten inde voorschreven stadt garnisoen houdende, gedaen heeft. (Aug. 7).

Glas voor Jo. Wtenbogaert. Is geaccordeert dat men den predicant Johannes Vuytenbogaert sal vereeren met eene cruysvenster inde nyeuwe salette, by hem in syn huys alhier inden Hage gemaeckt, houdende de wapens vande generaliteyt. (Aug. 8).

Geschut v. El. Trip. Ontfangen eenen brieff van het collegie ter admiraliteyt binnen Amstelredam, gedateert den 3. deses, daerby sy adverteeren, alsoo sy in conformité van haere Ho. Mo. acte vanden 18. Meye laestleden, van Elias Trip gecocht hebben alsulcke twee hondert stucken geschuts, als de voorsz. acte innehoudt, ende dat hy hun van deselve gelevert heeft vyfftich micolveryns ende twintich zaeckers, aen dewelcke zy soo ten regarde van hunne forme als vande proeve die sy hebben doorgestaen, een goet genoegen hebben, beloovende de reste successivelyck mede te leveren, dat zy haere Ho. Mo. daervan wel hebben willen adverteren; waerop geadviseert wesende, is geresolveert te rescriberen aen 't voorschreven collegie, alsoo

byden coop van 't voorschreven geschut in Engelandt geconditionneert is, dat vande leveringe van het geschut aen het landt, telcken overgesonden sal worden behoorlycke attestatie, dat zy terstonts sullen doen dresseren eene certificatie *in optima forma*, onder den segel ende signature van haerlieder collegie, inhoudende: ‘alsoo sy met permissie van syne Mat. van Groot Brittannien, ten dienste van dese landen in Engelandt hebben doen coopen eene groote partye van geschut, om daermede te remplaceeren het geschut, dat hier te vooren opte

schepen ende anderssints is verlooren van alle sorten, dat zy bekennen, dat zy in minderinge van 't selve geschut ten dienste van 't landt ontfangen hebben vyfftich micolveryns ende twintich zaeckers, ende deselve certificatie alhier zenden, om by haere Ho. Mo. voorts gesonden ende bestelt te worden aen den heere ambassadeur Caron, tot voldoeninge vande voorschreven beloften.' (*Eod.*).

Opera Chrysostomi. Is geaccordeert dat men voor de vereeringe, aen haere Ho. Mo. gedaen van wegen..... byde presentatie vande *opera Chrysostomi*, overgebracht byde gedeputeerde vande Oostindische compaignie, die onlancx vuyt Engelandt wedergekeert, denselven..... daertegen sal vereeren mette somme van vyff hondert gulden eens. (Aug. 10).

R. Dexter, *ing.* Opte requeste vanden capiteyn Ralph Dexter, versouckende mandement van appel *in forma communi et generali*, tegen Michiel Gerritsz. Camerlinck, van seeckere sententie, tsynen nadeel gewesen inden raedt van state; is dit versouck nae deliberatie affgeslagen, overmits de cleynicheyt vande saecke. (Aug. 16).

Tapisserien. Opte requeste van Franchois Spierinck, tapitssier tot Delft, versoeckende, alsoo de drye stukken tapitsserien, die by haere Ho. Mo. tot suppletie van twee cameren tapitsserien versocht heeft, om vereert te worden aen de princesse van Groot Britannien, van Danzyck tot Amstelredam aengecommen syn mettet schip van Anthonis Jansz., dat geschreven soude worden aen het collegie ter admiraliteyt binnen Amstelredam, dat zy den suppliant deselve drye stucken, om aen haere Ho. Mo. gelevert te worden, vry van convoy souden willen laten volgen, is daerinne geaccordeert. (Aug. 17).

Jo. Vogel, *pastoor.* Opte requeste Johannis Vogelii, gewesen pastoor tot Heerle, is omme eenige goede consideratien geaccordeert, dat men den suppliant noch voor een jaer sal continueren de betalinge vande hondert dalders, die hem 't voorleden jaer syn toegeleet geweest. (*Eod.*).

Kerk te Grave. Is gelesen het advis byden raedt van state geformeert den 27. deses, opte versochte subsidie byde kerckmeesteren der stadt Grave, tot onderhoudt vande kercke aldaer, houdende, aengesien de groote consequentie hierinne gelegen, dat 't selve nyet en soude behooren toegestaen te worden; ende nae deliberatie hebben haere Ho. Mo. hun daermede geconformeert ende de versochte subsidie afgeslagen. (Aug. 30).

Uitgev. brandsparing. Opte requeste van Johan ende Thomas Greyn, versouckende brieven van octroy, omme alleene te mogen exerceeren haere gevonden konst, tot sparinge van brandt in 't brouwen van bieren, als by naer van vier hondert turff tot een hondert, is verstaen, dat de supplianten eerst haere inventie sullen beproeven ende bewarigen. (Sept. 3).

Waterwerk. Is Cornelis Jansz. van Wyck, schrynwercker ende timmerman tot Amersfort, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van twintich jaeren naestcommende alleene inde vereenichde provincien te maecken ofte doen maecken eenen watermolen, by hem geinventeert, vande navolgende forme ende gestaltenisse, als inden iersten: dat het radt des voorsz. moelens sal opbrengen twintich tonnen waters, al eer de peerden eens ommegaen, soo deselve molens als nu omgaen, dat 't selve water soo hooge sal worden gebracht door 't voorschreven radt, dat een man onder de gote sal kunnen doorgaen, 't welck oyck aen de watermolens, die metten wint omgaen, sal connen gemaeckt worden, dat 't selve radt alleen met drye ofte vyer

mannen sal aengebracht, geset ende weder ofgenomen konnen worden, doordien 't selve radt nyet halff soo veel yserwercx sal van node hebben, als de raders vande watermolens, die tot noch toe gebruyct syn geweest; verbiedende *etc.* (Sept. 6).

Octroy voor Schrieck. Is Adriaen van Schrieck, heere van Rodorne, wonende tot Ipere in Vlaenderen, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van sess jaeren naestcommende, alleene inde vereenichde nederlanden te moegen doen drucken, vuytgeven ende

vercoopen, tot luster der gemeene Nederlantsche provintien, seecker bouck, geintituleert: *Originum rerumq. Celticarum et Belgicarum*, *libri vigintitres etc.;* ierstmael inde Nederlantsche, daernae inde Fransche ende by de derde editie inde Latynsche spraeke; verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Tapisserien. Syn ontfangen ende gemeten de stucken tapisserien, die Franchois Spierinck resteerden te leveren, daermede vereert is de Cheurfurstinne Paltzgravinne; ende alsoo deselve stucken zyn bevonden van sulcker waerde ende soo goet als die vercocht zyn, ende te accorderen mette patronen in handen van haere Ho. Mo. gelaten; is geaccordeert, dat die heeren voorgaende gedeputeerde metten voorsz. Spierinck sullen liquideren, ende dat men sal depescheren ordonnantie van 't gene bevonden sal werden hem te resteren opten ontfanger generael. (Sept. 10).

Wed. Baudii. Is Maria van Loo, nagelaten weduwe van wylen doctor Dominicus Baudius, in syn leven ierste professor *historiarum* inde universiteyt tot Leyden, toegelegt tot haer eygen lyfs onderhout, vier hondert guldens eens, voor de presentatie, die zy haere Ho. Mo. gedaen heeft van seecker bouck, geintituleert: *Libri tres de induciis belli Belgici*, *authore Dominico Baudio*, *Jurisconsulto primario historiarum professore in academia Leidensi*, ende andere haere pretensien. (*Eod.*).

Tapisserien v. Spierinck. Gesien de declaratie ende reeckeninge vande tapisserien, by Franchoys Spierinck, tapissier tot Delft, vercocht ende gelevert aen haere Ho. Mo., daermede dat vereert is de churfurstinne paltzgravinne, bedragende t'samen sesthien duysent negen hondert dry ende dertich guldens negenthien stuyvers VII d.; daerop dat den 24. May laestleden betaelt zyn twaelff duysent vyff hondert guldens, sulcx dat den voorschreven Spierinck aen de volle betalinge vande voorschreven tapisserien resteert vier duysent vier hondert dryendertich guldens negenthien stuyvers VII d.; is geaccordeert dat men den voorschreven Spierinck sal depescheren ordonnantie vande voorsz. reste, by acte. (Sept. 14).

Peerden. Die heeren Lennep, Aylva ende Clant, geweest hebbende opte Valckenburchsche merct, om te coopen de sess peerden, gedestineert voor den hertoge van Lennox, om syn Excell. noch daermede te vereeren, boven die vier peerden, die deselve alreede heeft ontfangen, rapporteren dat zy egeen bequaeme peerden aldaer gevonden en hebben om te coopen, die men met eere soude mogen vereeren; ende is mitsdien goetgevonden te schryven aen de heeren gecommitteerde raeden tot Utrecht, dat sy yemanden willen lasten vuyt te sien, off in het Stift van Utrecht sulcke bequaeme peerden nyet en syn te vinden, namentlyk twee rypeerden ende vier grauwe carots peerden, ende haere Ho. Mo. daervan te adverteeren in diligentie, diewyle den tyt verloopt. (*Eod.*).

Keermans, *drost te Breda.* Hiernae hebben oock haere Ho. Mo. aengedient, dat tot Breda gestelt ende gecommitteert is tot drost, inde plaetse vanden afgestorven, den persoon van Johan Keermans, seer partydich tegen de gereformeerde religie wesende, ende mitsdien tot groot nadeel ende prejuditie vanden staet van 't lant, ten regarde dat de voorschreven stadt is een vande principaelste frontieren; sulcx dat daerom eene groote verslagentheyt is, nyet alleene onder die borgeren vande stadt, vande religie, maer oock ten platten lande, overmits den drost van Breda is colonnel vande borgeren, ende dat deselve oock acces heeft totte bewaringe vande sleutels vande stadt; versouckende ende recommanderende oversulcx seer serieuselyck, dat haere Ho. Mo. willen gelieven hierop behoorlyck te letten ende by tyts daerinne te versien, om alle inconvenienten ende periculen voor het toecommende voor te

commen; is vuytgestelt hierop te resolveren tot morgen, maer goetgevonden, dat men den raedt van state sal versoucken ondertusschen hierop haer advis te willen formeren, ende haere Ho. Mo. daervan adverteren. (Sept. 18).

Duyfsteen. Is gelesen eenen brieff vande

churfurstelycke Coelesche hinderlassen stadtholder ende raeden, geschreven tot Bonne den 10. July lestleden, beroerende het verboth van het affbrengen des duyffsteens, ongebroken ofte ongemalen, by zyne cheurfurstelycke doorluchticheyt gedaen, voor antwoort op haere Ho. Mo. brieff vanden sesten Juny laestleden aen deselve syne churfurstelycke doorluchticheyt affgegeven; ende nae deliberatie goetgevonden, dat men partye dese rescriptie sal communiceren, by soo verre als zy dat versoucken. (Sept. 19).

B. Dolendo. Is Bartholomeus Dolendo, van Leyden, toegeleet hondert guldens eens, voor de presentatie van twaelff afgesette caerten vande justitie vanden goeden graeff Wilhem, by hem gesneden ende in drucke vuytgegeven. (*Eod.*).

Drost van Breda. Is gelesen het advis, byden raedt van state geformeert den 18. deses, opte collatie, die syn Excell. die heere Prince van Orangien gedaen heeft van het drostampt vande stadt ende het landt van Breda aen den persoon van Johan Baptista Keermans, ende nae deliberatie geresolveert, by expressen bode aen syn Excell. serieuselyck te schryven, dat haere Ho. Mo. met verwonderinge verstaen hebben, dat het voorsz. drostampt directelyck tegen 't gene dat den raedt van state den advocaet Dimmer als raedt van syn Excell. hadden vermaent, derselver syne Excell. te laten weten, geconfereert was aen den voorsz. Keermans, dewyle omme seer hoochwichtige oorsaecken ende redenen deselve Keermans, haere Ho. Mo. onaengenaem ende den lande ondienstich is; sulcx dat ten selven regarde haere Ho. Mo. genootdruckt syn, syne Excell. by expressen bode te adverteren, dat zy verstaen ende ernstelyck begeren, dat binnen den tyt van acht dagen naestcommende een ander drost, hare Ho. Mo. aengenaem, ende den lande dienstich, inde plaetse des voorschreven Keermans gestelt sal worden, off dat by gebreke van dien haere Ho. Mo. selver anders daerinne sullen disponeren ende versien, gelyck voor den meesten dienst vanden lande, welstant ende verseeckertheyt van sulcke importante frontierplaetse als is de stadt van Breda, sal bevonden werden te behooren; is voorder geresolveert, indien binnen de voorsz. acht dagen egeen ander aengenaem ende den lande dienstich drost gestelt en wort, dat men aen den magistraet van Breda sal schryven ende belasten, dat zy den voorsz. Keermans als drost nyet en erkennen noch met hem insitten. (Sept. 20).

Jo. Lydius, *pred.* Is Johanni Lydio, minister des goddelycken Woorts tot Oudewater, toegeleet twee hondert guldens eens, voor de dedicatie ende presentatie, by hem aen haere Ho. Mo. gedaen van seecker bouck, geintituleert: *Opera Nicolai Clemangis*, *archidiaconi Bajocensis.* (Sept. 20).

Drost van Breda. Ontfangen ende gelesen eenen brieff van syn Excell. die heere Prince van Orangien, gedateert den 24. Septembris vuyt Breda, houdende rescriptie opten brieff by haere Ho. Mo. aen syn Excell. geschreven den 21. deses, by dewelcke syn Excell. met seer ernstige redenen ende consideratien synen persoon (syn Excell. den heere Prince van Orangien, hoochloffelycker memorien, ende het huys van Nassau aengaende) hem ten hoochsten beclaecht, dat tegen hacre Ho. Mo. recognitie van deselve by haere acten (hem in handen stellende d'administratie van zyne goeden voor het gemaecte bestant) hem debatteren het etablissement, dat hy gedaen heeft vanden persoon van d'heere Keermans synen raedt inde staet, als drost ampt der stadt Breda, opte valsche rapporten ende impressien, die haere Ho. Mo. syn gedaen ende by deselve syn ingenomen, daerover syn Exc. den voorschreven Keermans gecommandeert heeft hem alhier te transporteren, omme hem daervan te insisteren,

verclarende dat syn Excell. nyet en heeft geobligeert den voorschreven Keermans te gratificeeren met 't voorschreven ampt, als alleenlyck de lange experientie van syne getrouwe affectie tot synen dienst, ende de vermeerderinge vande laste ende welstandt van syn huys, daervan hy in verscheyden occasien van importantie veele kennelycke preuven heeft gegeven, die hem

behoeren van alle umbraegien te releveren, daerom dat syn Excell. haere Ho. Mo. versouckt, dat deselve den voorschreven Keermans gelieven te hooren in zyne justificatie, ende te gelooven dat hy sulcke affectie draegt totten welstandt van haere Ho. Mo. staet, dat indien de minste reden ter werelt synen persoon soude moegen suspect maecken, dat hy hem in egeender manieren en soude willen supporteren, maer dat d'interest van syne Excell. eere ende aucthoriteyt hem obligeert den voorschreven Keermans te mainteneren tegen d'injustitie, die de calumpnien hem souden willen procureren, vertrouwende dat haere Ho. Mo. 't selve sullen aengenaem hebben, ende oversulcx doen cesseren, gelyck de reden vereyscht, alle obstacles ende empeschementen tegen d'voorsz. etablissement, ten eynde d'aucthoriteyt, syn Excell. toecommende nae rechten (die haere Ho. Mo. selfs hem hebben geconfirmeert) hem mach blyven geconserveert, hebbende nyettemin ondertusschen gecommitteert, om 't voorschreven ampt te bedienen binnen de voorschreven stadt den schouth Pelgrim, denwelcken by haere Ho. Mo. nyet en konnen wesen reprochable *etc.;* ende nadat hierop was gedelibereert, hebben haere Ho. Mo. geordonneert, dat men den voorsz. brieff sal stellen in handen vanden raedt van state, omme haere Ho. Mo. daerop te dienen van haer E. advis tegen t'avont ten vyff vuyren, als wanneer hare Ho. Mo. sullen vergaderen, om opten voorsz. brieff te resolveren nae behooren. (Sept. 28).

Idem. Is overgebracht ende gelesen het advis, byden raedt van state geformeert opte rescriptie, voor den middage ontfangen van syn Excell. die heere Prince van Orangien, inhoudende, dat haere E. de voorschreven missive hadden overlesen ende op alle poincten van deselve wel rypelyck geleth; ende off wel deselve missive seer ernstelyck was ingestelt, dat zy nochtans nyet en bevonden dat daerby een poinct van alle de treffelycke, die haer E. in haer voorgaende advis hadden gestelt, is aengeroert, ende veel min gesolveert ofte wederleyt, waerdoeren dat soude eenichsints kunnen verstaen worden, dat sonder evident gevaer het drossaertampt, ende by gevolge het colonnelschap der burgerye tot Breda by Johan Baptista Keermans soude mogen bedient werden, metten welcken haer E. oock nyet en souden, onder corretie, noodich achten in contentie te commen als genoech wesende, dat deselve, als van d'ander syde gecommen allenthalven met reden suspect is, emmers sulcx dat hy in sulcken importante frontierstadt, daervan jaerlyckx de besettinge het landt wel drye hondert duysent guldens is costende, boven de sess hondert duysent gl., die de fortificatie derselve beloopt, sulcken ampt soude bedienen, dat wel die voorsz. heere Prince allegeert seecker acte van haere Ho. Mo., het verstant van dewelcke (hoewel haer E. die noyt en hebben gesien) sy nochtans nyet en kunnen gelooven te syn, dat deselve heere prince van syne staten ende officien soude moogen disponeren tot kennelyk nadeel ende peryckel der gemeene saecke ende der gereformeerde religie; ende daerom alnoch persisterende byde voorsz. redenen ende consideratien in haer E. voorgaende advis verhaelt, dat haer E. onder correctie, goetvinden, dat haer Ho. Mo. oock persisterende by haere resolutie, in dese saecke genomen, ende aen den voorsz. heere Prince geschreven, deselve souden voorts doen nacommen ende volbrengen, soo doch de verseeckeringe onser frontiersteden, ons vooral moet gerecommandeert zyn, sonder aensien van yemanden, haer nyettemin in alles gedragen ter wyse dispositie van haere Ho. Mo.

Op 't voorsz. advis gedelibereert ende geadviseert synde, is eenparichlyck geresolveert t'antwoorden, dat haere Ho. Mo. met alle consideratien geexamineert ende nae behooren bewogen hebben het inhouden van syn Excell. rescriptie op haere

missive vanden 21. deses, dan aldewyle de verseeckertheyt vanden staet der vereenichde Nederlanden ende namentlyck vande stadt ende het landt van Breda vereyscht, dat tot drost aldaer gestelt werde een persoon, hare Ho. Mo. aengenaem, ende den lande dienstich, dat deselve nyet en kun-

nen om de redenen ende consideratien inde voorsz. rescriptie gededuceert, haere voorgaende resolutie syne Excell. met rypen raede aengeschreven, in egeender manieren in 't minste veranderen; ende mitsdien by deselve vastelyck ende precis persisteerende (aengesien Johan Baptiste Keermans omme seer hoochwichtige ende importante oorsaecken ende redenen haere Ho. Mo. is onaengenaem ende den lande nyet dienstich), haere Ho. Mo. verstaen ende begeren alnoch met den hoochsten ernst, dat syn Excell., sonder lange remise, de voorsz. haere resolutie sal nacommen ende effectueren; ende dienvolgende een ander drost vande stadt ende het landt van Breda, haere Ho. Mo. aengenaem ende den lande dienstich, inde plaetse des voorsz. Keermans, binnen den tyt van vier dagen naestcommende, absolutelyck stellen ende committeeren, sonder des te syn in gebreke, dewyle haere Ho. Mo. van alsnu geresolveert syn, na de expiratie vanden voorsz. tyt anders selver daerinne zyn souveraine magt te versien, gelyck voor den meesten dienst vanden lande ende de verseeckertheyt vande voorsz. stadt sal bevonden werden te behooren, daervan haere Ho. Mo. syn Excell. by expressen bode wel hebben willen adverteren.

Is voorts geresolveert, dat men vande voorsz. resolutie sal adverteren den gouverneur van Breda, ten eynde hy daerop wil letten, by soo verre als die voorsz. Keermans hem hiertegen inde bedieninge van 't voorsz. ampt soude ingereren, omme inconvenienten ende inbrake van haere Ho. Mo. aucthoriteyt ende resolutie voor te commen.

Item van gelycken aen de stadt Breda met ernstich begeren, by soo verre als die voorsz. Keermans hem hierentegen inde bedieninge van 't voorsz. ampt ingerere, dat zy hem daerinne nyet en admitteeren noch eenige acten tot 't selve ampt behoorende, toestaen te bedienen off met hem inden magistraet sitten off anderssints als drost vande stadt ende het landt van Breda erkennen, omme inconvenienten ende inbrake van haere Ho. Mo. authoriteyt ende resolutie voor te commen. (*Eod.*)

Peerden. Ontfangen eenen brieff vande heeren gedeputeerde staten van Utrecht, gedateert den 17. Septembris, ouden style, responsive opten brieff van haere Ho. Mo. vanden 14. derselver maent, *stilo novo*, daerby haer E. adverteren, dat in het Sticht van Utrecht te becommen syn een goet rypeert ende dry grauwe, met noch eenen grauwen tot Deventer, die goet zyn ende seer wel op malcanderen haren, ofte soo haere Ho. Mo. genegen souden zyn te veranderen, dat aldaer te becommen syn vier schone swart-bruynen, versouckende hierop te verstaen het goet believen van haere Ho. Mo.; is nae deliberatie geresolveert t'antwoorden, voor ierst, dat haere Ho. Mo. haer E. voor de gedane goede debvoiren, om de voorschreven peerden te becommen, vrientlyck bedancken ende deselve versoucken de vier gemencioneerde grauwen, met noch twee goede rypeerden te willen doen coopen, mitsgaders oock bevorderen, dat die gecommitteerde vande heeren staten van Utrecht datelyck herwaerts gesonden mogen worden, opdat haere Ho. Mo. sonder langer delay het besoigne opte resumptie vande staet van oorloge, in conformité van haere voorgaende mach voorgenomen ende besloten worden, voor den meesten dienst ende verseeckertheyt vanden staet vanden lande. (Oct. 1).

Drost van Breda. Ontfangen ende gelesen eenen brieff van syn Excell. die heere Prince van Orangien, geschreven tot Breda, den laetsten Septembris, inhoudende, dat syn Exc. bedroeft was te sien byden laetsten brieff van haere Ho. Mo. (denwelcken hem te selven daeghe behandicht was), dat zyne redenen haere Ho. Mo. niet en hadden kunnen versekeren vande umbrages, die deselve ingenoemen hebben tegen

den persoon van synen raedt Keermans, 't gene dan den tyt sal mogen doen, ende de kennisse die haere Ho. Mo. sullen gelieven te nemen van syn conduite; ondertusschen dat de voorsz. Keermans syne charge van het drostampt hadde gestelt in handen van syn Excell., dewelcke hy op 't selve instant geconfereert heeft aen messire

Francois d'Aerssen, in erkentenisse vande goede officien ende diensten, die deselve hem hiertevoren in Vranckryck gedaen heeft; ende particulierlyck in consideratien, dat syne qualiteyten, rang ende meriten synen persoon behooren vertrouwt ende om haere Ho. Mo. aengenaem gemaect te hebben.

Is hiernae oock gelesen eenen anderen brieff, by syn Excell. aen den voorschreven Aerssen geschreven ten voorsz. dage, inhoudende: dat hy Aerssen voertaen sal hebben gelyck hy gelooft dat die heeren staten generael syn Excell. by twee verscheyden brieven verclaert hebben, dat den persoon van Keermans haer nyet en was aengenaem om te bedienen den staet van drossaert, die hy hem hadde geconfereert, mits welcken hebbende den voorsz. Keermans denselven staet geremitteert in syne handen ende hem erinnerende van 't gene dat eenige jaeren geleden hy Aerssen hadde versocht, dat hy hem den voorschreven staet zoude gelieven te confereren, als dien soude commen te vaceren, mitsgaders vande goede officien ende diensten, die hy hem hadde bewesen ende gedaen in verscheyden syne affairen, dat hy geresolveert hadde, hem 't voorschreven ampt te confereren, hem sendende metten brenger deses de depeschen, daertoe dienende, inhoudende macht om 't voorsz. ampt in syn absentie te doen bedienen by een bequaem persoon, daervan dat syn Excell. haere Ho. Mo. adverteert by synen gevoegden brieff, denwelcken hy haere Ho. Mo. sal hebben te behandigen, byaldien hy acht 't selve alsoo te behooren.

Hiernae heeft d'heere Coenders presiderende verclaert, dat den voorschreven Aerssen by hem was geweest, ende synen brieff vanden hoochgemelten heere Prince gecommuniceert, ende geseet hadde om haere Ho. Mo. te refereren, dat alsoo hy was inden dienst ende eedt vande Ho. Mo. heeren staten generael, dat hy wel wiste dat hy d'eere vande gedaen collatie van 't voorschreven officie, om dat te bedienen by het doen van eenen anderen eedt, gelyck dat 't selve ampt requireert, niet en vermach aen te nemen, ende dat hy daerom 't voorsz. ampt datelyck ende absolutelyck hadde geconfereert aen synen joncxten broeder, ende ten selven aensien voorgenomen hadde, hem met synen broeder te transporteeren naer Breda, by syn Excell. die heere Prince van Orangien, omme syn Excell. vooreerst ootmoedelycken voor de voorsz. collatie te bedancken, ende te bidden dat hem gelieve om de redenen voorschreven, 't voorsz. ampt aen den voorsz. synen broeder te confereren, vertrouwende dat haere Ho. Mo. 't selve sullen hebben aengenaem ende hem consenteren de voorsz. reyse naer Breda te doen.

Op allet voorsz. gedelibereert synde, hebben haere Ho. Mo. een parichlyck verclaert, dat zy de voorsz. collatie, gedaen by syn Excell., aen den persoon vanden ambassadeur Aerssen aengenaem hebben, gelyck zy oock sullen doen in zoo verre als syn Excell. geliefft het voorsz. ampt van drost van Breda, by resignatie te confereren opte instantie des voorsz ambassadeurs Aerssen aen synen broeder D. Johan van Aerssen. Consenterende dat d'voorsz. ambassadeur volgende syn versouck hem sal moegen over drye ofte vier dagen transporteren naer Breda, om de voorsz. resignatie te effectueren, ende sal daernae syn Excell. van wegen hare Ho. Mo. by missive bedanckt worden, voor dat deselve tot haer requisitie ende begeren, syne gedaen collatie van 't voorsz. ampt aen den persoon van Keermans verandert heeft, met verclaringe dat gene desen aengaende is gepasseert, niet en is geschiet om in eenige manieren te prejudiceeren de gerechticheyt van syn Excell., maer alleenlyck voor de versekertheyt vanden staet van 't landt ende in 't particulier vande stadt van Breda. (Oct. 2).

Huis te Buren. Opte remonstrantie vande hoochgeboren Vrouwe Maria, geboren princesse van Orangien, gravinne douarière Hoenloo, versouckende, alsoo zy deezen soomer verscheyden materialen van hout, steen ende leyen den Rhynstroom heeft laten affbrengen, tot opbouwinge van 't weeshuys, dat sy tot Bueren is funderende, welcke materialen alomme in 't landt van Cleeff ende het fursten-

dom Gelre vry ende vranck syn gepasseert van alle thollen ende lasten, vuytgesondert tot Nyemegen, alwaer die schippers mette voorsz. leyen geladen, hebben moeten stellen borge voor 't recht van convoy, 't welck aldaer gevordert wort, dat haere Ho. Mo. gelieve in faveur der arme weesen, den convoymeestere tot Nyemegen te belasten, de gemelte borgen t'ontslaen ende deselve voor 't recht van dien te laten ongemolesteert, is nae deliberatie in faveur vande voorsz. arme weesen in 't voorsz. versoeck geaccordeert, ende dat men dienvolgende den convoymeestere tot Nyemegen sal ordonneren, de voorsz. borgen t'ontslaen. (Oct. 10).

Meursius, *professor.* Opte requeste van Johannes Meursius, professor tot Leyden, versoeckende betalinge vande resterende twee hondert vande vier hondert guldens, daermede haere Ho. Mo. hem vereert hebben voor syne employ in het schriven van haere Ho. Mo. historien, voor een jaer, by forme van een proeve; Ende alsoo hy voorts, door 't bevel van haere Ho. Mo. heeft willen voortvaren, ende nyet hebbende alnoch volcommen instructie van alles, daertoe behoorende, omme syn begonnen werck te continueren ende nochtans om te thoonen acte van diligentie ende eenen genegen wil, omme haere Ho. Mo. te dienen, byder hant genomen ende beschreven heeft het sessjarige gouvernement vanden hertoge van Alva, hier beneevens gaende, heeft gebeden, dat haere Ho. Mo. gelieve 't selve met welgevallen aen te nemen ende hem suppliant te committeeren, omme inde plaetsse van wylen doctor Paulus Merula te succederen ende dat op de wedden, die onder den overleden doctor Dominicus Baudius ende hem suppliant verdeelt syn geweest, ofte soo veel min ofte meer, als haere Ho. Mo. sal believen. Na deliberatie is geaccordeert, dat men den suppliant vande voorsz. resterende twee hondert guldens sal depescheren ordonnantie, ende voorts geresolveert, dat men hem sal consenteren te continueren voor twee jaren, in 't schriven vande geschiedenissen, tzedert het gemaecte bestandt, te weeten in het eerste jaer de geschiedenissen tot het jaer 1611, ende het tweede jaer tot het jaer 1613, beyde incluys tot drye hondert guldens tsjaers, sonder qualiteyt; syn voorts goetgevonden, dat men het voorsz. gepresenteerde bouck van het sessjarige gouvernement vanden hertoge van Alva sal visiteren, omme daernae op het drucken desselffs geresolveert te werden nae behooren. (*Eod.*).

Hondii globen. Opte requeste van Judoci Hondii, de jonge, versouckende ordre omme een eyder vande heeren gecommitteerde ter deser vergaderinge te leveren twee groote globen, te weeten, een *terrestris* ende een *celestis*, van dieghene, die hy onlancx aen haere Ho. Mo. heeft gedediceert ende gepresenteert, gelyck hy dat gedaen heeft aen den raedt van state; is het versoeck des suppliants affgeslagen, om het landt niet te beswaeren; ende den griffier geordonneert, den raedt van state ende reeckencamer vande generaliteyt aen te seggen ende te vermaenen, dat zy van gelycken willen doen ende voortaen sulcke ende diergelycke presentatien nyet aen te nemen, om het landt met vergeefsche costen nyet te beswaeren. (Oct. 12).

Copermolen. Is gelesen de requeste van Dierck Hooft, oprechtende tot Dordrecht een coopermolen, dryvende met het water, ende van Bartholomeus Munter, die alreets eenen gelycken moolen opgerecht heeft binnen Schiedam, omme daermede te maecken geel cooper, beckenwerck, ketels ende draet, wesende eene sulcke neeringe, dat deselve voortsgaende veroorsaecken sal merckelyck proffyt ende welvaeren inde vereenichde provincien; versoeckende mitsdien ende ten aensien vande groote costen, die zy alreede tot het maecken vande voorschreven molens mette appendentien ende dependentien van dien aengewendt hebben, dat hare Ho. Mo. gelieve haer te

octroyeren vry licent van alle incommende materialen, als rauw cooper ende calmynen, mitsgaders van het vuytgaen vande gemaeckte wercken derselver stoffe, verclarende, omme alle fraulden voortecoomen, dat elcken moelen in 't jaer sal behoeven hondert duysent ponden calmyns ende gelycke quantiteyt van rauw cooper;

ende nae deliberatie hebben haere Ho. Mo., omme de voorschreven neringe in dese landen te trecken, voirderen ende beneficieren, elcken vande supplianten geaccordeert, ende accorderen mits desen, dat sy voirden tyt van vyff jaeren naestcommende telcken jaere, omme aen de voorschreven neeringe geemployeert te worden, tot elcken moelen sullen moegen innebrengen, vry van convoy ende licent, de quantiteyt van hondert duysent ponden rauw cooper ende hondert duysent ponden calmyns, affslaende den versochten vrydom voer den vuytvoer vande gemaecte wercken. (*Eod.*).

Idem. Is van gelycken gelesen de requeste van Antoni Slicher ende Herman Becx, opgerecht hebbende eenen coopermoelen gelyck de voorgaende, tot Amstelredam, ende die supplianten geaccordeert gelycken vrydom als byde voorgaende resolutie geaccordeert is. (*Eod.*)

Kerk te Praghe. Ontfangen ende gelesen eenen brieff, geschreven byde altesten, in namen der gantsche Luytsschen refformirten gemeyne in Praag, tot Praag den 24. Augusti lestleden, versouckende, om redenen daerinne verhaelt, een christelycke miltreycken ende hulff, daermede sy haer christelyck voornemen, tot opbouwinge van kercken ende schole tot Godes eere mogen effectueren. (Oct. 18).

Idem. Is in deliberatie geleet de subsidie, versocht by die vande gereformeerde kercke tot Praeg, maer voor als noch opgehouden daerop te resolveren. (Oct. 19).

Kerk te 's Gravenweert. Is gelesen het advis, by den raedt van state geformeert opte requeste van Henricus Hollingerus, kerckendienaer op 't fort van 's Gravenweert, den 18. Octobris, inhoudende dat haer E. alnoch van advys syn, gelyck zy haere Ho. Mo. nu een jaer geleden hebben geadverteert, dat den suppliant syn tractement soude werden vermeerdert van vier hondert vyftich guldens op sess hondert guldens tsjaers, soo ten aensien vanden grooten aenval die hy apparentelyck aldaer seer subject is, als de dierte der plaetsse, behalven den last van synen swaren dienst aldaer, nyet kunnende anders als vreempt vinden, dat die gedeputeerde des Nymeechschen quartiers op haere Ho. Mo. schryven hun excuseren, deselve vermeerderinge te doen, terwylen sy trecken ende proffiteren de generaele middelen, want zy egeen plaetsen en weeten, off de predicanten ende andere sulcke lasten en worden betaelt by diegene, die deselve middelen aldaer genieten, alsoo dat daerom 't voorsz. Nyemeechsche quartier met recht niet alleen dit cleyn verhoochde maer des suppliants geheel tractement wel behoort te dragen oft deselve middelen te laten aen de generaliteyt, die daervuyt 't voorsz. tractement ende andere lasten wel sal kunnen vervallen, daertoe huns bedunckens 't voorsz. Nyemeechsche quartier wederom ernstelyck dient vermaent, sonder den suppliant meer aff te setten, denwelcken hare Ho. Mo. tot vertroostinge soude moegen toeleggen ende accorderen twee hondert guldens eens, om hem daermede tot reddinge van zyne groote t'achterheyt te mogen eenichsints behelpen, gelyck hy de twee voorgaende jaeren oock extraordinaire heeft genoten; nae deliberatie hebben haere Ho. Mo. hun met 't voorsz. advis des raets van state geconformeert, ende geordonneert, dat men dienvolgende oock aen 't Nyemeechsche quartier sal schryven. (Oct. 19).

Anna Walcke. Is Anna Walcke omme eenige goede consideratien, boven de somme van....., by haer voor desen ontfangen, noch toegeleet tot haer vertreck twaelff gl. eens, mits dat zy haere Ho. Mo. vorder nyet en sal moeyelyck vallen. (Oct. 24).

Octroy voor Fr. Lansbergen. Opte requeste D. Francisci Lansbergii, dienaer der gemeente Jhesu Christi tot Rotterdam, is Matys Bastiaensz., bouckvercooper binnen Rotterdam, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van ses jaeren naestcomende

alleene inde vereen. provincien te moegen drucken ofte doen drucken ende vuytgeven seker boeksken, genaempt *Peerle der vertroostinge*, eertyts beworpen van D. Petro Datheno, saliger, ende by Lansbergium voorsz. in orde gestelt ende voltrocken; verbiedende *etc.* (Nov. 9).

Peerden. Is gelesen eenen brieff, geschreven aen de heeren gedeputeerden 's lants van

Utrecht, gedateert den 25. Octobris, *stilo antiquo*, adviserende die difficulteyten dier rencontreren, om te vinden ende coopen sulcke carots- ende rypeerden, als haere Ho. Mo. begeren, om daermede te vereeren den hertogh van Lennocx, versouckende daerop te verstaen het goet believen van haere Ho. Mo.; nae deliberatie is den griffier geordonneert t'antwoorden, diewyle de saecke ende tyt soo verre is verloopen, dat men desen aengaende anders sal versien. (Nov. 12).

Tombe v. Pr. Willem I. Syn gesien eenige modellen, daernae dat men soude moegen maecken het monument, tombe, ofte begravenissplaetse van syn Excell., hoochloffelycker memorien, opten naem vande republycke van dese vereenichde Nederlanden, ten opsien ende in memorie ende erkentenisse, dat deselve syne Excell. in syn leven met lyff, goet ende bloet, door de genade Godts geleet heeft het fondament van deser landen vryheyt, diewelcke voorts byde aucthoriteyt ende middelen van haere Ho. Mo. onder het beleydt van syn Excell. Prince Maurits mette hulpe van syne Godtlycke Mat. geluckelyck vuytgevoert is, dan alsoo dese saecke nyeuwelyck voorcompt ende dat eenige verstandige naerder opte voorsz. modellen dienen gehoort ende verstaen, is dese saecke mitsgaders den voorslach gedaen van 't gene dat men van wegen het landt daertoe soude moegen contribueren, gehouden in bedencken. (Nov. 14).

Middel om de schepen te bewaren, *van Sare Romen.* Is mr. Adriaen Sare Romen, chirurgyn, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcomande alleene inde vereenichde provincien te maecken seecker substantie van peck, by hem geinventeert, omme daermede te besmeren de schepen, varende op Oost- ende Westindien, mitsgaders andere verre gelegen plaetssen, daervan de cracht is, dat het water die schepen nyet en kan beschadigen, dat de sonne het voorsz. peck nyet en kan doen smelten, die wormen nyet en kunnen dooreten, ende dat het vier ofte vlamme daorop nyet en kan vatten ofte branden; verbiedende *etc.* (Nov. 27).

Guicch. descrizzione. Is Piere du Mont, aen hare Ho. Mo. gedediceert hebbende seecker bouck, geintituleert: *Description de touts les Pays Bas*, *aultrement appellez la Germaine inferieure ou basse Allemaigne*, *par Messire Loys Guichardin*, *gentilhomme Florentin maintenant reveue et augmentée plus que de la moictie par le mesme autheur*, voor deselve dedicatie ende presentatie toegeleet hondert daelders, mits dat hy elcken vande presente heeren, tot seventhien toe, sal gehouden syn te geven eenen bouck, ende sulcx weygerende, wort verstaen dat men voor den gepresenteerden bouck ende dedicatie hem alleenelyck sal depescheren ordonnantie van tsestich gulden eens. (*Eod.*).

Dr. Simonetti. Is Bartholomeo Simonetti, Italiaens doctor inde medicynen ende chirurgyn, om eenige goede consideratien noch voor dese reyse toegeleet de somme van twee hondert guldens eens. (Nov. 29).

Inventie v. Sare Romen. Is het octroy, voorleden Woensdage geaccordeert aen mr. Adriaen Sare Roomen, chirurgyn, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende alleene inde vereenichde provincien te maecken seker substantie van peck, by hem geinventeert, geamplieert ende geextendeert tot negen jaeren, ende verstaen dat den suppliant gehouden sal syn 't voorsz. peck te vercoopen ende leveren aen diegeene, die dat sullen begeren, voor eenen civilen ende redelycken prys; ende dat hy boven de weerde van 't voorsz. peck ofte materialen voor syn inventie, van elck schip van hondert lasten ende daeronder dat met 't voorsz. peck sal worden ghesmeert, sal

genieten ende proffiteren vierentwintich guld. eens, ende vande meerder schepen naer advenant meer. (Nov. 29).

Kerk te Praghe. Gelesen de remonstrantie, overgegeven vuyten naem ende van wegen der gemeente der Duytsche gereformeerde kercke tot Prage, tenderende om te hebben eenige subsidien tot opbouwinge van haere kercke, is vuytgestelt daerop te resolveren. (Nov. 30).

P. Cryck, *Eng. pr.* Opte requeste van Maria Clercqs, weduwe van wylen Patritius

Cryck, in syn leven predicant onder het regiment van wylen den colonnell Balfour, vercregen hebbende condemnatie tot laste van David Candt, in syn leven capiteyn inden dienst van dese landen; is deselve verleent ordonnantie vande somme van vyftich guldens eens, op reeckeninge vande afreeckeninge ende het achterwesen vanden voorsz. capiteyn David Candt, ende in minderinge van 't selffde. (*Eod.*).

Bruyt van Schwartsenberg. Ontfangen eene missive, geschreven tot Dusseldorp den 27. Novembris deur den cheurf. Brandenburch. commissarien d'heeren van Putlitz, van Gothe ende Christoffel Sticke, ridder, drost tot Lymborch, beroerende 't vervoeren vande bruyt des heeren graven tot Schwartzenberg, daerover eenige beschuldicht werden, die in dienste van dese landen syn; is goetgevonden, dat de voorsz. missive sal werden gecommuniceert aen syne Excell. deur d'heer Joachimi, om te verstaen syne Excell. advis, wat inde voorsz. saecke te doen staet. (Dec. 2).

Idem. D'heere Joachimi heeft gerapporteert, dat hy syn Excell. heeft gecommuniceert de missive van d'heeren cheurf. Brandenburgsche commissarissen, beroerende het vervoeren vande bruyt vanden heere grave van Schwartsenbergh, ende is gelesen eenen brieff vanden heere Adriaen baron van Flodorff, heere van Lenth aen syne Excell., de voorsz. materie raeckende, geschreven ende geexhibeert eene remonstrantie vanden welgemelten heere grave ende vrouwe Margaretha van Pallandt, geboren *van Reiffenberch*, ende opgehouden daerop te resolveren. (Dec. 4).

Arn. Neomagus, *pred.* Opte requeste van Arnoldus Neomagus, kerckendienaer der gemeente Jesu Christi tot Berchambacht, versouckende augmentatie van toeleg voer de dedicatie van seecker bouck, is gepersisteert by d'eerste resolutie. (Dec. 13).

Nieuw uitgev. behangsel. Is verleent octroy voor Jacob Dircsz. de Swart, custodiemaecker van syne Excell., ende Hans le Maire, beyde burgers inden Hage, om alleene in dese vereenichde Nederlanden te moegen maecken ende vercoopen behangselen ende cleeden, van allerhanden personagen, historien, bosschagen, jachten, wilde dieren, gevogelte ende anders, soo met gout ende silver alleen, als oock met alle couleuren nae den eysch van 't werck, gedruckt op leder, satyn, armosyn, lynwaet ende andere stoffen, ende gemaeckt op eene nyeuwe maniere van wercken, noyt te vooren by yemant anders gepractiseert, ende dat voor den tyt van seven jaeren eerst-commende, mits dat het sy eene nyeuwe conste, te vooren niet gepractiseert, gelyck aengegeven is, ende dat nyemant te vooren daervan octroy en is vergunt; verbiedende *etc.* (Dec. 16).

Uitgev. diepmachine. Is verleent octroy aen Daniel de Blyer, van Noorwyts, ende Frederick Mathysz. van Lubbrecht, beyde burgers binnen Utrecht, om geduyrende den tyt van thien jaren eerstcommende alleene in dese vereenichde Nederlanden te moegen maecken ende gebruycken seecker instrument ofte meulen, by henlieden gepractiseert, daermede zy konnen verdiepen alle gedroochde binnenwateren ende havenen, de diepte van thien, twaelff, twintich ofte meer voeten, sonder eenichsins de schipvaert te verhinderen; item, noch eenen watermolen, mede by hen gepractiseert, seer bequaem om eenig sluysen te leggen daer veele wellen syn, al wilde men de fondamenten twintich ofte vyffentwintich voeten diep leggen *etc.* (Dec. 21).

Octroy voor Illustr. acad. Leyd. etc. Is Andries Clouck, ingeboren borger ende bouckverkooper binnen Leyden, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van seven jaeren naestcommende alleene inde vereenichde provincien te moegen drucken ende vuytgeven seker bouck, geintituleert: *Illustris academia Lugduno-Batava*, *id est*,

clarissimorum virorum icones, *Elogia*, *ac vitae*, *qui eam scriptis suis illustrarunt;*
verbiedende *etc.* (Dec. 31).

Gedenkstukken uit de XVI. eeuw, voornamelijk betreffende de Utrechtsche zaken.

I. Commissie voor Mr. Ja. van Goudt, om zekere opbrengst te ontvangen. (1507).

Floris van Egmont, zoen tot Ysselsteyn, heere tot Sinte Martinsdyck *etc.*, Stadtholder Generael van Gelre ende overste capiteyn der landen van Hollandt ende Vrieslandt, van wegen des rooms Conincx ende onsen genadighen erfachtigen heere, den Eertshertoghe van Oostenryck *etc.;* allen den ghenen, die desen onsen letteren sullen sien of hooren lesen, *saluyt;* doen te weetene, dat alsoe 't belieft heeft onse genad. vrouwe, vrouwe Margariete van Oestenryck, hartoginne douwagiere van Savoye deur d'auctoriteyt, die heure Genade gebruyckende zyn, van weegen des roomschen Conincx ende onsen genad. ende erfachtigen heere voorsz. ons by expresse commissie te committeeren, tot versoucken vanden staten der voorsz. landen van Hollant ende Vrieslant, overste capiteyn te wesen derselver landen, omme overal binnen den steden ende opten frontieren regel ende ordonnantie te stellen tot resistentie vanden Gelderschen vyanden, over den capiteyn ende knechten, liggende in garnisoene, alzoewel binnen den voorsz. landen als oock binnen der stede van Harderwyck, ende alsoe wy bevinden, dat men denselven garnisoenen grooten menichfoldigen sommen van penningen schuldich is, ende dat men wel eenige cappiteynen ende knechten zoude mogen lichten, die by gebrecke van betaelinge tot noch toe onderhouden syn geweest, zedert den opbreecken by Pourroyen, ende om hierinne wel te versien, sonderlinge van noede is, mit alder haest op te brengen ende te ontfangen uyt allen quartieren der voirsz. landen allen den penningen, die men sal moegen recouvreren, op dat wy ons daermede sullen mogen behelpen, alsoe wy daertoe geaucthoriseert syn, ende dat soe wel van der beeden ordinarys ende extraordinarys vanden termyne vande Kersmisse laestleden als van der anticipatie vande termyne van St. Jansmisse naestcomende, ende dat boven desen oick mit aller diligentie ontfangen ende opgebeurt moeten wesen die penningen, by den voorsz. gemeenen landen geconsenteert totter onderhoudenisse vanden voorsz. knechten ofte payen, omme denselven betaelinge te doen hebben als 't behoort, voor den tyt van drie maenden ende anders, ende daertoe dat men tegenwoordelicken ommeslaen moet dertich duysent ponden, van XL groten Vlaems 't pont, ende want ons van noede is hiertoe te hebben eenen notabelen officier, die getrouwelicken alle dese penningen mach ontfangen ende ons daer off deuchdelicken respondeeren, omme in geenen saecken verachtert te wesen, ende dat ons seer goet rapport gedaen is vander discretie ende bequaemheyt vanden persoon van mr. Jacob Goudt, rentmeester generael van Noirthollant, ende overmerckende datter te meer costen ende ongerieffelicheyt wesen souden, indien wy dese penningen souden ontfangen uyt handen vande rentmeesters

van Zuythollant ende Vrieslant ofte van anderen, overmits de diversité vanden ordonnantien, die by ons geexpedieert sullen worden, d'welcken by eenen persoon geconduiseert ende beleyt moeten worden, soe is 't, dat wy in den naeme ende van wegen als boven betrouwende den persoon vanden voorsz. meester Jacob Goudt, denselven gecommitteert ende geordonneert te hebben, committeeren ende ordonneeren mits desen alleen te hebben den ontfanghe, handelinge ende administratie over Hollandt ende Vrieslant, alsoe wel vanden penningen vanden beeden ordinarys ende extraordinarys vanden termyne van Kersmisse lestleden, ende van der anticipatie van Sint Jan naestcommende, ende oock vande penningen, die ommegeslagen syn off die men noch ommeslaen sal, voor d'onderhoudenisse van XVI^{C} knechten ofte payen voorsz., gevende den voorsz. meester Jacob volcomen macht ende speciael bevel, allen denghenen, uyt wiens handen hy, syne clercken ofte substituyten, by hun gecommitteert, eenige penningen ter cause voorsz. ontfangen ende opgebeurt sullen hebben, quytancie te geven, daerby bekennende alsulcke penningen ontfangen te hebben, daermede dan die steden, dorpen ende andere plecken mede volstaen sullen mogen, van 't gunt dat se onsen voorsz. genadigen heere ter cause van elck heure porcie vanden beeden, verschynende als voeren ende vanden ommeslach voorsz. schuldich mogen wesen, nyet jegenstaende, dat eenige steden ende dorpen hebben te contribueeren ende geseten syn buyten 't rentmeesterschap van Noirthollant, behoudelicken, dat den voorsz. meester Jacob van desen synen ontfanghe, handelinge ende administratie, reeckeningen, bewys ende reliqua doen sal voer ons ofte voor den gheenen die onsen genadigen heeren sal believen ter audicie van dien te ordonneeren, daer ende alsoe 't behoeren sal, tot alsulcken wedden ende salarys, als wy den voorsz. rentmeester van wegen ons genadigen heere ofte anders, daervan voer synen arbeyt, moeyten ende anders toe vinden ende ordonneeren sullen, 't welck wy hem mits desen alsoe beloeven te doene ende te laten volgen. In oirconde van desen zoe hebben wy onse gewoentlicke hantgescrifte hier onder gestelt, ende onse zegel hier beneden aen doen hangen opten X. dach in Januario anno XV^{C} ende zeven, nae den loep 's hoofs van Hollandt. *Ondert.:* FLORYS.

(Naar gelijktijdige kopij).

II. Tenor pensionis VI millium florenorum, Hermanno, Elect. Colon. p. Reg. Carolum assignatae. (1518).

Carolus, Dei gratia Rex Castellae, Aragonum, legionis (!) ultriusque Siciliae, Hierusalem, Navarrae, *etc.*, notum facimus, tenore praesentium universis, quod nos, contemplatione affectionis, amicitiae et obsequiorum R^{mi} in Christo patris, Dni Hermanni, Archiepiscopi Coloniensis Ducis Angaviae et Westphaliae, Sacri Romani Imperii per Italiam archicancellarii et principis Electoris amici et consanguinei nostri charissimi, quae erga nos R^{ma} Dominatio sua multifarie demonstravit et in posterum impendere ac praestare paratissimum se obtulit, nec non ex singulari illa benevolentia et amore, quibus eum prosecuti sumus atque etiam nunc complectimur, pensionem sex millium florenorum Rhenensium in auro boni ponderis, ex nunc singulis annis, vita ejus durante, numerandam ac persolvendam promisimus, constituimus et assignavimus, et tenore praesentium promittimus, constituimus et ordinamus, ita, quod hujusmodi VI^{M} flo. Rhen., ut praemittitur, ipsi R^{mo} Colon. Principi Electori

praenominato *etc.*, in nostra civitate Antwerpiae, singulo anno numerari et responderi cum effectu debeant, incipiendo a die electionis et decreti desuper expediti, per quam nos in regem Romanorum eligamur, ita tamen, quod, quando nos ipsum praedictum archiepiscopum Coloniensem cum aliquo eccle-

siastico vel seculari beneficio aut alia quavis gratia ad valorem annui introitus dictorum VI^{M} florenorum Rhen. providerimus, et Dominatio sua super eo certior et assecurata fuerit, sicut nos adhoc omnem voluntatem et diligentiam nostram apponemus, quod ex tunc e diverso jam dicta VI^{M} flo. Rhen. pensio debet esse extincta et mortua. Praeterea debemus et volumus Dominationem suam R^{mam} atque ecclesiam ejus in benevolentia, amore et gratia nostra conservare et amice commendatas habere, honoremque et utilitatem ejus augmentare et defendere, dolo fraudeque remotis.

.... testimonio literam, manu nostra subscriptam et sigilli nostri munimine roboratam; datam in civitate nostra Caesaraugusta, die XXIV. Decembris, anno Dui 1518, regnorum nostrorum III°.

Subscriptum: CHARLES.

Per regem,

HANNART.

Wyr Herman, von Godts genaden, der heyligher kirchen zu Cöllen Ertsbiscop, des heylighen römischen Reichs durch Italien Ertzcancelier und Churfurst, Hertzoge zu Westphalen und Engen, *etc.* Doen kundt und bekennen ontfangen zu haben von onsen lieben besonderen Jehan Micault, Rath und Ontfangher Generael vonder financien römischer Keiserlicher Majestät drye duysent goldguldens, onser mit churfurstl. munts, die ons der gemelte ontfangher generael durch bevel und ordonnancie der Keiserl. Majest. hat gelevert und bezalt off goede rekenung vanden VI^{M} dergelyker goldgulden, dye ons Keyserl. Majest. durch syne offene brieff und verscrybunge hadt geordineert und geaccordeert, zu haven vor een jaerlicxe pension, und zu ontfanghen durch syner Majest. tresorier ontfanger generael oder andern last- oder bevelhaver zyner Majest. fynanc. in syner Majest. landen van Germanie, und dat off rekenunge der VI^{M} gold gl. uns verschenen off S. Peters und Pauwels tag anno 1521, welche somme der drye duysent goldgulden vurschreven, gelooven af zu kurtzen an dem gemelten termyne und quiteren, overmits deser quitantien vor soe fyl Keyserl. Maj. und den ontfangher generael mit allen anderen deser quitancien bedurffen. Orkonden onses segeles under an deser quitantz gehanghen. Geben in den jare onses Heren XV^{C} und XXI, den 21. tag des manets Martii.

(Naar gelijkt. kopij).

III. Het Kapittel van den Dom *etc.* aan Bisschop Filips van Bourgondien. (1521).

Eerwaerdighe vader in God, Hoochgeboren vermoegende Furst, genedige lieuve Heer.

Wy gebieden ons zeer oitmoedelicken tot uwer F. Gen., denzelven to kennen gevende, hoe dat wy by regen ende opwater groten verderflicken schaden, ja meer, dan wy estimeren moeghen, duer gebreck des toegedampte watergancx onder der bruggen by Coten geleghen, wt Wyckersloet comende, dagelicx verwachtende zyn to lyden, om welcke scaden to vermyden, ende dese waterscap geopent te werden, hebben wy met uwer Gen. maerschalck Aryaen van Pallaes hier op versproken, die ons ter antwoert gegeven heeft, dat hy dese waterschap toegedampt, ende die oude

brugge, wt uwer Gen. specialyck bevel, doen afwerpen heeft, welcke beveel hy by hem selven nyet veranderen derff. Omme dan, Gen. lieuve heer, dese verderflycke aenstaende scaden, bidden ende begeren wy zeer oitmoedelicken,

dat uwer F. Genaden uwer Gen. maerscalc, alsulcke ontheet ende beveel doen willen, dese waterscap yerstdaghes geopent werde, ende hoeren stroem weder crygen mach, als dat immers nae allen reden ende waterrechten behoert; aengemerct oock deser waterschaphalven gheen differente ofte questie en is; dan hebben een goet benuegen, dat uwer Gen. maerschalc, aengaende der afgeworpen brugge, uwer Gen. beveel voltrecke ende daerinne doe als behoirt, waertoe wy ons ganschelicken vertrouwende zyn tot uwer F. Gen., die God almachtich behueden ende gesparen lang, welvarende, selich ende gesondt. Gescreven t'Utrecht, onder 't signet des Domdekens, 't welck wy tsamenlicke gebruycken, opten XI. dach in Octobri anno *etc.* XXI.

Uwer F. Gen. oitmoedige goetwillighe,

Domdeken, *Dekenen ende Capittelen der vyff Goidshusen t'Utrecht*, *ende gemein Lantgenoten van Wyckerpolre.*

Opschr.: Eerwaerdighe vader in God, hoochgeb. verm. Fursten *etc.* Philips van Bourgongien, Bisscop t'Utrecht, *etc.*

(Naar het origineel).

IV. De Staten van Utrecht aan Bisschop Filips van Bourgondie. (1523).

Eerwaerdighe vader in God, *etc.*

Die weerdighe here meyster Anthonis Venrade, canonick t'Sunt Marien t'Utrecht, brengt ons nu op zyne credencie vanden Furst van Gelre, aengaende uwer Gen. *Hondekoirn* ende *Wouttyende* ter antwoirt, als dat men hetselfde uwer Gen. opgeboerde *Hondekoirn* ende *Wouttyende* uwer Gen. rentmeyster doen restitueren, ende voirt laten volgen sellen, ende hier beneven brengt dieselfde meyster Anthonis ons oick een missive, mitsgeleyde de F. voorsz., voor onsen gedeputeerden vrunden, vermogens copie daeraff hier inne geleyt, begierende daerom oitmoedelicken, dat uwe F. Gen. gelycke gelyde voir des Fursten gedeputeerden doen expedieren, ende by desen onsen boeden, voirt overlaten brengen willen, gelyck wy nyet en twyfelen wil doen geschien sellen uwe F. Gen., die God almechtich behueden wil, lang welvarende, zelich ende gesondt.

Gescreven t'Utrecht, onder 't signet des vice-doemdekens, 't welck wy tsamentl. gebruycken, opten VI. dach Augusti, anno *etc.* XXIII.

Uwer F. Gen. oitmoedige goetwillige,

Prelaten 's Capittelen der vyff Goidsh., *Ridderscap bynnen Utrecht wesende*, *ende stadt van Utrecht.*

Opschr.: Eerwerdighe *etc.* Philips van Bourgongien, Bisscop t'Utrecht *ete.*

(Naar het origineel).

V. Bisschop Filips van Bourgondie, aan die van Abcoude. (1523).

Lieuwe getruwe. Soe die tyt thans aenstaet van der vryer jaermerct in onser heerlycheyt van Abcou, ende wy verstaen, dat men van olden heercomen, gedurende deselve jaermerct

binnen onser heerlicheyt voorscr. met henscomens recht gewoenlic es te holden van alle saken ende gebreken, die dan aldaer vallen moghen, welcke henscomens tot vorderinge vanden parteyen sculdich syn enen yegelicken recht te laten wederfaren, compt ons by nu daer gebreck inne vallen solde, als dat de voorscr. henscomens niet langer te recht sitten willen, dan der tyt vanden vryen jaermerct gedurende, treckende daernae voerts hoers weghes, tot achterdeele vanden ghenen, die voer den rechte te doen moghen hebben; dus willen wy, dat ghy den voorn. henscomens van onsen weghen daertoe holden ende gebieden, als wat saken duerende den tyt ende vryheid vande voorscreven jaermerct voor hun aengheheven worden, dat sy die voleinden, ende niet en vertrecken, al eest die tyt vanden jaermerct omme gecomen sy, ter tyt toe zy alle saken, soe binnen tyt vanden jaermerct voor hen aengheheven, volcomelicken geeindet sellen hebben. Mede willen wy, dat ghy sulcke rechticheden ende vryheden, als ons binnen den voorsz. jaermerct toecomen van uwes ampts weghen voortsaen ende verantwoorden ende tegens den onwilligen doen ende procederen, als dat na recht behoert, ende hier niet in en versuymen; sulcx is onse ernstelike meninghe. God sy met u. Gescreven Duerstede, XXIII. Augusti anno XXIII.

(Naar eene oorspronkelijke minute).

VI. Venerabili fratri Philippo, Episcopo Trajecten. Leo Papa Decimus. (15..?).

Venerabilis frater, salutem *etc.*

Exposito alias nobis pro parte tua, quod, cum plura monasteria et domus tam virorum quam mulierum diversorum ordinum in tuis civitate et diocesi Trajecten., per diversa privilegia apostolica, a jurisdictione, visitatione et correctione ordinarii exempta exstiterent, et successu temporis factum esset, ut nonnulli monasteriorum et domorum hujusmodi professores per abusum privilegiorum predictorum, a tramite rectitudinis et observantia vite regularis, ac regularibus institutis deviando, homicidia et alia enormia crimina commisissent et passim committerent, vitam difformem et corruptam ducendo, ebrietatique, gule et aliis voluptatibus vacando, ac ordinum et monasteriorum predictorum prelati, in monasteriis et domibus monialium et sororum eis, ut pretendebant, subjectis, nonnunquam personas, etate et moribus minus abiles, pro confessoribus deputarent, ipsisque monialibus et sororibus interdicerent, ne cuicunque alteri quam per eos deputato confessori sua peccata confiterentur, licet interdum justam haberent causam, confessorem eis deputatum recusandi ac plures ex dictis confessoribus frequentem et uberum ad easdem moniales et sorores habuissent seu haberent ingressum etiam non sine magna incontinentiae suspicionis nota, pluraque contra episcopalem dignitatem presumerent, que scandalosa erant et grave pariebant periculum animarum, prelatique monasteriorum et domorum hujusmodi ac alie persone inibi administrationem habentes, diversa contrahebant debita et ex bone fidei contractibus obligati, illa solvere sepius differrent et recusarent; Nos attendentes, quod, ubi gubernaculum discipline contemnebatur, restabat, ut relligio naufragaretur, providendum esse censentes, ne quicquam inveniretur incongruum, quod in regularis honestatis gloria divinam merito posset offendere majestatem, tuis in ea parte nobis porrectis supplicationibus inclinati fraternitati tue, ut per te vel vicarium tuum in spiritualibus generalem aut alium probum, doctum et

honestum virum, per te eligendum, assumpto aliquo prelato religioso regularis observantie, singula monasteria et domus exempta civitatis et diocesis predictarum quorumcunque et cistercien., cluniacen., premonstraten. et mendicantium ordinum ac miliciarum, apostolica

auctoritate, semel tantum visitare ac super premissis et aliis, que inquirenda forent, inquirere, ac, ubi necessarium fuerit, corrigere, ac in capite et membris secundum ipsorum ordinum regularia instituta reformare, ac per te vel officialem tuum causas, quas subditi et diocesani tui contra ipsos exemptos ratione contractuum bone fidei, tunc et pro tempore haberent, eadem auctoritate apostolica, cognoscere et debito fine terminare, ac que in premissis decerneres, per censuram ecclesiasticam et alia juris remedia quacunque, appellatione vel exceptione non obstante, firmiter et inviolabiliter observari facere posses, plenam, liberam, auctoritate apostolica prefata, per alias nostras in forma brevis literas concessimus facultatem, prout in eisdem literis, quarum tenorem et formam presentibus haberi volumus pro expressis, plenius continetur. Cum autem, sicut accepimus, tam Windesem quam nonnulli alii ceterorum aliorum monasteriorum civitatis et diversis praedict. abbates, conventus canonici et persone regulares ord. S. Augustini contenderint et contendant ob eorum privilegia vel alias, se et sua monasteria predicta sub literis nostris predictis minime comprehensos et comprehensa fuisse et esse, et propterea nonnullas appellationes interposuisse; Nos rationibus et causis, quibus ad concessionem predictarum literarum moti fuimus, appellationes predict. cum visitatio et correctio predicte, a quibus regulariter appellari non licet, ac alia premissa, dicta apostolica forent auctoritate facienda frivolas, reputantes, motu proprio et ex certa nostra scientia, declaramus et attestamur, mentis et intentionis nostrarum fuisse et esse tempore dat. dictarum literarum, quod predictum de Windesem ac omnia et singula alia etiam dicti ordinis S. Augustini monasteria illorumque abbates, conventus canonici et persone regulares sub eisdem nostris literis comprehenderentur, nec appellationes quecunque ab eisdem literis aut illorum executione valide interponi possent aut illas interponentes tuerentur, non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, nec non privilegiis et indultis predictis, quibus omnibus et singulis illorum formas, tenores et effectus, ac si de verbo ad verbum insererentur presentibus, pro expressis habentes, eisdem auctoritate et tenore motu simili derogamus, ac illis omnibus, que in dictis nostris literis volumus non obstare ceterisque contrariis quibuscunque.

Lager: Fiat supplicatio et detur. Datum X. kal. Januarii.

(Naar gelijkt. kopij).

VII. Philippus de Bourgondia, Episcopus Trajecten. ad.... (15..?).

Fidelis atque dilecte, literas vestras de XIX Octobris postremo decursi, nobis jam dudum praesentatas, cum per casdem statum quatuor materiarum et precipue Groeningen. satis bonum rescripseritis, grato recepimus animo. Et quia ex predictis literis vestris pro primo colligimus labores et favores tam Cesaree majestatis oratoris quam domini Guilielmi de Enckevoert, circa commissionis expeditionem in predicta materia Groeningen., plurimum profuisse, decrevimus eis una cum domino auditore, Duo Guilielmo Cassador, gratificatorias has presentibus alligatas scribere literas, quas presentari petimus, et per vos ab ipsis sigillatim inquiri, si quid ex partibus istis desiderent, tam sint panni vel tele linee tenui filo, vel alias artificialiter contexte vel tapeta, vel quicquam aliud, istic rarum, et non minus recuperabile, de hoc vestris literis certiorati, disponemus, quod eorum votis satisfiet, et si eorum affectio exactaque diligentia in negotiis nostris (ut nobis scribitis) fuerit fructuosa, ipsa quoque hujusmodi muneribus crescere et ad intentum fructuosior nobis effici possit..... Quantum ad

materiam contra Delfen., mittimus vobis copias trium appellationum pro parte pred. Delfen. interjectarum instrumentorum desuper confictorum. Illas poteritis visitare, et, secundum exigentiam ad intentionis

nostre fundamentum applicare, petentes, quatenus pred. materiam cum Groningen. summa diligentia velitis prosequi et sollicitare. Et quantum ad commissionem visitandi monasteria exempta nostre diocesis, cum R^{de} patre Domino preposito ecclesie nostre beati Joannis Trajecten., cui similiter scribimus, conferre atque prosequi, et impetrare aliud breve declaratorium hujusmodi commissionis seu brevis desuper expediti, videlicet, quod summus Pontifex, non obstante appellatione per religiosos de Wyndesem nostre diocesis totius ordinis regularium nomine interjecta, ab hujusmodi visitatione et ab effectu predicte commissionis, cum nullum precesserit gravamen, intendat eandem commissionem ad predictos Wyndesemen. extendi, quatenus vigore hujusmodi brevis declaratorii precedentis ipsi Wyndesemen. ad paritionem apostolice commissionis seu mandati viis et remediis in pred. brevi preceden. expressis compelli possint, et appellationis eorum effectus, quantum possibile sit, impediri, nobis per primum rescribendo, quid in predictis et etiam in causa contra Decanum de Naeltwyck, similiter circa licentiam testandi, quam habere petimus, obtinueritis, et omnia condigno salario remunerabimus. Disposuimus jam, quod preter et ultra sexaginta ducatos per vos hactenus receptos, alios ducatos sexaginta consimiles recipietis, istic a factoribus banchi Guilielmi Petri ex Mechlinia, cujus heredes in hiis partibus deinceps negotia nostra sint directuri, eo, quod Philippus de Gualteroti jam paucis diebus exactis, divina dispositione, diem clausit extremum.

(Naar eene oorspronkel. minute).

VIII. Het Hof van Holland aan het Kapittel van S. Marie t'Utrecht. (1525).

Eerwaerdige *etc.* heeren.

Onlancx hebben uwer E. duer 't schryven van onse Genadige vrouwe regente ende gouvernante, ende oick onse schriften, geconsenteert onsen meester, meester Herman van der Goude, oorlof, omme binnen die stede van Amsterdam te mogen procederen tegens den ghenen, die geïnficeert oft suspect souden mogen zyn van der secte Lutheriaene of andere dwalinge, ende nyettemin denselven onsen meester te houden alle eens, of hy by uwer E. resideerde, nyet jegenstaende dat hy is in 't eerste jaer zynder residencie; daervan wy uwer E. in faveur vande justitie ende extirpacie vande voorsz. dwalinge, hoochlyck af dancken. Nyettemin alsoe wy bevinden, dat van noode sal zyn, om te comen tot die voorsz. extirpacie, nyet alleen te procederen binnen die voorsz. stede van Amsterdam, maer mede binnen die stede van Leyden, alhier in den Haeghe ende meer andere plaetsen binnen desen landen, mits dat in diverschen plaetsen gevangene leggen ter cause vande voorsz. zaecke; duer 't welc wy verduchten, dat uwer E. souden mogen zwaericheyt maecken, om den voorsz. onsen meester soe lange oirloff te consenteren; soe seynden wy uwer E. brieven van onse Genadige vrouwe, ende begeren mit alder affectie, dat uwer E. believe te considereren ende ter herten te nemen die inconvenienten, die souden mogen gebueren, soe wel in die geestelycheyt als in die waerlycheyt, indien die voorsz. erreuren nyet en worden gestraft, mitsgaders mede dat van noode is te hebben een bequaem ende geleert persoen, om tegens die voorsz. geinficieerde personen te procederen ende huere opinien mit auctentycke scriftueren te destrueren, want veel onder hemluyden zyn geleert ende veel scriften gesien hebben, ende daerom den

voorsz. onsen meester oorlof te geven ende hem te houden voor present, soe lange hy in dese saicke sal besoigneren ende onledich wesen, in 't welck doende uwer E. een goet werck doen sullen, Godt almachtich aengenaem ende onse Genadige vrouwe ende ons zeer danckelyck, 't welck wy altyt weder sullen aenmercken ende verschulden naer onsen vermogen.

Ende al is 't, dat wy nyet en twyfelen, om te commen tot die voorsz. extirpacie, daer veel belancxs aen leyt, uwer E. en sullen dat gaerne consenteren, begeren nochtans hiervan te hebben uwer E. besloten antwoorde, om ons daernaer te mogen reguleren ende den voorsz. onsen meester te adverteeren, by denwelcken wy geschict hebben een van onse medebroeders, omdat van noode is mitter haest in dese zake te remedieren. Eerwaerdige *etc.*

Gescreven inden Hage, den 22. dach van Meye, 1525.

Al uwe, die president ende luyden vanden raide des Roemschen Keysers in Hollant, *etc.*

(*Get.*) A. SANDELYN.

Opschr.: Eerwaerdigen *etc.* heeren, den deecken ende capittle van S. Marien binnen Vuytrecht *etc.*

(Naar het origineel.)

IX. Getuigenissen tegen Dirc die roode Cuper, in cas van haeresie. (1525).

Anno Dni XV^{C} XXV, die vero Veneris, septima mensis Julii, R^{dus} in Christo pater, venerabilis et egregius, Dns Magister Jacobus de Hoechstraten, sacre pagine professor et heretice pravitatis per provincias Colonien. Treverien. et Moguntin. a sancta sede apostolica specialiter deputatus inquisitor *etc.* testibus proxime infrascriptis coram R. p. sua successive comparentibus, in virtute sancte obedientie, et sub excommunicationis late sententie pena, auctoritate apostolica P. sue, ut asseruit, commissa, districte precipiendo, mandavit, ut super illis, que ab ipsis et eorum quolibet super fama Wilhelmi cupificis *in die Viesteech*, ejusque de heresi Luteri doctrina et publicatione interogari contigerint, dicerent, quam scirent, veritatem, ac desuper solitum dicende veritatis praestarent juramentum. Qui quidem testes de mandato ipsius Dni inquisitoris, tactis per eos et eorum quemlibet scripturis sacrosanctis, ad sancta Dei evangelia jurarunt, ac quilibet eorum successive juravit et dixit, se velle dicere et deponere meram, nudam et sinceram sibi constantem veritatem, de et super omnibus et singulis, que ipsis interrogari contigerint et hoc non dimittere quacunque re mundi, quod sic eos et eorum quemlibet Deus juvaret et omnes sancti ejus. Hoc autem juramento sic, ut prefertur, prestito, iidem testes, successive examinati et interrogati, responderunt et deposuerunt, ut sequitur. Actum Trajecti in conventu predicatorum ibidem, tempore, quo supra, presentibus ibidem venerabilibus et religiosis dominis, Theodorico de Schoenhovia priore, Francisco de Beecka lectore ac Judoco.... presbyteris, fratribus dicti conventus, testibus ad premissa vocatis atque rogatis.

Depositio primi testis.

Gherardus Feyt, unus ex primatibus civitatis Trajecten., pro tempore LX annorum etatis sue vel circiter, diligenter examinatus et interrogatus, medio suo prestito juramento, respondit in vulgari: dat Willem die Cuper een quaet gerucht ende faem heeft inde stadt van Utrecht, van Luters kettery, seggende, dat daerom die raet van Utrecht denselven Cuper van synen dienst setten wil, die hem nochtans metten stadt

segel versegelt is, ende heeft die raet daertoe gescickt, om een ander inden dienst te stellen, ende seyt oick dese tuych, dat die Cuper voersz. om dese kettery wt syn ghilt geset is, ende dat die ghildebroeders met hem gheen doen hebben willen. Et cum dictus loquens testis latius super interrogatis se

expedire nesciret, licentiatus abiit, injuncto sibi silentio de non revelando hujusmodi dicta et interrogata *etc.*

Depositio secunde testis.

Margaretha Feyt, uxor testis precedentis, annorum etatis sue, ut asseruit, quinquaginta et ultra, medio suo prestito juramento, respondit atque dixit, interrogata et examinata, in vulgari: dat Willem die Cuper, die men heyt den *roeden cuper*, onder die gemeente van Utrecht een quaede faem heeft, want sy hoir dagelicx seggen, dat hy een vuyl Luters boof is. Et eadem testis, licet latius interrogata, plura respondere aut deponere nescivit, quare, sibi silentio, ut moris est, imposito, jussa recessit.

Depositio tertii testis.

Wilhelmus de Busco Ducis civis Trajecten., quinquagenarius, diligenter examinatus et interrogatus, respondit, medio suo juramento per ipsum corporaliter prestito, dicens in vulgari: datter een quade faem ende gerucht is van Willem die Cuper, te weten den roeden Cuper, want men seit, dat hy met Luters ketterye besmet is; ende heeft oick deser tuych die Cuper hoeren seggen, dat alle menschen loegenachtich syn, dan God alleen is warachtich, ende dat die paus gheen macht en heeft te bynden ende te ontbynden; nesciens se alias aut alio modo super interrogatis expedire, quare, imposito sibi silentio, ut est moris, jussus abiit atque recessit.

Depositio quarte testis.

Delken, uxor Wilhelmi de Busco Ducis testis precedentis, quadragenaria vel quasi, dixit, medio suo juramento, interrogata, in vulgari: dat sy den cuper wel heeft horen seggen, dat men die heiligen nyet eeren noch aenroepen sal; ende dat die bicht van gheen noode is. Item, dat Sunte Peter gheen paus geweest is; ende als men hem seyde, dat die heilige martelaers ymmer haer bloet om Gods wil gestort hebben, dan seyde hy, men recht noch wel misdadige luden, ende seyt dese tuych, dat die cuper ende syn huysvrou seggen, dat sy nae den ban nyet en vragen. Et plura testis super interrogatis deponere aut respondere nesciens, abiit licentiata, injuncto sibi silentio, *etc.*

> Die Sabbati, octava mensis Julii, testes infrascripti, ex mandato antedicti Dni inquisitoris ad sancta Dei evangelia, solitum dicende veritatis, uti testes predicti, prestiterunt juramentum, et sic jurati et examinati, responderunt et deposuerunt in modum infrascriptum. Actum Trajecti in conventu predicatorum, ibidem presentibus religiosis dominis Theodorico de Schoonhovia, priore et Francisco de Beecka, lectore ejusdem conventus, testibus *etc.*

Depositio quinti testis.

Cornelius Hermanni, civis Trajectensis, LXXIIII a^{o}., ut asseruit, etatis sue vel circiter, respondit, medio suo juramento, interrogatus et examinatus, in vulgari: dattet geschiet is, dat hy met Huych Thomasz. ende Johan Feyt heeft staen kallen, daerby gecomen is Willem die cuper, ende hebben veel woerden ende arguatie met malcanderen gehadt, onder als soe heeft die cuper voirsz. geseit, dat die apostelen christen menschen hebben geweest als wy, ende hadden sy nyet misdaen, men souse nyet gerecht offte gedoot hebben. Item, seyde die selve cuper oick, vragende, wat dat men met alle die lieve vrouwen dagen te doen hadde, men behoirden nyemant aen te roepen dan Godt alleen. Item, dat die bichte van

gheen noode is, waerop dese tuych voirsz. den cuper vraechden, waerom seyde dan onse Heere God in dat Evangelie tot melaetschen menschen, dat sy haer den priesteren toenen souden. Doe seyde die cuper, dat heeft een ander glose. Et idem testis plura deponere nescivit, quare, imposito sibi silentio, abiit jussus.

Deposito sexti testis.

Hugho Thome, civis Trajecten., XXIX annorum, ut asseruit, medio suo juramento, respondit interrogatus et examinatus, in vulgari: dat Willem die cuper, die men heyt den *roeden cuper*, heeft staen kallen met hem, Cornelis Hermansz. ende Johan Feyt, ende heeft die selve cuper onder andre woirden geseit, dat die apostelen Gods menschen syn geweest als wy, ende hadden die apostelen nyet misdaen gehadt, men sou se nyet gedoot ofte gerecht hebben; ende seyde oick die cuper, wat heeft men met allen dese lieff vrouwen dagen te doen, men sal nyemant aenbidden ofte aenroepen dan God alleen. Item, dat die bichte van gheen noode is, waerop Cornelis Hermansz. den cuper vraechden, waerom seyt dan Godt in 't Heylige Evangelye totten melaetschen menschen, dat sy haer den priesteren vertoonen souden. Doe seyde die cuper, dat heeft een ander glose. Et propter hujusmodi dicta, testis dixit, se valde seriose cum ipso cupifice arguisse, nesciens se latius super interrogatis expedire, quare, injuncto sibi silentio, abiit licentiatus, ut est moris.

Dispositio septimi testis.

Johannis Feyt, civis Trajecten., XXVII annorum, ut asseruit, etatis sue, medio suo juramento, respondit ad interrogata et deposuit per omnia, ut testis proxime precedens, nec plura dicere aut deponere scivit, quare, imposito sibi silentio, ut est moris, abiit licentiatus.

> Die vero martis undecima mensis Julii, Johannes Gysberti de Dacia, et die Jovis, tertia decima ejusdem mensis Julii, reliqui testes infrascripti de mandato Domini inquisitoris jurarunt in forma, examinati deposuerunt et responderunt, ut sequitur.

Depositio octavi testis.

Johannes Gysberti de Dacia, faber lignarius, civis Trajecten., XXVIII annorum vel circiter, ut asseruit, respondit, medio suo juramento prestito, examinatus et interrogatus, dicens in vulgari: dat die roeden cuper, in syn rott sittende, onder ander woorden geseet heeft, dat een priester een echte wyff met kynder hebben moet, eer dat hy ten outaer gaen mach; ende een bisscop sal seven jaeren in den echtelicken

staet geweest syn, eer hy bisscop werden mach, et loquens testis, plura deponere nesciens, abiit licentiatus, imposito sibi silentio, ut est moris.

Depositio noni testis.

Thomas Johannis, civis Trajecten., XXX annorum, interrogatus respondit, medio suo prestito juramento, in vulgari: dat hy Willem den roeden cuper heeft hoeren seggen op Sunt Jans kerckhoff, in tegenwoordicheyt vande ghildebroeders, dat een priester een echte wyff met kynder hebben moste, eer hy priester worden mach, ende oick desgelyck een bisscop, waerom desen cuper, want hy dusdanige woerden sprack, wt syn rott geset is; Nesciens idem testis se latius super interrogatis respondere, quare, injuncto sibi silentio, recessit licentiatus.

Depositio decimi testis.

Wilhelmus Bogardi, civis trajecten., XXXII annorum etatis sue vel circiter, respondit, medio suo juramento, interrogatus et examinatus, dicens in vulgari: dat Willem die cuper in syn rott gecomen is, ende heeft onder ander woirden, die hy met syn medegildebroeders hadde, geseit, dat een priester een echte wyff met kynder gehadt moste hebben, eer hy ten outaer gaen mach; ende heeft dese selve tuych oick gehoort, dat men daer nae die cuper gevraecht heeft, waerom dat hy sulcke woirden gesproken heeft, heeft die cuper geantwoordt, dat hy dat nyet en seit, mer Sunte Pauwels. Item, heeft oick dese tuych gehoirt van anderen luyden, dat Willem die cuper oick geseit soude hebben, dat die apostelen om haer misdaet gerecht syn, gelyck een dyff, die men om diefte aen de galge hanget.

Depositio undecimi testis.

Jacobus filius Petri, incola Trajecten., civitatis LVII annorum vel circiter, medio suo prestito juramento, responsit interrogatus, in vulgari: dat hy gecomen is van Antwerpen myt Willem die cuper, reysende nae den Ouden Bosch toe; ende want die tuych aldus op den wagen sittende, syn pater noster ende ave Maria lass, soe seide Willem totten tuych, ghy sult u selven voir duysent duvel lesen. Doe vraechden die tuych, wat dunckt u en soud men die moeder Gods, die een moeder der genaden is, nyet eeren. Waerop die cuper antwoirde, onse lieve vrou, wat was die anders dan myn vrou ofte die u, sy was gelyck een sack daer 't meel wt gestort is; ende alsoe Willem die cuper voirsz. aldusdanige reden seyde, soe vraechde hem dese tuych, waer heb dy ter schoolen geleghen; antwoirde die cuper, waer hebbent die visschers geleert, *denotans apostolos*, onse God gheeft my also wel syn gratie gelyck hoer die gegeven heeft; ende seyde, dat hy alle die geleerden ingedaen hadde, doe hy in syn huys versekert was, ende had hy die nyet verwonnen gehadt, sy souden na syn lyff gestaen hebben als hy seide. Item, seide oick die cuper, dat een bisscop nyet weerdich is biscop te werden, hy moste yerst seven jaeren gehylickt geweest ende syn kynder wel geregeert hebben; ende dat een priester drie jaeren in der echte geweest moste hebben, eer dat hy then outaer Gods gaen mochte. Item, dat men nyet en behoefden heymelicke sonden the bichten, ende off men nyet en bichte, daer en lach nyet an; seyde doe die tuych voersz., dat een goet keerssen mensche behoerden ymmers te minsten sjaers twee ofte drie mael the bichten ende ten heyligen sacrament te gaen; seyde die cuper, wat isset sacrament anders dan broot. Et testis plura non deposuit *etc.* Actum in domo Gisb. de Ryck, ibidem in cubiculo.

Depositio duodecimi testis.

Magister Johannis Hermanni, cyrurgicus, civis Trajecten., LIII an. vel circiter, respondit, medio suo juramento, interrogatus, in vulgari: dat hy wyleneer metter Godsgave gevisiteert wesende, gelooft heeft onser lieve vrouwe te versoecken tot Amersfoirdt; ende als hy gaen soude, om die beveert te doen, soe heeft die cuper

hem gevraecht, waer dat hy henen wilde. Antwoerde die tuych, dat hy t'Amersfoert bevaert doen woude. Doe seide die cuper voirsz., wat wildy daer maken, geloofdy an houdt ende steen. Daer dese tuych op antwoirde, neen ick, dan ick gelove, dat die moeder Gods in den hemel is ende overall eene groote macht heeft; dan sy wil op die een stede meer versocht wesen dan op d'ander. Doe seide die cuper, het is all fantasy, dat dese leecke luyden voernemen van dese bevaerden ende andere huyren *etc.* Et plura testis non deposuit, *etc.*

Depositio tertii decimi testis.

Johannes de Gravia, civis Trajecten., L an., responsit, medio suo prestito juramento, interrogatus, dicens in vulgari: dat in den oploop lestleden Willem die cuper, die men heet den roeden cuper, in 't huys van Thomas Bevelandt op Sint Jans kerckhoff sittende by syn gildebroeders, die in dat rott waeren, ende dranck, heeft die cuper onder veel ander woirden geseyt, dat die bisscop van Utrecht ende andere bisscoppen en souden nyet regeeren, sy en souden yerst seven jaeren in den echten staet geweest hebben, ende die priesters drie jaeren; ende oeck, dat die apostelen om haer misdaet gedoot waeren ende nyet voor 't lyden Christi. Waerom die ghildebroeders voirsz. denselven cuper wtten huyse gestoten hebben; ende syn dese woirden voirsz. daernae den cuper voorn. in 't gemeyn gilt aengeseit, waerop die cuper geantwoerdt heeft, dat hy sulcke woerden gesproken hadde. Dan het waeren woerden, als hy seyde, van Sunt Pauwels; om welcke woerden die ghemeyn gildebroeders hebben die cuper uit den ghilt geset *etc.* Seit voert die tuych voirsz., dat tot een ander cuper, oeck Willem die cuper geheeten, eenen brieff gebracht is van Antwerpen, welcken brieff die selve cuper opgedaen heeft ende began die brieff te lesen, beginnende: 'lieve broeder in Christo' *etc.*, ende en heeft nyet voirt gelesen, dan seide desen brieff en houdt an myn nyet, mer an een ander cuper, oeck Willem geheeten; ende seide dese tuych, dat desen roeden cuper om den brieffs halven voer den raet geboden is geweest, als het geseit was. Nescitur idem testis super interrogatis latius expedire, quare, injuncto sibi silentio, abiit atque recessit.

(Naar een oorspronkelijk duplicaat).

X. Collatie der kerk te Alkmaer, door Bisschop Wilhelm van Enckevoirt, ten voordeele van Ad. Rich. de Bruela. (1530).

Wilhelmus a Enckevoirt, miseratione divina tituli Sanctorum Johannis et Pauli sacrosancte Romane ecclesie presbiter cardinalis Dertusensis et Episcopus Trajectensis, Dilecto nobis in Christo Adam Richardo de Bruela, clerico Coloniensis diocesis, secretario et familiari nostro continuo commensali, salutem in Dno sempiternam; Grata familiaritatis et devocionis obsequia, que nobis hactenus impendisti et adhuc sollicitis studiis impendere non desistis, nec non vite et morum honestas aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita, quibus personam tuam tam familiari experientia, quam etiam fide dignorum testimoniis juvari percepimus, nos inducunt, ut tibi ad gratiam reddamur liberales. Cum itaque, sicut accepimus, parrochialis ecclesia opidi Alckmarie nostre Trajectensis diocesis, cujus collatio, provisio, presentatio, et quevis alia disposicio, cum illam pro tempore vacare contigerit, ad nos, ratione dicte nostre ecclesie Trajectensis spectare et pertinere dinoscitur, per obitum quondam Hermani ex comitibus de Nuenaer, dicte parrochialis ecclesie, dum viveret, rectoris et ultimi possessoris extra Romanam curiam et in partibus defuncti vacaverit et vacet ad presens, nos tibi premissorum meritorum tuorum intuitu, gratiam specialem facere volentes, parrochialem ecclesiam predictam, sic, ut premittitur, aut alias quovismodo et ex alterius cujuscumque persona etiam per liberam resignationem dicti quondam Hermani vel cujusvis alterius vacan. cum omnibus et singulis suis juribus et pertinentiis et annexis, tibi, tam auctoritate nostra

ordinaria, quam vigore indultorum apostolicorum nobis concessorum et ad hoc suffragancium omni meliori modo, quo possumus, conferimus et de illa etiam providemus, Teque propterea coram nobis constitutum in corporalem possessionem seu quasi parrochialis ecclesie ju-

riumque et pertinentium ac annexorum suorum predictorum per bireti tui capiti tuo imposicionem Recepto primitus a te ad sancta Dei evangelia, quod nobis et successoribus nostris dicte ecclesie Trajectensis episcopis pro tempore existentibus fidelis et obediens eris nostrisque pariter et successorum predictorum ac sancte Romane ecclesie parebis mandatis fructus quoque redditus et proventus, jura, obventiones et emolumenta dicte parrochialis ecclesie pro posse et nosse defendes et manutenebis corporali juramento ponimus et inducimus ac investimus etiam de eisdem, Mandan. et preciepien., tenore presentium, vicario et officiali nostris ceterisque viris ecclesiasticis et secularibus, necnon notariis et tabellionibus publicis quibuscumque in civitate et diocesi nostris predictis et alibi constitutis, qui per te vel procuratorem tuum ad hoc a te legitime constitutum super hoc fuerint requisiti seu aliquis eorum fuerit requisitus, quatenus ad dictam ecclesiam parrochialem et loca alia, de quibus expediens fuerit, accedant vel accedat, Teque vel pro te procuratorem tuum predictum, in et ad corporalem, realem et actualem possessionem parrochialis ecclesie juriumque pertinencium et annexorum predictorum, auctoritate, nostra ponant et inducant inductumque defendant, amoto exinde quolibet illicito detentore, tibique vel procuratori tuo predicto pro te et tuo nomine de fructibus, redditibus redditibus (!) proven., juribus, obventionibus et emolumentis predictis respondeant et faciant ab aliis, quantum in eis fuerit, plenarie et integre responderi. In quorum fidem et testimonium premissorum presentes literas manu nostra propria subscriptas exinde fieri et per notarium et secretarium nostrum infrascriptum subscribi et publicari mandavimus, sigillique nostri jussimus et fecimus appensione communiri. Datum et actum Rome in monasterio Sanctorum Johannis et Pauli fratrum iesuatorum (?) congregationis Sancti Hieronimi, sub anno a Nativitate Dni millesimo quingentesimo trigesimo, Indictione tertia, die vero decima mensis Novembris, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et dni nostri, dni Clementis, divina providentia pape septimi anno septimo, Presentibus ibidem honorabilibus viris Cornelio de Hamstede et Hieronymo de Schatensibus, familiaribus nostris, clericis dicte nostre Trajectensis diocesis et Romane civitatis testibus ad premissa vocatis atque rogatis.

W. Car^{lls} Dertusen. Eps Trajecten. ma^{u} p^{iu}.

Lager: AMBROSIUS LAMBERTUS, *notarius et secretarius rogatus subscripsit.*

Opschr.: R^{de} patri dno Johanni van der Vorst, decano Trajecten. dno observan^{o}. Trajecti inferioris.

(Naar het orig. instrument geschreven in charter-vorm, op zeer fijn perkament, zamengelegd geweest zijnde briefsgewijze.)

XI. Instructie voor mr. Geraert Mulert en Henrick vanden Werve, in dijk-zaken, naar Noord-Bevelandt. (1531).

Memorie voor meester Geraert Mulert, raedt ende meester vanden requesten in synen groten rade te Mechelen, ende Henrick vanden Werve, oock raedt der Keys. Ma^{t}. ende synen rentmeester van Beoisterschelt in Zeelandt, of een van hem beiden, die best sal moegen vaceren, van dat se te doen sullen hebben in 't quaertier van Noordt Bevelandt in Zeelandt, daer de voorsz. Keys. Ma^{t}. hem tegenwoordelyck zendt.

Eerst.

De voorsz. commissarissen sullen eerst ende vooral visiteren de dyken vanden voorsz.

quartiere van Noirdt-Bevelandt, ende hem wel ende duechdelyck informeren, oftet mogelyken sal wesen 't voorsz. quartier te recouvreren, in desen jegenwoordigen somer ofte nyet.

Ende indien sy bevynden, dat 't voorsz. quartier in desen somer recouvrabel sal wesen, soe sullen sy daertoe doen employeren alsulcke penningen, als de Keys. Ma^{t}. ende den greve van Bueren tot dien fyne gefurneert ende upgebracht hebben ende alnoch nyet uytgegaen en syn, ende die sy tegenwoordelicken noch furneren ende upbrenghen ten meesten oirbaer, dat moeghelyken sal wesen, ende sullen in dien gevalle committeren enighe goede personen, hem verstaende op 't stuck van dykagien, om te conduiseren 't werck by goedene ordene.

Item, sullen hem oic informeren, wat penningen daeruyt gegaen syn, vande penningen, die de voorsz. K. Ma^{t}. ende de voorsz. heere van Bueren daer gesendt ende gebracht hebben, ende hoe dieselve geemployeert syn, overseyndende tot dyen fyne de rekeninge, die daeraf gehouden is, ende nemen daeraf copye.

Ende of den ambochtsheren ende geëerfden, elck na advenant huerer goeden ende gemeten oic gefurneert hebben, sulcx als de K. Ma^{t}. gedaen heeft, ende off in de contributie gehouden is *egalité*, ende indien hetselfde nyet gedaen en is, sullen poogen, dattet gedaen worde.

Die voorsz. gecommitteerden sullen oick recouvreren de declaratie vanden geërfden inden voorsz. quartiere, om te weten, wye dat machtich is, syn portye op te brengen ende syn dyke te maken, ende wye nyet machtich en is, ende sullen de voorsz. gecommitteerden, tot dyen fyne macht ende auctoriteyt hebben te constringeren alle degenen, die daer aff weten te spreken, waer die geseten syn, binnen off buyten steden inden lande vande K. Ma^{t}.

Item, de voorsz. commissarissen sullen van stonden aen ende sonder vertreck, doen innen ende ontfangen alle alsulke schot ende settinge, als tot recouvrement vande voorsz. quartiere opte gemeten ende andersins, ommegeslegen ende noch onbetaelt is, ende sullen voorts sulke ommeslagen ende settinge tot dyen fyne mogen maken, ende doen als sy bevynden sullen daertoe van noode te wesen, bedwingende de onwillige ende niet machtich synde, heurl. portie te betalen by privatie van haerl. goeden ende landen, als breeder inde commissie vande voorsz. gecommitteerden verclaert is, ende dies machtich syn by reale executie ende sulcx als men de penningen van syne Ma^{t}. pleecht ande gewoenlyck is te innen; evenverre men 't voorsz. quartier anders nyet en soude connen recouvreren, daeraff de voorsz. commissarissen hem oock eerst sullen informeren, nyettegenstaende dat de voorsz. haerl commissie egeen mencye daeraff en maekt.

Item, sullen oick maecken alsulke ordonnancie ende statuten op de werklieden, toevoerders ende andere, mitsgaders op haerl. salaris ende oick op alle victalie, als sy bevynden sullen daertoe te dienen, ende redelyck te wesen.

Item, sullen hem voirt reguleren aengaende de geestelyke luyden, rentieren ende andere nae d'ordonnancie gemaeckt den XIII. Febr. lestleden, voirt quartier van Zuydt Bevelandt.

Ende sullen voirt al doen, dat goede ende getrouwe commissarissen schuldich syn en behoren te doen.

Ende van alles, dat sy gedaen ende bevonden sullen hebben, sullen sy gehouden wesen te doen goed ende leal rapport an de voorsz. Keys. Ma^{t}., om voorts daerop te ordineren, soe behoren sal.

Aldus gedaen te Gendt, den VI. dach van Junio, 1531.

(*Get.*) CHARLES.

Onder stont:....., *sbt.*

(Naar 't orig.)

XII. Compromis aangaande het *jus patronatus* eener capelrie binnen der kerke van Overschie. (1533).

Opten dach van huyden compareerde inde greffe vanden hove van Hollant mr. Heynrick Aelbrechts zoen, priester, als gemaichtich ende des volcomen macht hebbende vanden eerwaerdighen heere den prelaet van Egmondt, zoe hy zeyde, ende meester Pieter Thomas zoen van Wormer, priester ter eenre, heer Adriaen van Renes, domheere tot Vuytrecht ende Adriaen, heer van Matenes, vervangende te samen Wouter van Matenes ter andere zyden, verclarende dat tusschen hemluyden comparanten veel ende diversche quaestien ende processen zyn geweest, soe voor den officiael vanden domprost tot Vuytrecht, zoe voor den deken van Naeltwyck, voor den deken van Sinte Pieters t'Uytrecht, als voer desen hove, ter cause van *jus patronatus* ende anders, gedependeert wesende van een capelrie op onser liever vrouwen altaer binnen der kercke van Overschie. Alle welcke haerluyder questien ende processen, hoedanich die wesen moegen, zy aling ende al gesubmitteert, gekeert ende gebleven hebben, ende submitteren mits desen als *in arbitros juris* oft *amicabiles compositores*, te weten van wegen den voersz. prelaet ende mr. Pieter Thsz., mr. Guillam Zegers raidt, ende van wegen Renes ende Matenes, mr. Joost Sasbout, oick raidt ordinaris vanden voorsz. hove, ende indien de voorsz. arbiters niet en connen accorderen, sullen moegen nemen tot een superarbiter mr. Herman Zuyderhuysz., oick raidt vanden hove, gelovende tgundt dat byden voirsz. arbiters alleen ofte metten superarbiter vuytgesprocken sal worden, t'onderhouden ende te volcoemen, op een peyne van hondert Karolus guldens, omme t'employeren, daer de voersz. arbiters 't zelve ordonneren sullen; ende indien eenige vanden partyen quamen by reductie oft hem anderssins beclaechden vande voirsz. vuytspracke, dat nyettemin deselve vuytspraecke hoeren voertganck ende executie hebben sal, op cautie, ende sullen de voorsz. comparanten elcx haer besceyt, daermede sy hemluyden willen behelpen, gehouden wesen te leveren in handen vanden voirsz. arbiters, binnen drie maenden naestcoemende, ende sal d'uytspracke gescien binnen de drie maenden daernae, ende sal de voirsz. meester Heynrich tusschen middelretyde leveren acte van approbacie vanden voirsz. prelaet van Egmondt van deser submissie.

Gedaen inden Haige, den 26. January, 1533, *stilo curie Hollandie.*

In kennisse van my,

(*Get.*) R. STEYNEMOLEN.

(Naar het origineel.)

XIII. Dispositie van Eerst van Ysenderen, heere tot Starckenborch. (1533).

Ick Eerst van Ysenderen van Starckenborch, knaep, lye ende beken, dat ick doer sonderlinge octroy ende consent der Keys. Ma^{t}., dat ick heb gemaict heb (!) voor mannen van lene, hierna beschreven, ende maicke mits desen tegenwoerdighen brieff myn testament ende wyterste wille, zoe hier nae volget, behoutlicken nochtans myn beroep, dat ick Eerst voirn. altydt vermeren ende vermynderen zal mogen, zoe wanneer't my belieft ende goedt dunckt. In den yersten, dat op myn sterfdach, ewelick

durende alle jaer die twe gouden gulden lossrenten, die ick Eerst voern. heb jaerlicx wyt beesden huys, staende toe Wyck

inde Voerderstrate, gegeven zullen worden om goidswille, ende waert, dat die voern. lossrenthen geloeset worden, zoe sal men die penninghen, daervan comende, wederom beleggen by raede ende goedtduncken myns leenvolgers ende twee mannen vander broederschap van Starckenborch, om die voern. almissen altydt onderhouden te worden; ende oick zal men op myn eerste sevendach, yerste maenstondt ende ierste jaergetyde geven, tot elcke reyse een mud weits ofte meer, aen broot, den rechten armen, daer t' best aen bestaet zal wesen. Insgelycx zal men erfflick jaerlicx houden myn jaerichtyde ende mynder huysfrouwen ende beyden onsen anderen vrunden ende maghen, omtrent den eersten heligen dach nae myn sterffdach mit vigilie ende zielmysse, ende openbaerlick zal die pastoer bidden voir my ende vrunden voern. Des soe sal die kerck van Nederlangbroeck hebben voer hoer lichten acht Phs stuver, die pastoer vier Phs st. ende die coster twee der voern. stuver. Voert zoe sal oick alle jaer op ons lyeffs Heren hemelvaertsdach, die pastoer ende coster van Nederlangbroeck doen ende houden een schonen singhenden dienst, inde capelle van Starckenborch, van Sinte Gangulphus, patroon van Starkenborch, ende bidden voer alle die ghene, die inde voern. broederschap zyn, nemptelicken voer my ende vrunden voern., ende die inde vyffentwyntich hoeven ende oick inden gerechte van Starckenborch wonen ofte bouwen, daervan een memorieboeck wesen zal, van welcken dienst die voern. pastoer hebben zal vyff Phs st. ende die coster dardenhalven Phs st.; ende waert zaicke, dat die voern. pastoer myt den coster nyet en quame ten zelven daghe, om den voern. dienst t'doen, zoe zal die cappellaen van Starckenborch den dienst doen ende zall daervoer hebben met den zanger, die in des costers stede zinght, elcx dardenhalven Phs st., ende dese twee ende twyntichstenhalven st. zal men nemen alle jaer van twe acker landts, liggende achter vossen camer over den middelwech, die Beernt Harmensz. nu ter tydt bruyct; ende alle die broeders vande voorn. broederschap, die opten voern. dach comen to Starckenborch ende aldaer misse hoeren ende offeren, ende aldaer by Starckenborch blyven eten, zullen elck van hem hebben een vaen biers; ende dat zalmen nemen van vier hondt landts, liggende thot Marssen, ende dat die voern. vier hondt jaerlicx meer gelden dan dat voirsz. is belooft ofte cost, dat zal wesen tot prouffyt vande capelle voern. Oick so sullen alle manspersonen, die inde voern. broderschap zyn, geven nae haer overlyden twelff Phs st. Insgelicx die vrouwen vande voern. broderschap zess Phs st. tot behouff vande voern. capelle. Oick zoe beset ick Eerst voern. die voern. capelle, tot hoere tymmeringe twyntich oudt schilden; die kerck van Nederlangebroeck twe oudt scilt; den pastoer aldaer eenen oudt schilt, ende de coster een halff oudt schilt; daervoer die pastoer, coster ende kerckmeesters myn sevendach, maenstonden ende eerste jarichtidt doen zullen ende mede thot myn graffste doen gaen. Voert zoe beset ick Eerst voern. all myn huissgesindt ende Goert Coenraetsz. myt Griet zyn huysfrouwe, elcx een oude schilt; ende Thonis, myn zoen, zal myn wytvaert doen, zoe dat behoert, daer ick begraven word, ende zal aldaer een behoerlicke *epitaphium* voer my ende myn huysfrouwe in steen doen houwen; ende ist zaecke, dat ick Eerst voern. bynnen Vtrecht offlyvich worde, zoe beger ick inde Doemskercke, in myn ouders grafstede te leggen. Oirkondt der waerheit, zoe heb ik Eerst voern. desen tegenwordighen breff myt myn zegel besegelt ende myt gewontlicke handteyken onderteyckent; ende om mere vestenisse, zoe heb ick Eerst van Ysenderen voern. gebeden die vesten, vromen ende strengen heer Jan van Renes van Wulven, ridder, Jan van Culenborch van Renswouw, als leenmannen der Keys. Mat. ende als vrunden ende maghen, desen

tegenwoerdighen brieff met hoeren zegel mede te willen bezegellen. 'T welck wy Jan van Renes ende Jan van Culenborch ter bede Eerst van Ysenderen voern. geerne gedaen hebben. Geschiet in 't jaer duysent vyffhondert driendarchtich, den dartichsten dach Marty.

(*Gel.*) EERST VAN YSENDEREN.

(Naar het origineel.)

XIV. Copie d'une pension, accordée au comte d'Oldenbourg. (1537).

Kaerle, byder gracie Godts roomsche Keyser, altyt vermeerder 's rycx *etc.*, onsen lieven ende getrouwen, die hoofden, tresorier generael ende gecommitteerden van onsen demeynen ende finantien, *saluyt* ende *dilectie.*

Doen te wetene, dat in erkentenissene vande goede ende getrouwe diensten, die die welgeboren, onse lieve bysondere, Christoffel, grave van Oldenborch, Delmenhorst *etc.*, ons gedaen ende bewesen heeft, ende hoopen in toecomende tyden noch doen sal; wy om dese ende andere redenen, ons daertoe porrende, hebben denzelven grave Christoffel, by advys ende deliberatie van onze seer lieve fruntlycke zuster, vrouwe Marie, coninginne douagiere van Hongarie, van Bohemen, *etc.*, voor ons regente ende gouvernante in onsen landen van herwaertsover, gegunt ende geaccordeert, gunnen ende accorderen, wt sunderlinge gracien by desen, eine jaerlicxe pensioen van vyfthien hondert ponden van XL groten onser Vlaemscher munten 't pondt, daeraff wy willen, dat hy elcx jaers betaelt sal worden by handen van onsen lieven ende getrouwen raedt ende ontfangher generael van onser financien, Heynrick Starcke, ofte andere onse ontfanghers toecomende, telcke XV daghe der maent Junio, daeraff den XV. dach der maent Junii in 't jaer 38 naestcomende d'eerste jaer verschenen sall wesen; ende soe voort van jare te jare, zyn leven lanck gedurende, of ter tyt toe, dat hy versien sal wesen van beneficien, jaerlicx weerdich wesende die voorgaende somme van 1500 pont; ontbiedende u daeromme ende bevelen, dat doende den voorsz. grave van Oldenborch genieten van dese onse gracie ende gifte, ghy hem doet jaerlicx uytreycken ende betalen by onsen voirsz. ontfangher generael, teghenwoordich of toecomende, die voorsz. somme van 1500 pont sjaers, te beginnen ende durende, soo voorsz. is, denwelcken onsen ontfangher generael jegenwoordich ofte andere toecomende, wy oic bevelen, dat alsoe te doene ende overbrengende mits desen *vidimus* ofte copie authentycq vandien, voor eens ende de eerste reyse, ende soo meenich wanneer als 't van noode wesen sal, quittantie vanden voorsz. grave van Oldenborch, daerop dienende, alleenlyk; wy willen al 't ghunt, des hem ter cause vandien betaelt sal wesen, geleden ende gepasseert te zyne inde rekeninge ende afghecort vanden ontfanck van onsen voorsz. ontfangher generael vander financien, teghenwoordich ende toecomende; by onsen lieven ende getrouwen den president ende luyden van onser rekeninghe te Ryssele, denwelcken wy insgelyx bevelen, dat alsoe te doene sonder swaricheden; want ons also gelieft, nyetteghenstaende enighe ordonnantien, restrictien, differentien, geboden ofte verboden ter contrarie.

Gegeven in onser stadt van Ryssele, den 14. dach van Junio, in 't jaer ons Heren 1537, van onsen rycke 't XVIII, ende van Spangien, beyde Sicilien ende andere 't XXII.

Onder stondt geschreven:

Byden Keyser,

Die grave van Hoogstraten hooft.... Ruffault, heere van Neufville, tresorier generael; Huges van...., heere van Wingene, ridders; meysters Vincent Cornelisz., gecommitteerde vande financie ende andere tegenwoordich.

Ondert.: PENSAERT.

Op de rugge stondt:

Die hoof tresorier generael ende gecommitteerde opt stuck vande domeinen ende financien ons heren des Keysers, consenteren alsoe vele als in hem es, dat inhouden in't

witte van desen gefurneert ende volbracht werde, alsoe naervolgende ende inder forme ende manieren, als onse voorsz. heere die Keyser dat wil ende gebiet, by desen gedaen te zyne.

Gedaen onder die hantteycken ons voorsz. hooft tresorier generael ende gecommitteerde te Ryssel, den 17. dach van Junio, 1537.

Ende was onderteykent: DE LALAING.

Gecoll. jegens 't originael *ende geteykent:* HERDINCK.

(Naar gelijktijdige copij).

XV. Verzoekschrift van Lud. a Veno *etc.*, aan Bisschop Georg van Egmont *etc.* (1539).

Reverendissimo in Christo patri ac Domino Georgio de Egmont, Dei et apostolicae sedis gratia episcop^{o} Trajecten., Vestrae reverendae Paternitatis orator, frater Ludolphus de Veno, conventus Campensis fratrum minorum regularis observantiae Trajecten. dioecesis guardianus, immeritus, omnimodam Reverentiam obsequiique promptitudinem pro viribus indefessam; ut juxta nostrae vocationis et status exigentiam animarum salutem valeamus, Deo auxiliante, commodius insistere, vestraeque paternae sollicitudini in charitatis obsequiis utilius deservire, hinc V.R. Pat. fratres sacerdotes moribus et scientia probatos, videlicet patrem Guardianum, L. de V., patrem vice-guardianum Gerardum Wyc, Conradum Stael, Joannem Knyff *etc.*, duxi humiliter praesentandos, obnixius supplicans, quatenus eisdem mihique ipsi dignetur ad praedicandum verbum Dei et evangelicam doctrinam et super confessionibus vestrorum subditorum audiendis et poenitentiis salutaribus imponendis, auctoritatem et licentiam, ac si debita solemnitas servaretur, benigne impertire et nos pro legitime praesentatis habere. Quod utique faciendo, vestra nos obligabit Paternitas et ad Deum pro vestri status prosperitate et salute devocius exorandum, quam semper D. Paternitatem ac D.R.V. ipse Dominus Jesus, Pontifix summus et aeternus in omnibus feliciter conservare.....

Datum in conventu nostro Campensi mei officii sub sigillo A^{o}. Dni XXXIX mensis Februarii die 23.

(Naar kopij, geschr. d. A. van Buchell).

XVI. Keizer Karel aan 't Hof van Utrecht, aangaande zaken van haeresie. (1545).

L'Empereur et Roy.

Chiers et feaulx, considerant, que, non obstant la publication des placcars par nous cy devant decernez sur l'extirpation des erreurs et heresyes pullulans en nos pays de pardecha, lesdicts erreurs et heresyes ne cessent et ne sont encores entierement extirpees; et desirant garder et entretenir nos subjects en l'obeyssance de nostre mere saincte eglise et nostre encienne religion, selon les ordonnances et ceremonyes du saincte siege apostolique, nous avons ordonne et decerne aultres nos lettres de placcart, que vous seroient envoyees avec cestes, et vous ordonnons, que incontinent les faites publier, entretenir et observer, procedant et faisant proceder contre les transgresseurs

par executions des paynes y apposees, d'avantaige, nous avons avise, conclu et ordonne, que en chacun pays seront commis certains inquisiteurs

pour prendre information contre ceulx, qui seront infectes d'aucunes sectes, erreurs ou heresies, charges ou vehement suspectez d'icelles, et proceder contre eulx suyvant la commission, qu'ils en ont par subdelegation de nostre Sainct père, le pape, et l'instruction, que leur ferons bailler, de laquelle vous en sera pareillement envoye le double; vous ordonnant et en chargeant bien expressement, que, sans avoir regard aux aultres affaires de vostre charge, vous ayez a donner auxd. inquisiteurs toute faveur, ayde, addresse et assistance a l'execution de leurd. commission, et de visiter ou faire visiter les informations et les proces par eulx tenus, toutefois que requis en serez, sans en ce prendre aucune excuse ou delay, sur autant, que desires nous obeyr, car nostre determinee intention est, que par tous moyens..... de extirper lesd. sectes, sy ne faictes en ce faulte comme qu'il soit.

Å tant, chiers et feaulx, nostre S^{r}. vous ait en garde.

De nostre ville de Maestricht, le dernier jour de Februier, 1545.

Soubsigne: CHARLES.

Plus bas: VERREYCKEN.

Sur le dos: A nos ames et feaulx les gouv. premiers et aultres de nostre conseil d'Utrecht.

(Uit het tweede Memoriaal van den Hove prov. t'Utrecht, fol. 345.)

XVII. Bevel om de inquisiteurs *etc.* in hun officie te assisteren. (1545).

Charles, par la divine clemence Empereur des Romains *etc.*, a nos ames et feaulx les chiefs presidens *etc.*, saluyt et dilection.

Combien que pour extirper les mauldictes sectes, heresyes et erreurs cy devant semees en la chrestiennete et depuis augmentees en diverses regions et provinces, et mesmement en nos pays de pardeca, eussions faict et decerne plusieurs placcars, statuts, ordonnances et edicts et appose tres griefves paines contre les transgresseurs d'iceulx; toutesfois nous sommes deuement et au vrai informes, que lesdictes sectes, heresyes et erreurs, pullulent de plus en plus secretement, et de sorte, que sans diligente inquisition et chastoy exemplaire des infectes, est apparant, que l'inconvenient en sera plus grand, que l'on a veu du passé. A laquelle cause veullans et desirans en ce faire nostre debvoir et office envers Dieu, nostre createur, a l'exaltation de nostre saincte foy chrestienne et a l'observance et entretenement des commendemens, ordonnances et constitutions de nostre mere saincte eglise, avons conclu et determine de faire commectre en chacun pays provincial de pardeça, aulcuns bons personaiges docts, sinceres catholicques et droitturiers, pour y faire ladicte inquisition et avoir soigneulx regard a l'extirpation desdicts sects, erreurs et heresyes, faire apprehender tous ceulx et celles, qui par informations ils trouveront culpables, charges ou suspects desd. heresies, sectes et erreurs, pour estre procedes a leur condempnation ou absolution, suyvant l'ordonnance et instrucion, quavons sur ce fait dresse et a eulx delivre; Parquoy vous mandons, commandons expressement, en..... et a chacun de vous en son regardt, que toutes et quantfois que de par lesd. inquisiteurs et commissaires ou lung d'eulx requiz en serez, ayez a faire apprehender et garder es prisons des vos jurisdictions et offices, tous ceulx et celles, quils vous denunceront, soyent gens d'eglise ou autres, et en ce leur faire bailler et donner toute ayde, addresse et assistence, sans delay ou difficulte quelconque, et sans souffrir ou

permectre, que en l'execution de leurd. charge, leur soit fait aulcun obstacle ou injure, ne

a leurs serviteurs, famille ou assistens, ains que lesd. deffendez a vostre pouvoir et faites apprehender les culpables a paine celuy ou ceulx, qui en seroient refusans ou negligens d'estre punis comme faulteurs de heretiques, pour apres estre procede a la condemnation ou absolution desd. prisonniers sommierement et de plain, sans figure des proces, suyvant nosd. placcarts, statuts, ordonnances et edicts et l'instruction donnée auxd. inquisiteurs, et en ce vous acquittez de sorte, que cette affaire d'inquisition tant important, ne soyt empeche ny retarde, mais soigneusement et diligament avancye et execute, selon quils trouvent au bien de la chrestiennete, salut, repos et tranquillite de nos pays et subjects, et de sorte, que de vostre bon debvoir en ceste partye ayons cause de contentement; d'ainsi le faire et ce qui en depend, vous donnons plain pouvoir, autorité et mandamment especial par cesd. presentes, mandons & commandons a tous, que a vous le faisons, ils obeyssent et entendent diligamment; car ainsi nous plaist il, et le voulons estre faict.

Donné en nostre ville de Maestricht, le dernier jour de Fevrier, l'an de grace, mil cencq cens quarante cincq, de nostre empire le XXVII, et de nos reynes de Castiles et autres le XXX.

Soubs escript: Par l'Empereur.

Plus bas: VERREYCKEN.

(Uit het tweede Memoriaal van den Hove v. Utrecht, fol. 354 v.)

XVIII. Afkondiging, gedaan te Utrecht, aangaande die met Luterye *etc.* besmet zijn. (1545).

Des Dingsdachs op S. Jans avondt.

Myn heeren die stadthouder *etc.* Alsoe sy verstaen ende bevynden, dat veel vreemds ende lichts volks hem vynden ende metter woen begeven bynen deser stadt ende stadt vryheyt van Utrecht, diewelcke besmet souden syn met *Luterye*, *Herdoperye* ende meer andere quade ketteryen, contrarie den heilighen christen gelove, omme die simpele luyden met quade persuasien ende leering tot hen te trecken ende te verleyden, die hem oick onder het scyn van doechden, met behende dieveryen ende kerken te beroven genéren; omme daer dan inne te versien, soe veel moghelicken es, soe gebieden mede myne heeren voorsz. enen yeghelycken, wye het sy, die bynen den tyde van twee jaren herwaerts verleden metter woen bynen deser stadt *etc.* gecoemen syn ende huysinghe gehuert hebben ofte met anderen inwoenende ofte te cost gaende syn, ende begeven hebben ofte noch voerts alhier metter woen comen, husen hueren ofte met anderen incomen ende te cost gaen willen, dat dieselve gehouden sullen syn, te comen bynen een maent op deser stadthuys, voor schout, burgermeesters *etc.* ende hoir namen aldaer op scrift overleveren mit goeder specificatie, van waer sy syn off waer sy lest gewoent ende verkeert hebben, ende sellen mede daervan betonen mit goede certificatie, vande plaetse besegelt, daer sy lest gewoent hebben, ende wat ambochte, neringe ofte hantieringe zy bedreven sellen hebben, ende waert, dat yemant bevonden worde nae d'expiratie vande maent voersz. hierinne onwillich ende versumich geweest te hebben, soe sel men 't selve aenden onwillighen ende versumighen swaerlicken corrigeren ende straffen aen horen liven, nae geleghenheyt der saken.

Voerts soe laten myn heeren voorsz. weten ende gebieden, dat voortaen niemant syn huysinge, cameren ofte woensteden yemant vreemdts, van buten op nyeuws incomende, sel moeghen verhueren ofte hem in coste ontfangen, ten sy dat sy ierst consent ende beveel daertoe hebben vanden schout *etc*, by sware correctie als voren.

(Uit het Utr. Buurspraakboek.)

XIX. De Koningin, regente, aan het Hof van Utrecht. (1546).

Marie, par la grace de Dieu douaigiere de Hongrye, de Boheme *etc.*, Regente.

Venerables treschiers et bien amez, par charge de l'Empereur monseigneur, nous vous envoyons avec ceste, copie auctentique de l'instruction et ordonnance, faicte par sa Maj^{te} sur l'inquisition de la foy et la poursuite et apprehension de ceulcx, qui se trouveront culpables, charges ou suspects de heresie ensamble lettres patentes de sa Ma^{te} ordonnan. aux consaulx provinciaulx et tous aultres juges et officiers, de vous y donnere toute addresse et assistence, et rendre leur sentence conforme a lad. instruction et les lettres de placcart sur ce publiées, si vous requirons et de par sa M^{te} ordonnons, que ensuyvans les lettres de subdelegation a vous autrefoys envoyees, vous veuillez diligemment vaquer et entendre au fait de lad. inquisition principalement es pays de Gueldres, Frise, Overyssel, Groningue et Utrecht, et aultres lieulx circumvoysins estans en l'obeyssance de sa Ma^{te}, si l'occasion sy adonnoit, et faire proceder contre les delinquans selon lad. ordo. et instruction, comme il convient au bien et entretemment de nostre sainct foy catholicque; et affin, que puissiez en ce rendre le debvoir requis, nous vous envoyons pareillement lettres patentes d'assignation de vostre traitement et celuy de vos assistens pour le temps, que vaquerez hors de lieux de vos residences, si vous y veuillez acquitter, selon que sa Ma^{te} et nous en avons en vous la fyance.

A tant venerables *etc.*, Nostre Seigneur vous ait en sa garde.

Escript a Binch, le XI jour de May, 1546.

Onderteyck.: MARIE.

Lager: VERREYKEN.

En buyten op de rugge stont aldus:

A venerables *etc.* Messieurs Nicolaes a Nova Terra, evesche de Ebron et N. Prieur des frères precheurs à Zwol et chacun d'eulx.

(Uit het Tweede Memoriaal van den Hove, *etc.* f. 355 v.)

XX. Subdelegatie opten inquisiteurs ende commissarissen voorsz. (1525) (46).

Frater Nicolaus Honseau, prior prioratus scholarum in Montibus Hanoniae, Cameracensis diocesis, inquisitor hereticae pravitatis a sancta sede apostolica cum illa clausula: quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium, seu alios et unum, duos vel plures viros aptos et idoneos in theologia et jure hujusmodi peritos subdelegandi et deputandi *etc.* proprio nomine non expresso specialiter deputatus, Rev^{me} in Christo patri religioso, doctis et prudentibus viris dominis Nicolao de Novaterra, episcopo Ebronensi, et (Bernardo Grouwel) priori fratrum predicatorum oppidi Zwollensis salutem.

Cum sacra caesarea majestas, prospiciens sectas Luterani dogmatis et aliorum haereticorum in multis locis patriarum et ditionum suarum in dies magis ac magis pullulare et crescere, cupiens illas, quantum potest, extirpare et desuper oportunum remedium adhibere pro salute Christifidelium nobis mandaverit, ut vobis vices nostras et omnimodam potestatem nobis et nostris collegis per litteras apostolicas datas et

concessas committeremus, quarum quidem literarum apostolicarum tenor sequitur et est:

Clemens episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, praeposito monasterii per praepositum gubernari soliti, Sancti Martini Yprensis, et Priori prioratus scolarum in Montibus Hanonie ac theologie professori Nicolas Oopin de Montibus, decano ecclesiae Sancti Petri Lovaniensis Morinen. Cameracensis et Leodiensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem: Cum ad nihil aliud nostra adspiret intentio, quam ut christifidelium animas Deo lucrifacere possimus, libenter operam vigilem adhibemus, ut diabolica fraude dampnati ad caulam dominicarum ovium reducantur, et, si quid animorum perversitate ducti in eorum damnato proposito perseverare maluerint, taliter in eos animadvertatur, quod eorum pena sit ceteris in exemplum. Dudum siquidem postquam felicis recordationis Adrianus papa Sextus, predecessor noster, cupiens adversus proditionis filii, Martini Luteri perniciosum damnatumque dogma et hereticam pravitatem, que in partibus Alemanie inferioris ac Flandrie et aliis dominiis, charissimo in Christo filio nostro, Carolo, Romanorum et Hispaniarum regi catholico in imperatorem electo subjectis, inimico seminante, pullulabat, debitis providere remediis, nonnullos in dictis partibus, cum plena et omnimoda facultate et auctoritate faciendi et exercendi, que ad dicti detestabilis dogmatis hereticeque pravitatis inquisitoris officium spectabant et pertinebant, inquisitores generales per suas literas constituerat et deputaverat, pro parte dilecti nobis in Christo filie, nobilis mulieris Margarethe, archiducisse Austrie, dicti catholici regis amite et in dictis dominiis pro eo gubernatricis, nobis exposito, quod multorum querele, de personis per ipsum predecessorem ad heresim Lutheranam hujusmodi extirpandam deputatis, ad eam delatae fuerant, adeoque aliqua scandala inde exoriri posse formidabantur; Nos tunc dilecto filio nostro, Laurentio sancte Anastasie, presbytero cardinali tunc ad universam Germaniam nostro et apostolice sedis legato, ut se de premissis informaret, et si per informationem hujusmodi sibi constaret, ad hujusmodi Lutherane heresis extirpationem per predictum predecessorem deputatos, ad premissa exequenda minus idoneos fore, aut pro pace et quiete expedire, alios eorum loco deputare, per eundem predecessorem deputatos prefatos ab officio eis commisso hujusmodi auctoritate apostolica amoveret ac eorum loco vos, vel duos aut unum vestrum, prout ipsi Laurentio cardinali magis visum foret expedire, in prefatis dominiis dicti horrendi dogmatis hereticeque pravitatis generales inquisitores cum facultate, quos culpabiles comperieritis, juxta excessuum qualitates puniendi, ac quibuscunque judicibus et personis, etiam causarum palatii apostolici auditoribus seu loca tenentibus eorundem, etiam quavis auctoritate fungentibus, sub censuris ecclesiasticis et privationis ac inhabilitatis penis inhibendi omniaque et singula alia in premissis et circa ea necessaria seu quomodolibet oportuna, et que ad hujusmodi inquisitionis officium de jure vel consuetudine quomodolibet pertinebant et spectare noscebantur, faciendi et exequendi, dicta auctoritate, constitueret et deputaret per alias nostras literas in forma brevis commisimus et mandavimus, nec non omnes et singulas causas coram ipsis, ab ipso praedecessore deputatis pendentes, in eventum quod illi per ipsum Laurentium cardinalem et legatum, per eos seu eum in eorundem amotorum loco surrogare contingeret in eo statu, in quo existebant, resumendas, seu, si vobis visum foret, de novo cum omnibus et singulis earum incidentibus, depen., emergen., annexis et connexis audiendas, cognoscendas, fineque debito terminandas, ac id, quod per ipsos in literis predecessoris hujusmodi deputatos factum foret, nullius roboris vel momenti esse decrevimus, prout in eisdem literis plenius continetur. Quum autem, sicut exhibita nobis pro parte dicte Margarethe archiducisse petitio continebat, licet dictus Laurentius

cardinalis ad executionem dictarum literarum illarum forma servata procedens, que sibi de premissis per informationem desuper factam, legitime constitit, Franciscum Hulst et alios per dictum predecessorem in dominiis predictis forsan deputatos seu coassumtos ab inquisitionis officio hujusmodi absol-

verit et amoverit, ac vos et quemlibet vestrum in solidum in Alemania inferiori et dominiis predictis dicti horrendi dogmatis hereticeque pravitatis generales inquisitores constituerit et deputaverit, vobisque et vestrum cuilibet, plenam et omnimodam potestatem contra omnes et singulos, cujuscunque status, gradus vel conditionis existerent, de et super dicto dogmate et heretica pravitate inquirendi, et, quos culpabiles reperieritis, juxta excessuum qualitates puniendi, fisci nostri promotorem ac procuratorem deputandi ac quibuscunque judicibus et personis, etiam dicti palatii auditoribus seu loca tenentibus, etiam quacunque auctoritate fungentibus et functuris, sub excommunicationis et aliis censuris ecclesiasticis ac aliis penis, quibus opus foret, inhibendi et alia tunc expressa faciendi, facultatem concesserit, vosque officium inquisitionis hujusmodi debite et diligenter exercere studeatis, nihilominus non nulli locorum ordinarii, eo pretextu, quod ad eos de causis heretice pravitatis cognoscere pertineat, vos judices prevenire conentur et vobis sub censuris et aliis penis ecclesiasticis, ne contra preventos procedatis, interdicatur, ac dicti ordinarii et eorum officiales propter locorum distantiam et presertim hyemali tempore vobiscum commode et absque gravibus expensis convenire nequeant, et cum conveniant non facile vobiscum in unam sententiam condescendant, quo fit, ut processus contra hujusmodi perniciosissimi dogmatis sectatores prolixiores reddantur et executio justicie plus debito retardetur ac officio inquisitionis hujusmodi vobis commisso votivus non succedat effectus, Pro parte dicte Margarethe archiducisse nobis fuit humiliter supplicatum, ut pro hujusmodi pestifera labe eradicanda et supprimenda in premissis oportune providere de benignitate apostolica dignaremur, Nos igitur, quorum est pro salute gregis dominici nobis commissi huic nefarie heresi, omni, quo possumus, salubri remedio obviare, discretioni vestre, de qua in hiis specialem in Domino fiduciam gerimus, per apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios, adhibitis, si vobis videbitur, dictis locorum ordinariis, vel sine illis, vocatis, qui fuerint evocandi, omnes et singulas causas hujusmodi heresim sapientes etiam criminales Luterana et alia quevis erronea et perversa doctrina ac illius occasione in Alemanie et Flandrie predictis ac Burgundie, Brabantie, Limburgii, Lucemburgii, Arthesie, Hannonie, Hollandie, Zelandie, Namurci, Mechlinie et Frisie partibus ditionis dicti Caroli Regis ac aliis prefatis dominiis, exortas et quas exoriri contigerit, cum omnibus et singulis illis annexis et connexis ac dependentibus et emergentibus ab eis, simpliciter et de plano, sine strepitu et figura judicii, prout in similibus procedi consuevit, sola facti veritate inspecta, auditis hincinde propositis, usque etiam ad diffinitivam sententiam inclusive, etiam si per ordinarios locorum seu officiales eorum, per citationem vel alium actum judiciarium preventi fueritis, nisi ipsi preventi actualiter carceribus mancipati fuerint, quo casu ipsi ordinarii antea sic incarceratos una vobiscum et non alias procedere possint, audiatis, et, in quibus vobis videbitur de consilio aliquorum proborum virorum in theologia aut jure peritorum aut....., vel plurium clericorum vel laicorum simili modo peritorum, per ipsam Margaretam, si voluerit, vobis adjungendorum, sublato quovis diffugii obstaculo, et prout sacri canones volunt, etiam appellatione qualibet amota, decidatis et fine debito terminetis ac sententias per vos super criminibus heresim hujusmodi sapientibus duntaxat ferendas, quibusvis appellationibus etiam ad sedem apostolicam interponendis penitus rejectis, etiamsi illarum praetextu ad inhibitionem processum esset, perinde ac si tres conformes sententiae in nostro rotae auditorio late essent, debite executioni demandetis et demandari faciatis, testes autem,

qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, censura simili appellatione cum vobis..... et citationes quascunque, constito de non tuto accessu, seu q. pro monitionibus et citationibus hujusmodi faciendis, si ipsorum monendorum et citandorum praesentia haberi nequiverit, per edicta publica locis publicis affigenda, que perinde ipsos

arcent ac si eis personaliter inthimata forent, faciendi, ac contra quoscunque, cujuscunque status, gradus, ordinis et conditionis seu preeminentie existent, et quacunque ecclesiastica etiam episcopali vel archiepiscopali dignitate, seu mondana etiam ducali auctoritate prefulgeant ipsius Martini et aliorum heresium et erroneorum dogmatum sectatores et sequaces ac de illis suspectos et diffamatos, illorumque receptatores, fautores et defensores ac eis consilium, auxilium et favorem directe vel indirecte, publice vel occulte prestantes, nec non in exercitio officii inquisitionis hujusmodi similiter directe vel indirecte impedientes, inquirendi et procedendi ac hujusmodi labe infectos, prefectos, preterquam episcopos et archiepiscopos capiendi et carceribus mancipandi ac contra eos et ipsos episcopos et archiepiscopos processus formandi, processus contra episcopos et archiepiscopos formatos, sigillis vestris clausos, ad nos per vos mature examinandos transmittere, sententias vero contra quoscunque alios tam interlocutorias quam diffinitivas ferendi, illosque juxta canonicas sanctiones et sanctorum patrum decreta, prout qualitas excessuum exegerit vel conscientiae vestrae videbitur, puniendi, et penis debitis plectendi, et ad cor redire nolentes ab ecclesie communione, veluti putrida membra separatos et divisos esse, et damnatione eterna cum satana et angelis ejus addictos ac perpetuo infames et detestabiles esse, ac corpora eorum, postquam defuncta fuerint, sepultura ecclesiastica carere debere, decernendi, denunciandi et declarandi, nec non universis et singulis christifidelibus, ut illos in omnibus et per omnia, tanquam crucis Christi inimicos, habeant et reputent absolutione illorum, quos cum iis communicando, penas per vos infligendas, incurrere contigerit, nobis et successoribus nostris, Romanis pontificibus, ac, durante vestro delegationis hujusmodi officio, vobis reservata, precipiendi et mandandi vestras veniant degradandi ordinarium loci, in quo contra talem degradandum processum fuerit, aut pro eo pontificalia officia exercentem vel quemcunque alium proximiorem episcopum et ad degradationem actualem talis degradandi ejusque curie seculares traditionem procedat, requirendi. Et si dictus ordinarius seu alius episcopus prefatus, qui sit requisitus ad degradationem hujusmodi, ostensa sibi sola sententia vestra, absque eo, quod processus contra ipsum degradandum formatus ostendatur aut alio modo exhibeatur, aut, quod episcopi in munere a canonibus ad similia definito, intersint, procedere possint et teneantur, id facere recusaverit, ordinarium vel alium episcopum prefatum ad id cogendi, vel, si de evidenti contumacia ipsius ordinarii aut alterius episcopi vobis constiterit, quemcunque malueritis abbatem, cui super hoc plenam et liberam facultatem concedimus, ut ad degradationem hujusmodi procedat, similiter requirendi, nec non bona ipsorum hereticorum, fautorum, defensorum et receptatorum pro tempore confiscata, fisco et aerario ipsius Caroli regis applicandi et appropriandi, et qui ad veritatis limen redire et hujusmodi haeresim abjurare voluerint, postquam errorem suum deposuerint ac de praemissis doluerint, idque humiliter petierint, si alias relapsi non fuerint, receptis ab ipsis prius abjuratione haeresis et errorum hujusmodi legitime et publice facienda praestandoque per eos juramento, quod talia deinceps non committent, nec talia vel alia hiis similia committentibus seu adherentibus consilium, auxilium, favorem, per se, vel alium seu alios prestabunt, ab omnibus et singulis excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et penis, quas premissorum occasione quomodolibet incurrerint, de consilio et assensu illius vel illorum canonicorum seu in ecclesiastica dignitate constitutorum, quem seu quos dicta Margareta duxerit deputandum seu deputandos et non alias, ab hujusmodi

excessibus et criminibus ac alias, in forma ecclesiae consueta, absolvendi et super irregularitate propterea quomodolibet contracta et sententiis per vos desuper pro tempore latis dispensandi, omnemque inhabilitatis et infamiae maculam sive notam penitus abolendi et eos rehabilitandi, nec non ad nostrum et ejusdem sedis gremium ac gratiam et benedictionem restituendi, omniaque et singula ad hujusmodi pestem reprimendam et radi-

citus extirpandam necessaria seu quomodolibet oportuna faciendi, gerendi, ordinandi, exercendi et exequendi ac auxilium brachii saecularis, si opus fuerit, invocandi et ad premissa omnia et singula, si et quando expedire videritis, unum, duos vel plures viros aptos et idoneos in theologia et jure hujusmodi peritos, in provinciis & locis, de quibus vobis videbitur, cum simili aut limitata facultate assumendi, subdelegandi et deputandi, ipsosque, quotiens vobis oportunum videbitur, revocandi, ac loco ipsorum, alios similiter idoneos deputandi, plenam et liberam, dicta auctoritate apostolica, tenore presentium facultatem concedimus, decernendo omnes et singulas excommunicationis et alias sententias, censuras et penas, contra vos et occasione exercitii officii inquisitionis hujusmodi per quoscunque ordinarios locorum, seu judices, etiam a dicta sede delegatos, pro tempore latas, eo ipso nullius roboris vel momenti existere, et sic ab omnibus censeri debere etiam in omnibus et per omnia, perinde ac si latae non fuissent, non obstantibus praemissis, ac piae memoriae Bonifacii Papae Octavi etiam praedecessoris nostri, qua cavetur, ne quis extra suam civitatem et diocesim, nisi in certis exceptis casibus et in illis ultra unam dietam a fine suae diocesis ad judicium evocetur, seu, ne judices a sede praedicta deputati extra civitatem et diocesim, in quibus deputati fuerint contra quoscunque procedere, aut alii vel aliis vices suas committere praesumant, et de duabus dietis, in consilio generali edita ac aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis contrariis quibuscunque, aut, si haereticis adherentibus, fautoribus, receptatoribus, defensoribus et aliis praefatis vel quibusvis aliis communiter vel divisim a dicta sit sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem et quibuslibet aliis privilegiis et indultis apostolicis sub quibuscunque tenoribus et formis singulis prefatis concessis, per quae praesentium literarum et vestre jurisdictionis in praemissis exercitium quomodolibet impediri vel differri posset, quae quo ad hoc ipsis aut alicui eorum nullatenus suffragari posse vel debere decrevimus.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae millesimo quingentesimo vigesimo quinto, tercio decimo kl. Aprilis, pontificatus nostri anno tercio.

Sic signatum sub plica: Jo. Matheus, episcopus Veronen., et supra plicam: A. de Castillo. Et a tergo: Recepta in.....: Nos igitur de vestra doctrina, prudentia, fidelitate et diligentia plenarie in Dno confidentes, desiderantes, quantum in vobis est, suae Caesareae Maj^{ti} obedire, cum etiam maxime expediat, dictas pravas doctrinas et sizaniam ex agro dominico extirpari, omnibus modo, via et forma, quibus possumus, juxta formam praedictae bullae in favorem Caesaris concessae, vos et vestrum quemlibet in solidum loco nostri subdelegavimus et vices nostras, quantum ad hujusmodi inquisitionis officium attinet, vobis commisimus et committimus per presentes, transferentes et transfundentes in vos et vestrum quemlibet in solidum, totam et omnimodam potestatem nobis a sancta sede apostolica in hac parte et per bullam supranominatam commissam, nil inde reservantes aut excipientes; In cujus rei testimonium has praesentes literas per notarium subscriptas subscribi et sigilli nostri appensione jussimus communiri.

Datum in oppido monten., die XIII mensis Maji, anno Dni millesimo quingentesimo quadragesimo sexto.

Subscriptum et subsignatum: JOHANNES DE SANCTO ALBINO, publicus auctoritate apostolica notarius de mandato praefati dni prioris signavit: JOHANNES DE SANCTO ALBINO, notarius.

(Uit het Tweede Memoriaal van den Hove, *etc.* fol. 356 sqq.)

XXI. Roerende het salaris vande Inquisiteurs, Notarissen en Procureurs Fiscael *etc.* (1546).

Kaerle, byder gratie Gods roomsch Keyser *etc.*

Onsen lieven ende getrouwen, die hoofden, tresorier generael *etc.*, saluyt ende dilectie. Alsoe om t'extirperene die secten, heresyen ende dwalingen, in onsen landen van herwaerts over pullulerende, wy onlangs hebben doen committeren ende subdelegeren in elke provincie ende quartier van deselven landen enighe goede geleerde oprechte, kerstelycke ende rechtveerdige personaigien, om aldaer ende in die ander omliggende plecken, daer 't van noode wesen sall, die ondersueckinge vanden gelove te doene ende doen vervolgen ende apprehenderen alle die ghene, die zyluyden by informatie sullen bevinden, beschuldicht, gelast oft gesuspecteert van heresyen; ende onder anderen hebben doen committeren in onsen lande van Gelre, Vrieslant, Overyssel, Groningen ende Utrecht, heeren, Nicolaes de Nova Terra, bisscop van Ebron ende Bernard Grouwel, prior vanden predickheeren tot Zwoll, ende daeromme van noode sy hun sallaris ende tractement te taixeren ende hem daervan assignatie te geven.

Soe eest, dat wy dese saken overgemerckt ende hierop gehadt uw advys, begeeren te versiene tot hueren redelicken traictemente, ten eynde dat de voorsz. inquisitie ende ondersueckinge te beter voortganck hebben ende effect sorteren mach, totter conservatie ende bewaernisse van onsen heiligen kersten gelove, hebben den voorsz. bisscop van Ebron ende prieur vande predickheeren tot Zwoll, inquisiteurs ende huer assistenten ende bystanders, als die notarys ende procureur fiscael, getauxeert ende geordonneert, tauxeren ende ordonneeren by desen, te wetene elck vanden voorsz. inquisiteurs twee ende dertich stuver 's daechs, den notaris twyntich stuvers ende de procureur fiscael achtien stuvers, oock 's daechs, voir den tyt dat die selve inquisiteurs ende hun bystanderen ende assistenten gevaceert sullen hebben buyten der plecken van hun woensteden, om die voirsz. inquisitie ende ondersueckinge te doene, ende daervan betaelt te wesen, te wetene, vande vacatien die sy in Gelderlant doen sullen by handen van meester Gerard van Renoy, onsen rentmeester generael aldaer, vande vacatien in Vrieslant, Overyssel ende Groningen, by handen van onsen rekenmeester generael van Vrieslant, ende vande vacatien, die sy t'Utrecht doen sullen by handen van onsen ontfanger vande exploicten van onsen raden aldaer, van drie maenden te drie maenden, geduerende den tyt ende termyn van eenen jare naestcomende, beginnende den 15. van desen jegenwoordigen maent van Meye, ontbieden u daeromme *etc.*

Gegeven in onse stadt van Byns, den eersten dach van Meye, in 't jaer ons Heren 1546, *etc.*

Beneden: By den Keyser, den heere van Praet ende den grave van Lalaing, hoofden, mr. Vincent Cornelisz, tres. gen., ende Piet. Boisot, gecommitteerde vande financien *etc.*, jegenwoordich.

Ondert.: VERREYCKEN.

Op de rugge: Die hoofden *etc.*, 16 Mey 1546.

Ondert.: DE LALAING, CORNELISZ. & BOISOT.

(Uit het Memoriaal als boven, fol. 351).

XXII. Commissie voor Fra. Sonnius, *etc.* als visitateurs der verboden boeken *etc.* (1550).

Kaerle, by der gracie Gods *etc.*

Alsoe by onse leste ordinancie ende placcaten, gemaect op't stuck vande quaden secten, dwalinghen ende ketteryen, over langen tyt tot onsen groten verdriete gesaayt ende gestrooyt inde kerstenheyt teghens onsen kerstel. ghelove, ende den ordinancien ende constitutien van onse moeder der heiligher kercken. Wy hebben onder anderen geordonneert ende gestatueert ghehadt, dat die printers by ons geadmitteert synde, omme te printen, nyet en sullen moeghen printen off doen printen in onsen landen ende heerlicheden, eenighe boucken, referrynen, baladen, liedekens, epistelen, prognosticatien, almanaken, noch eenighe andere saken, 't sy oude ofte nyeuwe, vanden heylighen scrifture off enighe andere materie, ende in wat sprake dattet sy, tensy dat deselve eerst gevisiteert syn by den ordinaris vander plaetse, ofte yemant, die wy daertoe gecommitteert hebben off committeren sullen, ende dat sy van ons verworven hebben oorloff, octroy ende sonderlinghe privilegie, verleent ende gegeven naer de voorn. visitatie, omme die voorn. saken te moghen printen; ende aengaende den bouckverkoopers ende librayriers by ons ofte die van onsen rade geadmitteert ende geapprobeert, omme boucken ende andere printingen te vercopen; wy hebben insgelycx geordonneert, dat sy deselve niet en sullen moghen vercopen in onsen voorsz. landen, ten sy dat die geprint syn by gesworen ende geadmitteerde printers, ende en sullen oic niet moghen vercopen noch te koope stellen enighe boucken ofte andere saken, buyten onsen voorsz. landen geprint wesende, sonder daeraff geadverteert te hebben den gecommitteerden, eer sy heur balen ontpacken ende opdoen sullen, op dat hy off yemant anders by hem daertoe ghedeputeert, jegenwoordich sy in 't opendoen ende visiteren vande boucken, die daerinne syn sullen, om deselve te visiteren, eer men die sal moghen vercoopen off te cope stellen, opten peynen, begrepen in onse voorsz. ordonnancie. Ende het sy zoo, dat, omme ten effecte ende executie te brengen die voorsz. ordonnantie, van node werdt te committeren totter voorsz. visitatie eenighe goede, gheleerde ende bequame personen, gegradueert inder faculteyt vande Godtheyt, ons aenghenaem synde, *Doen te weten*, dat wy, begeerende mit alle onse harten d'extirpatie vande voorsz. ketteryen, volcomelyck betrouwende inde wysheydt, gheleerdtheydt, discretie ende getrouwicheyt vanden weerdighen ende welbeminden mr. Franchois Zon, docteur inde godheydt, canonick inde cathedrale kerk vanden Dom in onse stede van Utrecht, ende inquisiteur van onsen heilighen kersten gheloove in onsen lande van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt, broeder Bernaert Grouwel, oock docteur inde godheidt, prior vanden convente vande predikaren binnen onse stadt van Zwoll, oic inquisiteur vanden kersten ghelove in onsen lande van Utrecht, mr. Claes de Castro, licentiaet inde godheydt, mr. Martin Donck, pastoer in Wormer by onse stadt van Amstelredam, Florys van Haerlem, vicecuryt vande oude kerke binnen onser stede van Amstelredam, Bokel Cornelisz., pastoer op 't Wout by onse stadt van Delft, Marten van Montfoort, pastoer ende canonick tot Naeldwyck, alle baccalarysen inde godheydt, ende broeder Dirc Jansz., prior vanden cloester vande predikaren inden Haghe in onse voorsz. lande van Hollant; wy hebben den voorsz. personen ende elken van heml. gesamenderhandt ende elck van hem bysonder, gecommitteert ende gedeputeert *etc.*,

omme van nu voortaen ende gedurende tot onsen wederroepen, te visiteren, examineren ende ordeelen binnen onsen voorsz. landen van Hollant, Zeelant, Vrieslant, stadt, steden ende landen van Utrecht, alle ende een yeghelycken, exemplaren, boucken, volumen, refereynen, baladen, liedekens, epistelen, prognosticatien, almanaken ende andere diergelyke, die geprint syn ende sullen wesen, ende

die men aldaer sal willen brengen ende vercopen, het sy dat dieselve van buiten ende van binnen onsen landen comen, van wat quartier dattet sy, ende d'voorsz. visitatie en examenen wel ende deuchdelyck gedaen synde, de voorsz. boucken, exemplaren ende andere dinghen ende prekinghen (!) voorsz. te approberen of reproberen ende condempneren, ghelyck sy in heuren conscientie ende volgende den cathalogue, begrepen in onsen voorsz. ordonancie bevinden sullen behorende, deselve heure consciencie daer mede belastende, ende indien faulte daerinne bevonden worde, sy sullen des verantwoordende worden, mitsgaders gehouden wesen te achtervolgen de voorsz. ordonantie, soe verre die heml. aengaet, behoudelyck heuren redelycken salaris ter cause vande voorsz. visitatie, tot coste vande printers ende vercopers, die hemluyden te wercke stellen sullen. Ontbieden daeromme ende bevelen onsen lieven ende getrouwen, die stadhouders *etc.*, wien dat aengaen sal moghen *etc.*, dat sy onsen voorscr. gecommitteerden *etc.*, ter executie *etc.* van heure lasten ende commissie, doen ende geven alle addresse, die sy van nooden hebben sullen *etc.*, cesserende alle beletten ende wedersegghen ter contrarien. Ende want men van desen onsen brief van doen sal moeghen hebben in diversche plaetsen, wy willen, dat tot den vidimus van dien ofte copie authentyck gecollationeert ende geteekent by eenen van onse secretarissen, volcomen gelove gegeven sy, ghelyck tot desen originalen brieve, want ons alsoe belieft. Des t'oirconde, soe hebben wy onsen seghel hieraen doen hanghen.

Gegeven in onse stadt van Bruessele, den 9. dach van Sept., in 't jaer ons Heren XV^{C} L (1550) *etc.*

Besegelt met des Keysers groote zeghel in 't root was gedruct, ende aen een pergament start uythangende.

Ende dese brief was op de plycque gheteykent: By den Keyser,

L. DE ZOETE.

Ende in de copie van desen stont gescreven:

Ghecoll. met syne originale, gheteyckent ende besegelt, ende es met denselven bevonden t'accorderen, by my

Ondert.: ANTHONIS WOLFF, *nts. subst.*

(Naar het Memoriaal, als voren, fol. 374).

XXIII. Transportbrief eener huysinghe ten behoeve van het nieuwe *Collegium Willebrordi.* Anno 1551 den 13. Augustus.

Dat voir ons quamen in 't gerichte Peter die Bruyn ende Catryn zyn huysfrou; ende gaven mit gesamender hant alse recht wysden over Wouter van Weede die jongen, ende Goessen Jansz., schilder, huysmeester inder tyt van *Sunte Willeborts huyse* ende bruederscap t'Utrecht *etc.*, Evert Heynerickssz. die Greeff ende Jacob Nobel, gedeputeerden ende medebrueders van deselven huyse ende bruederscap; ende dat tot behoeff vande collegie van zeecker armen scholieren, dat men wt *Sunte Willebords huyse*, nu ter tyt wesende, transfereren zal omme dieselve scholieren ten ewygen dagen te loygeren ende t'onderhouden; die alinge huysinge ende hofstede, kelnaer, cluyse, van voren tot afteren, onder ende boven, also die staende en gelegen is after Sunte Pieterskerk, by der stadt walle, genoemt: *laet die werelt die werelt wesen*, dair Cornelis die Ridder zuytwerts boven ende die huysinge dair joffrou van Luneborch nu ter tyt inne woent, noertwerts beneden naest gele-

gen zyn; ende sy vertegen daer off ende van allen rechts ende toeseggens, dat zy dair aen hadden, ende mede van allen brieven, die dair of ruerende zyn, tot behoeff voerg. alse recht ende oordeele wysden, dat zy sculdich waren te doen; ende sy geloefdent hem mede te vryen ende te waeren erffelicken ende ewelicken, op alsulcken erfrenten alse dair jaerlicx van oudts op staen ende wtgaende zyn, ende allen voirplichten of te doen. Ter selver tyt quamen mede voir ons in 't gerechte Alyt Jans dochter van Campen, ende gaff over schout quyt ende te goede met hairs gecoren mombers hant, dair sy *etc.*, tot behoeff als voersz. alle alsulcke lyftochten ende recht, alse zy heeft aen ende totter huysinge ende hofstede voerg.; beheltelicken dat die voorsz. huysmeesters ende regierders vande collegie voersz. ende hoeren naecomelingen die selve Alyt Jans dochter voersz. hiervan jaerlicx wtreycken ende betalen zellen dertich Karolus gulden sjaers, tot hoeren lyve, so lange sy leven sel, op twee termynen, als Paeschen toecomende d'een helfte, ende Victoris dair aen d'ander helfte, ende so voirt jaerlicx, hoer leven lanck, ende nyet langer, in 't welcken die voersz. huysmeesters, present wesende, geconsenteert ende 't selfde dair op geaccepteert hebben, sonder arch.

(Naar een oorspronkelijk duplicaat).

XXIV. Overeenkomst tusschen de regeerders van het collegie *Willebrordum* en Hr. R. Aeswyn van Brakel, wegens het opnemen van een *alumnus.* (1552).

Wy Adriaen van Renesse, doemdeken, Johan van Duvenvoirdt, doemscolaster, Johan van Culenborch heer van Rynswou ende vande Vuerse, ritter, schout, Eernst van Nyenrode, ritter, burgermeester der stadt van Utrecht, Johan van Zwoll ende Goessen Jansz. van Amersfoert, regierders ende procuratoren op deser tyt van *Sunte Willeboerts huyse* ende vanden armen clercken, genaemt *Sunte Willebrordus kynderen*, bynnen der stadt Utrecht, doen kondt ende bekennen mits desen voor ons ende onse nacomelingen, regierders ende procuratoren van *Sunte Willebroerts huyse* voorsz., dat wy mit goeden rypen rade overcomen ende verdragen syn mitten eedelen, eerentfesten ende fromen Reyner van Aeswyn, heer te Gramsberch ende Brakel *etc.*, alse dat wy van nu voortaen ten ewigen dagen duerende, inde voorsz. huyse ende nyeuwe collegium van *Sunte Willebroert* gehouden sullen wesen, ter nominatie vande heere van Brakel, inder tyt t'ontfangen ende t'onderhouden eenen jongen ofte armen clerck, zulcx hem gelieven zall, die gequalificeert zall wesen vermogens d'ordonnantie, erectie ende fundatie van 't voorsz. nyeuwe collegie, daervan synde, sprekende: Wy Adriaen van Renesse, doemdeken, Johan van Duvenvoirdt, doemscolaster *etc.*, in dathe 1552, op Sunte Willebrordus dach den sevenden dach in Novembri, zulcx wyder innehout ende besinnende is; ende denselven jongen alsoe gequalificeert blyvende ende hem draecht vermogens die voorsz. ordonnantie, aldaer die cost geven, woenen doen, onderhouden ende regieren sellen, opdat hy well ende neerstelicken leeren, procederen ende aennemen mach, zulcx dat dieselve voorts procederende, een geleert man ende gequalificeert sall mogen werden, omme die heilige kercke, pastorien ende andere geestelicke beneficien te regieren ende te bedienen, tot conservatie van onsen heiligen christengelove, ende instructie ende leeringe vanden gemeen christenheyt, ofte oick inder geestelicke ofte weerlicken rechten ofte

medecinen, omme oick den heere van Brakel inder tydt ende den gemeenen ondersaten in hoeren saicken well te helpen, raden ende dienen, ende recht ende justicie te mogen doen administreren; mit zulcke conditien ende voorwaerden, dat, soe wanneer in't voorsz.

collegie eenen jongen is, by den voorsz. heere van Brakel genomineert ende aldaer resideert, en sall hy geen ander ofte meer in die plaetse mogen nomineren ofte stellen. dan als die selve jongen genoech volleert ende gequalificeert is, omme elders in enige universiteyt ofte anders voorts te procederen, ofte dat hy oick om redenen vermogens d'ordonnantie wter collegie gestelt worde. In zulcke gevalle zall die heere van Brakel inder tyt eenen anderen in syn plaetse mogen nomineren ende stellen, die aldaer ontfangen ende onderhouden zal worden als voeren; ende soe voertaen duerende tot ewigen dagen, ende dit oick all achtervolgende die voersz. brieven van erectie ende fundatie vanden selven collegie, die wy by desen gheensins en dencken noch en willen te buyten gaen ofte infringeren, mer willen die selve in allen zynen punten doen onderhouden, naegaen ende voltrecken. Ende voor alle 't gene voorsz. is, heeft die voorsz. heere van Brakel gegeven ende geassigneert den voorsz. collegie op zekere vaste goede ende genoechsaem onruerbaer ypoteke ende onderpant, die somme van twyntich gouden Carolus gulden, twyntich stuvers Hollants voor den gulden gerekent, jaerlicxe erfrenthen, vermogens die gerechts zegele ende brieven, gepasseert voor scepenen van Zuylichem, daervan zynde rustende inder archiven ofte kiste van 't voorsz. collegie, daer mede 't selve collegie genoechsaem gevesticht, versekert ende mede bewaert is; ende oft tot eniger tyt geviele, dat die voorsz. heere van Brakel, gheen jongen gequalificeert wesende als voeren en presenteerde, zullen nochtans evenwel die voorsz. renthen tot prouffyt vanden armen kynderen van *Sunte Willebroerts huyse* blyven ende geheven worden; ende soe verre oick door den heere van Brakel inder tyt gepresenteert worde eenen jongen, gequalificeert nae der ordonnantie voorsz., ende nyet ontfangen en worde, sellen in sulcken gevalle die voorsz. renthen oick nyet ontfangen noch geheven worden, mer onder andere armen in den dorpe van Brakel gedeylt ende gedistribueert worden. Syn oick mede noch conditien ende voerwaerden, dat die heere van Brakel voorn. dese voorsz. renthen tot alle Sunte Willebroerts dage als hem gelieven sall, mits 't selve een halff jaer te voorens opgesacht zynde, sall mogen vryen, quyten ende afflossen den pennynck vyff ende twyntich, die welcke weder belacht sellen worden aen goet ander vry goet inden dorpe van Brakel, daer 't collegie voorsz. wel mede bewaert zall zyn, allet tot behoeff als voorsz. is. Allet sonder arch ende list. Ende des t'oirconde, hebben wy desen onsen tegenwoordigen brieff mettet zegel van 't collegie van *Sunte Willebroerts huyse* ('twelck wy in dese ende diergelycke saecken gebruycken) doen besegelen. Gegeven in 't jaer ons Heren duysent vyff hondert twee ende vyftich, op den derden dach in Julio.

Op de rugge: Voor myn heere van Brakel *etc.*

(Naar het origineel.)

XXV. Dictum sententiae Marini Everswaert, hactenus vicepastoris novae ecclesiae parochialis Dordrac., prout sequitur, (XV^{C} LIII).

Et quia compertum nobis est, cum ex confessione dicti rei, tum ex revocatione praefatorum articulorum, quam coram nobis judicialiter fecit, quod in praedictis erroribus non est pertinax; et quod paratus sit, modo praedicto, praedictas erroneas praedicationes revocare, abjurare, declarare, reformare et retractare, in locis, ubi easdem praedicavit. Ideo absolventes eundem reum ab omnibus censuris, quas

propterea potuit incurrisse; et restituens eum unioni matris ecclesiae, prohibemus eundem, ne de cetero officio pastorali uspiam deserviat, aut sese intromittat, aliquorum sacramentorum administrationi, vel verbi Dei praedicationi, condemnantes eundem ad hoc, ut modo et forma sibi praescripta, revocet,

declaret, retractet, abjuret eosdem suos errores et scandolosas et offensuras praedicationes, in sua sententia expressas, primum hoc loco statim post pronuntiatam sententiam, deinde in nova ecclesia Dordracensi, die arbitrio judicis deputando, populo ibidem ad audiendum convocato; Et statim post dictam revocationem ante solis occasum discedat ab eodem oppido Dordracensi, et a Zuytlandia ante XV dies a data hujus, atque deinceps nec in Dordraco, nec in Zuythollandio, nec in dominiis de Voorn aut Putten, aut Vierkerkerwaert, aut Strielandt habitet; Et ubicunque alibi habitaverit, regnificabit nobis per literas, singulis mensibus Maji, locum, ubi tunc degat, et superioribus mensibus habitaverit; Et quod statim post revocationem, comparabit sibi librum Reverendi et Doctissimi Viri Joannis Episcopi Roffeneis contra assertiones Lutheri atque illum singulis annis bis perleget, et ante finem biennii sua manu transscribet et transscriptum nobis transmittet, et haec omnia sub poena relapsi, condemnantes praeterea eundem presbyterum in expensas hujus instantiae, taxatione earundem nobis reservata. Actum et pronuntiatum publice, Hagis in curia Hollandiae, in praesentia D. praesidis et consilii Caes. Maj. ibidem tanquam causae hujusmodi assessorum, etiamque multorum advocatorum et procuratorum aliorumque officiatorum ejusdem curiae, ibidem in magna copia congregatorum, hora quasi decima ante meridiem, die Veneris, ultima Junii, anno XV^{C} quinquagesimo tercio.

Subsignatum: VESENHAGHEN.

Revocatie ende abjuratie van H. Marino Ewerswaert, vicepastoor eertyts vander nywer kerk tot Dortrecht, als hyer nae volcht.

Ick Marynus Everswaert, priester, nu vicepastoor in Zuytlant ende eertyts vicepastoor in de nywe kerken tot Dortrecht, staende alhyer voor Godt ende justitie, gae aff, revoceere ende versaecke alle die erreuren ende valsche leeringen, die welcke ick gepredict ende geleert hebbe binnen der stadt van Dordrecht, of andere plaetsen, die gespecificeert staen in myn sententie, te weten, dat in 't waerdich heylighe sacrament des altaers onder die substantie des broots besloten es 't waerachtich lichaem Christi.

Item, dat alle deuchdelicke wercken, dye wy doen moghen, in wat schyne sy gedaen worden, nyet en syn voor God dan *pannus menstruati*, ende en moghen ons nyet tot onser salicheyt helpen, noch voor den ooghen Godts nyet behaghelyck maecken.

Item, datter veel heylige leggen ende barnen inder hellen, dye wy houden voor heylighen.

Item, dat sy alle zamen qualicken doen, die de heylighen aenbidden oft aenroepen, want sy ons nyet helpen en moghen.

Item, dat qualicken doen alle die ghene, die keersen oft licht voor de beelden in de kerken ontsteeken.

Item, dat die beelden der heylighen anders nyet en doen, dan die kerken en versieren, gelyck tinne, coper, metael ofte andere huysraet 't huys en versieren.

Item, dat pelgrimagie te gaen nyet te achten en es, want Godt ist alleen, die ons helpen mach.

Item, dat alle oerden der religien valsch syn, ende dat Augustinus, Franciscus, Dominicus ende meer andere hebben nu die werelt soo breet ende weyt inne, dat Christus bynae wter werelt gestoten is.

Item, dat ons gheloof ende die heylighe schrifture nyet en mentioneren ofte en leeren van 't vagevuer.

Alle welcke ketterlyke erreuren met alle andere enichsins wesende tegens het heylighe christel. gheloeff, ick verswere ende verlate by mynen priesterlyken eedt, *soe helpt my Godt*, *Maria die moeder ende alle Godts heylighen.*

Hyerenboven verklaer ick openbaerlic myn ghelooff te syn, datter nu ter tyt is ende syn sal totten wtersten oordeel toe een zeekere plaetse, die men noemt *het vagevuer*, waerinne sommige zyelen, die inder gracien Godts sterven, heur scult betalen ende gesuvert worden, nyetteghenstaende datter Matthei VII[e] gescreven staet van twe weghen; want daer spreekt Christus vande twee weghen, die daer syn opter werelt, die eene enge ende es den wech der deuchden, die andere breet ende es den wech der sonden; ende en spreeckt daer nyet vande wegen, dye de zyelen ingaen nader doot. Oock nyetjeghenstaende van 't gunt datter geschyen sal in d'uyterste oerdeel Mathei XXV: gaet vermaledyt ende compt gebenedyt; want daer spreect die schriftuur van twee plaetsen ofte weghen, die nae 't uyterste oordeel ten ewighen daghen sonder enighe veranderinghe dueren sullen.

Noch verclaer ick, dat de Pauws, bisschoppen ende priesteren moghen die sonden vergheven ofte absolveren ende oock moghen aflaet geven als stathouders van Godt almachtich, nyetteghenstaende, dat Godt principalyck ende by aucthoriteyt die sonden vergheeft ende aflaet der sonden verleent.

Item, verclaer noch my hertelicken leet te syn, dat ick valschelyck ende calumnieuselyck opte preekstoel gesproken hebbe teghens die cloesterlycke religie ende geprofesside religieusen.

Oick ghae ik aff ende versaecke alle valsche leeraers, als Luther, Melanchthon, Bucerum ende alle andere gereprobeerde autheurs met alle heure valsche boucken ende leringhen, belovende ende zwerende by den zelven mynen voorgaenden eedt, diezelve altyt te verlaten ende te scouwen, mitsgaders alle dyeghene, dye ick weten sal, befaempt oft besmet te zyn van heresye.

Ende soe verde ick hyer namaels bevonden sal worden yet ter contrarye gedaen te hebben met woorden of met werken, off oock deur conversatien met bekende ketters, off den gebruyck met valsche ende verboden boecken, soo verbinde ick my van nu aff tot strenchicheyt van rechten ende totte punitie der ghene, die relaps syn. In kennisse der waerheyt zoe hebbe ick dit met myn eygen handt onderteykent.

Ende was onderteykent aldus: Dns MARINUS EVERSWAERT.

Onder stont noch gescreven aldus: Actum, declaratum et abjuratum publice Hagis in curia Hollandiae per praenominatum D. Marinum, in praesentia D. praes. et consilii Caes. Maj. ibidem, etc. Die Veneris, ultima Junii anno LIII, similiter et in nova ecclesia oppidi Dordracensis post concionem, ibidem per doctorem Sonnium, commissar. etc. cum maximo populi confluxu, factam die dominica subsequente, ipso visitat. Mariae II Julii, anno quo supra, me utrobique praesente.

Subsignatum: WESENHAGHEN.

Subscriptum: Concordat praesens copia cum suo originali, per me

Subsignatum: WESENHAGHEN.

(Naar gelijkt. kopij).

XXVI. Bevel aan N. de Castro, om Sonnius te assisteren, *etc.* (1555).

Marie, byder gratien Gods Coninginne, douaigiere van Hongarien, van Bohemen, Regente etc.

Lieuve beminde. Alsoe grotelycx van node es, met alder diligentie te doen besoigneren

op 't stuck vander inquisitie inden landen van Hollant ende Gelre(?), ende daertoe gecommitteert ende gesubdelegeert is byden stoel van Romen meester Frans Zon, doctor inde godtheidt, canonick inden Dom tot Vtrecht, die tegenwoordich is binnen de stadt Dortrecht, omme aldaer syn last ende commissie te exerceren, soe versoecken ende niet te min ordonneren wy u seer scerpelycken van wegen des Conincx, ons lieuwen heeren ende broeders, dat ghy van stonden aen reyst byden voorsz. mr. Frans Zon, ende met hem als syn assesseur ende adjunct besoigneert neerstelyck ende getrouwelick op de voorsz. inquisitie, alsoe wel binnen Dortrecht als inden lande van Gelre ende elders, des hy aen u begeren sal, opten salaris, daertoe by syne Majesteit getaxeert ende geordonneert, ende des en zyt in geenre gebreke, want de beliefte van zyne Majesteit ende die onse sulke is.

Lieuve beminde, Godt zy met u.

Geschreven tot Brussel, den 18. dach van Junio, 1555.

Ondert.: DE ZOETE.

Opschr.: Onsen beminden Mr. Claes de Castro, licentiaet inde godtheidt, can. tot Vtrecht.

(Naar kopij, geschr. door A. van Buchell).

XXVII. Roerende die visitateurs van de verboden boecken. (1555).

Byden Keyser.

Weerdighe liewe beminde. Wy hebben achtervolgende onse leste brieven van placcate ghemaect ende uytgheroepen op d'extirpatie vande quaden secten, dwalingen ende ketteryen in onsen landen ende heerlicheden, onder anderen doen expedieren onse brieven van commissie op uluiden ende elken van u, omme te visiteren ende examineren in onsen landen van Hollant, Zeelant, Vrieslant, stat, steden ende landen van Utrecht, alle de boucken ende privilegien (!), die men aldaer sal willen printen, brenghen ende vercoopen, alsoe ghy by denselven brieven sien sult, die wy hiermede senden, u versoekende ende nyet te min ordinerende, dat ghy u reguleert naer inhout, ende soe verre in 't selve doende, ryst, oft dat ghy bevindt enighe difficulteyt notabile, sult deselve scriftelike overseynden, onsen seer lieven ende getrouwen, de president ende luyden van onsen secreten rade, omme voorts te ordineren, alst behooren sall.

Weerdige lieve *etc.*, Godt sy met u.

Gescreven tot Brussel, den 22. dach van Sept., vyf ende vyftich.

Ondert.: DE ZOETE.

Onderschreven: Concordeert met synen originelen, teste me,

Ondert.: ANTHONIS WOLFF, *nts.*

Opschr.: Den weerdighen, *etc.* Mr. Franchoys Zon, can. inde cathedrale kercke vd. Dom tot Utrecht, broeder Bern Grouwel, docteuren inde godheyt ende andere gecommitt. totter visitatien vd. boecken ende prentingen over onsen lande v. Holl., Zeel., Vriesl. ende Utrecht, *etc.*

(Uit het tweede Memoriaal van den Hove, fol. 376).

XXVIII. Rekeninghe *etc.* vande decanesse ende procuratoersters van S. Katrynensusterschap, dat men houdende is in S. Pieterskerke binnen Leyden, als Hillegondt Jansz. dochter van Zoeterwoude, Geertr. Claes Vranckens dochter, Katryn vander Bouckhorst Jeroensdochter, Katryn Klaesdochter Jorys Willemsz. Huysvr. ende Katryn Aelbrechts dochter *etc.* sedert 28 Nov. 1556 tot 28 Nov. 1557, gedaen voor Michiel Jansz. als superintendent *etc.*

Ontfanck van pachten. Somma 24 st.

Ontfanck van eeuwige renten Somma 30 st.

Ontfanck van losrenten Somma 3 Kar. gl.

Ontfanck van oerkonds pen. Somma 15 st.

Noch ontfanck van penningen, gecomen vande voorgaende losrenten....

Item, van Cornelia, Cornelisdr. voorsz. *etc.* quytgescouden, overmits dat men met deselve lossinge zeer geryft ende beholpen ware, omme van deselve hooftpenningen by hemluyden mede betaelt te worden een nywe schoone pelle, die zy hadde doen maken, waervan inde navolghende uytgeef *etc.*

48 Kar. gl.

Somma vande ontfanck: 54 Karol. guldens 9 st.

Uytgheven.

Ordinarys.

De schoolkinderen, vandat sy die *Cantileen* van Sinte Katrinen op haer avont ende haren dach anno 57 ghesonghen hebben: een braspenninck.

Meester Jacob die organist, dat hy die *Cantileen* tenzelven tyde opte organe gespeelt heeft, een stuyver.

Die blaser ende stockdrager, elck een halve stuyver.

Wouter Dircksz., ter oirsake dat hy 't outaer van S. Katrina een jaer gelicht heeft, 18 st.; mer alsoe Katryn Louwerysdr., zyn huysvr. mede int voorsz. susterscop is, hem daeromme gecort voer haer oircondspen. een stuyver.

Claes Dircxz., van dat hy een jaer 't voorsz. outaer opte hoochtyden ghedect heeft, 3½ st.

Denselven, dat hy het lyck op de generael memorie, die men houdende is des Manendaechs na de voorsz. kermisse, geset heeft, 8 pen.

Die priesters, die opten Ommegangs dach ende den Heil. E. Sacramentsdach 't beste ornament inder processien gedragen hebben, elken dach 2 stuv., fac. 4 st.

Extraordinarys.

Voor 15 ellen zwart half woesset tot een nywe pelle, d'elle 9½ st.

Voor 12½ ellen blaeu lindelaken tot voeringe vande voorsz. pelle, d'elle 4 st.

Van 't licken van dezelve lindelakens 3 st.

Van die frangen, wesende ande voorsz. pellen, 31 stuv.
Van die frangen te maken, 8 st. - Van naeyen, 10 st.

Thonis die borduyrwerker, van dezelve pellen te borduyren met beelden ende die randen daerop te maken.

Rekeninghe van 1557-1558.

Alsoe 't susterschap van S. Katryna mittet broederschap ende susterschap van Maria Magdalena, dat men houdt in S. Pieters kercke voorsz., tsamen besteedt ende doen maken hebben, Ger. Quirynszoen, scrynwercker, een nyeuwe kasse, staende in deselve kerk voer ende bezyden d'outaren van S. Maria Magdalena ende S. Katryna voorsz., omme elcx haer ornamenten ende anders diesaengaende daer apart ende op hemselven inne te moeghen sluyten, welke kasse *etc.* gecost heeft 16 Kar. gl. 10 st., *etc.*

Rekeninghe van 1559-1560.

Item, alzoe die dekanesse ende procuratoersters in langhe jaren by malcanderen ghelyckelyken nyet vergadert en zyn geweest ten dagen ende tyden als sy overleggen ende..... zouden horen ontfangen ende uytgeven, omme daer na de rekeninghe van dien gemaeckt ende bescreven te werden, zoe d'een zoe d'ander hem absenteerden ende nyet en compareerden, waerdoor dat die minne ende liefde vander voorsz. susterschappe zeer vergaende ende minuerende is; ende aengesien, dat myn heren vanden gerechte dezer stede, geleden omtrent drie of vier jaren, geordonneert hebben dat alle broederschappen ende susterschappen alle jaer hoer rekeninghe moeten doen, ende die by hoeren superintendent laten hoeren ende visiteren; zoe ist, dat zyluyden, willende dezelve ordinantie obedieren, ende oick, dat die vergaderinge van hemluyden in toecomende jaren te meerder ende te williger geschien zel moghen, hem nu tusschen kermisse ende lichtmisse lestleden gevoucht hebben tesamen te vergaderen ende eens gelykeliken metten anderen ghehandelt ende hoere rekeninghe *etc.* gemaect hebben *etc.* ten welken tyde der vergaderinghe voorsz. zyl. verteert hebben 34½ st.

Rekeninghe van 1568-1571.

Item, noch betaelt beyde die cloppen inde voorsz. hoochtydt, tsamen een stuyver.

Anno 1568 inde uytvaert van Hillegondt Jansz. dr. van Zoeterwoude, van scoenbroet 2½ st.

Vande vaen te brengen een stuyver, die commanduyr 2 st., die knecht van 't lyk te zetten een stuyver, van 't lichten 1½ st., 5 missen 10 stuv.

Vande croon ende het rat van Sinte Katrynenbeelt te repareren, 3 st. 6 d.

Allert Jacobsz., schilders weduwe, van tgunt haer man noch ant gilt ten afteren was van 't voorsz. beelt te stofferen, 5 stuv.

Noch betaelt Gerryt Aerntsz. Clop, van 't beelt weder thuis te brenghen, 1 stuv.

Joost Dircx, schilder, van die voet van 't autaer te schilderen, 27 stuv.

Twee slotelen vande kasse, 2 stuv.

Van 't beelt van S. Katryna te verschilderen met den voet, 2 gl. 16 st.

't Beelt weder over 't outaer te zetten met zeker houdt daer alsdoen gedaen, 6 st.

Twee waskaerssen, elcx van een half pont, gebrant op S. Katrynendach voer 't groote beelt, 7 schellingen.

(Uit de oorspronkelijke rekeningen).

XXIX. Extract uit het door Mart. Duncanus, pastoor te Delft, eigenh. geschreven boek zyner uitgaven en ontvangsten. (1558 sqq.).

17 Die Septembr. a°. 58 veni Delphum habitatum. Pro institutione pastoratus Delphens. postridie Magdalene anno 58 dedi 1 gl.; item, pro sigillo et aliis quibusdam incommodis et expensis simul, 58 gl.

Pro introductionis convivio postridie Petri ad vincula et pro organico et cantoribus et aliis expensis concurrentibus 20 gl.

Provisori tunc dedi pro admissione ejus 20 gl.

17 Die Septbr. veni Delphum ad residentiam et statim eodem die emi domum 1800 gl., de quo pro primo termino dedi 400 gl.

Emi duas lecticas 12 gl.; unam imaginem pendulam 4 gl.

Decemb. a°. D. 58, meae aetatis 53, meae residentiae in Delft primo. Pro abaco, *een tresoor*, 4½ gl., pro tabula picta 4 gl.

Pro vino in amicorum quorundam convivio 28 gl.

Jan. 1559.

Dedi Dno Guilielmo visitatori sepulchrorum 9 gl.

Dedi Sionitae monacho abeunti de dimidio anno 17 gl.

Jun.

Pro nuncio misso Bruxellam et Trajectum ad librum imprimendum 5 gl.

Septembr.

Pro armilla pellicea, qua utor in templo..... 9 gl.

Praesente m. Nicolao Castro et civitatis prioribus et provisore, consumpsi in cibis et vino 4 gl.

Mart. 1560.

Pro corpore toto juris can. in 6 parvis libris 3½ gl.

Pro Jesu vestiendo.....

April.

Pro duabus tabulis, una coenae Domini, ad caminum cubiculi, et altera *Ecce homo* ad parietem adversam; et aliis duabus tabulis, una pontificum, et altera Galliae Belgicae, in atrio domus 17½ gl.

Maj.

Pro *cantate* pro me curato, Trajecti et Hagae 24 st.
Pro antiquo missali 21 st.

Jun.

Pro necessariis ad raucedinem pellendam 32s.

***Apr.* et *Maj.* 1562.**

Ad precaria R^{mi} Archiepisc. Trajecten. dedi cyphum argenteum, valentem 8 gl.

***Jan.* 1563.**

Pro *speculo*, *decalogo*, imagine Lovaniensi asseribus vestienda et aliis quibusdam varie faciendis, in domo mea 7 gl.

Maj.

Pro libro de sacr. Joannis Lovaniensis et alterius de libero arbitrio 10 st.

Jun.

Pro veru sua sponte vertibili et tabula depicta ex domo vicina 7½ gl.

***Jan.* 1564.**

Pro bibliis parvis ad usum templi, citra novum testamentum 12 st.

Jun.

Pro bibliis parvis in quinque partibus pro me in templo, pro graecis synonymis libello scriptorio 3 gl. 5 s.

Pro conc. Tridentino Antv. impresso 8 st.

Aug.

M. Henr. Junium, ludimagistrum privatum, Chr. Duplicium et Mich. Cornelii *etc.*

Novemb.

Nuncio sortis mihi obvenientis decem unciarum patenae, dedi 22 s.

***Apr.* 1565.**

Solvi Zenodochio antiquo pro sortibus acceptis 25 gl.

Oct.

Trajecti cum essem in concilio provinciali c. M.N. R^{mo} Ruremund. M. Guil. Lindano 34 st.

Dec.

Pro *theatro vitae humanae* 5 gl.

***Maj.* 1566.**

Dedi pro protestate imprimendi libellum meum *de fructibus ecclesiae* 25 s. 7 d.
Pro synodo Hagiensi 20 s.
Dedi Joanni Malio, famulo S. Ursulae Lovan. ad studium eunti, 17½ s.

Aug.

In ipso festo Bartholomaei sunt a Calvinistis excisa templa, et nos sacerdotes sumus aestimati ut oves occisionis. Iccirco cum paucula nobis obvenirent, ego paucula consumpsi et parce vixi.

***Maj.* 1568.**

M. Cornelio Goudano, parvi collegii theologorum praesidenti in Lovanio doctorando, die Marth. ante Pentecost. dedi in adjumentum aule sue doctoralis 3½ gl.

***Jan.* 1569.**

Fraterculis non tamen canentibus dedi 5 s.; Magistro Musices nostro, non canenti 3 s.; Catharinae propter Deum 5 s.; Lusori coeco in campanis domus civicae 1 s. alibi 12 s.
Pro paraphrasibus psalterii Janssenii 3 s.

Maj.

Fui vocatus a magistratu in Brielam ad Menonitas 10 s.

Dec.

Consumpsi anno superiori in commissione Brielensi c. M. Arnoldo Sasbout, tunc consiliario Hagien., nunc cancellario Geldrensi 32 s. 9 d.

***Aug.* 1570.**

Quinto Augusti cum materia maximae campanae fundendi ponderaretur, ego quoque ponderatus sum et inventus tum esse gravis centum et sexaginta libb., scil, vestitus, pileatus et sandalizatus, ut in urbe per publicum sacerdotaliter ibam.

Spt.

Pro sigillo argenteo 5 gl. 5 s.

Nov.

Pro Scevelingensibus a pelago misere afflictis 16 s.
Pro imaginibus 4 gl.

***Jan.* 1572.**

Pro me ad vivum pingendo c. Sancto Martino 5 gl. 9 s.

Maj.* in *Hagh.

Pro veru sponte vertibili reficiendo 16 s.

Recepta.

***Apr.* 1561.**

Frans Willemsz. van Dymen, antiquus praetor dedit pro festivalibus suis, ut annis superioribus 22 s.

Dec. 1565.

Ipso die Willebrordi cum starem concionans, sub summo sacro, venit nuncius ad me concionantem et nunciavit mihi cecidisse sorte patenam argenteam decem unciarum. Nuncio dedi pro evangelio viginti duos s.

In praes. Mar. Virg. ante summum sacrum cum ambularem in processione per templum venit nuncius, nuncians mihi cecidisse sorte patenam 7 unciarum, cui dedi sex s.

Accepi a R^{mo} Harl. pro libro *de ecclesia* sibi dicato 25 gl.

Acceperam antea a Harlemen. pro libro *de remissione* cyphum argenteum oblongum cerevisiarum, forte 24 Ren.

Acceperam antea in Octobri, cyphum argenteum vinarium a Goudensibus pro libro *de imaginibus* sibi dedicato 35 Ren.

(Naar het origineel).

XXX. H. Ennens Philenius, aan Jo[r]. Nic. van Matenesse. (1561).

Mynen stedeghen gans willighen dienst, wes ick lieves ende gudes vermach, tvoeren. Edele, Erentfeste L. joncker, naer alle behoerlike grotenesse advertere ick U L., hoe dat Henrick, de bode, hyr by ons t'Orleans gecomen is den 9. July, ende hefft ons noch gelt noch enighe breven van U L. gebracht, dat my groot wonder gefft. Die bode seyde ons, dat ghi geseyt hadden, dat wy van geen gelt geschreven hadden op deser tydt, dan als hy wederomme quame, dat men ons dan gelt zoude senden, anders en hadden ghy uth onsse brieven niet konnen verstaen. Het inhout van onser brieven noch onser meninghe en ys alsoe niet gewest, ende ghy wusten oik wel, dat aleer Henrick hyer int lant koste komen, dat wy al int anderde jaer waren gegaen; oik U L. beloeffden inden selffden brieff, daerby wy laestmael dat gelt hebben ontfangen, dat ghi noch zoe vele wouden (senden) als Henrick wederomme quame. Het hefft hyr over winter ende inde vasten tot noch toe een grote dure tyt gewest, dat wy dus meer hebben moeten verteren, ende oik omme dattet hoff hyr langer gelegen hefft dan anders. Alle myne last, arbeyt ende moyte, die hebbe ick omme de dure tydt vergeves gedaen, want ick en hebbe daer gantzliken niet aen geprofiteert, evenwel hebbe ick haer getracteert, dat eerlick ende recht yes, dat sy sich myner in genes dingens beclaghen moeghen. Derhalven beghere, U L. willen zulkes verbeteren, wat by dese bode achtergebleven yes, ende senden van S. Johannes avent, ingaende dat anderde jaer, daer wy nu in zyn, de dre virendeljaers, tweten vant halve jaer 70 gl. ende en verendel jaers ys 35 gl., fasit tsamen hondert ende vyff gl., beghere op U L. ghi dat by desen tegenwoerdighen bode senden willen, want al eer de bode wederomme zal hyr by ons zyn, zoe zal 't omtrent aller heillighen zyn, dattet naer de winter toe lopt, dat wy gelt moeten inden handen hebben, als U L. zelven wel bedencken koenen, hyr yn willet dat beste doen, als ick U L. dat toebetrouwe. Uwen neve Adriaen van Mathenesse aengaende, die schictet sich zeer wel, ende ys leefftalich by vele gude geschickede gesellen, als en igelick dar aff mach kuntschup doen, hy doet offt trekket niet ten handen offt het zy by myn raet, wylle ende consent, als men oek anders van hem niet seggen en kan mitter waerheyt. Hy wasset seer in duechden ende wassdoem, alsoe dat hy (soe veer hem Godt spaert in gesontheyt) en rustich man zal werden. Hy hefft geschreven om gelt, twyvele niet, offt ghi sult hem dat senden tot zyn behoeff, tot dre verendeel jaers; hy en zal niet enen stuver utgheven, het zy by myn consent, want hy yes wel toeseende op zynen penninck; wy zouden geerne (waer de bode gekomen) met onse geselschup naer Angiens reysen, omme de universiteyt te besene ende omme ons wat t'verluchtegen, daer doer men en luchtege geest mochte krighen, want hy en ys niet zoe vroelick van naturen als ick wel woude, daeromme wil ick hem doen leren up enege instrumenten, tusschen teden den geest t'verblyen; oek zoe wort men in 't reysen wat stout in 't spreken ende 't frequenteren onder vriembde luden. Ick hope ende twivele niet U L. ende alle des ghehele vrientschup zoelen my ziner bedancken. Hy hanteert geen wilt vagebondich geselschup, dan gude edelluden kinderen ende gesellen van eren. Daromme uwer aller neve, Gisbrecht van Duvenvoerde ende Nicolaes van Renes op my vianden zyn, dat ick niet wil consenteren (noch uwe neve van Mathenesse en begeert oick sulkes niet) dat hy met Hoechdueschen slempe ende dempe, gelyc sy doen, darmede sy groot gelt onnuttelicken verdoen ende alle de werlt schuldich zyn, ende daer nement

scheer offt morgen eer offt doechde mach aff komen, doch ick vrage nae de gramschup niet, ick moet ende wil doen, dat ick aengenomen hebbe. Gisbrecht van Duvenvorde blyft dar t'Saumuers noch leggen op en dorpstedeken, wat de orzake yes en wete ick nyet. Uwer aller neve, Iselsteyn,

hefft alle de tydt, dat hy t'Orleans gewest yes, aen ons vrientschup gehouden, dan met Renes ende Duvenvoerde daer en hadde hy geen grote conversatie mede, omme haer ruge, wilde levent. Iselsteyn hefft aen ons geschreven, dat hy kortelicken met zyn neve Wyngaerden wyl hy ons t'Orleans komen. Sodanig geschickede luden ende ander versochte gesellen darmen mach aff hoeren ende leren, die hyr ende daer overal geweest zyn omme die ende dergeliken altemet te tracteren, dat imant mach doechde aff geschien, ende de van ere ende van state zyn, ende tot meerder staet moegen komen thanteren, kostet gelt, ende dat men aen zodane vrienden lecht, dat yes gelt (als men seyt) op de zolder gelegt, dat kompt scheer offt morgen dubbelt wederomme t'huys, by zodane geselschup voere ick uwen neve alst tyt ende plaets geefft, men zal oek anders niet hoeren. Wy hebben van desen zommer in de universiteyt van Burges gewest met gude geschickede gesellen, die ons mede begeerden, kosten dat haer niet weigeren; hebben daer de professores gehoeret, daromme wouden wy oock geerne metten ersten naer Angiens ende Poictiers reysen, omme oek aldaer de professores thoren, omme also tvoeren zekerlick weten, als wy zouden willen van Orleans reysen, waerdat ons onser studia meesteliken profitelikst zouden moeghen zyn, opdat wy scheer offt merghen nyet gelyck vele en onzekere reyse deden. Summa begheer U L. willen ons zodane gelt senden, als vor my de dre verendel jaers tractement I^{C} ende V Carol. ende vor Mathenesse 45 gl., fasit in summa I^{C} ende L gulden; dat beste gout dat men hyr gebruken mach, dat ys alls dobbelde Ungarische ducaten vor 4 gl. ende 12 st., enkelde offt dobbelde gouden realen, de dobbelden voor 3½ gl., aen ander gout moet men hyraen verlesen. Niewstidenghe en ys hyr zonderlingher niet, dan dat men voer warachtich seyt dat die Coninck van Francryc den 2. Novembres zyn intree zal doen t'Parys. Ick sende U L. de ordonnance des Koninckx van allerleye cledinghe, anders en weet ick niet nieuws; ende omdat onse brieven niet ledich zouden overkomen, zonder eets vth Francryc, hebbe ick dit tzenden niet verby moegen, want anders en ister op deser tyt niet. Alles dingen is hyr t'lande (Godt zy gelooft) priselic ende guet. Hyrmede den Heere bevolen, die ons alle gader moet zalich met gelucke gesont sparen. Ick gebide my zeer inde gude gratie van myn joffr. uwe beminde huysfr., mitsgaders aen alle uwe neven ende nichten van Mathenesse. Uth Orleans, a^{o}. 1561, den 22. July.

Die alle uwe guetwillighe getruwe diener, wat ick vermach,

HERMANUS ENENS PHILENIUS.

Opschr.: Den Edelen *etc.* Joncker Nicolaes v. Mathenesse, *etc.*, in Hollant op 't huys *t' Lis.*

(Naar het origineel.)

XXXI. Die van Alblas aan het Capittel van Sint Marie. (1564).

Eersame, *etc*, myn heer de deken van S. Marien t'Utrecht ende die capittelaer heeren, saluyt ende dilectie.

Wy scout ende gesworen inden ambocht van Alblas, met die gebuyren aldaer, gebyen ons hertelicken tot u allen in alder oetmoedicheyt, uwer liefden, mynheeren mits desen te kennen gevende, dat ons wttermate zeer verwondert, als dat myn heeren niet gecomen en syn, ten daghe als sy ons scriftelyck overgescreven hebben, te weten nu Paeschen lestleden by mr. Gherrit Bor van Amersfort, den 16. Octobris anno LXIII,

ende myn heeren begeerden mede, als dat wy daer en tusschen mit haren vicecureyt eerlycken souden omgaen ende te

vreden wesen, 't welck also geschiet is; maer als ons wordt geseyt, soe heeft uwen vicecureyt myn heeren overgescreven, dat hy met scout, gesworens ende die geburen van Alblas veraccordeert ende vereenicht is, seeckere ist alsoe geschiet, soe ist buyten consent ende wille, ja tegens scoudts, gesworens ende gemeente wille ende danck geschreven ende gedaen.

Aldus soe laten wy u myn eerwaardighe heeren ende pastoren mits desen andermaal weten, dat ghy toch eens van stonden aen alhier tot Alblas by ons ende u cleyne vergaderinge wilt comen, om mit malcanderen te communiceren van uwen vicecureyt Marten Aertsz. regiment, ende in wat manieren dat die gemeente geregeert, onderrecht ende geleert wordt. Daerom soe bidden wy scout, gesworens ende gebuyren voorsz. onse vrome, eersame heeren noch oetmoedelicken, dat zy haer eens verwaardighen willen, om hier te comen sonder vertreck ende alsdan te spreecken met malcanderen als voorsz. is. Ende ist byaldyen, dat myn heeren daer negligent in syn, om hier te comen, zoe moeten wy doen, als wy meenen wel te doen; want ons niet langer te lyden en staet syn abusivelicheyt, sullen wy scout ende gesworens voornoempt onsen eedt bewaren, die wy de heylighe kerck ende die gemeente hebben gedaen, mede begerende, dat myn heeren ons scriftelick antwoert overscriven willen mit brenger van desen, om ons daerna the reguleren, nyet meer op dese tyt dan onse Heer God Almachtich wil, myn heeren lange in deuchden en gesondtheyd sparen. T'oirconden van desen, soe hebben wy Claes Egbertsz., scout, ende Cornelisz. Jansz., als hemraet inden ambocht van Alblas, doir begeerte van ons mede heemraden ende gebuyren, onsen segel op spacie van desen ghedruckt, den 20. July anno 1564.

Opschr.: Aen ons eerw. *etc.* heeren, myn heeren den deecken des capittels van S. Marie t'Utr., met syn capittelheeren.

(Naar het origineel).

XXXII. Missive vande Hartoghinne van Parma, nopende die swaricheden by de vyff ecclesien bevonden in eenighe poincten des concilii generaels van Trente. (1565).

Margarita, van Godts genade Hertoghinne van Parme, Placentz etc. Regente ende Gubernante.

Lieuve besundere. Die archidiakenen, archdiakenen (!), prelaten, dekenen ende capitelen vande vyf ecclesien aldaer t'Utrecht, hebben by hoerlieden gedeputeerden tot dyen eynde aen ons affgeverdight ende doen verthoenen by geschrifte die articulen van zwaricheydt, die sylieden respective bevonden hebben gehadt, op eenige puncten des *concilii generalis* van Trente, ende die sy in dem concilio provinciael (daerop onlancxleden t'Utrecht gehouden), te kennen gegeven hebben, hebben oick die voerscr. gedeputeerden ons doen verstaen die articulen, by den vyff ecclesien voergegeven, roerende d'executie des voorsz. concilii generaels, versoekende op als declaratie ende moderatie gedaen te worden, alle wellecken aengaende wy met enigen vuyt den rade syner Ma^{ts} neffens ons wesende, daer toe by ons gecommitteert, hebben doen communiceren met den voorsz. geschickten der ecclesien, ende ons van als rapport gedaen, heeft eyndelick gedocht, dat die dingen souden moghen worden gemodereert,

gelyck gy vuyt de copien, die wy hebben bevolen, beneffens desen u overgesonden te worden, sult vinden in 't langhe te verstaen, gelyck wy oick den eertsbisschop ende den voorsz, ecclesien hebben doen adverteren ende schryven, ten eynde, om nae sy

hoer bedencken ons daerop sullen hebben overgeschreven, alle de voorsz. articulen met den apostillen over te seynden syner Ma^{t}, opdat, indien deselve apostillen van moderatie syner Ma^{t} aenstaen ende behagen, deselve voerts mach doen aenhalden aen Pausl. H., om behoerlyke declaratie ende aggreatie derselver, hebbende den voorsz. eertsbisschop ende vyff ecclesien daer en boven laten weten, dat van zyner Ma^{ts} wegen onse meyninghe is, om desordre, onraet, turbatie ende scandale te voerkomen, dat middelertyd ende tot dat andersins desen aengaende sal zyn verordent, men der voorsz. articulen halven allenthalven sich sal hebben te halden, reguleren ende richten, achtervolgende d'apostillen voorsz.; ende indien zy redenen hebben van zwaricheyt ter contrarien, zy ons daeraff adverteren binnen sesse weken naestkomende, middeler wyle nochtans ende tot andere ordonnancien, de voorsz. apostillen achtervolgende ende onderhoudende, ende hebben hieraff u oick wel willen adverteren, ten eynde sullicx wetende, ghy daeraen syt, ende die hant daeraen helpt halden, dat die dingen alsoe naegeleeft ende onderhouden worden.

Lieuve bysundere, God sy met u.

Gescreven te Bruessele, den eersten dach February.

(*Get.*) MARGARETA.

Lager stond: BERTY.

(Naar het origineel).

XXXIII. Memorie voer Meester Peeteren Bicker, van 't ghene hy te doen ende handelen sal hebben, soe by den Raede ende des Conincx van Polen stadthouder ende bevelhebberen te Dantzich, als elders daeromtrent, waerwaerts wy hem tegenwoerdelyck schicken ende affverdigen. (1565).

Eerstelyck sal de voersz. Bicker hem opt aller spoedelicxst opmaecken, ende stracks den naesten wech, soe hy dien allergelegenste sal konnen vinden ende hebben, vervuegen nae Dantzich, alwaer synde, hy hem eerstelyck sal vuegen by den raedt aldaer ende denselven doen onse gruetenisse, met vermaeninge van onsen goeden geneighden willen tot henwaerts, ende hen daer nac presenteren ende overleveren onsen brief, aen henluyden houdende, hem medegegeven, ende naedat sy denselven gelesen sullen hebben, sal hy hen daerop van onsent wegen met sonderen gunstigen vliet versoecken, dat sy onsen schryven voorsz. ende daerinne gedaener billicker naebuerlicker begherte van hoere pontcamere tytlick ende vroech te openen met gehenghenisse der alder gewoontlicker vryer hanteringhe ende negotiatie der ondersaten deser landen onder regieringhe, willen statt geven, ende hen daerinne tegen desen selven landen soe goetwillich ende naebuerlick bewysen, als wy urbodich souden syn, hen ende hoeren medeburgeren ende handelsluyden van Dantzich, hoere gewoontlycke hanteringhe ende commertien wederomme in desen landen onverhindert te gestaden ende hen daerinne alle goede vorderinge te doen. Ende sal de voorsz. Bicker aen den voorsz. raedt in aller manieren daerop dringen ende staen, dat die pontcamere soe haest als eenichsins moegelyck sal syn, geopent ende die schepen van desen landen, die met coren ende anderen waeren versien ende gelaeden sullen syn, aldaer niet opgehouden noch verhindert en wordden, ende dit alle by de beste

vuege, middelen ende maniere, ghelyck deselve Bicker achtervolgende onsen voorsz.
brief (daeraff hem copie gegeven sal wordden), ende nae vuyt-

heysschen der noetdruft ende gelegentheyt deser landen wel sal weten by hem selven te bedencken, voer te dragen ende te bevorderen. Ende indyen het geboerde, dat die vanden raede der voorsz. stadt Dantzich, den voorsz. Bicker objicierden, voorworpen ende voorhielen, diewyle die schippers deser landen zekeren tyt herwaerts gheen herinck, soudt, wyn ende andere dergelycke noidtrufftige victualien hen nyet toegevuert en hebben, gelyck wel eertyts geschiet is, dat sy oick daertegen het vuytvueren der graenen nyet en sollen konnen gestaden. Daerop sal de voersz. Bicker hen gevueghlick te kennen geven, dat sullek gebreck ende dat alle ende yegelyke waeren ende koopmanschappen, doer de Sonde nyet sekerlyck en moegen passeren ende gevuert wordden, nyet by ons off desen landen onser regieringhe ende staet, maer dat 't zelve toe kompt byden Coninck van Denemarcken, nyettegenstaende allen vliet van onsentwegen by hem gedaen, ende onaengesien de erffverdragen disponerende ter contrarie, ghelyck oick syn Co. M. ons onlancx toegeschreven heeft, dat hy gheene victualien, crychsmunitie noch ander suspecte off verdachtelicke waeren gemeynt was doer die Sonde te laeten vueren, maer daer men deselve betreden ende bekommen konde, te doen aenhalden ende arresteren, waer doer wy gedrongen waeren geweest de steden ende oerden alhier, daer sullicx behoerde, 't zelve te verstendigen, neet dat wy des Conincx van Denemarcken onbevueght voernemen redelyck, oft voer goedt hielen, maer tot dyen eynde alleenlyck, dat die ondersaeten deser landen des een weten hebben, ende hen voer schade ende verlies wachten ende verhueden mochten, soe dat die van Dantzich, aensiende dese gelegentheyt, niet en kommen met redene yet anders suspiceren oft verdencken ende veel weyniger eenige redelicke oerzaecke desenthalven hebben off nemen (gelyck wy oick verhoopen sy nyet en sullen doen) hen van dese landen met oude gewoontlycker guede nabuerschap ende hanteringe te scheyden.

Soe verre oick die voorgenoempde van Dantzich boven 't ghene voerseyt is voerder voerbrochten, hoe dat hoere medeburgers ende handelsluyden met de graenen, die sy hierbevoeren in desen landen gebrocht hadden, nyet en hadden moegen handelen ende deselve vuytvueren nae hoere geliefte, aengesien de mandaeten, dyen aengaende gepubliceert, daerop sal de voirsz. Bicker verclaeren, hoe dat die meyninge overal nyet en is by sullicke mandaeten hen, hoeren meburgeren oft yemanden anders eenigen schaeden oft nadeel toetevueren, maer dat sullicke ordinancien principalyck daeromme geschien, om imminenten, hungersnoot ende perickel daerby te verhueden, ghelyck sullicx oick by anderen naebuerfursten ende stenden wel gebruycklyck is, derhalven die van Dantzich hen billick weyniger hebben te bezweren onser mandaeten.

Als nu de voorsz. Bicker vanden raede van Dantzich, op 't ghene voorsz. is, een behaechlycke antwoerde sal hebben, (gelyck wy ons vertroesten, dat hy wel sal gecrygen), soe sal hy hem voorts by des voorsz. Conincx van Polen stadthouder ende bevelhebberen, aldaer te Dantzich verordent, vervuegen ende nae aensegginge onser gunstige gruetenisse ende geneighden willens hen behanden onsen brief, hem oick medegegeven ende met allen moegelycken vliet aen hen gelyckerwyse versoecken, dat sy die oude gewoontlicke navigatie ende hanteringe, de wellicke des voorsz. Conincx van Polen ende deser landen ondersaeten ende handelsluyden van olts herwaert allewege te saemen gebruyckt hebben, van harentwegen onderhouden ende insunderheyt die bevorderinge doen ende gestaden willen, dat onse ondersaeten in den orden aldaer, hen ende weder, coren ende anders innekoopen, laeden ende herwaerts overschepen ende brengen moegen. Ende hen in alle 't ghene voorsz. is,

tegens desen landen soe naebuerlick ende guedtwillich bewysen ende verthoonen willen, als die noedtruft vande ondersaeten ten beyden zyden, ervordert ende vuytheyscht, ende ghelyck wy tot hen des een sunderlick genedich ende guedt vertrouwen draegen, met verclaeringe,

dat wy daertegen urboedich syn der Co. M. van Polen onderdaenen, ende onder anderen oick den burgeren ende handelsluyden van Dantzich, die hoeren handel ende coopmanschap in desen landen dryven ende gebruycken, daerinne gheen verhinderinge noch belet, maer veel eer alle vorderinge ende avancement te doen, ghelyck de voorsz. Bicker sullicx breeder sal vinden inden voorsz. onsen brief geroert, tot wellicken (zynde hem daeraff copie medegegeven, wy om der cortheyt willen) ons refereren, om te doen, als hy nae gesteltenisse ende gelegentheyt des tegenwoerdigen tyts wel sal weten ende konnen verstaen bequaemelyck te syne ende vuyt te richten.

Voerts schryven wy tegenwoerdelick aen den hertoghen van Pomeren ende Mechelenburgh, begherende, dat hoere lieffden den ondersaeten deser landen sollen willen gestaden in hoeren furstendommen ende landen, coren ende andere noitturft, ghelyck van oudts her gepleght is, te koopen, sonder eenige verhinderinge vuyt te vueren ende in desen landen te brengen, gelyck de voorsz. onse brieven, daeraff hy oeck copie sal hebben, sullicx wyders medebrengen, wellicke twee briefven de voorsz. Bicker den voorsz. Hertoghen (soe verre hy die tusschen wegen in zynen doerreysen aentrefft ende vindt) selffs persoenlyck sal behandigen ende van onsent wegen om behaechlycke antwoerde aenhouden. Ende ingevalle hy deselve hertogen in synen inreysen nyet en vonde ende de voorsz. brieven sonder verhinderinghe syner bevolener reyse, nyet overleveren en konde, mach hy deselve briefven by eenen sekeren boden, den voorsz. hertogen toeschicken ende daerop antwoerde begheren, deselve voerts te syne wederkompste vanden boden ontfangen ende ons overseynden.

Ten lesten sal de voersz. Bicker, soe in synen intrecken als wederkompste, hem vlietelyck ende neerstelyck informeren op alle voervallende tydingen, gescheyen ende occurencien, sonderlick op crygshandelingen, wervingen ende versaemelingen, ende tot wyens behoeff ofte tegens wyen deselve souden moegen syn. Ende wat hy dyen aengaende kan ervaeren, vernemen ende verstaen, sal hy (benevens 't ghene hem op alle 't ghene voorsz. is ter antwoirde bejegenen ende gemoeten sal, ons te syne wederkompste doen verstaen, ende hem in allen soe vletich thoonen ende bewysen, als wy hem des genedelick wel toebetrouwen. Daer sal ons welbehaechlyck aen geschieden.

Gedaen onder onsen naem, hieronder gestelt, ende syner Mat^{s}. secret hier onder op gedruckt, te Bruessele den 22. dach des maents February 1565, *stilo curiae*, H V^{t}.

(*Get.*) MARGARETHA.

Lager stond: BERTY.

(Naar het origineel).

In dorso:

Instructio P. Bicker ut Legato.

XXXIV. De Tafelhouders verzoeken en obtineren vryheid om de kerken te frequenteren. (1565).

Comme de la part de Bernadin Sucka, ayant charge de traicter avec ceulx, qui tiennent table de preste, pour avoir quelque somme de deniers, par forme de recognoissance des octroyes, que leurs sont este accordes, etyt este remonstre, a la Duchesse de Parme et de Plaisance, regente et gouvernante des pays de pardeçha, que lesdicts tenants table se plaindent de ce, que a cause de certain placcart publie en l'an quarante

syx leur est defendue et interdicte la frequentation des eglises sur paine de perdre l'effect de leurs octroyes; ils n'osent aulcunement pour cuyr sermon, ny autre service divin, se trouver esdictes eglises,

non obstant, que a plusieurs d'entre eulx, par les evesques des dioceses de leur residence ce soit este permis, selon que par les enseignemens, que lesd. tenants tables en ont, peut apparoir, Requerant par tant, led. Sucka en leur faveur, qu'il pleust a son Alteze abolir lesd. deffences et paine, et sur ce faire depescher atce pertinente; Sad. Alteze, ce que dessus, considere, ne trouvant raissonnable de en ce user de plus grande rigeur, que lesd. evesques, estimant lad. permission par eulx avoir este faicte a bonne fin et intention, et affin, que led. Bernardin Sucka ayt tant meilleur moyen de besoigner avecq lesd. tenants les tables des prests sur lad. recognoissance, a bien voulu eximer, comme par cestes elle exime et affranchist lesd. tenants table de la peyne apposee aud. placcart de l'an quarante syx, et l'endroict, la deffence d'entrée es eglises, comme dict est. Ayant quant a ce, pour seurete de ceulx, qui tracteront avecq led. Sucka, signe cest acte de son nom. Faict a Bruxelles, le 15 Jour de May, l'an soixante cincq.

Collationé à la minute originalle et a icelle trouve accorder, par moi subsigné: RINGOUT.

Je Bernarde de Sucka, confesse este accord avecq Franchois Bergaigne, de sa table de preste et portant pourra jouir du fruict en l'acte icy dessus mentioné, Tesmoin mon seing manuel icy mys ce 20 de Juyn 1565, et este subsigné: BERNARDE DE SUCKA.

(Naar gelijktijdige kopij).

XXXV. Beroerende d'excut. van 't Concilium van Trente. (1565).

Margarite, by der gratie Godts, Hartoginne van Parma ende van Plaisance, Regente ende Gouvernante etc.

O. welgeboren neve, lieve ende welbeminde, al eest soo, dat ghy van 't beginsel vande aenkomste ende receptie ons heeren des Conincx, totter heerlyckheyt ende regieringe vande landen van herwaerts over, soo wel door 't vernieuwen, ratificeeren ende confirmeeren vande placcaten ende ordonnantien, by wylen, hoochloffelyker gedachten, der Keyz. Mat. (wiens siele Godt genadich zy) op 't stuck vande religie gemaeckt, als by 't gene dat syne Con. Mat. u naderhant ende sonderlinghe t'synen lasten vertrecke van dese lande nae synen coninckrycken van Spaengien geschreven heeft, opentlyck hebt mogen bekennen ende verstaen, de goede ende salige begeerte ende affectie, die syne voorsz. Co. Mat. altyts gehadt ende gedragen heeft, tot onderhoudenis ende conservatie van onsen oude ende oprechte geloove ende catholische religie, in denselven lande van herwaerts over, ende tot verdryvinge ende extirpatie van alle secten ende ketterien, soo heeft nochtans derselver Con. Mat., om sekere redenen ende oorsaken, belieft gehadt, by syne leste brieven, syne voorsz. salige begeerte ende meyninge, ons wederom te vermaenen ende te ververschen, met expressen last ende beveel, u te verthoonen ende voortehouden, 't gene dat zyne Mat. ons deszelven geschreven heeft, 't welck is in effecte, dat deselve, als geen saecke ter werelt meer begeerende, dan de conservatie vande voorsz. catholische religie ende syne goede ondersaten van herwaerts overe in goede ruste, vrede, eenicheyt ende concorde t'onderhouden ende deselve te behoeden ende bewaren vande inconvenienten, die in vele plaetsen ende orten van der christenheyt, door de veranderinge vande religie opgecommen ende gebeurt syn, wilt uyterlicken ende

verstaet, dat de voorgemelten placcaaten ende ordonnantien van wylen der Keyz.
Mat.

ende syne, gantschelyk ende volcomelyk onderhouden ende geachtervolcht worden, gelyck oock zyne Mat. meyninge is, wel ende scherpelyk te doen onderhouden, 't gene dat by 't heylich concilium generael van Trente ende die provinciale synode geordonneert ende gestatueert is geweest, sonderlinge aengaende de reformatie vander geestelicheyt, sonder daertegens eenichsins te commen, opdat strauwende (?) de ketteryen, die quade manieren oock gebetert ende gecorrigeert mogen worden, ende voorts dat men den inquisiteurs vanden geloove in 't bedienen ende exercitie van heure officien, alle gunste, bystant ende assistentie doen ende bethoonen sal, ende dat d'inquisitie by denselven inquisiteurs gedaen worde, gelyck tot noch toe gedaen is geweest, ende soo nae de geestelyke ende wereltlyke rechten hen toebehoort, hebbende syne Mat. by syne voorsz. brieven 't selfde wel expresselicken bevolen, mits welcken ende om derselver Mat. in soo heylige ende gunstige saecken gehoorsaem te wesen, en hebben wy nyet kunnen onderlaten, u desen jegenwoordige te schryven, ende by deselve te bidden, versoeken ende van syner Mats. wegen te beveelen seer ernstelyk, dat ghy in desen u wildt voegen ende reguleeren, nae 't bevel ende ordonnancie derselver Mat., sonder in eenich punt ofte articule daertegens te commen oft laten geschien, oock dat gy van 't gene des voorsz. is, den officiers ende wethouders vander stadt ende steden vande landen van Utrecht onderricht ende verwitticht, ten eynde dat sy daernae hen oock regulieren, sonder dissimulatie, oochluyckinge ofte verdrach, op de penen inden voorsz. placcaten ende ordonnancien begrepen, ende opdat al 't selfde te beter gevordert ende volbracht soude mogen worden, soo willen ende lasten wy u raden, dat ghy yemant van uwe collegie committeert ende deputeert (dewelcke nochtans van halve jaere ten halven jaere verandert sal mogen worden), opdat een daer mede alleen nyet belast en sy, die andere niet en doe oft geoccupeert en worde, dan alleenlyk goede opsicht neme ende sorge drage, inden voorsz. lande van Utrecht op de onderhoudenisse ende observatie vande decreten ende statuyten van 't heylich concilium, ende u telcken adverteere van 't gene dat daerop deshalven rysen ende occureren sal, om daerinne te versien nae den goeden willen ende meyninge van synder voorsz. Co. Mat.: ende ten eynde dat wy t'allen tyde weten mogen den staet ende gesteltenisse vande voorsz. religie, belangende 't gene des voorsz. is, soo begeeren ende bevelen wy u als boven, dat ghy van drie maenden te drie maenden ons wel particulierlyk ende in 't lange overschryft den voortganck van dese, nemende uwe toevlucht (ingevalle van swaricheyt) aen ons oft aen den hooftpresident ende luyden van synder Mat. secreten rade, om ons daervan rapport gedaen te worden, ende sullen in denselven secreten rade van gelycken eenen committeeren, die daerop sonderlinge ende particuliere sorge drage, ende met u ende uwen voorsz. gecommitteerden goet verstant ende correspondentie hebben sal, ende opdat ghy syne voorsz. Co. Mats. meyninge in desen des te beter soudt mogen verstaen, soo seynden wy u hiermede de puncten van synder Mats. brieven ende andere schriften, deser materien aengaende, om nae de forme ende inhouden van dien u te voegen ende reguleeren. Edel welgeboren neve, lieve welbeminde, onze Heere Godt zy met u. Geschreven te Brussele, den 18. dach van Decembre, 1565, *ende was onderteyckent:* MARGARETA, *ende wat leger:* D'OVERLOPE. *'t Opschrift was dese:* Den edelen, welgeboren, onsen neve, den prince van Orangien, grave van Nassouw *etc.*, ridder vander orden, stadthouder ende onsen lieven ende welbeminden den president ende luyden vanden rade ons heeren des Conincx t'Utrecht.

(Uit het Tweede Memoriaal van den Hove, *uts*.)

XXXVI. Antwoord der stad Utrecht, op de 19 artikelen, van wegen den Hertoge van Alba in 1567 overgeleverd.

Omme uytten naem ende van wegen de schout ende die vande weth vander stadt Utrecht te resolveeren seeckere articulen, hemluyden gelevert by mr. Johan van Lent ende Anthonis van Grisperre, raden in den hove van Utrecht, commissarissen van wegen die hoocheyt vande hertoghinne van Parma, regente, ende vande Exc. vanden hertoge van Alva ende gedeputeert.

1. Seggen die vande voorsz. weth, dat voor all te noteeren staet, dat in den jaere 1566, in 't beginsel vande maent van Aprill, veel edelen geconfedereerden uyt alle quartieren van deze Nederlanden, hem verstout hebben gehadt te coemen binnen de stad van Bruessele, ende aldaer te presenteeren die hoocheyt vande hertoginne van Parma zeekere requeste, tendeerende tot abolitie vande inquisitie ende placaten, zoe by den Co. als der Keiz. Ma^{en} tot conservatie vande catholycke religie gedaen publiceren ende by provisie tot een generale surchantie van deselve.

2. Dat onder die selve edelen hemluyden mede gevonden hebben die heere van Brederode, als hooft, ende oock die grave van Culenborch ende vanden Berch, met veele andere edelen, zoe in den lande van Utrecht, als daer omtrent geseten.

3. Dat hoewel hare h. by zekere apostille, op de voorsz. requeste geappoincteert, geseyt hadde, in hare macht nyet te weesen de voorsz. surchantie te verleenen, maer alleenl. dat zy, derwilen men zoude verwachten antwoort van zyne Mat. op de voorsz. requeste, ordre stellen zoude, dat d'inquisiteurs ende officiers zoe manierlyk zouden procedeeren in 't gene hem belast was, dat die supplianten geen redenen en zouden hebben, hem des te beclagen, nochtans 't gemeen peuple, onder dexel vande voorsz. geconfedereerde, heeft willen verstaen de voorsz. placaten ende inquisitie gesurcheert te wezen, hem persuadeerende genouch geoorloft ende gepermitteert te wezen, te leven in zulcke religie, als een yegelyck geduncken zoude, in der vougen, dat zy (so vele die religie aengaet) die overheyt, zoe geestelyck als weerlyck, geheel rebell, ongehoorsaem ende inobedient geworden zyn.

4. Alsoo oock, dat zy hem vervordert hebben inne te vueren die predicanten van verscheyden secten, soo in Vlaenderen, Brabant, Arthoys, Zeelant, Hollant, als elders.

5. Alwaer die zelve gedoecht zyn geweest openbaerlyck in vergaderinghe van veel menschen te predicken.

6. Sonder dat de voorschreven predicanten geapprehendeert ofte die auditeurs van hemluyden zonderlinghe gestraft zyn geweest.

7. Dat hyer nae binnen Culenborch ('t welck omtrent twee mylen na by Utrecht gelegen is) oock een vande voorsz. gereprobeerde predicanten gecomen is.

8. Dat hoewell eenighe uit Utrecht geseyt worden, aldaer ter predicatie getogen te hebben, nochtans heml. nyet mogelyk is geweest 't zelve te beletten, ten waer, dat men continueelyk alle die poorten vande stadt gesloten, ende de goede borgeren met den quaden daer inne gehouden hadde.

9. Want ten tyde als die predicatie tot Culenborch begonst worden, overmits die grote diligentie ende neerstige toesicht, die altyt binnen die stadt Utrecht gedaen was jegens den sectarissen, zeer weynich borgers bekent waeren vande nyeuwe religie.

10. En zoude men oock met wacht in de poorten te stellen ende de uytgaende ende ingaende borgeren te vragen, waer zy heenen wouden ende van daen quaemen, nyet ge-

profiteert hebben, soe sy die waerheyt nimmermeer verclaert ende andere plaetzen dan Culenborch genoempt zouden hebben.

11. Ende all hadde men by clockluydinghe doen verbieden, dat hem nyemant en zoude vervorderen tot Culenborch ter predicatie te trecken, als 't zelve tot zekere tyden in deliberatie gestelt was, soo en soude sulcx nyet geopereert ende meer quaets dan goets gedaen hebben.

12. Gemerckt, dat door oirzake vande voorsz. confederatie men als doen overall (God betert) nyet velen begost te passen op den placcaten vande Mat. ofte die h. vande hartoghinne, beroerende die religie, mits dat daer van sobere executie gedaen worden, hoe veel te min soude men dan geobedieert hebben, die ordonnantie van die vander stadt Utrecht.

13. Soe dat bat geraden was nyet te publiceren dan nyet te executeeren.

14. Sal men oock verstaen, dat alleer tot kennisse vande weth quam, dat eenighe van heurluyden borgeren tot Culenborch reysden ter predicatie, well vier ofte vyfmael aldaer gepreect was geweest.

15. Ende zoe haest zyluyden 't zelve verstaen hadden, hebben die vande weth den schout belast neerstige toezicht daerop te nemen, ende hem te informeeren, wie dieghene waeren, om die in 't particulier te verbieden ende oick te weygeren.

16. Den welcken dienvolgende den schippers, die geseyt worden de voorschreve personen gevuert te hebben, gevraecht heeft, wat personen hy gevuert ende waer hy die gebracht hadde.

17. Waerop d'een seyde zyn volck gebrocht te hebben ande Vaert, d'ander uytgegaen te zyn te Jutphaes, den derden elders, sonder dat zy vorder wisten waer die vervaeren waeren.

18. Ende die persoonen zelve gevraecht zynde, waer zy geweest hadden, seyde d'een te Vianen, d'ander tot Ysselsteyn, die derde elders in 't landt, om zyn pachten te maenen ende ander diergelycke.

19. Ende die gheenen, die bevonden worden te Culenborch geweest te hebben, seyden, daer nyet geweest te zyn om der predicatie wille, noch die oock gehoort te hebben, want dat zy haer vrunden hadden wezen bezouken, haerl. schulden hadden wezen maenen, haer comanschap gedaen ende andere diergelycken excusen, alzoe dat men geen zeekerheyt weeten en konde.

20. Sulcx dat eyntelyk den schout gedelibereert was, eenige heymelycke tot Culenborch te schicken, die heml. de voorsz. personen nombreren zoude, dan aleer hy yemant daertoe verwilgen conde, die hy betrouwen mochte, zoe begonst men in veele andere oorten ende buyten Utrecht (Godt betert) te prediken.

21. Soe dat, all hadde men de voorsz. personen connen bevynden, nyet doenlyck en soude hebben geweest, om die anstaende peryculen, die men genouch voir ogen sach comen, ende hyer na breder gededuceert zyn, te eviteeren, van eenige rigueur te gebruycken.

22. Ende bevyndende die vande weth, dat men het lopen vande predicatie tot Culenborch qualicken soude beletten ende datter oock veele uyt die platte landen, die vander stadt nyet subject tot deselve predicatie liepen ende dat mitsdien die saecken mede toucheerden den hove van Utrecht, ten minsten den procureur generael van denzelven hove.

23. Soe hebben zyluyden den eenige uytten haeren gedeputeert gehadt, die welcke die zwaricheyden deesen aengaende bevonden met die vanden voorschreeven hove

communiceeren zouden ende eenich bequaem middel vinden, daermede men zulcx soude connen beletten.

24. Die daerop voor antwoort geseyt hebben, dat zy zeecker concept maecken zouden, ende die vande weth communiceeren.

25. Ende aleer 't zelve gedaen is geweest, is die predicatie zoe menichfuldich geworden,

dat die vaude weth vermoeden, dat die vanden hove qualick middell daer toe hebben kunnen bevynden.

26. Byzonder zoe geseyt worden, dat eenen Dyrck Cater vande procureur generael ontboden is geweest, ter oirzake dat hy te Culenborch te preecken hadde geweest, dewelcke oock sulcx beleden zoude gehadt hebben, zonder dat die vande weth weten, dat deselve daerom by den procureur generael gecorrigeert soude wezen.

Ende aengaende die predicatie in Lovenhout ende omtrent die poorte vande stadt van Utrecht.

27. Seggen, dat d'yerste predicatie in Loevenhout gedaen is geweest den 15. Augusti, anno 1566.

28. Dat in de voorsz. plaetze de proeste van Ste Jans heeft hoge, middele ende lage jurisdictie, ende nyet die vande stadt Utrecht.

29. Dat daeromme deselve vander stadt Utrecht nyet en stondt de voorsz. predicatie aldaer te beletten, maer behoorden deselve beleth te hebben geweest oft van wegen den voorsz. proost van St. Jans ofte van wegen die stadthouder ende dengenen, die over 't platte landt van Utrecht jurisdictie hebben ende exerceeren.

30. Hebben nyettemin die vande weth, ten tyde als men in Loevenhout preeckten, die Weerdpoort toegehouden vande hoochmisse tyt af tot des nanoens dat die clocke een hadde.

31. Item, ende hebben daernae alleenlycken 't clincket opengedaen ende hare borgeren daer duer laeten passeren.

32. Hebben oock door den borgermeester Herman vander Vecht ende den substituytschout, den capiteyn op Vredenborch vande voorsz. predicatie doen adverteeren ende oock met hem communiceeren, hoe men daerinne versien soude, maer en hebben van hem geen zonderlinge resolutie gecregen anders dan dat zyluyden haer poerten bewaeren souden.

33. Nyettemin al hadde de voorsz. plaetze geweest binnen den bedryve vande stadt, gelyck als was die plaetze daer die tweede reyse, te weten des Sonnendaechs den 18. Aug. gepredickt worden, soo en hadden die vander stadt nyet geraden geweest de voorsz. predicatie met gewelt te steyten ofte turberen.

34. Gemerckt dat langhe voor die tyt als voorseyt is, bynae in alle provincien in deze Nederlanden (Godt betert) gepredict was, sonder dat daer tegens eenighe merckelycke bestoringe ofte resistentie gedaen was.

35. Dat daeromme die vande voorsz. stadt, indyen sy die voorsz. predicatie verstoort hadde, genoechsaem d'eersten zouden hebben geweest, die zulcx gedaen hadden.

36. Waer door dat alle sectarissen ende rebellen jegens die inwoenders vander stadt Utrecht verbittert souden hebben geworden, alzoe dat te dier oersaecke die goede borgers ende inwoonders vande voorsz. stadt nyet een hooft buyten Utrecht en souden hebben dorven uytsteecken, soe het alomme die stadt ende lande van Utrecht (Godt betert) vol rebellen ende sectarissen was.

37. Ende soude oock die voorsz. verstoringhe vande predicatie nyet zonder groote bloetstortinge gedaen hebben konnen worden.

38. Gemerckt dat tot die voorsz. yerste predicatie veele uytheemsche personen, alse van Culenborch, Vianen, Schoonhoven, Ysselsteyn, Amsterdam, te voet ende te peerde, met pistoletten ende andere wapenen wel versien synde, gecomen waeren,

wel gedelibereert (soo 't scheen) te resisteeren, indyen yemandt de voorsz. predicatie hadde willen bestoren ofte beletten.

39. 'T welck die vande weth nyet gedraegen en dochte, zoe daer uyt geschapen waer meerder inconvenienten te comen.

40. Merckelyk overmits de voorsz. predicatie gedaen worden onder dexel ende quasi-protectie vande voorschreven edelen geconfedereerden, die onlancx daer te vooren te St. Truyen vergadert waeren geweest, als wel te presumeeren is, de voorsz, predicatie angaende communicatie gehouden hadden.

41. Welcke edelen die vande stadt Utrecht nyet goet en vonden voor die tyt t'irriteren, inzonderheyt overmits eenighe hoofden van dyen, als den heere van Brederode, de grave van Culenborch ende vanden Berge, ende andere hemluyden zeer nae geseten waren, ende dat, zoo voorseyt is, die omleggende plaetzen geheel geinfecteert waeren, by middel van dewelcke ende andere, die binnen Utrecht waeren, sy die stadt hadden moegen overvallen.

42. Hyer beneffens en waeren die vander stadt Utrecht van haerluyden borgers noch nyet verseeckert noch en wisten nyet wie die heeren waeren, die de voorsz. predicanten toestant deden ende wye nyet.

43. Soe dat, indien zy te rade gevonden hadden, de voorsz. predicatie metter daet te steyten, te beduchten waere geweest, dat daer zeer weynich vande borgers heml. geassisteert souden hebben, eensdeels, om dat zy met geen wapenen versien waeren, eensdeels, uyt saecke, dat zy ter oirsake vande religie, jegens haer medeborgers, nyet en souden begeert hebben te vechten, want genouch scheen, dat die voorsz. predicatie generalyck in deze Nederlanden by maniere van conniventie toegelaten was.

Ende soe veel als aengaet 't advys, dat gegeven soude wezen by den staten binnen Utrecht, dat men denghenen, die ter predicatie ghinghen, buyten sluyten soude.

44. Seggen die vande voorsz. weth, dat zy wel hadden begeert, nyet alleen by middel van dien, maer oock metter daet de voorsz. predicatie te beletten, indyen sulcx practicabel waere geweest, maer en heeft heml. 't zelve nyet goet gedocht, soo om redenen voorsz., als oock uyt saecke, dat zy beducht waeren, dat indyen zy zulcx hadden gedaen, de voorsz. sectarissen oorzaecke genomen zouden hebben, om eenige vanden cloosteren, die buyten Utrecht gelegen zyn, tot zes toe in 't getal, te occupeeren, spolieren off in brant te steecken, ende dat zy oock die voorsteeden ende 't geheele platte landt van Utrecht hadden mogen pilleren, branden ende bederven, daer voor zeer te zorgen was, mits dat in voorgaende jaeren veele ghelycke desperate acten in Vranckryck van die van dezelve religie gedaen waeren.

45. Waeren oock beducht (soo men nyet wiste wie men soude betrouwen), dat eenighe borgers van binnen correspondencie souden mogen hebben met die van buyten, ende alsoe eenighe vande vier poorten fortseeren, om die van buyten in te laeten.

46. 'T welck achtelyck soude hebben connen coemen, door 't geroup ende gecrysch dat daer geweest zoude hebben van degenen, die haer mans, wyven, kynder, ouders ende vrienden buyten gesloten zouden hebben geweest.

47. Souden noch daer beneffens die van buyten, hebbende eenighe correspondentie met ettelycke borgers, die binnen gebleven waeren, lichtelycken by nachte ende ontyden middel gevonden hebben, om tot zeekere plaetze vande stadt, daer die muyren ende wallen nyet sterck noch hooch en waeren over te comen, 't welck een occasie soude hebben geweest van een meerder oploop, tumulte ende desordre.

48. Indyen men oock die poorten gesloten soude hebben, soude men 't zelve hebben moeten continueren van daghe te daghe, ofte anders dieghene, die den eenen dach buyten hadden geweest, zouden des anderen daechs binnen gecomen hebben.

49. Ende souden die sectarissen daer door oock occasie genomen hebben, omme binnen die stat te willen prediken, uyt vreese, dat zy weder buyten gesloten zouden mogen worden, daeruyt oock groot trouble verresen soude hebben.

50. Can een ygelick oock wel verstaen, dat voor een stadt als Utrecht is, nyet wel practicabel en was, dat men die poorten zoe continueelyk toegesloten soude houden.

51. Want men 't zelve doende, hadde moeten uytsluyten nyet alleen uytheemsche, maer oock die goede borgers met die quade ende die gansche comanschap, navigatie ende welvaert vande schamele gemeente benemen, die daerdoor zonder twyffel in meerder beroerte gecomen souden hebben.

52. Soe dat hyer uyt wel te verstaen is, dat 't voorsz. advys nyet wel t'executeeren en was, sonder groot perycle.

53. Ende ten eynde, dat die stadt door eenighe rebelle, 't zy van binnen ofte van buten, nyet en zoude overvallen ofte eenighe poorten geoccupeert worden, soe heeft men alleen ten tyde vande predicatie het clincket opengedaen, om, indyen daer eenich inconvenient ofte oproer gecomen hadde, dat men te beter middel zoude hebben, die poorte te sluyten.

54. Dat men elck soude moegen noteeren, wie dieghenen waeren die ter predicatie ginghen, ende dat oock eenighe, door vreese dat zy door sulcke middel bekent souden worden, in de stadt souden blyven.

55. Ende hebben tot dien eynde, ten tyde vande predicatie, dickwils die poorten toegehouden, ende alleen opengelaten het clincket vande poorten, buyten diewelcke de predicatie gescheyden, om alzoe oock die stadt te seeckerder te weezen, ende een poorte alleen te beter te moegen bewaeren.

56. Alle 't welck die sectarissen naderhant bemerckende, ende dat ter oirzaecke, dat alleen 't clincket open gedaen worden, veel waeren die hem ontsaghen ter predicatie te gaen, uyt vreese van bekent te worden, hebben hem diesaengaende beclaecht by d'Excell^{ie} vanden prince van Orangien, stadthouder.

57. Nyettemin die regierders vande stadt Utrecht, willende verthoonen, dat heml. leet was, dat die predicatie buyten Utrecht gedaen worde, hebben ten zelven daeghe, als d'ierste predicatie in Loevenhout geschiet was, myn heere die prince van Orangien, haerluyder stadthouder, daervan geadverteert gehadt, begheerende zyn Excell. raidt ende remedie, hoe zyluyden hem daerinne draeghen zouden.

58. Hebben daer beneffens zyn Excell. overgezonden zeeckere ordonnantie, by heml. geconcipieert op den dach- ende nachtwacht, omme by middel van dyen de voorsz. stadt voor meerdere inconvenienten te beschermen ende bewaeren.

59. Op welcke missive zyn Excell. yerst antwoort geschreven heeft op den 27. Augusty, die zy nochtans eer verwacht hadden.

60. Mits welcke genouch geresolveert syn die vier yerste articulen.

61. Beroerende 't 5^{e} articule seggen die vande weth, dat zy, ontfangen hebbende die missive van h. vande hartoghinne in 't articule gementioneert, terstont doen vergaderen hebben op den stadthuyse, die principaelsten ende treffelycksten personnagien, zoe edelen als borgeren vander stadt, de Co. Mat. ende die catholycke religie wel toegedaen ende denselven die voorseyde missive doen voorleesen ende den inhoude van dien gecommuniceert hebben.

62. By advys ende raide van welcke die vande stadt geconcipieert hebben zeker ordonnantie op den wachte, een yegelyck syn weecken geassigneert hebben ende anders gedaen, 't gene men voor dien tyt van noden bevondt.

63. Ende verhopen die vande weth, dat metter daet genouch gebleecken is, dat zy

geëffectueert hebben het principaelste poinct vande voorsz. missive tenderende ten fyne, dat zy maecken souden, dat de Mat. zyn authoriteyt soude behouden, die sterckste soude blyven ende de stad Utrecht verseekert wezen.

64. Hebben oock die vande weth, zoe veel in hen is geweest, goede correspondencie gehadt ende gehouden met den stadthouder ende die vanden hove van Utrecht.

65. Hebben oock den voorsz. stadthouder ende die h. vande harthoginne, zoe by verscheyden missiven als haerluyden commissarissen altyts veradverteert gehadt van alle swaerheyden, die hemluyden overquaemen.

66. Ende wes die vande weth oock gedaen hebben ter conservatie vande catholycke religie, wordt hier na breder gededuceert.

67 Ende aengaende die predicatie, hebben, om diezelve te beletten, gedaen alle neersticheyt, debvoir ende diligencie, die hem mogelyck was.

68. Uytgesondert, dat zy om redenen boven verhaelt ende hyer na breder te verhaelen, nyet en hebben goetgevonden, die voorschreeve predicatie metter daet te beletten.

69. Als oock nyet en hebben gedaen veel machtiger ende populeuser steden dan Utrecht is, gelyck te presumeren is, om meerder inconvenienten te schouwen, die groffelyck (!) vande edelen geconfedereerde te verwachten waeren geweest, als dat naderhandt genoechsaem uyt het accoord tusschen henluyden ende die hartoghinne van Parma op den 25. Augusty gemaeckt ende gebleecken is.

70. Daer by 't haerluyden instantelyk die voorsz. predicatien ter plaetze, daer die doen ingebrocht waeren, toegelaten te worden.

71. Welcke toelathinge wel te presumeeren is, dat immers by haer hoocheyt nyet gedaen en zoude hebben geweest, ten waere om zeekere ende meerdere inconvenienten als voorsz. is, te schouwen ende tyt te winnen, dat men metter stercker handt die predicatien soude mogen afstellen.

72. Sulcx dat nyet vreemt en is, dat particuliere steden alzulcken consideratie hebbende, de voorsz. predicatien hebben moeten gehenghen.

73. Op 't zeste seggen dat zy nyet en weten dat voor date vanden 25. Augusty anno 66, eenighe predicanten binnen Utrecht gelogeert souden hebben geweest.

74. Dan alsoe die sprake ginck, dat den predicant eerst gelogeert soude hebben tot Dirck Cater, sonder dat zyn naem t'savonts (volgende seecker ordonnantie, daerop gemaeckt) aengebrocht was.

75. Soe is denselven Dyrck Cater des anderen daechs voor die weth ontboden, ende daerop gevraecht geweest.

76. Die welcke verclaerde geen predikant gelogeert te hebben, maer dat daer des nachts tot zynen huyse geslapen hadde een zeeckeren zynen neve, wiens naem hy vergeten hadde op den stadthuyze te brengen.

77. Ende alsoe men nyet anders en coste bevynden, zoe is die voorsz. Cater alleenlyck geexecuteert geweest voor de boete, daer hy inne gevallen was, ter oirzake dat hy den naem van zynen neve schriftelyk in den stadthuyse aengebrocht en hadde.

78. Ende nae date dat volgende 't voorsz. accord, metten edelen geconfedereerden gemaeckt, die predicatie toegelaten was, soe hebben die vande weth hemluyden laeten duncken, dat alsoe men moste lyden, dat den voorsz. predicant preecte, dat men oock lyden moste dat hy gelogeert worde.

79. Nyettemin verstaen hebbende, nae date vande beeltstoringhe, dat den predicant gelogeert was ten huyze van eenen Adriaen van Oistrum, hebben die vande weth

denzelven Adriaen van Oistrum voorgehouden, wairom dat hy den predicant logeerde, zoe 't zelve was contrarie die meyninge vande Co. Mat. ende die hocheyt vande hertoghinne, ende dat hem

vande hertoghinne, ende dat hem daerover swaricheyt zouden moegen coemen, om hem alzoe te induceeren, dat hy hem den predicant quyt maecken zouden.

80. Hebben noch daernae, om gelycke oirsaecken willen, voer den vollen raedt vande stadt Utrecht doen coemen gehadt eenen Beernt, wonende *in 't Byltgen*, denwelcken zy gedaen hebben gelycke remonstrantien.

81. 'T welck by die vande nyeuwe religie verstaen wesende, hebben hem in groten getaele laeten vynden op die stadt plaetze, maeckende grote murmuratie, alzoe dat die vanden raedt, 't zelve by eenige uytten selven raede verbotschapt zynde, beter gedacht heeft, om meerder oproer te schouwen, den voorn. Beernt te laeten gaen dan te houden.

82. Beroerende 't 7^{e} ende 8^{e} articule, seggen, dat wel waer is, dat by den 24. Augusty, als die predicatie des nanoens gedaen was, eenighe hem vervordert hebben, die beelden in Ste Geertruyden kercke beginnen te breecken.

83. Dan en is 't zelve tot kennisse van die vande weth nyet gecomen, voor en aleer dat gedaen was.

84. Ende 't zelve verstaen wezende, hebben die vande weth in de voorsz. kercken geschickt gehadt zeeckere stads dienaers.

85. Dewelcke aldaer coemende, bevonden hebben eenighe beelden afgeworpen te weesen, maer en hebben nyet cunnen bevynden noch geweeten, wie dieghenen geweest waeren, die sulcx gedaen hadden.

86. 'T welck die vande weth, yerst langhe daer nae verstaen hebbende, uyt die informatie op de beeldenbreeckers genomen.

87. Uyt welcke informatie zy oock wel bevynden, dat die jonge gesellen, daervan d'articlen spreecken, by veele andere persoonen, met roers gewapent wesende, genouch geassisteert waeren.

88. Ende alsoe die gemeyne spraecke ginck, dat die voorseyden sectarissen, indien men hem geen kercken en wilde openen, op den 25. Augusty eenighe kercken innemen ende spolieren wilden.

89. Soe en waeren die vande weth des daechs te vooren daerop nyet voorzien.

90. Nopende 't 9^{e} ende 10^{e} article, seggen die vande weth, dat te considereren staet, als vooren eensdeels geseyt is, dat ten tyde als die beelden (Godt betert) uyt die kercken geworpen worden, als genouch geheel in deese Nederlanden die gemeente zeer oproerig was, jegens huer overheyt, ende dat dacromme die nyeuwe religie gecoemen was tot een openbaer rebellie.

91. In der voegen dat die gemeenen by haer eygen authoriteyt die wapenen geanveert hadden, om hem daermede jegens die overheyt nyet alleen te defendeeren, maer oock om dezelve te invadeeren, indyen men haer quaet voornemen hadde willen beletten.

92. Dat de voorseyde gemeente hem in 't gene voorseyt is, te meer verstouten, daer sy hem vertrouden op 't verbant vande voorsz. edelen geconfedereerde.

93. Dat die intentie vande voorzeyde geconfedereerde genouch scheen te wezen, te willen inbrengen liberteyt van religie, om onder alsulcken dexel die gemeente tot hem te crygen.

94. Dat die voorseyde edelen geconfedereerde genouch openbaerlicken jactiteerden, indien men hemluyden ter oirsaecke van heurluyden verbant wilde crencken, dat zy 't zelve metter daet resisteeren souden.

95. Dat zy oock tot dien eynde lieten luyden zeeckere alliantie in Duitslandt gemaeckt te hebben.

96. Dat zy oock in denselven lande, seeckere ruytere ende knechten op 't waertgelt leggende hadden, die ten allen tyden, als 't hemluyden beliefde, tot haerluyden defensie gereet souden wezen.

97. Dat ter selver tyt in deze Nederlanden geen sonderlinghe cryschvolck als noch aen-

genomen en was, emmers omtrent die landen van Utrecht, daer mede men eenighen oploop ofte rebellie soude hebben connen resisteeren.

98. Dat die heer van Brederode was hooft vande voorsz. geconfedereerden.

99. Dat denselven heere van Brederode veel particulier querellen hadden ende altyt gehadt heeft, jegens die vande stadt Utrecht, ende daeromme totte zelve zeer qualyck geaffectioneert was.

100. Dat mede onder deselve geconfedereerde waeren die grave van Culemburch ende die grave vanden Berch.

101. Dat men ter oirsake vande voorsz. confederatie ende merkelyk die laetste vergaderinghe, die t'St. Truyen geweest was, nyet en coste weeten, off die beeltstormerie geschiede by kennisse ende oogluykinge vande voorsz. geconfedereerde dan nyet.

102. Dat indien de voorzeyde beeltstormerye gedaen hadde geweest by authoriteyt vande voorsz. geconfedereerde, ende die vande stadt Utrecht dezelve metter daeth beleth hadden, ende daer over eenighe bloetstortinghe geschiet waer, geschapen hadde geweest, dat die sectarissen van Vianen, Culemborch, Ysselsteyn, Amsterdam, vanden Berch, ende meer omleggende plaetzen terstont gecoemen zouden hebben tot assistentie vande sectarissen binnen Utrecht, ende soude by hulp van dezelve, die stadt van Utrecht hebben mogen overvallen, ten minsten alle die kercken ende cloosteren buyten Utrecht, mitsgaders 't geheele platte landt mogen bederven.

103. Waer toe zy oock uyt Duitslandt, Westphalen ende andere omleggende plaetzen in corten tyt (vermits die propysheyt vanden Rynstroom) assistentie ende hulp hadden cunnen crygen.

104. Ende dit aleer die vander stadt Utrecht van hunne hoocheyt ontseth hadden te verwachten.

105. Overmits dat hare hoocheyt, zoe veel te dyer tyt in Brabant, Vlaenderen ende Henegouwen te doen hadden, dat zy nyet lichtelick volck en souden hebben connen gecrygen, om die van Utrecht toe te schicken.

106. Alle welcke voorseyde swaricheyden die vande weth van Utrecht, des te meer hadden te overleggen, dat nyet en was te presumeren, dat die gemeente zoe kenbaer ende opsettelyck soude hebben dorven wezen, om alzulcken enormen ende afgrysselicken feyt aenterichten, ten waere zy eenighe merckelyck hooft ofte styven rugge gehadt hadden.

107. Insonderheyt want zy binnen Antwerpen, dat zoe vermaerde stadt is, hadden dorven bestaen beelden aftewerpen, zonder dat hem eenighe resistentie gedaen was.

108. Dat oock die voorseyde beeltstormers jactiteerden ende openbaerlyck seyden, groote meesters voor haerluyden hoofden te hebben.

109. Staet noch te noteeren, dat myn heer die prince van Oraignien stadthouder was vanden lande van Utrecht.

110. Item, ende dat zyn Excell. opten 25. Augusty was in Brabant.

111. Dat zyn Excell. geen capiteyn over die stadt ende landen van Utrecht gelaeten hadde.

112. Utgesondert alleen Godefroy van Erp, heer van Waremborch, die luitenant was op 't Casteel van Vredenborch, ende geen wyder last hadde, dan om 't zelve te bewaeren, van dewelcke men nyet versekert en was, of hy hem hielt vande edele geconfedereerde dan nyet, vermits die zaecken (Godt betert) doen zoo gelegen waeren, dat men hem op weinich edelen mochte betrouwen.

113. Item, waeren ten tyde voorseyt, soo binnen als buyten Utrecht, diversche vanden edelen geconfedereerden.

114. Is noch te considereren, dat die borgers ende inwoenders vande stadt Utrecht, zedert dat die landen van Utrecht an de K. Mat., hoochloff. memo., gecoemen zyn, egeen schutteryen gehadt noch andere exercitie van oirloge gedaen en hebben.

115. Dat oock, zedert dat die landen van Gelder an den K. Mat. gecoemen zyn, die landen van Utrecht in peys ende vrede geseten hebben, zonder omtrent dezelve landen eenighe oorloghe gehadt te hebben.

116. Waeromme gebeurt is, dat tot tyde voorsz. die voorseyde borgers ende inwoenders nyet well van wapenen versien en waeren.

117. Ende quam die beeltstormerie zoe haestelyk ende onversiens over den hals, datter geen tyt en was om die voorseyde borgers van wapenen te doen versien.

118. Datter contrarie te presumeeren was, dat die ghene, die alsulcke feytelyke stucken dorsten aenrichten, hem van wapenen ende geweer ende oock van assistentie well verzyen hadden.

119. Gelyck sy oock metter daet gepractiseert hadden binnen Utrecht te crygen veele uytheemsche, als van Culenborch, Vianen, Ysselsteyn, Benschoup ende meer andere omleggende plaetzen.

120. Dewelcke men, als wesende gebueren vanden lande van Utrecht, ende mitsdyen die stad Utrecht dagelicx frequenteerende, met gheen redenen hadde connen uytsluyten.

121. Staet noch te considereren, dat die vande weth vande stadt Utrecht, die harten ende meninghe vande borgers nyet genouch bekent en was, overmits die zaecke vande predicatie ende beeltstormerie soe haest op een quam.

122. Item, ende dat veel borgers in 't begin ter predicatie gingen, meer uyt nyeusgiericheyt dan andersins, die men nochtans voor dye tyt nyet en cost geweeten, uyt wat meninghe ofte intentie zy zulcx deden.

123. Ende gelyck men in alle saecken 't swaerste datter soude moegen gebueren, moet voorstaen, soe mosten oock die vande weth van Utrecht presumeren dat alle dieghenen, die ter predicatie gegaen hadden, die beeltstormers in gevalle van resistentie, souden hebben helpen stercken.

124. 'T welck, indyen gebuert hadden, was te beduchten datter veel catholycken geweest souden hebben, die nyet en souden begeert hebben te vechten, overmits kynderen, ouders ende andere vrunden ofte maegen, die sy onder diverse parthyen gehadt souden mogen hebben, ende dat mitsdyen die sectarissen die sterckste geweest souden hebben ende consequentelyk die stadt hadden moegen overweldigen.

125. Was oock te besorgen, dat hem eenighe neutrael gehouden souden hebben, ende tot defensie vande kercken nyet en souden hebben begheert te vechten.

126. Byzonder daer die voorseyde sectarissen openbaerlyck verclaerden, dat zy nyemant aen goet noch aen bloet en zouden crencken.

127. Desen, behalven soe was die gemeene fame over die stadt Utrecht gespreyt, dat het Casteel van Vredenborch zoude wezen voor de sectarissen.

128. Item, ende dat tot huerluyden assistentie by nachte heymelyck op 't zelve Casteel volck gecoemen was, die de rebellen in der noot geholpen souden hebben.

129. Door welcke fame ofte rumoer die catholycke nyet weynich verslagen ende die rebellen zeer geanimeert waeren.

130. Te meer oock dat dieselve rebellen geheel ende waerachtige perswasie hadden, dat 't voorsz. Casteel voor hemluyden was, uyt saecke dat eenen Dyrck Cater eenighe gepresuadeert hadde, dat hy soude gaen spreecken de capiteyn op Vredenborch, om te verstaen zyn meeninghe, te weten, off die zoude weezen voor de sectarissen ofte catholiquen.

131. Ende dat diezelve Cater tot dyen eynde oock gegaen was op 't voorsz. Casteel, ende bedacht hebbende een loze bootschap, met denselven gesproken hadde.

132. Item, wederom comende van 't Casteel, hadde verclaert jegens zyn complicen, die hem tot dien eynde wachtende waeren, dat hy den capiteyn gesprocken hadde, ende dat denselven voor hemluyden souden weezen.

133. Waeromme ende omme andere redenen die catholycken hem van 't voorsz. Casteel nyet verseeckert dorsten houden.

134. Alle welcke voorseyde difficulteyten by die vande weth, wel ende rypelyck overdacht ende overleyt zynde, en hebben nyet goetgevonden, dat men voor t'eerste eenighe apparaet soude maecken van datelycke resistentie, ten eynde men die sectarissen geen occasie geven en soude, om hem noch meer te stercken, ende van die wapenen, die zy aengenomen hadden, te exerceren.

135. Byzonder voor ogen hebbende, volgende 't gene dat in voorgaande jaeren in Vranckryck geschiet was, dat indien eens bloet hadde gestort geworden, daer een groote moorderie uyt gevolcht soude hebben, merckelyk binnen Utrecht, indyen die sectarissen eenighe overheyt hadden connen cryghen, door die groote menichte vande geestlicheyt, die aldaer resideert, ende overmits dewelcke diezelve stadt zeer in 't oge was van alle sectarissen ende omleggende heeren ende plaetzen.

136. Maer hebben die vande weth (volgende 't gene die hoocheyt vande hartochinne vande predicatie geschreven hadde) voor 't beste gevonden, dat men by alle beste middelen, die men zoude connen adviseeren, arbeiden zoude, om die voorsz. sectarissen, soe in't particulier als in 't generael, te induceeren, dat zy van haer quaet voornemen zouden willen ophouden, ymmers dat men die saecke soude dylayeren ende in trein brengen, omme tyt te winnen, by middel van dewelcke die groote fureur wat zoude moegen vercoelen ende gebroecken worden, ende dat men middelretyt die hoocheyt vande Hartochinne ende die Prince van Oraingien zoude adverteeren.

137. Alsoe dan die vande nieuwe religie opten 24. Augusty hem verstout hadden te coemen op den stadthuyse, ende te eysschen die burgermeester Johan Boll, om hem van heurl. gemeentewegen (soe zy seyden) yet aen te geven, ende by hem den gerechte gerapporteert te worden.

138. Ende den voorsz. Johan Boll, door beveel vanden gerechte de voorsz. personen by hem doen coemen ende gehoert hebbende, soe heeft hy 't zelfde den gerechte gerapporteert, te weeten dat die vande nyeuwe religie begeerden twee kercken binnen Utrecht geopent te hebben, daer zy haerl. predicatie soude mogen doen doen.

139. Hebben die vanden gerechte (soeckende tyt te winnen) voor antwoort doen zeggen, dat zulcx in haerluyden macht niet en was, maer dat men des anderen daechs den raedt doen vergaderen zoude, ende hemluyden alsdan antwoort geven.

140. Waermede die vande voorzeyde religie voor dyen tyt te vreden geweest zyn.

141, Ende is des anderen daechs, alse den 25. Augusty 's morgens vroech den raedt vergadert geweest, voor dewelcken die voorsz. sectarissen ofte eenighe van hem weder gecompareert zyn, ende hebben versocht antwoort op haerluyder versouck, des daechs te voren gedaen.

142. Daer by voughende, dat heurluyden gemeente gesloten was, om die afgriselyckheyt vande beelden wech te doen.

143. Sonder nochtans, dat zy yemant an zyn persoon, ofte goet, ofte die kercke van haere juwelen soude vercorten.

144. Dat zy oock begeerden te hebben die kercken vande Minnebroeders ende Predickebroeders, omme daerinne heurl. predicatie gedaen te worden.

145. Waerop die vanden voorsz. raede ter selver tyt geseyt hebben, dat gemerckt haerl. cleyn getal, zy voor den tyt daerop gheen antwoordt geven en konnen, ende syn die saecken alsoe uytgestelt tot elf ueren, ende middelretyt hebben die vanden

rade gecommitteert Herman vander Vecht, yerste burgermeester, Jan Taets van Amerongen ende Henrick die

Voecht van Ryneuelt, omme met mr. Willem van Diemen (overmits d'absentie vanden president) ende den capiteyn op Vredenborch t'aengeven vande voorsz. sectarissen te communiceeren, hemluyden te seggen het advys vanden rade vande stadt, ende te verstaen heurluyder advys, hoe men 't zelve best beletten zoude, 't welck zy gedaen hebben.

146. Waerop die voorseyde capiteyn geseyt heeft, dat hy geen vorder last en hadde, dan om 't casteel wel te bewaeren, dat hy nyettemin goet vonde, dat men volgens 't advys van die vande stadt van alle goede middelen zoecken soude, daerby men die gemeente vande been zoude connen brenghen, ende dat hy bereyt was die vande stadt in als ten besten te helpen raiden.

147. Die voorseyde gecommitteerde zyn voorts gegaen ten huyze van mr. Willem van Diemen, raedt, die eenighe ander vanden provincialen raede mede ten zynen huyze doen comen hadde.

148. Ende na dat die zaecke aldaer aengegeven ende in 't lange gedebatteert was, ende overwogen waeren alle die zwaricheyden die daer mochten vallen, eensdeels boven verhaelt, is eyntelycken geresolveert, dat men zoude arbeyden om die voorsz. sectarissen met goede woorden te payen ende vande been te brengen, ende insonderheyt tyt te winnen, tot dat die groote hitte ende raserie vande gemeente wat vercoelt soude wezen.

149. Seggende mynen heere mr. Willem van Diemen boven dien tot die gedeputeerde vande stadt, in effecte, dat men 't maecken zoude, hoe men 't maeckte, dat men die gemeente vande been zoude brengen ende alle bloetstortinge verhoeden, al soude men hem een kerck ofte twee kercken accordeeren.

150. Alle 't welcke die voorseyde gedeputeerden, die vande weth ende stads raiden alsoe oock gerelateert hebben.

151. Dewelcke overmerckende die groote zwaricheyt van der saecken, hebben achtervolgende zeeckere ordonnancie vande hoocheyt vande Hartochinne, op den raidhuyse doen vergaderen veel vande besten, edelen ende rycke borgers, ende deselve 't versoucken vande voorsz. sectarissen aengegheven.

152. Die alle tsamen oock ghoetvonden, dat men middel vynden soude, omme vooral tyt te winnen, ende dat men die voorseyde sectarissen daertoe soude induceeren met alle goede persuasien.

153. Soe is eyntelyk den gecommitteerden vande voorsz. sectarissen, omtrent elf ueren weder op den raidhuyse gecompareert zynde, voorgehouden, dat in de macht van die van der stadt nyet en was, hemluyden eenighe kercken te openen ofte anders heurluyder versouck te accordeeren.

154. Ende gemerckt die groote inconvenienten, die daeruyt souden moeghen coemen, indien zy hem vervorderden, zulcx met gewelt te willen doen, als zy jactiteerden.

155. Dat sy daeromme van haerluyder voornemen zouden willen ophouden den tyt van acht dagen, omme middelretyt te schicken aen de Hertochinne van Parma ende die Prince van Oraingien, omme haerluyden meninghe daervan te verstaen.

156. Omme 't welck te obtineeren, hebben die vande weth de voorsz. sectarissen gedaen veele schone redelycke remonstrantien, alsoe dat zyluyden eyntelyck verclaert hebben, dat zy wel te vreden zouden wezen, daertoe te verstaen, dan dat zy zulcx buyten heurluyden gemeente nyet en consten doen, dat zy daeromme begeerden, men eenighe van stadtswegen schicken souden, die met hemluyden gaen zouden by

heurluyden gemeente, die alreede op Ste Marien kerckhof gereet stonden, omme heurluyden voornemen te effectueeren, verhopende dat zy deselve daertoe induceeren souden, des begeerden sy van die vande stadt, dat men die Minnebroeders ende Predikerbroeders verbieden zouden, nyet meer op hemluyden ofte heurluyden predicanten te predicken ofte blasphemeeren, 't welck hemluyden beloeft worden.

157. Ende zyn volgende 't geene voorseyt is, van wegen die stadt van Utrecht gedeputeert geweest Joncker Johan van Renesse, heer tot Wilp, Johan Boll, burgemeester, Pauwels van Blockhoven ende Jacob van Asch, raiden, die gegaen zyn op voorsz. kerchof, alwaer die voorsz. gemeente vergadert was, wel gewapent ende gedelibereert haerluyder voornemens te volbrengen.

158. Ende naedat hemluyden die meninge ende begeerte vanden raidt vander stadt verclaert was, mitsgaders 't geene met haerl. gedeputeerden gehandelt was, syn eyntel. nae veele remonstrantien heml. by den borgermeester Johan Boll ende andere gedeputeerden gedaen, te vreden geweest, dat zy de voorseyde tyt van acht daeghen ophouden zouden, mits dat die Minnebroeders ende Predikbroeders heml. middelretyt stil in heurl. conventen houden souden, sonder predicken ofte dienst te doen.

159. 'T welck heml. (zoo het een cleyne zaecke was ten respecte van zulcken oproer) toegezeyt is.

160. Ende hebben op 't geene voorseyt is, eenighe vande principaelsten den voorsz. borgermeester Johan Boll die handt gegeven.

161. Alsoe dat die gedeputeerden van die vande stadt op 't voorsz. accoordt vande sectarissen gescheyden zyn, ende haer wederfaeren gerapporteert hadden, die vanden raide ende anderen vande ridderscap ende borgers, die op den stadhuyze alsdoen noch vergadert waeren.

162. Dewelcke op ter stondt om te reysen an de Hartoghinne van Parma ende die Prince van Oraingien, gedeputeert hebben Johan Taets van Ameronghen ende Henrick die Vocht van Rynevelt.

163. Ende die vanden raide vander stadt ende andere aldaer vergadert wezende, nyet twyffelende of die voorseyde sectarissen en zouden 't voorsz. accoort houden, (soe sy doch een sonderlinghe gereformeerde religie pretexteerden) ende hebben vorder in de voorsz. zaecke nyet geadviseert, maer zyn daerop vanden stadthuyze gescheyden.

164. Ende was 't voorsz. uytstel genomen, nyet ten eynde dat die vande stadt van meninge waeren, die sectarissen haerluyder begeerten te accordeeren, maer om tyt te winnen, dat men jegens haer bose voornemen soude moegen voorzien, ende 't zelve steyten, soe syluyden in 't zecker wel wisten, dat die Hartochinne ende die Prince van Oraingien, deze voorseyde begeerten nimmermeer accordeeren en zouden.

165. Dat oock die uytheemsche, die ten tyde als boven binnen Utrecht gecoemen waeren, hem middelretyt souden absenteeren ende vertrecken.

166. Ende nae dat die raedt vanden stadthuyze gescheyden was, hebben eenige vande sectarissen, merckelyck die van buyten gecoemen waeren, bemerckende, dat die vander stadt ter oirsaecke van 't voorsz. accoordt onversien waeren, ofte dat zy hem binnen den voorsz. tyt zouden moegen stercken boven 't selve accoordt ende geloven, op de middach in de kercken gevallen, ende hebben deselve met grote furien gespoleert, alzoe yerst die Buyrkerck ende naederhant die Predicker-, Minnebroeders- ende Ste Jacobs kercken.

167. 'T welck gecoemen wezende tot kennisse vande borgermeesters, hebben, hoewel sy hemluyden verrast vonden, terstont op den stadhuyze doen vergaderen die vande weth, (daervan hem nyemant geabsenteert hadde) utgesondert den schout, die, als hy verclaert, in notel. affairen buten gereyst was, ende synen substituyt aldaer present hadde.

168. Hebben noch ter zelver tyt by hem doen coemen des stadts raiden, eenighe edelen ende vande beste borgeren.

169. Ende aldaer weder overleggende alle die voorsz. difficulteyten ende swaericheyden, ende merckelick mede, dat eenighe principaele hoofden, ende veel andere personen, soe geestlicke als weerlicke, uyt die stadt van Utrecht, vermits die beroerten vertrocken waeren,

zoe en hebben zy nyet te raide gevonden, noch oock geen middel gezien, daerby men 't voorsz. opseth, zoe haest metter daet zoude keeren.

170. Maer verstaende, dat daer nyet soe veel en waeren uytten gemeenen borgers ende gilden, die hem openbaerlick die beeltschenderyen onderwonden als sy wel vermoyt hadden, overmits die grote menichte van hemluyden, die ter predicatie gegaen hadden.

171. Soe bebben die vande weth ende raiden vande stadt goetgevonden, om die deeckens vande gilden voor hem t'ontbieden, ende deselve te belasten, dat zy insgelycx met seecker getal van gildebroeders, daer men best op betrouwen zoude moeghen, met haer geweer op den stadhuyze zouden coemen, om te waecken.

172. Waerby oick gevoecht is geweest Herman vander Vecht, yerste borgermeester, ende Jacob de Ridder, substituyt schout, met een merckelyk getal uyten raide vander stadt, uyt den edeldom ende die principaelste borgers, alsoe sy tot dyen nacht wel tot hondert ende tzestich toe in 't getal waeckten.

173. Uyt al 't welcke genouchsaem blyct, dat die vanden gerechte ende weth vande stadt Utrecht alle debvoir gedaen hebben, omme de voorsz. beeltstormerie te beletten, dat hem moegelick ende nae gelegenheyt des tyts dienlyk was.

174. Ende dat 't selve hem onversienlyk boven 't voorsz. accoordt over den hals gecomen is.

175. Ende dat die vande weth die gilden van te vooren nyet ontboden en hadden, is toegecomen, dat men hemluyden op denselven nyet vast en dorste betrouwen, vermits men besorcht was, datter meer onder heml. weesen souden, die de beeltstormerie faveriseerden, dan de catholycken.

176. Ende aengaende die vande geestelycheyt, hadden hem veel van denselven geabsenteert ende waren andersins van wapenen heel onversien.

177. Ende al wast oock dat die gilden des avonts den 25. Augusty op de wacht compareerden, tot defensie vande stadt, zoe hadden nochtans die vande weth wel reden om te suspiceren, dat daer eenighe onder heml. wezen zouden, nie tot defensie vande kercken nyet en souden hebben willen vechten, alsoe dat gheensins geraeden was, dat die vande weth hem betrouwende op de gilden, eenighe datelyk resistentie gedaen souden hebben.

178. Want indyen deselve gefailgeert hadden, souden nyet alleen hem selven ende die gansche geestlicheyt van Utrecht, in peryckel van lyff ende goet gebrocht hebben, maer souden oock die sectarissen occasie gegeven hebben, om die stadt Utrecht (die de vande weth volgende het scryven vande hoocheyt vande Hartochinne begeerden voor all te bewaeren tot behouf van zyne Mat.) te occupeeren, overmits die groote gelegenheyt van derselver stadt.

179. Nopende 't XIe article seggen, dat alsoe den burgermeester Harmen vander Vecht ende anderen vanden raide, die des nachts op de wacht geweest waeren, verstonden dat die vande nyeuwe religie weder begonnen te vergaderen, omme (als 't scheen) haer quaet voornemen voorts te volbrengen, soe hebben zy terstont den raet doen laeden, ende die wacht by malcanderen doen blyven, ter tyt toe men eyntelyk zien zoude, waer die saecke voorts heen wilde.

180. Ende soe eenighen vande sectarissen compareerden, ende wel begeerden eenich middel in de saecken gevonden te worden, zoe heeft den burgermeester Vecht duert aengheven ende versueck van Gelis Spaens ontboden gehadt Joncker Johan

van Renesse, heer van Wilp, op denwelcken begeert is geweest, dat hy hem by de voorsz. sectarissen soude willen laeten vynden, om te sien of men hem met eenich bequaem middel zoude moegen stillen ende voor een tyt doen ophouden.

181. Dewelcke eyntelyk met assistentie van anderen so veel gedaen heeft, datter een accoordt gemaeckt is geweest, te weten, dat die voorsz. sectarissen zouden supercedeeren

vande beelden te smyten, vier daeghen, om middelretyt die Hartochinne van Parma ende Prince van Orangien t'adverteeren.

182. Als oock tot dien eynde die vanden raide vande stadt terstont gecommitteert ende afgeveerdicht hebben Jan Taets van Ameronghen ende Henrick die Voecht van Rynevelt.

183. Ende alsoe derwylen van 't voorsz. accoordt gehandelt worden, eenige vande sectarissen hem begeeven hadden in de kercken van St Geertruyden ende Sinter Nicolaes, om die beelden daer uyt te werpen, soe en hebben die vande weth nyet goet gevonden om geen occasie te geven dat 't voorsz. accoordt gebrocken soude worden, d'selve metter daet te resisteeren.

184. Maer hebben eenighe door 't aengheven van heere Geryt van Renesse uyt heml. geschict, die in de voorsz. kercken gaen soude ende duer haer presentie ende authoriteyt die beeltstormers bewegen, om op te houden ofte ten minsten quaet te doen, ende voorts in alles 't beste te doen.

185. Gelyck deselve oock gedaen hebben, alzoe datter zonderlinge geen grote schade geschiet en is, ten respecte van d'andere kercken.

186. Ende nae dat hetzelve gedaen was, hebben die sectarissen opgehouden van meer kercken te spolieren, ofte daer meer nae te staen, ende hebben alsdoen die regierders yerst die nachtwacht vanden stadhuyze laeten gaen.

187. Sulcx dat die vande weth by die middelen, wel over die sevenmael zoe veel kercken, cloosteren ende goitshuysen, zoe binnen als buyten Utrecht geconserveert hebben, als daer gespolieert waeren.

188. Hebben oock verhuet groote bloetstortinghe, die daer apparentelyk gevallen soude hebben, by zoe verre men het opzeth vande sectarissen met gewelt geresisteert hadde, zoe zy heml. nyet anders en gelieten, dan als verwoede rasende menschen.

189. Ende waren oock wel den 26. Augusti tot vyf of ses hondert toe in 't getal, soe van binnen als van buyten, op St Marien plaetze vergadert, ende was oock altyt te beduchten, dat sy meer anhangs gehadt ofte gecregen souden hebben.

190. Soe veel betreft 't XIIe article, seggen die vande weth, dat zy by alle middelen nyet anders en hebben gesocht, dan om tyt te winnen, ende om die gemeente vande been te brengen.

191. Dat daeromme als des maendaghe den 26. Augusti 'taccoordt vande vier daeghen gemaect was, zylieden gelyckelyk op den 27. daeraenvolgende des morgens weder op den stadthuyse gecompareert zyn, alwaer zy doen vergaderen hebben den capiteyn op Vredenborch, ende dieghene vande provinciale raide ende geestelicheyt, van die ridderschap, die binnen die stadt Utrecht waeren.

192. Ende zyn ter zelver tyt in den voorschreven raede gecompareert die principaelste vande voorsz. sectarissen, exhibeerende zeecker onbehoorlyke ende onredelyke articlen, versouckende onder andere sekere kercken geopent te hebben, daer haerl. predicanten zouden mogen prediken, mitsgaders dat men die minnebroeders ende preckebroeders uyt die stadt zoude doen gaen.

193. Ende omme de voorsz. sectarissen noch meer vande been te brengen, soe is ter selver tyt, by advys van die vande raede provinciael, vande staten, die aldaer present waeren, op behagen vande Hartoghinne van Parma *etc.*, ende den Prince van Orangien, sekere accoordt geraempt ende concipieert geweest, daer naer men hem

soude reguleeren ter tyt toe, sy die meninghe vande hoocheyt vande Hartoghinne ende vanden Prince van Orangien dien aengaende verstaen souden hebben.

194. Wel wetende die vande staten, dat 't voorsz. concept nemmermeer geadvoyeert en soude worden, maer alleenlycken, omme middelretyt in als betere ordre te stellen, ende eenighe knechten aen te nemen uyt den besten borgeren, daermede men alle vordere feytelicke aenrichtinge soude mogen wederstaen.

195. Menende nu de voorsz. sectarissen, dat zy by 't voorsz. laetste accoordt, genouchsaem haer intentie geobtineert hadden, soe hebben dieghenen, die van buyten t'haerl. assistentie gecoemen waeren, hem metter tyt begonst te vertrecken.

196. Hebben oock die vande weth vande stadt Utrecht metter tyt meer ende meer verstaen, dat daer zeer weynich uyt den borgeren waeren, die 't voorsz. beeltslaen laudeerden, approbeerden ofte handt daeraen gehouden hadden.

197. Maer dat ter contrarien 't selve by alle goede borgers, ende oock vele vande simpele borgers ende inwoenders, als sackendragers, bierdragers, schippers ende diergelycke, die men beducht was (als 't in oploope gemeenlick gebuert), dat derwylen die vande secten die kercken souden beroven, in de rycke kisten gevallen souden hebben, geheel gedetesteert(?) worden, alsoe dat die vander stadt metter tyt begonsten te verstaen die goede affectie, die die borgers hadden tot den Co. Mat., defensie vande stadt Utrecht ende conservatie vande catholycke religie.

198. Item, opten 3. Septembris hebben die vande stadt brieven ontfangen van myn heere die prince van Orangien, daerby heml. overgesonden wordt 't accoordt, by de hoocheyt vande Hartoghinne van Parma, regente, mit den edelen geconfedereerden gemaeckt, ende daerby hem geordonneert is, hem nae inhout van 't zelve te reguleeren ende by dewelcke oock geconfirmeert worden d'ordonnantie vande dach- ende nachtwacht, by heml. geconcipieert.

199. Ende op den 6. Septembris syn Johan Taets van Ameronghen ende Henrick die Voecht van Rynevelt weder gecomen, brengende met heml. zeeckere missive, daerby hare hoocheyt 't voorsz. accoordt op haer behaegen den 27. Augusti geraempt, desavoyeerden ende verclaerden 't selve van geender weerden te houden.

200. 'T welck achtervolgende, hebben die vande stadt Utrecht terstont by de clocke doen publiceeren, hoe dat 't voorsz. accoordt, by haere h. ende d'excell. vande Prince van Orangien gecasseert ende te nyet gedaen was, ende dat van die tyt voorts aen een yegelyck hem reguleeren souden nae 't voorsz. accoordt, tusschen haere h. ende den edelen geconfedereerden gemaeckt, ende oock volgende seckere placcaet van zyne Mat., beyde van date den 25. Augusti anno 66, welcke zy oock terstont daernae doen publiceren hebben.

201. Waer uyt dat blyct, dat ten tyden als die beeltstormers ende sectarissen die kercke van St. Jacob mosten ruymen, die saecken zeer gealtereert waeren.

202. Want behalven dat die vande stadt hem selven gerecolligeert, ende in als beter ordre gestelt ende verstaen hadden die goode meninge van haerl. borgers, mitsgaders vande geestel., ridderscap ende andere inwoenders, die wel gedelibereert waeren alle vorder oproer ende gewelt mitter daet te resisteren, so bevonden die voorsz. sectarissen hem selven by den edelen geconfedereerden, daerop sy haere principaele toeverlaet gehadt hadden, genouch verlaeten, so 't voorsz. accoordt mede brengt, dat men van die tyt voortaen nyet en soude mogen preecken, dan ter plaetze, daer men voor date van 't accoordt gepreeckt hadde.

203. 'T welck alhier t'Utrecht geweest was buyten ende nyet binnen der stadt.

204. Bevonden oock die voorsz. beeldestormers mitter tyt, dat zy zeer gecrenckt waren, mits dat veele simpele borgers ende inwoenders vande stadt, die heml. vermits het dexel vande religie angehangen ende ter predicatie gegaen hadden, heml. nu verlieten, mits dat zy begonnen te verstaen, dat die religie begonst verkeert te worden in oproere ende seditie, dat oock 't feyt by heml. aengerecht, soe detestabel was, dat

het nyet alleen naer geestlicken ende weerlicken rechte, maer oock met geen redenen geexcuseert noch gecoloreert mochte worden.

205. Hebben daerom de voorsz. sectarissen, die hem nu alleen vonden, uyt die voorsz. kercke van St. Jacobs vertrocken buyten die stadt Utrecht, daer zy van te vorens gepredickt hadden.

206. Mits welcke die vande voorsz. wet verhopen genouch verthoont te hebben, dat alle 't ghene by heml. in 't gene voorsz. is gedaen, nyet en is gedaen sonder merckelicke redenen ende pregnante oirsaecken, alsse omme de stadt Utrecht ende die goede inwoenders van dyen in geen peryckel te brengen, maer om deselve in de meeste rust, tot minsten schade hem mogelyck was, tot behouff vande Co. Mat. te houden ende conserveeren, ende dat hetghene sy hebben moeten gehengen vande predicatie ende beeltstormerie, geweest is tegens haeren wille, ende nyet uyt eenige quade affectie, ongetrouwicheyt ofte wangunst, die zy tot de Mat. ende catholycke religie gedragen souden mogen hebben, noch oock uyt eenighe gunst ofte fauveur, die zy tot de sectarissen gehadt hebben.

207. Maer alleenlicken indulgeerende die boosheyt vanden tyt ende raserye vander menschen, ter tyt toe alsulcke rebellie ende fortse met die stercker handt geweert soude mogen worden, ende om middelretyt veel inconvenienten van bloetstortinge, pillerie, brantstichtinge ende diergelycke te schouwen ende te ontgaen.

Ende omme 't selve claerlicken te verthoonen, mitsgaders te remonstreren die goede devotie ende sonderlinge affectie, die de vande weth vande stadt Utrecht gehadt hebben tot die catholycke religie ende de Co. Mat. ende die stadt Utrecht tegens alle rebellen, daer sy rontsomme onder geseten waeren, tot behouff ende dienst van syne Mat. te bewaeren.

208. Soo hebben die vande stadt ten voorsz. daghe, te weten den 6. Septemb., om alle vordere inconvenienten te schouwen, doen publiceeren ende uytroepen, dat alle borgeren ende inwoenders, geestelick ende weerlick, edelen ende onedelen, hemluyden gereet maecken souden, om hem met haer geweer te laten vynden op haer loopplaetzen, die geordonneert ende gedesigneert waeren, soo wanneer die stadt banclocke geslagen soude worden, ende aldaer doen ende laeten, 't gene hem by schout, borgermeesteren ende raeden deser stadt geordonneert ende bevolen soude worden.

209. Item, hebben sedert den voorsz. tumulte vande beeltbreekers, gestadelick alle nacht selfs in persoon gewaeckt ende doen waecken, so uyt den gilden als uyt de raet vande stadt ende andere inwoenders, soe geestelick als weerlick, omtrent hondert ende t'sestich persoonen.

210. Hebben oock dagelicx seer neerstighe wacht doen houden in de stadt poorten ende in den stadhuize.

211. Maer also men by experientie bevondt, dat die voorsz. wacht den schamelen borgers ende ambachtlieden te zwaar viele.

212. Soo hebben die vande stadt, omme deselve te soulageeren, ende om die stadt tegens alle inconvenienten versekert te wezen, by advys ende consent vande gemeen staten binnen Utrecht geseten geadviseert, dat men aennemen soude twee hondert en vyftich lantsknechten uyt die catholyckste borgers, ende deselve tot costen vande stadt ende de gemeen staten onderhouden, ter tyt toe die voorsz. commotien gecesseert souden wezen.

213. Volgende d'welcke sy oock terstont d'voorsz. knechten doen opteyckenen hebben, om alsoe die rebellen in vrese te houden.

214. Maer alsoe hemluyden nyet geoorloft en was eenighe aen te moghen nemen, sonder consent ofte authoriteyt van haere hooch., volgende sekere placcaet, tot dien eynde gepubliceert van daten..... ende dat die vanden hove van Utrecht, daerop

geconsuleert wezende, oft men overmits die haesticheyt vande saecken, tot defensie vande stadt knechten soude mogen aennemen, sonder te hebben authoriteyt van haere hoocheyt, geadviseert hadden, dat men yerst die hoocheyt vande Hartoghinne daervan adverteeren soude.

215. Soo hebben sy by haere missive van date den 11. September versocht, dat hare hoocheyt soude willen, volgende die resolutie by heml. metten staten, op 't behagen van hare hoocheyt genomen, heml. authoriseeren, omme aen te mogen nemen de voorsz. twee hondert ende vyftich mannen uyt de borgeren ende ingesetenen vande stadt Utrecht, tot conservatie van deselve stadt ende alle ingesetenen van dien, geestelicke ende weerlicke, ende tot verlichtinge vande waecke als boven.

216. Hebben hemluyden daer beneffens by de voorsz. missive geexcuseert van die voorgaende accoorden, die zy met den sectarissen gemaeekt hadden.

217. Daertoe allegeerende eenige vande redenen, boven verhaelt, ende verthoont, dat zy hem voorts gereguleert hadden, volgende de meeninge van haere hoocheyt, hemluyden by de laetste missive angeschreven.

218. Alsoe dat hare hoocheyt die vande stadt, by haer missive vanden 16. Septembris, seer gepresen ende bedanckt heeft, ende aenmerckende die goede meeninghe van die vande stadt, heeft heml. geauthoriseert d'voorsz. knechten te mogen aennemen, mits doende seeckeren eedt, in deselve missive gementioneert.

219. Ende dienvolgende syn d'voorsz. knechten terstont gemonstert ende aengenomen geweest, ende by die vande stadt, mitsgaders die staten, binnen Utrecht resideerende, tot zeer grote costen onderhouden den tyt van omtrent negen maenden.

220. Waer nae op den 20. Septemb. die vande stadt willende tegens alle inconvenienten meer ende meer versien, by clockluydinge gepubliceert ende verboden hebben, dat nyemant eenige heymlicke oft openbare conventiculen binnen die stadt Utrecht soude mogen houden, op lyfstraffinge.

221. Dat nyemant binnen des stadts wachten en soude mogen comen, als die waecklocke geluyt worde, op verbeuren van haer overste cleet.

222. Dat nyemant met eenich geweer soude mogen gaen, dan hy van voorleden tyden gewoonlyck was te doen, uytgesondert die in dienste vande Co. Mat., die staten ende stadt van Utrecht waeren.

223. Ende alsoo opten 27. Septemb. opten raethuyse in den raede gecomen waeren eenige vande sectarissen, versouckende, overmits die aenstaende wynter, dat hem een kercke vergonst soude worden, daer men die nyeuwe religie soude mogen prediken, is hemluyden haerluyder versoeck ontseyt geweest.

224. Diewelcken qualicken te vreeden van daer gegaen zyn, seggende: ‘compter wat aff, met dorft ons nyet wyten,’ recht aff zy hadden willen zeggen, dat die sectarissen yet metter daet zouden hebben willen attenteeren.

225. Tegens welcke inconvenient die regierders vander stadt scherpe wacht, zoe van haere knechten als vande borgeren, ende andere ingesetenen vande stadt, zoe by daghe als by nachte, soo inde poorte als opte stadhuyze doen houden hebben, gelyck myne heeren die commissarissen kenlicken is.

226. Hebben voorts met veele andere bequaeme middelen d'voorsz. inconvenienten geobvieert, ende den sectarissen, soo veel 't mogelyck was, in officie ende stilte gehouden.

227. Is nyettemin overmits die grote oproericheyt ende rebellicheyt, die in de omleggende fameuse ende oock cleyne steden gebezicht ende gebruyckt worden, by de staten ende die vande stadt geconcludeert geweest, dat men uyt den staten schicken zoude an de hoocheyt vande Hartoghinne van Parma *etc.*, ten eynde men heml. van Co Mats. weegen soude willen toeschicken hondert een spannigers te peerde ende vier hondert voetknechten, omme die stadt ende landen van Utrecht tegens alle

rebelligen te helpen assisteren ende defendeeren, ende daer by te hebben eenen capiteyn, soe verde die Prince van Orangien daer toe nyet en soude mogen vaceeren.

228. Tot welcke versoeck ende 't vordere inhouden vander staten conclusie te effectueeren, van der stads wegen gecommitteert is geweest Johan Taets van Amerongen.

229. Item, ten eynde men te bat vande borgers versekert soude mogen wezen, soe hebben die vande wet doen concipieeren sekeren eedt, ende deselve in den rade vander stadt openbaerlick doen opleezen opten 28. Sept. anno 1566, luydende van woorde te woorde aldus: ‘ick gelove ende swere den Coninck getrouwicheyt, die regierders vande stadt Utrecht, in den name vanden Coninck gehoorsaemheyt, defensie van het oude catholique gelove tot noch toe onderhouden, mitsgaders vande ingesetenen vande stadt van denselven gelove.’

230. Welcken eedt die vande weth ende raede vande voorsz. stadt by den yersten borgermeester voorgehouden synde, hebben die vande weth ende rade geconsenteert, denselven eedt alsoe te doen, uytgesondert Phils. b. van Renesse, die verclaerden eens eedt gedaen te hebben.

231. Ende is dienvolgende denselven eedt by den schout, burgermeester, scheepenen ende raeden gedaen, utgezondert Phils. b. van Renesse, die den burgermeester ter dier oerzaeke oock uyt den rade doen gaen heeft.

232. Is oock den voorsz. eedt gedaen by alle officiers ende dienaeren van denselven stadt.

233. Item, is denzelven eedt naderhant oock voorgehouden geweest den goeden edelen ende borgeren vander stadt, ende by naest by alle deselve gedaen geweest.

234. Die vande nyeuwe religie syende, dat die wynter was naeckende, ende dat die vande stadt geensins en woude gehengen ofte gedoogen, dat zy binnen Utrecht eenighe kercken souden hebben, dat die regierders oock syende, dat sulcx in haerluyden macht nyet en was, ende contrarie voorgaende accoort metten edelen geconfedereerden gemaeckt, hebben eintelick eenyghe haerluyden gedeputeerden geschict aen den Prince van Oraengien, hen exhibeerende seeckere supplicatie, by deselve versouckende, dat zyn Excell. gelieven soude hemluyden te gunnen sekere kercken.

235. 'T welck by die vande stadt verstaen wezende, hebben tot dien eynde gedeputeert gehadt aen den Prince van Oraengien, die volgende zekere instructie zyn Excell. remonstreeren soude die vermetelheyt vande sectarissen, ende dat zy dagelicx dreychden te willen comen predicken binnen deze stadt, ende dat 't selve was contrarie die wille vande hoocheyt vande Hartochinne.

236. Alsoe dat d'Excell. vanden Prince van Orangien, daerop geexpedieert heeft zekere missive van dato den 4. Octobris anno 66, by dewelcke hy verclaerde, dat zyne meeninge was te doen observeeren 't accoort, metten edelen geconfedereerden gemaeckt, ende dat men den sectarissen soude bevelen, dat zy zulcx nyet en souden intenteeren.

237. Welcke missive opten 7. Octobris metter stadtclocke gepubliceert ende vercondicht is, ende voorts van des raets wegen bevolen, dat een yegelicke hem na den inhoude van dyen soude reguleeren, op lyfstraffige ende arbitrale correctie, nae gelegenheyt vande saecke.

238. Is voorts myn heeren de commissarissen kenlick den aenslach, die gemaeckt was den 11. Octobris anno 66, daervan hiernae breeder geseyt sal worden, daerdoer die stadt in groot peryckel geschapen was te comen, ten hadde gedaen die neerstige toezicht van die vande weth, die hem nyet en ontsagen, geheele daghen ende nachten

hem op den stadhuyse met haer harnasch ende geweer te laten vynden, die poorten ende muyren te doen bewaeren, des nachts om te gaen ende ryden, ende voorts allen anderen diligentien, die men in sulcken gevalle soude mogen doen.

239. Is hier naer die Prince van Oraingien, volgende 't schryven vande hoocheyt vande Hartoghinne, binnen Utrecht gecommen, soo die vande staten ende de stadt van Utrecht, lange om een capitain aen hare hoocheyt gesolliciteert hadden.

240. Hebbende by zyne Excell. seeckere voetknechten tot zyne gardie ende daer en boven noch een bende ruyter.

241. Alle welcke knechten ende benden langen tyt alhier t'Utrecht gelegen ende gelogeert zyn geweest, tot grote costen vander ingesetenen vande stadt, geestelick ende weerlick, die oock merckelicke penningen tot subventie van 't fouragie vanden ruyteren, slaepgelt vande knechten, ende anders in 't particulier gegeven ende gedebourseert hebben.

242. Ende alsoe hangende den tyt, dat die Prince van Orangien binnen Utrecht was, geconcipieert was sekere project van een accoorde tusschen die vande staeten binnen Utrecht ende die vande nyeuwe religie, ende dat 't selve accoort inhielt eenige clausulen, die schenen die hoocheyt vande Co. Mat. te nae te gaen.

243. Soe en hebben die vande weth ende raede vande stadt, nae dat hemluyden 't voorsz. concept tot meermalen voorgehouden was, 't zelve nyet willen aengaen noch approbeeren.

244. Maer alsoe die hoocheyt vande Hartoghinne by seeckere hare missive bevolen hadde, dat men hem reguleeren soude nae 't gene myn heere die Prince ordonneeren soude, ende dat die vanden raede mitsdien verstonden in haere macht nyet te wesen eenich accoort te maecken, soe hebben zy hem simpelicken geremitteert tot 't gene myn heere die Prince ordonneeren soude, sonder in eenich accoordt te willen treden.

245. Waer naer by de hoocheyt vande Hartoghinne, aen de regierders vande stadt Utrecht gesonden is zeekere missive, beroerende dat het accoordt vande edelen geconfedereerden sich nyet vorder en extenderen dan tot naeckte prekinge, zonder andere exercitie van religie te gehengen ofte te gedogen *etc.*, welcke missive opten 20. Decembris mitter stadt clocke afgelezen ende vercundicht is.

246. By welcke clockluydinge een yegelick bevolen is, den inhoude van d'selve missive nae te gaen ende t'achtervolgen, op peyne dat tegens den overtreders van dye scherpelick geprocedeert soude worden met justitie, als nae behooren.

247. Hebben hier naer eenige vande sectarissen den rade van Utrecht opten 30. Dec. anno 67, nae style van Utrecht, geappointeert gehadt zeckere requeste, in den name vande gereformeerde religie, met sekere andere requeste an den Coninck, versoukende an den rade dat men d'selve soude willen bestellen aen handen vanden Prince van Orangien.

248. Ende alsoe d'selve nyet onderteyckent en was, is yerst geordonneert, dat die comparanten d'selve souden onderteyckenen, 't welck sy refuseeren te doen.

249. Naer welcke refuys dieselve requeste, by den rade gehoort ende gevisiteert synde, hebben voor antwoordt gegeven, dat hem die requeste nyet aen en ginge, ende dat die comparanten dieselve wel nae haer mochte nemen, ende doen so sy te rade vonden.

250. Van welcke antwoorden die comparanten acten begeert hebben, die hemluyden geweygert is geweest.

251. Is hiernae in de maent van Januarius, nae 't vertreck vanden Prince van Orangien, ende van zyn ruyteren ende knechten sekere vergaderinge van crychsvolek geweest, in de landen van Vianen ende oock van Hagestein.

252. Dewelcke, naerdyen sy aldaer sekere tyt opte gaerde gelegen hadden, sich verstout hebben te comen over die riviere van Lecke, in den lande van Utrecht.

253. Ende soo daer gheen bethoon ofte apparentie en was, dat zy eenighe bestellingen hadden vande Co. Mat. ofte vande hoocheyt vande Hartoghinne van Parma, regente ende gouvernante *etc.*

254. Hebben die regierders vande stadt Utrecht, by advys vande staten, den hove van Utrecht aengegeven gehadt, dat hemluyden souden gelieven, volgende de Co. Mat^{s} placcaten, den maerschalcken te committeren, dat zy by clockengeslach die gaerdende knechten souden verdryven.

255. Ende die vanden hove hem daerinne goetwillich maeckende, hebben die regierders vande stadt opten 12^{en} nacht derselver maent, ter goeder tyt gereet gemaect, ende in goeder rustinge geexpedieert sekere getal vande soldaeten vande stadt, ten eynde die huysluyden by heml. beleyt ende aengevuert souden worden.

256. Welcke soldaten ende huysluyden soe veel gedaen hebben gehadt, dat zy metten dach gecomen zyn omtrent die gaerders.

257. D'welcke siende het vliegende vendel vander stat, terstont uytten lande van Utrecht gescheyden, ende mitter haest hem over die Lecke in den lande van Vianen begeven hebben.

258. Renforceerende die regierders middelretyt bynnen die stadt die waecke, omme te meer versekert te wezen, oft die uytgesonden knechten eenich ongeluck over hadden mogen comen.

259. Waervan die regierders by missive oock veradverteert hebben die hoocheyt vande Hartoghinne, ende dit op den 24. January anno 67, naer styl van Utrecht.

260. Op welcke date die hoocheyt vande Hartoghinne regente, sekere missive gesonden heeft aen de regierders der stadt Utrecht, belangende dat men den sectarissen soude induceeren met goede middelen, ende deur heure cathol. vrunden ende maghen, dat zy die predicatien ende andere acten, die Co. Mat. nyet aengenaem, souden willen laten.

261. Welcke missive by den wethouders ontfangen synde, syn eenighe vande principaelste vande nyeuwe religie in den stadhuyse ontboden, opten yersten February anno 1567, ende is hemluyden aldaer voorgelesen die missive van haere hoocheyt.

262. Ende is hemluyden voorts met alle billycke remonstrantien voor oogen geleyt, dat zy die predicatie ende aenhanck van dyen souden willen verlaten, om in Co. Mat. gratie ende genade ontfangen te mogen worden, ende dat hemluyden sulcx in toecomende tyden prouffytelick ende oirbaerlick soude syn.

263. Diewelcke daerop wel temeerlick voor antwoort gaven, dat die missive vande hoocheyt vande Hartoghinne haer nyet aen en ginck, ende dat sy hadden ordonnantie van d'Excell. vande Prince van Orangien als stadthouder generael, d'welcke sy dochten in alle poincten nae te gaen ende t'achtervolgen.

264. Seggende nyettemin, dat sy wouden doen als die van Hollandt, ende desisteeren als die van Hollant, ofte souden laten.

265. Ende hoewel dat die vande weth noch andermael gearbeyt hebben, heml. met redelycke middelen te presuaderen. dat sy haer predicatie souden willen afstaen ende begaen die gratie ende genade vande Co. Mat., onsen aldergen. heere.

266. Ende hebben nogtans van heml. nyet anders dan het voorgaende antwoort connen crygen, by 't welcke zy wilden persisteeren.

267. Syn desgelycx oock meer andere vande nyeuwe religie voor de weth ontboden geweest, dewelcke alle genouchsaem een antwoort gegeven hebben in effecte.

268. Vermits welcke antwoorde ende dat die vande nyeuwe religie van Utrecht hem schenen te gedragen tot denghenen van Hollandt.

269. Hebben die regierders der stad Utrecht van 't selve antwoordt by missive veradverteert gehadt den Prince van Orangien, stadhouder, ten eynde syn Excell., als stadhouder over Hollandt, daerinne soude willen versien.

270. Is hier nae opten 12. February anno 1567, by eenighe vande nyeuwe religie in de weth geproponeert geweest, dat sy souden willen admitteren een Sixtus Abbas uyt Vrieslandt, om heml. alhier te prediken.

271. Denwelcken weder geobjicieert worden, dat denselven Sixtus monnick geweest was tot Dickelingen, ende voertvluchtich was uytten lande van Vrieslant.

272. Mits welcke hy, volgende die placcaten vande hoocheyt vande Hartoghinne, inhabyl was om te mogen predicken.

273. Ende de voorsz. sectarissen ontkennende, dat d'selve Sixtus monnick geweest was, seyde nyet te militeeren die voortvluchticheyt van deselve Sixtus tegens 't placcaet, lest gepubliceert op 't stuck vande predicatien, presenterende nyettemin die vande weth aengaende 't voorsz. debat te schryven aen den Prince van Orangien, stadhouder, om zyn rescriptie diens aengaende te volgen.

274. Ende soe die vande nyeuwe religie 't selve genouch tacite accepteerde, versochten copie vande stads missive, ende hem d'selve gerefuseert ende voor antwoort gegeven worden, dat die stadt scryven soude so sy't verstondt, sy mochte scryven soo sy 't verstonden, die vande stadt meenden d'ordonnancie vande Hartoghinne van Parma ende vanden Prince van Orangien t'onderhouden ende t'achtervolgen, ende indien syl. daer yetwes tegens soude doen, mochten sien wat hem daer uyt comen soude.

275. Ende alsoo hier nae omtrent den 22. February anno 67, sekere merckelicke getal van knechten vergaderden in den lande van Vianen, die hoe langer hoe meerder worden, hebben die vande stadt mit den staten binnen Utrecht, tot defensie vanden lande haestelyck doen vergaderen sekere knechten, tot omtrent acht hondert mannen, beducht wesende dat sy overrompelt souden worden, aleer men vande Hartoghinne antwoort ofte assistentie soude connen crygen.

276. Omme met dieselve die knechten, in den lande van Vianen leggende, indien sy over die Lecke in den lande van Utrecht gecomen hadden, met die andere knechten, die binnen Utrecht waeren, te schutten ende hoer course ende depredatie te beletten.

277. Tot welcke einde ende omme meerder assistentie, ende oock een capiteyn te hebben, die vande staten voorsz. in alle haesticheyt affgeveerdicht hebben mr. Wouter van Cordennoort, canonick St. Peters alhier, omme die hoocheyt vande Hartoghinne ende die Prince van Oraengien van 't gene voorsz. is te adverteeren.

278. Als van gelycken die regierders der stadt Utrecht, die hoocheyt vande Hartoghinne daervan veradverteert hebben, by missive van date den 22. February anno 1567.

279. Hebben mede gelycke missive gesonden den Prince van Oraengien, daerby mede versouckende, dat den capiteyn vanden Casteele van Vredenborch geordonneert soude worden, die vande stadt, des noot synde, te communiceeren ende by te setten eenighe artillerie, ende met die vande stadt te houden sincere ende goede correspondencie.

280. Item, heeft die hoocheyt vande Hartoghinne, siende die goede affectie vande stadt ende staten van Utrecht, te vreden geweest mettet aennemen vande voorsz. acht hondert knechten.

281. Ende ten tyde als d'zelve twee vendelen afgedanckt werden, hebbende die vande stadt, voor de penningen die deselve ten achteren was, gelooft gehaddet tot versoecke vande hoocheyt vande Hartoghinne van Parma, ende oock d'selve penningen opgebrocht ende verschoten.

282. Item, is hierna uyt crachte vande voorsz. legatie by de hoocheyt vande Hartoghinne van Parma, binnen Utrecht gesonden geweest heere Charles van Briemen, grave van Megen, tot een capiteyne, met commissie omme hem te obedieeren in stadt van Co. Mat, in alles dat zyn G. gelieven soude.

283. D'welcke syn G., gecommen synde omtrent die stadt Utrecht by Jutphaes, seckere missive vande hoocheyt vande Hartoghinne gesonden heeft binnen Utrecht aen die vande stadt, d'welcke by die vande stadt binnen Utrecht gehoort ende gelezen zynde, hebben deselve terstont gecommitteert Johan Boll, anderde burgermeester, omme den voorsz. grave

te begroeten, ende te seggen, dat sy volgende schryven vande hooch. vande Hartoghinne ende haerl. voorgaende versouck, gewillich ende bereyt waeren, syne G. te ontfangen met sulcke ruyteren ende knechten, als hem gelieven soude.

284. Welcke borgermeester, Johan Boll, dienvolgende in Jutphaes an den grave gereyst en syn legatie volbragt hebbende.

285. Is den grave van Megen des anderen daechs daeraen met thien vendelen knechten binnen Utrecht gecomen, wiens compste in den naem vande Co. Mat. seer aengenaem geweest is.

286. 'T welck meer dan claerlick genouch is bewysende die goede intentie van die van Utrecht.

287. Soo noch egheen steden als doen eenich guarnisoen vande Mat. ontfangen en hadden, te min selfs versocht.

288. Ende wes syne G. nae syne compste wedervaeren is, wat receuil, affectie, behulp ende onderdanicheyt hem tot dienste vande Co. Mat. verthoont ende gedaen is by die vande stadt ende mede vande staten binnen Utrecht, borgeren ende ingesetenen, soo voor hem als voor syne knechten, wordt gestelt tot relatie van syne Genade.

289. Behalven noch veel meer andere acten van diligentie, die die vande weth ende stadt Utrecht continueel. geduerende den tyt vande voorsz. troublen gedaen hebben by daghe ende by nachte, so by hen selven als door die borgerie ende ingesetenen derselver stadt, met waecken soo in der poorte als opter stadt plaetse, des nachts omme te gaen ende omme te ryden, ende te vernemen ofte eenige conventiculen oft vergaderingen hadden mogen geschyen, bysonder ter plaetze, daer heml. yet van geadviseert oft aengebrocht worde, doende mede des nachts wacht houden te peerde, omme te geringer van als geadverteert te mogen worden; insgelycx op de bolwercken van Manenborch, ende voorts binnen ende buyten die muyren derselver stadt by correspondentie, omme by teyckenen ende andersins van alle opcomende saecken tytelyck gewaerschuyt te mogen worden, ende noch veel meer anders den commissarien kenlick ende te lang te verhaelen.

290. Aengaende voorts 't 13^{e} article, segghen die vande weth van Utrecht, dat wel waer is, dat mr. Valentyn aldaer genoempt, mede die predicanten geassisteert hadde, dan derwylen dat hy binnen Utrecht was, en was den tyt (Godt betert) also nyet gedisponeert, dat men hem ter oirsaecke van dien soude corrigeeren ende straffen.

291. Soo in sulcken gevalle veel meer andere soude hebben moeten straffen, 't welck een occasie gegeven soude hebben van een nyeuwe oproer.

292. Ende en heeft de voorsz. mr. Valentyn in de voorsz. predicatien nyet gegaen dan met zyn gewoonl. dienaers ende geweer, daermede hy gewoonlyck was dickwyls uyt te ryden.

293. Ende aengaende dat hy die kercke soude hebben willen spolieren, daervan en hebben die vande weth voor date van syn vertreck egeen informatie gehadt, hoewel dat kenlicken was, dat hy mede in de kercken geweest hadde als meer andere, sonder dat men wiste, dat hy eenighe beelden geslagen ofte doen slaen hadde.

294. Ende heeft daer beneffens aen handen van die vande stadt gedaen den eedt van getrouwicheyt, syne Mat. ende die stadt Utrecht.

Ende aengaende d'insolentie, ende merckelicken dieghene die hy voor de deure vanden borgermeester bedreven soude hebben, roepende: *vive le geulx.*

295. Seggen die vande weth, dat sy nyet en weten, dat den voorn. mr. Valentyn eenige insolentie bedreven heeft, uytgesondert ten tyde als hy voor de burgermeesters deure ende elders geweest hadde, roepende *vive le geulx.*

296. Ten welcken tyde den voornoemden mr. Valentyn geweest hadde tot Ysselsteyn, al-

waer hy goet chier gemaect hadde met den heere van Bredenrode, ende eenige anderen vande edelen geconfedereerden, also dat hy seer wel by drancke was.

297. Sulcx dat die voorsz. insolentie uyt dronkenschap gedaen was geweest.

298. 'T welck den voirgen. mr. Valentyn hem des anderen daechs oock zeer beclaecht heeft gehadt, doende bydden, dat men 't voorsz. feyt syn dronck toeschryven wilde, so hy nyet gewoon en was droncken te drincken.

299. Heeft nyettemin den voorn. mr. Valentyn hem een tyt heimelyck gehouden, ofte geabsenteert gehadt.

300. Heeft oock de schout vande stadt Utrecht den voorn. mr. Valentyn doen citeeren in persoon, ende oock deffaulten tegens hem geobtineert.

301. Ende alsoe den voorn. mr. Valentyn, ten tyde als myn heer die Prince binnen Utrecht was wedergecomen, was openbaerlick over straten gaende, verhopende (als 't scheen) overmits die goede faveur, die den heere van Brederode tot hem droech, die oock aen den capiteyn waren, borch voor hem geschreven hadde, dat men hem nyet apprehendeeren soude.

302. Soe hebben die vande weth den schout gheadverteert ghehadt, dat hy den voorn. mr. Valentyn behoorde te apprehenderen.

303. Die daerop ter antwoort gaf, dat hy nyet dienaers genoech en hadde, om sulcx te doen, vermits den voorn. mr. Valentyn nyet als een sympel man t'apprehendeeren en was, als d'welcke continueelicke vyf of ses dienaers by hem hadde, met pistoletten wel geweert synde.

304. Ende dat die lansknechten, die by de stadt aengenomen waeren, nyet en hadden gesworen, dan defensie vande stadt, ende daeromme hem in 't apprehendeeren nyet en souden hebben willen assisteeren, doch nyettemin dat hy hem sterck maecken soude, ende den voorn. mr. Valentyn versekert wesen.

305. Dan schynt, dat den voorn. mr. Valentyn 't selve gewaer geworden is, so dat hy hem terstont wech gemaeckt heeft, sonder weder gekeert te syn.

306. Op 't 14^{e} article seggen als voorsz. is, dat den 11. Octobris anno 66, binnen Utrecht met practycke gecomen waeren verscheyden personen, edele ende onedele, soo uyt Vianen, Culenborch als andere omleggende plaetzen, sonder dat men wiste uyt wat oorsake ofte tot wat eynde, dan dat naderhant wel scheen, dat zy gepast hadden die stadt Utrecht (met adsistentie vande genen die sy binnen meenden te vynden) te occupeeren.

307. Ende alsoe die vande weth van denselven aenslach gheen kennisse en hadden, soo en wisten sy nyet, wat sy souden presumeeren.

308. Maer waeren beducht, dat die voorsz. persoonen noch eenich heymelick verstandt buyten Utrecht hadde, die hemluyden, ingevalle van noot, souden hebben mogen succoureren.

309. Ende dit merckelicken den heere van Bredenrode, soo die voorseide personen meest al uyt Vianen gecomen waeren, ende eenighe van hem des daechs te voren geseyt worden, met denselven heere aldaer gegeten te hebben.

310. Item, ende dat den voorsz. heere ter selver tyt was hebbende binnen synen stede Vianen, een merckelicke getal van knechten.

511. Item, ende die vande weth veradverteert worden door den capitain van Vredenborch, dat den voorsz. heere van Brederode door sekere edelluyden hadde

doen weten, dat hy des noens op 't casteel begeerde te comen ten eeten, overmits dat die heere van Wilp buyten die stadt was.

312. Ende soe alle 't selve die vande weth suspect was, hadden terstont 't geheele vendel knechten ende veel vanden geestelycheyt, edelen, raide ende borgeren in haer waepenen op te stadt plaetze doen comen, omme alle inconvenienten te verhueden.

313. Hadden oock terstont alle die stadts poorten doen sluyten.

314. Hadden oock sekere personen geleyt opten Bylhouwerstoorne, ten eynde men hemluyden adverteren soude, indien daer enich meer volck van Vianen ofte daeromtrent nae Utrecht quame.

315. D'welcke die vande stadt oock gerapporteert hebben gehad, dat sy veel volck sagen comen van Jutphaes nae die stadt toe.

316. Alsoe dat die vande weth ende anderen in grote perplexiteyt.

317. Ende alsoe eer men wiste waer die saecke henen woude, den tyd verliepe tot over die noene.

318. Soo hebben die vande weth 't voorsz. geheel vendel doen gaen in stadts wanthuys, wesende naby den stadthuyse, om heml., als het noot geweest waere, gereet te hebben.

319. Item, hebben die vande weth hemluyden aldaer geschoncken vier vaten biers.

320. Ende alsoe Herman van Westerholt mit eenighe anderen vande voorsz. edelen, door 't voorsz. wanthuys gepasseert was, soo hadde hy geseyt den knechten een tonne biers te schencken.

321. 'T welck hoopman Spyker, Herman vander Vecht gerelateert heeft, seggende dat daer murmuratie onder den knechten quam, vermits sy seyden, geen geusen meer te willen laten passeeren, noch oock der geusen bier te willen drincken; begerende, dat hy ten dien eynde eens by de knechten soude willen comen, als hy oock gedaen heeft, ende hem 't selve by de knechten geseyt wesende, dat Spycker geseyt hadde, heeft de voorsz. burgemeester geantwoort, dat zy niemant en souden laten passeeren, dan denghenen 't heml. geliefden, ende dat hy in de plaetse vande geusen bier (opdat sy nyet verliesen soude) hem schonck een vat biers van stadsweegen.

322. 'T welck den neve van Westerholt verstaen hebbende, is met den jongste zoon van Asperen, Aernt van Duvenvoorde, Phils. b. van Renesse ende eenige andere op den stadhuyze gecomen, vragende den burgermeester Vecht, of hy syn neve hielt voor een onman, dat die lansknechten syn bier nyet en mochten drincken *etc*.

323. Daerop hem geantwoort worden, dat die knechten syn neefs bier nyet en begeerden.

324. Ter oirsaecke van 't welcke die voorsz. edelen, den voorsz. burgermeester seer qualick toegesproken hebben.

325. Ende hoe wel daertoe wel eenighe correctie behoort hadde.

326. So en hebben die vande weth hetselve voor die tyt nyet goetgevonden, soo sy om redenen, boven verhaelt, beducht waeren, dat daer uyt meerder inconvenienten ende grote oploop gecomen soude hebben, tot grote pericule vande stadt.

327. Bysonder soo wel scheen, dat de voorsz. persoonen nyet en sochten dan een occasie van oproer ende seditie, die de vande weth vooral begeerden te verhueden.

328. Indien oock die borgermeesters maniere gemaeckt hadden om hemluyden te willen apprehendeeren, souden de voorsz. personen heml. op terstont zonder eenich weerstoot hebben connen doorschieten, vermits sy wel voorsien waeren met roers, ende dat die burgermeesters onversien waeren, sittende aen een tafel besoigneerende.

329. Ende hebben, die 't voorleden jaere in regimente geweest hebben, veel spytige woorden om beters wille moeten verdragen.

330. En waeren oock Willem van Nyevelt ende die heere van Kernesse onder de voorsz. personen ter selver tyt nyet, soo die al nae Vianen vertrocken waeren.

331. En hebben oock haerl. naeme nyet anders aen doen brengen, dan die waeren, maer hadden alleen verswegen die naemen van haerl. famille, schrivende simpelick Wm Willemsz., Wessel Wesselsz. *etc.*

332. Seggende voert op 't 15e article, dat Hendrick van Bemmel, aldaer benoempt by den schout, doen apprehendeeren is geweest.

333. Dat, gesien d'informatie vanden schout, denselven Bemmel by advys vanden gerechte in compositie ontfangen is, zoo hy nyet anders en hadde bedreven, dan dat hy wesende wel by drancke gecomen was, sonder geweer, omtrent die schildtwacht, ende also hy daer syn gevoech doen wilde, wert hem gevraecht by die vande wacht (die meende dat hy vorder tot hem in woude comen), wat die leus was.

334. Daer op hy nyet anders en seyde dan, (*sit venia dicto*) kacken is die leus, 't welck hem oock maer met eenen getuge overtuycht was.

335. Aengaende 't 16e article seggen, dat ten tyde Jan van Ameronghen in synen dienst gecontinueert is geweest, noch nyet volcomelick geblecken en was, dat denselven die beelden hadde helpen slaen ende die kercke schenden, soo 't selve altyts by den voorn. Johan van Ameronghen ontkent worden, als 't alsnoch doet, nyettegenstaende hy daerop getortureert is.

336. Nyettemin also den tyt anstaende was, dat die dienaers vander stadt gewoonlyck syn haer dienst te presenteeren in handen vande regeerders, omme gecontinueert ofte gedestitueert te worden, soo hebben sy ter selver tyt gesimuleert, omme, soo alle saecken noch versch waeren, hem by ordinaris maniere te verlaten, soo doch den tyt seer cort was.

337. Ten welcken tyde, te weten als die dienaers heuren dienst quamen presenteeren als voren, sy hem verlaten hebben.

338. Ende en hebben hem oock middelretyt nyet te werck gestelt, uytgesondert dat sy hem alleen hebben laten volmaecken sekere wercken, die hy onder handen hadde gehadt voor date vanden kerckenschendinghe, ende ten halven gemaeckt waeren.

339. Ende alle nyeuwe wercken hebben sy denselven tyt geduerende doen maecken by eenen Adriaen, slootmaker.

Toucherende 't 17e article, alwaer gevraecht wordt, waeromme men Johan van Rhede b. in den stadhuyse heeft laten wonen *etc*.

340. Seggen, dat zy Johan van Rhede, bastert, voor hem ontboden ende gearbeit hebben, hem met alle redelycke middelen te induceren, dat hy elders mitter wone vertrecken soude, men soude hem syn interesse betaelen, hem voorhoudende, overmits dat hy dagelicx veel suspecte persoonen logeerde ende te drincken setten, dat men hem daeromme in de huysinge nyet langer en wilde lyden.

341. Waerop de voorseyde van Rhede geantwoort heeft, dat hy noch huyre aen de voorseyde huysinge hadde, ende dat hy gewoonlick was herberge te houden ende wyn te tappen, ende dat hy syn brood aen alle man moest winnen, sonder dat hy kennisse van personen droech, ende dat, indien die vande stadt vresen hadden, dat uyt synen huyse eenich quaet hadde mogen gedaen worden, dat hy mocht lyden, dat die vander stadt daer inne versagen, so sy te rade vinden souden.

342. Dat hy oock mogt lyden, dat die vander stadt den hoopman ofte alsulcke andere beveelsluyden, als hem believen soude, in syne huysinge soude loyegeren.

343. Dat zy oock ten alle tyde als 't hem beliefden, souden mogen doen besien, wat geselschapt dat in syn huysinge was, offereerende daer by voor alle last die de

stadt uyt syn huysinge soude mogen comen, te borge te stellen heer Goort van Rhede, heer van Zaesfelt syn broeder, ende alsulcken anderen conditien, als die vande stadt advyseeren souden.

344. Dan dat hem nyet gelegen was buyten tyts uyt die huysinge te vertrecken, soo hy nyet lichtel. een bequaeme huysinge, om wyntaverne te houden, soude connen crygen.

345. Alle welcke presentatien dier vande stadt nyet onredelic gevonden hebben.

346. Ende hebben dienvolgende die huysinge van denselven van Rhede, achter opter stadtplaetse ende besyden opte stadhuyse repondeerende, toe doen maecken, alsoe dat hy van achter noch ter syden nyet uyt noch in en mochte.

347. Hebben oock die kelder vande vooen. van Rhede, daer men op 't water gaet, toe doen sluyten, alsoe dat men van beneden uyt het water in syn huysinge nyet comen en mochte, sonder weten vande burgermeesters, die de sluetelen bewaerden.

348. Sulcx dat men vande voorsz. huysinge versekert was.

349. Te meer dat deselve stont binnen die wacht ende beneffens die stadthuyse, daer gestadelick des nachts wacht gehouden worden met acht rotknechten, behalven die vande weth, ridderschap ende geestelicheyt.

350. Staet noch die voorseyde huysinge so openbaer in 't oghe van alle menschen, dat men lichtel. by daghen sien conde, wer die voorseyde huysinge uyt ofte in ghinck.

351. Worden oock dagelycx by den knechten op de plaetse dachwacht gehouden.

352. Welcke knechten oock meest altyts voor des voorsz. van Rhede duere saten, overmits die gelegenheyt vande plaetze.

Nopende 't 18^{e} article, alwaer gevraecht wordt, wat correctie men over den voorn. Rhede gedaen heeft, overmits seckere catechismus aen hem gesonden waeren *etc.*

353. Seggen, dat door die neerstige toesicht ende wacht, die in de stadtpoorten gehouden worden, de voorsz. catechismus mit den brief, die aen den voorn. van Rhede hielt, gecomen syn in handen vanden schout ende die vande weth vande stadt.

354. Denwelcken terstont den voorn. van Rhede voor hem doen comen hebben.

355. Item ende hebben in syn presentie den voorsz. brief geopent ende doen lesen.

356. Ende den voorn. van Rhede gevraecht zynde, waeromme hy hem onderwont sulcken verboden boecken t'ontfangen ende voorts te schicken, heeft geantwoort, dat hy vande boecken met allen nyet en wiste te spreecken.

357. Ende dat hy nyet en coste keeren, dat eenighe sulcke boecken aen hem schickten, ende dat indien men yemant om sulcke saecken corrigeren soude, dat in de macht van een rabbaut soude wesen een goet man te bederven, met meer diergelycke redenen.

358. Ende soe die vande weth nyet en costen bevynden, dat d'voorsz. van Rhede vande voorsz. saecke anders culpabel was.

359. Soo en hebben sy nyet cunnen verstaen, dat daer materie was, omme hem dien aengaende te corrigeeren.

360. Hebben nyettemin aengaende de voorsz. missive, boucken ende denghenen die d'selve gesonden hadden, geschreven aen myn heere die van Aerenbergen als stadhouder van Overyssel, alwaer den voorsz. persoon woonachtich was, ten eynde daerinne voorsien soude worden naer behoren.

361. Waervan d'selve stadhouder by syne missive die vande stadt oock bedanckt heeft.

Beroerende 't 19^{e} article en 't laetste, alwaer gevraecht wordt, wat correctie die vande stadt gedaen hebben over twee jonge gesellen, die veel quade boucken binnen die stadt gebrocht hadden *etc.*

362. Seggen, dat zyluyden by advys van myn heere die Prince van Oraengien, stadhouder, d'voorsz. twee jonge gesellen gebannen hebben uyt die stadt Utrecht ende vryheyt van dyen, den tyt van ses jaeren, op peyne van op die kaecke gestelt ende gegeesselt te worden.

363. Hebben daer beneffens verclaert, dat die quaede ende schandaleuse boucken ende liedekens in haerl. presentie openbaerlic gebrant souden worden, als gedaen is.

364. Mits welcke sy verhoopen genouch gedaen te hebben, nae gelegentheyt vande tyt.

365. Soo die Hartoghinne van Parma geschreven hadde, dat men hem soude reguleeren nae 't gene myn heere die Prince ordonneeren soude.

366. Ende dat die vande weth, in 't gene voorsz. is genouch gedaen hebben, mach blycken uyt dyen, dat hare hoocheyden by die vande weth geadverteert zynde, in Februario a°. 1567, nae style van Utrecht, dat zy gearresteert hadden sekere boeken, goet ende kwaad, toebehorende eenen Jelis van Batman, coopman, daerop voor antwoort geschreven heeft, dat men den coopman die goede boucken mochte restitueren ende die quade branden, ende dat men den coopman mochte communiceeren meerder peyne, soo verre hy hem vervorderde van gelycke meer te doen, sonder meer.

367. Alle welcke voorgaende articulen van resolutie, die schout ende andere vande weth der stadt Utrecht exhibere voor een generale reden, van 't gene by den meesten van hemluyden d'voorsz. saecke aengaende gedaen, gesloten ende gehandelt is, sonder prejudicie van eenige singuliere opinien, die daer mogen geweest hebben, ende oock van een yegelycke syn particulier depositie, daertoe een yegelicke van heml. hem refereert, als d'selve gedaen hebbende naer haer beste wetenschap ende onthout.

368. Ende verhopen die vande weth van Utrecht, uyt de voorsz. resolutie te blycken, dat zyluyden al gedaen hebben tot dienst van Co. Mat., conservatie vande cathol. religie ende bewaernisse deser stadt, dat hem mogelick is geweest.

369. Dat zy oick den rebellen ende sectarissen geen faveur toegedragen en hebben, dat oock alle 't gene men soude moghen verstaen, by hemluyden eenichsins gehengt ofte gedoocht te wesen, meer dan behoorlyck was, om beters wille gedaen is, omme die stadt Utrecht te bat versekert te wesen, tot behouf van syne Mat.

370. Daeromme dat zy nyet en twyffelen, oft syne Mat. (anschou nemende op die grote costen, moeyten ende lasten, by hemluyden gedragen, ende getrouwe dienst, met pericule van lyf ende goet, by heml. den voorsz. tyt geduerende gedaen) ende sal die stadt Utrecht nae syn ingeborene goedertierenheyt ende gewoonlycken liberaliteyt recompenseeren.

(Naar eene oorspr. minute).

XXXVII. Rekening *etc.* by Simon Willemsz., boeckhouwer, Antony Wellants en Meeus Jansz., medehulpers, kerkmeesters van S. Barbaren kerke binnen Culenborch *etc.*, innegaende op S. Meertensdach inden wynter anno 1566, ende eindende op S. Martens avont anno 67 *etc.*, in ponden, schellinghen ende penninghen, 't pont tot 20 stuyver Brabants ende 12 penninghen voor eenen schellingh.

Eerst ontfanck van lantpacht.

Summa 139 L. 1 sc. 11 st.

Ander ontfanck van ewighe erfrenten.

Cornelis Ariensz. weduwe, uyt lant op Goiwerdinghen, dat erfpacht goet is van Huybert

die Bastert, Joncker Ewerwyns soon erwen, daer die kerk jaerlicx af ontfangt 4½ sc. vry ghelt, ende daervoer jaerlix doen moet twee spyndinghen, die eene over die ziele van Jonker Ewerwyn van Culenborch, ende d'ander over die ziele van Huybert die Bastardt voern., elcx op haeren sterfdach, ende den halven schildt hiervan hefft Elyzabeth Alidt Crols dochter gegeven, om oly te bernen in 't heylich cruys choor, verschenen Petri, als voorschreven is, fa. 8 L. 3 sc.

Noch ontfanghen van Jan Deys, pothmeester, 7 gulden, tot betalinghe van die fundatie, by onse gen. Vrouwe Elysabeth van Culenburch, gravinne van Hoochstraten *etc*, za. ge., gefundeert eis, ses gulden, tot onderhoudinghe van zes waskeersen opte metalen candelaers voer 't hooghe altaer, die men ontsteecken moet op dese naebescreven daghen, daer de voern. fundatie van za. Jonker Gheryt, heer tot Culenborch, mede in gecomprehendeert werdt, bedraghende 2 guld. 4 st., te weten opten paesavont ende dach, op pinxter avont ende dach, op alderheil. avont ende dach, op kersnacht ende kersdach, opten nieuwenjaers avont ende dach, op drie ko. avont ende dach, op vr. lichtmis avont ende dach, op die avonden ende daghen van onser 1. vr. bootscap, visit., hemelsvaert, geboorte, praesentatio ende conceptio, op kerkweyinghen avont ende dach, op Sinte Barbaren avont ende dach; ende den sevenden gulden tot verlichtinghe van onser liever vrouwen in die zonne hanghende in 't middel vander kerken, opten metalen croon, daer voor hanghende, ende dat met 15 anderen waskeersen op alle sonnendaghen ende onser 1. vrouwen dach als men singt: *inviolata*, verschenen den 1. Marty anno 67.

Secunda summa 43 L. 17 sc. 4 d.

Ander ontfanck van erffrenten, uyt huyssen bynnen Culenborgh.

Hoechuys aen de zuyde kerkstraet, den hoeck vande papenhoekstraet, huys inde kerkstraet, toebehorende der Vicarie van onser 1. vr. ter blyscap, mr. Henr., vuirwerkermaeker, uyt syn huys aen de voorderstraet, eenen schilt, der wylen Henr. die Ryn gegheven heeft tot die lamp te barnen voer 't crucifix boven 't outaer *etc.*

Aert Thonisz., uyt syn huys inde moelestraet, een schilt, tot vollest vanden loven der dieners vander eerw. heil. sacramentsmisse *etc.*

Jan Willemsz. *etc.* om twee tortysen sjaers opten kersnacht te leveren inder kerken *etc.*

De joffrou van Rysenborch met Helleken ende Aelken, Willem Roelofs dochteren, tsamen uyt haer huys, staende aen 't kerkhoff, tusschen der proostdy ende der stadt schoel, eenen schilt, hetwelk de joffr. van Vanderick gegeven heeft in testament den armen, om broot jaerlix te deylen *etc.*

Die moelenmeesters uyt die moelens eenen schilt, die hr. Jan, hr. tot Culenborch, gegeven heeft tot een ewyghe spyndinghe op S. Emerentianen dach *etc.*

Coenr. Zurmonts erven *etc.*, voer waslicht ende misbroet, tot Willem Zurmonts misse, 's maendaechs te bestellen op S. Agathen altair. Hiervan niet ontfanghen, soe die missen overmits onwillicheyt der priesteren, ende 't loen te cleyn is, *etc.*

3ª Summa 37 L. 17 sc. 7 d.

Ander ontfanck van losrenten.

Antho Cornelisz. tot Leerdam *etc.*, uyt 7 merghen *etc.*, geleghen op Nyscayc inden schependom van Leerdam, geheyten *'t Sonnekuyken*, *etc.*

4[a] Summa 176 L. 9 st.

Ander ontfanck van 't gene inden jare deser Rekeninck inden afflaet bredt ontfanghen is, ende byden medekerkmeesters dezen boekhouwer aengetelt is, beginnende om te ghaen die eerste reysch op die dach vanden Roos, ende was den 9. dach vande Meert a°. 67.

Opten lesten Marty anno 67 ontfanghen in 't aentellen van Anthony Wellants, dat dese maent inde aflaetsbredt gecomen was, 3 L. 12 sc.

Opten lesten dach April a°. voorsz. ontfanghen uyt handen van Anto. Wellants, 30 sc.

Opten 26. Mey ontfanghen uyt den aflaetsbredden, 38 sc.

Opten 2. Juny ontfanghen uyt den aflaetsbredden, in 't aentellen van Anthony, 20 sc.

Op den lesten July hiernae ontfanghen uyt den aflaetsbredt, in't aentellen van Anthony, 14 sc.

Opten lesten Augusto ontfangen uyt den aflaetbredt, 14 sc.

Opten 28. Sept. ontfanghen, 30 sc.

Opten lesten Octobr. ontfanghen, 22 sc.

Opten avont vanden dach vande Roos, in de vasten anno 67, ontfinck desen boechouwer voersz. wederom die kerkesleutel uyt handen vanden scholt Zweder van Culenborch. Ditzelfde alhier tot memorie gestelt.

5[a] Summa 12 L.

Ander ontfanck van 't heilichdom, uyt 't heilich cruys ende anders.

Item, ontf. op heil. cruysdach *inventio* van 't bestrycken, dat in 't becken gecomen was.

Item, noch ontfanghen op 't heylich cruysdach *exaltatio*, in 't becken ontfanghen 14 st.

Item, noch ontf. opten goeden vrydach, van 't gene die goede luden geoffert hebben, die mitten heylighen cruys bestreken worden, daer 't capittel den derden penninck aff geniet, coempt hier voerden voerscr. kerken deel, 7 sc. 6 d.

6[a] Summa 2 L. 6 sc. 6 d.

Ander ontfanck van der kerken graven.

Opten 22. Augusto hier nae is begraven inden voern. kerke Celigen, den organisten dochter van Vianen, joffr. Cornelis nichtgen, inden Papenhoeck, in een oudt graft doer gunninck, daervoor ontf. *etc.* 36 sc.

7[a] Summa 12 L. 12 sc.

Ander ontfanck van waslichten op de grave, testamenten ende anderen extraord. ontfanck

8[a] Summa 7 L. 2 sc. 6 d.
Summa vande geheele ontf. 431 L. 1 sc. 11 d.

Uytgheven teghens die voersz. ontfanck, hier voeren verhaelt.

Op S. Lucie dach 66 *etc.*, gen. spyndinghe over de ziele van Margriet Dirck Jansz. dr. *etc.*, ende soe daer doe ter tyt geen kerkmeesters ghestelt en waeren, om der kerke diensten

ende armen te administreren te doen, overmits 't verloep vande religie, is hyer op dit jaer niet gespynt, *ergo* hier ter memorie gebracht.

In margine stont: Alsoe d'auditeurs van desen, den beswaerliken doenmaels tyt kenlyk werdt, hetselve voer dese reyse hier geleden, synde toch deselve voertaen geensins meer versuymt.

Op maenendach des anderen daechs nae paesdach, gesonden Jan Aelbertsz. tot Thiel, om alldaer den heil. olie te haelen ende d'officiael betaelt 18 stuv. *etc.*

Item, soe als diaken ende subdiaken dit jaer deser rekeningh het heylich Evangelium ende Epistel in 't heil. sacramentsmisse niet ghesonghen en hebben, overmits daer gheen dienrocken en waeren, *ergo* hier ter memorie gebracht, *etc.*

Item, noch betaelt die coster Jan Jansz. enen halven schilt, van luyden ende singhen vande heylich sacramentsmisse, ende die vier coralen, eenen halven schilt, *etc.*, 36 st.

Item, noch betaelt die voern. coster acht stuver, vanden middachclock te luyden ende der melaten, 8 st., tot vollest van haren brant te copen, dat Wouter van Duchteren eertyts gegeven heeft, *etc.*, 16 st.

De voorgenoemden coster noch betaelt acht stuver van een heel jaer, die begancknisse te schriven, daer men inder kerken over licht met waskeersen; noch deselven coster geschonken voer zyn hoechtyt, kersmisse ende paeschen, elcke reyse 1½, fac. *etc.* 11 st.

Bartholomei anno sueven ende tsestich, tsavonts totter vigilien ende smorgens, den deken mit die gemeyn priesteren deser kerken voer memorie ende jaergetyt van Melis Schaversz., te weten die presenten omghedeylt, soe vanden vigilie ende tsanderen daechs die misse celebreerden, als enen stuver, die deken dubbelt ghelt, die custer eenen halven st., bedraecht hier 20 st. 6 d.

Item, die misse opten heylighen cruys altair alle weken te lesen, gefundeert by za. heer Jan Voornen, vicarius vanden selven altaer geweest is, waertoe hy gegeven heeft anderhalven schilt ende 28 stuver erfrenten, als blyckt hier vorens inden ontfanck folio 9 inden erfrenten; ende alsoe daer gheen vicarius gheweest is, vanden voorschr. altaer, ende dese misse dit jaer niet gecelebreert en is, *ergo* hier ter memorie, niet.

In marg.: Sy voortaen beneersticht, dat dese misse niet meer ongedaen blyft.

Item, noch betaelt Peter Cool, rentmeester van 't capittel binnen Culenborch, ses stuver, tot Willem Verwys ende Mechtelt zyn huisvrouw memorien, tot welcke memorie 't gasthuys de Poth met dese kerk elcx jaerlicx betalen moeten, nae oude gewoenten, 6 st.

Item, Jacop Jansz. van Middelborch, organist, betaelt, dat hy omtrent een half jaer op't posetyff gespeelt heft, in St. Barberken kerk, te weten van paesschen af ano 67 tot S. Victor. toe daernae, daeraf betaelt in praesentie Anto. Wellants, 35 st.

Item, betaelt Cornelis die Cruepel, van dit half jaer te blaesen dat posetyff, van Paesschen anno 67 tot S. Victor daernae, in presentie Anto. Wellants, 10 st.

Ander uytgheven van euwighe testamenten.

De juffr. van Vaderick heeft gegeven een schilt jaerl. uyt die huysinghe achter dat cruyschoor, tusschen de stadt school ende der prostien huys, daer nu in woent die juffr. van Rysenborch, *etc.*

Heer Ghosen van Duchteren deken deser kerken gewest is, heeft de kerk ghegeven twee kampken lants, *etc.* gelegen aen den hoeck vanden lamp. huel inde *Corte Aventuer*, *etc.*

Anderen uytgheven van wyn, was, onghelkeersen ende misbroot.

Item, betaelt Gysb. die Gaeyll, van misbroet, oly, waschkeersen, seep, besem *etc.*, 22 L. 11 s.

Item, noch betaelt Coenr. Zuermondt, aen wynen, die inden jare deser rekeninghe op hoochtyden ende anders verbesicht ende ghehaelt syn *etc.* 22 L. 18 st.

Anderen uytgheven van arbeytsloon, vrachten, dachuren ende diergelycken.

Item, betaelt Fre. Ghosens, ketelboeter, van drie pont ende drie vierdel root coopers, voor dat pont betaelt vier st., fac. 15 st., ende syn twee eynden ghueten aff ghemaeckt boven die syeldoor inde slaeperkens, want die kynder altyt dat loot daeraf sneeden; noch betaelt denselven Fre. 35 st., vanden metalen kandelaer int *pulpitum* op 't hoocht. wederom te maken ende aen een te souderen, in presentie Anthony Wellants, bedraecht *etc.* 2 L. 10 st.

Item, betaelt Ghysbert van Inghen, van sommighe stolen ende manipelen mit een casel wat verstelt, *etc.* 5 st. 3 d.

Item, betaelt Kock ende Gherit Pluck, die jonge, elcx 12 st., dat sy elcx voer hooft twee dachhuren ghewerkt hebben in 't verdiepen vanden vunt, die ons den prior van Jerusalem geschoncken hadde, ende dat sy die setten op haer steden ende stopten, oick mede dat kerken huysken, *etc.*

Item, betaelt Thomas Both, borgher tot Utrecht, clockegieter, 18 stuv. Brab., ter cause dat ick aen hem verwisselt hebbe drie ny schellen, tot behoeff van Sunt Barbaren kerck, 18 st.

Item, Antho. Wellants heeft gecofft Utrecht een cruys, ghesneden van een, ghenaemt Ryck Henricksz., waervoor Anth. betaelt heeft 25 st. Brab. *etc.*

Noch heeft Antho. Wellants dit voornoemde cruys bestayt te schilderen ende te vergulden aen een, ghenaemt Gheryt Splynter, daeraff betaelt 30 st.

Item, noch gecoft van een vremt man van Thiel, in praesentie heer Ghysb. Simonsz. ende Antho. Wellants, vyf paer pullen, daer voor betaelt 14 st., ende wy deden hem daer wat stuxkens aen.

Noch betaelt Meeus, den smit, die inden gasthuys camer woenachtich is, van een crom mes te maken, daermen tsomers t'allen hoochtiden ende den omgangs dach meyen mede afsnyt, om die kerk mede te vercieren, 3 st. 6 d.

Noch betaelt Lucia, Jan Thonisz. huisfrouw, van een waterkan, die men daghelyxen besyghen moet inde sacristie, om water mede te halen, daervoor betaelt elf doyts. Noch van den melaet ghecoft, die hier somtyts coempt met weyquasten, daer voer betaelt 6 st. *etc.*

(*Get.*) ZWEDER VAN CULENBORCH. PETER COOLL. H. RULZE. SIMON WILLEM GOBELSZ. ANTONIUS ZEBRECHTSZ.

(Naar het origineel.)

XXXVIII. Bevel van wegen Z.M. den Co., om de religieusen te apprehenderen, die hunne cloosters verlaten hebben. (1568).

Philips, byder gratie Gods, Coninck van Castilien, van Leon, *etc.* Onsen lieven ende getrouwen president ende luyden van onsen rade t'Uytrecht, onsen schout aldaer, ende allen anderen onsen schouten, amptmannen, bailluwen, drossaeten, proofsten, maerschallen ende allen anderen onsen officieren, wie ende van wat state ende conditie sy syn, mitsgaders die

van onsen vasallen ende smaelle heren, hueren stedehouderen ende yeghelick van ulieden in 't besunder hierop versocht zynde, saluyt ende dilectie; van weghen heer Willem Franco, pater ende confesseur van Sinte Nicolaes binnen onser stede van Utrecht, ende minister generael vander derde ordene van Sinte Franciscus *de penitentia*, is ons verthoont geweest, hoe dat desen voerleden troublen tydt diversche religieusen onder syn obedientie behorende, duer seductie vande Geusen ende andere onduechdelike gheesten syn verleydt gheweest, sulcx datter eenighe hun habyt, ordre ende religie hebben verlaten, blyvende alnoch apposterende, sonder te willen wedercommen ter obedientien, ghelyck dit wel soude behoeren, ende hoewel die suppliant, alle zyne uyterste debvoir is doende ende heeft ghedaen, om hun weder opten rechten wech te brenghen, met allen heuschen vervolghe hem moghelyck wesende, en hebben nochtans daertoe nyet willen verstaen, maer syn latiterende in diversche plaetsen, tot groote schandalisatie der voorsz. ordene ende generael der ghemeen religie, sulcx dat hem suppliant nu van noode is, het uyterste remedie ende weerlicke handt te ghebruycken, diewelcke hem insghelicx by onse officiers wordt gheweyghert, zoo hy zecht, ons oitmoedelicken biddende, dat, om de verdoolde schaepen ter zalicheyt weder te brenghen, ons believen soude, hem te verleenen onse opene brieven van provisie, daer toe behoorende, soe ist, dat wy de zaken voorsz. overghemerct, u ontbieden ende bevelen seer expresselicken ende scerpelicken, dat ghy van stonden aen ende zonder vertrek off dissimulatie, ten verzoeke vanden voorsz. suppliant of syn ghecommitteerden, aentast ende apprehendeert oft doet aentasten ende apprehenderen metter daet alle geprofesside religieusen, 't sy mannen ofte vrouwen, der voorsz. derde ordene van Sinte Franciscus *de penitentia*, apostaten, ende die hun cloester ende professie, zonder voorgaende dispensatie daerop verworven te hebben inden hove van Romen, verlaten hebben, die de voorsz. suppliant u noemen ende aenbrenghen sal, ende op wat plaetsen ghy die selt moghen becomen, 't zy gheestelicke ofte waerlicke, ende die zelve apostaten, alzo ghevangen zynde, levert *pede ligato* in handen vanden voorsz. suppliant ofte zynen ghecommitteerden, tot zynen redeliken coste, om voorts hem te beweghen tot beteringhe ende ten weghen van zalicheyt, achtervolghende onsen edicten ende placaeten; ende des en wilt in ghenen ghebreke zyn, op de peynen, daerinne verclaert, want ons also ghelieft. Gegeven in onse stede van Bruessele, den 25. dach der maent van Junio, in 't jaer ons Heren duysent vyfhondert ende ende acht ende sestich, van onsen rycke van Spaengien, Sicil. 't 8^{e}, ende van Napels 't 10^{e}. *Onder stont geschreven:* By den Coeninck in zyn raede. *Ondert.:* DE LANGHE.

Collatie ghedaen jeghens zyn originael geschreven in francyne *etc.* By my, M. BENSCHUP. 1568.

(Naar het oorspr. instrument.)

XXXIX. Rurende die deputatie van twee notabele personen, *etc.* (1569).

Huyden den 16. Juny a^{o}. 1569, hebben myn heren die schout mit die borgermeester ende schepenen der stadt Utrecht voor hem ontboden ende doen comen die pastoren vande 4 parochiekerken alhier, alse van onser lieve vrouwen, geheten *die Buerkerke*,

van *Sunt Jacobs*, *Sunter Nicolaes* ende van *Sunte Gertruden* kerken, ende hebben denselven pastoren te kennen gegeven den innehouden der missive, gescreven by die vanden hove van Utrecht, van date den 7. Juny voorleden, ende by die vanden gerechte ontfanghen den 11. derselver maent, ende berurende het deputeren van twee notabele personen, vuyt elke pa-

rochie, die gehouden sullen syn te doen, volgende die voorsz. missive, hebben die voorsz. pastoren respective belooft te sullen seynden op een billette sekere bequaem personen, omme daeruyt twee gekoren te worden, die den gerechte beduncken sal die notabelste te syn, ende nopende het weygeren vande geweide eerde den ghenen, die nyet als catholique gestorven sullen syn, ende mede van het aenbrenghen vande vroetvrouwen, hebben deselve pastoren beloeft hem te sullen in als reguleren volgende die goede geliefte vande Excellentie vanden Hertoghe van Alva, gouverneur generael *etc.*

(Regist. van Sententien).

M^r^. Jheron. Vairlenius, gecommitteerde ter inquis. van heresie. (1565).

Op huyden den 16. Juny 1565, compareerden in den gerechte der stadt Utrecht meyster Jheronymus Verlenius, by de Co. Mat. gecommitteert totten inquisitien van heresien; ende verclaerden, dat hy voor seker wist, ende hem vastelyken kennelyck was, dat die Co. Mat., onsen aldergen. heere, vuyt sonderlyke gratie, pardoen ende remissie, verleent heeft Grietgen Jansdochter, gevangen op Hasenberch vande heresie, daer sy inne gevallen is geweest, ende nu peniteert, ende versocht aen hem, Dirc van Zuylen, als schout der stadt Utrecht, dat hem gelieven wilde d'selve te stellen in syn comparants handen, omme dieselve by hem in een eerlycke bewaringe, tot syn laste ende pericule gestelt te worden, ende dat overmits als hy beducht was, die voorsz. Grietghen Jansdochter, wesende een jonge maget, duer die conversatie van andere gevangens ende gyselaers, die met haer op Hasenberch gehouden worden, soude mogen worden geschandaliseert; gehoort welck versoeck heeft heer Dirc van Zuylen, schout, by advys ende consent vanden gerechte, 't voorsz. versoeck geaccordeert, maer dat den voorsz. mr. Jheronymus de voorsz. Grietgen in syn bewaringe nemen soude tot synen anxt, pericule ende laste, ende beloven deselve weer op Hasenberch te doen brengen tot vermaninge oft noot ware, volgende welcke de voorsz. mr. Jheronymus die voorsz. Grietgen tot syne lofte genomen heeft *etc.* Des t'oorconde onderteykent dy denselven mr. Jheronymus, op den dach ende jaer voorsz.

(*Onder stont:*) JHERONYMUS VAIRLENIUS, *Commiss.*

(Register van allerlei acten).

De Rekeningen van den *Eersten* Kameraar, dienstbaar gemaakt aan de kennis van Utrecht's kerk- en schoolstaat. 1619-1634. (*Vervolg van* Archief IV. *blz.* 102).

1619-1620. (Cam.: Corn. vd. Pol).

Nye borghers: Jan Ghielis, Engelsman, nastelmaker. - Abra. Coop van Londen, harnasmaker. - Dirc Adriaensz. van Wesel, borduerwerker. - A. Aelbertsz. v. Schoonhoven ende Wouter Aertsz. v. Naerden, speldemakers. - Ja. v. Zeventer, gb. tot Schoonhoven, goutwerker. - P. Jansz. v. Fransburch, draettrecker.

Vanden Rector 381 L. 15 sc. - It., 439 L. 10 sc.

Predd. B. Busschoff, 1000 L. - Huur te Brigitte, 75 L. - J. Langio, 1000 L. - Huur te Abramdoly, 50 L. - C. Dungano, 1000 L. - Huur te Caecilie, 90 L. - P. Agache, 800 L.

Henr. Caesario, vorige predicant, 475 L., 100 L. gevallen 1 Jan. 1620, 375 L. voor 3 navolg. vierendeel jaren, soe hem tot syn onderstand, 3 Jan. 1620, by provisie geaccordeert is alle ¼ jaers 125 L. - G.H. Nypoort, gew. pred., een jaer tract., als bouckh. deser stads armen, als vande ambachtsjongens alhier, *etc.*

C. de Goyer, als rentmr. van Hierusalem, 50 gl. aen huur voor 't paterhuys, het eerst halfjaer bewoont by de wed. van Ys. Frederici, in 't nae halfj. by D. Arnoldum Tecmannum, aeng. tot ord. bedienaer des Heil. Evang.

Dno Arnoldo Tecmanno, 250 L., voor ½ jaer tractements. - *Eid.* 50 L. tot verval vd. oncosten, gehadt in 't opbreken van syn huishoudinge tot..... ende het transport van dien binnen dese stadt, *etc.*

Dno Joanni Flamengio, aeng. bed. des H. Evang., 225 L., als ¼ jaers tract. - Huur te Maria Magd., 60 L. - *Eid.* 50 L., tot verval van syn opbreken, *etc.*

Ev. Verhaer, *uts.* - Abr. J. Malecot, *etc.* den 18. Oct. 1619 aeng. tot een ord. siekbesoecker met verbetering van 50 L., dus 400 L.

Aert Andriesz., *uts.*, 225 L. - N. Stomp, *uts.*, 20 L. - Extraord., *uts.*, 6 L. - D. Laurentii, geaugmenteert van 40 tot 50 L., dus hier, 45 L. - Wed. van Bruno en van Leuwen, *uts.* - Joffr. Beatrix van Wyngaerden, wed. van Ja. Taurino, 125 L. wt sonderlinge gratie *etc.* - *Eid.*, nog 125 L. in consideratie van haer sware familie ende hare eerlycke afkomste, wt sonderlinge gracie *etc.*, verschen. 1 Oct. 1620.

Ja. van Bemmel, raet, overhandreykt in specie dry dubb. ryders, om die te vereeren Dno Teckmanno, meded. des H. Ev., wt sake hy de gemeente alhier met syne gaven opte predikstoel ende anders sekeren tyt by leeninge heeft gedient, dus hier 33 L. 12 sc. - H. Wernertsz. van Velthuysen, gerembourseert 48 L. 15 sc., als oncosten, gevallen inde reyse by

hem neffens D. Busschoff ende vander Lingen gedaen op Dortrecht, tot bevorderinge vande beroupinge Dibbetii ende elders, *etc.* - Velthuysen noch 16 L. voor de oncosten, by hem ende Hans vanden Bosch gehadt in 't gaen versoecken v. D. Teckmannum. - Jan Evertsz., diacon vande armen, 8 L. 14 sc. 6 d., voor de oncosten gevallen in 't bevorderen by leeninge van D. Modeo tot Wyck, ten tyde de voorgaende predicanten waren verlaten ende de kerke niet en was voorsien. - Noch 79 L. 13 sc. 6 d., als oncosten opte reyse gedaen by D. Langium ende andere heren vanden kerkenraet, tot tweemael op Dortrecht tot dimissie ende beroup van D. Teckmannum, *etc.* - Dno Laurentio Modeo, predic. tot Wyck, in specie 6 dubbelde goude ryders vereert, voor de gedane diensten in de kerke alhier voor omtrent 6 weken, als daer oock was D. Daniel de Maistre van Dortrecht, 67 L. 4 sc. - Wernaert Jansz. van der kerke wegen geschickt tot Dortrecht, om by leeninge aldaer een of twee bedienaers des H. Evangelii te versoucken, vercrygende alsdan Dan. de Maistre voorn., gerembourseert 30 L. 6 sc., voor de oncosten *etc.* - Will. Dircsz. van Steenbergen, 264 L. 12 sc., voor verteerde costen tot synen huyse by de heren bedienaren Gillis Buys, Jacobus Bursius ende Teckmannus, by leeninge hier geweest synde *etc.* - H.W. Velthuyzen gerembourseert 52 L. 10 sc., gevallen opte reyse tot Putten ende Harderwyck. om by leeninge te versoecken D. Alardum Minium, ende voorts tot Dortrecht, tot losmakinge v. D. Teckmannum. - Gisb. Pietersz. vande Woert, 34 L. 4 sc., voor oncosten by hem, D. Langio ende H. Wernaertsz. gedaen in de reyse op Amsterdam over Haerlem naer Saendam, tot Hoorn *etc.*, in 't vernemen naer den persoon van D. Joannem Flamengium *etc.* - Gisb. Deckers gerestitueert 61 L 16 sc., als oncosten by D. Langius, P. v. Hout ende hem gedaen in 't beroepen van D. Flamengium. - Barth. Deckers, 16 L. 9 sc. aen oncosten in de reyse, by hem met Dirc van Swanenburch gedaen tot Dortrecht, om te versoucken den persoon van D. Teckmannum *etc.* - Corn. Dircksz. van Almeloveen, 12 L. 7 sc., aen oncosten in de reyse tot Heusden, om by leeninge te versoecken D. Cloppenburch ende tot Schoonhoven D. Zevenhuysen *etc.*

S[a]. *etc.* 7689 L. 1 sc. 6 d.

Hiero. School. Mr. B. Swaardecroon 250 L. voor de diensten, die hy naer syn licentie noch inde schoole gedaen heeft tot 6 Nov. 1619.

Op den 25. Oct. 1619 es by de vroetschap deser stadt aengenomen tot Rector vande schoole in plaetse van Swaerdecroon voorn., D. Antonius Emilius van..... op een jaerl. gagie van 700 L., versch. Remigii 1620.

Ysaac Beckmannus op 17 Nov. 1619 *uts.* aengenom. tot *conrector* en *lector tert. classis* op *etc.* 500 L., des als hy quam te huwelyken 25 L. meer, gelyk binnens jaers geschiedt es, dus 525 L. - Verlof genomen ende evenwel een jaer nae gedient, toegeleyt 45 L. 16 sc.

Mr. Sym. Wytfelt, *lect. IV.* 350 L. - R. van Muyden, *Lect V.* 350 L. - Ja. Byn, *lect. VI.* 300 L. - Adr. van Bilsen, *lect. VII.* 300 L. - B. Christiaensz., *lect. VIII.* 300 L. - Ev. Verhaer, *uts.* 120 L.

S[a]. *etc.* 4393 L. 1 sc.

1620-1621.
(Cam.: Corn. vd. Poll).

Den 8. Nov. 1619 by de gec. des raets rapport gedaen synde, dat sy waren overcomen met Aert Henriksz., hoedemaker, wonende inden *Rooden Haan* by de Gaertbrugge, dat hy ende syn erfg. sal behouden als syn eigen goet het cluysken voor syne huysinge voorsz., ende op de werff wtgaende, van outs genaemt *Mickelenburch*, hetwelck deser stadt in eigendom competeerde, mits jaerl. wtkerende 3 L. [...]0 sc. *etc.*

Nye borghers: Jan Jansz. Brinckenburch van Zolingen, zweertveger, M. Max. vanden Broeke, sweertveger, Henr. Tonisz. uit het landt vanden Briel, harnasslager, Hans Claesz. van Praech, sweerteeger, Claes Gisb. Cock van Ysselsteyn, glasschryver.

Vanden Rector 444 L. - It., 486 L.

Predd. Dno Bernh. Busschoff, tr. ende huur, 1075 L. - Dno Jo. Langio, tr. ende huur in Abra. Dole, 1050 L. - Dno Corn. Dungano, tr. ende huur te S. Cecilie, 1090 L. - D. Arn. Teckmanno, tr. ende huur te Jerusalem, 950 L. D. Jo. Flamengio, tr. ende huur te M. Magd., 960 L. - D.P. Agache, 800 L. - H. Caesario, vorige pred., *uts.* 500 L. - G.H. Nypoort, *uts.* 400 L. - Ev. Verhaer, *uts.* 100 L. - A.J. Malecot, *uts.* tr. ende huur, 400 L. - A. Andriesz., *uts.* 225 L. - N. Stomp, *uts.* 20 L. - D. Laurent, *uts.* 50 L. - De wed. van Bruno, van Leeuwen, Taurino, *uts.* - De laatste verbetert met 25 L.

H.W. Velthuysen, 23 L. 2 sc. 6 d, verschoten inde reyse op 's Gravenhage, tot becominge vanden Eerw. D. Henricum Roseum *etc.* - D. Arnoldo Teckmanno, bed. des H. Ev., verhandreyckt 25 L., om daermede te vereeren D. Jo. Ravesway, pred. tot Culenborch, uyt sake hy een tytlang de gemeente alhier met syne gaven op den predikstoel heeft gedient, *etc.* - Hans vanden Bosch, 12 L., als oncost. op sekere reyse met Teckmanno, op last van den kerkenraet gedaen op Monickendam *etc.* - Agnietge van Westervelt, 40 L, van dat sy B. Busschoff *etc.*, doen hy alhier eerst beroepen was, een geruymen tyt huysvestinge gegeven ende naer behoren geaccommodeert heeft *etc.*

S[a]. 8365 L. 2 sc. 6 d.

Hiero. school. D.A. Emilio, *uts.* 700 L. - Mr. Symon Wytfelt, in plaetse van Ysaaco Beeckmanno, gewesene *conrect.* & *lect. III cl.*, aengenomen *etc.*, 500 L. - R. van Muyden, gewes. *lect. V*, ende nu *quartam classem* in plaetse van Wytfelt bedienende *etc.* 337 L. 10 s., voor ¾ jaers tractements in *IV. cl.*, sed. 1 Jan. 1621 tot 1 Oct. *etc.* - R. van Muyden, 87 L. 10 sc., voor ¼ jaers in *quinta classe*, *etc.* - A. van Bilsen, gew. *lect. VII.*, nu ad *V. classem* gepromoveert, 262 L. 10 sc., voor ¾ jaers *etc.* - Ja. Byn, *lect. VI cl.*, 300 L. - A. van Bilsen, gew. *VII cl.*, voor ¼ jaers 75 L. - Mr. Willem van Megen aengenomen tot *lector VII classis* in plaetse van Bilsen, 262 L. 12 sc., over syn dienst van 27 Nov. 1620 tot lest. Sept. daeraen volgende *etc.* - Mr. B. Christiaensz., *uts.* 300 L. - Ev. Verhaer, *uts.* 120 L.

S[a]. van het onderhoud der schoole, een nieuwe verbouwing, reparatie *etc.* 8717 L. 3 d.

Gratuiteyt aen syn Excell. De vroetschap eensamelyk den 6. Augusti 1621 geresolveert synde, te doen een gratuiteyt aen syn Forstel. Doorluchticheyt den Prince van Orangien, als haren stadhouder, om redenen aldaer verhaelt, ende soodane deur haer gecommitteerden hebbende doen begroten, die daervan rapport hebben gedaen ende by de voorsz. heren vroetschap belieft is den 20. Aug. voorschreven, by dewelcke die beraempt was op 300 dubbelde Nederl. ryders, in specie, ende die by den raetsheer Anthonis de Roode behandicht syn den heere Panhuysen, als tresorier generael van syn Hoochgemelte Princ. Excell., volgens derselver recepisse geleyt in een lade, geteekent mette letter S, in een kasse in de stads secretarye, ende dit boven noch 30 gelyke ryders, gedestineert ende geemployeert een eenighe hof-officieren, welke penningen gelicht syn wtte goederen van zal. Joncker Edmundt van Bucchel, ende van heere Elbrecht van Byler anderde burgermeester respective, op dat het te secreter soude blyven ende daervoor jaerlycsch losrenten syn geconstitueert jegens den penninck achtien, die by den eersten cameraer in elker tyt sullen worden betaelt,

waervan alsoo geen ontfanck ofte wtgeven gemaeckt es, soo wordt hetselve alleenlyk hier gebracht by memorie.

In margine stont: By verscheyden acten ende stucken dese saken betreffende byden ander geliacheert ende hiermede overgelevert.

1621-1622.
(Cam.: Corn. v. Duverden).

Nye borghers: Joost Dinckels, loopsmeder, Anto. Gillisz., bussmaker van Culenborch.

Vanden Rector 543 L. - It., 543 L.

Predd. Dno B. Busschoff, *uts.* 1075 L. - Jo. Langio, *uts.* 1050 L. - Corn. Dungano,

uts. 1095 L. - Anto. de Roode, ½ jaer huish. voor Do. Ribbium. - Arn. Teckmanno, 950 L. Jo. Flamengio, *uts.* 960 L. - D. Harmanno Ribbio, tot bed. des H. Evang., 29 Oct. 1621 aengenomen, een jaer tractement, 1000 L.- Tot verval vande oncosten in 't opbreken van syn huyshoudinghe te Bolsweerd ende transport vandien alhier, 50 L. - D. Agache, *uts.* 800 L. - H. Caesario, *uts.* 500 L. - G.H. Nypoort, *uts.* 400 L. - Ev. Verhaer, *uts.* 100 L. - A.J. Malecot, *uts.* 400 L. - Aert Andriesz., *uts.* 20 L. - D. Laurent, *uts.* 100 L. De wed. van Bruno, van Leeuwen, Taurino, *uts.*

Mr. Thomas Schot, aengenomen pred. off bedienaer des H. Evangelii der Engelsche kerke off natie binnen deser stadt, betaelt de som van 37 L. 10 sc., over een vierendeel jaers vande subventie, die de vroetschap belieft heeft tot syn jaerlixe tractement van stadtswegen te doen, versch. 13 Aug. 1622.

Corn. van Velsen, schoolmeester ende coster van St. Jacobskerke alhier, 18 L., voor de diensten by hem gedaen in 't voorsingen inde gasthuysen aen de kraen ende buyten de Wittevrouwenpoort, hoewel buyten last ofte weten vande vroetschap, daervan hem belast es te desisteren, emmers buyten coste vande stadt.

D.B. Busschoff, 90 L. als gerembourseerde mondcosten by syn E. geministreert. D. Joanni Verhouwel, pred. tot Eek. D. Paul. Coloni, pred. tot Maurick, ende ander, elck voor een tyt de kerke ende gemeente deser stadt nae het deportement vande remonstrantsche predicanten bedient hebbende, breder als in een memorie *etc.*

S[a]. *etc.* 9470 L. 10 sc.

Hiero. School. D.A. Emilio, *uts.* 700 L. - Wytvelt, *uts.* 500 L. - Van Muyden, *uts.* 450 L. - Van Bilsen, *uts.* 400 L. - Byn, *uts.* 300 L. - Van Megen, *uts.* 300 L. - Christiaensz., *uts.* 300 L. - Verhaer, *uts.* 120 L.

S[a]. *etc.* 4552 L. 4 sc. 1 d.

1622-1623.
(Cam.: Ja. van Medenblik).

Nye borgers: Aert Ottens, ebbenwerker, Robb. Bertoun, engelsman, barbier, Jan Vosch van Nymwegen, vuurwerkmaker, Piet. Lathouwer van Middelburg, borduyrwerker, Jan Jansz. van Arnhem, glasmaker, Phil. Jansz. van Londen, loopsmith.

Vanden Rector, 501 L. - It., 553 L. 10 sc.

Predd. B. Busschoff, tr. en h., 1075 L. - Jo. Langio, *do.*, 1050 L. - Caro. Dungano, *do.*, 1090 L. - Arn. Teckmanno, *do.*, 950 L. - Jo. Flamengio, *do.*, 960 L.

Do. Harm. Ribbius, mede aengenomen tot een bedienaer des Woords ende kerke, op eene gagie van 1000 L., dan also hy dit jaer nyet en is ingetreden, als hetselve nyet beleeft hebbende, soo is syn wed. betaelt 250 L. over een jaer alimentatie.

Dno Petro Agache, 800 L.

Henr. Caesario, *uts.* 500 L. - G H. Nypoort, *uts.* 400 L.

Mr. Harm. van Riemsdyck, 100 L. over een jaer tractement, verschenen 1 Oct. 23, van dat hy tyde deser rekeninge gedaen heeft in den Dom ende Buurkerk, in 't voorlesen der H. Schrifture ende voorsingen der Psalmen Davidts, blyckende by quitancie *etc.*

A.J. Malecodt, *uts.* 400 L. - Aert Andriesz., *uts.* - N. Stomp, *uts.* - D. Laurensz, als de wed. van Bruno, van Leeuwen, Taurino, *uts.*

Mr. Tho. Schott, aengenomen predicant ofte bedienaer des H. Evangelii der engelsche kerke of natie binnen dese stadt, 175 L. voor een jaer tractement, verschenen 13 Aug. 23, alse de eerste ¾ jaers jegens 150 L. 's jaers, ende de leste jegens 250 L., soo den 14. Jul. 23 de vroetschap deser stadt op ernstig aenhouden vande voorsz. natie ende oock de favorable brieven des heren ambassadeurs vanden Con. van Groot Bretannie *etc.*, voorgaende jaer gagie by augmentatie van 100 gl. meer, nog dit aenstaende jaer is gecontinueert, daer van hier d'augmentatie voor het eerste vierendeel jaers, blyckende by de requeste ende andere stucken met quitantie.

S[a]. van het onderh. der predicanten *etc.*, 8697 L. 9 se. 1 d.

Hiero. school. Ant. Emilio, *rect.*, 700 L. -

S. Witfelt, *III. cl. lect.*, 500 L. - R. van Muyden, *IV. cl. lect.*, 450 L. - Adr. van Bilsen, *V. cl. lect.*, 400 L. - Ja. Byn, *VI. cl. lect.*, 300 L. - Will. van Megen, *lect VII. cl.*, 300 L. - B. Christiaensz., *lect. VIII. cl.*, 300 L. Corn. van Velsen, schryfmr., 120 L.

S[a]. met de repp. *etc.*, 3613 L. 8 sc. 6 d.

1623-1624.
(Cam.: Ja. van Medenblick).

Nye borgers: Corn. Cornelisz. Duyfhuys, backer, Bartholomeus de Nassau van Neracq, harnasmaker, Bast. Lenaertsz. van Sommaigne, loopsmeder, Goort Pauwelsz. Seger, van Stalburch, bus- ende ladenmaker, Henr. van Meyburch, borduerwerker, Corn. Cornelisz. Roos, van Aken, bussemaker.

Vanden Rector, 525 L. 15 sc. - It., 558 L.

Predd. Dno B. Busschoff, 1075 L. - Jo. Langio, 1090 L. - C. Dungano, 1000 L. - Arn. Teckmanno, 950 L. - Jo. Flammengio, 900 L., verhooginghe 100 L., huur 60 L. - Andr. Swavio, aengen. 3 Sept. 1623, 1000 L., voor 't opbreken van Alcmaer 50 L., huur in Abrah. Doly 50 L.

P. Agache, 800 L. - Henr. Caesario, 500 L. - Nypoort, *uts.* 400 L. - Riemsdyck, *uts.* 100 L. - Malecodt, *uts.* 400 L. - A. Andriesz. 225 L. - Stomp, *uts.* 200 L. - D. Laurensz. 50 L. - De wed. van Bruno, 250 L.

Mr. Thomas Schott, aengen. pred. ten dienste vande Eng. natie ende kerke alhier, 250 L. over een jaer tractements, verschenen 13 Aug. 1624, *etc.*

De wed. van za. H. Ribbio, over een jaer alimentatie, 250 L. - De wed. van Taurinus, 125 L.

S[a]. 9664 L. 6 sc.

Hiero. school. Anto. Emilio, 700 L. - Witfelt, *conrector* en *tertiae classis*, 500 L. - It., 12 L. 10 sc., want hem paeschen 1624 toegeleyt syn 25 L. jaerl. - R. van Muyden, *IV. cl.*, 450 L. - A. van Bilsen, *V. cl.*, 400 L. - J. Byn, *VI. cl.*, 300 L. - De crediteurs van W. van Megen, *VII. cl.*, 300 L. - B. Christiaensz., *VIII. cl.*, 300 L.

Van Velsen, schryfmeester, 120 L.

S[a]. *etc.* 3597 L. 7 sc. 3 d.

1624-1625.
(Cam.: Roelant Gerobulus).

Nye borgers: Anto. Severynsz. van Homerich, busmaker, Louys Laylny, goutwerker, geb. tot Calis in Frankryk, Corn. Petersz. van Utrecht, harnaschmaker, Ger. Gerritsz. van Montsieu, busmaker, Jan Thilmansz. van Hensberch, loopsmidt, Jan Evertsz. van Munster, drucker, Ger. Gerritsz. v. Maestricht, sweertveger.

Vanden Rector, 504 L. 15 sc. - It., 545 L. 5 sc.

Predd. B. Busschoff, *uts.* 1075 L. - C. Dungano, 1000 L. - Arn. Teckmannum, 1050 L. - Jo. Flammeng., 1060 L. - Andr. Swavius, 1050 L.

Dno Jo. Breyero, aengen. *etc.* 265 L. over een vierendeel jaers, versch. 1 Aug. 1625, soo hy noch was ongehouwt; noch 50 L. *etc.* in syn transport met syn mobilia van Ravesteyn *etc.*

P. Agache, *uts.* 800 L. - Henr. Caesario, *uts.* 500 L. - Nypoort, *uts.* 400 L. - Van Riemsdyck, 100 L. - Malecodt, 400 L. - Andriesz. 225 L.

Henr. Thin, successeur van Stomp, 20 L. - D. Laurensz. 25 L. - Tho. Schot, *etc.* 250 L.

De wed. van Bruno, Ribbio, Taurino, Langio (Joufr. Maria van Yselmuyden wed. van) 250 L.

S[a]. *etc.* 9947 L. 17 sc. 6 d.

Hiero. school. A. Emilio, *etc.* 700 L. - Wytfelt, 525 L. - Van Muyden, 450 L. - Van Bilsen, 400 L. - Byn, 300 L. - Megen, 300 L. - Christiaensz. 300 L.

Van Velsen, 120 L.

S[a]. *etc.* 3435 L. 2 sc. 6 d.

Ander wtgeven van oncosten ende tractementen ende anders, als gedaen ende gevallen syn in tyden nabeschreven, als op't ernstich aenschryven van syn Doorl. myn heere de Prince van Orangien* etc., *die* 8 *vendelen schutters deser stadt ende een wten weerde, van tyt tot tyt met syn Excell. patenten getogen ende geweest syn in garnisoen te Zutphen ende Doesburgh respective, waerwt die soldaten meerendeels gelicht ende in't velt gebracht syn omtrent Breda.

Ger. Jacobsz. van Velthuysen, hooftman van het vendel schutters vande calibers, wtgetogen synde den 25. Mart. 1625 in garnisoen tot Zutphen, wedergekomen den 15. Apr., dus gevaceert 22 dagen, 2326 L. 19 sc. 6 d. *etc.*

Ger. Jansz. Hoolck, hooftman van het vendel vande schutters vande nieuwe calibers, mede wtgetogen den 25. Mart naer Zutphen ende gereverteert den 22. Apr., dus wtgeweest 29 dagen, 3082 L. 6 d. *etc.*

Desen rendant in de qualité als hooftman van het vendel schutters der nieuwe haecx *etc.*, 2946 L. 14 sc., 25 Maart tot 21 Apr. met syn vendel tot Doesburch in garnisoen geweest synde.

Gisbr. Verwoert, hooftman van het vendel schutters vande nieuwe handbooch, 2568 L. 19 sc., vanden 11 Apr. dat het vendel getogen is naer Zutphen, te huys gecomen *etc.* May (?), wtgeweest syn 24 dagen.

Gillis van Couwenhoven, hooftman van het vendel schutters vande nieuwe voetbooch, 2584 L. 13 sc. *etc.*

Phil. Ram, hooftman van het vendel sch. der hantbooch, 2532 L. 15 sc. 6 d. *etc.*

Antho. de Goyer, hooftman vande voetbooch, 2503 L. 2 sc. *etc.*

Jo. vande Nypoort, hooftman van het vendel schutters des haecx, 2539 L. 13 sc. *etc.*

Will. de Jonghe, hooftman van het vendel in den weerde, 2732 L. 7 sc. *etc.*

Die huisvr. vanden gewesen burgermeester vander Lingen, 135 L. van 17 vaten biers, by haer doen leveren te schepen, tot behoeff vande comp. schutters des hooftmans vander Hoolck, die te water gevoert werden op Zutphen.

etc.

S[a]. vande tractt. *etc.* 24,023 L. 19 sc. 6 d.

1625-1626.
(Cam.: R. Gerobulus).

Nye borgers: Jan Fredericxsz. Vlug, pottebacker wt Lauwenrecht, Jan Jansz., silvergieter, Will. Jansz. ende Will. Poocx, passementwerkers, Dan. Franchois, id., Henr. Volckertsz., id., Jan Pyll. lampenmaker, Jan Strachem, chirurgyn, Will. Jansz., draetwerker, Jan Woutersz., loopsmit, uit het lant van Gulich, Henr. Henriksz., boekbinder van Aurich, Joost Meeuwsz. van Spanje, borduerwerker van Leyden, Sam. Speenhovius, chirurgyn, Abraham Pieraett, taffawerker.

Vanden Rector, 566 L. 10 sc. - It., 590 L. 5 sc.

Predd. Busschoff, *uts.* - Dungano, 1000 L. It., 75 sc. - A. Teckmann, 1050 L. - Flameng, 1060 L. - Swavius, 1050 L. - Breyero, 1050 L. - Agache, 800 L. - H. Caesario, Nypoort, Riemsdyck, Malecodt, Andriesz., Thin, *uts.*

Petro Agache, predicant, ende Luc. de Vau, ouderling vande fransche gemeente, 47 L. 10 sc. Thierry Caesar, voorleser inde voorsz. kerke in plaetse van D. Laurensz., 37 L. 10 sc.

Tho. Schott *etc.*, 250 L. - Ende alsoe den voorn. Schott vermoort synde, het leste vierendeel jaers niet geheel wtgedient heeft, soo is synen successeur Jeremias Elbrouch wt laste vande vroetschap by desen cameraer noch betaelt een vierendeel jaers gagie, verschenen 18 Sept. 1626.

De wed. van Bruno, Ribbius, Taurinus, Langius, *uts.* - De wed. van Isa. Frederici *etc.*, 't laetste vierendeel jaers van het tract. van haer man, 225 gl.

Abra. Cornelisz., 15 Aug. 1625 voor een half jaer aengenomen tot besoeker vande sieken,

besmet met de contag. siekte van pest, op een gagie van 300 L.

S[a]. *etc.* 11, 105 L. 19 sc. 6 d.

Hiero. school. Anto. Emilius, Witfelt, van Muyden, van Bilsen, Byn *uts.*, van Megen, 150 L. - Velsen, 150 (successeur van van Megen) 150 L. - Christiaensz. *uts.*

Van Velsen als schrysmeester, 120 L.

Mr. Dan. Waterryck van Santwitz, fransch schoolmeester ende expert in 't schryven, opten 29. Juny 24 van stadswegen aengenomen voor den tyt van ses jaeren *etc.*, innegegaen synde Victoris 24, op conditien als in 't resolutieboek, ten daghe ende jare voorschreven geregistreert, ende voorts op een tractement van 150 L. 's jaers, daervan alhier betaelt es een jaer, verschenen Victoris 1626.

S[a]. *etc.* 4224 L. 15 sc. 7 d.

Ander wtgeven van lasten, die de goederen der cellebroers te dragen hebben.

Celliten. Die 4 personen aengenomen, om de doode lichamen ter aerden te brengen, volgende d'instructie daerop gemaeckt, betaelt tsamen 92 L, wesende yeders portie 23 L. over een jaer gagie, verschenen Remigii 1626.

1626-1627.
(Cam.: Aert Foeyt).

Nye borgers: Ev. Jorisz. vande Wall, glasschryver, Jan Willemsz. van Essen, loopsmit, Ev. Petersz. van Essen, loopenopmaker, mr. Joh. Pater, advocaet, Tho. Morse Engelm., chirurgyn, Leon. Thysz., passementwerker van Aken, Henr. Gerritsz. van Swanenburch, dito, Balth. Andriesz. Clet, loopmaker, Jan Court, loopsmit van Essen, Stev. Deck, vuerslotmaker van Wels, Peter Holman, vuerslotmaker van Aken, Wimmer Willemsz., busmaker.

Vanden Rector, 585 L. 15 sc. - It., 631 L. 10 sc.

Predd. Busschof, Dunganus, Teckmann, Flameng, Swavius, *uts.*

Jo. Breyero, aengenomen, een jaer gagie, verschenen 1 Aug. 1627, 1000 L.

Agache, 800 L. - Andriesz., *uts.* - Henr. Caesario, Nypoort, Riemsdyck, Malecodt, H. Thin, *uts.*

Thierry Cesar, voorleser inde fransche kerk, 75 L.

Jeremiae Elborouch, predicant vande Eng. natie alhier, betaelt 262 L. 10 sc., over ¾ jaers gagie, tegen 250 L. 's jaers, ende noch 75 L. over 't leste vierendeel jaers, verschenen 18 Sept. 27, als synde syn gagie op den 22. Aug. 1627 met 50 ponden 's jaers verhoocht.

De wed. van Bruno, Ribbius, Taurinus, Langius, *uts.*

Abra. Cornelisz., *etc. uts.*

S[a] 11, 158 L. 10 sc. 6 d.

Hiero. school. Emilius, Witfelt, van Muyden, van Bilsen, Byn, van Velsen, Christiaensz. *uts.*, Velsen, Waterryck, *uts.*

S[a]. *etc.* 3742 L. 13 sc. 9 d.

1627-1628.
(Cam.: Aert Foeyt).

Nye borghers: Robbert Gray Scotsman, Horatio van Milanen, Jan Philipsz. van Liesvelt, borduurwerker, Herm. Cornelisz. de Veer, do., Jan van Loon, goutsmith, Dav. Dionysz., copergieter, Eppe Hermansz. vander Erck, clockegieter, Jan Cole, Engelsman, Henr. Wolphert van Solingen, sweertveger, Jan Maenye, syde-passementwerker, Jan Isacxsz. van Zon, copergieter, Court. Daelhuysen van Stell, loopsmit, Will. Jansz. van Campen, bussemaker, Bernt Hermansz., speldemaker van Deventer, Jan Martensz. van Gelenkerken, bombesynwerker, Nic. Matheusz., silversmit van Haerlem, Ja. Jacobsz. de Bode, silversmit.

Vanden Rector, 616 L. 2 sc. 6 d. - It., 622 L. 2 sc. 6 d.

Predd. Busschoff, Dunganus, Teckman, Flameng, Swavius, Breyer, Agache, *uts.*

H. Caesario 350 L., over een half jaer verhoochde alimentatie, hem overmits syn hogen ouderdom toegevoecht, versch. 1 Apr. 1628,

als synde in Martio overleden. Aen de erffgenamen van denzelven gelyke 350 L. over een half jaer, verschenen 1 Oct. 1628, heml. opten 4. Martii 1628 *ex gratia* geaccordeert een jaer tractement nae des voorsz. Caesarius doot, *etc.*

Nypoort *uts.* - Riemsdyk. - Malecodt, Andriesz., Tin, T. Caesario *uts.* Jer. Elborouch *etc.* 300 L. - De wed. van zal. Ja. Bruno, Ribbius, Taurinus, Langius *uts.*

S[a]. *etc.* 11,585 L. 3 sc. 9 d.

Hiero. school. Emilius, Wytfliet, van Muyden, van Bilsen, Byn, van Velsen, Christiaensz., *uts*

Van Velsen, *uts.*

Waterryck *uts.* - Denselven 600 L. huur, wt sekere consideratien by accoord belooft ende toegevoegd, soo voor syn resterende 3 jaren gagie als de vrye woninge, des hy tegen den vervaertyt van Victoris 1629 soude ruymen de woning inden convente van Abraham Dole, voor hem geapproprieert ende neffens andere stucken verhuert aen mevrouwe de douaigiere van Brederode *etc.*

S[a]. *etc.* 4247 L. 17 sc. 2 d.

1628-1629.
(Cam.: Willem v. Steenbergen).

Nye burgers: Harb. Jansz., stale knoopmaker, Jan Joostensz. Colck, bombasynwerker, Marthen Balthusz. in Lauwenrecht, pottebacker, Joost Courten van Ridberch, loopsmith.

Vanden Rector, 620 L. - It., 629 L.

Predd. Busschoff, Dungano, Teckmann, Flameng, Swavio, Breyero, Agache, *uts.* - De erfgenamen van H. Caesario 350 gl., Nypoort, Riemsdyck, Malecodt, Andriesz., Thin, T. Cesar, *uts.*

Jer. Elborourch *etc.* 150 gl. voor ½ jaer, noch 18 L. 50 s. voor huishuur.

Raphe Cleytoun, pred. vande Eng. natie, aengenomen in plaetse van J. Elb 150 gl., over een half jaer. In plaetse vanden voorn. Cleytoun aengenomen Do. Alex. Leigtoun, soe is hem op versoeck vande bedienaren des goddel. woords der classis binnen deselve stadt in plaetse van ¼ jaer tractement by hem als predicant der voorsz. Engelsche natie verdient ende omme redenen, breder inde req[e]. tot dien eynde overgelevert, verhaelt, toegeleyt de som van eens 300 L.

Wed. van Bruno, Ribbius, Taurinus, Langius, *uts.*

Jo. Flamengio, 300 L., omdat hy tot de eerste 3 jaer maer 900 L. had gehad. - Teckmann 400 L. ter cause als Flammeng.

Nypoort, *uts.*

S[a]. 11349 L. 14 sc.

Hiero. school. Ant. Emilio, Sim. Witfelt, van Muyden, van Bilsen, Ja. Byn, van Velsen, Christiaensz., *uts.* - Van Velsen, *uts.*

S[a]. 3360 L. 1 st. 6 d.

1629-1630.
(Cam.: Willem v. Steenberch).

Vanden Rector, 610 L. 10 sc. - It., 603 L.

Predd. Busschoff, Dunganus, Teckman, Flameng, Swavius, *uts.* - Breyerus aengenomen op 1000 L.

Agache, Nypoort, Riemsdyck, Malecodt, Andriesz., Thin, Th. Cesar, *uts.*

Raphe Cleytoun, predicant vande Engelsche ende Schotsche natie in plaetse van Alex. Leigtoun weder aengenomen op 300 L, neffens gelyke 300 L. vande staten, 150 L. voor een half jaer.

Is. Forterius in plaetse vanden voorn. Cleytoun aengenomen wesende tot predicant over de voorsz. Schotsche ende Engelsche natie, gelyke gagie van 300 L, over ½ jaer 150 L.

Wed. van Bruno, Ribbius, Taurinus, Langius, *uts*.

Do. Lodew. Renesse, predicant tot Maerssen, 50 L, voor dat hy in den winter deses jaers geduyrende d'absentie van Do. Busschoff ende d'indispotie Dni Breyeri de gemeente alhier Godes heilige woort mede gepredikt heeft. - Dno Adr. Swavio *etc.* 100 L. voor cost ende drank te synen huise verteert by D. Lod. Renesse voorsz.

S[a]. 10,201 L. 5 sc.

Hiero school. Emilio, Sausellio, van Muyden, van Bilsen, Byn, van Velsen, (Herweyck (in plaetse van Velsen) 75 L.)

Wed. van Byn 71 L.

Christiaensz., *uts.* - Van Velsen, *uts. etc.*

S[a]. 3195 L.

Petr. Bor Christiaensz, historieschryver, 400 L, hem by de vroetschap deser stadt toegevoecht ende vereert, in regarde vande groote moeyte ende oock tot verval eenichsins vande groote oncosten, die hy gehadt ende gedaen heeft in 't beschryven ende doen drucken van het vierde deel des vervolchs der n. oorloge ende geschiedenissen, sedert het innemen van Breda met het turfschip, tot de compste van den cardinael Albertus van Oostenryck in 't leste des jaers 1595.

Denselven noch betaelt 150 L., voor de dedicatie ende presentatie van 13 exemplaren der beschryvinge vande gelegenheyt van 's Hertogenbosch, hare oorspronk, fundatie, vergrootinghe ende eyntelyk veroveringe, mitsgaders de verraschinge ende inneminge van Wesel ende meer andere geschiedenissen des jaers 1629.

1630-1631.
(Cam.: Wed. van Ev. v. Schonevelt).

Vanden Rector 552 gl. 15 st. - It., 545 gl. 17 sc.

Predd. Busschoff, Dungano, Teckmanno, Flameng., Swavio, Breyero, Agache, Nypoort, Ryemsdyck, Malecodt, Andriesz., Thin, Th. Caesar, *uts.*

Dominus Isa. Forterius, in plaetse van Cleytoun aengenomen wesende tot predicant over de Schotsche ende Engelsche natie op 300 L. 's jaers, verschenen lest. Oct.

Wed. van Bruno, Ribbius, Taurinus, Langius, *uts.*

Isa. Forterio, huishuur 75 L, half de stadt, half de staten.

Malecodt by anticipatie, tot redding syner schulden, 100 L.

S[a]. 10,588 L. 15 sc.

Hiero. school. J. Liraeo, Sausellio, van Muyden, van Bilsen, van Velsen, Herwyck, Christiaensz., van Velsen, *uts.*

S[a]. 3100 L.

1631-1632.
(Cam.: Aernt van Eck).

Nye borgers: Claes Claesz., trompetmaker, Casp. Henricksz. van Eeckhout, loopsmid, Harm. Dirksz. en Jan Schynen, bussemakers, Nic. Sebill, id.

Vanden Rector, 517 L. 10 sc. - It., 510 gl. 10 s.

Predd. B. Busschoff, 1075 L. - C. Dungano, 1075 L. - A. Teckmanno, 1050 L. - J. Flameng, 1060 L. - Andr. Suavio, 1050 L.

Jo. Breyero aengenomen op 1000 L.

Petro Agache, 800 L.

Dno Isaco Forterio, bedienaer vande gemeente der Engelsche ende Schotsche natie, een jaer gagie, verschenen lest. Oct. 1632, 300 gl. - Denselven noch 37 gl. 10 s., hem opten 17. Oct. 1631 jaerlycx toegevoecht voor huishuur.

Nypoort, 600 gl. - Riemsdyk, 100 gl. - Malecodt, 500 gl. - A. Andriesz., 225 gl. - H. Thin, 24 gl. - T. Caesar, voorleser in de Fransche kerk, 65 gl.

Wed. Brunonis, Ribbii, Taurini, Langii, *uts.*

S[a]. 10,113 L. 15 s.

Hiero. school. Do. Justo Liraeo, aengen. tot rector, op condd. als Emilio, 700 gl. - Dno Abra. Sausellio, als conrector in plaetse van Witfelt, 525 gl.

Van Muyden, van Bilsen, van Velsen, *uts.*

Mr. Abra. Herwyck, *lect VII.* 300 gl. - Christiaensz., 300 gl.

Velsen *uts.* 120 gl.

S[a]. 3120 gl.

1632-1633.
(Cam.: Aernt van Eck).

Nye borgers: Ja. Goulyn, passementier, Ja. Heck, lintwerker.

Vanden Rector, 484 L. - It., 498 L. 10 st.

Predd. Busschoff, Dungano, Teckmann,

Flaman (!), Suavio, Breyero, *uts.* - Agache, *uts.* Wegens syne numereuse familie voor eens 100 L.

D. Isa. Forterio *etc.*, 300 gl. - Hem noch als huish. 37 L. 10 sc.

Nypoort, Riemsdyck, Malecodt, Caesar, wed. van Bruno, Ribbius, Taurinus, Langius, *uts.*

S[a]. 10488 gl. 15 sc.

Hiero. school. Justo Liraeo, Sausellio, van Muyden, van Bilsen, van Velsen, Herwyck, Christiaensz. *uts.* Van Velsen, *uts.*

S[a]. 2998 gl. 15 st.

1633-1634.
(Cam.: Roeloff van Zyll).

Vanden Rector, 485 L. 15 sc. - It., 525 L.

Predd. Busschoff, Dungano, Teckmanno, Suavio, Breyero, *uts.* - Agache, *uts.* - Toel., 100 L.

Isa. Forterio *etc.*, 300 L. - Huur, 37 L. 10 sc.

Nypoort, Riemsdyck, Malecodt, Andriesz., Thin, (en in syn plaetse Henr. Jacobsz.) *uts.* - T. Caesar, *uts.* - Wed. van Bruno, Ribbius, Taurinus, Langius, *uts.*

S[a]. 10,534 L. 15 sc.

Ander wtgeven tot onderhoudt vande nieuwe illustre schoole, 1636 *alhier binnen Utrecht geërigeert, metten dependentien van dien.*

Gisb. Voetio, beroupen tot *professor theologiae et hebraicae linguae*, 300 gl. over ¼ jaer, verschenen 12 Spt. 1634.

D. Anto. Matthaeo, beroupen tot *professor inden rechten*, over ½ jaer, versch. 15 Spt. 1634, 500 gl.

Hier soude noch komen de gagie aen D. Ant. Aemilius, als *prof. historiarum*, maer alsoo syn E. mede is *regens gymnasii Hieronymiani*, ende alsulcx de gagie van een ende ander te samen gebrocht wordt in 't navolgende capittel, so dient sulcx hier voor memorie.

D. Justo Liraeo, *historiae temporum et humanarum litterarum professor*, 125 gl. over ½ jaer gagie, versch. 1 Oct. 34.

D.M. Henr. Reinero, aeng. tot *prof. philosophiae*, 500 gl. over ½ jaer, verschenen 6 Oct. 34.

Gisb. Voetio tot een tabbert, 80 gl. - Voor oncosten in 't opbreken van Heusden *etc.*, 81 gl. 1 sc. - Matthaeo, voor 1 tabbert 80 gl. - Aemilio *etc.* 80 gl. - D. Liraeo, do. - Reinero, do.

Jan Roelofsz. van Noortdyck, opten 16. Jan. 34 aengenomen tot pedel vande illustre schoole 150 gl. 's jaers, den 21. Jan. 35 verhoocht tot 200 gl. *etc.*

S[a]. 2266 L. 1 sc.

Hiero. school. J. Liraeo over ½ jaer 350 gl. - A. Emilio, weder aengenomen synde tot *prof. historiarum* inde illustre school alhier, ende mede tot *regens gymnasii Hiero.* op 1300 gl. *etc.*

D. Abra. Bockstadio, *conrect.* inde plaetse van Abra. Sausellii, 600 gl. - Van Muyden, 450 gl. - Van Bilsen, 400 L. - Van Velsen, 300 L. - Herwyck, 300 L. - Christiaensz., 300 L. - Velsen, 120 L.

S[a]. 3775 gl.

Ev. van Weede, secr. van het capittel van den Dom, 600 gl., volgens de gemaeckte conditie met die vanden Dom-capittele, aengaende 't groot capittelhuis, omme 't selve te gebruiken tot een illustre schole, tot een vereeringe syn toegeleyt, in 't regart van 't ongeryff, dat hy daerby in syne woninge was hebbende, etc.

Tiental brieven van H. van Beaumont, *Griffier der Staten van Holland*, aan Joh. van Mathenesse, *Plenipotentiaris te Munster.* (naar het origineel.)

I.

Wel Edele Heere.

Ick bedancke Uwe Wel Ed. ten hoochsten voor d'advisen, my gegeven by desselfs missive vanden 26. der voorleden maendt, wenschende tydt ende gelegenheyt te hebben, omme Uwe Wel Ed. yets van gelycke valeur te laeten toecomen, maer tegenwoordigh door particulyere empeschementen my niet konnende inlaeten, omme de domestique saecken van het colege, daer Uwe Wel Ed. het eerste lith van is, te verhaelen, sal alleene seggen, dat hetselve met het scheyden der jongste vergaderinge beladen is met een consent van 600^{m} gl., dat gebonden was aen de saecken vande visscherye ende kustschepen, ende daerinne van 't $n^{r}q^{r}$ (volgende desselfs gebruyck) niet was te verwachten ende Dordt niet en sal geven, soo kan Uwe Wel Ed. wel afnemen, dat er tott verligttinge van alle het andere werck niet veel heeft overgeschooten. Hoochgemelte vergaderinge is weder geconvoceert tegens huyden, ende vele leden hadden aengenomen de dagh waertenemen, maer die van het n^{r} quartyer zyn oorsaecke, dat de besognes eerst over 8 dagen sullen aenvangh nemen. Uyt de bryeven van Cracouw, die de clerq de Graef Uwe Wel Ed. sal hebben gesonden (gelyck deselve noch gisteren vermaent is daerinne niet te versuymen), sal Uwe Wel Ed. vernomen hebben, dat overgesonden is een tollyste van Noordwegen, aengaende den jaere 1625; daerop syn de leden, die op commissie van haere Ed. Gr. Mo. over de Deense saecken hadden gebesogneert, als te weten Leyden, Amsterdam, Rotterdam, Schyedam, Hoorn, Enckhuysen ende Medenblick, by haere Ed. Mo. beschreven, maer dat werck is soo duyster gevonden, dat men naer eenne sessie heeft moeten scheyden ende de meest geinteresseerde aengenomen hebben, haer by ervaerene luyden van dien tydt behoorlyek te doen informeren, omme ter vergaederinge dyenthalven met goede kennisse van saecken te resolveren, soodat de ratificatie van het Deense tractaet daernaer is uytgestelt. De saecken voorkomende ende alle hetgene vorders sal passeren, sal ick niet laeten Uwe Wel Ed. te adverteren, gelyck mede vande pointen van beschryvinge, ingevalle Uwe Wel Ed. daervan gelyeft gedyent te wesen.

Wat gisteren ter generaliteyt geresolveert is aen de hhn plenipotentiarisen te schryven, sal Uwe Wel Ed. uyt de missive vernemen; wat my aengaet, den bryef van Uwe Wel Ed.

ontfangen, heeft daer geen occasie toe gegeven, alsoo daer geen levende syel kennisse van heeft gehad. Maer naer ick verneem, is aldaer in 't breede uytgemeten de correspondentie aen den ridder van Wonio (?), met wyen hy die aldaer heeft, is my onbekent. Den 1e bryef van Uwe Wel Ed. ende den heere van Heemstede aen haere Ed. Mo. ofte dergelycke, is in druck gekomen. Alle de hhn van 't college hebben daervan copie gehad, maer aengenomen deselve te mesnageren, soo dat ick hope, dat het daer niet van is veroorsaeckt, te meer dewylle aen de rekenkamer ende (soo ick bericht werde) aen de familie van welgedachten heere van Heemstede gelycke journael is gesonden, hoe het sy, daer leyt het voor die mael, maer daer naer heeft men wyser beginnen te werden, ende ick hebbe, om alle seeckerheyts wille, voorgenomen alle de bryeven apart te kasseren ende op te sluytten, doch sal niet konnen weygeren aen eenige vande voornaemste steden, daervan communicatie te geven, ende niettemin daerinne soodanighe circumspectie gebruycken, dat ick dyenthalven wel sal mogen verantwoorden. Ick neme de vrymoedigheyt van Uwe Wel Ed. desen aengaende wat particulyerlyck te adviseren, biddende dat hetselve ten besten moge werden gemesnageert, ende dewylle de post tegenwoordich presseert, sal eyndigen, God biddende, *etc.*

Uwe Wel Ed. ootmoedige ende gansch verplichte dienaer, HERBT VAN BEAUMONT. 1646.

Met haest, inden Hage den 6. February, 1645..

Als het Uwe Wel Ed. sal gelegen komen over het ouderlingschap te discoureren, sal ick my bereyt houden, omme daerop danckbaerlyck te antwoorden. Ondertusschen syen wy 't al, ende (van) het secretaris-, kerckmeester- ende ouderlingschap, moet ick afsien tot een naerder.

Opschr.: Wel Edelen Gestrengen heere, heere Jo. v. Mathenesse, *etc.*, Ambassadeur Plenipotentiaris van weghen de Ho. Mo. heren Staten Generael *etc.*, te Munster.

II.

Wel Edele Heer.

Uwe Ed. missive vanden 11. deser is my wel behandicht, bedancke UEd. seer voor de advisen ende consideratien, daerinne begrepen. Maer bemercke dat UEd. mynne voorgaende ten aensien vande communicatie der bryeven aen eenige steden, heeft opgenomen, als ofte ick UEds, brieven, aen my particulyerlyck geschreven, communiceren wilde, hetwelcke ick noch gedaen hebbe, noch oock doen sal, houdende die eere ende genoegen voor my alleen. Maer soo UEd. myn schryven te rechte gelyeft in te syen, vertrouwe, dat deselve bevinden sal, dat ick spreecke vande communicatie der bryeven, die aen haere Ed, grt Mo. ofte derselver Ge raden geschreven werden, welckers communicatie by my niet kan werden geweygert, doch gaet deselve niet verder als alleen onder borgemeesteren, die my respectivelyck hebben geschreven, de voorsz. bryeven in aller manieren te sullen mesnageren, soo dat ick mynenthalven daerop derve gerust wesen. Dat Vrangryck sich bemoeyt heeft, ten eynde ons werck niet soude werden geaccelereert, twyffele ick niet, ten opsichte van het menichfuldich draeven van Braset, soo haest tadvis vanden 1e ouverture hyer

is gekomen, maer is nu wat stilder, mits de deliberatie over de procuratien van Spagnien blyft hangen, soo door dyen de vergaderinge deser provintie tot noch toe door het dryen niet compleet heeft kennen wesen, als dat er dien aengaende gedeputeerden uyt Zeelandt (soo ick particulyer beright werde), alwaer de staten mede by een syn, werden verwaght. Doch vertrouwe, dat in

korten een eynde dyenthalven sal werden gemaeckt. De betaelinge vande 10^{m} gl. is by haere Ed. grt Mo. wel goetgevonden, maer de resolutie noch niet geresumeert, soo dat eerst met de naeste post daerover van wegen haere Ed. Mo. sal konnen werden geadviseert. De voorgeslaegen petitie van 40^{m} gl. is ter generaliteyt goetgevonden. Haere Ho. Mo. ofte wel de curieusheyt vanden heer van Rhynswoude, de voorleden weke ter generaliteyt praesiderende, dede op saeterdagh door den heere van Wimmenum versoecken communicatie vanden bryef aen haere Ed. grt Mo., maer hetselve is goetgevonden te excuseren, in consideratie vande *post date* vanden 1^{e} bryef van Uwe Ed. ende den heere van Heemstede, aen de hhn. gecomm. raeden, ende dat onder pretext, van dat er eenige saecken in waeren, dese provintie particulyer aengaende. Hyer loopen geruchten, dat het blaisoen voor 't logis vande hhn. plenipotentiarisen van desen staet beschaedicht ende met vuylnis besmet soude wesen, ofte en wat daer aen zy, ben ick curieus te weten. Vermits de vergaederinge als vooren geroert noch niet compleet is, valt er voor dese tydt van desselfs doen weynich te schryven, alleen kan ick seggen, dat het daerop staet, dat de aggreatie over het tractaet met Denemarcken sal werden gedaen ende afgesonden, behoudens de consideratien over dénorme ende gefabriceerde tollyste vande waeren in Noordwegen, die ick beduchte dat geen weynich spul sal maecken. Int eynde der voorleden weke is uyt de generaliteyt voortgebracht, dat de provincien versocht werden tegens half April in te brengen consent, 1e tot het lichten van 6000 waertgelders, 2^{e} in't eerste halve million tot de legerlasten vanden loopenden jaere, 3^{e} oft men als inde voorleden jaere niet dyent volck te werven voor soo vele penningen, als van Vranckryck boven het ordinaris subsidie souden mogen bekomen werden, ende ten 4^{e} de suyveringe van het defect der provintien, in het tweede halve million des voorleden jaers, alle welcke poincten de leden gerecommandeert syn te refereren. Hyer nevens gaet het 1^{e} blaauw boeckjen over den handel aldaer, 't welck my dunckt uyt geen dwaas hooft gefabriceert te wesen, ende vertrouwe, dat desselfs lecture UEd. niet onaengenaem wesen sal. Ick hebbe Uwe E. voor desen moeyelyck gevallen met de communicatie vande lucifers questie tusschen den ontfanger Berckel ende my, deselve is sedert soo verde gegaen, dat hy eenige heeren gesolliciteert heeft, by occasie der begraefenisse vande huysvrouwe vanden heere vander Meyden, omme hem aldaer ende in alle publique actien te mogen voegen by het college van haere Ed. Mo. ende *nominatim* rangh te houden voor my, hetwelcke wel niet voortgebracht werde, maer hetselve t'mynner kennisse gekomen synde, ende bedughtende, dat my onder de handt allengskens eenige partie mochte werden gedresseert, om daer naer ter gelegen tydt my eenigh praejuditie te leggen, hebbe goetgevonden, my daerover in volle college te beclaegen, ende om gemelden ontfanger in seeckerheyt ende myn selven in gerustheyt te brengen, te versoecken verklaeringe *etc.*, dewelcke soo is uytgevallen, dat haere Ed. Mo. soo uyt voorgaende observantie als omme redenen daertoe dienende, verstaen hebben, dat ick beneffens den raetpentionaris vanden lande immediatelyck hoore te volgen ende rangh houden moet aen 't welgemelde college, ende dat sulcx den ontfanger my gehouden is te cederen. Waervan de resolutie by den heere Ruysch, van wegen haere Ed. Mo. geteyckent, hem behandight synde, heeft hy sich euvel aengestelt, maer ben beducht, dat hy hem wel bedaeren sal; ende geloove de ontsteltenisse niet soo veele te wesen, ter saecke dat syn intentie, om my te verongelycken, hem

ontschooten is, als wel dat hy niet geadmitteert is, hem by 't college te voegen, ende dat hy daermede komt te missen den eersten trap om sessie te bekomen aen de taefel van haere Ed. Mo., ofte hy syn voornemen (soo ick beright werde, dat hy hem laet verluyden) verder sal tenteren by de vergaederinge, is my onbekent, doch ben sulcx seer wel getroost, ende meyne, hem met volle schoot voorby te seylen. UEd duyde my ten goede, dat ik my derf inlaeten, om dese beuselingen aen deselven te

adviseren, 't welck ick niet soude gedaen hebben, soo my andere stoffe, om 't papier te vollen, voer de handt waere, ende sulcx niet synde, sal ick hyer mede blyven,

Wel Edele Heere

Uwe W.E. dienstw. ende verplichten dienaer,

HERBT VAN BEAUMONT. 1646.

Met haest, ter vergaderinge, Haege den 11. Febr. 1646.

De jongst verschenen ordonnantie van Uwe Wel Eds tractement berust onder my. Uwe Wel Ed. gelyeve my te bevelen, waer ick daer mede blyven sal, ende sal my daer naer reguleren.

Op 't sluytten van desen, werd my last gegeven om te schryven den bryef van wegen haere Ed. Mo., die met den brenger deses overgaet.

III.

Wel Edele Gestrenge Heer.

Het is eenigen tydt geleden, dat ick aen UEd. niet hebbe geschreven, door intervallen die my verhindert hebben, ende versoecke daervan verontschuldicht te wesen, onder belofte van beternis. Maer ondertusschen moet ick (onder Uwe Wel Ed. welnemen) seggen, dat ick bekommert ben over een bryef in folio, aen UEd. op Uittrecht geschreven, daerinne ick onder andere verhaelde de particulariteyten van het desadvooy van den heere van Wimmenum, ende bidde, dat ick met een woord daervan moge werden geadverteert. Het gehandelde vanden heere van Oosterwyck, werd alhyer ende voornementlyck in Hollant, voor soo vele de campagne met hetgene daeraen dependeert, aengaet, aengesyen als gedaen boven syn last, ende derhalven loopt hy mede pericul van eenigh desadvoy, maer hoe verde dat soude mogen gaen, jae ofte het geschyeden sal, is noch onseecker, hebbende de bryeven van UEd. ende andere heeren plenipotentiarisen vanden 17. deser, op huyden ander werck op 't tappit gebracht, daerdoor myns oordeels 't selve wat blyft verschoont. Die deliberatien alhyer, aengaende de saecken aldaer, ende namentlyck oftmen de plenipotentiarisen sal authoriseren, omme in cas, dat de Spaensche aen mochten byeden, acte van 't geprojecteerde *pouvoir* uyt te brenghen, met de handelinge voort te vaeren, vallen langhsaem ende bekommerlyck, ten opsichte vande onderscheyden advisen, die doch alle gaen tot eenne ende deselve intentie, naementlyck omme uyt den oorloge te geraecken. Want de eenne wil ten minste *pari passu* 't werck vande campagne hebben gearresteert ende gevordert, ende Hollant wil 't eerst het handelen in voegen voorsz. hebben vastgestelt, sonder in de vrye deliberatie over de campagne te werden gebonden, waerover gisteren ende op huyden ter generaliteyt wel ernstige maer nochtans vrughteloose deliberatien syn gevallen, soo dat de bryef van authorisatie ten fine als voren, die men gaerne hadde gearresteert gesyen, noch met desen post niet sal mogen afgaen. Ondertusschen is synne ho^{t} nu omtrent 12 daegen aen den anderen met het gansche hof tot Honsholredyck. Alle particulariteyten de voorsz. saecken concerneerende te schryven, soude bekommerlyck ende te langh vallen, den goeden Godt wille de harten ten besten dirigeren ende ons ruste laten van binnen, ende deselve mede geven van buyten. In de vergaederinge van haere Ed. grt Mo. doet men tot noch toe anders niet als 't gene de voorsz. saecken aengaet; werdende

noch op gelt noch andere saecken ordre gestelt, soo dat Uwe Wel Ed. daeruyt sal konnen afnemen, hoe vrindelyck de heeren gec. raden sitten, doch hopen op een beter. Immers ick syen, dat het hyer nergens wel is, ende dat UEd. aldaer, noch de gecom. raden alhyer, geen genoegen vinden. Ick hebbe op huyden den

heere mr. Maerten vander Goes bekent gemaeckt, dat den advocaet Borre hem op gisteren, onder pretext van ongelegentheyt in synne familie, heeft geexcuseert vande revisien tusschen den heere van Duyckenborch ende de erfgenaemen jr. Johan van Schagen *etc.*, geintimidieert door een vande advocaten van gemelde erfgenaemen, dien (naer ick 't particulyer onderstaen hebbe) vanden praesident vanden hoogen raede was aengeseyt, dat denselven raet met geenne particulyere advocaten begeerde, nochte soude besogneren. Ick hebbe UEd. voor desen versocht ordre te hebben, waer te blyven met de ordonnantie van UEd. tractement ende daerof geenne antwoerde ontfangen, mits welcken deselve als nog verwaghtende.

Wel Edele Gestrenge Heere, bidde God almachtich Uwe Wel Ed. te houden in synne bescherminge, ende blyve,

Uwe Wel Ed. dyenstschuldige dienaer,

HERBT VAN BEAUMONT. 1646.

Hage, den 15. April, 1646.

Opschr.: Wel Edelen Gestrengen heere, heere Jo. v. Mathenesse, *etc.*, Ambassadeur Plenipotentiaris van weghen de Ho. Mo. heeren Staten Generael *etc.*, te Munster.

IV.

Myn Heere.

Ick ben bekommert, verstaende uyt Uwe Eds. missive vanden 24. der voorleden maendt April, dat de mynne, daervan ick den dagh niet en weet, maer die onder andere particulyer verhael maeckte van 't gene den heere van Wimmenum bejegent was, UEd. niet ter handen is gekomen, ende noch meer uyt deselve Uwe Eds. missive syende, dat diverse mynne andere bryeven syn vermist ende derhalven sal ick (Uwe Eds. raet volgende) voorts aen, desen ende allen andere laeten gaen onder 't couvert vanden clercq de Graef. De saecken staen hyer in onse provincie soo, dat niet mogelyck is yets sekers daervan te oordeelen. Ordinaris middelen syn buyten 't saisoen, om te werden ingewillicht ende extraordinarie des 200 penn., haerstede geldt *etc.*, die voor werden gehouden, vinden mede soo vele obstaculs ten aensyen vande forme, raeckende redres van cohyeren ende soo voorts, dat ick daervan niet goeds kan hopen, ende ondertusschen blyft alle het werck van campagne tot noch toe daerop haeperen. Doch vertrouwe, dat des niet tegenstaende in weynige daegen buyten dyen, soo niet goede ende voor de staet genoechsaeme, immers genoechsaeme middelen op den voet, die eyndlyck Hollant in den druck sal brengen, verschaft sullen werden, ende dat men alsdan wederom schrap sal wesen, om in 't veldt te komen, ende te ageren naer gelegentheyt. Dus daedlyck werd my Uwe Eds. bryef vanden 4. deser behandicht, daervoor ick Uwe Ed. ten hoochsten bedancke; d'apparente misverstande, daerinne geroert, geve God, dat mogen werden geeviteert ofte bygeleyt, ofte anders staet daeruyt groote swaerigheyt te verwachten. Alhyer heeft men op de aenbyedinge van Don Castel Rodrigo seer resolut gegaen ende terstont het originele schryven gecommuniceert aen monsieur La Tuillerie, ende voorts allomme hetselve bekent gemaeckt, daer het noodigh was, soodat de Francen, myns oordeels, daervan geen fundament van umbrage sullen konnen nemen. Het is waer, dat het retardement van

de campagne daertoe wel aenleydinge soude mogen geven, maer gemelden heer, wetende, dat hetselve aen dese provincie hapert, die 't selve alleene wederhout, ter saecke vande middelen, dewelcke daertoe alvoorens moeten worden gevonden, ende daervan hy in de voorleden weke ter vergaderinge van haere Ho. Mo. deselve provintie niet onnengeroert heeft gelaeten, sal de impressie soo heel dyep niet laten gaen, noch aen de synne overgeven konnen,

behalven, dat onse langsaemheyt maer al te veel (God betert) bekent is. Ende by aldien waer is, 't gene ick op saterdach voorleden in originali onder de handt vanden Hertoch van Longeville ende mons^{r}. Davaux aen Bracet, hebbe gelesen, soo souden de partien tusschen Vrankryck contra Spaegnien ende den Keyser respective verde wesen gebracht, aengesyen van 's Keysers wegen (naer mynne memorie, van eens gelesen te hebben, aendraegt) soude gepresenteert wesen Bresgavio, ende daer inne Brisacq, Over- ende Neder Elsas ende de protectie over de steden *au deça du Rhyn*, ende van wegen Spaegnien Roussillon, heel Artois, St. Omer, Aire *etc.*, mits dat Grevelingen allene soude werden gerestitueert. Hetwelcke soo synde (daerby Uwe Ed. de seeckerheyt beter sal weten), staet myns erachtens, het werck tusschen gemelde partien vry wat naer, ende dienden wy wel op onse hoede te wesen. Doch, wye kan weten ofte onder soodaenige communicatie, dewelcke my wel van goeder handt vertrouwt is, ende mysschien verder is gegaen, niet anders gelatiteert heeft. Immers, ick hebbe er vele speculatien op, dewelcke te langh souden vallen by desen te deduceren. De uytkomste deser vergaederinge hope Uwe Ed. ten naesten te adviseeren, ten waere deselve gelyck voor desen, getrocken werden tot saeterdach in den laeten avondt, in allen gevalle sal Uwe Ed. doch weten, hoe het staen sal, soo God wil. Ick moet wederom versoecken ordre, hoe ick sal handelen met Uwe Ed, 1^{e} ordonnantie onder my berustende, te meer, dewylle nu de tweede mede onder my is, daer over, als sulckx Uwe Ed. gevallen soude, wel een bryefken van interest, dat men by ons obligatien noemt, soude konnen bekomen werden, hetwelcke op Uwe WelEd. t'huyskomste weder geldt wesen soude, doch sal Uwe Eds. ordre daerinne volgen. Onsen goeden vrundt vander Goes heeft het ongeluck van syne oude moeder op saeterdagh voorleden, des morgens omtrent seven uyren, seer subitelyck te hebben verlooren. De besognes, kerremis ende andere beletselen, hebben my verhindert, hem tot noch toe te spreken, maer dat hy dapper ontstelt is, weet ick uyt relaes van myn wyff, ende dat hy daertoe reden heeft, kan Uwe Ed. oordeelen. God wille hem vertroosten, ende selve nemen UEd. myn heere in synne genaedige hoede, my gunnende te moghen syn,

Uwe Eds. oodmoedighe ende verplichte dienaer,
HERBT VAN BEAUMONT, 1646.
Haghe, wtte vergaderinge, den 8. Mey, 1646.

Opschr.: Wel Edelen Gestrengen heere, heere Jo. v. Mathenesse, *etc.*, Ambassadeur Plenipotentiaris van weghen de Ho. Mo. heeren Staten Generael *etc.*, te Munster.

V.

Myn Heer.

De bygaende brief, op dingsdach voorleden geschreven ende tydelyck ten huyse van vander Graef gebracht synde door den camerwaerder de Clercq, is my, als vergeten in 't pacquet te werden geslooten, des anderen daeghs weder behandicht, ende vinde derhalven goet, denselven als noch te laeten overgaen. Sedert is 't met de deliberatie over de aenstaende campagne soo verde geavanceert, dat op gisteren geconcludeert, huyden ter generaliteyt ingebracht ende geresolveert is, d'aggreatie

van het tractaet, by den heere van Oosterwyck gemaeckt by *ratihabitien*, ende te handelen ofte hyer, soo den ambassadeur La Tuillerie gelast is, ofte anders in Vrankryck over het extraordinaris subsidie. Voorts volgende het voorsz. tractaet, het leger soo wel te water als te lande *idque pari passu* te prepareren ende daertoe de noodige middelen te verschaffen, *sed hoc opus hic labor est*, want men

hyer den anderen daer op noch niet wel kan vergelycken, hoewel ick niet en twyffele, ofte op morgen avond ten 9 uyren sal (gelyck voor desen placht te geschyeden) alles gevonden werden, ten waere de leden noch de toekomende weke haer alhyer wilden verlustigen. De bryeven van UEd. ende andere heeren ambassadeurs aldaer, aen hare Ed. grt. Mo. vanden 8. deser maendt (maer andersints abusive gedateert vanden 8. April) desen morgen gelesen synde, hebben, soo vele ick vernemen kan, in 't gemeen groot genoegen gegeven, als alles conform de intentie vanden staet tot noch toe verright synde; wat my belanght, ick sal verlangen te vernemen het progres vande begonnen saecken. Men hadde vastelyck gemeynt, dat op desen dagh geprocedeert soude syn geweest tot nominatie van het vacerende rekenmeesterschap, maer 't advies vande heeren Edelen begeerende *pari passu* de langh gepretendeerde plaetse in des generaliteyts rekencamer, ende contentement over eenne raetsplaetse in 't hoff van Hollant, verstelt de kaerte in dyer voegen, dat er, myns oordeels, voor dese mael geen afkomste van 't spul sal werden gemaeckt. Ende naer ick het insye, haepert het nergens aen, als dat eenige scrupuleus syn, wyen syn vande competiteurs over boort sullen werpen. Immers den danck is wel aengenaem, als die sonder ondanck behaelt kan werden. Over de uytkomste vande vergaederinge sal UEd. ten naesten adviseren, ende ondertusschen my met desselfs toelatinge seggen,

Uwe Eds. oodmoedige dienaer,
HERBT VAN BEAUMONT. 1646.
Hage, den 11. May, 1646.

Opschr.: Wel Edelen Gestrengen heere, heere Jo. v. Mathenesse, *etc.*, Ambassadeur Plenipotentiaris van weghen de Ho. Mo. heeren Staten Generael *etc.*, te Munster.

VI.

Wel Edelen Gestrenge Heer.

Ick ben terstont aen 't scheyden vande vergaederinge, dat geweest is op vrydagh voorleden, om noodsaeckelycke particulyere gelegentheden, van huys geweest, en soo door 't pregnante werck, dat op 't eynde der voorsz. vergaederinge my, gemelde reyse voor hebbende, op den hals vyel, ende gedaen most werden, als door deselve reyse verhindert gewerden, Uwe Wel Ed. te bedancken voor desselfs advisen, biddende dat my sulcx ten goede moge werden afgenomen. Sedert is my op huyden behandicht Uwe Wel Ed. schryven vanden 22. deser maendt, 't welcke my, gelyck mede dat vanden 18. derselve maendt (ten waere ick den bryef niet mede te hove gebracht hebbende, in den dagh miste), wonderlycke bedenckingen geeft, dewelcke ick mede niet wel de penne derve vertrouwen, hoewel het maer particulyere speculatien souden wesen, ende derhalven sal met Uwe Wel Ed. permissie daermede supersederen, afwaghtende desselfs overkomste, omme alsdan op een bequaeme voet van een chyffer te confereren, ende daernaer met volkomen confidentie te mogen corresponderen; alleen sal ick seggen, dat ick vreese, dat onse traecheyt in saecken, die voor desen ende als nu oock met meerder vlydt hadden geeffectueert behooren te syn geweest, geen minder aenleidinge ende oorsaecke geeft, tot hetgene de heeren plenipotentiarisen aldaer vande Spaenschen bejegent, als wel de voordeelen, die de

keysersche souden mogen meynnen te hebben, maer daervan kan Uwe Wel Ed. uyt desselfs kennisse beter oordeelen, ende derhalven sal ick dat daerby laeten. Op den last aengaende d'Oost- ende West-Indische comp., is men in Hollant ten eersten bereyd geweest, te weten op soodaenigen wyse, als hetselve voor desen in de instructie gestelt was ende weder uytgenomen werde, doch (naer

ick verneme) syn de heeren van Gelderlandt ende andere noch niet gereed. Alhyer staet het werck in 't generael soo, dat de praeparaten tot het veldtleger met meerder ernst als voor desen schynnen ter herten te werden genomen, gaende de patenten vast uyt. Doch de lichtinge van 6000 waertgelders steuyt noch aen Amsterdam ende Medenblick, daeraen devoiren werden gedaen met goede hope van succes. De heeren gecommitteerde raden syn op het scheyden, belaeten met de negotiatie van 1500^{M} gl., dat wel goet is by provisie, maer niet bestendigh naer den nood ende derhalven is goetgevonden de vergaederinge wederom te beschryven op seeckere poincten van reces, alleen middelen behelsende, tegens den 5. der toekomende maendt; 't gene vorder soude mogen voorvallen, sal Uw Wel Ed. successivelyck adviseren, ende ondertusschen my met desselfs toelatinge seggen,

Wel Edele Gestrenge Heer.
Uwe Wel Ed. oodmoedighe dienaer,
HERBT VAN BEAUMONT. 1646.
Hage, den 16. Mey, 1646.

Opschr.: Wel Edelen Gestrengen heere, heere Jo. v. Mathenesse, *etc.*, Ambassadeur Plenipotentiaris van weghen de Ho. Mo. heeren Staten Generael *etc.*, te Munster.

VII.

Wel Edele Gestrenge Heer.

Ick soude Uwe Wel Ed. sedert den mynnen vanden 25. der voorleden maendt geschreven hebben, maer ben door absentie in 't noorder quartier, alwaer ick in alle de steden geweest ben, omme deselve communicatie te geven vande stucken, daervan copie hyer nevens gaet, ten effecte, dat op den dagh vande uytschryvinge, te weten huyden, deselve alle hyer ende daer op gelast mochten wesen, gelyck mede op meerdere penningen als er jongst geconsenteert syn. Ende huyden op den middagh wederom gekomen synde, vinde ick Uwe Wel Ed. missive vanden 29. deser maendt, bedancke Uwe Ed. voor de communicatie, my daer inne gegeven; wat belanght Uwe Wel Eds. overkomste, daertoe sal ick alles contribueren, wat my mogelyck wesen sal, ende particulyerlyck van alles adviseren. Het werven vande 6000 waertgelders is uytgeschreven ende gaet daerop den trommel door alle de steden. Synne Ho^{t} soude op morgen vertrocken hebben naer Buyren, maer schynt synne reyse noch wat te vertrecken, in aensyen van het Oostvryesche ende Hessische werck. Desen niet wetende te verlangen, als door myne absentie geen stoffe hebbende, Wel Edele Gestr. Heere, bidde God Almachtich Uwe Wel Ed. te houden in synne genaedige hoede, ende blyve,

Uwe Wel Eds. oodmoedige dienaer,
HERBT VAN BEAUMONT. 1646.
Hage, den 6. Juny, 1646.

Opschr.: Wel Edelen Gestrengen heere, heere Jo. v. Mathenesse, *etc.*, Ambassadeur Plenipotentiaris van weghen de Ho. Mo. heren Staten Generael *etc.*, te Munster.

VIII.

Wel Edele Gestrenge Heer.

Op den 5. deser maendt thuys gekomen synde, hebbe desselfs missive vanden 29. der voorleden maendt, doemaels met weynigh regulen (soo ick niet anders weet) beantwoord,

ende dyenvolgens des anderen daeghs de vergaederinge byeen gekomen synde, het mynne daertoe gecontribueert, dat Uwe Wel Eds. begeerte aengaende desselfs overkomste ten besten mochte werden gefaciliteert. Waerop de heeren van 't college yeder aen den hueren goede officien hebbende gedaen, is op gisteren goetgevonden, dat Uwe Wel Ed. voor den tydt van 14 dagen ofte 3 weken soude mogen overkomen, ende dat sulckx ter generaliteyt soude werden gefaciliteert. Waerop de resolutie, desen morgen aldaer ingebracht synde, verneme ick, dat het niet soo gladt heeft willen gaen als Hollant gaerne gesyen hadde. Ende naer myn oordeel werd er, ofte jalousie genomen ten aensyen deser provintie op Uwe Wel Eds. reyse, ofte onwillicheit gethoont buytten behooren. Immers, het is soo gelegen, dat niemand Hollants intentie absolutelyck heeft gesecondeert; dat er by yemandt is voorgeslaeghen, omme Uwe Wel Ed. voornemen te stellen aen de mede-heeren Plenipotentiarissen van desen staedt aldaer, ende by de andere ter naeuwer nood konnen werden uytgebracht ende geconcludeert, dat daer over genomen sal werden 't advis van synne Ho, met representatie vande redenen *pro et contra* bygebracht, welcken 't halven d'eenne bestaende in Uwe Wel Eds. particulyer ende de andere beglimpt met den schyn van Vrankryckx jalousie ende 't retardement van het gansche werck aldaer *etc.*, vreese ick, dat Uwe Wel Eds. intentie op den voorsz. voet niet ten besten sal wesen te obtineren. Doch sal, soo vele my aengaet, alles waernemen ende doen, wat my mogelyck wesen sal, hopende Uwe Wel Ed. haest hyer te sullen sien ende mynnen dyenst te sullen mogen aenbyeden. Ende ondertusschen sal Uwe Wel Ed. seggen, dat de vergaederinge, onaengezyen alle aengewende ernstige devoiren door't affblyven vande heeren van Haerlem, eerst desen naermiddagh compleet is, soodat van desselfs doen Uwe Wel Ed. niet can adviseren. Synne Ho^{t} is van meyninge op morgen uyt den Haege te gaen naer Buyren ende voorts op Breda, om aldaer met de gedeputeerden tot het veldtleger de saecken van hetselve veldtleger te adjusteren, alles dat tot expeditie van het voorgenomen dessein noodigh is, hope ick sonder eenigh manquement te sullen vaerdigh wesen, ende ofter yets aen haperde, sal myns oordeels, gelyck het wel placht te geschyeden, het door yder werden gesecondeert. Doch dese vergaderinge sal korte ende misschyen onverwachte uytkomsten geven, daervan ick Uwe Wel Ed. niet sal laeten te adviseren. Blyvende ondertusschen, Wel Edele Gestrenge Heer.

Uwe Wel Ed. oodmoedige dienaer,
HERBT VAN BEAUMONT. 1646.
Hage, den 8. Juny, 1646.

Opschr.: Wel Edelen Gestrengen heere, heere Jo. v. Mathenesse, *etc.*, Ambassadeur Plenipotentiaris van weghen de Ho. Mo. heeren Staten Generael *etc.*, te Munster.

IX.

Wel Edele Gestrenge Heer.

Op vrydagh voorleden hebbe ick Uwe Wel Ed. geadviseert, 't gene ter generaliteyt gepasseert was, aengaende 't consent van desselfs overkomste, waerop door den heere Vosbergen van wegen de provintie van Zeelandt, ter generaliteyt praesiderende,

synne Hot[s] advis gehoort synde, is daardoor (niet tegenstaende hy, naer ick verneme, my wat mostert gemaelt heeft) soo vele te wege gebragt, dat de provintien, syne Ho[t] advis volgende, Uwe Wel Eds. overkomste hebben goetgevonden, gelyck deselve met den brenger deses ontwyffelyck uyt haere Ho. Mo. missive sal vernemen. Doch op huyden ontfangen synde Uwe Wel Eds. ende den heeren van Heemstede bryef vanden 9. deser maendt, hebben haere Ed. grt. Mo.

met eenpaerige advisen niet konnen verstaen vorder te gaen, sulckx dat het by haere Ho. Mo. voorsz. geobtineerde permissie is gebleven, sonder dat (myns oordeels) daer inne eenige veranderinge sal wesen te maecken, om redenen die beter te verhaelen als te schryven syn. Ende (onder Uwe Wel Eds. welnemen) sal ick seggen, dat ick meynne, dat deselve wel sal doen, op de gesaementlycke overkomste niet te blyven staen, ingevalle deselve in korten tydt gelyeft hyer te wesen, maer waer te nemen ende niet te negligeren de permissie, Uwe Wel Ed. toegesonden; want vorder te obtineren is voor eerst buytten apparentie, doordien de vergaederinge van haere Ed. grt. Mo. met het uytgaen deser weke staende te scheyden, ten kortsten genomen, eerst 14 daegen daer naer weder sal konnen byeen komen, ende dat de heeren gecommitteerde raden dyenshalven yets souden over haer nemen, vinde ick buytten alle apparentie. Doch ik laete my misschien te verde in over eene saecke, daerop myn advis niet werd geverght, ende bidde derhalven, dat Uwe Wel Ed. hetselve gelyeve ten goede te duyden, als voorkomende uyt yver voor desselfs dyenst. In wat voegen het werck vande vergaederinge alhyer sich opdoet, selfs over voorgaende resolutien, die stuckx wyse al bereyts te wercke geleyt ende geeffectueert syn, vinde ick my bekommert de penne te vertrouwen, dit sal ick alleen seggen, dat daer men meerder faciliteyt meynde uyttewercken, tot noch toe alles schynt gerenverseert ende tegens den anderen aen 't stooten gebracht te sullen werden. Doch hope, dat geapprehendeert sal werden het vertreck van synne Ho^{t}, omme het leger vanden staet in actie te helpen, ende dat gelyck voor desen noyt is geschyet, soo oock als nu, den goeden heer in dese tydt van syn verwachten niet sal werden gedestitueert, ende de particulariteyten sal Uwe Wel Ed., hyer wesende, naerder kunnen refereren. Ondertusschen, Wel Edele Gestrenge Heer, sal ick God bidden, dat hy Uwe Wel Ed. wille houden in synne genaedige hoede, ende my seggen,

Uwe Wel Ed. oodmoedige dienaer,
HERBT VAN BEAUMONT. 1646.
Hage, den 12. Juny, 1646.

Opschr.: Wel Edelen Gestrengen heere, heere Jo. v. Mathenesse, *etc.*, Ambassadeur Plenipotentiaris van weghen de Ho. Mo. heeren Staten Generael *etc.*, te Munster.

X.

Wel Edele Gestrenge Heere.

Opden 15. deser hebbe ick ontfangen een bryef van Uwe Wel Ed., sonder date, maer uyt den inhoud gisse, dat die geschreven is op den dagh vande publique bryeven. Ick bedancke Uwe Wel Ed. voor de communicatie, daerby aen my gegeven, ende verseeckere deselve, dat die wel is ende sal werden gemesnageert. De bryef van Uwe Wel Ed. ende den heere van Heemstede aen de heren gen. raden met de bylaege, behelsende 't geaccordeerde aengaende de Oost- ende West-Indische comp., is naer formele deliberatie, gecommuniceert aen de vergaderinge ende aldaer seer aengenaem geweest, oock verstaen ende by alle ende een yeder aengenomen, hetselve op den eedt te secreteren, ende om alle ombrage aen de leden wech te nemen, is er geseyt, dat de voorsz. bryef particulyerlyck aen de heeren gen. raden was geschreven, omdat

de staten generael visie vanden bryef, aen Hollant geschreven, vorderende, als voor desen meermaelen is geschyedt ende geweygert, men in die inciviliteyt niet soude behoeven te incurreren *etc.* Immers, alles was volkomentlyck wel, ende is goetgevonden de instructie met 't voorsz. gehandelde te confereren, daer mede men tegenwoordich besich is. De propositie van le Roy sal de heeren plenipotentiarissen apparentelyck al wesen

toegesonden, soo haere Ho. Mo. resolutie voldaen is. Die van syne Excellentie Servient heb ick, achter desselfs stoel staende, gehoort, maer mits hy soo seer stille spraeck, kan daer weynigh van naer seggen. Deselve is gisteren schriftelyck overgelevert ende huyden ter vergaederinge van Hollant gelesen; doch ben ick daer niet altydt konnen by wesen. Evenwel bemercke ick, dat het principale subject is den handel over de ligue garantie, dewelcke generalyck werd gepretendeert, dat hy voorts niet duyster klaeght over de weynige correspondentie vande onse met haer, ende alle te groote met die van Spaegnien. Hollant is van advies, dat copie van dyen derwaerts behoort te werden gesonden, gelyck apparentelyk geschyeden sal, ende syn voorts commissarissen genomineert, omme met syn Excell. te confereren. Voor de audientie syn instantien onder de handt gedaen, dat men le Roy soude doen vertrecken, maer te vergeefs; in de voorsz. propositie werd dyenshalven mede niet weynich mentie gemaeckt, maer ick kan niet syen, dat Hollant daerover seer bewoogen is. Syn hochh. is dapper geneghen, om het werck ten eynde te brengen, ende seght, sulckx aen diverse, soo ministers alss andere. Die van 't Sticht, dewelcke voor desen meest van hem plachten te dependeren, maecken weynigh werks daervan, voor soo vele de publique advisen aengaet, capterende (naer ick gisse) de swackheyt vanden ouden heer. Hetgene wyders voorvallen sal, sal ick Uwe Wel Ed. adviseren, desen mits de besoignes moetende afbreecken ende ondertusschen my onder Uwe Wel Ed. permissie seggen,

Wel Edele Gestrenge Heer.
Uwe Wel Ed. oodmoedige dienaer,
HERBT VAN BEAUMONT. 1646.
Hage, vande vergaderinge van Hollant, den 18. January, 1647.

Opschr.: Wel Edelen Gestrengen heere, heere Jo. v. Mathenesse, *etc.*, Ambassadeur Plenipotentiaris van weghen de Ho. Mo. heeren Staten Generael *etc.*, te Munster.

[XI]

Eerwaerde beminde vaeder.

Wt desen ingeleyden sal UE. verstaen, wat by ons op huyden is gedaen. Het poinct van peys ofte oorlogh, onder onse poincten niet gestelt, hebben de twe leden zelfs onder de hare gestelt, doch met byvoeginge van dese woorden: *anders als voor desen is gepractiseert*, 't welck is een stert, die het eerste weder wegneempt, want, als de twe leden aanquamen by te brengen enighe exempelen, daerinne sy ons in soodanige saecken mochten hebben overstempt, soo soude wt haer poinct, soo als syl. 't selve gestelt hebben, geestimeert worden, dat altydt in 't stuck van peys, treves ofte oorlogh over stemmingh plaets heeft. Synde daeromme ende om alle cavillatien wegh te nemen, by ons best geoordeelt, de voorsz. stert daervan te laten. Wy hebben aengaende de religie generalyck gestelt, dat geen overstemminge plaets sal hebben in saecken aengaende de religie, ende nyet soo als het by de twee leden gestelt wordt, dat geen veranderinge sal werden gedaen in de gereformeerde religie publycquelyck gerecipieert ende besworen. Eerstelyck, omdat met het laetste niet en wordt weghghenomen het permitteren vande exercitie van andere religien, soo de leden

souden segghen, dat se de gereformeerde religie niet en veranderen, maer in syn gheheel laeten, alhoewel sy daer neffens toelieten d'exercitie vande paepsche, joodsche, jae turksche

religie. Ten anderen, omdat wt de woorden vande twe leden volgt, dat men dan de gereformeerde religie publyckelyck gerecipieert, soude moghen veranderen, als het niet en geschiede by overstemminge, maer met gemeene stemmen, 't welck vooreerst stryden soude met 't geene de twee leden selfs stellen, dat de voorn. religie is besworen, want deselve by ieder besworen synde, soo kan niemant syn eedt breeken, ende dienvolgende met gemeene stemmen daerinne oock geen veranderinge worden gemaeckt; ten anderen, omdat door soodanige stellinge de papisten andere oorsaeck gegeven souden worden, om daermede te spotten ende te seggen, dat wy niet vastelyck en moeten geloven, dat wy de ware religie hebben, om dat wy noch aen ons willen houden, deselve met gemeene stemmen te moghen veranderen. Maer generalyck gestelt synde in zaken rakende de religie, soo can 't selve plaets hebben in permissie van exercitien van andere religien ende andere dingen, religie betreffende, ende evenwel vast blyven, dat men de religie zelfs volgens den eedt niet en magh veranderen. Wy hebben oock aengaende de regieringe generalyck gestelt, dat geen overstemmingh sal vallen in saecken, raeckende veranderinge in de tegenwoordighe regieringe, 't welck wy oordeelen beter te wesen als het poinct, by de twee leden dienaengaende gestelt, om dat wt hetselve schynt te volgen, dat de drie leden als leden der regieringe der stadt Utrecht soude competeren, omdatse de regieringe vande stadt, steden ende landen van Utrecht de drie leden toeschryven, daer de regieringe vande stadt by de vroetschap is. Het poinct van veranderinge van regieringe was wel in onse instructie niet gestelt, doordien men seyde, dat het genoechsaem begrepen was onder het poinct van yders rechten, gerechticheden, enz.; dan, dewyl de twe leden hetselve specialyck stellen, soo hebben wy sulcx in voegen als vorens mede gedaen, om haer quansuys soo veel daerin te gemoet komen. Wy bevinden oock, dat in Hollant 't voorsz. poinct specialick is geexprimeert. Aengaende het laetste poinct, by de 2 leden gestelt, ende in onse instructie niet synde, hebben geoordeelt, 't selve mede wel te cunnen stellen, in voegen als het in ons tweede geschrifte is gedresseert, soo om dat de meeninge is, dat in alle saken by ons geenumereert overstemminghe plaets heeft ende het woort *diergelyke* by ons gestelt, veel begrypt, als om daerinne geen praejudicie, maer veel eer voordeel voor de vroetschap gelegen is. Want vooreerst (in cas van accoort) vast staende de saecken, daerinne geen overstemminghe valdt, blyft evenwel de vroetschap noch open in andere saken, daerinne sy verstaen mocht gegraveert te syn, haer recours ende doleantie, niet als de reden gestelt hebben, aen den stadhouder, maer al by ons gestelt is, in conformité vande generale lands unie.

Het laet hem aensien, dat wy dese weeck noch niet van hier sullen raecken. Hiermede, naer groetenisse aen alle de vrunden, Gode bevolen, wt 's Gravenhage, den 1. May, 1645.

CHRIST. RODENBURGH. 1645.

Opschr.: E. Erentf. *etc.* heer, myn heer Anthonis de Goyer, burgermr. der stad Utrecht.

(Naar het origineel.)

Alphabetisch register.

A.

Aa, zie: Ae.
Aa, Hr. vander, 140, 177.
Aa, Mevr. vander, 141.
Aa, Nic. vander, 10.
Aa, sluse inde, 216.
Abburen, A. v., 186.
Abcoude, die van-, 296.
Abcoude, Gerecht te-, 217.
Abcoude, Hr. van, 60.
Abcoude, 's heren huis van, t'Utr., 179.
Absconsen, 73.
Abt van S. Paul, 111.
Achtevelt, Fr. van, 154.
Acontius, Jac., 245.
Adriaen VI. Paus, 314.
Adriaen die scoolmeester, 362.
Adriaensz., Sm., goutsmit, 12.
Adriaensz., Schrev., 19.
Aelbrechtsz., H., presb., 307.
Aelsmeer, pred. te-, 259.
Aemilius, zie: Emilius.
Aenspraeck, 187.
Aenveerdinghe by nacht, 102.
Aerdenburch, kerk te-, 256, 259, 269.
Aernt, die zwarte, huis t'Utr., 16.
Aerntsz., Aernt, 20.
Aerntsz., G., schilder, 117.
Aerntsz., M., 56.
Aerssen, Corn., 156.
Aerssen, Fra., amb., 243, 288.
Aerssen, Joh., 288.
Aertsz., M., vice-cureit, 332.
Aertsz., P., inventeur, 258.
Aesewyn v. Brakel, R. v., 324.
Aesewyn zie: Brakel.
Aethiopie, 4.
Afbidden, zie: Vergiffenisse.
Aflaten, 3, 64, 118.
Aflaetbredt te Culemb., 366.
Afsettery, 21, 107, 109, 186.
Agache, fra. pred. t'Utr., 371.
Agylaei kynderen, 251.
Aken, 169.

Albertsz., Jan, 367.
Albertus, aertshert., 33.
Alblas, 331.
Aldegonde, zie: Marnix.
Alcmaer, kerk te-, 304.
Aleaume, ing., 1, 22, 382.
Aleman, doctor, 273.
Alendorpsteech t'Utrecht, 89.
Alma Leydensis, 292.
Almeloveen, D. van, 322.
Alphen, J. van, 217.
Alteren, van, ritmeester, 232.
Altinck, secr., 141.
Alva, hertog van, 370.
Ambachten, stads-, 65, 193.
Ambachten ontnemen, 179.
Ambachtjongens, 321.
Ambassadeurs, 235 sqq., passim.
Amelisz., J., boekvercoper, 278.
Amerongen, Ja. van, 99.
Amerongen, Jan van, 362.
Amersfoort, 108, 175.
Amersfoortsche hoppe, 67.
Ameyde, heer van, 60.
Amstel, Egb. van, 104.
Amsterdam, 242.
Andries, Ja., 112.
Andriesz., goutsmit, 176.
Andriesz., Aert, 371.
Angheren, V. van, 217.
Angola, vaert op-, 22.
Anthonisz., Joh., 277.
Antonis capel op de Vecht, 217.
Antonis (St.) varkens, 69, 73, 82.
Antonis zie: Varkens.
Antonis marct, 76, 116.
Antony, Ja., pred., 259.
Antwerpen, 50, 238.
Apotheek, 64, 68, 81, 84, 117, 119.
Arentz., Corn., 364.
Arkel, G. van, 33, 39.
Arkelsche, 24.
Armblock, 183.
Armborsten, 64.
Armborstier, 119.
Armen, 67, 203.
Armen, zie: Bedelary.
Arnauld, 232.
Arnhemsche munt, 64, 66, 77, 80.

Arnhemsche zie: Munt.
Arondel, Grave van, 276, 277.
Arsenicum, 275.
Asch, Jac. van, 348.
Asperen, van, 361.
Assay, 191.
Assendelft, 140.
Aulbonne, Dav. d', 220.
Aulbonne, Sm. d', 219.
Avaux, d', 386.
Avedocht t'Utr., 218.
Aylva, de heer, 280.

B.

Backersgild, 56.
Bacx, R., 252.
Baecx, Jor., 156.
Baer (voor de) uitgaen, 190.
Baern, V. van, 217.
Ballingschap, 55 sqq., 80 sqq., 178 sqq. passim.
Ballochi, inv., 251, 255.
Balthasar, Flor., plaatsnyder, 3, 4, 11, 14, 24, 238, 266.
Baltus, Egb., 147.
Ban, 99 sqq.
Ban, zie: Ballingschap.
Banck vóór de schepenbanck, 203.
Banclock t'Utrecht, 76, 115, 194.
Bannieren, 56, 90.
Barbara (S.) te Culenburch, 364 sqq.
Barbesaen, C., goutslag., 100, 107.
Barbesaen, Henr., 113.
Barbier, Mathysz., 113.
Barbier, van Meurs, 115.
Barbier, van Mynden, 195.
Barbier, Roelofsz., 207.
Barbier, Simon, 119.
Barbier, zie voorts de namen.
Barnevelt, zie: Oldenbarnevelt.
Bartholomeusz., R., 176.
Bastiaensz., M., boekvercoper, 290.
Basques, capitain, 148.
Bath, Fr. de la, 18.
Bath, J. de la, 246, 251.
Bathenburger tuin, muntspecie, 192.
Batman, Jelis van, 364.
Baudius, Dom., 3, 246, 247, 265, 284, 289.
Beaumont, Herb. van, 381.

Becanus, Mart., 22.
Becx, H., 255, 290.
Bedelary, 67, 74, 80, 95, 98, 110, 112, 115, 116, 213.
Bedelen van S. Cornelis en S. Quiryn, 98.
Bedelen sonder teycken, 91, 93, 108.
Bedelen metter bussen, 195.

Bedriegery, 74, 180 sqq., 194, 207.
Beecke, J. vd., 19.
Beeckman, Isa., conrector t'Utrecht, 372 sqq.
Beeldendrucker, 112.
Beeldenmaker, 86, 107.
Beeldensnider, 116, 197.
Beeldenstorm t'Utrecht, 338 sqq.
Befamen, 113.
Beghynen t'Utrecht, 188, 194, 201.
Behangsel, nieuw- geinv., 292.
Bekeerde susters t'Utrecht, 87, 195.
Bemmel, Ja. van, 371.
Bemmel, Henr. van, 362.
Benchem, Jan van, 56.
Benoist, Casp., 7.
Benschop, M., 369.
Berch, Tho. ten-, 175.
Berch, Jo. vanden, 234.
Berchmakerstraet t'Utrecht, 199.
Berck, Nic., 48, 121 sqq.
Berck, huisvrouw van, 148.
Berck, Stad, 124, 125.
Berckel, ontfanger, 383.
Bergaigne, J. de, 266, 268, 269.
Bergh, A. vanden, 121.
Bergh, Grave vanden, 338 sqq.
Bergh, Graaf Herm. vanden, 9, 269.
Bergh, Graaf Henr. vanden, 47.
Bergh, Marq. vanden, 142.
Berghen op den Zoom, kerk te-, 119, 252, 253, 256, 262, 263.
Bernard, J., 227.
Bernt in 't *Byltge*, 344.
Beruft, 108.
Besler, octroy voor, 281.
Besoarsteen, 3, 19.
Besteedsters van dienstboden, 89, 92, 106, 108.
Besuecte lueden, 88.
Besweringhe quader gheesten, 93.
Betering, 75 sqq., 178 sqq., 216 sqq.
Bethlehem, susteren te-, 205.
Bevelandt, Tho., 304.
Beyaert, pred., 20, 268, 272.
Beyaert, weduwe van-, 20.
Beyer, D. de, 292.
Beza, 248.
Bicker, Pt., 333 sqq.
Bidden, zie: Bedelen.

Bier, 67.
Bilius, Hub., student, 256.
Bilsen, Adr. Mathysz. v., lect. VII cl. t'Utrecht, 372 sqq.
Birmingham, 76, 101.
Bisselick, 46.
Blaeu, W. Jansz., 7.
Blaffert, muntspecie, 67.
Blander, H. de, 271.
Blasphemie, 84, 86, 96, 97, 181.
Blidenburch, lantmeter, 213.
Blidensteyn, huis t'Utrecht, 80, 187.
Blitterswyck, 63.
Blochoven, P. 349.
Block, J., glasmaker, 109.
Bloedkuil, vendel t'Utrecht, 144.
Blommart, Sm., 271.
Blomwerk op satyn, nieuw geinventeert-, 257.
Bock, huis t'Utr., 115.
Bocstadius, conrector t'Utr., 380.
Boeckdrucker, Bastiaensz., 290.
Boeckdrucker, Borseler, Fr., 16, 251.
Boeckdrucker, Canin, Abra., 8.
Boeckdrucker, Canin, Isa. Jansz., 17.
Boeckdrucker, Claesz., Corn., 23.
Boeckdrucker, Cloppenborch, 12.
Boeckdrucker, Clouck, Andr., 10.
Boeckdrucker, Colynsz., M., 16.
Boeckdrucker, Henriksz., 376.
Boeckdrucker, Heyns, 5.
Boeckdrucker, Jacobsz., Hillebr., 15.
Boeckdrucker, Jan Jansz., 15.
Boeckdrucker, Woutersz., 15.
Boeckdrucker, zie voorts de namen.
Boecken, sekere-, 213.
Boer, W., inventeur, 257.
Boetselaer, G. van, amb., 42, 173, 281 sqq.
Boetselaer, Maurits vanden, 173.
Boetselaer, R. vanden, 103.
Bof blasen, een-, 87.
Bogaert, A. vanden, 207.
Bogardi, W., 302.
Bogertsz., Cl., 210.
Boinet, Jeanne, 226.
Boisot, Pt., 318.
Bol, Jan, 348 sqq.
Bolle, L., 56.
Bollert, (beul), 95 sqq.
Bolsweert, 374.
Bombesynwerker, 377, 378.

Bommel, H. van, 362.
Bommelerweert, caert van, 15.
Bonado, M., 254.
Bons, P. de, 220.
Bonte can, spotnaam, 109.
Bontemantel, de, huis t'Utr., 193.
Bontvoert, 180.
Bontwerker, 55, 65.
Boode, Herm., 175.
Boode, Jo. Stev., 175.
Boomen aen de heerwegen, 116.
Boomschendery, 71.
Bor van Amerongen, G., 331.
Bor Piet. Christiaansz., 379.
Borchorst, H. van, 176.
Borduerwercker, 80, 371, 374, 376, 377.
Borger van Schonauw, Isa., ingenieur, 272.
Borgermeester vande viven, 215.
Borgerschap, 214.
Borgerschap, om niet, 61, 201, 215.
Borgerschap, om trouwen dienst, 64, 76, 78, 89.
Borgerschap, behouden, 184.
Borgerschap, ontnomen, 106.
Borgerschap, wedergegeven, 196.
Borne, J. vd., stats tromper, 77.
Borrecker's inventie, 259, 261, 278, 281.
Borseler, Fra., boeckdr., 16, 251.
Borsten, 55, 67.
Bosch, Hans vanden, 372 sqq.
Bosch, zie: Hertogenbosch.
Botdragers, zie: Munt.
Botel, R., 107.
Both, burgermeester, 149, 150.
Both, Pt., gouv. van Indië, 258.
Both, Tho., clockgieter, 368.
Both, Volckert, 158 sqq.
Bothmer, Baron van, 234.
Botterie, 210.
Botterlude, 56.
Botterstraet t'Utrecht, 95.
Boudekyn, goutsmit, 70.
Bourgoensche munt, 63.
Bourgoensche zie voorts: Munt.
Bouwen, inventie om te, 237.
Boxhorn, predicant, 17.
Brabantsche munt, 64.
Brabantsche thuyn, muntspecie, 191.
Brabantsche zie voorts: Munt.
Brakel, heer van, 145 sqq.

Brakel, zie: Asewyn.
Brand, 65, 283.
Brand, te Amsterdam, 201.
Brand, maatregelen tegen-, 97.
Brandenborch, 11, 35, 141, 216 sqq.
Brandenborch, huis t'Utrecht, 71.
Brandleer, 58.
Brandsparing, 250.
Brandroepen, 207.
Bras, cpt., 125.
Braset, 382 sqq.
Braspenninghen, muntspecie, 80.
Braspenninghen, zie: Munt.
Breda, religie te-, 17, 208 sqq., 250, 252, 261, 266, 268, 269, 270, 272, 278, 280, 389.
Breda, casteel van, 239.
Breda, gouverneur van, 10.
Breda, orgel te-, 258.
Brederode, Henr. van, 338 sqq.
Brederode, heer van, 209.
Brederode, P. v., agent, 25 sqq., 167 sqq.
Brederode, W. van, 56.
Bredevoort, 127.
Breeker, J., 176.
Breskensant, pred. te-, 259.
Brevier geschonden, 103.
Breyerus, Jo., pred., 57, 375, 377.

Breyten, pastoor te-, 121.
Briel, den, 30.
Briemeu, 358.
Brienen, H. van, 121.
Brisgau, 386.
Brisneq, 386.
Brizzy, inventeur, 337.
Broeck, J. vanden, 17.
Broeckhuisen, Anna van, 168.
Broeckleder kerck, 180.
Brootovens, 107.
Brouwerie, 185.
Bruecken, 195 sqq.
Bruela, A.R. de, 384.
Brugghe, 95.
Brugman, C., goutsmit, 118.
Bruno pred., weduwe van, 311 sqq.
Bruyn, P., 320.
Buchell, H.E. van, 373.
Budelsnidinghe, 207.
Buerkerc, 98, 186, 213.
Buerkerc, doodgraver te-, 95.
Buerkerc, glas in de-, 99.
Buerkerc, graven te-, 178.
Buerkerc, met keersen zitten in de-, 180.
Buerkerc, zie: *Capelle.*
Buerkerctoorn, 70.
Buerkerchof, 78, 115.
Buerkerchof, spel op-, 78.
Buerspraecboek te soeck, 93.
Buit, 60.
Bulct, G., 219.
Bullen lesen, 69.
Buren, J. van, 208.
Buren, heer van, 61, 305.
Buren, huis te-, 288, 388 sqq.
Bursius, J., predicant, 372.
Busmakers, 375, 377, 379.
Busco ducis, W.D., 300.
Busschof, B., predicant, 371 sqq.
Butenborger, 199, 200, 213, 214.
Butendyck, W., clockgieter, 99, 194.
Buth, Anto., 248.
Buys, 175.
Buys, Gill., 372.
Buys, Ja., 5.
Buys, Jan, 179.

Buys, Jud., 17.
Buysero, 228 sqq.
Bybel, huis-, 17.
Bybel, met annotatien, 244, 251, 254, 255, 257.
Bybel, Nederduitsche-, 34.
Byecorf van Marnix, 10.
Bylaer, G., ysersnyder, 13.
Bylhouwersgilt, 56.
Bylhouwers toorn, 361.
Byltje, het, huis t'Utrecht, 344.
Byn, Ja., lector VI cl. te Utrecht, 372 sqq.

C.

Cachelovens, geinventeerde-, 272.
Cadtsandt, pred. te-, 218, 239.
Caert, zie: Quaert.
Caerte, afgezette, 285.
Caerte, van Bommelerweert, 11, 15.
Caerte, van Delft en Schieland, 14.
Caerte, van Duitschland, 40.
Caerte, van de vloot voor Gibraltar, 3, 4.
Caerte, van het beleg voor Gulich, 4, 237.
Caerte, op satyn, 240.
Caerte, van de vereenichde provincien, 7.
Caerte, van Vlaenderen, 5.
Caerten, 30.
Caesar, Th., fra. voorleser, 376, 377.
Caesarius, Henr., pred., 371 sqq.
Calandrini, Joh., 171.
Calibers, vendel t'Utrecht, 376.
Calibers, nieuwe, id., 376.
Calvinistae, 329.
Camen, 51.
Camerlinck, M.G., 283.
Camerlinck, ons gened. heere, 112.
Camp, op die-, buurt t'Utr. 110, 111.
Campe, G. v. Wten-, 59.
Canada, eilant, 3.
Canarien, 30 sqq., 129.
Canclove, W., 101,
Candia, vaert op-, 248.
Caneel, 91.
Canin, Abra., 8, 258, 261.
Canin, Ja., 272.
Canin, Isa. Jansz., 17, 245, 251, 254, 255.
Cantate, 77.

Cantelberch, abt van, 67, 113.
Canter, Dirc, 147, 251, 252.
Canter, Lamb., 167.
Cantileen, 316.
Cantores, 318.
Capelle te Buerkerc, der overster-, 213.
Carcant, 19.
Carion, Fr. de, 47.
Carlo, du, 246.
Carolus V., imp., 293 sqq.
Caron, ambassadeur, 52, 165, sqq.
Castel Rodrigo, Don, 385.
Cassador, Gu., 298.
Cassen met statuen, 11.
Caster, Pt., 110.
Castillo, A. de, 317.
Cestorie (consistorie), 214.
Castro, Nic. de, 323 sqq., 328.
Castro, Cl. de, 318.
Cater, Dirc, 340, 343.
Cathryn, dwershuis buiten S., 112.
Cathryn, Lange en corte-, spel, 79.
Cathryne poort, (nederste in S.), 179.
Causteren, J. van, 148, 154.
Caxtoin, W., 109, 110, 113, 117.
Cecyl, colonel, 30, 276, 277.
Cellebroers t'Utrecht, 377.
Ceulen, kerk te-, 34 sqq., 240 sqq.
Ceulen, keurf. van, 53.
Chantet, J. de, predicant, 287.
Charles, Lamb., 46.
Chirurgyn, Dircksz., 193.
Chirurgyn, Morse, 377.
Chirurgyn, vander Sanden, 189.
Chirurgyn, Speenhovius, 376.
Chirurgyn, Strachem, 376.
Chirurgyn, op de vloot, 1, 4.
Chirurgyn, stad-, 89.
Chirurgyn, van Meerlo, 76.
Chirurgyn, Quartier, Andr., 40.
Chirurgyn, overste-, 74.
Chirurgyn, van Heuckelom,
Chirurgyn, zie ook: Barbier.
Christiaensz., B., lect. VIII. cl. 372 sqq.
Chrysostomi opp., 283.
Cingelmuer t'Utr., 210.
Claeskerc, 179.
Claeskerc, zie: Nicolaes.
Claesz., P., inventeur, 5.

Cleef, 45 sqq.
Cleefsche munt, 55, 68, 72.
Cleefsche zie ook: Munt.
Cleermakersgilt, 56.
Clemang. opp., 262, 285.
Clemens, Papa, 314.
Clemensz., Vinc., 101.
Cleyne brouck, 196.
Cleyton, J., eng. pred. t'Utr., 378.
Clinckert St,, 181.
Clock, de, huis t'Utrecht, 116.
Clock, J. Jansz., 3.
Clockgieter, 71, 368, 377.
Cloot, Sm., 20.
Cloppenburch, J.E., 12.
Cloppenburch, Do^{s}, 372.
Cloppenburch, kerk te-, 267.
Clouck, A., boekdr., 10, 253.
Cluse opte werf t'Utr., 216.
Cluverius, Phil., 239.
Cock, B., 176.
Cockerellen, spel, 104, 107, 113, 114.
Coelen, zie: Ceulen.
Coenraet, mr., busgieter, 20.
Coestraet te Utrecht, 113.
Coeverden, 64, 65, 127.
Cognoscementen, 16.
Colen, R. van, goutsmit, 80.
Colenberch, huis te Utrecht, 113.
Colenberch, P.P. van, 176.
Collaert, Tho., 112.
Coloni, P., pred., 374.
Colyns, M., boekdr., 16.
Coman, J., 62.

Commingis, M. de, 231.
Condé, prins van, 36.
Conducteur, 20.
Confeyter, 80.
Coninghinner zetten, spel, 63.
Conraet bisschop, huis te Utr., 192.
Consenten, 26 sqq., 381 sqq.
Constantinopel, 30 sqq., 158 sqq.
Constthonend juweel, 5.
Conynen, 68.
Cool v. Solingen, P., inventeur, 262.
Cool Pt., 368.
Cooplieden ter marcte, 69.
Coorn toppen, 80.
Coornkyn, Will., 208.
Cooth then Berch, Stev., 173.
Coperdraet, 18.
Copermolen, 289.
Coperwerck, 236.
Coppellary, 56, 215.
Coquillen, 8.
Cordenoort, W. van, 358.
Cordewanniersgilt, 56.
Corencopersgilt, 56.
Cornelii, M., 328.
Cornelis, bezocht van-, 74, 82, 84.
Cornelisz., Abra., 376.
Cornelisz., Anto., 365.
Cornelisz., Boeckel, pastoor, 318.
Cornelisz., Lamb., 20.
Cornelisz., P., maersklimmer, 3, 5.
Cornelisz., Vinc., 309, 318.
Corte avontuer, de-, 367.
Coucault, Anne de, 219.
Coucault, Jacq. de, 219.
Couwenhoven, Gill. v., 376.
Cracou, agent, 381.
Cronenborch, 47.
Cronenborch, huis, te Utrecht, 92, 96.
Crol, E. en A., 365.
Cromhout, 165.
Cronen, valsche, 69.
Cronen, Vrankr., 62, 68.
Cronen, Henegouwsche, 69.
Cronen, zie ook: Munt.
Crucen v. Gennip, muntspecie, 64.
Crucen zie: Munt,

Cruepel, C. die, 367.
Cruepel, Ghys, spotnaam, 103.
Cruit, 25.
Cruiswerck in den Dom, 117.
Crusen, Herm., organist, 78.
Crusen, zie: Munt.
Crusen, corte-, muntspecie, 64.
Cruyningen, heer van, 3.
Cruyningen, huis te-, 3.
Crwsstraet te Utrecht, 90.
Cryck, P. van, ingenieur, 291.
Cuelschen Dom, huis te Utrecht, 169.
Culenborch, 364.
Culenborch, Elisab. van, 365.
Culenborch, Evcrwyn van, 365.
Culenborch, Ger. van, 365.
Culenborch, Grave van, 113.
Culenborch, heer van, 60, 338 sqq.
Culenborch, Huyb. van, 365.
Culenborch, J. van, 308.
Culenborch, Jo. van, 321.
Culenborch, R.J. van, 308.
Culenborch, Zweder van, 365, 368.
Cuper, Dirc die roode, 300.
Cuyck, J. van, 56 sqq.
Cuyck, Lamb. van, 164.
Cyprus, vaert op-, 15, 247, 248.

D.

Dael, Joh. van, 175.
Dalen, 50.
Dalen, Jo. van, 247.
Dam, Ja. van, 176.
Dam, Pt. van, 176.
Dammast, 5, 274, 275, 276.
Danckelman, D., 232.
Daniel, uitlegging op-, 239.
Danielsz., D., pastoor, 247.
Dansluse, 186.
Dantzig, 333.
Dathenus, secr. vd. Keurf., 276, 277.
Dathenus, Pt., 290.
Davelaer, Pt. van, 175.
Davilo, J. Alv., 176.
Dechiffreur, 1.
Deckers, B., 372.

Dedel, G., 217.
Deensche gesandten, 8, 9, 381 sqq.
Deernen, 89.
Deernen, becroont, 209.
Defroyementen, 235.
Delfenses, 298.
Delvendiep, A. van, 228.
Denemarken, 163, 170, 331.
Deuverden, Corn. van, 176.
Deventer gelt, 65.
Deventer gulden, 67, 68.
Deventer muntmeester, 67.
Deventer zie: Munt.
Dexter, R., ing., 20, 239, 283, 364.
Dhona, M^{r}., 233.
Diamantius, predicant, 268, 280.
Dibalde, 61, 62.
Dibbetius, predicant, 372.
Dickeling, 357.
Diemen, W. van, 348.
Diemen, zie: Dymen.
Diemerbroeck, J., 212.
Dienstboden, 89, 92, 106, 108.
Diepmachine, geinv., 3, 8, 292.
Dier, Alb., 160.
Dierhouden, 102.
Dimmer, adv., 11.
Dirc die roode cuper, 300.
Dirksz., Pt., beeldendrucker, 112.
Divery, 86, 87, 90, 92, 94, 95, 96, 99, 101, 103, 108, 109, 111, 115, 119, 177, 180, 181, 203, 206, 209, 210.
Dobbelen, 55, 56, 58, 62, 64, 75, 78, 81, 96, 105, 106, 107, 113, 115, 181, 207.
Dobbelen met dobbel- of bickelsteen, 94.
Dobbelen met dwasen, 94.
Dobbelschool, 107, 115.
Doctoren, 265.
Dolendo, B., 285.
Dolre, B. van, 56.
Dolre, W. van, 175.
Dolyn, Andr., inventeur, 5.
Dom, cruiswerc in den-, 117.
Domkerk t'Utr., 103.
Domproost, 108.
Domshoff, 187, 198.
Donrecruit, 80.
Dooden begraven in de kerk, 83.
Doodgraver te Buerkerc, 95, 98.
Doodslag, 55, 74, 75, 90, 92, 95, 96, 97, 105, 110, 116, 179, 181, 185, 191, 206, 213, 215.

Doodslag, zie: Moort.
Doorn, Janighe van, 149.
Dortsche thuin, muntspecie, 191.
Dortsche groten, 63.
Dortsche gulden, 67.
Dortsche heren grote, 67.
Dortsche placken, 64, 71, 72.
Dortsche zie: Munt.
Dove, Corn., 176.
Dovenoort, 196.
Doytkens, Brabantsche, 64.
Doytkens, quade, 64, 69.
Doytkens, zie: Munt.
Draetwerker, 371, 376.
Drakenborch, Fr. van, 56, 89.
Drawanten, 213.
Drayer, 55.
Drielenborch, Vinc. van, 172.
Driesch, G., 60.
Dronkenschap, 95, 101.
Drusius, Jo., 2, 15, 258.
Dryakelmaker, 110.
Dubbel, Arnhemsche, 66.
Dubbel, Brabantsche, 62.
Dubbel, nye Hollantsche, 62.
Dubbel, oude Hollantsche, 62.
Dubbel, zie: Munt.
Duchteren, W. van, 367.
Duchteren, Joffr. van, 368.
Duim, Tho., inventeur. 5.
Dulken, 51.
Dumont, heer, 3.
Dunamunde, 142.
Duncanus, Mart., 328.
Dunganus, predicant, 371 sqq.

Duplicius, C., 328.
Dussen, A. vander, 61.
Dussen, B. vander, 276.
Duvenvoorde, A. van, 361.
Duvenvoorde, G. van, 330.
Duvenvoorde, W. van, 321.
Duyckenborch, 385.
Duyfsteen, 255, 284.
Duysborch, P. van, 61.
Duytsche gesandten, 250.
Duyvoet, goutsmit, 8, 12.
Dwase, 82.
Dwase Pier, 94.
Dwase Aerntgen, 114.
Dwaselyke wanderinghe, 55.
Dyck, Ja. van, 30.
Dycken, 307.
Dyckgrever, 78.
Dymen, Fr. W., 329.
Dymen, zie: Diemen.

E.

Ebbewercker, 374.
Ecclesien t'Utr., 58.
Edrington, J., 254.
Eed, valsche-, 217.
Eem, G. vander, 64.
Eem, grift in de-, 211.
Eem, huis ter-, 211.
Een oer, spotnaam, 83.
Eenhoorn, den, huis t'Utr., 118.
Eerste misse, 97.
Egbertsz., C., 211.
Egbertsz., Hr., 145.
Egbertsz., Seb., 203, 243.
Egmont, Floris van, 293.
Egmont, heer van, 60.
Egmont, huis van, in den Hage, 235, 236, 239, 240.
Elborough, Jer., eng. pred., 377 sqq.
Elderhuis, M. van, inventeur, 274.
Elsevier, Loys, de jonge, 20.
Embden, 50, 118, 123 sqq., 141.
Emblemata Venii, 15.

Emilius, Ant., rector, 371 sqq.
Emmerick, 43.
Emmersteyn, P., 276.
Enchuysen, 50.
Enckevoirt, W., episc. Traj., 304.
Engel, 47.
Engelant, 1 sqq., 62, 116, 132 sqq., 156, 169, 239.
Engelant, presenten voor, 20 sq.
Engelsche veldprediker, 1, 13, 247.
Engelsche haring, 68.
Engelsche nobels, 180.
Engelsche zie: Munt.
Enghel, den, huis t'Utrecht, 110.
Ennius Philenius, 330.
Erasmi colloquia, 278.
Erp, G. van, 345.
Espinoy, prins van, 269.
Espinoy, zie: l'Espinoy.
Essen, gereformeerden te-, 245.
Estrickmaker, 65.
Etten, J. van, goutsmit, 95.
Everswaert, M., 322 sqq.
Evertsz., J., 176, 372.
Evertsz., J., boekdrucker, 375.
Evertsz., H., glasschryver, 256.
Excester, hertoch van, 111.
Eycke, Cl. van, molenmaker, 92.
Eyckelboomen, 106.
Eyckenberg, M., pred., 269.
Eyplasteren, 114.

F.

Fabri, L., 227.
Facilmenten, 109.
Fameuslibellen, 10.
Farmer, eng. pred., 270.
Febure, Le, inventeur, 236.
Figuerdrucker, 13.
Filips van Bourgondie, bisschop van Utrecht, 295 sqq.
Flodorff, B. van, 292.
Foeck, 137.
Fornuisen, geinventeerde, 281.
Forterius, Isa., eng. pred., 378 sqq.
Franchemont, 8.
Franken, muntspecie, 55, 62.
Franken, zie: Munt.

Fransch-Oostindische vaert, 241, 243.
Franschecomté, 229.
Fransz., Corn., 175.
Fransz., van Herw., J., 147.
Fransz., Ja., 175.
Fransz., Pt., 164, 176 sqq.
Freiling, G., pred., 259.
Frensk, cpt., 51.
Friedrich, koning v. Pruissen, 231.
Frisius, S., 224.
Frittama, 249, 271.

G.

Gaerde, J. Wten, 66.
Gaesbeeck, huis van, 204.
Gaillard, J., 226.
Galecop, G., 66.
Galega, 91.
Galey voor Denemarken, 253.
Galghe, 87.
Galissen, huis t'Utrecht, 113.
Gang by S. Eloyen gasthuis, 217.
Ganspoort buiten Utrecht, 90.
Garcin, L., inventeur, 13.
Gargan, S., 234.
Gaudief, 84.
Gautelines, J. de, inv., 248, 249.
Ge-, zie: Ghe...
Geertekerk t'Utrecht, 214, 344.
Gek, Lougen de-, 95.
Gek, zie: Dwase.
Gelakt werk, 276.
Geleyn, T., inventeur, 241, 242.
Gelis Spaens, 350.
Gelre, 39 sqq.
Gemene husen, 212.
Geneve, subv. voor-, 239.
Gennip, stud., 47.
Gentsche schilder, 62.
Georg v. Egmont, bissch. v. Utr., 310.
Gerecht inder Loesdrecht, 79.
Geresteyn, heer van, 128 sqq.
Geritz., Ev., 175.
Geritz., v. W., W., inv., 224.
Gesandten, vreemde-, 11, 12, 13.
Geschut, 248, 282.

Geschut, van Groot Brit., 271.
Geschut, nieuw-, 256, 257, 259, 281.
Geschut, van Nymegen, 236.
Geschutgieter, 20, 272.
Gevangenen, 60.
Gevangenen, verstoken, 191.
Gevangenis ontlopen, 62.
Gevangenwachter gecorrigeerd, 183.
Gewapent gaen, 75.
Geweldenary, 73, 86, 207, 210.
Ghe-, zie: Ge...
Gheelgieter, 96.
Gheestelyk recht, 212, 214.
Ghein, 't, 192, 208, 210.
Ghein, Ja. de, 6.
Ghein, schotdeur aen 't, 210.
Gheleide, 58, 60, 61, 62, 67, 69, 101, 105, 110, 112, 113, 117.
Ghelresche groten, 64, 66, 70.
Ghelresche gulden, 67.
Ghelresche zie: Munt.
Gheltsnoeyen, 92, 181.
Ghemene weghen, 199.
Ghemen, J. van, 109.
Ghenghever, 91.
Ghent, M^{r}. J. van, 86.
Gherechtsbrief geschonden, 206.
Gheselen, 195 sqq.
Gheselen, in een mant, 206.
Ghestel, J. van, 59.
Ghestolen goet, 211, 213.
Ghetiden, 118.
Ghevangenen, 215.
Gheweldenary, 103, 107, 117, 119.
Ghosens, Fr., 168.
Ghyseleyn, J., 31.
Gibraltar, 125.
Gibraltar, slag by, 4, 19.
Gild, pynres-, 99.
Gildebrugghe, 71.
Gildezaken, 104.
Gill, A.B. van, tapezier, 16, 71.

Gillis, Joa., boekdrucker, 266.
Gilt- en buerschap, 208.
Gisberti, J., 307.
Glas ons G. Heren te Buerkerc, 99.
Glasovens, 107.
Glasschryver Block, 109.
Glasschryver Cock, 372.
Glasschryver Jansz., 374.
Glasschryver vande Wal, 377.
Globe van Borrecker, 261.
Gobelsz., Sm., 368.
Goch, stat, 47.
Godslastering, 97.
Godslastering, zie: Blasphemie.
Goedertieren, Jan, 188.
Goes, Mart. vd., 385.
Goewerdinghen, 364.
Golsteyn, W., 39.
Gomarus, Fra., 12.
Goorle, Abra. van, 8.
Gordon, capitein, 159.
Goten, 206.
Gouda, 80.
Goudanus, Corn., 329.
Goude, Herm. vd., inquis., 299.
Goude, M^{r}. Jan vd., 74.
Goudimel, psalmen van, 20.
Goudt, Ja., 293.
Goudtdief, 209.
Goutslagher, Barbesaen, 103, 107, 113.
Goutslagher, Blitterwyk, 63.
Goutsmit, Adriaensz., 12.
Goutsmit, Bloemendael, 63.
Goutsmit, Boudekyn, 70.
Goutsmit, Brugman, 118.
Goutsmit, v. Colen, 80.
Goutsmit, D.H., 206.
Goutsmit, Duyvort, 8, 12.
Goutsmit, v. Etten, 94.
Goutsmit, Jacobsz., 63.
Goutsmit, v. Loon, 377.
Goutsmit, Mirou, 8, 12.
Goutsmit, Myl, 12.
Goutsmit, v. Nyel, 79.
Goutsmit, Pauwelsz., 66, 80.
Goutsmit, Ruysch, 205.

Goutsmit, Wede, 103.
Gout-tapisserie, 19.
Goutwercker, 371.
Goyer, Auto. de, 392.
Goyer, Claes de, 147, 161, 371.
Goyer, H. de, 29.
Goyer, Hr. de, 142.
Goyer, P. de, 175.
Goyer, de, tresorier v. Utrecht, 41, 49.
Graeff, de, 381.
Grafsteden van S. Ja., 183, 185.
Grafsteden te minrebroers, 186.
Graften niet te doorwaden, 109.
Grammeletten, verboden spel, 64, 75, 78, 96.
Grange, N. de la, 226.
Gratie, 84.
Grau, J. de, 59.
Grauwerkers, 56.
Grauwert, W., 57.
Grauwert, de, huis t'Utrecht, 119.
Grave, kerk te-, 283, 366.
Gravesweert, kerk te-, 290.
Gravia, Jo. de, 304.
Gravinge in Mecklenburg, 278.
Gravinge zie: Grift.
Greyn, 91.
Greyn, J. en Th., inv., 283.
Griet, 47.
Grift door 't veen, 210.
Grift zie: Gravinge.
Grispere, Anto. van, 338.
Groede, kerk te-, 240.
Groenevelt, Jo^{r}. A. van, 219, 249.
Groenewoude, huis, 96.
Groenewoude, E. van, 203.
Groningen, Menoniten te-, 21.
Grootvelt, 175.
Groten, dubbelde Holl. heren-, 70.
Groten, Aernhemsche, 64.
Groten, Brabantsche, 64.
Groten, Cleefsche, 64.
Groten, Gelresche, 64.
Groten, Heren-, 70.
Groten, Hollandsche, 63.
Groten, zie: Munt.
Grote Lyse, spotnaam, 100.
Grotebroeck, 196.
Grotemoeder, spotnaam, 113.
Grotius, Hugo, 160.

Grouwel, B., inquis., 313, 318, 325.
Gualteroti, de, 299.
Guicciardini, L., 264, 291.
Gulden, Aernhemsche-, 67.
Gulden, Bisschops-, 61.
Gulden, Bourg.-, 62.
Gulden, Cleefsche-, 55.
Gulden, Ghelresche-, 62, 66, 68, 72.
Gulden, eerste Ghelresche-, 62.
Gulden, tweede Ghelresche, 62.
Gulden, Hollandsche-, 61.
Gulden, eerste Hollantsche-, 62.
Gulden, tweede Holl.-, 62.
Gulden, derde Holl.-, 62.
Gulden, van Huessen, 55.
Gulden, Ludiksche-, 62.
Gulden, nye, 65.
Gulden, Oysche-, 62, 64.
Gulden, Rhynsche-, 62, 80.
Gulden, valsche-, 70.
Gulden, zie: Munt.
Guldekeerl, *die,* spotnaam, 111.
Gulich, 32 sqq., 156 sqq.
Gysbertsz., A., 175.

H.

H., P., pred., 17.
Haecx, Utr. vendel, 376.
Haecx, nieuwe-, 376.
Haeften, M., 211.
Haemstede, Flor. van, 60.
Haemstede, heer van, 60, 61.
Haemstede, Sm., die bast. van, 60.
Haemstede, Jo. en Will. van, 60.
Haer, de, huis t'Utr., 168.
Haeresie, 310 sqq.
Haermaker, 189.
Haerspinnen, 69.
Haestens, boekdrucker, 235.
Haga, Corn., 166, 171, 271.
Hagarts, Pt., inventeur, 7.
Hagen, Stev. vd., 246.
Hagenaar, D., 89.
Hagesteyn, 356.
Ham, stad, 48.
Hamburger bier, 87.

Hamelenburch, 195.
Hamstede, Corn. de, 305.
Hamersteyn, L., T. en A. v., 180.
Handboog, Utr. vendel, 64, 376.
Handboog, Nieuwe-, 376.
Hannart, 295.
Hanneboen, spotnaam, 113.
Hanse, 78, 105, 113.
Hant, rechten aen de-, 107.
Hantiering, onduechdelyke-, 113.
Hardeboll, 11.
Harderwyck, 97, 372.
Haren, J. van, pred., 20, 244.
Harenston, baron van, 276, 277.
Haring, 68.
Harnasslagher, Coop v. Londen, 371.
Harnasslagher, Tonisz., 372.
Harnasslagher, de Nassau v. Neraq, 375.
Hart., Henr., 176.
Hartevelt, hr. van, 39, 175.
Hasshonden, 102.
Hattum, H. van, 176.
Haye, J. de la, pred., 244.
Haze, Gher. van, 57.
Hazert, O., 207.
Heemstede, heer van, 382 sqq.
Heenvliet, 162.
Heerle, 245.
Heerstraten berooft, 91.
Heeswyck, G. van, 194.
Hegenhusen, C., 210.
Heilersieg, J., 231.
Heilich cruys bestrycken (mettet-), 366.
Heilich leven, buurt t'Utr., 215, 216.
Heilichlantsche haring, 68.
Helen, E. van, 59.
Helle, ter-, huis t'Utrecht, 105.
Helmen, munt, 62.

Helsdingen, Ell. van, 133.
Helsdingen, heer van, 138.
Henegouwsche dubbelde cronen, 70.
Henegouwsche doytkens, 69.
Henegouwsche zie: Munt.
Henriksz., A., 372.
Henriksz., A., inv., 254.
Henriksz., B. en P., inv., 38.
Henriksz., Ev., 320.
Henriksz., Folk., pred., 266.
Henriksz., J., inv., 260.
Henriksz., R., beeldsnyder, 388.
Henscomens, 296.
Heraugieres, 159.
Heraugieres, Charl. de, 219, 249.
Heraugieres, Maur. de, 249.
Herbern, Flor. D., 111.
Herdinck, L., 310.
Herdopers, 310 sqq.
Herelt, 239.
Heremite, Ja. l', 268.
Herman, Elect van Ceulen, 293.
Hermanni, Corn., 301.
Hermanni, Jo., 303.
Hermansz., B., 308.
Hermansz., B., inv., 24.
Hert te S. Paul, binn. Utr., 243.
Hertels, Andr., 4.
Hertogenbosch, 18, 257.
Hervorden, abdisse van, 120.
Herwyck, lect. VI cl., 379.
Hesnin, Tho., 245.
Heuckelom, van, chirurgyn, 56, 74.
Heuscheit van dienst, 208.
Heyden, 238.
Heyden, zie: Ter Heyden.
Heydenen, 106.
Heyn mette hacken, spotnaam, 110.
Heyns, Za., boekdr., 5.
Hieronymus school t'Utr., 371 sqq.
Hoefslagher, 65, 67.
Hoenpel by Calckar, 117.
Hoevelaken, heer van, 144.
Hoeyck afdringen, 207.
Hofjonkers, 250.
Hohenloo, graaf van, 43.
Hollantsche schilden, 86.

Hollantsche groten, 66.
Hollantsche zie: Munt.
Hollinger, pred., 207, 268.
Homans van Utrecht, 209.
Hondecoorn, 296.
Honden, 97, 102, 211.
Hondertmerck, P., 9.
Hondeslagher, 65.
Hondii globen, 280.
Honseau, N., 312.
Honsholredyck, 384.
Hoochstraten, Ja. v., inquis., 300.
Hoochstraten, grave van, 309.
Hooft, D., 289.
Hoolck, G.J., 376.
Hoorn, 372.
Hoornaer, 244.
Hoppe, Utr.-, 67.
Hornblaser, 207.
Horst, heer vander, 147.
Horst, M. vander, 65.
Horst, Pt. vander, 187.
Horst, Stev. vander, 217.
Horstmers, vd., 84.
Houberch, N., dek. S. Jans, 86.
Hout vercopen, 197.
Houtman van Wesel, Ev., 138.
Hoven, G. vd., 61.
Hovelmans, Joh., inv., 13.
Hubertsverkens, St., 69, 73.
Huessen, gulden van, 55.
Huessen, zie: Munt.
Huisen en herbergen te Utrecht,
Huisen Bock, den, 115.
Huisen Brouwkuip, de, 118.
Huisen Clock, de, 116.
Huisen Coelenberch, 113.
Huisen Eenhoorn, den, 118.
Huisen Enghel, den, 110.
Huisen Galissen, 113.
Huisen Grauwert, de, 119.
Huisen Groenewoude, 96.
Huisen Gulde vlesch, de, 117.
Huisen Hasenberch, 188, 209.
Huisen Hart, den, 119.
Huisen Herdebol, de, 205.
Huisen Hert, dat, 207.
Huisen Hert, ten, 210.
Huisen Hertgen, 't, 108.

Huisen Helle, ter, 105.
Huisen Leeuwesteyn, 96.
Huisen Luchtersteyn, 113, 186.
Huisen Mickelenborch, 79.
Huisen Olifant, den, 113, 118.
Huisen Palenborch, 38.
Huisen De Retert, 100.
Huisen Ram, den, 118.
Huisen Snap, de, 141.
Huisen Schouwenberch, 97.
Huisen Vlieger, de, 115.
Huisen Ysere hant, de, 117.
Huisstoornis, 71, 76.
Hunter, Andr., Schotsch pred., 18, 278.
Huygens, Chr., 136.
Huysbybel, 17.

I.

Jacob, capel S., 74, 218.
Jacob, kerk S., 90, 95, 135, 152.
Jacob, orgel in S., 92.
Jacobsdr., Gerritje, 370.
Jacobsz., Adr., velttimmerman, 267.
Jacobsz., Hillebr., statendr., 15, 31, 32, 45, 256, 257, 274.
Jacobsz., J., pred., 63.
Jacobsz., W., beeltsnyder, 116.
Jacopine, cursor vd., 217.
Jan, schoolmeester, 18, 178.
Jannin, ambass., 134.
Janskerchof t'Utr., 81.
Jansvelt, S., 203.
Jansz. van Amersfoort, G., 321.
Jansz. Bert., 60.
Jansz. D., prior, 319.
Jansz. Dirc, 366.
Jansz. Jan, boekdrucker, 15.
Jansz. Joost, 242.
Jansz. Jor., 241, 242.
Jansz. Meeuw., 364.
Jansz. v. Middelb., organist te Culenburch, 367.
Jansz. Quiryn, 274.
Jansz. Stev., 59.
Jansz. W., 372.
Jansz. W., apteker, 129.
Jansz. W., vd. Briel, 64.
Jansz. W. en B., 273.

Jansz. Will., 253, 262.
Japan, 22.
Jarretierre, orde van de, 171.
Jerusalems kerchof t'Utr., 69.
Illustre school t'Utr., 380 sqq.
Imagines, 328.
Inbraeck, 108.
Indische vaert, fransch, 129 sqq.
Ingen, G. van, 213, 368.
Ingenieurs, 311 sqq,
Ingenieurs, Aleaume, 22.
Ingenieurs, Dexter, 20.
Ingenieurs, Oom Kees, 20.
Injurien, 77, 79.
Injurien, zie: Mishandeling.
Inundatie, 127.
Joachimi, 123, 145.
Joannis, Tho., 302.
Joannis, zie: Jansz.
Jode, Mr. Meyer, 116.
Jofferstraet t'Utrecht, 117.
Jonghe, de, muntmeester, 12.
Jonghe, D. de, 217.
Irlandvaerders, 23, 172.
Iselburch, 46.
Ittersom, drost, 142.
Junius, Fra., 257.
Junius, Henr., 328.
Junius, Jo. C., 257.
Juwelen, 275, 277.

K.

Kaeck staen, opte-, 63 sqq., 211 sqq.
Kaertspuel, 78.
Kaertspuel, zie: Quaertspuel.

Kaetsen, 69, 89.
Kalkar, 46 sqq.
Kalverstraet t'Utrecht, 88.
Kamscherpen, 61.
Kannemaker, 73.
Katherynevelt t'Utr., 81.
Katherynevelt poort, gevangenis, 46, 271.
Katherine, lange ende corte-, spel, 79.
Keermans, J.B., drost te Breda, 284, 285, 286, 287.
Keersen, 180.
Kees, Oom, ingenieur, 20.
Kemp, Will., 147.
Kempinck, B., lantmeter, 240.
Kent van London, Tho. v., 107, 110.
Kerken, 207.
Kerken, (in de) niet te vercopen, 89.
Kerkgang, 87, 194.
Kerkhoven, 106.
Kerkroof, 83, 86, 87, 96, 115, 191.
Kerkstoel, 195.
Kerkstoornis, 191, 202.
Kernisse, van, 361.
Kerstiaensz., G., 62.
Kesselt, heer van, 36, 53.
Kesteren, Claes van, 92.
Ketelaer, Claes, 66, 75, 95, 209.
Ketelaer, M^{r}., 41.
Keteltas, B.E., inventeur, 10.
Ketterye, 95, 336 sqq.
Kettingen, goude-, 250, 255.
Keuren, 57 sqq.
Keylen, verboden spel, 107, 115.
Keyrsmaker, 95.
Keyser, C. die, inv., 206, 281.
Keyser, G., 217.
Keyser, Henr. de, inv., 255.
Keyser, Hub. Jansz. de, 281.
Keyser, J. de, 72.
Keyser, Mecht. de, 101.
Keyserschilden, munt, 62.
Keyserschilden, zie: Munt
Keyzersweert, 240.
Kick, W., 276.
Kint gesleghen, 178.
Kint gestolen, 63.
Kint ontfuret, 90, 185.

Kint verlegen, 88.
Kindermoort, 107.
Kluitboghe, 64.
Knoede, G., 59.
Knoep, A., 211.
Knut, Alb., 181.
Knyf, J., 66.
Knyf, schepen, 148.
Koc, myns Gen. Heren, 207.
Kockerellen, verboden spel, 90, 107.
Kockerellen, zie: Cockerellen.
Koe geslaghen, 108.
Koenensz., W., schilder, 94.
Koernkyn, W., 208.
Koerluden, 66.
Koeyen naer Engeland, 255.
Kokelaer, die-, 74.
Kolven, 69, 71.
Koppelary, 71, 79, 110.
Krancksinnich, 89, 96, 192.
Kraybecken, verboden spel, 58, 62, 75, 78, 96, 105, 107, 115.
Krenghen, 100.
Krieckinger verndeel, 181.
Kroec, W., 77.
Kruiskens mottoenen, munt, 62.
Kule op S. Janskerchof, 95.
Kusendam, 117, 210.
Kw..., zie: Qu.
Kwaetspreken, 73, 74, 111.
Kykers, pasquillen, 110.

L.

Lackervelt, 200.
Lalaing, de, 310, 318.
Lamberts, Ambr., 305.
Lammertyn, Pasch., 5, 13, 16, 274, 275, 277.
Lamp voor 't crucifix, 364.
Langcasteel, J. van, 61, 62.
Langelaer, M. van, 176.
Langhe, de, 368.
Langhe Henrick, capitein, 126.
Langhen, verboden spel, 96.
Langhenhorst, J. van, vic., 185.
Langherac, G. van, 60.
Langius, Jo., pred., 371.
Lansbergen, Fra., van, 290.

Lansbergen, J. van, 227.
Lanscroon, R. van, 203.
Lanteerns wthangen, 63, 73, 82.
Lantmeter, 65, 213.
Lapola, M. van, 61, 62.
Laserye, 93, 100, 102.
Lassels, E., 250.
La Tuillerie, 385 sqq.
Laurenberch, P., 12.
Laurenssteech t'Utrecht, 67.
Laurentii, 371.
Laurentius, Carl, 314.
Lauwercrans, Nassousche-, 235.
Leamer, 22, 23, 24, 240, 244, 247, 248, 249, 253, 254, 262, 263, 266.
Lecke, J. vd., 56.
Ledenberch, Gillis van, 25 sqq., 121 sqq., 151.
Ledertouwer, 64, 65.
Ledich staen op vrouwen, 103.
Leeren, goude en silvere-, 259.
Leeuw, de, 154.
Leeuwen, P. van, 160.
Leeuwen, wed. van, 371.
Leeuwen, muntspecie.
Leeuwen, Batenburgsche-, 77.
Leeuwen, dubbele-, 77.
Leeuwen, Hollantsche-, 80.
Leeuwen, zie: Munt.
Legerpredikant, fra., 17.
Leliaers, muntspecie, 64, 72.
Leigthon, eng. pred., 378.
Le Maire, Hans, 291.
Le Maire, Isa., 16, 18.
Le Maire, Tho., 236.
Lendenstricker, 61.
Lennocx, 276, 277, 280.
Lent, J. van, 338.
Leo X., papa, 295.
Leo Tacticus, 256.
Leopold, G., hert. d'Austrice, 141, 229.
L'Espinoy, pred. t'Oostende, 16.
Levante, 166.
Leydsche lakenen, 117.
Leyen, tot betering, 213.
Liauckema, G. van, 252.
Lichte wiven, 90, 181, 183, 215.
Lichtenberch, 80.
Lichtenberch, J. van, 191.
Lichtenberch, Huib., 59.
Liebort, 16, 56.

Lichtenap, G., 208.
Lieboertspoort t'Utr., 95.
Lieftegift, 181.
Liefting, Ja., 149, 154.
Lier, 45.
Lieroort, 165.
Liescamp, 196.
Liesvelt, Ja. van, 177.
Lile, vicomte de, 276.
Limburch, gr. H.O. van, 222.
Lindanus, G., episc., 329.
Lingen, 120 sqq., 376.
Lingen, vander, 372.
Linnewevers, 56.
Linnich, 51.
Linschoten, J. Huyg. van, 21, 40.
Lipsius, Just., 11.
Liraeus, Just., prof., 371 sqq.
Livius Titus, 40.
Livorno, consul te-, 247, 254.
Lochorst, B. van, 217.
Lochorst, Corn. van, 45.
Lochorst, heer van, 40, 42.
Lochorst, huis te-, 217, 218.
Lockmans, Th., goutsmit.
Loendersloot, 146.
Loesdrecht, gerecht in-, 79.
Loevesteyn, 26.
Loghentael, 81, 83, 87, 104, 107, 177, 214, 216.
Lommiz, L., 176.
Londen, geref. te-, 255.
Longeville, hert. van, 386.
Loopsmeden, 373, 374, 375, 376, 377, 378.

Loreto, A. de, 118.
Loserecht, G.A. v., 215.
Lote gaen, hoe te-, 108.
Lotery, 18.
Louis XIII. et XIV., Co. v. Vra., 229.
Louvenhout by Utr., 340.
Louwerhonden, 103.
Louwers te Utrecht, 193.
Lucas, mr. G., 257.
Luchtesteyn, huis t'Utrecht, 186.
Ludeboek, 204.
Ludiksche gulden, 62.
Ludiksche zie: Munt.
Lunenborch, Joffr., 320.
Lus, Sion, 253.
Luthery, 311 sqq.
Luyck, 35.
Luynen, D. van, 51.
Lydius, Jo., pred., 262, 285.
Lyndrayer, 61.
Lynen, rechten metter, 96.
Lynmerct t'Utr., 208.
Lynmerct trap in de-, 113.
Lynpad, 56.
Lynwaet, 256, 275.
Lyoenen, muntspecie, 62, 70.

M.

Maelstat houden, 63.
Maerschalck, A., inv., 238.
Maersclimmer, 2, 3.
Maersen, 211.
Maerseveen, 137.
Maes, fiscael, 217.
Magdalenesteech t'Utr., 197.
Maistre, D. de, pred. te Dort, 372.
Makinghe, 83.
Makyn, cruit, 91.
Malecot, siekbesoecker, 371.
Manmaker, 61 sqq.
Mandeville, M. de, doctor, 265.
Mansvelt, grave van, 11.
Mantua, hert. van, 10.

Maralen, 102.
Marcelis, A., 252.
Margareta van Parma, 332 sqq.
Maria, coninginne v. Hongarye, 313.
Marie t'Utrecht, after S., 89.
Marie t'Utrecht, capittel van, 300.
Marie t'Utrecht, erve van, 111.
Marienhof, 359.
Marienweerde berooft, 86.
Marlorati aanteek. op den bybel, 244, 251, 258.
Marlot, comtesse de, 232.
Marlot, Dav. de, 219 sqq.
Marlot, E., Fil. de, 216.
Marlot, Fil. E. de, 229.
Marlot, graaf van, 232.
Marlot, Jos. de, 219.
Marlot, Jud. de, 219.
Marlot, Louise de, 220.
Marlot, Thienne de, 220.
Marmor, kunst-, 255.
Marocco, 142 sqq.
Martelaersboek, 8, 12, 261.
Martin, P. de S., 219.
Marquette, 43.
Masch, H. vd., 95.
Matenes, Adr. van, 307, 330.
Matenes, Jo. van, 381.
Matenes, W. van, 307.
Matthaeus, Anto., prof., 380.
Mattheus, episc. V., 317.
Mattheusz., silversm., 377.
Matthias, Ro. Koning, 167.
Matthysz., F., inventeur, 292.
Maurier amb., 34 sqq., 49, 52.
Maurits, Pr. van Oranien, gratuiteyt aen-, 373.
Maurits, contrefeytsel van, 2.
Mayerne, Louis de, 266.
Mechdekyn wech gevuert, 210.
Mechdekyn ofhendich gemaect, 118.
Mechdekyn becroent, 210.
Mechelen, Marg. van, 219.
Mecklenburch, 335.
Medenblick, 16, 146.
Medenblick, J. van, 374.
Medicyn, 89, 117.
Meene wiven, 64, 73, 81.
Meene zie: Lichte wiven.
Meeneed, 211.
Meensteghe, 177.

Meer, R. vander, 189.
Meersluden, 56.
Meester v.d. hoghen recht, 84.
Meeuwen, 234.
Megen, W. v., lect. VII cl., 373.
Melazery, 100.
Melazery, zie: Lazery.
Melder, J. de, inventeur, 232.
Mellema, dict. van, 335.
Mellin, 8.
Memelick, Ja. van, 107.
Menoniten te Groningen, 2.
Menoniten in den Briel, 329.
Mensevoet, pred., 15.
Mercator's kaertboek, 280.
Merckenborch, huis te Utr., 79.
Merevelt, Jan van, 176.
Mergel, 272.
Mersegasse t'Utr., 84.
Merten rooster, S., t'Utr., 101.
Merula, Paul., 5, 17, 24, 240, 247.
Mes om meyen te snyden, 368.
Messen, 55.
Messen, draghen, 190.
Messen, lange-, 67.
Metale stucken, 248.
Meteren, Em. van, 31, 32, 241.
Meurs, 39.
Meursius, Jo., 246, 256, 265, 289.
Meydrecht, heer van, 140.
Meye, E. vd., 216.
Meyer, M^{r}., jode, 116.
Meyer, L., 23.
Meyne, Dav., 5.
Meyne, hert. van, 30.
Meynsz., Wout., 175.
Meyster, Ev., 95.
Meyster cock ons Gen. Heren, 93.
Meysterens ondwynden, zich-, 116.
Micault, Joh., 295.
Micault, van Indefelde, P., 121.
Mickelenburch, huis t'Utr., 79.
Middelstraet, 65.
Mierevelt, M., schilder, 2, 7, 8, 17, 240.
Mierlo, C. van, 75.
Migroen, Abr., 18.
Milaen, Horat. van, 377.
Millinghen, 144.
Minius, Alard, pred., 372.

Minnebroeders t'Utr., 62, 348.
Minnebroeders kerk, 186.
Minnebroeders straet, 217.
Mirou, goutsmit, 8, 12.
Misbroot, 368.
Mishandeling, 61, 72, 74, 77, 79, 88, 92, 93, 105, 108, 112, 115, 178, 212.
Modeus, pred. te Wyck, 372.
Moerbeke, J.A. van, inv., 236.
Moerbesien, witte-, 18, 251.
Moermont, Arnt van, 60.
Moerpeerden, 276, 277.
Moersbergen, heer van, 40, 42.
Moeyenisse boven oordeel, 212.
Molen buten Pellic. poort, 211.
Molenaersgilt, 56.
Molenwerk, nieuw geinv.-, 5, 6, 12, 13, 15, 24, 218, 236, 241, 242, 254, 255, 258, 274, 278, 292.
Molina, Fra., 129.
Mom, H., apteker t'Utrecht, 47.
Momerye, 55, 68, 70, 83, 86.
Monikendam, 373.
Monincx, Lev., 277.
Montade, 110.
Montanus, P., 263.
Montfoort, burggrave van, 56.
Montfoort, huis van, 204, 215.
Montfoort, maarschalck van, 147.
Montrichier, 219.
Moort, 71, 78, 91, 97, 98, 99, 103, 105, 205.
Moortbrant, 70, 110, 111, 188.
Morault, Gabr. de, 216.
Morault, P. de, 216.
Moriensz. v. Hertevelt, G., 94.
Mostaert H., pyper, 77.
Mottoenen, 62.
Mottoenen, zie: Munt.

Moye Lambert, 4, 6, 126.
Muitery, 85.
Muizen, 100.
Mulerius, Nic. 6.
Mulert, G., 305.
Mulier, Jo., plaatsnyder, 8.
Munster, N. van, organist, 78.
Munster, stad, 46, 165.
Munt en muntspecie, 55, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 77, 80, 81, 137, 191.
Munt Botdragher, dubbele-, 71.
Munt Botdragher, Vleemsche-, 80.
Munt Braspenningen, 80.
Munt Cronen, Heneg.-, 70.
Munt Cronen, Heneg. dubb.-, 70.
Munt Cronen, Vrankr.-, 62, 80.
Munt Crusen, corte-, 64.
Munt Crusen, van Gennep, 64.
Munt Crusen, van Meghen, 64.
Munt Doytkens, Brabantsche-, 64.
Munt Doytkens, Henegousche-, 69.
Munt Dubbel, Arnhemsche-, 66.
Munt Dubbel, Brabantsche-, 62.
Munt Dubbel, nye en oude Holl.-, 62.
Munt Engels, 62.
Munt Franken, geconterf.-, 81.
Munt Franken, nye-, 62, 65.
Munt Franken, oude-, 62.
Munt Groten, Arnhemsche, 64.
Munt Groten, Brabantsche, 64.
Munt Groten, Cleefsche, 64, 72.
Munt Groten, Dortsche Heren-, 63, 70.
Munt Groten, dubb. Holl. Heren-, 70.
Munt Groten, Ghelresche-, 64, 66, 70.
Munt Groten, Guliksche-, 72.
Munt Groten, Holl.-, 63.
Munt Groten, Marksche-, 72.
Munt Groten, Wissel-, 66.
Munt Gulden, Arnh. Joh.-, 80.
Munt Gulden, Bisschops-, 62.
Munt Gulden, Bourg.-, 62.
Munt Gulden, Cleefsche-, 55.
Munt Gulden, Gelresche, eerste en tweede, 62.
Munt Gulden, Ghelresche, 62, 72.
Munt Gulden, Holl., eerste, tweede en derde, 62.
Munt Gulden, v. Huessen, 55.
Munt Gulden, Ludiksche-, 62.
Munt Gulden, nye-, 65.

Munt Gulden, Overl. Rynsch-, 80.
Munt Gulden, Oysche-, 62, 64.
Munt Gulden, Rhynsche, 62, 72.
Munt Helmen, 62.
Munt Leliaers, 64, 72.
Munt Leeuwen, dubbele-, 77.
Munt Leeuwen, Hollantsche-, 80.
Munt Leuwskens, Batenb.-, 77.
Munt Lyoens, Simpoelsche-, 70.
Munt Mottoenen, Cruyskyns, 62.
Munt en muntspecie,
Munt Mottoenen, Rooskyns, 62.
Munt Mottoenen, Vrankryksche-, 62.
Munt Penning., Bourg.-, 64, 80.
Munt Peters, 62.
Munt Placken, Deventer-, 71.
Munt Placken, Dortsche-, 64, 71.
Munt Placken, Rheensche-, 77.
Munt Placken, Simpoelsche-, 71.
Munt Placken, Vleemsche-, 70, 71.
Munt Nobels, Engelsche-, 80.
Munt Nobels, 62.
Munt Plazanten, 70.
Munt Roosbekers, 67.
Munt Rooskens, 62.
Munt Schilden, Gentsche-, 62.
Munt Schilden, Hollantsche-, 80.
Munt Schilden, Keysers-, 62.
Munt Schilden, Vrankryksche-, 62, 71.
Munt Scietlayen, 70.
Munt Thunen, Brabantsche-, 191.
Munt Thunen, Dortsche-, 191.
Munt Thunen, Ducissa, 191.
Munt Thunen, met corten crusen, 191.
Munt, valsche-, 70, 215.
Munt, Rhenensche-, 86.
Munt, te Rhenen, 191.
Munt, te Rhenen, Wilhelmus-, 191.
Munter, 13, 289.
Muntmeester van Deventer, 67.
Muntmeester Foek en van Nispen, 107.
Muntmeester de Jonghe, 12.
Muntmeester vd. Nat, 84.
Muntsaken, 25.
Muscovie, 25.
Musicalia, 4.
Musices magister, 329.
Musschaten, cruit, 91.
Muyden, R, van, lect. v cl. t'Utr., 372 sqq.

Myl, H. vd., goutsmit, 12.
Myle, vd., 27, 29, 31.
Myle, Abr. vd., 242, 266.
Myle, Nic. vd., 254.
Mynden, M. van, 216.

N.

Nachtelyke ondaften, 70.
Nachtwachten, 350.
Naeltwyck, deken van, 299, 307.
Naeltwyser, 10, 12.
Naerden, H. van, 62.
Nagelen, cruyt-, 91.
Naggers, P., 16, 40, 235.
Nassau, Adr. van, 137.
Nassau, Ern. v., 38, 43 sqq., 151, 170.
Nassau, Fr. H. van, 46 sqq., 274.
Nassau, Henr. van, 11, 17, 89, 153.
Nassau, Jean de, 26.
Nassau, Jo. van, 54, 137, 140.
Nassau, M. van, 171, 219, 235.
Nassau, Maur. van, 240.
Nassau, W.L. van, 134, 241.
Nassau, Willem II. van, 224.
Nassau, zie: Orange.
Nassauwsche Lauercrans, 235.
Nastelmaker, 371.
Nat, J. vd., muntmeester, 84.
Navarre, 54.
Nederlangbroek, kerk in-, 308.
Neerelten, 44.
Neomagus, Arn., 270, 292.
Nerdenus, Anto., 252.
Nerée, R. de, 265.
Netten, 68.
Neude, die, t'Utr., 214.
Neve, J. le, 65.
Neyen, pater Jan, 135 sqq.
Niclaes convent t'Utr., 369.
Niclaes kerk, 350.
Niclaes steghe, 63.
Niclaes zie: Claes...
Niclaï, Adr., 172.
Niellius, pred., 150.
Nienborch, 141.
Nievelt, B. van, 217.

Nimwegen, 121.
Nispen, A. van, 103.
Nispen, D. van, 113.
Nispen, J. van, 103.
Nispen, van, 137.
Nobel, Ja., 320.
Nobels, muntspecie, 80.
Nobels, zie: Munt.
Noert., Will. van, 116.
Noordyck, J. van, pedel, 380.
Noortbevelant, 305.
Noteboom, D. en J., 179.
Nova Terra, de, inquis., 312, 318.
Nuenaer, Herm. van, 304.
Nuntius van den Paus t'Utr., 48.
Nye camp, buert t'Utr., 196.
Nyel, H. van, goutsmit, 79.
Nyenburch, furst vander, 32.
Nyenrode, E. van, 321.
Nyenrode, G. van, 60.
Nyenrode, Heer ven, 146, 232.
Nymwegsch geschut, 236.
Nypoort, G.H., pred., 371.
Nyscayc, 365.
Nyvelt, Abr. v., ing., 253, 256, 273.
Nyvelt, huis te-, 187.
Nyvelt, zie: Zuylen.

O.

Odevaers niet te schieten, 108, 115.
Oer of sniden, 86, 90, 101, 213.
Oervede, 210 sqq.
Oervede, breken, 93.
Oertborch, 217, 240.

Oestbroeck, houwe te-, 71.
Oesterbeeck, A., 12.
Oesterwyck, Heer van, 384.
Oestrum, Adr. van, 343.
Oestrum, D. van, 81.
Oevel, siec van een-, 178.
Offenberch, 't huis-, 226 sqq.
Oftwischen, gelt-, 181.
Ogle, J., 29, 156.
Oldenbarnevelt, E. van, 116.
Oldenbarnevelt, Jo. v., 27, 30, 36, 37, 51, 54, 127, 134, 146, 155, 158, 241.
Oldenborch, Chr., gr. van, 309.
Oldenhoven, 51.
Oleander, inventeur, 282.
Olifant, huis te Utrecht, 113.
Olybacker, 207.
Olymolen, 83.
Ommeren, E., 176.
Onabele sprake, 105.
Onbehoerlyke hantiering, 110.
Ondaften, 45, 79, 84, 103, 113, 189, 216, 217.
Ondaften, lelike-, 102.
Ondaften, nachtelyke, 93.
Onduechdelike woorden, 110, 112, 113, 116.
Onduechdelike hantiering, 10, 112, 115.
Onhuesch spel, 216.
Onhuesch woorden, 62.
Onmundigheit, 290.
Onna, geref. te-, 51, 252.
Onnatuerlyke buesheit, 97, 207.
Onnatuerlike doen met beesten, 207.
Onnatuerlykheid, 205.
Onrechte litteyckenen, 210.
Onrechte sprake, 196.
Onredelike afdrucken, 84.
Onredelike leven, 68, 69, 84.
Onredelike loon, 205.
Onredelike sprake, 214.
Onredelike te wege varen, 72.
Onredelike vechten, 35.
Onredelike wanderinge, 178.
Onredelike woorden, 84.
Onredelike woorden, boven vrede, 108, 207.
Onreine dinghen, 108.
Onreine present, 210, 211.
Onreine werc, 113.
Onrust dryven, 74.

Onsedicheit, 80, 81, 103, 118, 187, 192, 194.
Onstantelike dinghen, 108, 177, 189.
Onstantelike saken doen, 75.
Ontburgering, 61.
Ontferren, 79, 82, 101.
Ontsegghen, 59.
Onvroet wyf, 193.
Onvroetschap, 101.
Oopin, Nic., 314.
Oosterling, goutsmit, 255, 280.
Oostersche Hanse, 73.
Oost-Indie, 21, 114, 158, 246.
Oost-Indische vaert, fra.-, 243.
Oostveen, 114.
Oostvriesland, 158.
Ooyevaers, zie: Odevaers.
Oproer, 85.
Orange, Fil. W. pr. van, 273 sqq.
Orange, Marie, prins van, 287.
Orange, prins van, 342 sqq.
Orange, princesse van, 142.
Orange, zie: Nassau.
Organist te Culenborch, 367.
Organist te Delft, 328.
Organist te Vianen, 366.
Organist van S. Jac. t'Utr., 92.
Organist van S. Paul t'Utr., 78.
Orlers, J., 235.
Orsauw, J., inventeur, 24.
Ortman, V., 240.
Ostende, predik. te-, 16.
Oucoop, 161.
Oude coop, J. van, 211.
Oudelle, buurt t'Utrecht, 79, 215.
Oude Gheyn, 58.
Oude Rhyn, 226 sqq.
Ouders mishandelen, 103.
Outwyc, convent buten Utr., 64, 71.
Overlandsche Rhyns gulden, 80.
Overlandsche zie: Munt.
Overlope, d', 337.
Overmeer, 147.
Overrechten, 84.
Overschie, 307.
Overspel, 108, 110, 118, 180, 185, 188, 203, 213.
Oxford, grave van, 61.
Oye, Hanske van, 181.
Oysche gulden, 61, 64.
Oysche zie: Munt.

P.

Packenham, colonel, 166.
Paep, J., 74.
Paerdendiefstal, 76, 91.
Pages, M., 227.
Paget, Jo., pred., 1.
Palache, J. en S., 7.
Palenborch, huis binn. Utr., 78, 126.
Pallaes, Adr. van, 295.
Pallaes, Hub. van, 210.
Pallaes, huis te Utrecht, 83.
Pallandt, M. van, 292.
Palmer, A., 250.
Paltzgravinne, 25, 37.
Panden, 67, 180.
Panhuisen, tres. gen. vd. prins, 373.
Pannus menstruati, 223.
Pantsieren, 55, 67.
Paradys, 't, gevangen. t'Utr., 102, 218.
Pareus, Dav., 258, 270.
Parochiekerken t'Utrecht, 369.
Pasquillen, 10.
Passchier, J. Jansz., 176.
Passementwerker, 376, 377.
Passen, verboden spel, 81.
Passert, d^{r}., 141.
Passert, Jan, 96.
Passert, W., 92.
Passert, W. en J., 198.
Passertsteech t'Utr., 89, 179.
Pasteybackers, 8.
Pater, Jo., adv., 377.
Paterhuis t'Utr., 371.
Paternosters schieten, met-, 74.
Paternosters quade-, 179.
Paul, abt v. S., t'Utr., geslaghen, 111.
Paul, Sint, 95.
Pauls gasthuis, S., 72.
Pauls kerchof, S., 86.
Pauwelsz., Henr., goutsmit, 80.
Pauwelsz., H., 66.
Pauwelsz., mr. steensnider, 107.
Pauwelsz., W. en G., 181.
Peck, om schepen te veiligen, 291.

Pedro, Don, 135.
Peerden, 276, 277, 281, 284, 287, 290.
Peerdetusscher, 210.
Peerle der vertroostinghe, boeck, 240.
Pelgrum, schout van Breda, 286.
Pellekaen, huis t'Utrecht, 189.
Pellekaen, huis in den Haghe, 10.
Pelterien van Brederode, 209.
Pensaert, 309.
Pensie van Hollant, 177.
Piper, stad., 91.
Perkementmaker, 111.
Perkensii opera, 15.
Perrecaterscamp, 177.
Persyn, Clara, wed. v. Trello, 239.
Pesters, J., 232, 274.
Pesters, L., 231.
Pestilentie, 112, 113.
Petaerden, 2.
Peter, S., t'Utrecht, 203.
Peter, schoolmeester van, 55.
Peter, zie: Pieter.
Peters, Corn., 244.
Peters, muntspecie, 62.
Peters, zie: Munt.
Petri, Ja. fil., 303.
Petri, ex Mccht., Gu. 299.
Philip II., Coning van Spanje, 368.
Philip Ludw. Pfalzgr., 37.
Pidt, S., pred., 269.
Pieter, sloot van S., 187.
Pieter, steech, 187.
Pieter, zie: Peter.
Pigge, D., 252, 254.
Pillecier, P., 220.
Pithan, 34, 51.

Placken, munt, 55.
Placken, Arnh., 70, 71.
Placken, Deventez-, 71.
Placken, Dortsche-, 71.
Placken, Rhenensche-, 77.
Placken, Simpoelsche-, 71.
Placken, zie: Munt.
Plaetslagher, 87.
Plaetsnyder, 8, 10.
Plaetsnyder, Balthasar, 8, 10, 14, 24.
Plaetsnyder, Blaeu, W.J., 8.
Plaetsnyder, Muller, 8.
Plancius, Je., zoon v. Pieter, 256, 257.
Plancius, Pieter, 5, 158.
Plazanten, munt, 70.
Pluck, G., 368.
Poeyeroien, 293.
Polen, 141, 333.
Poll, C. vd., 372.
Poll, Jo. vd., 154.
Poll, ontfanger, 144.
Polsbroeck, kerk te-, 84.
Polver, 91.
Polyander, Jo., 150.
Polygamie, 55, 63.
Polygynie, 110, 111.
Pontanus, Jo. Isa., 251.
Poorten t'Utr., 179, 193, 205, 215.
Popta, W., organist, 258.
Porceleynen, 25.
Porta, Chr. a, pred., 244.
Portugezen, 240, 242, 243, 246.
Posityff, 367.
Postulaetsgulden, 215.
Postulaetsgulden, zie: Munt.
Pot, J., 191, 194.
Potelitz, heer van, 39, 41, 292.
Potreynen, verboden spel, 81.
Pottebacker, 371.
Pottebackers wiel, 2.
Pournas, L., 220.
Praag, kerk te-, 276, 279, 280, 290, 291.
Praest, heerlykh. van, 226.
Praet, heer van, 318.
Préaux, heer van, 139.
Predikanten, walsche-, 262.
Predikbroers, 348.

Prekelen met messen, 111.
Priester gewond, 106.
Proest, W., 216.
Proot, C.E., inventeur, 204.
Protestanten vereenigen, 4.
Proys, B., 204.
Proys, R., 210.
Psalmen Davids, 4, 10.
Puerit- of puyzierscap, 81, 181, 185.
Put, J.L.G. vd., 6.
Put, op S. Katr. velt t'Utr., 117.
Put, in de Viesteech ald., 183.
Putten, 273.
Putten, J. vd., 61.
Pynelycheyt bedriven, 71, 74.
Pynresgilt, 99.

Q.

Quadenoyen, H. Jansz., 97.
Quaertspuel, 95, 178.
Quaet gelt uitgegeven, 206.
Quaetspreken, 73.
Qualike sich bewisen, 75.
Quartier, Andr., chirurgyn, 110.
Quebecken, spel, 105.
Queecbort, 105.
Queecken, 113.
Queeckschool, 107.
Quellerie, de la, pred., 280.

R.

Raetbroeck, Ev. van, 75.
Raetscapel te Buerk., 216.
Ram, Fil., 376.
Rariteyten voor Vranckryck, 268.
Ravensberch, 218.
Ravesteyn, 47, 375.
Rawesway, Jo., pred., 373.
Rechtbanc opten Noort, 298.
Rechten nae den boeke, 194.
Redichem, 247.
Rees, H. van, 89, 196, 201.

Refuge, amb., 49, 281.
Reizen, 57, 58.
Reingout, 336.
Reineri, H., prof., 380.
Rekenaer te Gent, 183.
Reness, Adr. van, 307, 371.
Reness, G. van, 351.
Reness, Jan van, 349
Reness, Jo. van, 18 sqq.
Reness, v. W., Jo. van, 216, 308.
Reness, Lodew., predik., 378.
Reness, Nic. van, 310.
Reness, Philib. van, 355, 361.
Renselaer, H. van, 176.
Rensou, N., 11.
Reygersberg, Jo. van, 160.
Rhede, Jo. bast. van, 362.
Rhede, van Saesfelt, G. van, 362.
Rheidt, van, gesandte, 11.
Rhenen, munt te, 291.
Rhenen, Silverwerk van, 20.
Rhynsberck, 121.
Rhynsche wyn, 67.
Rhynsgulden, 80.
Rhynsgulden, zie: Munt.
Rhynesteyn, 65, 200.
Rhynswoude, heer van, 383.
Ribbius, H., pred., 374.
Richardot, 135.
Ridder, Dan. de, 154.
Ridderman, A., 33.
Riddersbach, W., 174.
Riemsdyck, H. van, voorleser, 374.
Riemsnyders gilt, 56.
Ries, aenbind. van Lubeck, 104.
Riet, van, 84.
Rimen, lelike-, 75, 84.
Ringgieter, Philib., 64.
Rivier van Congo, 4.
Rivier van Commaire, 5.
Robbertsz., Rob., 248, 249.
Robert van Zeelant, 61.
Robert hertog van Irl., 62.
Robiano, Balth., 11, 129, 133.
Rocques, Mr. de, 80.
Roculaure, 51.
Rode, Anto. de, 373.
Rode, Eerst van, 179.
Rode, Ghisebr. van, 179.

Rode, Ja. van, 179.
Rode boeck, 102.
Rode haen, huis t'Utr., 201, 372.
Rode toorn t'Utr., 177.
Rodenborch, A. van, 156.
Rodenborch, 117.
Roeden slaen, met-, 83, 181.
Roetert, den-, huis, 205.
Roeydrager van Ludick, 78.
Rommelen met stocken, 68.
Roockgaten, 262.
Roosbekers, munt, 67.
Rooskyns, munt, 62.
Rosendael, huis te-, 196, 203, 251.
Roseus, Henr., pred., 373.
Rosmaryn, 248, 249.
Rottegater, Th., inv., 276, 278.
Rovers afterpoort, 102.
Roy, Ger. de, 241.
Roy, J.A. de, 127.
Roy, Sal. de, drucker, 241.
Royen, O.J. van, 148.
Ruffault van Neufville, 309.
Rulze, H., 368.
Ruysch, D., 216.
Ruysch, Hr., 145, 146, 383.
Ruysch, J., 161, 175.
Ruysch, Nic., 10.
Russy, amb., 8, 16, 163.
Ruwiel, heer van, 148.
Rycke, Lamb. de, 256.
Ryemken steken, verboden spel, 106, 107, 109, 110, 114, 117.
Rylant, C. Corn., 117.
Ryn, Henr. van, 176.
Rynck, Ar., 156.
Rynouwen te verbranden, 217.
Rynshoven, joffr. van, 367.
Rynst, G., 22.
Ryp, J. Cornelisz. van, 5.
Rysenburch, 111, 127, 133, 261 sqq.
Rysenburch, joffr. van, 364.
Ryswyck, J. van, 59.
Ryswyck, R. van, 59.

S. vergelijk Z.

Sacrament omdragen, 97.
Sael, G., 175.
Sael, H., 175.
Saendam, 372.
Saige, Le, 225.
Sale, med., 254.
Salmius, 145.
Sambick, 51.
Sancto Albino, Jo. de, 317.
Sandelyn, 300.
Sant, 't, buurt t'Utrecht, 74.
Santen, 46, 47.
Santen, P. van, afsetter, 280.
Sare Romen, inventeur, 291.
Sasbout, A., canc. Gelriae, 329.
Saxen, Cheurf. van, 170.
Scaffelaer, Jord., 94.
Scalotmaker, 65.
Scavaert, J., 66.
Scermer, 67, 68, 107, 180.
Scevelingenses, 329.
Schade, Herm., 180.
Schade, P., 175.
Schade, van Westrum, W., 68.
Schadic, W. van, 118.
Schadyck, Ja. van, 173.
Schaey, D.P., 175.
Schagen, Christo. van, 168.
Schagen, Jo^{r}. Jo. van, 385.
Schatensibus, H. de, 305.
Schenck, wed. van, 159.
Schenckenschans, 39, 41.
Schepenboeck, 83.
Schepenbrief gescheurt, 83.
Scherpenborch, huis t'Utr., 79.
Scherprechter, 84, 107.
Schilden, Frankr.-, 62, 71.
Schilden, Gelresche-, 62.
Schilden, Hollantsche-, 80.
Schilden, Keizers-, 62.
Schilder, Aerntsz., 117.
Schilder, Clutinck, 207.
Schilder, Florisz., 119.
Schilder, Jacobsz., 116.

Schilder, Koenen, 94.
Schilder, Miervelt, 2, 7.
Schilder, Splynder, 368.
Schilder, Vroom, 19, 23.
Schildery van Fre. Henr., prins van Orange, 17.
Schildery van Mierevelt, 2, 7.
Schinckel, W., 91, 198.
Schmelzing, 39, 41.
Schoenmakershuis, 102.
Schonberch, 226, 231.
School van S. Jan t'Utr., 178.
Schoolmeester van Oude Munster, 184.
Schoolmeester van S. Jacob, 206.
Schoolmeester van S. Pieter, 55.
Schoondyck, 240.
Schoonhoven, Ja. van, 176.
Schoorsteengeld, 121.
Schorrenburch, huis t'Utr., 97.
Schot, Tho., eng. pred. t'Utr., 374.
Schrieck van Rodorne, A., 283.
Schulden, 214.
Schupstoel t'Utrecht, 71, 119.
Schutterdoelen, 71.
Schwartsenburg, bruit van, 292.
Scieten, spel, 69.
Scietlayen, munt, 70.
Scoensch haring, 68.
Scoonnauwerbroeck, 268.
Scossen, spel, 75, 96.
Scrodekyn, 95, 190.
Scuppen, straf, 63, 74, 181.
Scutemakers, onder de-, buurt t'Utr., 187, 209.
Scutten, nywe-, 212.
Scyfspuel, verboden spel, 96.
Sedlnitzky, wed. van, 241, 242.
Sersander, A., 237, 253.
Servaes heck t'Utrecht, 215, 293.
Servient, fra. ambassadeur, 389.
Sevender, J. vd., 210.
Sibrick, edelm., 41.
Sichem, Ch. van, inventeur, 259.
Silvergieter, 376.
Silversmit, Matheusz., 377.
Silversmit, de Bode, 377.
Silverwerck, 20.
Simonetti, d^{r}., 280, 291.
Simpoelsche Lyoens, munt, 70.
Slachman, H., 280.
Slicher, Anto., 290.

Slingelandt, J. en A. v., inv., 21.
Slitinghen, 102, 191, 205, 206.
Slitinghen, niet voldaen, 82, 115.
Slooth van S. Pieter t'Utr., 187.
Sloten openen, 97.
Sloth, Ja., 10.
Sloyer, B., 185.
Sluipmoord, 82.
Sluis, predicant te-, 261.
Sluse in de Aa, 216.
Sluter, J. de, 60.
Slyc, vd., 180.
Slyckburgher, 207, 208, 211.
Smadelyke rymen, 75.
Smeden, 56.
Smetenisse, 83, 84, 193.
Smith, Hillebr., ing., 256, 273.
Snap, de, herb. t'Utr., 91, 92.
Sneeuvlocken, 109.
Snellius, R., 248.
Snidersgilt, 56
Snoye, Pt., 92.
Soelen, heer van, 39.
Soest, 33, 38, 176.
Soffraen, 91.
Solinger, W. v., zwertveger, 377.
Solms, gravinne van, 172.
Someren, 335.
Sonnius, Fra., inquis., 318 sqq.
Sonsvelt, heer van, 41, 46, 47.
Sont-tol, 334.
Sout binnen den huse, 59.
Southampton, gr. van, 43.
Soutmarckt, onder die-, buurt te Utrecht, 187.
Spaens, Gillis, 350.
Spannemaker, 64.
Speenhovius, chirurgyn, 376 sqq.
Speenhovius, predicant, 150.
Spel, boefachtich-, 107.
Spel, Cockerellen, 107, 113, 114, 304.
Spel, Coninghinnen setten, 63.
Spel, Dobbelen, 51, 56, 58, 62, 64, 75, 78, 81, 96, 105, 107, 113, 115, 181, 186.
Spel, Dobbelen, met dobbel- of bickelsteen, 94.
Spel, Dobbelschool, 15, 107.
Spel, in den Dom, 77.
Spel, met dwasen, 94.
Spel, Grammeletten, 64, 75, 78, 93, 105.
Spel, om ghelt, 75.
Spel, Kaetsen, 89.

Spel, Keylen, 107, 115.
Spel, van here 3 Koningen, 77.
Spel, Kreybecken, 58, 62, 64, 75, 78, 93, 105.
Spel, Langhe ende corte katherinen, 79.
Spel, Onhoefschelic-, 56.
Spel, Onredelic-, 185.
Spel, Passen, 81.
Spel, Potrynen, 81.
Spel, Quaert-, 78, 79, 95, 106, 178.
Spel, Quebecken, 105.
Spel, Quecken, 115.
Spel, Queecschool, 107.
Spel, Ryemken steken, 106, 107, 109, 114.
Spel, Scossen, 75, 96.
Spel, Scieten, 69.
Spel, Scyf-, 93, 98, 105.
Spel, met quade teerningen, 79, 95, 114, 178.
Spel, teneyten, 71.
Spel, valsch-, 107.
Spel, van onse Here verrisenisse, 76.
Spel, Worptafelen, 75.
Speldemakers, 67, 102, 371.
Sphynx theol., 251.
Spiegel, J. vd., 188.
Spiegel, vergult-, 278.
Spiegelschip, 246.
Spierinck, Fra., 3, 8, 21, 107, 239, 243, 260, 275, 276, 278, 283, 284.

Spilbergen, 19.
Spinola, Marq. de, 16, 35 sqq., 120, 124, 133.
Splynder, G., schilder, 368.
Sporenburch, huis t'Utr., 228.
Spotnaam:
- *Creupel Ghyse*, 103.
- *Beste moeder,* 109.
- *Bonte kan,* 109.
- *Die gulde kerel,* 111.
- *Broeder Arent,* 95.
- *Droghe scottel*, 110.
- *Dronke Nelle,* 74.
- *Gosen Stuver,* 97.
- *Grote Griet*, 74.
- *Grote Lyse*, 115, 213.
- *Grotemoeder*, 113.
- *Hanneboen*, 113.
- *Hannetje bider moeder Gods*, 113.
- *Hans metten crwsden hoofde*, 76.
- *Hemelkieker*, 214.
- *Heyn mette hacken*, 110.
- *Huttentut*, 78.
- *Jan Coopal*, 180.
- *Keelman*, 97.
- *Kleine Grietje mette handen*, 82.
- *Langhe Dirc,* 96.
- *Lyse mette lappen*, 233.
- *'t Molenpert*, 118.
- *Ondeuchdelyck*, 110.
- *Onperfyt*, 80.
- *Paep Gruenkyn*, 74.
- *Peter Wonder*, 92.
- *Puyloghe*, 115.
- *Quade Dirkskyn,* 96.
- *Schouwe Spoec*, 118.
- *Schuddebol*, 103.
- *Scipper*, 110,
- *Spaerwoucken*, 115.
- *Wilde Koppen*, 96.
- *Woyt die Pynre*, 80.
- *Zwerte Peterghen*, 118.

Spotterny, 181.
Spronsen, J., 11.
Spycker, hopm., 361.
Stael, C., 310.
Stapel, de, t'Utrecht, 113.

Star, die, huis t'Utr., 75.
Stat versaken, 106.
Stats chirurgyn, 211.
Stats clerk, 211.
Stats kind, 64, 197.
Stats meyster, 89.
Stats tromper, 64.
Stats timmerman, 217.
Stats zoon, 70.
Steeckbrief, 111.
Steeland, A.M. van, 219, 226.
Steen, Jan, 179.
Steenberg, W.D., 372.
Steenbergen, 51.
Steenbickers, 56.
Steendraghen, straf, 84 sqq., 97, 213.
Steenhouwer, 93.
Steenhouwer, de Cuper, 215.
Steenhouwer, mr. Henrick, 95.
Steenre, van, 57, 199.
Steensnider, 107, 179.
Steenwaerder, 180.
Steenwech, straet t'Utr., 69, 76.
Steenwinckel, N., inventeur, 249.
Sterckenburch, 307.
Stevyn, Sim., 5, 7.
Steynemolen, Romb., 307.
Sticke, Chr., 292.
Stocker van Londen, J., 101.
Stoel van Weide in de Klaeskerk, 179.
Stomp, N., 371.
Stoppen, 68.
Storm, R., 59.
Stoters, munt, 215.
Straetrovery, 100, 203.
Straetschendery, 75, 79, 81, 95, 99, 102, 105, 106, 114.
Strick, Lamb., 147. 184.
Strobanus, D^{r}. 267.
Strooy stoken, 65.
Stroylen, 80.
Stuvers, 215.
Stygger, P., 9.
Sucka, Bernard., 335.
Suermondt, C., 368.
Surckstein, 175.
Swaerdecroon, B., 372 sqq.
Swanen, 195.
Swanenborch, D. van, 372.
Swanenborch, W.R., 154.

Swart, Corn. de, 8.
Swart, J.D. de, 16, 242, 292.
Swart, Paul, 176.
Swart, Will., componist, 4.
Swarte, Corn. de, 261.
Swavius, A., pred., 371 sqq.
Sweden, 156, 240 sqq.
Sweerde, 55, 67.
Sweerde, regten metten-, 103, 202.
Sweerde, veger, 375.
Sweerts, Em., 270.
Synode, 77, 150.
Syrien, vaert op-, 247, 248.

T.

Tabulae, 388.
Taets van Amerongen, J., 347.
Taets zie: Amerongen.
Taffawercker, 376.
Taffetas, 6.
Tafel met peerlen, 8.
Tafelhouder, 335.
Tafelhouder, zie: Lombaert.
Taintenier, Abra., 6.
Tapeten, goud-, 19.
Tapisserien, 19.
Tapisserien, van Bergamo, 236.
Tapisserien, van Gill, zie: Gill.
Tapisserien, van Spierinck, zie: Spierink.
Targien, 242.
Tassow, M., ingenieur, 265.
Taurinus, D^{s}., 167, 168.
Taurinus, weduwe van, 371.
Teckmannus, Arn., pred., 371.
Teerninghen, valsche-, 79, 95, 96, 114, 178, 181, 185, 201, 216.
Tegnagel, 124.
Tellier, Le, 231.
Teneyten, spel, 71.
Ter Heyden, religie te-, 247, 288.
Ter Stcghe, Ger., 30, 46, 143 sqq.
Tesch, C., 110, 111.
Tesselinck, 51.
Tessinghe, 73.
Testament, Oud en Nieuw-, 8.
Teteringen, 17.

Teylingen, C. van, 154.
Thiel, 123.
Thienne, L. de, 219.
Thin, Henr., 375.
Thomasz., Huyg., 300.
Thomasz., P., 307.
Thonisz., Aert, 365.
Thonisz., Jan, 368.
Thyel, J., inv., 13, 241, 242, 258.
Tichelaers, 84.
Tichelaers, buiten S. Cath. t'Utr., 190.
Toll, C.W. vd., 6.
Toll, J., 186.
Tollesteech t'Utr., boven in de-, 208.
Tollesteech poort, 56, 217.
Tollius, Ph.Th., 225.
Toorn, gevangenis t'Utr., 55.
Tornoy, 64.
Tortemer, baron de, 27.
Tortisen, 55.
Toverie, 94, 95, 187, 207, 209.
Trafficque, 131 sqq.
Transinieringhe, 105, 107, 109, 110.
Trap in de Regenboog t'Utr., 185.
Trap in de Lintmerct, 187.
Trechtelt, K. en J. van, 59.
Trello, weduwe van, 239, 274.
Trente, concilie van, 382.
Tresel, D., 25 sqq.
Trier, 155.
Trinde, H., 104.
Trip, Elias, 253, 262, 270, 271, 273, 277, 278, 282.
Troggelen, 213.
Tromper, stads-, 64, 77.

Trompetmaker, 329.
Trouwen, dwang om te-, 201.
Trouwen, aenstarcken, 53.
Trymelis de Canalibus, 157.
Turcq, D[r]., 282.
Turcquye, 33 sqq., 158 sqq.
Turf, 114.
Turfschip, vergult, 249.
Twchs (eens) misseken, 179.
Twente, 143.
Twente, religie in-, 237.
Twnen, munt.
Twnen, Brabantsche-, 191.
Twnen, Ducissa-, 191.
Twnen, metten corten crusen, 191.
Twnen, Wilhelmus-, 191,
Tyhering, 68.

U.

Uden, 47.
Uerwerkmaker, 208, 371.
Ulsen, Thym., nye borger, 107.
Unna, geref. te-, 252.
Ursini catechismus, 253.
Utrecht, 123 sqq.
Utrechtsche hoppe, 67.

V.

Vaderick, joffr., 364, 367.
Vaenther, munt-, 79.
Vaermouth, 250.
Vaert benorden om, 258.
Vaert op Oostindie, 3.
Valck, C.A., boekdr., 280.
Valckenburch, agent, 42 sqq.
Valdona, fiscael, 42.
Valentyn, M[r]., 358, 360.
Valgares, J. van, 117.
Valsche beschuldiging, 108.

Valsche munt, 215, zie: munt.
Valsche spel, zie: Spel.
Valsche terninghen, 96, zie: tern.
Valsche zegel, 98, 117.
Varkens, 55, 65, 68, 69, 71, 73, 83, 100, 104, 109, 202.
Varkens, S. Antonis-, 82, 99.
Varkens, S. Hubertus-, 69, 73.
Varlenius, Hiero., 370.
Vau, L. de, 376.
Vecht, de, rivier, 217.
Vecht, Herm. vd., 361.
Vecht, sluse in de-, 314.
Vechtelick, 178, 190, 197, 209.
Veen, van, advocaat, 271.
Veen, van, Otto, 15.
Veen, van, schilder, 271.
Veere, Horat., 1.
Velde, Q., 207.
Veltprediker, 1, 265.
Velsen, lect. VII cl., 377 sqq.
Velsius, Jo., d^{r}., 269.
Velthuysen, G.J. van, 376.
Veken, J. vd., 8.
Velttimmerman, 264.
Velzen, Corn. van, 324 sq.
Vendels t'Utrecht, 376.
Vendonne, hert. van, 36.
Venetie, 24, 153.
Venlo, 124.
Venne, L. vd., 4.
Veno, Lodov. a, 310.
Venrade, A. van, 296.
Verboden spel, zie: spel.
Verbolt, Nic., 227.
Vereeniging der protestanten, 4.
Vereeringe, 233, 276.
Verghiffenis bidden, 55 sqq., 178 sqq.
Vergiftiging, 108.
Vergult turfschip, 239.
Verhaer, Ev., schryfmeester, 371.
Verhaer, Lamb., 271.
Verhoeven, P.W., vice-adm., 269.
Verhouwel, P., 127.
Verhuel, J., 154.
Verlaen, 131.
Verlaetsluse, 217.
Verler, P.J. van, 216.
Verloren koffer, 112.
Verreycken, Pt., 4.

Verreycken, 140, 229, 311 sqq.
Verrysenis ons Heren, spel vd., 78.
Verstegen, G., inventeur, 257.
Veru vertibilis, 328.
Verwinsche vrede, 135.
Verwoert, G., 376.
Verwonden, 188.
Verwonden, boven vrede, 109.
Verwys, Jo., 367.
Vesenhagen, Lod., 323.
Vetcopers, G., deken van S. Jan, 86.
Vianen, 338 sqq.
Vianen, advocaat. 145.
Vianen, heer van, 60.
Victor, A., d^{r}., 273, 282.
Villeroy, 135.
Viesteech, te Utrecht, 71.
Vink, W., pred., 247.
Vinckenborgersteech, te Utr., 89.
Visschersgilt, 56.
Viven, de, 92 sqq.
Vlaenderen, exploict. van, 121.
Vleesch, hoe te vercopen, 210.
Vleyshouwers gilt, 56.
Vleyshuys, gevangenis te Utrecht, 55 sqq., 178 sqq., 207.
Vleemsche botdraghers, 68, 80.
Vleemsche placken, 70.
Vleemsche zie: Munt.
Vlieger, de, huis te Utr., 165.
Voetboog, vendel te Utrecht, 376.
Voetius, Gisb., 380.
Vogel, pastoor te Woude, 239, 241, 245, 265.
Voghelen, 93.
Volbergen, C., 277.
Volbergen, Th. van, 13.
Volbier, Jul., 121.
Vollenhoven, A. van, 95.
Voocht van R., H. v., 348.
Voornen, Jan, 367.
Voorschoten, 213.
Vorstius, Jo., domdeken, 305.
Vorstius, Corn., 20.
Vos, Br. de, 14.
Vos, doct. te Sluis, 262, 265.
Voscuyl, P. v., 22, 217.
Voscuyl, H., 210.
Vrankryk, 16, 26, 159, 169, 173, 381.
Vransche botdraghers, 67.
Vransche croonen, 80.

Vransche zie: Munt.
Vrede, 65.
Vredebraec, 101, 212.
Vredehandel, 11, 129 sqq.
Vredehandel, te Munster, 38.
Vredenborch, 340.
Vredendael by Utrecht, 192.
Vrenck, Ger., schoolm. S. Jan, 178.
Vrenck, J., 95.
Vresenborch, huis te Utrecht, 201.
Vrient, D., 136.
Vriesche oorlog, 70.
Vrieslant, 25.
Vrieslant, weg in-, 280.
Vrode, J. de, 62.
Vroede, H. die, 188.
Vroetvrouw, 206.
Vroom, H., schilder, 19, 243.
Vroukyn in de craem vervaert, 216.
Vroukyn geanxt, 255.
Vrouwen aenveerdighen, 74.
Vrouwen clock in den Dom, 76.
Vrouwen (door bidden van) uit de gevang., 216.
Vrouwen huisje, 101.
Vrouwen steech, onser-, 207.
Vruchbaermaking der landen, inv., 216.
Vuerslotmaker, 371.
Vuerwercker, 276, 278, 364.
Vuilcop, 208.
Vuile sloot, straet t'Utr., 216.
Vuilnis, bepal. omtrent de, 95, 110, 206.

W.

Waayer, ivoren-, 19.
Waell, Adr. vd., 343 sqq.
Waertgelders, 150, 386.

Waesberg, J., boekdr., 235.
Waghenaer, L.J., 22.
Wagheningen, 214.
Waghenspoor, 114, 118.
Waghenraderen, hoe in te richten, 109.
Walborch, J. van, 93.
Walcheren, classis van, 237.
Walckens, Anna, prophetesse, 280, 282, 290.
Wale, S. die, 56.
Walensteghe, Jan, t'Utr., 192.
Wall, E.J. vd., glasscr., 377.
Wallis, prins van, 170, 226.
Walmer, Lamb., 93.
Walsch predicant, 282.
Walsch quaertier, 262.
Walvisvangst, 32.
Wanthuis t'Utrecht, 88, 183.
Wapenen, 64.
Wapenen, dragen van-, 55, 67, 68.
Wapenscouwinghe, 55.
Warenborch, heer van, 345.
Waskeersen, 89, 368.
Water ende broot zitten, op-, 177 sqq.
Water werpen, in 't, 195.
Waterganc, 192.
Waterganc, by Cothen, 295.
Watering by S. Jansk. t'Utr., 207.
Waterryck, schoonschryver, 377 sqq.
Watersteech, 192.
Waterwerken, nieuw uitgev., 94, 254, 258, 274, 278, 282.
Webbe, doorsneden, 109.
Wede, Ev. van. 380.
Wede, Geertr. van, 79.
Wede, Thyman van, 145, 147, 161.
Wede, Wout. van, 79.
Wedde by Rodenburch t'Utr., 90.
Weelde, J. van, priester, 217.
Weerde, de-, 213.
Weerde, Jan in den-, 199.
Weerdesteyn, huis, 204.
Weert, nye-, 69.
Weert, soute-, 84.
Wellant, Anto., 364.
Wely, J. van, juwelier, 277.
Werchoven, heer van, 153.
Weresteyn, buis te-, 213.
Weruaertsz. v. Velth., Jo., 371.

Werve, N. vd., 305.
Wesel, 36 sqq.
Wesemale, J. van, 56.
Wessels, G., 185.
Wesselsz., mr., 193.
Westerholt, Hans van, 361.
Westervelt, Agniet van, 373.
Westhrenen, Adr. van, 175.
Westind. compagnie, 127.
Wetten, J. van, 56.
Weyde, J. vd., 187.
Weydagraven, 190.
Wiarda, doctor, 165.
Wichten, gebreken in de-, 56.
Wilberts, P., 253.
Wilcoer, 74, 189, 193, 198, 216.
Wilde man, huis t'Utr., 198, 208.
Willebrords collegie te Utrecht, 320.
Willem I, prins-, tombe, 291.
Willemstadt, pred. te-, 269.
Willemsz., H., 60.
Willemsz., J., 364.
Willemsz., Sm., 363.
Wimmenum, heer van, 383, 385.
Windeshem, monast. in-, 298.
Wingen, heer van, 309.
Winsen, W. van, 89.
Wintovens, uitgev., 274.
Wissel te Amst., 17.
Wisselaers, 60, 72.
Wisselgroten, munt, 66.
Witte, H. de, 65.
Witten, munt, 215.
Wittepersse, D.P., boekdr., 254.
Witham, mr., 10, 101.
Witshardt, ritmr., 166.
Woekery, 189.
Woerden, 33, 144.
Woert, G.P. vd., 372.
Wolf, Anto., 320, 325.
Wolf, D., 70.
Wolfertsteech t'Utrecht, 83.
Wollemerckt t'Utr., 116.
Wollewevers gilt, 56.
Wonio, ridder, 382.
Worptafelen, 75, 96.
Worptafelen, zie: spel.
Wotton, amb., 49.
Woutersz., G., 15.

Wout-tiende, 296.
Wtdaghinghe, 205, 208.
Wtenbogaert, Jo., 161, 174, 274, 282.
Wtsinnich, 201, 204, 217.
Wurtemberch, hertoch van, 219.
Wyck, 194.
Wyck, G., 310.
Wyck, van, inventeur, 282.
Wyck, H. van, 254.
Wyerse, G. vd., 180.
Wyinge van S. Janskerck, 179.
Wyncoper, 211.
Wynstock, de-, herberg t'Utr., 147.
Wynthonden, 102.
Wyngaerden, bintr. van, 371.
Wynscroiders, 181, 212.
Wynvalschers, 203.
Wynwood, R., 14, 169.
Wytfeld, Sim., lect. IV el., 372 sqq.

Y.

Yentzoen, 60.
Yken in Pallaes, 85.
Ypelaer, J.H. bast. van, 59.
Ysbrantsz., J., 217.
Ysendere, Ernst van, 307.
Ysendyck, kerk te-, 237, 243, 266.
Yvore Waayer, 19.

Z.

Zanten, H. van, priester, 205.
Zaterdach, 209.
Zebeck, Jan v., 117, 199, 201, 205, 209, 211, 213, 214, 215.
Zebrechtsz., A., 368.
Zedlnitzky, weduwe van, 241 sq.
Zeehonden, 208.
Zeerovery, 92, 99.
Zeeuwsche zaken, 29 sqq., 121 sqq., 164 sqq., 170.
Zeevaert, boek vande, 17.
Zeezaken, 124 sqq.
Zegers, G., 307.
Zegghen, 184.

Zeghel, valsch-, 181.
Zevender, 47.
Zeventael, 87.
Zeyst, 89.
Zielmissen, 211.
Zoen, 179, 184, 186, 198.
Zoete, L. de, 320, 325.
Zuderansz., Jan van, 102.
Zudersche wynen, 67.
Zuderzee, 204.
Zuerius, Ja., pred., 263.
Zuerius, mr., 172.
Zuermont, C. en W., 365.
Zuyderhuysen, Herm., 307.
Zuylen, Lamb. van, 72.
Zuylen, v. O., schout, 370.
Zuylen, v. Nyvelt, Abra. van, 39, 142, 273.
Zuylen, v. Nyvelt, Jo. van, 361.
Zwanen, 102.
Zweden, 29 sqq., 57 sqq.
Zwertveger, 372.
Zwol, precheurs à, 312.
Zydemolen, 7.